

तानी मेलेज माबुम पडशे, के, आ ग्रंथमां सर्वोत्तम रहस्य जरेलुं ठे. वली
आ ग्रंथ संस्कृत जापामां होवाथी हालना समयमां ते जापातुं सर्वने जा-
णपणुं नहीं होवाथी, अमोये तेनुं शुरू गुजराती जापांतर जामनगर
निवासी पंडित श्रावक हीरालाल वि. हंसराज पासे करावी प्रसिद्ध
करुं ठे. आ ग्रंथनां मूल श्लोको मुकी, तेनी नीचे, तेनो अर्थ, तथा तेनी नीचे
टीकानो जावार्थ, तथा प्रसंगोपात श्रावती कथाउ पण संक्षेपथी ठापेली ठे.

आ ग्रंथमां फारम तपासनारनी गफलतीथी कोइ कोइ जगोए जे अ-
शुद्धता रहेली होय, ते सुइ जनोए कृपा करी सुधारीने वांचवी.

शा. जाणजी माया

(जीमसी माणैकना कारनारी.)

अनुक्रमणिका.

नं.	पृष्ठ.
प्रकाश पेहेलो.	
१. लाचर.	१
२. गर्जित महावीरप्रभुनुं संक्षिप्त जीवनचरित्र.	२
३. स्वरूप तथा तेनुं फल.	१७
४. गनां माहात्म्यसंबंधि जरत महाराजनां दृष्टांत छारा श्री	
५. भदेव प्रभुनुं संक्षिप्त चरित्र.	२९
६. संबंधमां मरुदेवा माता तथा दृढप्रहारीनी कथा.	६०
७. संबंधमां चिखातिपुत्रनी कथा.	६४
८. माहात्म्य.	६७
९. ज्ञाननुं स्वरूप.	६९
१०. तत्वोनुं स्वरूप.	६९
११. दर्शननुं स्वरूप.	७४
१२. चारित्रनुं स्वरूप.	७६
१३. रेजनां मूलगुणोनुं स्वरूप.	७६
१४. महाव्रतोनी जावनानुं स्वरूप.	७९
१५. जनां उत्तरगुणोनुं स्वरूप.	८३
१६. समितिउनुं स्वरूप.	८४
१७. गुप्तिउनुं स्वरूप.	८९
१८. विरति श्रावकनुं स्वरूप (मार्गानुसारिनुं स्वरूप.)	९२
बीजो प्रकाश. (१)	
१९. लोनुं स्वरूप.	१०२
२०. स्वरूप.	१०२
२१. स्वरूप.	१०४
२२. देवनुं सदाण.	१०४
२३. सदाण.	१०६

विषय.

पृष्ठ.

२३ शुद्ध गुरुनुं लक्षण.	१०८
२४ कुगुरुनुं लक्षण.	१०९
२५ शुद्ध धर्मेनुं लक्षण.	११०
२६ कुधर्मेनुं लक्षण.	१११
२७ सम्यक्त्वनुं लक्षण.	११२
२८ सम्यक्त्वनां पांच नूपणो.	११४
२९ सम्यक्त्वनां पांच दूषणो.	११५
३० पांच अणुव्रतानुं स्वरूप.	११६
३१ जीवहिंसानुं फल देखाडवा पूर्वक ते तजवानो उपदेश.	११७
३२ जीवहिंसा करनारनी निंदा.	१२१
३३ जीवहिंसापर सुजूम, तथा ब्रह्मदत्त चक्रीनी कथा.	१२२
३४ फरीने जीवहिंसाकरनारनी निंदा.	१४८
३५ कुलक्रमनी पण हिंसा तजनार सुलसनी कथा.	१४९
३६ अन्य दर्शनीलनां शास्त्रमां कहेली हिंसा.	१५५
३७ अन्य दर्शनीलथी श्राद्धमां कराती हिंसा.	१५७
३८ अहिंसा व्रतनी स्तुति तथा फल.	१५९
३९ सत्यव्रतनुं स्वरूप.	१६०
४० मृपावादथी यता दोषानुं स्वरूप.	१६१
४१ मृपावादपर काळीकाचार्य तथा वसुराजानी कथा.	१६२
४२ परने पीडाकारी सत्यवचन पण नहीं बोलवा माटे कौशिक तापसनी कथा.	१६५
४३ अस्तेय व्रतनुं स्वरूप.	१६७
४४ अस्तेय व्रतपर मंडक तथा रौहिणेयनी कथा.	१६९
४५ ब्रह्मचर्य व्रतनुं स्वरूप.	१७६
४६ मैथुनथी यता दोषो.	१७७
४७ स्त्रीनां दूषणो.	१७८
४८ चेश्यानां दूषणो.	१७९
४९ परम्प्री गमननां दूषणो.	१८०

विषय.

पृष्ठ.

१० परस्त्री गमननी इष्टापर रावणनी कथा.	१९२
११ परस्त्रीधी विरक्त रद्देवापर सुदर्शन शेठनी कथा.	२०३
१२ मैथुनमां आसक्त रद्देला माणसोने शिखामण.	२११
१३ परिग्रहनुं स्वरूप.	२१३
१४ परिग्रहनां दूषणो.	२१४
१५ परिग्रहपर सगर, कुचिकर्ण, तिलक तथा नंदनी कथा	२१६
१६ संतोषपर अजयकुमारनी कथा.	२२०
१७ संतोष राखवा माटे प्राणींने शिखामण.	२२०
श्रीजो प्रकाश. (३)	
१८ गुणप्रतोनुं स्वरूप.	२३०
१९ दिग्विरतिनुं स्वरूप.	२३०
२० जोगोपजोगनुं स्वरूप.	२३१
२१ खावा माटे वर्जवा सायक वस्तुंनुं स्वरूप.	२३२
२२ मंदिरापांनधी यतां दूषणोनुं स्वरूप.	२३२
२३ मांसजहाणनां दूषणो.	२३४
२४ माखण खावानां दूषणोनुं स्वरूप.	२३९
२५ मय जहाणनां दूषणोनुं स्वरूप.	२४०
२६ पांच उद्वंवर जहाण करवानां दूषणोनुं स्वरूप.	२४१
२७ अनंतकायनुं तथा अजाण्या फलोनुं स्वरूप.	२४२
२८ रात्रिजोजननां दूषणोनुं तथा तेनां फलोनुं स्वरूप.	२४३
२९ काचां गोरस साथे द्विदस खावानां दूषणो.	२४७
३० जंतुवासां फलो खावानो निपेध.	२४९
३१ अनर्थ दंडनुं वर्णन.	२४९
३२ दुर्घ्याननुं स्वरूप.	२५०
३३ पापोपदेशनुं स्वरूप.	२५०
३४ प्रमादनुं स्वरूप.	२५१
३५ शिष्टाप्रतोनुं स्वरूप.	२५१
३६ सामायिकनुं स्वरूप.	२५१

वीथय.

७७ सामायिकधी यत्ता कर्मक्षयपर चंद्रावतंसकनीकथा.	२५४
७८ देशावकाशिक व्रतनुं स्वरूप.	२५५
७९ पोषध व्रतनुं स्वरूप.	२५५
८० पोषध व्रतपर चुलनीपितानी कथा.	२५६
८१ अतिधिसंविज्ञाग व्रतनुं स्वरूप.	२५७
८२ पोषधपारणनी विधि.	२६१
८३ मुनिदानपर संगमकनी कथा.	२६४
८४ अतिचारोनुं स्वरूप.	२७०
८५ पेहेसा व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७१
८६ चीजा व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७३
८७ ग्रीजा व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७३
८८ घोया व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७४
८९ पांचमा व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७५
९० दिगिरति व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७६
९१ नोगोपनोगनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२७७
९२ पंदर कामादानोनुं स्वरूप.	२७८
९३ अनयं वंदनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२८२
९४ सामायिक व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२८२
९५ देशावकाशिक तथा पोषध व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२८३
९६ अतिधिसंविज्ञाग व्रतनां अतिचारोनुं स्वरूप.	२८४
९७ महाध्यावकाशानुं तथा मानकेश्रोनुं स्वरूप.	२८४
९८ महाध्यावकनी दिनवर्णानुं स्वरूप.	२८७
९९ ध्यावकने देगमगनां ज्ञानी विधि.	२८७
१०० इर्दायिकी मृगनां अर्थ.	२८८
१०१ ननुद्वानो अर्थ.	२९१
१०२ अविद्वं ननु अर्थानो अर्थ.	२९५
१०३ अर्थमगनां अर्थ.	२९६
१०४ इत्यदरदीदो नो अर्थ.	२९९

विषय.

पृष्ठ.

१०५ सिद्धाणं बुद्धाणंनो अर्थ.	३०१
१०६ गुरु वंदनं स्वरूप.	३०४
१०७ देववंदनं स्वरूप.	३०६
१०८ देववंदननां वत्रीस दोषोनुं स्वरूप.	३०६
१०९ गुरुनी तैत्रीस आसातनार्जुनं स्वरूप.	३०९
११० कायोत्सर्गं स्वरूप.	३१२
१११ कायोत्सर्गनां एकवीस दोषोनुं स्वरूप.	३१३
११२ प्रत्याख्यानं स्वरूप.	३१४
११३ स्त्रीनां त्यागपर स्थूलिज्जजीनुं चरित्र.	३१५
११४ स्त्रीनां श्रंगं निंदनिक स्वरूप.	३३०
११५ श्रावकव्रत पालवा पर कामदेवनी कथा.	३३२
११६ निद्रा कर्मा घादनं चिंतन.	३३५
११७ श्रावकनी श्रग्यार प्रतिमार्जुनं स्वरूप.	३३७
११८ समाधिमरणपर आनंद श्रावकनी कथा.	३३८
चोथो प्रकाश (४)	
११९ आत्मानं रत्नत्रयसाथे एकत्वपणुं विगेरे.	३४२
१२० कपायोनुं स्वरूप.	३४३
१२१ इंद्रियोनुं स्वरूप.	३४८
१२२ इंद्रिनां लोलुपीपणापर सौदासनी कथा.	३४९
१२३ स्पर्शादिक विषयोनां दूषणो.	३५०
१२४ इंद्रिजने जीतवानो उपदेश.	३५१
१२५ मनशुधिनं स्वरूप.	३५३
१२६ रागद्वेषं दुर्जयपणुं.	३५४
१२७ रागद्वेषने जीतवानो उपाय.	३५५
१२८ वार जावनार्जुनं स्वरूप.	३५७
१२९ उदासीनपणानुं फल.	३७६
१३० ध्यानं स्वरूप.	३७७
१३१ मैत्री, प्रमोद, कारुण्य, अने माध्यस्थं स्वरूप.	३७७

वीपय.

पृष्ठ.

१७९ शुक्लध्याननां जेदोनं स्वरूप.

४५५

१८० घाती कर्मोनं स्वरूप.

४५८

१८१ तीर्थकरनां अतिशयोनुं स्वरूप.

४५८

१८२ बीजा केवलीउनुं स्वरूप.

४६२

वारमो प्रकाश. (१२)

१८३ योगीनां मन तथा आत्मानुं स्वरूप.

४६५

१८४ योगिनं स्वरूप.

४७२

१८५ आ योग शास्त्र रचवानुं कारण.

४७४

१८६ जापांतर कारनी प्रशक्ति.

४७५

१८७ आ ग्रंथनां जापांतर कर्ता पंक्ति हीरास्त्राक्षविरचितं विजया-

नंद स्तोत्रं,

४७६

१८८ शुद्धिपत्र.

४८०

॥ श्रीजिनाय नमः ॥

श्रीमत् हेमचंद्राचार्यविरचित

योगशास्त्रं भाषांतर.

सिद्ध थयेली योगनी श्रद्धुत संपत्तिवाला, तथा मुक्ति प्राप्त थवाथी शोजायमान एवा वीर परमात्माने नमस्कार करीने, जव्य जीवोने प्रतिबोध करवा माटे, योगशास्त्रं विशेष टीकायुक्त वर्णन करुं.

नमो ड्वाररागादि, वैरिवारनिवारिणे ॥

अर्हते योगिनाथाय, महावीराय तायिने ॥ १ ॥

अर्थ:- डुखें वारी शकाय, एवा रागादि वैरिना समूहने नाशकरवावाला, तथा योगीना स्वामि, अने (सर्व जीवोतुं) रक्षण करनारा एवा वीर परमात्माने नमस्कार थाउ ?

टीका:- आ श्लोकमां, “महावीराय” ए विशेष्य पद ठे; जे विशेषेकरीने कमोने दूर करे, ते “वीर” कहेवाय; वली जे कमोनो नाश करे, तथा तपथी शोजे, तथा जे तप अने वीर्ययुक्त होय ते “वीर” कहेवाय तथा जे धीजा वीरपुरुषोनी अपेक्षाए मोटा होय, ते “महावीर” कहेवाय. तेमज जगवानना जन्मोत्सव वखते खात्रपूजा समये इंद्रने शंका थइ के, आ प्रजुतुं शरीर तो नानुं ठे, तेथी पाणीनो आटलो पधो नार केम सहन करी शकशे ? एवा इंद्रनी शंकारूपी शक्यने दूर करवा वास्ते, प्रजुए डावा पगना अंगुठाधी मेरुपर्वतने होजाव्यो जेथी तेनां शिखरो कंपवा छाग्यां, तथा कंपायमान थती पृथ्वीपर समुद्र होजायमान थवा छाग्यो तेसमये इंद्र अवधिज्ञानथी जोयुं, तो प्रजुना प्रजावनो अतिशय जोवार्थी आश्चर्य पामीने, तेणें प्रजुतुं “महावीर” नाम पाळ्युं. अने ते नामने प्रजुए अनादि जवमां उत्पन्न थयेखा प्रौढ कमोने नाश करवाना पक्षथी सार्थक कर्युं. तथा जगवाननुं “वर्धमान” एवं नाम मातपिताए कर्युं हुं. बाकीनां विशेषणो तो, पोताना खरा अर्थोने उत्पन्न करतां पक्षां जगवाननां चार अतिशयोने प्रगट करे ठे. तेमां पूर्वार्द्धथी (पेहेखा अ-

રધા શ્લોકથી) “અપાયાપગમ” નામે અતિશય પ્રગટ થાય છે. કારણ કે, અપાયરૂપ (કષ્ટરૂપ) એવા જે રાગઆદિક તેડનો નાશ થવાથી, જગવાનને સ્વરૂપપણાનો લાજ થયો છે. “અર્હતે” એ શબ્દથી સઘલા દેવ દાનવ તથા માણસોએ કરેલી પૂજાનો અતિશય પ્રગટ થાય છે. અને “યોગિનાથાય” એમ કહેવાથી “જ્ઞાનાતિશય” કહ્યો છે. અવધિજ્ઞાનિ આદિક યોગિયો કહેવાય, અને તેડના પણ નાથ. કારણ કે, તેડે તો નિર્મલ કેવલજ્ઞાનથી લોકાલોકના સ્વજાવો જાણેલા છે. “તાયિને” એ પદ કહીને “વચનાતિશય” જણાવ્યો છે. કારણ કે, પ્રજુ સઘલા દેવ, દાનવ, માણસ તિયંવ આદિકને પાલવાવાલા છે; અને તે પાલવાપણું તો, સઘલા જીવનોને અજયદાન દેવામાં સમર્થ, તથા સઘલી જાપામાં તુલ્ય, એવી ધર્મદેશનાના દ્વારે કરી આ પ્રજુનેજ છે. પાલનમાત્ર તો, પોતાની આપદાથી વાંધ આદિકને પણ સંજવે છે. એવી રીતે આ ચાર અતિશયોયે કરીને, મહાવીર પ્રજુની પરમાર્થપણાની નિરુક્તિ કહી. વલી યોગગર્જિત સ્તુતિ કહે છે.

પન્નમે ચ સુરેંદ્રે ચ, કૌશિકે પાદસંસ્પૃશિ ॥

નિર્વિશેષમનસ્કાય, શ્રીવીરસ્વામિને નમઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ:- પગને સ્પર્શ કરનાર ઇંદ્ર તથા કૌશિક, કૌશિક સર્પનેવિષે પણ, જેનું તુલ્ય મન છે, એવા શ્રીવીરસ્વામિપ્રત્યે નમસ્કાર થાઉં ?

ટીકા:- સર્પને કૌશિકપણું તેના આગલા જવના ગોત્રને અનુસારે છે, કારણ કે, પ્રજુએ પણ કહ્યું હતું કે, “હે કૌશિક” તું વોધ પામ્ય ? અને ઇંદ્રનું તો “કૌશિક” નામ હતું. તેડ વહેણ પ્રજુના પગનો સ્પર્શ કર્યો, ઘટલે સર્પે હંસ મારવાની હુડ્ડિથી, અને ઇંદ્ર પોતાની જાક્તિના અતિશયથી સ્પર્શ કર્યો. “તુલ્ય મનવાલા” ઘટલે પ્રજુને રાગદ્વેષનું રહિતપણું હોવાથી તેમનું મધ્યસ્થપણું જણાવ્યું. વલી પરંપરાથી આવો અર્થ પણ ગમ્ય છે. (તે કહે છે.)

પૂર્વે જન્મમાં મેલવેલ છે, પ્રતાપી એનું તીર્થંકર નામકર્મ જેણે, તથા ઘણ જ્ઞાનથી પવિત્ર આત્માવાલા, શ્રી વીરપ્રજુ, પ્રાણત દેવલોકના પુષ્પો-ચર વિમાનથી ચવીને, સિદ્ધાર્થરાજાને ઘેર, ત્રિશલા રાણીની કુદ્ધિરૂપી

तलावमां, राजहंसनी पेठे आवी उपन्या. ते प्रजु ज्यारे गर्जमां आव्या, त्वारे त्रिशला देवियें, सिंह, हाथी, वृषज, अजिपेकसहित लक्ष्मी, पुष्पमाळा, चंद्र, सूर्य, महाध्वज, जरेखोकुंज, पद्मसरोवर, समुद्र, विमान, रत्नराशि, तथा धुमाडाविनानो अग्नि, एवी रीतनां चौद स्वमां जोयां. पठी शुभ दिवसें, त्रणे लोकने उद्योत करनारा, तथा देव अने दानवोना आसनने कंपावनार, तथा कृणवार नारकीना जीवोने पण सुख आपनार, एवा प्रजुनो सुखमयसमये जन्म थयो, तथा तेज वखते दिक्कुमारियो "सूतिकर्म" करवा लागियो; पठि सुधमॅडें, प्रजुनो जन्माजिपेक करवा वास्ते तेने मेरु पर्वतपर खड् जड्, सिंहासनपर वेसाड्या पठी जकिधी कोमल ठे, चित्त जेनुं, एवा ते इडें शंका करी के, आटलो वधो पाणीनो नार, आ प्रजु, केम सहन करी शकशे? एवी रीतनी इडनी शंका दूर करवाने, प्रजुए लीलामात्रथी, डावा पगना थंयुवाथी, मेरुने दवाव्यो. ते वखते ते पर्वतनां शिखरो, जाणे प्रजुने नमस्कार करवामाटेज नमतां होय नहीं, तेम नमी गयां, तथा कुलपर्वतो पण जाणे प्रजुपासे आववा-माटे (प्रयत्न) करता होय नहीं, तेम चलायमान थया; तथा समुद्रो जाणे स्नात्र करवामाटेज उछलता होय नहीं, तेम अत्यंत उठलया लाग्या, तथा पृथ्वी जाणे नाचवानी तैयारी करती होय नहीं, तेम कंपवा लागी. "आ शुं थयुं?" एम विचारि इडें अवधिज्ञानना उपयोगथी, जगवाननुं लीलामयित जाण्युं (ते जोड्) इड, प्रजुने नस्कार करी कहेवा लाग्यो के, हेस्वामि! मारा जेवो सामान्य माणस, आपनां आवां थतुल्य माहारम्यने केम जाणी शके? माटे मने जे शंका थड् इती, ते "मिथ्या दुःकृत" ठे (हुं तेविपे दामा मायुं हुं.) पठी इडोए वाजां वागते, प्रजुनो, तीर्थोनां सुगंधि तथा पवित्र पाणीठथी अजिपेक कयों पठी देव, दानव, तथा शुवनपतिठए ते अजिपेकनां जखने वंदन करी, शरीरे ठांयुं वसी प्रजुना स्नात्र जखथी स्पर्श थयेसी माटी पण वंदनीय थड्, कारणके, मोटाठनी संगतिथी हलका माणसनुं पण गौरव थाय ठे. पठी सुधमॅड, प्रजुने ई-शानेंडना खोलामां वेसाडीने, स्नान कराधीने, तथा पूजिने स्तुति करवा लाग्यो हे थरिहंत, जगवंत! स्वयंबुरु, ब्रह्मा, तीर्थंकर, आदिकरनार, पुरुषोत्तम, लोकमां दीपक समान, लोकने प्रथात करनारा, लोकमां

ઉત્તમ, લોકના અધીશ, લોકોના હિતકારી, પુરુષોમાં ઉત્તમ, પુંડરીક
 સમાન, પુરુષોમાં સિંહસમાન, પુરુષોમાં ગંધર્વસ્તિ સમાન, ચક્રુ દેવાવાલા,
 અજ્ઞય દેનારા, બોધ દેનારા, માર્ગ દેલાદનારા, ધર્મ દેવાવાલા, ધર્મનો
 ઉપદેશ દેનારા, શરણું દેવાવાલા, ધર્મમાં સારથીસમાન, ધર્મમાં દોરનારા,
 ધર્મમાં ચક્રવર્તિ, ઠઠ્ઠસ્થપણથી રહિત, સમ્યગ્ જ્ઞાન દર્શનને ધારણ ક-
 રનાર, જિન, જાપ કરવા લાયક તરેલા અને તારનારા, મુકાણલા (ક-
 મોંથી) મુકાવનારા, તથા બોધ પામેલા, અને બોધ દેનારા, એવા તમો પ્રત્યે
 નમસ્કાર થાઉં? તેમ વલી, સર્વજ્ઞ સ્વામી, સઘલું જોનારા, સઘલા અતિ-
 શયોનાં પાત્રરૂપ આઠ કર્મોને નાશ કરનારા, વલી ક્ષેત્ર, પાત્ર, તીર્થ તથા
 પરમાત્મા, તથા સ્યાદ્વાદ કહેવાવાલા, વીતરાગ તથા મુનિ, એવા તમો
 પ્રત્યે નમસ્કાર થાઉં? વલી, પૂજ્યના પણ પૂજ્ય, તથા મોટામાં મોટા,
 તથા આચાર્યોના પણ આચાર્ય, જ્યેષ્ઠોમાં અતિજ્યેષ્ઠ તથા સર્વવ્યાપી, યો-
 ગિયોના સ્વામી, પવિત્ર તથા પવિત્ર કરનારા, અનુત્તર, તથા ઉત્તર, યોગોના
 આચાર્ય, નિર્મલ કરનારા, ઉત્કૃષ્ટ, અગ્રેસર વૃહસ્પતિ તથા મંગલરૂપ એવા
 તમો પ્રત્યે નમસ્કાર થાઉં? વલી સ્વર્ગ મૃત્યુ અને પાતાલમાં એકજ વીર,
 તથા પહેલાંથીજ ઊગેલા સૂર્યસમાન, ઝંઝૂરુવઃ સ્વઃ એવી રીતની વાણીથી
 સ્તવવા લાયક, એવા તમો પ્રત્યે નમસ્કાર થાઉં? વલી સર્વને પ્રિય, સર્વજ્ઞ
 સર્વ અર્થ રૂપ અમૃત સમાન, ઉદય થયેલ ઠે બ્રહ્મચર્ય જેને એવા, તથા
 યથાર્થ કહેનાર, તથા (જવરૂપી સમુદ્રથી) પાર પહોંચેલા, તથા ડહા-
 પણ વાલા, વિકારરહિત, રક્ષણ કરનારા, વજ્રરૂપજનારાચ સંઘયણવાલા,
 તત્ત્વ જોનારા, ગ્રણે કાલમાં જાણનારા, જિનેંડ, સ્વયંજૂ, તથા જ્ઞાન, શક્તિ,
 વીર્ય, તેજ, શક્તિ તથા આશ્ચર્યવાલા, આદિપુરુષ, પરમેષ્ઠિ, મહેશ, જ્યો-
 તિતત્ત્વવાલા, તથા સિદ્ધાર્થ રાજાના કુલરૂપી દીરસમુદ્ર પ્રત્યે ચંડ સ-
 માન, ધીર, તથા ગ્રણ જગતના સ્વામિ, એવા તમો મહાવીર પ્રત્યે નમ-
 સ્કાર થાઉં? એવી રીતે સ્તુતિ કરીને, તથા નમસ્કાર કરી, પ્રજુને લક્ષ્મીને,
 તુરત ઈંડ, તેમની માતાને સોંપ્યા પોતાના વંશની વૃદ્ધિ કરવાથી, માતપિ-
 તાયે તેમનું યથાર્થ “વર્ધમાન” નામ પાડ્યું. “હું પેહેલાં સેવું, હું પેહેલાં
 સેવું” એવું બોલતા જાણ એવા દેવ, દાનવોથી સેવાતા તે પ્રજુ અમૃતને
 વર્ધનારી દૃષ્ટિથી જાણે પૃથ્વીને સિંચતા હોય નહીં, એવા, તથા એક દ-

हजारने आठ लक्षणावाला तथा स्वाभाविक गुणोधी मोहोटा एवा ते प्रभु अनुक्रमें वयधी पण वधवा लाग्या एक दहाडे ते अत्यंत पराक्रमी प्रभु, सरखी अवस्थावाला, राजपुत्रोनी साथे, उमरने लायक एवी रमतोधी रमवा गया. त्यारे सुधर्मा सजामां इंद्र अवधिज्ञानधी जाणीने कणुं के, सपला वीरपुरुषो महावीरप्रभुधी नीचा ठे. त्यारे कोइ मत्सरी देवतायें कणुं के, तेने तो हुं होजावी दर्श, एम विचारि ज्यां प्रभु क्रीडा करता हता त्यां आव्यो. ते वखते प्रभु राजपुत्रो साथे आमलकी क्रीडा करता हता, ते जोश्ने, ते देव, मायाधी सर्प थई ते जाडने वींटाणो. ते वखते सपला राजपुत्रो वीकधी दशे दिशांमां नाशी गया, त्यारे प्रभुयें जरा हस्तीने, ते सर्पने दोरडानी पेठे उपाडीने, पृथ्वीपर फेंकी दीधो. पठी ते राजकुमारो पाठा, खज्जासहित रमवा आव्या, त्यारे ते देव पण कुमार चईने आव्यो, तथा सपलाउं वृक्षपर चढ्या, पण सपलाकुमारोनी पेहेलां प्रभु वृक्षना अग्रजागपर पदोची गया, अथवा एम करवुं प्रभुने शुं मुश्केल ठे !! के जे, लोकना अग्रजागप्रत्ये पण जशे. ते वृक्षपर प्रभु मेरु पर्वतपर जेम सूर्य शोजे, तेम शोजवा लाग्या; तथा वीजा लटकता कुमारो वांदराउंनी पेठे शोजवा लाग्या. त्यारे एवी रीतें जगवान् जीत्या; अने ते रमतमां शरत एवी हती के, जे कोइ जीते ते धीजानी पीठपर चढी वेत्ते. तेथी वीर प्रभु ठोकराउंनी पीठपर बेसीने, तेउने घोडानी पेठे फेरववा लाग्या, तथा अनुक्रमें महावलवान्, ते प्रभु ते देवनी पीठपर पण बैठा. त्यारे ते डुष्टबुद्धि देव, पोतालुं विकराळ बेतालुं रूप करीने, पर्वतोने पण हरावतो थको, उंचो वधवा लाग्यो. पाताळ सरखा तेना मुखमां रहेली जीजें, तक्षकनुं रूप लीधुं, तथा मस्तकरूपी पर्वतपर, पीछा तथा उंचा वालोए दावानखनुं रूप लीधुं. तेनी अत्यंत जयंकर दाढो करवतसरखी देखावा लागी, तथा तेनी आंखो, चलता थंगारानी सगडीउं सरखी देखावा लागी. तेनां नस्कोरां तो जाणे मोटी, जयंकर पर्वतोनी गुफा सरखां देखावा लाग्यां, तथा झुकुटीथी चांकी वखेली, तथा जयंकर, एवी जमखो महोटी नागणियो सरखी जणावा लागी. हवे जेटखामां ते वधतो थको विरम्यो नही, तेटखामां तो, महावलवान् एवा प्रभुण, तेने वांसामां मुठी मारी वामनरूप घनावी दीधो. एवी रीतें

इंङ्ग वरुणवेला, प्रजुना धैर्यने नजरे जोड़, तथा प्रजुने पोताना मूलरूपें नमस्कार करी, ते देव पोताने स्थानकें गयो. एक दहाडे मातपिताए, प्रजुने जणाववा मुकवानो महोत्सव करवाथी इंङ्ग विचारुं के, सर्वज्ञने शुं शिष्यपणुं ! ! ! एम विचारि ते त्यां आव्यो; पठी इंङ्ग प्रजुने उपाध्यायने आसने वेसाड्या, तथा तेनी प्रार्थनाथी प्रजुयें व्याकरण शास्त्र बोली आप्युं, आ व्याकरण प्रजुए इंङ्गने कही वताव्युं, तेथी उपाध्यायें लोकमां तेने “ ऐंङ्ग व्याकरण ” ना नामथी प्रसिद्ध कछुं. पठी दीक्षा लेवामां उत्कृष्टित एवा, ते प्रजु केटलीक मेहेनतें मातपिताना उपरोध-थी, अठावीश वर्षे गृहवासमां रह्या.पठी ज्यारे मात पिता काल करीने देवलोकमां गयां, त्यारे प्रजुए राज्य संपत्तिथी निरीह थइनें दीक्षा ले-वानी इच्छा करी, त्यारे नंदिवर्धन नामना मोटा जाईयें, प्रजुने कछुं के, हे जगवन् ! तुं “ दाऊयापर लूण नाख्य नहीं ” एम गदगद कंठे कही-ने प्रजुने रोकी राख्या. पठी प्रजु जावयति थइनें, नाना प्रकारनां आ-चूषणोथी चूषित थया थका चित्रशालामां काठसग ध्यानें रह्या. एवी रीतें प्रजुए शुद्ध आहारपाणीथी, त्यां केटलीक मेहेनतें एक वर्ष व्यती-त कछुं. पठी लोकांतिक देवोए तीर्थ प्रवर्त्ताववानुं कहेवाथी, प्रजु, मा-गणो प्रत्ये इष्टित दान देवा लाग्या. एवी रीतें बीजा एक वर्ष सुधिमां पृथ्वीने करज रहित करीने, प्रजुए तृणनी पेठे राज्यलक्ष्मीनो त्याग कछ्यो. पठी सघला निकायना देवोए प्रजुना निकलवानो महोत्सव क-छ्यो, तथा प्रजुए पण हजार देवोए उपाडेली चंड्रप्रजा नामें पाललीमां वेशीनें, झातखंड नामें वनमां जइ, सघला सावय व्यापारनो त्याग करी दिवसना चोये पहोरें दीक्षा लीधी. तेज वखते जगतना मनोज्ञावने ज-णावनारुं, मनःपर्यव नामनुं चोथुं ज्ञान प्रजुने उत्पन्न थयुं. पठी त्यांथी संध्या वखते कर्मार गामपासें जई, प्रजुए मेरुनी पेठे निष्कंप रही का-योत्सर्ग कछ्यो. त्यां पोताना आत्माना वेरी एवा गोवालीआए, रात्रियें, कारणविना क्रोध करीने प्रजुने उपद्रव कछ्यो. पठी इंङ्ग अवधिज्ञानथी ते उपद्रव जाणीने, तेनो नाश कछ्यो, तथा वली तेणें प्रजुने प्रार्थना क-री के, हे जगवन् ! आपने वार वर्षों सुधी उपसर्गों थशे, माटे तेउनो नाश करवाने हुं आपनी पासे रहेवा इंङ्गुं तुं. त्यारे प्रजु पण समाधि पा-

रीने कहेवा लाग्या के, अरिहंतो, परना सहायनी अपेक्षा राखे नहीं. पठी जगतना गुरु, चंद्रनी पेठे शीतलेश्यावाला, सूर्यनी पेठे, तपना ते-जथी दुःखें जोई शकाय तेवा, हाथीनी पेठे बलवान्, मेरुनी पेठे निश्चल, पृथ्वीनी पेठे सर्व स्पर्शने सहन करनारा, समुद्रनी पेठे गंजीर, सिंहीनी पेठे निर्जय, सलगेला अग्निनी पेठे मिथ्यादृष्टिर्जन न जोवाय एवा, गंडाना शिंगडानी पेठे एकला, मोटा बेलनी पेठे बलवान्, काचवानी पेठे गुप्त इंद्रियोवाला, सर्पनी पेठे एकज जगोण दृष्टिवाला, शंखनी पेठे निरंजन, सोनानी पेठे उत्तम रूपवाला, पक्षीनी पेठे अप्रतिबद्ध, जीवनी पेठे अटका-वरहित गतिवाला, आकाशनी पेठे आलंबनविनाना, चारंड पक्षीनी पेठे अप्रमादी, कमलिनीना पांढडानी पेठे खेपरहित, तेम, शत्रु, मित्र, तृण, स्त्री, सोनुं, पछर, मणि, माटी, अहींनां तथा परलोकनां, सुख, दुःख, जव तथा मोक्षमां तुल्य आशयवाला, तथा कारणविना दयामां तत्पर रहेला मनपणाए करीने, जवरूपी समुद्रमां आ मुग्धजगतनो (जगतना लोकोनो) उद्धार करवानी इष्टावाला, प्रजु वायुनीपेठे अटकाय रहित, समुद्रनी मेखलावाली, तथा नाना प्रकारनां गाम, नगर अने वनवासी पृथ्वीपर विहार करवा लाग्या. हवे एक दहाडे प्रजु दक्षिण देशमां ज-इने श्वेतांधी नगरी प्रत्ये जताहता, ते बखते तेने गोवासीपाना ठोकराठ कहेवा लाग्या के, हे देव ! श्वेतांधी तरफ जयानो आ सिद्धो रस्तो ठे, पण पद्ये एक कनखल नामें तापसोनो आधम थावे ठे. ते मार्गमां हमणां एक "दृष्टिप" सर्प रहे ठे, अने तेथी त्यां पडिउं पण फक्त हवामांज उडे ठे. माटे ते मार्ग ठोडी दइने, आ बांका मार्गेथी पण तमो जाउं ? कारणके, जेनाथी कान झुटी पडे, एवा सोनानी पण शी जरूर होय ? बली थाप ते सर्पने जाणो पण ठो, कारण के, ते पूर्वे जन्ममां एक द-पक (साधु) हुतो, तथा पारणा वास्ते स्थानकमांथी बह्दार गयो. जतां जतां तेना पगेथी एक देडकी मरी गइ; अने तेनी आलोपणावास्ते एक (पीजा) साधुए तेने ते देडकी देखाडी. पण तेतो उषटो खोकोए मारेसी (पीजी) देडकीउने देखाडी साधुने कहेवा लाग्यो के, हे नीच, आ देडकी-उं पण शुं में मारी कां ? त्यारे ते साधुए मोन रही विचार्युं के, आ महा-मुजाय मुनि सांजरे तेनी आलोपणा खेसो. पठी पडीकमणा बखते पण, ते

शर्मा अत्यंत उठाववा लाग्यो. ते हाथी, दुःखें करीने वारि शकाय, ए-
 वी पोतानी सूंढथी, प्रजुने आकाशर्मा उठावयावाद, ज्यारे पडता,
 त्यारे, दांतो उंचा करी तेपर तेमने जीवतो हतो, तथा ज्यारे पडता त्या-
 रे दांतना घातथी प्रजुने ते वारंवार वींधतो, तथा तेथी (तेमनी) व-
 ज्रसरखी कठण ठातीमांथी तणखाळ निकलता. पठी ज्यारे एवी रीतें
 हाथी पण कंझ करी शक्यो नहीं त्यारे तेणें वैरिणी सरखी हाथणी व-
 नावी ते हाथणी पोतानी अखंड शुंड, तथा दांतथी, प्रजुने जेदवा ला-
 गी, तथा जेर सरखा पोताना शरीरना पाणीथी प्रजुने सिंचवा लागी. पठी
 ज्यारे ते पण थाकी गझ, त्यारे तेणें मगर सरखी जयंकर दाढोवालो पिशाच
 घनाव्यो. ज्वालाळनी श्रेणिथी जरेखुं तेनुं मुखरूपी कोतर, बलता अग्निकुंन
 सरखुं जयंकर थयुं. तेणें एमना एक तोरणस्तंज सरखा पोताना वझे हाथो
 उंचा कस्या, तथा तेनी जंघा उंची तालवृद्धसरखी थझ. एवी रीतें थझने
 ते अत्यंत हसतो, फुत्कार करतो, तथा किलकिल शब्द करतो, चांव-
 डानां वखवालो, तथा कातरयुक्त थई प्रजुने उपडव करवा लाग्यो. क्षी-
 ण थयेला तेलवाला दीवानी पेठे, ज्यारे तेनुं बल पण क्षीण थयुं त्यारे
 तेणें क्रोधथी दयारहित थझने वाघनुं रूप कखुं. ते वाघ पुंठडाना आ-
 धोटथी पृथ्वीने पण फाडतो थको, तथा वुत्कारना पडथाथी आकाश
 पातालने जाणें रोवरावतोज होय नहीं, तेम प्रजुपासे आवीने, तेमने
 वज्रसरखी दाढोथी, तथा शूल सरखा नखोथी प्रजुने उपडव करवा
 लाग्यो. पठी ते पण दावानलथी वळेला वृक्षनी पेठे ज्यारे निष्फल गयो,
 त्यारे तेणें सिद्धार्थ राजा तथा त्रिशला राणीनुं रूप कखुं. तथा ते कहेवा
 लाग्या के, हे पुत्र ! तें आ दुःकर काम शुं कखुं. ? तुं दीक्षा ठोडी दे ?
 तथा अमारी अवगणना कर नहीं ? वली वृद्ध तथा अशरण, एवां अ-
 मोने नंदिवर्धन ठोडी दीक्षा ठे, माटे तु अमारुं रक्षण कस्य ? एवी री-
 तें दीन स्वरोथी तेउं विलाप करवा लाग्यां. एवी रीतें विलापोथी, पण
 प्रजुनुं मन ज्यारे विस(स्नेहवश) थयुं नहीं, त्यारे तेणें एक सेना घना-
 वीने तेनो पडाव नाख्यो. त्यां रसोऽथाप, पत्यर नहीं मलवाथी, चोखा
 पकाववावास्ते, जुलाने ठेकाणे प्रजुना पगोने राखीने तेपर तपेक्षी चडावी.
 पठी तेज वखते तेणें प्रजुना चरणपासे पर्वतपासे जेम दावानलने, तेम

अग्नि सप्तगाव्यो. एवी रीतें तपेला एवा पण प्रजुनी शोना सोनानी पेठे हीन थइ नही, त्यारे ते डुष्ट देवें जयंकर पक्षण (जिह्वोनी पट्टी) कर्युं, ते पक्षणें (पट्टीवासि जिह्वोयें) पण प्रजुना कंठमां, कानमां, जुजामां, तथा जंघामां छुड पक्षिर्लनां पांजरां लटकाव्यां ते पक्षिर्लयें प्रजुना शरीरने एवो तो उपद्रव कर्यो के, जेथी प्रजुनुं शरीर ते पांजरानी पेठे सेंकडो छिडोवाळुं थयुं ते पक्षण पण पाकेला पत्रनी पेठे ज्यारे निरुपयोगी थयुं, त्यारे तेणें महा उत्पातवाखो प्रचंड पवन उत्पन्न कर्यो. ते पवन आकाशमां मोटां मोटां घुहोने घासनी पेठे फेंकतो थको, तथा दिशाळमां धूल, पथरा तथा कांकरालने फेंकतो, तथा चारे बाजुथी धमणनी पेठे आकाश पातासने घूरतो थको, प्रजुने उपाडी उपाडीने पाडवा लाग्यो. ते प्रचंड पवनथी पण ज्यारे ते फाव्यो नही, त्यारे, वैरिना कुलमां कलंकसमान एवा ते देवें, घंटोळीआनो पवन घनाव्यो. पर्यंतोने पण जमाववामां समर्थ एवो, ते पवन, चक्रपर रहेला माटीता पिंडनी पेठे प्रजुने जमाववा लाग्यो, एवी रीतें पुंजडांनी पेठे जमावता पण ते पवनथी, एक तानवाला प्रजुण जरा पण ध्यान ठोळ्युं नही. (त्यारे ते देव विचारवा लाग्यो के,) वज्रसरला मनवाला, आ प्रजुनी मै बहु कदर्थना करी, तोपण ते होजायमान थया नही, माटे हवे बिलखो थइ ते सजामां हुं केम जाळ? माटे हवे तो जो हुं तेमने मारी नाळुं तोज तेना ध्याननो नाश थाय, पण बीजी रीतें थइ शके तेम नथी, एस विचारि, ते डुष्ट देवें कालचक्र घनाव्युं. पठी ते देवें, हजारो जार लोखंडथी घनावेला ते चक्रने, रावणें जेम केलासने, तेम उपाड्युं. पृथ्वीने संपुटरूप करवाने, जाणे पुटांतर (सांपटियुं) पृथ्वीएक पुटठे तेपर बीजुं माटीनुं कोडियुं वा पांदडानो झोण(दडियो) मुकवाजेळुं करतो होय नही, तेम तेणें प्रजुपर ते चक्र फेंक्युं लठखती थमिनी ज्वालाळथी दिशाळने जय करतुं, ते चक्र, समुद्रमां जेम वडवानल, तेम प्रजुपर आवीने पड्युं. मोटा मोटा पर्यंतोने पण लठखवामां समर्थ एवा ते चक्रना प्रजावथी, प्रजु घुंटाण सुधी पृथ्वीतलमां पेसी गया. आवी रीतें पराजव पामेला पण जगवान्, एवुं शोचवा लाग्या के, जगतने तारनार, एवा पण अमो, आने संसारना कारणरूप थइ पड्या ठियें. हवे ते देव पाठो विचारवा लाग्यो के कालचक्रथी

હળાણા એવા પણ આ પ્રજા મૃત્યુ પામ્યા નહીં, માટે તેને તો હથિયારથી મારી શકાય તેમ નથી, માટે હવે શું ઉપાય કરવો? અનુકૂળ ઉપસર્ગોથી હવે તે કોઈ રીતે પણ ક્ષોભાય તેમ છે? (માટેતેની પરીક્ષા કરું) એવું વિચારિ, વિમાનમાં રહી આગલ આવીને તે કહેવા લાગ્યો કે, હે મહર્ષિ! હું હવે તપ અને તેજથી તમારા પર તુષ્ઠ થયો છું; અને હવે આ તમારા શરીરને ક્લેશકારી એવા તપથી સર્જું; માટે હવે તમો મારીપાસે કંઈક માગો? તથા હવે કંઈ પણ શંકા કરો મા? અને કહો કે હવે તમોને શું આપું? વહી તમારે આ શરીરનું શું પ્રયોજન છે? જ્યાં ઇચ્છામાત્રથી જ હ-મેશાં મનોરથો પૂરાય છે, એવા સ્વર્ગપ્રત્યે હું તમોને લઈ જાઉં. અથવા, અ-નાદિ જન્મમાં ઉત્પન્ન થયેલાં કર્મોથી મુકાવનારું છે લક્ષ્ય જેનું, એવા એ-કાંત પરમાનંદરૂપ મોક્ષપ્રત્યે શું તમોને લઈ જઈ? અથવા સઘલા મંડ-લાધીશોના મસ્તકોમાં લાલિત થયેલું છે શાસન જેથી, તથા ફૂલિથી ઉત્કૃષ્ટ એવું રાજ્ય, તને હું અર્હાંજ આપું. એવી રીતનાં લાલચનાં વાક્યો-થી પણ જ્યારે પ્રજા ક્ષોભાયમાન ન થયા, તથા જ્યારે તેનો ઉત્તર ન મળ્યો ત્યારે તે વિચારવા લાગ્યો કે, આણે તો મારી સઘલી શક્તિ નિષ્ફલ કરી, પણ હવે એક કામદેવનો હુકમ સફલ થાઉં, કારણ કે, કામદે-વના હથિયારરૂપ એવી સ્ત્રિયોથી કટાક્ષિત થયેલા, મહાપુરુષો પણ પોતાના વ્રતને છોડી નાખે છે. મનથી એમ વિચારિ તેણે દેવાંગનારૂં તથા તેને સહાયરૂપ એવી ઠ કૃતુરૂં પણ ઘનાવી. કોકિલાડના મનોહર શબ્દોથી કરેલી છે, પ્રસ્તાવના જેણે, તથા કંદર્પ (કામદેવ)ના નાટકની નટી સમાન વસંતશ્રી (વસંતશોજા) શોજવા લાગી. વહી સ્ત્રીલીરહેલાં કર્મવોનાં પુષ્પોના પરાગથી. (રજઃકણથી) મુખના સુગંધને ઉત્પન્ન કરતી, તથા દિશારૂપી સ્ત્રિયોની દાસી સરસી ગ્રીષ્મની લક્ષ્મી શોજવા લાગી. વહી કેતકીનાં પુષ્પોના મિશ્રથી, કામદેવના રાજ્યાન્નિપેકને વિપે જાણે તિ-લકોજ કરતી હોય નહીં, એવી વર્ષાકૃતુ શોજવા લાગી. નવાં નીલ (શ્યા-મ) કમલોના મિશ્રથી, હજારો આંધોવાલી યજ્ઞે, જાણે, પોતાની ઉત્કૃ-ષ્ટ શોજાને જોતી હોય નહીં, એવી શરદ્ કૃતુ શોજવા લાગી. વહી ગ-ણિકાની પેઠે, મોગરો તથા ગોટાથી આજીવિકા ચલાવતી શિશિર કૃતુ, શોજવા લાગી. વહી સફેદ ચંદ્રો સરસી, પ્રગટ થયેલી મોગરાની કલિ-

योधी, जाणे कामदेवनी जयप्रशस्ति खलती होय नहीं, तेम हेमंतनी लक्ष्मी शोजवा लागी. एवी रीतें दणवारमां सधली श्रुतुं प्रगट धवाधी कामदेवनी पताका (जय ध्वजा) सरखी देवांगनाउं प्रगट थइ. तेउं प्र-
चुनी पासे आवीने, थंगोपांग खुल्लां राखीने, कामदेवनी जीतना मंत्रेला हथियारसरखुं संगीत (गान) करवा लागी. वली केटलीको तो गांधार रागधी सुंदर थयेळुं गायन, अवित्रिन पणें गावा लागी. कोइक देवांगना तानना क्रमपूर्वक, व्यंजन धातु सहित सुंदर वीणा वगाडवा लागी. व-
ली केटलीको तो, प्रकट धोंकार शब्दोवाला, तथा मेघनी गर्जना सरखां, व्रण प्रकारनां मृदंगो वगाडवा लागी. वली केटलीको, तो आकाश तथा पृथ्वीपर चालती थकी, तथा आश्चर्य करावती थकी, नवा नवा नयनना द्वावजावपूर्वक नाच करवा लागी. वली केटलीकोना तो थंगना मोडवा-
धी कंचुवाउं घुटवा लाग्या; तथा केटलीको, तो पोताना ढीळा पडेळा थं-
योडाने धांधती थकी, हाथोनां मूलने देखाडवा लागी. वली केटलीक पोताना चरणो उपाडवाना मियथी, वारंवार, मनोहर, तथा गोरोचन स-
रखां सफेद सायलनां मूलो देखाडवा लागी. वली केटलीको तो, ढीळा पडेळा पाघरानी नाडी धांधवानी लीळाधी, वाज्यसरखा पोतानां नाजि-
मंडलने देखाडवा लागी. वली हस्तिदंत नामना थजिनयने करती थकी, कोइक तो गाढ आलिंगननी संज्ञा वारंवार करवा लागी. वली पाघराने हट करवाना मिशधी, साखो उंचो करीनें कोइक तो पोतानां नितंपरिषय प्रगट करवा लागी. मनोहर सोचनयाली कोइक देवांगना तो, थंगन-
गना मिशधी वहाःस्थलमां रहेलां पुष्ट तथा उंचां स्तनोने प्रगट करवा लागी. वली तेउं कहेवा लागी के, ज्यारे तमो धीतराग ठो, ए्यारे थमोने राग केम करावो ठो ? वली ज्यारे शरीरमां पण तमो निरपेदी ठो, ए-
रारे थमोने तमारी ठाती केम थापता नधी ? वली जो तमो दयालु ठो, तो, अचानक चडावेस ठे धनुष जेणें, एवा कामदेवधी थमोने केम द-
चावता नधी ? वली ज्यारे, प्रेमनी लासलावाली, एवी थमोने तमो उ-
ठो ठो, ते पण थोडुं करवुं सारुं, पण ते मरणनी अथधिसुधि करवुं ला-
क नहीं. वली केटलीको तो कहेवा लागी के, हे स्वामिन्, तुं कळोरप-

एतान् ठोडीने, अमारा मनोरथो पूर्ण कस्य ? अने अमारी प्रार्थनाथी प
 राङ्मुख (विमुख) था नहीं ? एवी रीतें, अंगसंवंधि गीत, वाजित्र तथ
 नृत्य आदिक विकारोथी, तथा तेजनां मीठां वचनोथी, प्रजु होजाय
 मान थया नहीं. एवी रीतें रात्रि व्यतीत थयावाद, विहार करता प्रजु
 ते दुष्ट देवें ठ माससुधि उपद्रव कयों. पठी ते संगमक देव ठ मासने
 अंते, प्रजुने नमन करी कहेवा लाग्यो के हे प्रजु ! तमे हवे सुखें रहो !
 मने स्वेष्टाचारिने आ भ्रम थयो ठे; एम कही ते त्यांथी चाखतो थयो
 ते गयावाद जगवान् विचारवा लाग्या के, आ विचारो आवां कसोथी
 हवे क्यां जशे ? अमो तारनारथी पण ते तारी शकायो नहीं. एम वि
 चारतां प्रजुनी आंखो अशुसहित, तथा चखित कीकियोवाली थइ.

एवी रीतें (इष्ट) देवने नमस्कार करीनें भोक्त मार्गरूप

योगने कहेवानी इष्टाथी ते शास्त्र विस्तारे ठे.

श्रुतांजोधेरधिगम्य, संप्रदायाच्च सङ्गुरोः ॥

स्वसंवेदनतश्चापि, योगशास्त्रं विरच्यते ॥ ४ ॥

अर्थ:- शास्त्ररूपी समुद्रथी, तथा सङ्गुरुनी परंपराथी, तथा आ-
 त्मज्ञानथी पण आ योगशास्त्र, रचायठे.

टीका:- निर्णय करेला योगना शास्त्रनी रचना, पदवाक्यना संबंधथी
 करवी उचित ठे, एवा हेतुथी योगनो त्रण हेतुर्जवालो निर्णय कहेठे.
 ते त्रण प्रकारो नीचे प्रमाणे ठे. शास्त्रथी, गुरुनी परंपराथी, तथा अनु-
 भवथी, एवा त्रण प्रकारना योगनो निश्चय करी, आ शास्त्र रचाय ठे.
 तेना निर्वहणवास्ते कहे ठे. जे शास्त्रथी, स्वगुरुना मुखथी तथा अनु-
 भवथी जणायुं ठे, एवुं योगशास्त्र, चालुक्यवंशना श्रीकुमारपाल राजा-
 नी धणी प्रार्थनाथी, आचार्य महाराज श्री हेमचंद्रजीए रचेल ठे. हवे
 ते योगनुं माहात्म्य कहे ठे.

योगः सर्वविषयवृत्ती, विताने परशुः शितः ॥

अमूलमंत्रतंत्रं च, कर्मणं निर्वृत्तिश्रियः ॥ ५ ॥

अर्थ:- सयसी आपदाठ रूपी वह्निना समूहने (विदारवाने) तीक्ष्ण

ધારવાલા કુદાડા સમાન, તથા મોઢા લક્ષ્મીનું, મૂલ વિનાના મંત્ર તંત્ર-
વાલું કામણરૂપ, “યોગ” છે.

ટીકા:—સપ્તલી આપદાઈ પંડલે, આત્માસંવંધિ, જોતિક સંવંધિ, તથા
દેવસંવંધિ, આપદાઈ જાણવી; તથા તેઈ વહુ વિસ્તારવાલી હોવાથી તેને
વહ્નીરૂપ કહેલી છે; તેઈના સમૂહને કાપવાને યોગ કુદાડા સમાન છે.
એવી રીતે ઉત્તરાર્ધથી અનર્થના પરિહારરૂપ યોગનું પણ કહ્યું. તથા અ-
ર્થની પ્રાપ્તિ નીચે પ્રમાણે જાણવી. પરમપુરુષાર્થરૂપ જે મોઢાલક્ષ્મી તેને
વશ કરવાને મૂલવિનાના મંત્રતંત્રોવાલા કામણ સરગ્ગો યોગ છે. હવે
કામણ તો મૂલમંત્રતંત્રોવાલું હોય છે. અંતે યોગતો મૂલવિનાજ મોઢા-
લક્ષ્મીને વશ કરવાના હેતુરૂપ છે. કારણના ઉઘેદવિના વિપત્તિરૂપ કા-
ર્યનો ઉઘેદ થઈ શકે નહીં. માટે વિપત્તિનાં કારણરૂપ પાપના નાશ કર-
વાનો હેતુ, યોગને ઘટાવે છે.

નૂયાંસોડપિ દિ પાપ્માનઃ, પ્રલયં યાંતિ યોગતઃ ॥

ચંડવાતાદ્ ધનઘના, ઘનાઘનઘટા ઇવ ॥ ૬ ॥

અર્થ:—જેમ ચંડ પવનથી નિવિઢ (પાટી) એવી વાદલાંની ઘટા નાશ
પામે છે તેમ યોગથી ઘણાં પાપો પણ નાશ પામે છે.

ટીકા:—અહીં કોઈ શંકા કરે કે, કદાચ યોગ, તો પણ જન્મમાં
ઉત્પન્ન થયેલાં પાપનો નાશ કરે, પણ અનેક જવોની પરંપરામાં ઉત્પન્ન થા-
રેલાં પાપોને નાશ કરવાપણું, યોગથી અસંજવ છે. તેથી શંકાનું સમા-
ધાન કરતાચકા કહે છે.

ક્ષિણોતિ યોગઃ પાપાનિ, ચિરકાલાર્જિતાન્યપિ ॥

પ્રચિતાનિ યથેધાંસિ, ક્ષણાદેવાશુશુક્ષ્ણિઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ:—જેમ ઘણા કાલથી એકઠાં કરેલાં લાકડાંને, ક્ષણવારમાં સપ્ત-
મેણો અગ્નિ નાશ કરે છે, એવી રીતે યોગ પણ ઘણા કાલથી એકઠાં થ-
યેલાં પાપોનો નાશ કરે છે.

હવે યોગનું ધીરું પણ કહે છે.

કપવિપ્રુણમલામર્ષ, સર્વાંપધિમદ્-ઈયઃ ॥

સંનિવ્રજ્યતોલધ્વિશ્ચ, યોગં તાંડવહંવરં ॥ ૮ ॥

અર્થ:-ફફ, વિષ્ણુ (શુંક) મેલ, તથા હાથ આદિકનું થાપવું, એ સ
વેનું ઔપધિની રૂઢિરૂપ થવું, તથા ઇંદ્રિયોના જુદા જુદા વિષયોની પ્રા
પ્તિ, એ સઘણું, યોગનું વિલસિત (ચરિત્ર) છે.

ટીકા:-“ મહર્ષિ ” શબ્દ કફઆદિક સર્થને જોડી લેવો. કફ, શ્લે
ષ્મ આદિકથી માંડી મલમૂત્ર આદિકનું કારણ કરવું; મેલ ઇટલે કાન
દાંત, નાક, આંખ તથા જીજ્ઞ આદિકથી, તથા શરીરથી ઉત્પન્ન થયેલો
મેલ જાણવો. “ અમર્શ ” ઇટલે હાથ આદિકથી સ્પર્શ કરવો તે, એવી
રીતે ઘિષ્ટા, મૂત્ર, કેશ, નાલ આદિક અત્રે કહેલા અને નહિ કહેલા
સઘણા પદાર્થો યોગના પ્રજાવથી, મહા રૂઢિવાળી ઔપધિયોરૂપ
થાય છે. અથવા “ મહર્ષિ ” શબ્દનો જૂદો અર્થ કરીયે, તો “ અ
ણિમા ” આદિક જાણી લેવી; વળી જુદી જુદી ઇંદ્રિયોના વિષયોની પ્રા
પ્તિ પણ યોગથી થાય છે. આ સઘણું યોગનું માહાત્મ્ય છે. અહીં સનત
કુમારની કથા કહે છે.

યોગના માહાત્મ્યથી યોગિયોના કફના વિંદુનું, સનત્કુમારાદિકની
પેટે સઘણા રોગોને નાશ કરનારા થાય છે. અગાઉ, હસ્તિનાપુર નગરમાં
ઠ રાંઘ પૃથ્વીને જોગવનાર, સનત્કુમાર નામેં ચોથો ચક્રવર્તી થયો હતો.
કોઈ એક દહાડે સુધર્મા સજામાં, આશ્ચર્યયુક્ત થઈ, ઇંદ્રેં તેના અત્યંત
રૂપનું વર્ણન કર્યું, કે, કુરુવંશમાં શિરોમણિ, એવા સનત્કુમાર રાજાનું
જે રૂપ છે, તેનું રૂપ દેવ, માણસ કે કોઈમાં નથી એવી રીતના રૂપની પ્ર
ગંસાને નહીં માનતા, વિજય અને વેજયંત નામના બે દેવો પૃથ્વીપર આ
વ્યા, પત્રી તેડે, તેનું રૂપ જોવા વાસ્તે, ગ્રાહ્યણોનું રૂપ લઈ, રાજાના મે
દેહના ધારણા પામે આવી ઊના. તે વચ્ચે સનત્કુમાર પણ સઘણાં કપડાં
ઢનારિને શાન કરવા માટે શરીરે વિશેષન કરાવતા હતા. સ્યારે પોલીઆઈ,
તેડેને ધદાર ઠનેછા જણાવવાથી, તે ન્યાયી રાજાઈ, તે વચ્ચે પણ તેડેને
આવવા દીધા. પત્રી સનત્કુમારને જોઈને, આશ્ચર્યથી પ્રફુલ્લિત થયેલ છે,
મન જેનાં એવા તેડે મન્નક ધુણાવતા થકા, વિચારવા લાગ્યા કે, થાનું
કરાણ તો આઠમના ઘંડને દૂર કરનારું છે, તથા નીલકમલની કાંતિને
જિતનારાં તેનાં ઓચનો કાનમુખિ પદોંચેલાં છે. વધી થાના દોગે તો
પાદાં વિચકણ (પાદેલાં ધોણાં)ની કાંતિને જિતનારા છે, તથા કાનો

ઠીપને દૂર કરનારા છે. તથા કંઠ તો પાંચજન્ય નામના શંખને જિતનારો છે. વલી તેના હાથ તો ઘેરાવણની પળ સુંઢને તિરસ્કાર કરનારા છે, તથા તેની ઢાતી મેરુની શિલાની શોજાને છુંટનારી છે. વલી તેનો મધ્યજાગ, સિંહના વઘાંના પેટ સરખો છે, વધારે શું કહેવું ! ! ! આનાં સઘલાં શ્યંગની શોજાતો વર્ણવી શકાય તેમ નથી. અહો ! આના લાવણ્યરૂપી નદીનો પ્રવાહ તો નિરર્ગલ (વેહદ) છે. કે જેથી ચાંદનીથી જેમ તારાની પ્રજાને, તેમ તેના મર્દનને પણ આપણે જાણી શકતા નથી. માટે જેવું ઈંડું વર્ણન કર્યું હતું, તેવુંજ છે, ઇમાં કંઈ ફેર નથી, કારણ કે, મહાત્માઈ કોઈ દહાડે પણ જૂતું બોલે નહિ. પઠી સનત્કુમારે તેડને પૂછ્યું કે, હે ઉત્તમ બ્રાહ્મણો, તમો ક્યાંથી આવ્યા છો ? ત્યારે તેડ કહેવા લાગ્યા કે, હે માણસોમાં સિંહ સમાન રાજા, તમારું લોકોત્તર ધમત્કાર કરનારું રૂપ, સઘલા ચરાચર જીવનમાં, વલણાય છે, તે સાંજલી હે પૃથ્વી-હ ! થપ્પું છે કુતૂહલ જેડને, ઇવા અમો તમોને જોવા માટે અહીં આવ્યા ત્રિયેં. વલી હે રાજન્ ! લોકોમાં જે તમારું અદ્ભુત, તથા વલણાતું રૂપ સંજલાય છે, તેથી પણ અધિક દેખાય છે. (તે સાંજલી) સનત્કુમાર, હાસ્યથી હોઠોને દીપાવતા થકા કહેવા લાગ્યા કે, અત્યારે તો શ્યંગવિલેપન કરેલ છે, તેથી કેટલીક કાંતિ હોય ? માટે હે ઉત્તમ બ્રાહ્મણો, જ્યાં સુધિ હું જ્ઞાન કરી છઠં, ત્યાંસુધિ, દાણવાર તમો આ વાજુ જીને થોજો ? તથા વિચિત્ર પોપાલથી શોજતું, તથા ઘણાં ઘરેણાંથી મંદિત થપ્પું, રત્નસહિત સોના સરખું રૂપ જો જો ? પઠી રાજા જ્ઞાન કરી, તથા પોશાંગ અને જૂપણો પેહેરીને, સૂર્ય જેમ આકાશમાં, તેમ તે આદંબરસહિત સજામાં બેઠો. પઠી રાજાએ આજ્ઞા આપવાથી, તે બ્રાહ્મણોએ તેની પાસે આવી, તેનું રૂપ જોયું, તથા સ્વેદયુક્ત થઈ તેડ વિચારવા લાગ્યા કે, ક્યાં તે રૂપ, ક્યાં તે કાંતિ, તથા ક્યાં તે લાવણ્ય, ઇવી રીતે, માણસનું રૂપ પણ દાણવારમાં વદલાઈ ગયું, માટે સઘલું દાણિકજ છે. ત્યારે રાજાએ પૂછ્યું કે, તમો મને જોઈને પેહેલાં કેમ સુશી થયા હતા ? અને હમણાં અકસ્માત, સ્વેદથી મલિન મુલવાલા કેમ થયા છો ? ત્યારે તેડ અમૃત સરખી મધુર વાણીથી કહેવા લાગ્યા કે, હે મહાજાગ, અમો તો સુધર્મા દેવલોકમાં રહેનાર દેવો ત્રિયેં. સુધર્મા સજામાં તમારા

રૂપની ઇંદ્રે પ્રશંસા કરી હતી, પણ અમો તે નહીં માનવાથી મનુષ્યરૂપ થઈ અહીં આવ્યા ઠીયેં વલી જેવું ઇંદ્રે રૂપ વર્ણવેલું હતું, તેવુંજ, હે રાજા! અમોષ તમારું રૂપ પેદેલાં જોયું હતું, પણ હમણાં ઝલટી રીતનું થઈ ગયું છે. હમણાં, સઘલી કાંતિને ચોરનારા, વ્યાધિઝંથી, નિઃશ્વાસોથી જેમ આરિસો, તેમ તમારું શરીર ઘેરાયેલું છે. ઇવી રીતેં યથાર્થ કહીને, તે દેવો તો ચાલ્યા ગયા, અને પઠી રાજાએ પોતાના શરીરને ઘરફથી ઘસ્ટ થયેલા, ઘૂઠસરસું તેજરહિત જોયું. અને તેથી તે વિચારવા લાગ્યો કે, આ શરીર તો હમેશાં રોગોને દેનારું છે માટે મુગ્ધ લોકો, ફોકડ, તુછ બુદ્ધિ લાવી તેનાપર મૂર્ઘા રાખે છે. વલી આ શરીર તો, જયંકર કાષ્ઠના કીડાઝંથી જેમ કાઢ, તેમ અંદર ઉત્પન્ન થયેલી વિવિધ વ્યાધિઝંથી નાશ પામે છે. વલી કદાચ તે શરીર બહારથી તો સારું લાગે, તો પણ, નૈય્ય-ગ્રોધફલ (વડના ટેટા)ની પેટે અંદર કીડાઝંથી જરેલું હોય છે. વલી જેમ સેવાલની વેલ મોટા સરોવરનાં પાણીનેં વગાડે છે, તેમ રોગ છે, તે રૂપની સંપદાનો નાશ કરે છે. શરીર તો શિથિલ થાય છે, પણ આશા ઢીલી થતી નથી, રૂપનો નાશ થાય છે, પણ પાપબુદ્ધિ જતી નથી, વલી ઘડપણ આવે છે, પણ જ્ઞાન આવતું નથી, માટે પ્રાણિઝંના શરીરને ધિક્કાર છે. વલી આ સંતારમાં, ડાજપર રહેલા જલવિંડુની પેટે, રૂપ, લા વણ, કાંતિ, શરીર, તથા ધન, એ સઘલું અસ્થિર છે. માટે પ્રાણિઝંના આ વિનશ્વર શરીરનું મોટું ફલ તો, સકામનિર્જરાના સારરૂપ, તપજ છે. ઇવી રીતેં થયેલી છે વૈરાગ્યની જાવના જેને ઇવા તે રાજાને દીક્ષા લેવાની ઇછાથી, તેણે પોતાના પુત્રને રાજ્યપર વેસાડ્યો. પઠી ઉદ્યાનમાં જઈ; વિન-યપૂર્વક, વિનયંધર મુનિપાસેથી સઘલા પાપોની વિરતિથી પ્રધાન થયેલી એવિ તેણે દીક્ષા લીધી. પઠી મહાવ્રતને, તથા ઉત્તર ગુણોને ધારનારા, તથા ગામોગામ વિહાર કરતા, અને સમતામાંજ એકાગ્ર ચિત્તવાલા, ઇવા તે મુનિની પાઠલ, અત્યંત રાગના અનુવંધથી સઘલું પ્રધાનમંદલ, યૂથ પતિની પાઠલ જેમ હાથિયો જાય તેમ ચાલવા લાગ્યું, તથા કપાય વિનાના, હદાસીન, મમતાવિનાના, પરિગ્રહવિનાના, ઇવા તે મુનિની ઠ માસ મુધિ સેવા કરીને કેટલીકમેદેનતેં તે પ્રધાનમંડલ પાતું ફર્યું. પઠી વિધિપૂર્વક તથા અકાલજોજનથી તેના વ્યાધિયો, જાણે સંપૂર્ણ ડોહલા-

वालीयो थइ होय नहीं, तेम बधवा खागी, तथा एवी रीतें, कन्नु, शोप, ताव, श्वास, श्रुचि, पडखां तथा आंखोनी वेदना एवी रीतें सात प्रकारनी व्याधिउं तेणे सातसो वर्षसुधी सहन करी; वली अतिआकरा परिस-
होने सहन करता, तथा शरीरमां अपेक्षाविनाना एवा ते मुनिने लब्धिउं
उत्पन्न थइ. पटलामां थयेल ठे हृदयमां चमत्कार (आश्चर्य) जेने एवो इइ
देवोने उद्देशीने तेनुं वर्णन करवा लाग्यो के, थहो ! सनत्कुमार चक्री तो, च-
क्रवर्तिनी लक्ष्मीने बलता पुलानी पेठे ठोडीने आकरूं तप तपे ठे. वली तपना
माहात्म्यथी तेने सघली लब्धिउं मली ठे उतां, शरीरपर अपेक्षा राख्या
विना, पोताना रोगो पण ते मटाडता नथी. इइना ते वाक्यपर श्रद्धा नहीं
राखता, ते विजय तथा वैजयंत देवो वेद्यनुरूपलइने तेनी पासे आख्या. तथा
कहेवा लाग्या के हे महाजाग, तुं रोगथी शामाटे पीडाय ठे थमो घने वैद्यो
ठियें, तथा सघलाउंने, अमारां औषधोथी साजा करियें ठियें; माटे रो-
गथी ग्रस्त थयेल ठे, शरीर जेनुं एवो तुं जो थमोने रजा आपे, तो,
तारा आ उपचित थयेला रोगोने थमो मटाडियें त्वारे सनत्कुमार
मुनि ते वैद्योने कहेवा लाग्या के, प्राणिउंने रोगो वे प्रकारना होय, एक
द्रव्यथी थने बीजा जावथी. प्राणीउंने क्रोध, मान, माया, थने लोभ,
ए जावरोगो ठे, तथा तेउं दुःखना हेतुरूप थइने, हजारो जन्मांतर-
सुधि साये आवे ठे. ते रोगोने जो तमो मटाडी शको तेम हो, तो, म-
टाडो ? थने जो द्रव्यरोगोने मटाडता हो, तो जुउं ? एम कही तेणें
जरती रसीवाली, तथा सडेली आंगलीने, जाणे रसायनथीज होय नहीं
तेम तेणें पोताना कफथी तथा थुंकथी सोना जेवी करी दीधी. पठी सोनानी
शली सरखी चलकती ते आंगलीने जोइनें, तेउं घने पगे पडीनें कहेवा
लाग्या के, जे थमो पेहेलां तमारूं रूप जोवामाटे आख्या हता ते थमो
देवो हमणां पण आख्या ठियें. इइ (सजामां) वर्णन कर्युं के, सनत्कुमार
मुनिने लब्धियो मली ठे, उतां व्याधिउं सहन करीने पण तप तपे ठे.
माटे थमोए थहीं प्रत्यक्ष आबी, ते पातनी परीक्षा करी, एम कही,
नमस्कार करीने तेउं श्रंतर्धान पइ गया. एवी रीतें कफलब्धिनुंज
मात्र फल घटावुं; तथा ग्रंथ वधी जवानी बीकथी थहीं बीजी कपाउं
कही नथी. पली यांगना माहात्म्यथी, कमलसरखी सुगंधि, एवी दोगि-

ઈની વિષ્ણુ પણ રોગિયોના રોગોનો નાશ કરે છે. પ્રાણીઈનો મેલ વે પ્રકારનો છે, એક કાન તથા આંખઆદિકથી થતો વીજો શરીરથી ઉત્પન્ન થતો છે. યોગસંપત્તિના માહાત્મ્યથી, યોગિયોનો તે વસ્ત્રે પ્રકારનો મેલ પણ, કસ્તૂરીસરખો સુગંધિ થઈને, સઘલા રોગિયોના રોગો હરે છે. વલી યોગિયોના શરીરનો સ્પર્શ પણ જાણે અમૃત રસને સિંચતો હોય નહીં જેમ, તેમ રોગિયોના રોગોનો નાશ કરે છે. વલી યોગિયોના નલ, કેશ, દાંત, તથા વીજી શરીરની વસ્તુ ઉપણ ઓપધરૂપ થાય છે, તથા એવી રીતે સઘણું ઓપધરૂપ થાય છે; અને તેથીજ, તીર્થંકરોનાં, તથા યોગને ધારણ કરનારા ચક્રવર્તિયોનાં શરીરના હાડકાંનો સમૂહ પણ સઘલા દેવલોકોમાં પૂજાય છે. વલી તે યોગના માહાત્મ્યથી, યોગિના અંગથી સ્પર્શયુક્ત થયેલું વર્ષાદનું તથા નદી અને વાવ આદિકમાં રહેલું પાણી પણ સર્વ રોગોને દૂરનારું થાય છે, તથા જેરથી મૂર્છિત થયેલા પ્રાણિયો પણ તેઈના અંગના સ્પર્શવાલા વાયુથી જેર રહિત થાય છે, વલી જેરવાલું અન્ન તેઈના મુખમાં જવાથી જેરવિનાનું થાય છે. વલી મોટા જેરથી પીડાતા પ્રાણિયો પણ, તેનાં વચનોને સાંજલયા માત્રથી, તથા તેનાં દર્શનમાત્રથી વિકાર રહિત પાપ છે. એવી રીતે આ કષ્ઠાદિક ઓપધરૂપ થઈને મહા ફલિવાલાં પાપ છે. વલી તે વૈક્રિય આદિક અનેક પ્રકારની જુદી જુદી લક્ષિણો પણ જાણથી, તે નીચે પ્રમાણે છે. અણુત્વ, મહત્વ, લઘુત્વ, ગુરુત્વ, પ્રાપ્તિ, પ્રાકામ્ય, હ્રસ્વ, વશિત્વ, અપ્રતિષ્ઠાતિત્વ, અંતર્ધાન, તથા કામ, રુચિત્વ, આદિક છે. “અણુત્વ” ઇટલે શરીરને નાનું કરવું, કે જેથી એક ટિંકમાં પણ તે પ્રવેશ કરી શકે, અને ત્યાં ચક્રવર્તિના ભોગો પણ ભોગવે. “મહત્વ” ઇટલે મેઘથી પણ શરીરને મોટું કરવાનું સામર્થ્ય, “લઘુત્વ” ઇટલે વાયુથી પણ શરીરનું હલકાપણ, “ગુરુત્વ” ઇટલે વજ્રથી પણ શરીરનું શરીરનું, ઇટલે હંડાદિક મહાયજવાનોથી પણ હુ:સદપણ, “પ્રાપ્તિ” ઇટલે દૃષ્ટીર રહેલો માણસ, આંગણીના અપનાગથી મેઘવર્ષના અપભ્રમને, તથા મૂર્ચને પણ મ્ચન કરી શકે. “પ્રાકામ્ય” ઇટલે વાતીમાં દૃષ્ટીની વેગે પ્રવેશ, તથા જવાની શક્તિ, અને પાણીની વેગે દૃષ્ટીર દુધની માગવાની શક્તિ. “હંચિત્વ” ઇટલે ગ્રાણ લોકની પ્રવૃત્તિ, તથા સૌર્યકર હંડ આદિકની ફલિનું વનાવવું; “વશિત્વ” રાવણા ગી.

વોને વશ કરવાની શક્તિ. “અપ્રતિષ્ઠાતિત્વ” ઇટલે પૃથ્વીમાં સંગરહિત ગમન. “અંતર્ધાન” ઇટલે અદૃશ્યરૂપપણું. “કામરૂપિત્વ” ઇટલે એકી વચ્ચે જુદા જુદા આકારોની ઘનાવટ. ક્રિયાદિ મહર્હિત્ત જાણવી. અથવા ઘણા એવા શ્રુતાવરણ, તથા વીર્યાંતરાયના ક્રિયોપશમથી પ્રગટ થયેલ છે, અસાધારણ મહર્હિયોનો લાજ જેઠને, તથા ઘાર અંગ અંને ચૌદ પૂર્વોને જાણાવિના પણ, જે અર્થને ચૌદપૂર્વિયો કહી શકે, એવા ઠંડા વિચાર-વાલા અર્થમાં પણ અતિનિપુણ, તે “પ્રાજ્ઞશ્રમણ” કહેવાય. વલી વી-જી, દશ પૂર્વ, તથા રોહિણી પ્રજ્ઞાસિ આદિક મહાવિદ્યાઠને જાણનારા, તથા “અંગુષ્ઠ પ્રસેનિકાદિક” અલ્પ વિદ્યાને જાણનારાઠની અત્યંત જ-હિને પણ ગોચર ન થાય, એવી વિદ્યાઠને ધારણ કરવાથી, તે “વિદ્યા-શ્રમણ” કહેવાય છે. વલી કેટલાક વીજ, કોષ્ટ, તથા પદાનુસારિ બુ-હિની જુહિવાલા હોય છે. “વીજબુહિ” ઇટલે, જેમ બુહિવાને કરે-લી સારી સેતી, જમીન, પાણી આદિક અનેક કારણોવાળું એક વીજ, વગહ્યા વિના જેમ ક્રોડો વીજોને દેનારું થાય છે, તેમ જ્ઞાનાવરણાદિ-કના ક્રિયોપશમથી, એક અર્થને સાંજલી અનેક અર્થોને જાણવું તે “કોષ્ટ બુહિ” ઇટલે કોષ્ટાગારિયે રાખેલાં, ઘણાં ધાન્યવીજો, જેમ કોઠારમાં નાશ થયા વિના પહી રહે છે, તેમ, પરના ઉપદેશથી ધારેલા તથા સાં-જલેલા, ઘણા મંથોના અર્થોને સ્મરણવિના જે યાદ રાખવું તે “પદાનુસારિ” ગ્રણ પ્રકારના “શ્રોત:પદાનુસારિ,” “પ્રતિશ્રોત:પદાનુસારિ,” તથા “ઉચ્ચપદાનુસારિ” તેમાં પેહેલા, પદનો અર્થ, તથા મંથ, પ-રથી સાંજલીને ઠેક ઠેલા પદમુધિ આલા મંથના અર્થોના વિચારમાં બુ-શિયાર થવું તે, “શ્રોત:પદાનુસારિ” બુહિવાલા કહેવાય. વલી અંત પદના અર્થને, અને મંથને વીજાની, પાસેથી સાંજલી, તેના પ્રાપ્તિરૂપ પાળથી, પેહેલા પદથી, આલા અર્થવાલા મંથના વિચારમાં જે પ્રજ્ઞા થાય, તે “પ્રતિશ્રોત: પદાનુસારિ બુહિવાલા” કહેવાય. મધ્યપદના અર્થને મંથને, વીજાના ઉપદેશથી જાણીને, પેહેલેથી ઠેકેમુધિ મંથરથી સમુજના પારને પદોચવાને સમર્થ, એવા અસાધારણ અતિશયથી સ્તુર થયેલા માણસો “ઉચ્ચ પદાનુસારિ બુહિવાલા” કહેવાય. એક પદ

ર્યના જાણવાથી, અનેક પદાર્થોને જાણનાર, તે “વીજબુદ્ધિ” કહેવાય અને એક પદાર્થના જાણવાથી વીજા પદાર્થોનું જે જ્ઞાન ધરાવે, તે “પદાનુસારિ” કહેવાય. તેમ મન, વચન, અને કાયાના વલવાનો પણ હોય છે. તેમાં પ્રકૃષ્ટ જ્ઞાનાવરણ, તથા વીર્યાંતરાયના ક્ષયોપશમથી તત્ત્વ ઊંધરીને, અંતર્મુહૂર્તમાં સઘલા શાસ્ત્રરૂપી સમુદ્રમાં અવગાહન કરવાનું શકિયુક્ત મનવાલા “મનોવલિ” કહેવાય. વલી અંતર્મુહૂર્તમાં સઘલા શાસ્ત્ર બોલી જવાની શક્તિવાલા “વાગ્વલિ” કહેવાય. અથવા, પદ વાક્ય, અને અલંકારવાલી વાણીને ઊંચે પ્રકારે બોલતા થકા, વક્ત્ર પણ રહિત, જેઊંનો કંઠ વેસી જાય નહીં, તેઊં, પણ “વાગ્વલિ” કહેવાય. વલી વીર્યાંતરાયના ક્ષયોપશમથી પ્રગટ થતા, અસાધારણ કાયવલથી પ્રતિમાવહે કરીને રહેતા, તથા થાક અને ક્લેશ રહિત, વર્ષ વર્ષ દહાડાસુધિ, પ્રતિમાથી રહેતા વાહુવલિ આદિક “કાયવલિ” કહેવાય. તેમ વલી, દૂધ, મધ, ઘી તથા અમૃતને કરાવવાવાલાઊં પણ હોય છે, જેઊંના પાત્રમાં પહેલું અનિષ્ટ ઝોજન પણ દૂધ, મધ, ઘી તથા અમૃત રસ સરલું થાય છે, અથવા, જેઊંનું વચન, શરીર તથા મનસંબંધિ ડુઃખ વાલા પ્રાણિઊંને, દૂધ આદિકની પેઠે સંતોષ કરનારું થાય છે, તેઊં પણ “હીરાશ્રવિ, મધ્યાશ્રવિ, સર્પિરાશ્રવિ, તથા અમૃતાશ્રવિ” કહેવાય. વલી કેટલાકો તો “અહીંણર્હિવાલાઊં” કહેવાય છે. તેઊંના બે જેદો છે. એક “અહીંણ મહાનસોવાલા” અને વીજા “અહીંણમહાસયોવાલા” હોય છે. જેઊંને અસાધારણ અંતરાયના ક્ષયોપશમથી, પાત્રમાં પહેલું અલ્પમાત્ર પણ અન્ન, ગોતમાદિકની પેઠે, ઘણાઊંને દેવાય, તો પણ હવ પામે નહિ, તેઊં “અહીંણમહાનસોવાલા” કહેવાય. યસી જેની જગ્યામાં ગણતરીનાં માણસો સમાઈ શકે, તે જગ્યામાં અસંખ્યાતા, દેવો, તિર્યંચો, તથા મનુષ્યો પરિવારસહિત, એકવિજાને યાદા કર્યા વિના, તીર્થકરની પર્વદાને વિષે જેમ, તેમ વેસી શકે, તેઊં “અહીંણમહાસયો” કહી શકાય. પ્રજ્ઞાશ્રવણાદિકને વિષે, મહાપ્રજ્ઞાદિક મહર્હિયો દેવાદેહી છે. જેના પ્રજ્ઞાવચી, એકજ ઇંદ્રિય, સઘસી ઇંદ્રિયોના વિષયોને જોગવી શકે, તે “મંતિશ્ચોનોચ્ચિ” કહેવાય.

ચારણાશીવિપાવધિ, મનઃપર્યાયસંપદઃ ॥

યોગકલ્પદ્રુમસ્યેતા, વિકાસિકુસુમશ્રિયઃ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ—ચારણ લલ્લિ, આશીવિપલલ્લિ, શ્રવધિજ્ઞાન, તથા મનઃપર્યાય જ્ઞાનની સંપત્તિયો, સપત્તી, યોગરૂપી કલ્પવૃદ્ધાની, વિકસર થયેલી પુષ્પોની શોભારૂપ જાણવી.

ટીકાઃ—ફલરૂપ કેવલ્ય વા (મોક્ષ તો) જરત મરુદેવ્યાદિના ઉદા-
હરણોવડે કહેવાશે. અતિશય ગમન કરવાથી “ ચારણો ” કહેવાય,
તથા કોણે નાશ કરવાની, અથવા કોણર કૃપા કરવાની જે શક્તિ, તે
“ આશીવિપલલ્લિ ” કહેવાય. મૂર્ત્યવ્યસંવંધિ જે જ્ઞાન, તે “ શ્રવધિ-
જ્ઞાન ” કહેવાય. મનસંવંધિ દ્રવ્યને પ્રત્યક્ષ કરવાની જે શક્તિ, તે, “ મ-
નઃપર્યાય જ્ઞાનલલ્લિ ” કહેવાય. ૯ સપત્તી લલ્લિયો યોગરૂપી કલ્પ-
વૃદ્ધાનાં પુષ્પરૂપ છે. અને તેનું ફલ તો કેવલજ્ઞાન, અથવા મોક્ષ છે, અને
તે વિપયમાં જરત, તથા મરુદેવાનું ઉદાહરણ કહેવાશે. હવે ચારણો વે
પ્રકારના છે, એક જંઘાચારણો, તથા વીજા વિદ્યાચારણો, તેડમાં પેહેલા
એક ઉત્પાતની લીલાથી રુચકછીપેં જાય છે, પઠી રુચકછીપથી કુદીને,
એક પગલે તેડ નંદીશ્વર છીપેં આવે છે, તથા વીજાથી, ઝ્યાંથી ગયા હ-
તા, ત્યાં આવે છે, પઠી ઊર્ધ્વગતિપૂર્વક ઉડીને, તેડ મેરુ પર્વતનાં શિખર-
પર રહેલા પાંદુક વનમાં જાય છે, ત્યાંથી ઉપડી એક પગલે તેડ નંદન
વનમાં જાય છે, તથા વીજે પગલે મૂલ જગોપર જાય છે. અને વિદ્યાચા-
રણો તો, એક ઢગલે માનુષોત્તરપર જાય છે, તથા વીજે પગલે નંદીશ્વર
છીપેં જાય છે. અને ત્યાંથી એક પગલે ઝ્યાંથી ઊભેલા, ત્યાં જાય છે, તથા
તિર્થ ગતિના ક્રમથી, તેડ ઊર્ધ્વ માર્ગમાં પણ જાવ આવ કરી શકે છે.
વલી તેમ વીજા પણ ઘણી જાતના ચારણો થાય છે. તેડ નીચે પ્રમાણે.
પેહેલા આકાશગામિત્, કે જેડ, પલાંઠી વાલીને, અથવા કાયોત્સર્ગમાં
શરીર સ્થાપીને અથવા પગોને ઊંચા નીચા આદિક કસ્યા વિના આકા-
શમાં ચાલે છે. વલી કેટલાકો તો, જલ, જંઘા, ફલ, પુષ્પ, પત્ર શ્રેણિ,
અગ્નિની શિલા, ધુંવાડો, હિમ, વર્ષાદ, પાણીની ધારા, મર્કટકતંતુ, જ્યોતિષ્
કિરણ અને પવનાદિકના અવલંબનથી ગતિ કરવામાં કુશલ તેમાં જલ

एटले, वाव, नदी, समुद्र आदिकमां जलचर जीवोने विराधना कर्याविना, पाणीमां पृथ्वीनी पेठे, पगोने उंचा नीचा करी गति करवामां जेउ कुशल होय, तेउ “जलचारणो” कहेवाय, वली पृथ्वीपर चार आंगल उंचे, जंघानें उंचीनीची करवामां जेउ कुशल होय, तेउ “जंघाचारण” कहेवाय. वली नाना प्रकारनां वृद्धोनां फलोने लश्नें, फलमां रहेला जीवोने, विराधना कर्याविना, फलो प्रत्ये पगो राखवामां जेउ कुशल होय, तेउ “फलचारणो” कहेवाय. वली जुदा जुदा प्रकारनां वृद्ध, तथा लताउंनां पुष्पो लश्नें, तेउना सूक्ष्म जीवोने विराधना कर्याविना, ते पुष्पोनां तलने अवलंबीने रहेता, “पुष्पचारणो” कहेवाय. वली नाना प्रकारनां वृद्ध, ठोड, तथा बेलडी आदिकनां प्रवाल, तथा पल्लव, आदिकना आलंबनथी, तेउना सूक्ष्म जीवोने विराध्याविना, तेउमां चरणो-नो उरक्षेपनिक्षेप करवामां जेउ समर्थ होय, तेउ “पत्र चारणो” कहेवाय. वली चारसैं योजन निपधनी के नीलनी श्रेणि लश्नें, उंचे अथवा नीचे पादपूर्वक, उतरवा तथा चढवामां जेउ निपुण होय, तेउ “श्रेणि चारणो” कहेवाय. वली अग्निशिखाने, लश्ने, तेउना जीवोने विराध्या विना, पोते नहीं घलता थका, तेमां जेउ पगें चाह्या जाय, तेउ “अग्निशिखाचारणो” कहेवाय. वली जेउ तीरठी, तथा उंची गपसी, धुंवा-टानी शिग्राने पलगीने गमन करे तेउ “धूमचारणो” कहेवाय. वली हिमनुं आसंघन लश्ने, थप्कायना जीवोने विराध्याविना गमन करता “निहारचारणो” कहेवाय. वली अवश्यायने आश्रिने, तेउना जीवोने विराध्या विना गमन करनाराउं, “अवश्यायचारणो” कहेवाय. वली आकाशमां विस्तार पामता वादळांउंना समूहमां, तेउना जीवोने विराध्याविना गमन करनाराउं “मेघचारणो” कहेवाय. वर्षाकाखना मेघ आदिकथी निकसती जखधाराणा अयसंघनथी, जीवोने विराध्याविना गति करनाराउं “वारिधाराचारणो” कहेवाय. वली कुब्जा नामें वृद्धनी छंदर रहेला पोलाणमां, कुब्जवृद्धादिकना बंधाएला मर्कटकतंतु आदिकना आसंघनथी, पगोने उपाटवा मुकवानी शक्तियाला, ते संतुर्तने सो-रसाविना गमन करनाराउं “मर्कटकतंतुचाणो” कहेवाय. वली पंड, मूर, मृद तथा नक्षत्र आदिक गमे तेना किरणोना संबंधथी, पृथ्वीमां

જેમ, તેમ પગે ચાલીને જવાને જેઠ કુશલ છે, તેઠ “જ્યોતીરશ્મિચારણો” કહેવાય. વલી અનેક વિશાર્દમાં ઝલટી તથા સુલટી રીતે વાતા પવનો-માં તેઠના પ્રદેશની શ્રેણિનું આલંબન લઈને, અટકાવ રહિત ગતિ કરનારાં, “વાયુચારણો” કહેવાય.

વલી તપના માહાત્મ્યથી, અથવા વીજા ગુણોથી, “આશીવિપલચ્ચિ, ડંચાલા” નિપદ્ તથા અનુપદમાં પણ સમર્થ થાય છે. જે જ્ઞાનનો વિષય, મૂર્તિમંત ડબ્બો હોય છે, તે “અવધિજ્ઞાન” કહેવાય છે. વલી મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં રહેનારા મનવાલા પ્રાણિઠના, મનઢબ્બને પ્રકાશનારું જ્ઞાન, “મનઃપર્યાય” જ્ઞાન કહેવાય. મનઃપર્યાયજ્ઞાનના વે ખેદો છે, ક્રુદ્ધ, અને વિપુલ. વલી વિપુલ પણ, વિશુદ્ધિ અને અપ્રતિપાતિ ખેદોવાહું છે. હવે કેવલ જ્ઞાનરૂપી ફલના દેખાડવાવહે કરીને, યોગનીજ સ્તુતિ કરે છે.

અહો યોગસ્ય માહાત્મ્યં, પ્રાજ્યં સામ્રાજ્યમુદ્ધન્ ॥

અવાપ કેવલજ્ઞાનં જરતોજરતાધિપઃ ॥ ૧૦ ॥

અર્થઃ—અહો! યોગનું માહાત્મ્ય કેવું છે? (કે જેથી) ઠલ્કુદ વક્રવર્તિપણનાં રાજ્યને ધારણ કરનાર, જરતના રાજા જરતમહારાજ કેવલ જ્ઞાન પામ્યા.

ટીકાઃ— આ અવસર્પિણિમાં, ઇકાંત સુપમા આરાના ચાર કોડાકોડી, સાગરોપમ ગયાવાદ, તથા ત્રણ કોડાકોડી સાગરોપમનો સુપમા નામે વીજો આરો ગયે ઠટે, તથા પઠી વે કોડાકોડી સાગરોપમના પરિમાણવાલા સુપમહુપમ નામના આરાનો પડ્યનો આઠમો, અંશ વાકી રહ્યો ત્યારે, દક્ષિણાર્ધ જરતમાં નીચે પ્રમાણે સાત કુલકરો થયા તેઠનાં નામ. વિમલવાહન, ચતુષ્માન, યશસ્વી, અજિચંદ્ર, પ્રસેનજિત, મરુદેવ, તથા નાજિ નામે થયા. તેમાંથી નાજિ કુલકરને ઊત્તમ શીલથી ત્રણ જગતને પવિત્ર કરનારી મરુદેવી નામે સ્ત્રી હતી. હવે ગ્રીજા આરાના ચોરાશી છાલ પૂર્વ ત્રણ વર્ષ અને સાઢાઆઠ મહિના જ્યારે વાકી રહ્યા હતા, ત્યારે તેણિને કુલે સર્વાર્થ વિમાનથી, ચૌદ મહાસ્વમ્નથી સૂચવેલા પેહેલા તીર્થંકર આવી ઊપન્યા. પઠી સ્વપ્નના અર્થને નહીં જાણતા, ઇવા નાજિ અને મરુદેવાને સપલાઈડોઈ દર્પપૂર્વક આવીને સ્વપ્નના અર્થો કહ્યા. પઠી જ્યારે શુજ દિવસે સુલેથી પ્રજુનો જન્મ થયો, ત્યારે ઊપન દિક્કુમારિયોયે તેનો

सूतिकामहोत्सव कर्ष्यो. पठी इडें प्रजुने मेरुपर्वतपर लइ जइने, खोलामां वेसाडी तीर्थोनां जलोथी, स्नान कराव्युं, अने पोताने हर्षना अश्रुजलथी स्नान कराव्युं, पठी इडें प्रजुने तेमनी माताने सोंपवा वाद देवांगनाउंए सघलां धाव्यकर्मों कर्ष्यो. प्रजुना जमणा साथलमां रूपजनो आकार जोइने मावापें हर्षथी तेमनुं “रूपज” नाम पाड्युं. पठी चंडनी पेठे अत्यंत आनंद आपता ते प्रजु, देवें दीधेला आहारथी पोपित थया थका अनुक्रमें वृद्धि पामवा लाग्या. एक दहाडे इड प्रजुनी सेवा करवामाटे आव्यो, अने विचारवा लाग्यो के, प्रजुनो वंश कयो स्यापशुं? तेना ते विचारने प्रजुए अवधिज्ञानथी जाणीने, तेना हाथमां रहेली शेरडीपर हाथीनी पेठे तेणे हाथ नाख्यो, पठी ते शेरडी प्रजुने सोंपीने, तथा तेमने नमस्कारकरीने, इडें तेमना वंशनुं “इक्ष्वाकुवंश” नाम पाड्युं. पठी प्रजु बालपणाने तुरत उलंघी जइने, सूर्य जेम मध्याहे तेम ते मध्यम वयने पाम्या. प्रजुना पगो यौवनमां पण, कोमल, लाल कमलना गर्जसरला, उण्ण, कंपविनाना, पसिना रहित, तथा सरस्वी तल्लीयोवाला हता. वली नमता प्राणियोनी पीडा दूर करवामाटेज होय नहीं, तेम प्रजुने चक्र उत्पन्न थयुं. वली प्रजुना पगनी तल्लीयें, जाणे लक्ष्मीना लीला करवाना घरना शंख कुंजो होय नहीं, तेम स्वस्तिक शोजतो हतो. वली प्रजुनो थंगुठो वस्सनी पेठे श्रीवस्सथी लांठित थयेलो, तथा पुष्ट, गोल, उंचो, अने सर्पनी फणा जेयो हतो. वली तेमना चरणरूपी कमलोनां पांढां-उंज जाणे होय नहीं, एवी तथा पवनविना निष्कंप, अने चीकणी दिवा-उंनी शिखा जेवी थांगलीयो हती. वली प्रजुना पगोनी थांगलीउं नीचे, नंदावतों शोजतां हतां; के जेउना प्रतिविंदो, पृथ्वीमां धर्मनी प्रतिष्ठाना हेतुपणाने पाम्या. वली प्रजुनी थांगलीउंनी नीचे, रहेला यवो तो जाणे प्रजुना जगन्मदमीसाथे थता विवाहने माटेज वाट्या होय नहीं, तेम शोजता हता. वली पगरूपी कमलनुं जाणे मूसज होय नहीं, एवी प्रजुनी पार्श्व पडी हती, तथा नखो नो थंगुठा अने थांगलीरूपी सर्पना फणापर रहेला मण्डित सरखा हता. वली प्रजुना पगोना गुप्त गुदको, (धुटियो) सोनेरी कमलना टोढानी कर्णिकानी शोजाने धारणकरता हता. वली तेमना पगो आगल पाठवथी काचयानी पेठे उंचा गुप्त नसोवाला

स्निग्ध ठविवाला, तथा रोमविनाना हता. वली तेमनी जंघा तो, अंदर मम धयेलां हाडकांवाली, तथा अनुक्रमें गोलाकारवाली हरणीनी जंघाजेवी हती. वली तेमना गोल अने मांसथी जरेखा घुंटाणो, तो रूथी जरेखा ढांकणांमां राखेला अरिसानी शोजाने धारण करता हता. वली तेमना साथलो तो कोमल, स्निग्ध, तथा अनुक्रमें पुष्ट तथा थका, मोटा केलना स्तंभना विलासने धारण करता हता. वली स्वामिनां मुष्को (वृषणो) हाथीनी पेठे गुप्त तथा समस्थितिवालां हतां; तथा कुलीन घोडानी पेठे तेमनुं पुरुषचिह्न पण अतिगुप्त हतुं. वली तेमनी केड तो, विस्तारवाली, पुष्ट, स्थूल, विशाल, तथा कठिन हती; तथा मध्यजाग तो पातला पणाथी कलशना उदरसरखो हतो. वली तेमनी गंजीर नाजि तो नदीमां रवेली फुदडिना विलासने धारण करती हती; तथा वज्रे पडखां तो, स्निग्ध, मांसयुक्त, कोमल, सरल, अने सपाट हतां. वली तेमनुं वक्षःस्थल तो, सोनानी शिखा सरखुं विस्तारवाळुं, तथा श्रीवत्सरूपी रत्नना सिंहासनवाळुं लक्ष्मीने क्रीडा करवानी वेदिका सरखुं शोजतुं हतुं. वली तेमना खजा तो, वेळनी कांधसरखा, हड, पुष्ट तथा उंचा हता, तथा काखो तो थल्प रोमवाली, उंची, तथा गंध, पसीनो अने मेलविनानी हती. वली तेमना वज्रे पुष्ट हाथो सर्पनी फेण सरखा हता, तथा जुजो तो जाणे चंचल लक्ष्मीने वश करवामां नागपाश सरखा, तथा घुंटाणसुधि लांबा हता. वली तेमना हाथो नवा आंवाना पल्लवसरखी खाल तळीयोवाला कार्यविना कर्कश, पसिनाविनाना, ठिडविनाना, तथा उष्ण हता. वली तेमना ते हाथो, पगोनी पेठे, दंरु, चक्र, धनुष, मत्स्य, श्रीवत्स, वज्र, शंक्रुश, ध्वजा, कमल, चामर, तत्र, शंख, कुंज, समुद्र, मेरु, मगर, कृपज्ञ, सिंह, घोडो, रथ, स्वस्तिक, दिग्गज, प्रासाद, तोरण, तथा हाथीथी अंकित हतां. वली तेमनी, खाल, सरल, राता नखोवाली अंगुठा तथा आंगलीठ, जाणे, ठडे माणेरूपी पुष्पोवाला कल्पवृक्षना अंकुराउंज होय नहीं, तेम शोजती हती. वली प्रजुना अंगुठानां पर्वोमां रहेला यवो, तो तेमना यशरूपी घोडाने विशेष पुष्ट करवा माटेज होय नहीं, तेम शोजता हता. वली तेमनी आंगलीठपर रहेला दक्षिणावर्त्तो दक्षिणेवलेल (शंखाकाररेखाउंतो) सर्व संपत्तिने जणावनारा दक्षिणावर्त्तपणाने

પામ્યા હતા. વહી તેમના હસ્તકમલના મૂલમાં રહેલી ત્રણ રેખાઈ, તો જાણે પોતાને ત્રણે જગતને પ્રયત્નપૂર્વક ઝડારવાં છે, તેની સંખ્યાના લેલો જ હોય નહિં, તેમ શોજતી હતી. વહી તેમનો કંઠ તો, ગોલ, ઊંચો, લાંબો; તથા ત્રણ રેખાઈથી પવિત્ર થયેલો, તથા ગંજીર નાદવાલો હોતો થકો શંખની તુલના કરતો હતો. વહી તેમનું વિસ્તારવાલું, ગોલ, તથા કાંતિવાલું મુખ તો, જાણે લાંઠનવિનાનો વીજો ચંદ્રજ હોય નહીં તેમ શોજતું હતું. વહી તેમના કોમલ, પુષ્ટ તથા સ્નિગ્ધ, ઇવા કપોલો તો, જાણે સાથે રહેતી સરસ્વતી અને લક્ષ્મીના સોનાના આરિસાઈજ હોય નહીં તેમ શોજતા હતા. વહી અંદર આવર્તોથી શોજતા તથા લજ્જાસુધિ લંબાઈને રહેલા તેમના કર્ણો તો, જાણે મુખની કાંતિરૂપી સમુદ્રને કાંઠે રહેલી ઠીપોજ હોય નહીં, તેમ શોજતા હતા. વહી તેમના હોઠો વિંવફલ સરખા, તથા વત્રીશ દાંતો મોગરા સરખા, તથા નાશિકા અનુક્રમે વિસ્તારવાલી તથા ઊંચા વાંસસરખી હતી. વહી તેમની ઢાહાડી, નહીં લાંબી તેમ નહીં ટુંકી, પુષ્ટ, ગોલ, તથા કોમલ હતી; તથા કાલા, ઘણા, સ્નિગ્ધ અને કોમલ રોમને ધારણ કરનારિ હતી. વહી તેમની જિહ્વા તો કલ્પવૃક્ષના પલ્લવસરખી લાલ, કોમલ, તેમ અતિ જાફાઈ (સ્થૂલતા) વિનાનિ, અને ચાર અંગના અર્થોને ઉત્પન્ન કરનારી હતી. તેમની આંખો, વચ્ચે કાલી તથા સફેદ, અને ઠેઠે લાલ રંગની, તે જાણે, નીલમ, સ્ફટિક અને માણેકનીજ બનાવી હોય નહીં તેવી શોજતી હતી. વહી તેજ આંખો, ઠેક કાનસુધિ પહોલી, તથા કાજલસરખી શ્યામ પાંપણોવાલી, જાણે વિકસર થયેલાં, તથા જેની અંદર જમરા વેઢેલા છે, એવાં કમલો હોય નહીં, તેવીયો શોજતી હતી. વહી તેમની શ્યામ, તથા વાંકી ઝુકુટિયો તો, આંખરૂપી તલાવના કાંઠાપર વિચરાઈને પહેલી લતાઈની શોજાને ધારણ કરતી હતી. વહી તેમનું વિશાલ, પુષ્ટ, ગોલ, કોમલ, કવિન તથા સરખું, એવું કપાલ તો અષ્ટમીના ચંદ્રસરખું સુંદર શોજતું હતું. વહી તેમનું અનુક્રમે ઊંચું થતું મસ્તક તો, નીચે મુઠ્ઠે રાખેલા ઠત્રપણાને ધારણ કરતું હતું. વહી તેમનું તે મસ્તક જગતના ઈશપણાને ધારણ કરતા ઠત્રપણાને પામતે ઠત્રે, ગોલ અને ઊંચું ઊષ્ણીપ (મસ્તકનો ઠેક ઊપરનો જાગ) તો તેપર રહેલા કલશની શોજાને ધારણ કરતું હતું. વહી તેમના મસ્ત-

पपर स्नेहा जमनगरवा फाला. कुंचित धागला (वांकडा अथवा बुटा
 दिग्गसयेंता) फोमल तथा स्निग्ध (त्रिकणा तथा तैलादि स्नेह् जल्य
 दिना फलफला) एवा केनो तो चमुना नदीना मोजा सरखा शोजता ह-
 ना. वली तेमनी गोरोचनना गर्ज सरखी श्वेत, स्निग्ध, तथा स्वड चा-
 मटी तो, जाणे तेमनां शरीरपर स्वर्णज्वलुं (कुंदन वा वरकनुं) विलेपन
 वरुं दीप नदीं. तेम शोजती होती. वली तेमना शरीरपर, फोमल, जमरस-
 न्वा द्याम, धीजा अंकुता (कोटा) विनानां, तथा कमलतंतुसरखां पातलां
 नेमो शोजतां हतां. वली तेमनो भ्रासोद्वास, प्रफुल्लित धपला कमलना
 सुगंध सग्वो हतो, तथा तेमनुं रुधिर तो गावना दूध सरखुं श्वेत हतुं.
 एवी रीतें अस्ताधारण प्रफारनां जुदां जुदां लक्ष्णोयी लक्षित थयेला प्र-
 फु. रलोधी लक्षित थयेला समुद्रनी पेठे कोने सेवनीय न थया? हवे
 एका दिवसें फोड जुगलियुं घालक्रीडा करतुं थकुं तालपृष्ठनी नीचे गयुं.
 ते वरते छुदंपना योगधी, तेपरधी पुरुषना मस्तकपर, परंडापर जेम धी-
 जली, तेम ते पृष्ठनुं मोटुं फल पष्टुं. थने ते फल काकतालीय न्यायधी ते-
 ना मर्मस्यानमां लागवाधी, ते घालक पेहेसांज अकाल मृत्युधी मरण
 पाम्यो. ते मृत्यु पाम्यायाद तेनी श्री, यूयधी ज्ञष्ट थयेली हरिणीनी पेठे,
 वत्तल्यमां जड थड पेठी. एवी रीतना मुहुरसरखा घाधी अचानक अ-
 थाल मृत्यु पामेला ते पुरुषने जोड वीजां पण युगलीआंठ मूर्तित थयां.
 पठी ते युगलीयांठ ते जताररहित स्त्रीने अगाडी करी "शुं करवुं?"
 एवी रीतें मृद थडनें नाजिकुसकरपासे तेणीने छड गया. (त्यारे नाजि
 राजाण विचार्युं के) आ श्री रूपजनी धर्मपत्नी थाउं? एम विचारि ने-
 थरुपी करवने चंद्रसरखी ते श्रीने तेणे ग्रहण करी. हवे एक दिवसें
 प्रभुना आगला जोगावली कर्मना उदयधी, तेमनो विवाह करवामाटे इं-
 ड, देवो सहिन त्यां आढ्यो. पठी त्यां देवोण सोनाना स्तंभोपर शोजती
 ठे, मणिलिनी पुतलीउं जेमां, तथा अनेक द्वारवालो मंडप वनाव्यो. ते
 मंडप, श्वेत थने मनोहर कपडांना चंडुवाधी, जाणे तेने (मंडपनें) जो-
 वामाटे थावेली गंगा नदीधीज आश्रित थयो होय नदीं, तेम शोजतो
 हतो. वली त्यां चारे दिशांठमां कल्पवृक्षनां तोरणो तो जाणे, कामदेवें
 पाणो चडाव्यां होय नदीं, तेयां शोजतां हतां. वली त्यां

डती, रत्नोना कलशोनी चार श्रेणियो तो जाणे देवीउंए रतिनां निधानो गोठव्यां होय नहीं तेम शोजती हती. वली ते मंडपना छारमां वादलांउं चैलोत्क्षेप वर्षावतां हतां तथा मध्यमां देवांगनाउंए जमीनने यक्षकर्म (चंदन)थी पंकिल करी. पठी त्यां वाजां वागते ठते, तथा मंगल गवाते ठते, दिगंगनाउं (दिक्सुंदरियो) पण पडघाथी गावा तथा वजाववा लागी. (पठी ते वखते) इंडं सुमंगला अने सुनंदासाथे प्रजुनो विवाहमहोत्सव कर्यो. पठी करेलुं ठे देवोए मंगल जेने एवी सुमंगलाए जरत अने ब्राह्मी नामनां जोडलांने जन्म आप्यो. तथा त्रण लोकने आनंद उत्पन्न करनारी सुनंदाए पण महाबलवान् बाहुबली, तथा अति खुवसुरत सुंदरीने जन्म आप्यो. वली सुमंगलाए, बलवान्, तथा मूर्त्तिमंत देवो सरखां उंगणपचास जोडलांने जन्म आप्यो. हवे एक वहाडो सघला युगलीआउं एकठा थइ, नाजिराजापासे आवी पोकार करवा लाग्या के, अन्याय घाय ठे. वली हमणां सघला लोको मांहोमांहे क्लेश करता थका हकार, मकार, तथा धिक्कारनी त्रण प्रकारनी नीतिने पण गणकारता नथी. त्यारे नाजि कुलकरें कल्लुं के, आ क्लेशथी तमोने आ तमारा रूपजस्वामी रक्षेण करशे, माटे तेनी आज्ञाप्रमाणे तमो वत्तो ? त्यारे कुलकरनी आज्ञाथी राज्यस्थिति स्थापवांने, त्रण ज्ञानवाला प्रजु युगलीआउंने कहेवा लाग्या के, मर्यादाने उलंघनाराउंने रोकनार राजा होय ठे, अने तेथी तेने आसनपर वेसाडी जलवडे राज्याजिपेक कराय ठे. ते सांजली तेउं (युगलियादेवो) रूपज प्रजुने आसनपर वेसाडी, तेमनीज शिखामणथी, पांदडांना पडीआउंमां पाणी लेवा गया. तेज वखते आसन कंपवाथी अवधिज्ञानें करीने, जगवाननो राज्याजिपेकनो वखत जाणीने इंड त्यां आव्यो, तथा प्रजुने रत्नना सिंहासनपर वेसाडीने इंडं तेमनो अजिपेक कर्यो तथा मुकुट आदिक आचूपणो पहेराव्यां. एटलामां ते युगलियाउंए हाथमां रहेला कमखिनीनां पत्रोमां पोतानां मनसरखुं निर्मल जल आणुं. पण तेउंए प्रजुने तो, सूर्यथी जेम मेरु, तेम मुकुटथी शोजता, तथा शरदशुनुनां वादखांथी जेम आकाश, तेम निर्मल वखोथी शोजता, तथा हंसोथी जेम शरदशुनु, तेम चलायमान यतां सुंदर घामरोथी शो-

जता, तथा करेलो ठे अजिपेक जेमनो, एवा ते कृपज प्रजुने आश्वर्यथी
जोया. ते जोइ तेउए विचारुं के, प्रजुना मस्तकपर पाणी रेडबुं लायक
नथी, एम विचारि विनयवंत एवा तेउए प्रजुना चरणकमलपर पाणी
रेड्युं. पठी इंड्र नव योजन विस्तारवाली (खांवी) तथा बार योजन पो-
होली, विनीता नामें नगरी वसाववाने कुवेरने हुकम करी पोताने स्या-
नकें गयो. त्यारे तेणें (कुवेरें) पण पृथ्वीने माणिकना मुकुटसरखी ते
नगरी वसावी, तथा बैरीउं तेना सामे खडी नहीं शके, माटे तेनुं “ अ-
योध्या ” एवुं पण बीजुं नाम पाड्युं. पठी ते यक्षराजें तेने वनावीने, कृ-
प न घाय एवां रत्न, वस्त्र, धन तथा धान्यथी जरी दीधी. त्यां हीरा,
नीलम, तथा वैदूर्यमणिना वनावेला मेहेलोना किरणोथी जितविना आ-
काशमां चित्रामण थइ रहुं. तेना गढपर रहेला तेजवाला माणिकना कां-
गराउं, विद्याधरनी स्त्रियोमाटे मेहेनतविना आरिसापणाने प्राप्त थया.
वली ते नगरीमां घरना आंगणामां पृथ्वीपर रहेला स्वस्तिकोनां मोति-
योथी ठोकरीउं पोतानी मेले कांकराउंनी क्रीडा करती होती, वली ज्यां
घगीचामां रहेला उंचां पृष्ठोपर हमेशां अटकी जतां खेचरीउंनां वि-
मानो (पक्षिउंना) माला पणाने पामतां हुतां. वली त्यां मेहेलोमां
रलोना उंचां ढगलाउं जोइने, रोदणाचल तो तेना कचरानो ढगलो ग-
णातो हुतो. वली त्यां जलक्रीडामां प्रीतियुक्त थयेली स्त्रियोना तु-
टेला हारोनां मोतीयोथी, घरनी वाज्यो तो “ ताम्रपर्णीनी (नदीजेद ठे)
शोचाने धारण करे ठे. त्यां शाहुकारो तो एवा ठे के, तेउंमांना फक्त
एकनीज पासे, वणिकूपुत्र कुवेर वेपार करवा गयो होय एम हुं (कवि)
मानुं हुं, वली त्यां रात्रिए चंडकांत मणिलुंनी जीतवाला मेदलोमां-
थी जरता पाणीथी स्थिर थइ ठे धुड जेउंनी एवा चारे वाजुना र-
स्ताउं ठे. वली ते नगरी पोताना अमृतसरखा पाणीवाला सारखो ग-
मैं वाज्य कुवा, तथा तलावोथी, नवा ठे अमृतना कुंडो ज्यां, एवा ना-
गलोकने पण हरावती होती. ते नगरीने शोचावता श्री पृथ्वज
नरेंद्र (राजा) पोतानां वाखकोनी पेठे प्रजाने पाखता दता. वली त्यां
प्रजुए लोकोना हितवास्ते केटखीक शिल्पकलाउं उत्पन्न करी. वली
राज्यस्थिति पालवाने तेणे वेख, घोडा, तथा हाथी विगेरे ग्रहण कर्या,

तथा साम आदिक उपायोवाली रीति पण तेमणे घतावी, जरतने तेउ
 व्होतेर कला जणावी. तथा जरतें पण पोताना वीजा जाइयो, तथा
 पुत्रोने जणावी. वली तेमणें वाहुवलिने हाथी घोडा स्त्री. तथा पुत्रोने
 अनेक प्रकारनां लक्षणो शिखव्यां. वली तेमणें डावे हाथे ब्राह्मीने शिख
 द्वार प्रकारनी लिपि शिखवी, तथा जमणे हाथे सुंदरीने गणितशास्त्र
 शिखव्युं. एवी रीतें जुदी जुदी लोकोनी जातो पाडीने, तथा न्यायमा
 प्रवर्त्तावतां थकां ज्याशी लाख पूर्व प्रजुए व्यतीत कर्या. पठी एक दहा
 प्रजु, कामदेवें करेल ठे आवास जेमां, एवो वसंत ऋतु आवावाथी परि
 वारना उपरोधथी वगीचामां गया त्यां ते वसंतश्री, आंवाना मोरपर खुश
 थई गुंजारव करता जमराउथी, जाणे प्रजुने आदरमानज देती होय नही
 तेम शोजती ह्ती. वली त्यां पंचम खर गाति कोकिलाउंए रंगमंडपमा
 शरूआत करते ठेते मलयाचलना पवनना उपरीपणा नीचे लताउं ना
 करवा लागी. वलीत्यां पुष्पो एकठां करवाना मिशथी दरेक शाखाउंप्रतें
 लागेली स्त्रियोथी, जाणे वननां काडो, स्त्रियोरूपी फलोवालां थयां हो
 नहीं तेम शोजतां ह्तां. वली ते वखते वसंत पण देहधारी राजा थय
 होय नहीं, तेम पुष्परूपी वासश्हमां रहेनारो, तथा पुष्पोनांज आचू
 णोवालो, पुष्परूपी ठे हाथमां गेंडुक जेने एवो शोजतो ह्तो. एवी री
 तना. ते वनमां जरतादिक रमता ह्ता त्यारे, प्रजु अवधिज्ञानथी पो
 नोगवेल, उत्तरोत्तर स्वर्गनां सुखो याद करवा लाग्या, अने जेने मोहव
 धन गलित थयुंठे एवा प्रजु विचारवा लाग्या के, धिक्कारठे आ जनने
 के, जे विपयोमां लोलुप थइने पोतानुं हित जाणी शकतो नथी. वली
 थरे! जीवो, आ संसाररूपी कुवामां कमें करीने, अरघट घटीनां (रेंट
 माल) न्यायथी (एटले तेरेंटमां रहेला घडानी पेठे) चडे ठे ने पडे ठे. एवी
 रीतें विचार करता प्रजु जेटलामां मनें करी जवथी पराङ्मुख (विरक्त)
 थया, तेटलामां त्यां सारस्वतादिक लोकांतिक देवो पण आख्या. तेउं
 त्यां जाणे वीजा मुकुटोज करता होय नहीं, तेम हाथ जोडी प्रजुने विन
 ति करी के, हे स्वामिन्! थाप तीर्थ प्रवर्त्तावो? एम कही तेउं गयावाद.
 प्रजुए पण नंदनवनमांथी पाठा वली नगरीमां जइ राजाउंने बोलाव्या.
 तथा मोटा पुत्र जरतने राज्याजिपेक करावी, वाहुवलि थादिने वीजा

देशो तेमणे वेहेची आप्या. पठी प्रजुए संवत्सरी दान दइने लोकोने एवा तो तृप्त कर्या के, जेथी “तुं मने दे” एवुं दीन वाक्य कोइना मुखथी निकळ्युंज नहीं. पठी आसन कंपवाथी सघला इंद्रोए आवीनें, वादलांउ जेम पर्यंतनो, तेम प्रजुनो तेउए अजिपेक कर्यो. (ते वखते) इंद्रोए पहेरावेली मालाउं तथा अंगविलेपनथी प्रजु जाणे पोताना यशना ढगला उथी बिटाएला होय नहीं तेम शोजता हुता. वली विचित्र वखोथी तथा रत्नोनां आभूषणोथी भूषित थएला प्रजु, संध्याकालनां वादलां तथा तारा उथी शोजता आकाशसरखा देखाता हुता, वली इंद्रें, पोताना आत्मांमां नहीं माता(अने तेथी उजराई जता)आनंदनेज जाणे जगत्प्रत्ये आपतो हो-य नहीं, एवो आकाशमां डुंडुजिनाद वगडाव्यो. पठी प्रजु जगत्ने जाणे उर्ध्वलोकनो मार्ग देखाडता होय नहीं, तेम, देव, दानव तथा माण-सोए उपाडेळी पाखखीपर वेठा. एवी रीतें देवोए तथा इंद्रोए पण प्र-जुना निकलवानो महोत्सव कर्यो, तथा तेने जोइने पोतानी आंखोनुं अनिमेषपणुं तेउए कृतार्थ कळुं. पठी प्रजुए सिद्धार्थक उद्यानमां जई, कपायोनेज जाणे होय नहीं, तेम कुसुम तथा आचरण आदिक तजी दीधां. तथा चार मूठीथी प्रजुए केशोने उखेडी नाख्या, तथा पांचमी मूठीथी (धाकीना) केशो ज्यारे उखेडवा लाग्या, त्यारे इंद्रें विनति क-री के, हे देव, सोनासरखी कांतिवाला आपना खजापर खटकती आ केशनी श्रेणि घणीज शोजे ठे, माटे ते जखे रही ? त्यारे प्रजुयें पण ते-मज कर्युं. पठी प्रजुना केशोने पोताना डुपटाना ठेडामां सेता सुधमेंद्र-नी कांति अत्यंत दीपवा लागी. पठी ते सुमेंद्रें, क्षीरसमुद्रमां ते के-शोने पधरावी, त्याच्या वाद; नाटकाचार्यनी पेठे लोकोना घोंघाटने सु-ष्टिसंज्ञाथी अटकावी कळुं के, “सर्व सावयनां मारे पच्चरकाण ठे” एवी रीतनां उत्कष्ट चारित्र के जे मोहमार्गना रथरूप ठे ते प्रत्ये प्रजु आरूढ थया. पठी त्यां प्रजुने सघला प्राणीउंना मन अव्यनें देखाडतुं चोथुं मनःपर्यय ज्ञान उत्पन्न थयुं. पठी ते प्रजुनी पवाडी चालता चार हजार राजाउंए पण दीक्षा सीधी, कारण के, कुलीनोनो आ नियम (धारो) ठे. पठी सघला इंद्रो पोत पोताने स्थानकें गया याद, प्रजु पण, दायीउं सहित जेम यूथपति तेम, तेउं सहित विदार करवा लाग्या. प-

वी रीतें जिज्ञावास्ते जमता प्रजुने, जिज्ञाना तत्त्वनियमोने नहि जाण-
नार युगलीआळ, कन्या, हाथी, तथा घोडा आदिकनी जेट धरवा ला-
ग्या, माटे धक्कार ठे एवा सरलपणाने ! ! ! एवी रीतें जिज्ञा न प्रामता
थका प्रजु परिसहोने सहन करता, तथा क्लेशरहित मनवाला थरने
मोनव्रत ग्रहण करता ह्वा.

पठी ते जुख्या रहेता चार हजार साधुजण प्रजुने ठोडी दीधा, का-
रण के प्रजु सरखा सत्व (धैर्य) वालो कोण होय ? पठी तेउं तो वन-
जइ कंदमूल तथा फलोना आहार करनारा तापसो थया; एवी रीं
मोक्षमार्गथी खसीने जवाटवीना मार्गमां दाखल थयेला तेउंने धिक्का
ठे. पठी प्रजुनी आज्ञाथी क्यांक गेल्लाकछ महाकछना नमि विनमिना
में वे पुत्रो, ज्यां प्रजु प्रतिमा धारीने रह्या हता त्यां आढ्या. तथा प्रजुने
नमस्कार करी विनति करवा लाग्या के, हे स्वामि; अमारो कोई धर्ण
नथी, माटे आप अमोने राज्य आपो ? एवा ते सेवकोने पण प्रजुने
तो कंइ जवाव आप्यो नहीं, कारण के. ममतारहित माणसो, कोइनी
इष्टित मागणीथी विस्र थता नथी. तेउं प्रजुनी पासे रही हाथमां तखवार
खेंची, हमेशां, सूर्य तथा चंद्र जेम मेरुने, तेम प्रजुने सेववा लाग्या. प-
ठी एक दहाडो प्रजुने धांदवाने आवेला धरणेंडें पूव्युं के, तमो कोण
जो ? तथा तमारे शुं काम ठे ? त्यारे तेउंण कथुं के, अमो चाकरो ठि-
यें, थने त्या प्रजु अमारा स्वामी ठे, अमोने तेउंण क्यांक जवानो हुक-
म कयों हतो, थने पाठलथी पोताना सघला पुत्रोने तेमणें राज्य वेहे-
थी आप्युं. जो के, तेमणें सपसुं तजी दीधुं ठे, तो पण ते अमोने रा-
ज्य आपशे, थने तेथी सेवकें, “ तेमनी पासे कंइ ठे के, नहीं ” तेनो
विचार करवो नहीं, पण तेउंण तो तेमनी सेवाज करवी. त्यारे धरणेंडें-
कथुं के, तमो जरत पासे जइ मागणी करो ? कारण के, प्रजु तो मम-
ता थने परिग्रहरहित ठे, माटे ते तमोने थ्याजे शुं थ्यापी शके ? त्यारे
ते कुमारोण कथुं के, त्या जगतना स्वामिने मेखवीने थमो वीजो स्वा-
मी करशुं नहीं, कारण के, कष्टपट्टने मेखवीने कंघेर (केरडा)ने फो-
प नेवे ? वर्यां थमो त्या प्रजुने ठोडीने वीजा पासे याचना करशुं नहीं
कारण के, वर्यां वर्यांदने तजीने शुं वीजापासे याचना करे ठे ? वर्यां

जरतादिकनुं पण कल्याण घाउं. ? अने तारे पण अमारी फिकर शामाटे करची जोड्यें ? अमारा आ स्वामिची अमोने जे थवानुं होय ते था-उं ? चीजानी अमारे शी जरूर ठे ? एवी रीतनां तेउनां वचनची खुशी घणखो धरणेंड कहेवा साम्यो के, हुं पण आज स्वामिनो सेवक पाता-लेंड हुं. " आज स्वामिने अमारे सेववा ठे " एवी रीतनी तमारी प्र-तिष्ठा घणीज उत्तम ठे, अने तेची प्रभुनी सेवाना फलरूप हुं तमोने विद्याधरोनुं ऐश्वर्य आपीश. आ स्वामिनी सेवाधीज तमोने मळेहुं ठे, एम तमो घोखजो, पण तेची उलटुं घोखशो नहीं ? एम समजावी तेउ-ने तेणें प्रहृतिप्रमुख विद्याठ आपी, पठी तेउं तेनी अनुज्ञाची, पचास योजनना विस्तारवाला, तथा पचीस योजन उंचा बैताढ्य पर्यंतपर आढ्या. पठी त्यां नमियें, दश योजनना विस्तारवाली दक्षिणश्रेणिनी मांहे, विद्याना वलची पचास नगरियो वसावी. तथा विद्यावाला विनमि-यें पण दश योजनना विस्तारवाली उत्तरश्रेणिमां साठ नगरियो वसावी. पठी त्यां लांबा कालमुधि तेउंए विद्याधरोनुं चक्रवर्त्तिपणुं जोगव्युं. कारण के तेवा स्वामिनी सेवाची शुं घुलज ठे ?

पठी प्रभुपण एक वर्षमुधि आदार पाणीविना मोन रही विहार कर-ता थका पारणानी इठाची गजपुर नगरमां पधायी. ते वखते सोमय-शाना पुत्र श्रेयांसें स्वप्नमां जोयुं के, (में) श्याम मेरुने अमृतना कुंजो-ची धोइने उज्वल वनाव्यो. वली त्यां मुयुद्धि नामें शेठें, पण एक स्वप्न जोयुं के, सूर्यची निकळेखां हजारो किरणो श्रेयांसें धारण कर्यां, अने तेची ते अति उज्वल थयो. वली सोमयशें पण स्वप्नमां जोयुं के, पोते बीजा घणा राजाठची घेराणखो हतो, पण श्रेयांसना सहायची पोते जय पाम्यो. पठी तेउं श्रेणें सजामां थावी एकवीजाने स्वप्नमां कहां, पण तेनो प्रावार्थ नहीं जणावार्थी, तेउं पोत पोताने स्यानकें पाठा कर्या. हवे तेज वखते ते स्वप्नना निर्णयने जाणे प्रगट करवा माटेज होय नहीं, तेम जगवान् पण जिह्वा माटे श्रेयांसने घेर गया. जगवानने आवता जोइने, चंडने जोइने जेम समुद्र, तेम श्रेयांसने पण कल्याणना पात्र समान अत्यंत आनंदययो. पठी प्रभुना दर्शनची विचरि करता श्रेयांसने, पे-देखां खोवायेखा निधाननी पेठे तुरत जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयुं.

(अने तेथी तेणें जाणुं के) आ प्रजु पेहेलां वज्रनाज नामें चक्र वर्त्तीं हता, तथा हुं तेनो सारथि हतो, तथा तेमनी पाठल में पण दीक्षा लीधी हती. इत्यादि तेणें जाणुं. पठी जाणेल ठे निर्दोष जिद्धाना दाननो विधि जेणें, एवा ते श्रेयांसें हर्षसहित ताजो आवेलो शेलडीनो रस वोरव्यो. ते वखतें घणो एवो ते रस प्रजुना हस्तपात्रमां माझ गयो, पण श्रेयांसना हृदयमां हर्ष तो मायोज नहीं!!! पठी ते रस प्रजुना हस्तमां थीजी जइ उंची शिखावालो थइ स्थिर रह्यो, कारण के, प्रजुनो प्रज्ञाव न चिंतवी शकाय तेवो होय ठे. एवी रीतें प्रजुए ते रसथी पारणुं कर्युं, अने देव, दानव तथा माणसोनां नेत्रो-ए, प्रजुना दर्शनरूपी अमृतथी पारणुं कर्युं!!! पठी देवोए आकाश-मां, मेघोनी पेठे डुंडुजिनाद कयों, तथा जलवृष्टिनी पेठे रत्न अने पुष्पो-नो वर्षाद वरसाव्यो. पठी प्रजु बाहुबलीनी तक्षशिला नामें नगरीप्रत्ये गया, तथा त्यां बाहारना उद्यानमां एक रात्रिनी प्रतिमाथी रखा. सर्वा-रमां हुं प्रजुना दर्शनथी मारा लोकोने पवित्र करावीश, एम विचारता बाहुबलिने ते रात्रि एक माससरखी जाती हवी. पठी जेवो प्रजातमां बाहुबलि त्यां गयो, तेटलामां प्रजु तो धीजी जगोए चाट्या गया, तथा तेथी चंद्रविनाना आकाशसरखुं स्वामिविनानुं तेणें ते उद्यान जोयुं. उ-पर (खारवाली) भूमिमां बावेला धीजनी पेठे मारो मनोरथ नाश पा-म्यो, माटे थरे! हुं महा प्रमादी तुं एवी रीतें ते पोतानी निंदा करवा लाग्यो. पठी ज्यां प्रजुनां पगलां पडेलां हतां, त्यां तेणें रलोथी हजार दांतानुं धीजा सूर्य सरखुं धर्मचक्र घनाव्युं. विविध अजिग्रहवाला, तथा धर्मने जाणनारा ते प्रजु आर्यदेशनी पेठेज म्येष्टदेशमां पण विहार करवा लाग्या, कारण के योगियो तो समजाववाला होय ठे. तयारथी मांडीने पापरूपज ठे, कायों जेनां, एवा ते थनायोंने धर्मनी आस्तिक बुद्धिथी दृढ क्रियाउनुं चेष्टित कर्युं. एवी रीतें एक हजार वर्षमुधी विहार करता करता प्रजु, पुरिमता-खनामें नगरमां पवार्या. त्यां ईशान खुणमां रहेला शकटानन नामें घनमां प्रजु, बटनी नीचे, थनम करीने प्रतिमाथी रखा. तथा अपूर्वकरणना क्रमथी दायकश्रेणिपर चढीनं, शुद्ध शुक्लप्यान घ्यावया लाग्या. थने तेथी प्रजुनां धातिकमां आदखांउनी पेठे दूर थयां, थने तेथी "कंयज

ज्ञानरूपीसूर्य” तेमने प्रगट थयो. तेज वखते अति गरदीनेलीचे परस्पर विमानोने घसता चोसठ इंद्रो पण देवोना समूहसहित त्यां आची पद्दों-
च्या. वली ते वखतें वायु कुमारोए, त्रण लोकना स्वामिना समवसरणना
स्थानकने साफ कर्तुं. वली मेघकुमारोए गंधोदकथी (चंदनादियुक्त
सुवासित जल) पृथ्वीने सिंची, तथा ऋतुर्लए पण पृथ्वीपर घुंटाणसुधि
पुष्पो पाथर्यां. वली त्यां अग्निकुमारोए स्निग्ध ठे धूपनी शिखाठ जेमां,
तथा आकाशमंडलने पण सुगंधि करनारी धूपघटिकाठ वनावी. पठी
इंद्रादिक देवोए, नाना प्रकारना मणि आदिकनी कांतिची, सेंकडो इंद्र-
धनुर्वाळुं जाणे होय नहीं, एवं समवसरण वनाव्युं. वली त्यां जुवनपति
व्योतिपी, तथा वैमानिक देवोए वनावेला, रूपा, सोना तथा माणिकना
गढो शोजवा लाग्या. “ आ मार्गे स्वर्गमां जाय ठे, आ मार्गे मोक्षमां
जाय ठे, ” एवं जाणे प्राणिठने कहेती होय नहीं, एवी रीतें उठलती
धजाठ त्यां शोजती ह्ती. गडपर रहेली रत्नमय विद्याधरीठ (पुतलीठ-
रूप) जाणे देवोए (सत्तासदोना) नहीं मावानी शंकाथी आववा न
दीधीयो हाय नहीं तेवीयो शोजती ह्ती. वली ते प्रत्येक गढमां, जाणे
चार प्रकारना धर्मने क्रीडा करवाना ऊरूखाठ ज होय नहीं, एवा चचार
दरवाजाठ शोजता ह्ता. वली ते समवसरणमां देवोए, जाणे त्रण रत्नोना
(ज्ञान, दर्शन, चारित्र) उदयने करतुं होय नहीं, एवं त्रण फोश ठेचुं
अशोकवृक्ष वनाव्युं. तेनी नीचे पूर्य दिशामां देवोए, स्वर्गलक्ष्मीना सा-
रसरखुं पादपीठसहित रत्नसिंहासन वनाव्युं. पठी प्रजु पूर्वेछारथी
प्रवेश करीनं, तथा तीर्थने नमस्कार करीने, सूर्य जेस पूर्वाचलपर, तेम
(अज्ञानरूपी) अंधकारनो नाश करवामाटे सिंहासनपर चेना. तेज पयतें
देवोए, प्रजुनां चीजां त्रण रूपो, वीजी त्रणे दिशामां रखना सिंहासनपर
वेठेलां वनाव्यां. नीचुं करेख ठे पूर्णिमाना पूर्ण चंद्रनुं पण मंडल जेणें,
तथा त्रण लोकोना स्वामिपणाना चिह्न सरखा प्रजुना मस्तकपर त्रण उत्रो
शोजवा लाग्या “ एकज आ प्रजु स्वामी ठे ” एवा हेतुथीज जाणे इंद्रें
उजो कयों होय नहीं, एवो प्रजु आगल रत्नध्वज शोजवा लाग्यो. वली
केवलज्ञानियोमां चक्रवर्तिपणाने सूचयनारूं, तथा अति अद्भुत प्रजाप-
वाळुं धर्मचक्र प्रजुपासे शोजवा लाग्युं. वली जाणे प्रजुना सुररूपी क-

રાજા મરુદેવા માતાને કહેવા લાગ્યા કે, હે દેવિ, દેવોએ વનાવેલું પ્રજનું સમવસરણ, આ તમારી આગલ રહ્યું છે. વલી પ્રજુની સેવામાટે આવેલા દેવોનો આ જયજય શબ્દ સંજલાય છે. વલી માલવ, કૈશિકિ રાગથી પવિત્ર થયેલી તથા કાનોને અમૃત સરસી પ્રજુની આ દેશનાની વાણી સંજલાય છે. વલી તે વાણીને મયૂર, સારસ, ક્રૌંચ, તથા હંસો કાન દે-
 ફેને પોતપોતાના સ્વરથી અધિક માનીને આશ્ચર્યપૂર્વક સાંજલે છે. વલી હે દેવિ, વર્ષાદ સરસા તાતની એક યોજનમુધિ જાતી વાણીને સાંજ-
 લીને મનરૂપી યગલી તે તરફ દોડ્યા કરે છે. પઠી પ્રજુની, તે ગંજીર ત-
 થા સંસારથી તારનારી, તથા પવનવિનાના દિવાસરસી નિષ્કંપ વાણીને મરુદેવા માતાએ સાંજલી. પ્રજુની તે વાણીને સાંજલતાં, આનંદાશ્રુનાં પા-
 ણીથી, મરુદેવા માતાનાં આંખનાં પડલો, કાદવની પેટે નાશ થયાં. પઠી તેણીએ અત્યંત અતિશયવાલી તીર્થકરની લક્ષ્મીને જોડ, તથા તે જોવા-
 માં વાપરેલી સ્થિરતાથી તેણીનાં કર્મો નાશ પામ્યાં. પ્રજુનાં દર્શન રૂપી આનંદના યોગમાં સ્થિરતાને પામેલાં મરુદેવા માતાને તેજ વલતે નિર્મલ કેવલજ્ઞાન ઊપપ્ત થયું. પઠી તેજ વલતે આયુઃકર્મનો ક્ષય થવાથી, અંત કૃત કેવલીપણાથી, મરુદેવા માતા, હાથીપર વેઠાં વેઠાંજ નિર્વાણ પા-
 મ્યાં. આ અવસર્પિણિમાં પેદેલાં સિદ્ધ આજ થયાં છે, તેથી દેવોએ તે-
 નાં શરીરને, હીરસમુદ્રમાં નાચી મોહોત્સવ કર્યો. પઠી જાણેલ છે તેમ-
 નો મોહ જેણે, પવો જરતરાજા વાદલાંની ડાયા તથા સૂર્યના તાપવાલા શરત કાલની પેટે, દુર્પ અને શોકયુક્ત થયો. પઠી રાજાએ, રાજ્યચિહ્નો-
 ને તજીને, પગે પાલા, તથા પરિવાર સહિત, સમવસરણમાં પ્રવેશ કર્યો
 છાં તેણે, ચાર નિકાયના દેવોથી વિંટાળ્યા, તથા દૃષ્ટિરૂપી ચકોરને ચં-
 દ્રસરસા, પ્રજુને જોયા. પઠી ગ્રણ પ્રદક્ષિણા દર્શને તથા પ્રજુને નમીને મસ્તકપર હાથ જોડી ચક્રી પ્રજુની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે, હે સપલા જગતનાં નાથ, જગતને અજયદાન દેનાર, પેદેલા તીર્થકર, સંસારથી તાર-
 નારા, તમો જય પામો ? વલી હે અવસર્પિણીના લોકરૂપી પદ્મના સ-
 મૂહપ્રત્યે સૂર્યસમાન, તમારા દર્શનથી મારો અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર નાશ પામ્યો. વલી હે નાથ, જલ્મજીવોનાં મનરૂપી પાણીને નિર્મલ કરનારી, કતકના ચૂર્ણ સરસી તમારી વાણી જય પામે છે. કરુણાસિંધો ! હે પ્રજો !

ઢગલાઈનેજ હોય નહીં, તેમ તેણે જરતને આપ્યા. જેની આગલ કૌસ્તુ
 જમણિ પળ પત્થર સરસો ઠે, એવા મળીઈ તેણે રાજાને આપ્યા. વર્લ
 પોતાના મૂર્તિમંત તેજસરસા, કઢાં, કંદોરો, ચૂડામણિ તથા મુકુટ, અને
 સિક્કાઈ પળ તેણે રાજાને આપ્યા. એવી રીતે તે જતિવંત તથા નિષ્કપટી
 દેવથી સુશી થણ જરતરાજા ઉત્તરદ્વારની ઢેલીસરસી સિંધુનદીપ્રત્યે
 ગયો. ત્યાં સિંધુદેવીનાં દેવલપાસે, તેણે પઢાવ નાચી, તેણીને ઉદેશીને,
 અઠમ તપ કર્યું. પઠી તે સિંધુદેવીએ ચક્રીને આવેલા જાણી, તેની પાસે
 આવી મનોહર જેટોથી તેની પૂજા કરી. પઠી સેવા કરતી એવી તેણીને
 રજા આપીને, પારણું કરી, તેણીને ઉદેશી રાજાએ અઠાઈ મહોત્સવ
 કર્યો. પઠી ચક્રની પઠાડી જતો તે રાજા, ફંશાન સુણમાં રહેલા, તથા
 વજ્રે જરતોને ઢુટા પાડતા વૈતાલ્યપ્રત્યે પહોચ્યો. ત્યાં તલેટીમાં તંબુઈ
 ઠોકીને, વૈતાલ્ય કુમારને ઉદેશીને તેણે અઠમ તપ કર્યું. તે અવધિજ્ઞાન-
 થી જાણીને, દિવ્ય જેટો સહિત રાજાપાસે આવ્યો, તથા સેવા કરવા
 લાગ્યો. પઠી તેને રજા આપીને, રાજાએ અઠમનું પારણું કર્યું, તથા તેને
 નામે વિધિપૂર્વક અઠાઈ મહોત્સવ કર્યો. પઠી સૂર્યસરસા તેજવાલો તે રાજા,
 તમિસા નામની ગુફાપ્રત્યે ગયો, તથા ત્યાં નજદીકમાં તેણે પઢાવ નાચ્યો.
 તથા ત્યાં ફતમાલ નામના દેવને ઉદેશીને તેણે અઠમ તપ કર્યું, તથા
 તે પળ આસન કંપવાથી રાજાપાસે આવી, તેમની સેવા કરવા લાગ્યો
 તેને પળ રજા આપી રાજાએ અઠમનું પારણું કરી, તેના નામથી અઠાઈ
 મહોત્સવકર્યો. પઠી જરત રાજાના હુકમથી સુપેણ સેનાપતિયે, ચર્મરત્ન-
 થી સિંધુ ઉતરીને સિંધુનો દક્ષિણ નિષ્કુટ સાપ્યો, તથા ત્યાંથી મ્લેછો
 પાસેથી કર લઈ, પાઠો ચર્મરત્નથી સિંધુને ઉતરી જરતપાસે તે આવ્યો.
 પઠી જરતે સુપેણને વૈતાલ્યમાં રહેલી વજ્ર સરસા કમાડોવાલી તમિસા
 ગુફાને ઝઘાડવા હુકમ કર્યો. પઠી સુપેણ પળ સ્વામિની તે આજ્ઞાને શેપા-
 ની પેઠે મસ્તકપર ચઢાવતો થકો, તમિસા ગુફાની નજદિક આવ્યો.
 તેના અધિષ્ઠાપક ફતમાલ નામના દેવનું સ્મરણ કરીને શુરુબુદ્ધિથી તે
 અઠમ કરી પોપધશાલમાં રહ્યો, પઠી અઠમને પારણે જ્ઞાન કરી, ઘઢાર,
 અને અંદરથી પવિત્ર થઈ, તેણે પવિત્ર વસ્ત્ર તથા વિવિધ આજૂપણો પેહે-
 યાં; તથા દોમકુંડ સરસા, ઘસતા અગ્નિવાસા ધૂપધાણામાં સ્વાર્થ સાધના-

री श्राद्धति सरस्वी, धूपनी मूठीठं तेणे नाखी, पठी त्यांची ते जंडारना
 द्वार सरखा, ते गुफाना द्वारने एकदम उघाडवा गयो. तेज वखते तेना देख-
 तांज ते कमाडो उघडी गयां; पठी तेणें ते गुफाना द्वारपासे आठ मंगल
 चितरीने पोतानी मोटाइने उचित अठाइ महोष्ठव कयों. पठी ते सेना-
 पतियें इंडनी पेठे, वज्रसरखा, तथा सघळा शत्रुठनो नाशकरनारा दंड-
 रत्नने ग्रहण कयुं. तथा वक्र ग्रहनी पेठे केटळांक पगळां पाठां हवीने
 तेणें ते दंडरत्नयी ते द्वारपर त्रण फटका मार्या, अने तेथी, वज्रयी जेम
 पर्यतोनी पांखो, तेम तडतड अवाज करतां थकां कमाडो तुटां पड्यां.
 पठी ते गुफाना द्वारसरखा विकस्वर मुखवाखो सुपेण, भरतपासे जइ
 कहेवा लाग्यो के, हे स्वामि, अति तपयी यतिने जेम मोहानुं द्वार तेम
 तमारा प्रजावयी ते गुफानुं द्वार खुलुं थयुं ठे. (ते सांजली) नरत राजा,
 इंड जेम ऐरावणपर, तेम गंधहस्तीपर वेशीने ते गुफाने पारणे आच्यो.
 ते वखते तेणें पूर्वाचलपर जेम सूर्यने, तेम हाथीना जमणा कुंजस्थलपर
 अंधकार मटाडवाने मणिरत्न राख्युं. पठी पाठल गयेलुं ठे सैन्य जेनुं,
 एवो ते राजा, चक्रनी पाठल चालतो थको, मेघ राशिमां जेम सूर्य तेम
 गुफामां ते दाखल थयो. त्यां घने वाजुण काकिणी रत्नयी तेणें, एक योजन
 मुधि गोमुत्रिकाने आकारें मांडलां पाह्यां. एवी रीतें ते काकिणी रत्नोपी
 करेलां उंगणपचास मांडलांथी तेनी सेनायें सूर्यना तेजनुं मुग्गजोगल्लुं.
 पठी राजाए त्यां (गुफामां) उन्निल्लगा थने निम्लगा नामें वे नदीठं जोइ,
 के जेमांथी एकमां पथर पण तरे ठे, अने धीजीमां तरणुं पण घुडी जाय
 ठे. अति दुस्तर एवी पण ते नदीमां, नेहेरनी पेठे, पार्थकिण पावडियो
 घनावी ते पावडियोयें करीने, राजा, मेघमंडलपी जेम सूर्य, तेम ते गु-
 फामांथी घट्टार निकळ्यो, तथा त्यां तेणें उत्तर भरतखंडमां प्रवेश कयों, अने
 दानवो साथे जेम इंड, तेम त्यां तेणें म्हेछो साथे खडाइ बरी. ते म्हेछोने
 राजाए जीतवापी, तेउप पाठी जीत मेखववामाटे मेघकुमार आदिक देवोनी
 आराधना करी. ते देवो कल्पांत काखनी पेठे मुशसधारापी जयंवर वपांद
 वरपाववा लाग्या. ते वखते चक्रवर्तियें वार योजनना विस्तारवाडुं चर्मरत्न
 नीचेधारण कयुं, तथा उपर तेटळाज विस्तारलुं उग्र रख धारण बरी अंदर
 पोतानी सेनाने राखी. वली तेणे अंधकारनो नाश करवा माटे उग्रदंडपर,

पूर्वाचलपर जेम सूर्यने, तेम तेणें (ठवदंडपर) मणिरत्न राख्युं. ते वझे रत्नोनुं संपुट (विजलीनी वेळ) सरखुं देखावा लाग्युं, अने त्यारथी सो-
कमां पण ब्रह्मांडनी कल्पना थई. वली ग्रहपति, आगले पहोरें वावेला,
अने पावले पहोरें पाकेला चोखाने दरेक आवास प्रत्ये पूरवा लाग्यो. पठी
ते मेघकुमारोए एक वर्षसुधी वरसीने, याकी जई म्हेछोने कळुं के, आ
तो चक्रवर्ती ठे, अमाराथी जिताय तेम नथी. एवी रीतें निराश थयेला
ते म्हेछो जरतने शरणे गया, कारण के, अग्निथी वळेलाउने अग्निज ओ-
पध ठे. पठी ते सेनापतियें जरत राजाना हुकमथी योगी जेम, संसारने,
तेम सिंधुनो उत्तर निष्कुट (देश) जित्यो. पठी हाथीनी पेठे लीलाथी
चाखतो ते राजा केटलेक प्रयाणे (मजले) हिमाद्रिनी दक्षिणा तला-
टी पासें पद्मोच्यो. त्यां तेणें ह्युद्रहिमवंत कुमारने उद्देशीने, कार्यसि-
द्धिना प्रथम मंगल सरखुं अठम तप कळुं. ते अठमने थंते हिमवंत
पर जई तेणें ग्रण वार ताडना करी, तथा पोताना नामवाळुं घाण, ते
पर्यंतनां मस्तकपर घटोतेर योजनसुधि तेणे फेंक्युं. ते घाण जोई ते हि-
मवंत कुमारें पण तुरत जरत पासें आयी, मुकुटनी पेठे तेनी आझाने
मन्नकें घडात्री. पठी जरत राजाण त्यांथी शपजकूट पर्यंतपर जइने, आरा-
धप जेम दांतयी पर्यंतने, तेम तेने ग्रणवार ताडना करी. तथा त्यां म-
प्यतागमां तेणें काकिणी गदाथी एवा अहारो लाग्या के, “ आ अरस-
पिंदीनां प्रीता आगने ठेडे ह्युं जरत नामें चक्री थण्डो तुं. ” पठी त्यां-
पी पात्रा वसी, गायत्रीमां आयी तेणें अठमनुं पारणुं कयुं. पठी राजाण
ते ह्युद्रहिमवंत कुमारने उद्देशीने, पोतानी संपदाप्रमाणे अगई महो-
लस्य कयों. पठी ते पोताना अत्यंत लक्षकरथी, गंगा अने सिंधुनी योगेना
प्रदेशने एकठां करतो थको, चक्रनी पत्राडी चाखतो थको, पात्रो प-
ख्यो, तथा वेताळ पर्यंतना नितंयने पामीने, तेणें त्यां पटाय नाण्यो,
तथा त्यां तेणें ननि विननि नामना विद्याधरो प्रत्ये, वंद लेवा माटे पा-
र पेंदने. ते देवना याचवाथी कोर, पामेला ते विद्याधरो राटवावाने
निदाभोना स्रक्कर्मदिन त्यां आय्या. ते वयने, मणिउनां विमानोगी
रत्न मूर्तवाडा. तथा चक्रकना इयियागेथी बीजस्त्रीमय, तथा पणा कुण्ड-
रिना अक्षरार्थी मेघनी गर्जनामय, आकाशने करता, तथा विद्याधरना

लक्षकरने ते जरतें जोयुं. पठी ते विद्याधरो जरतने कहेवा लाग्या के, तारे अमारी पातेथी शुं दंड खेवो ठे? एम कही तेउंए विद्याना मदथी रणसंग्राममाटे धोलाव्यो. पठी जरत पण सैन्यसहित तेउंनी साथे, जुदी जुदी रीतें, तथा एकी वखते पण चार वर्षोंसुधी लढ्यो, अने ज्यारे तेउंने जीत्या, त्यारे तेउं हाथ जोडीकहेवा लाग्या के, सूर्यथी वधारे तेज कयुं ठे? पवनथी वधारे वेगवालो कोण ठे? मोक्षथी वधारे सुख शुं ठे? तेवी रीतें तमाराथी वधारे बलवान् पण कोण ठे? बली हे जरत, तमोने जो-याथी, अमोए साक्षात् कृपजदेव प्रजुने जोया ठे, अज्ञानताथी तमारी-साथे अमोयें युद्ध करेलुं ठे, माटे ते तमो क्षमा करो? बली तमारो हु-कम पण मुकुटनी पेठे अमारा मस्तकपर ठे, तेम जंडार, शरीर, तथा ठोकरांड सवें तमारांज ठे. एवी रीतें जकिनां वचनो कहीने जरतने विनमिए खीरल, तथा नमिए रत्नोनों समूह आप्यो. पठी राजाए तेउंने रजा आपवावाद विरक्त थइ तेउंए, पोताना पुत्रोने राज्य आपी, कृप-जदेवें प्रजुपासे जइ दीक्षा लीधी. पठी त्यांथी चक्रनी पाठल बालतो ते राजा गंगाना कांठापासे आव्यो, तथा तथा त्यां सुपेणें गंगानो उत्तर प्रदेश जीत्यो, कारण के, महात्माउंने शुं असाध्य ठे? बली त्यां राजाए पण अठम करीने गंगा देवीनी साधना करी, तेथी तेपण त्यां आवीने, देवने लायक एवी जेठोथी राजाने खुशी करवा लागी. पठी राजाए क-मजोना सुगंधथी मनोहर थपला गंगाना कांठापर पोतानो पडाव नाव्यो. त्यां रूप अने लावण्यथी जेणें कामदेवने दासरूप करेल ठे एवा जरतने जोइ गंगानुं मन दोज पाम्युं. जाणे, तेणिना मुखरूपी धंझमानी पाठल, ताराउंज थावेला होय नहिं, एवा मोतीउंनां आभूषणोथी सपले थंगें जो-जती बली केवना गर्जनी त्वचा सरखां निर्मल अने कोमल वखोने धा-रण करती, तथा रोमांचित थयेला अने पुष्ट उपडेला स्तनोथी जेणीनो कसकसतो कंचुड जाणे फाटीजतो होय नहिं एवी गंगा कटाक्षो मारती थकी त्यां जरतपासे आवी पहोंची तथा ते, एजरतनी साथे विखास करवानी इष्टाथी, प्रेम सहित वचनो धोली; तेने पोताना स्थानमां तेडी गइ. ते-णीनी साथे, जोग जोगवतां थकां राजाए एक दिवसनी पेठे हजार वर्षों गाव्यां. पठी त्यांथी अखंड पराक्रमी राजा, हाथी जेम एक वनमांथी धीजा

अने ठ खंड जरतनो धणी ठे, एवो तुं वखाणवा लायक ठे. वली तमारा जाइना चक्रवर्त्तिपणाना अजिपेक वखते, हाथमां मांगलिक जेटणां ल-
इने कया कया राजाळं आढ्या न्हिं? अर्थात् सवें आढ्या हुता. वली सूर्यनो उदय जेम कमलवनप्रत्ये, तेम जरतनो उदय पण तमारी शोभा माटे ठे, तो पण तमो ते वखतें आढ्या न्हिं; अने तेथी आपना न आववानुं कारण जाणवामाटे मने अर्ही जरतें मोकखेलो ठे. वली तमो तो त्यारे सरलपणाथी आवेला न्हिं हो, पण कोइ माणस वली जरत राजाने आपना विपे कंइ खोदुं समजावशे, कारण के, खल माणसो तो ठिड्ज जोना राज होय ठे. माटे तेथी चुगलखोरोनी युक्तिनाश करवामाटे आपने त्यां आववुं लायक ठे. कारण के, स्वामिनी सेवा करवामां लज्जा केथी? वली हुं तो तेनो जाइवुं, एम विचारि तमो न आढ्या हो, ते पण ठीक न्हिं, कारण के, हुकम मनावनारा राजाळं कंइ संवधिनी परवा राखता नथी.

वली लोहचुंयकथी जेम लोखंड, तेम जरतना तेजथी खेंचाएला, देव, दानव, अने मनुष्यो पण तेनीज सेवा करे ठे. वली जेने इंड्र पण पोतानुं अरधुं आसन अपी मित्र तरिके वत्तें ठे, माटे तेवा जरतनी तमो सेवा करी मेहेरवानी केम मेखवता नथी? वली कदाच वीरपणाना मानथी, तुं तेनी अवगणना करतो होइश, तो तेना सैन्य आगलतुं पोते सैन्यस-
हित समुद्रमां सायवानी (युखांनी) मूठी परावर ठे. वली तेनी पारे आरावणसरखा घोराशी खाख हाथीजठे, तेठने जंगम पर्यंतोनी पेठे कोण अटकावी शके तेम ठे? वली तेना तेंदलीज संख्याना घोडाळं अने रयो ठे, तो ते सपळाळने कटपांत काखना समुद्रना मोजाळनी पेठे अटकाववाने कोण समर्थ ठे? वली ते क्रोड गामोना स्वामिना ठगु क्रोड पाळाळं सिंदोनी पेठे कोने घास आपी शके तेम नथी? वली हाथमां दंड धरनारा तेना एकज मुपेण नामना सेनापतिने यमनी पेठे देव दा-
नयोमांथी पण कोण अटकावी शके तेम ठे? वली अमोघ चक्रने धारण करता तेवा चक्रिनी आगल, आ घण जगत पण, सूर्यनी आगल अंधका-
रनी पेठे, कंइ हिसायमां नथी. वली हे पाहुषसी, ते उत्तम राजा, तेज अने उमर, यक्षेथी मोटो ठे, माटे जो तारे जीवितनी इछा होय, तो तेने सेववो जोइपें हवे पाहुना पळथी दूर करेख ठे जगतनुं घस जेणें, पशो

વાહુવલી જૂકુટી ચડાવી સમુદ્ર સરસ્વા શબ્દથી ચોલવા લાગ્યાં કે, હે
 દૂત, તું અમોને જ્ઞોત્ષાવનારાં શુક્ત વચનો કહેલાં છે, કારણ કે, દૂતો તો
 સ્વામિના કહેવા પ્રમાણેજ ચોલનારાં હોય છે. હે દૂત, સુર અસુર તથા-
 નરોથી પૂજનીય મહાપરાક્રમી એવા પિતાજી મારી પ્રશંસાના હેતુ નહીં,
 અને તેનો હેતુ તું આ જરતને તો નવોજ જણાવ્યો!!! વલી જેનો આ
 બલવાન વાહુવલી જાણ ન હોત, તો તેની પાસે રાજાં આવીને સેવા
 કરત નહિ વલી અમો વસ્ત્રે વસ્ત્રે, સૂર્ય અને કમલની પેઠે ઢેઢેથી પણ
 અત્યંત પ્રીતિ છે. વલી તે જાણના મનમાં અમો હમેશાં વસિયેજ રિયે,
 માટે ત્યાં જવાથી વધારે શું છે? કારણકે અમો વસ્ત્રે વસ્ત્રે સ્વાનાવિકજ
 પ્રીતિ છે. વલી અમો સરલપણાથી ત્યાં નહીં આવ્યા, તે પણ સત્ય છે, પણ
 તેમાં જરતની સાથે કુટિલતા શાની છે? વલી વિચારિને કામ કરનારા
 સત્પુરુષો સ્વલ પુરુષોનાં વચનોથી કંઈ જંજીરાતા નથી. વલી અમારા વસ્ત્રેના
 એકજ જયવંતા ક્ષપજદેવ પ્રજુ સ્વામી છે, અને તે સ્વામી ઠતાં વલી મારો
 વીજો સ્વામી શીરીતેં થઈ શકે? વલી દેવ દાનવોની સેવાથી તે સુશી
 થયો છે, તોપણ મારે અને એને શું લાગે ચલશે છે? વલી હંડ પણ પિતા-
 જીનો જન્મ હોવાથી તેમના મોટા પુત્રને પોતાના અરધા આસનપર બે-
 સાહે છે, અને તેથી શું તેને અહંકાર આવેલો છે? વલી સમુદ્રસરસ્વા
 તેના સૈન્યમાં ઘુલાંની મુઠિ સરસ્વા સૈન્યવાલાં તો વીજા રાજા, હું તો
 તેમાં પડવાનસ સરસ્વો તું. વલી જેમ સૂર્યના તેજમાં વીજાં તેજો, તેમ
 તેના (જરતના) પાછા, પોડા, રય તથા દ્વાથી અને સેનાપતિ સઘણા
 મારા આવવાથી હાય પામશે. માટે હે દૂત, તું જા અને જરતને કહે કે,
 જો તમારે રાજ્ય જીવિતની ઇચ્છા હોય, તો તમો સડવા આવો? મેં તો પિતાએ
 દીધેલા જાગ્યી સંતુષ્ટ થઈને તેની પૃથ્વીની ઉપેક્ષા કરી છે. પત્ની તત્ત્વાણ
 દૃતેં આવી તે મમાચાર કક્ષાથી જરત રાજા વાહુવલી સાથે સડવાને ધા-
 સ્યો. પત્ની વર્ષા ઋતુ વાદલાંડથી જેમ આકાશને, તેમ સૈન્યથી પૃથ્વીને
 ટાંકનો વાહુવલી પણ તેની સામા આવ્યો. પત્ની મહામુનટોરૂપી છે જગ-
 ચરો જેમાં, એવાં તે વસ્ત્રે સડકરનો, એક વીજાના અફસાના દધિયારોરૂપી
 મોજાવાણો જ્યાનક જેટો થયો. તે વગ્નતેં સડકરીંડનો, આમંત્રિત છે,
 એમ જેમાં, પત્ની વાણે વાણાંથી, તથા વાણે વાણોથી મોટો રણમમામ

थयो. पठी महावलवान् बाहुवलि, लश्करीठने रुना पुंजडांनी पेठे दूर करी. श्रगाडी आवीने जरतने कहेवा लाग्यो के, फोकट पापो देनारा, हाथी घोडा अने पायदलना नाशथी शुं थावानुं ठे? माटे जो तुं समर्थ होय, तो एकलो मारी पोतानी साथे तुं लड? एवी रीतें वल्लेये छंछ युळनी प्रतिज्ञा करी, लश्करीठने लडता अटकाववाथी, तेठ (लश्करीठ) सा, किनी पेठे जोता लजा. पठी तेठए दृष्टि युळनो प्रारंज करवाथी, निमेष रहित लोचनवाला थावाथी देवोए पण तेमने पोतातुल्य जाणा. पठी देवोनी साक्षीए बाहुवलिए जरतने जीतवाथी, तेठए वाग्युळ (संवादरूप संग्राम) नो प्रारंज कयों. तेमां पण जरतनी हार थवाथी, तेठए जुजा युळनो प्रारंज कयों. ते युळमां बाहुवलिना स्थिर हाथपर ज्यारे जरत लटकता बांदरासरखो देखावा लाग्यो. पठी महावलवान् जरतना बाहुने बाहुवलिए तो पोताना एक हाथथीज नमावी नाखी पठी मुष्टियुळ करता जरतनी मुष्टिठ, कांठापर रहेला पर्यंतपर जेम समुळना मोजा तेम बाहुवलिपर पडवा लागी. पठी पोतानी वज्रसरखी मुष्टि जरतने मारवाथी, ते, तेनां लश्करीठनां आंसुनी साथेज पृथ्वीपर पड्यो. पठी मूर्ठा उत्तर्याग्राद जरतें अहंकार खावी दंढघातथी बाहुवलीने, हाथी जेम दांतोथी पर्यंतने, तेम माथों. पठी बाहुवलीए जरतने दंडघात करवाथी, जरत खोडेला खी-खानी पेठे, घुंटाणसुधि जमीनमां पेसी गयो. त्वारे जरतें विचार्युं के, शुं था चक्रवर्त्ती ठे? एम विचार कही, जेवुं चक्रनुं स्मरण कर्युं के, तुरत चक्र तेना हाथमां आव्युं. पठी जरतें जमीनमांथी निकली, क्रोधथी लश्कर-नो हाहाकार थते ठते, ते चलकता चक्रने फेंक्युं. ते चक्र बाहुवलीने प्रदक्षिणा दई पातुं फर्युं, कारण के, देवताधिष्ठित शस्त्रो खगोत्रीपर चाली शकतां नथी. एवी रीतें जरतने शरतथी विपरीत चालतो जोइ क्रोधथी लाल आंखोवाला थइ, बाहुवलिण, “जरतने चक्रसहित चूर्ण करी नाखुं” एवुं विचारि पोतानी मूठी उंची करी पण पातुं मनमां विचार्युं, के, जे कपायें करी था जाइनो पण वध करवाने हुं तत्पर थयो तुं, तेज कपायोने हुं, इंद्रियोना समूहने जीती नाश करूं एवी रीतें बेराग्य थवा-थी, तेज मुष्टिथी पोताना केशनो लोच करी तेणें सामायिक थंगीकार कर्युं. (ते जोइ) “साधु,” साधु,” एम शब्द करता देवोए बाहुवलिपर

पुष्पवृष्टि करी. पठी बाहुवलिण विचारुं के, आ वखते प्रजुपासे जड़े
 ज्ञानना अतिशयोथी युक्त एवा मारा नाना जाइउने केम वंदन करी
 माटे ज्यारे केवलज्ञान थरो, ल्यारे प्रजुनी सज्जामां जइश, एम विचार
 त्यांज मोनयुक्त प्रतिमाथी रह्या. पठी जरतें तेवी रीतना बाहुवलिने जोइ
 तथा पोताना कुकर्मनो विचार करीने, जाणे पृथ्वीमां समाइ जवान
 इठा करता होय नहीं तेम नीचुं मुखकरी रह्या. पठी देहधारी शांत
 सरखा पोताना जाइने तेणें नमस्कार कर्यो, अने जाणे वाकी रहेला को
 नेज तजतो होय नहीं, तेम तेणें अश्रुजल पाडवा मांड्युं. पठी नमस्कार
 करतो जरत तेना (बाहुवलिना) नखरूपी आरिसामां प्रतिबंधित बवापी.
 तेनी सेवावास्ते जाणे बहुरूपी थयो होय नहीं, तेम शोजतो हतो. पठी ते
 बाहुवलि मुनिना गुणोनी स्तवनापूर्वक, पोताना अपवादरूपी रोगने शो
 विसमान आत्मनिंदा करवा लाग्यो, हे मुनि, तुं धन्य ठे, के जेणें मारी
 अनुकंपाथी राज्यनो त्याग कर्यो, अने हुं तो पापी तुं के जेणें असेतोपी
 तथा अहंकारी थइ, तने दुःख दीधुं. वली जेउं पोतानी शक्ति जाणता नथी.
 तथा जेउं अन्याय करे ठे, तथा जेउं खोजथी जीताएला ठे, तेउंनो पण हुं
 सगदार तुं. जेउं राज्यने जयरूपी गृहना धीजसरखुं जाणता नथी. तेउं
 अधम ठे, पण हुं तो तेउंनथी पण अधम हुं, के जे जाणतां उतां पण तेने
 दोहनां नथी. वली तुंज खरेखरो तातनो पुत्र ठे, के जे पिताने रस्ते
 पाइयो, अने हुं पण ज्यारे ताराजेथोयठे स्यारेज तातनो गरो पुत्र क
 हेराटे. एवी रीमें पधात्तापरूपी जलथी विषावरूपी काववने धोइ नागरी
 जानें तेना पुत्र गोमयदाने, तेनी गादीपर बेसाइयो. त्यारथी रां शागा
 बाडो मोनयन बाहु थयो, तथा तेमां अनेक पुरुषरमो थयो, पठी नाग
 राजा बाहुवलिने नमस्कार करी. परिवार सहित, पोतानी राज्यपक्षीनी
 देनगरी लाग्यो. अयोध्या नगरीमां गयो. पठी दुस्तर तप तपनां थयो
 बाहुवलिने एक वर्ष वानी गयुं. पठी महाहानी श्री श्रमदेव प्रनुष अनुज्ञा
 आरक्षणी बगरी अने मुंदरी नेनी पामे गइ; तथा तेने कहेया लागीं के,
 हे महाशक्ति: सुवर्ण तथा पत्थर जेने गरवां ठे, तथा गोमयदित पण
 मनेने हस्तिमंथन बरवुं लायक नथी अने आगी रीमें रहेयापी थापने
 ज्ञान ज्ञा: रीमें थइ थइ? काग्य के, जे गृहना मृत्तमां करीपना (जाणना)

અશ્વિ રહેલો છે, તે વૃદ્ધ શી રીતે નવપણુવ થઈ શકે? માટે તમો પોતેજ વિચાર કરી, લોલંભના નાવ સરસા આ હસ્તિસ્કંધથી ઉતરી નવસમુદ્રને તરવાને ઇચ્છો? (તે સાંજલી) બાહુવલ્લિ મુનીશ્વરે વિચાર્યું કે, વૃદ્ધપર ચઢેલી વલ્લીની પેઠે મારા શરીરને વલી હસ્તિનો સંગમ શી રીતે છે? વલી કદાચ સમુદ્ર પોતાની મર્યાદા ઓઢે, પર્વતો ચલાયમાન થાય, તોપણ, આ પ્રજુની શિષ્ય એવી ગ્રાહ્યી તથા સુંદરી કોઈ વચ્ચે પળ જરૂં ઘોલે નહીં.!!! શ્રે! હવે યાદ આવ્યું! મારીપાસે માનરૂપી મદોન્મત્ત તો લડોજ રહ્યો છે, અને તેણેજ જ્ઞાનરૂપી ફલવાલા વિનયરૂપી મારા વૃદ્ધને જાંગી નાહ્યુંવે. ધિક્કાર છે, મારા આ વિચારને!!! કે હું નાનાજાઈને કેમ વંદન કરું? તપથી મોટા એવા તેડપ્રત્યે હુ મિથ્યાહુઃકૃત દંડ તું. માટે હવે સુર અસુરોથી, નમાવણા પ્રજુપાસે જઈ, તે નાના જાઈને તેડના શિષ્યના પળ પરમાણુ સરસો ઘઈ, તેમને વંદન કરું!!! પઠી જેટલામાં તે મહા-મુનિ પગલું ઉપાડી ચાલવા જાય છે, કે તુરત તેમને મોહારૂપી મેહેલના દ્વારસરસું “કેવલજ્ઞાન” ઉત્પન્નથયું. એવી રીતે કેવલજ્ઞાનની લક્ષ્મીથી હાથમાં રહેલા આમલાની પેઠે જગતને જોતા, તે બાહુવલ્લી મહામુનિ, પ્રજુનિપાસે કેવલીર્ઠની સજામાં જઈ બેઠા.

હવે જરત રાજા પળ, ચોદ મહારાજોથી આશ્રિત થયા થકા, તથા ચોસઠ હજાર સ્ત્રિયોવાલા, અને નવ નિધાનના સ્વામી થયાથકા, સંપત્તિ-રૂપી વેલના ફલ સરસા ધર્મ, અર્થ, કામ અને રાજ્યને પરસ્પર વિરોધવિના જોગવતા થકા કાલનિર્ગમન કરવા લાગ્યા. હવે એક ક્ષપનદેવ પ્રજુપળ વિહાર કરતા થકા અષ્ટાપદપર્વતપર ગયા, તથા ત્યાં પ્રજુને ઘાંડવાને જરતરાજા પળ ગયા ત્યાં સુરઅસુરોથી પૂજનીય, તથા સમવસરણમાં ઘેઠેલા પ્રજુને ઘ્રણ પ્રદક્ષિણા દર્શને, નમસ્કાર કરીને સ્તુતિ કરવા લાગ્યા કે, હે પ્રજો, મૂર્તિમાન્ વિશ્વાસ સરસા, પિંડરૂપ થણા સમૃત્ત (સદાચરણ) સરસા, સઘલાં જગતના પ્રસાદ સરસા, મૂર્તિમાન્ જ્ઞાનના રાશિ સરસા, પુણ્યના ઢગલા સરસા, સઘલા લોકના સર્વસ્વ સરસા, દેહધારી સંયમ સરસા, રૂપવાલા ઉપકાર સરસા, પળે ચાલતા શીલ સરસા, દેહધારિ દમા સરસા, યોગનાં રહસ્ય સરસા, એકતા થણા જગતના વીર્ય સરસા, નિષ્કલ સિદ્ધિના ઉપાય સરસા, મૂર્તિમાન્ મેત્રી સરસા, દેહધારી યજ્ઞ સ-

रखा, पिंडरूप थयला हर्षसरखा, रूपवाला उदासीनपणा सरखा, तप, शांतता, सद्ज्ञान विगेरेना एकठा थवा सरखा, साक्षात् विनय सरखा, साधारण सिद्धि सरखा, सघळि शास्त्रसंपत्ति प्रत्ये व्यापी रहेला हृदय-सरखा, तथा नमः, स्वस्ति, स्वधा, स्वाहा अने वषट्कार आदि मंत्रोना अर्थरूप, तेमज केवल विशुद्ध धर्मनिर्माणना अतिशय सरखा तथा समस्त तपना एकठा थयेला समग्र फलरूप, सघला गुणसमूहना अविनाशी परमजागरूप, परमनिः श्रेयस (केवल्य) नी लक्ष्मीना निर्विघ्न आश्रय (अधिष्ठान) रूप, महिमाना एक धामरूप, मोक्षनी मूर्तिरूप एवा सर्व विद्याउनां कुलमंदिर होय नहि शुं एवा, तथा सर्व मनोरथोना फलरूप आर्यवर्यनां चरित्रोना निर्मल आदर्श (दर्पण) रूप तथा जेमणे जगतने दर्शन आपेलां ठे एवा मूर्तिमान् प्रशमरूप तथा दुःखोनी शांतिनुं द्वार होय नहि शुं एवा तेमज उज्ज्वल ब्रह्मचर्यरूप, पुण्यवडे प्राप्त थयेला जीवलोकना एक जीवितरूप मृत्युरूप वाधना मुखमांथी आ सघला जगतने खेची लेवा माटे अर्थात् वचाववा माटे जाणे कृपा-लु निर्माणे हाथ पसारेलो होय नहि एवा, तथा प्राणीउना मृत्युना नाशमाटे (अथवा जन्म मरणना नाशरूप मोक्ष माटे) वली ज्ञानरूपी मंदराचलथी कुब्ध थयेला संतोपरूपी समुद्रमांथी निकलेला अमृत सरखा, वली जगतने अजयदान देवाथी, शांत करनारा, एवा तमोने, हे प्रजो ? हुं शरणे आवेलो तुं, माटे आप मारापर कृपा करो ? पठी त्यां रुपज देव प्रजुनी एकाग्रचित्तथी तेणें घणा कालसुधि सेवा करी. पठी प्रजु पण ते पर्वतपर, दीक्षा लीधा पठी एक लाख पूर्व गया पाद दश हजार साधुउं साथे मोक्षे पधार्या. ते वखते इंद्र आदिक देवोण प्रजुनो निर्वाणमहोत्सव कस्यो, तथा (प्रजुना निर्वाणथी) दिल्लीगर यत्ता जरतने इंद्र शांत कस्यो. पठी जरतें त्यां अष्टापद पर वीजा अष्टापद सरखो एक रत्नमय प्रासाद बंधाव्यो, तथा तेमां प्रजुना जेटलाज प्रमाणवाली तेमनी रत्नमय मूर्ति स्थापन करी. वली तेणें प्रजु शिवायना हवे थनारा त्रेवीश तीर्थकरोनी पण, तेमनां परिमाण जेवडी प्रतिमाउं घनावी; तथा नवाणु महात्मा जाइउनां पण रत्नमय अनुपम रूपो तेणे घनाव्यां; वली पाठो ते राजा पोतानी नगरीमां आधी प्रजाना रक्षण

પૂર્વક રાજ્ય પાલવા લાગ્યો; તથા ત્યાં જોગાવલી કર્મોના ઉદયથી પ્રેરા-
તો થકો સાક્ષાત્ ઇંદ્રની પેઠે વિવિધ પ્રકારના જોગો જોગવવા લાગ્યો.
હવે એક દહાડો કપડાં પેહેરવાને, તારા પ્રત્યે જેમ ચંદ્ર, તેમ અંતઃપુર-
માં તે આવ્યો. ત્યાં પોતાનાં રત્નોનાં આજૂપણોમાં પ્રતિવિંધિત થયેલી
છીંટથી, જાણે એકી વચ્ચે પ્રેમપૂર્વક સઘલી છીંટથી આલિંગન કરાવે-
લો હોય નહિ, તેમ તે શોજવા લાગ્યો. પઠી આરિસામાં જોવાથી પો-
તાની આંગલીને વિંટી વિનાની, દિવસે રહેલી ચંદ્રકલા સરસી તેજ વિ-
નાની તેણે જોઈ. પઠી વૈરાગ્યથી સઘલા અંગોપરથી આજૂપણો કહાડી
નાખવાથી, પાદડાં વિનાના ઘૂઘ સરસા પોતાના શરીરને તેણે શોજાવિ-
નાનું જોયું; અને તેથી વિચારવા લાગ્યો કે, ધિકાર છે ! ! ! આ શરીર-
ની શોજા તો ફક્ત જૂપણ આદિકથીજ છે. અંદર વિદ્યા આદિકથી મ-
લીન થયેલાં, તથા છારો ઘાટે નિકલતા મેલ આદિકથી આ શરીરનો
તો કોઈ પણ જાગ શોજાવાલો નથી. વલી આ શરીર તો, ઝાપર જૂમિ
(હારીપૃથ્વી) જેમ વરસાદના પાણીને તેમ કપૂર કસ્તૂરી આદિકને પણ
દૂપણ યુક્ત કરે છે. માટે જેઠ વિપયોથી વિરક્ત થઈ, મોદકાલપાલા ત-
પને તપે છે, એવા તત્ત્વવેત્તાઈપણ આ શરીરનું ફલ મદ્દણ કર્યું છે. એમ
વિચારતાં શુદ્ધધ્યાનપર ચઢવાથી તેને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. માટે અ-
હો ! ! ! યોગનું વિલસિત કેવું છે ? તેજ વચ્ચે ઇંદ્રે રજોદરણ આદિક
મુનિનાં ચિહ્નો તેની પાસે લાવી, નમસ્કાર કર્યો; તથા તેના પુત્ર મૂર્ખ
પશાને તેના રાજ્યપર વેસાલ્યો, અને ત્યારથી રાજાડનો આજ દિનમુખિ
“ સૂર્યવંશ ” ચાલ્યા કરે છે.

હવે પૂર્વજન્મમાં મેલવેલી યોગસમૃદ્ધિના ઘસથી સ્પષ્ટ થઈ, અ-
શુભ કર્મો જેણે, એવા ખરતરાજાવાસ્તે કર્મોનો ક્ષેપ નાશ કરવામાટે
યોગના પ્રજાવનું વર્ણન કર્યું, તો યુક્ત છે. પણ જેને જન્માંતરમાં રક્ષમય
(સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન, પારિત્ર) નથી મળ્યાં, અને તેથી કર્મ નહીં સ્વ-
ચાથી મનુષ્યપણું પણ જેને મળતું નથી, તે માણસ અનંતકાલમાં એકઠાં
કરેલાં શુભાશુભ કર્મોનો નાશ શીરીતે અનુજાયી શકે ? તેને માટે કહે છે.

પૂર્વમપ્રાત્તધર્માઽપિ પરમાનંદનંદિતા ॥

યોગપ્રજાવતઃ પ્રાપ મરુદેવા પરં પદં ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:-પહેલાં જેણીને ધર્મ પ્રાપ્ત થયેલો નથી તોપણ યોગના પ્રજા-
વથી પરમપદમાં આનંદિત થઈ શકેલાં મરુદેવા માતા મોક્ષપદને પામ્યાં.

મરુદેવા માતાને સંસારમાં ત્રસજીવણું પણ મળ્યું નહોતું, ત્યારે મનુ-
ષ્યપણાની તો વાત જ શી કરવી? તોપણ યોગવલ્લની સમૃદ્ધિથી, શુદ્ધગ્યા-
નરૂપી અગ્નિથી, ઘણા કાલથી એકતાં કરેલાં કર્મરૂપી કાષ્ટોને તેણીજ
વાલીને ત્રસ કર્યાં. અને તે મરુદેવા માતાનું ચરિત્ર ઘણું સ્વર્ગ (ઉપર)
કહેવાઈ ગયું છે. હવે અહીં શંકા કરે કે, જન્માંતરોમાં કૂર કર્મો નહીં
કરનારાં મરુદેવાદિકને યોગવલ્લથી કર્મોનો ક્ષય થવો યુક્ત છે, પણ અત્યંત
કૂર કર્મો કરનારને યોગ ફલવાન્ થાય નહીં !!! તેને માટે હવે કહે છે.

બ્રહ્મસ્ત્રીભ્રૂણગોઘાતપાતકાન્નરકાતિયેઃ ॥

દૃઢપ્રહારિપ્રજૃતે યોગો હસ્તાવલંબનં ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:-નરકના અધિકારી એવા દૃઢપ્રહારિ આદિકને બ્રહ્મહત્યા, વાલ-
હત્યા તથા ગૌહત્યાના પાપથી બચાવનાર યોગજ છે.

ટીકા-અહીં જો કે બ્રાહ્મણ અથવા કોઈ વીજી જાતિનો માણસ સ્ત્રી
અથવા પુરુષ, વાલક અથવા ગમે તે પ્રાણીની હિંસા કરવાથી સરખુંજ
પાપ થાય છે, તોપણ લોકોમાં પ્રસિદ્ધ હોવાથી તે ચાર હત્યાઈતું ગ્રહણ
કર્યું છે; કારણ કે જે માણસો સઘલી હિંસાને પાપનાં ફલોવાલી નથી
માનતા, તેડ પણ બ્રાહ્મણઆદિકની હિંસા કરનાર મહાપાપીને હિંસાઈ
પાપ થયેલું માને છે. વલી તેવા દૃઢપ્રહારી આદિકને યોગ અવલંબનરૂપ
થયેલ છે, કારણ કે, તેડ તેજ જવેં મોઢેં ગયેલ; છે. અહિં આદિ શ-
બ્દથી વીજા પણ પાપિયો જિનવચનને જાણ્યા વાદ યોગસંપત્તિને મેલ-
વીને, નરકમાં લઈ જનારા કર્મોનો નાશ કરીને મોઢેં ગયેલા છે, તેડને
પણ જાણી લેવા હવે દૃઢપ્રહારિની કથા કહે છે.

કોઈએક નગરમાં એક ઉદ્ધૃત્ત બ્રાહ્મણ હતો તે પાપબુદ્ધિ પ્રજાઈમાં
અન્યાય કરવા લાગ્યો. તેથી આરક્ષ માણસો (રાજપુરુષો) યેં તેને
નગરમાંથી હાંકી કહાડ્યો, અને તેથી વાજપદ્મી જેમ પારાધિના હાથમાં

प्रथमप्रकाश.

जाय, तेम ते एक चोरोनी पट्टी (वास)मां गयो. त्यां चोरोना उपरीयें तेने
तेनां चरित्रोथी पोतासरखो जाणी, पुत्र करीने राख्यो. पठी ज्यारे ते
चोरोनो स्वामी गुजरी गयो, त्यारे आ महावलवान्, तेनो पुत्रतरीके
होवाथी तेने स्यानकें आव्यो. ते दया लाव्याविना सघला प्राणितेने
प्रदार करतो हतो, तेथी लोकोयें तेनुं "दृढप्रहारी" नाम पाड्युं हतुं.
एक दहाडे ते आखा जगतने हुंटी शके, एवा सुजटोना टोळांसहित
कुशस्थल नामे गाम हुंटवाने चाव्यो. ते गाममां महादरिद्री एवो एक
देवशर्मा नामे ब्राह्मण हतो, तेनां ठोकरांउं, एक दहाडो तेनी पासे, फ-
लविनानां घृक्षपासे जेम फल, तेम दूधपाक माग्यो. त्यारे ते ब्राह्मणे
आखा शेहेरमां रखडी रखडी क्यांकथी चोखा तथा क्यांकथी दूध मागी
खावी, दूधपाक पकाव्यो. पठी जेटलामां ते नदीचे नावा गयो, तेदला-
मां ते झुर चोरो तेना घरमां तूटी पड्या, कारण के देव दुर्वलनेज मारे
वे. ते मांहेला एक चोरें ते दूधपाकने त्यां जोयो, अने तेथी जुल्या प्रे-
तनी पेठे ते लइ त्यांथी नाशी गयो. जीवित सरखो ते दूधपाक ते चोर
लइ जवाथी ते ब्राह्मणां ठोकरांउं रडतां थकां पितापासे जइ कहेवा
लाग्यां के, आंख खुल्ली करी वेठेलाउंनां आंजणने जेम पवन, तेम
मोहोडुं फाडीने वेठेला एवा जे अमो, तेउंनो दूधपाक चोर लइ
गया. ते सांजली अत्यंत गुस्से थयेलो ते ब्राह्मण यमदूतनी पेठे परि-
लइने त्यांथी दोड्यो. तथा रोपवाला राक्षस सरखा आवेशथी, घणा जे
रथी, पशुनी पेठे ते चोरोने परिघथी ते मारवा लाग्यो. एवी रीतें
ब्राह्मणथी कचरानी पेठे चोरोने फेंकाता जोइ, वीकणोनो तिरस्कार
रतो थको ते चोरपति तेनी सामे आव्यो. ते ज्यारे जोरथी दोड
आव्यो, त्यारे देवयोगें, जाणे तेने दुर्गतिमांथी अटकावनारीज
नहीं, एवी एक गाय विघ्नरूप थइ मार्गमां आडी आवी. ते गाइनें
दयाविनाना कसाइनी पेठे विकराल तलवारना एकज फटकाथी
नाली. पठी एकदम दोडी जइ, तेणे खड्गथी, ते गरी- ब्राह्मण
स्तक, फनस घृक्षना फलनी पेठे पृथ्वीपर तोडें (पटल
"अरे दयाविनाना पापी, आ तें शुं. कथुं!!" ते ब्रा
गर्जिणी स्त्री त्यां आवी, त्यारे नारें जेम

सरखा पेटने, ते छुट्टें फाडी नाखुं. ते बखते जरायुमां (पडदामां) रहेला तेणीना गर्जने, वे कटका थयेलुं, तथा वेलडीना पल्लवनी पेठे लटकतुं तेणें जोयुं. एवी रीतना गर्जने जोइने, दयाविनाना एवा तेने पण, दया आवी. एटलामां हा तात !! हा मात !! एम विलाप करतां, ते ब्राह्मणां वाळको त्यां आव्यां. ते ठोकरांउने, नागां तथा चुखथी छुवलां थड् गएलां, तथा मेलथी कालां थयेलां जोइने, दृढप्रहारी पश्चात्ताप सहित विचारवा लाग्यो के, अरेरे !!! मँ पापियें दरिद्र एवां ब्राह्मण स्त्रीजरतारोने मारी नाख्यां, अने हवे आ वाळको पण मुझांज समजवां, कारणके, थोडा पाणीमां मत्स्यो केमजीवी शके ? माटे छुर्गतिमां लइ जनारा आ क्रूर कर्मोथी, वीनो एवो जे हुं पापी तेनुं आजे शरणुं कोण थशे ? एवी रीते वेराग्यथी ते जेटलामां विचार करतो हतो, तेटलामां पापरूपी रोगोने ओपध समान, एवा केटलाक मुनिउने आकाशमार्गे जता तेणे जोया, त्यारे तेउने नमस्कार करी ते कहेवा लाग्यो के, हुं पापी वीजाना पण पापोने अर्थे घडुं, तथा हुं पोते कादवयुक्त थड्, वीजाने पण कादवयुक्त करुं हुं. जे पापोमांथी एकज पाप पण नरकमां लइ जाय ठे, एवा ब्रह्महत्या, स्त्रीहत्या, वालहत्या, तथा गोहत्यानां पापो मँ कर्यां ठे. एवो हुं हुं, तोपण थाप साधुठे मारुं रक्षण करवा समर्थ ठो, कारण के, धरसतो मेघ कंश मुस्यान कुस्यान जोतो नथी. त्यारे साधुठे तेने यतिधर्मनो उपदेश कयां, थने जेम तापथी तपेखो माणस ठगने, तेम तेणे पण पापोथी जय पामीने ते थंगीकार कयां. जे दिवसे था पाप मने याद थशे, ते दिवसे हुं भोजन करीश नही, तथा सर्वथा प्रकारे हुं दमा थंगीकार करीश, एवो तेणे थजिग्रह खीघो. पत्री ते महात्मा थागल नाश करेला तेज कृशस्यत्र गाममां, कर्मोनो दाय करवा माटे विहार करतो करतो थाव्यो. तेज था धूर्त महापापी ठे, एम जाणी खोको ते महात्माने रात वहाठे रंजाटवा लाग्या. पत्री ज्यारे निद्रावास्ते ते खोकोना घरमां जतो त्यारे, "गो, पाव, स्त्री, तथा ब्रह्महत्या करनारो था माणस ठे," एम फही तेने कृत्तगनी पेठे खाकटीयोथी मारता एवी रीते हमेशां तेने ते पाप याद करवानुं होवाथी, शान मन राखी ते नुस्यो रहेवा लाग्यो, थयया तावने

શું હુપ્કર છે ? ! કોઈ દહાડે સવારમાં, કે ઘપોરે તો કોઈ દહાડે સાંજે, એવી રીતે તે પાપ તેને યાદ કરાવતું હોવાથી, કોઈ પણ દિવસે તે જોજન કરી શક્યો નહીં. લોકો તેને ઢેફાંથી, છાકડીથી, ધૂલની ઘટ્ટિથી, તથા મૂઠીથી મારતા, તો પણ તે સઘણું તે સહન કરી, એમ વિચારતો કે જે આત્મા, તેં જેવું કર્મ કરેલું છે, તેવું ફલ જોગવ્ય ? કારણ કે, જેવું વીજ વાવીયે, તેવું ફલ મલે છે. વલી આ લોકો આક્રોશથી જે મારાપ્રત્યે ક્લેશ વિસ્તારે છે, તેથી વગર મેહેનતેં મારા કર્મોની નિર્જરા થાય છે. મારા પ્રત્યેનો આક્રોશ, જેમ તેઠને હર્ષ આપે છે, તેવી રીતે પ્રીતિથી સહન કરતા, મને પણ, તે કર્મફલ કરનારો હોવાથી, પ્રીતિ ઉપજાવે છે. વલી મારી જત્સનાથી તેઠને જે સુખ થાય છે. તે પણ જલે યાત ? કારણ કે, જવમાં સુખનો સંગમ હુર્લજ છે. વલી મારા હુપ્કર્મરૂપી મેલને, સ્વાર સરસા કડવા વચનોથી ધોનારા, આ લોકો મારા પરમ મિત્રો છે. વલી આ લોકો જલે મને મારો ? કારણ કે, અગ્નિનો તાપ સોનાની મલીનતાનો નાશ કરે છે. વલી જેઠ મને હુર્ગતિમાંથી સ્વંચી લઈ, પોતેજ તેમાં પડે છે, એવા માર મારતા તેઠપર પણ હું શા માટે ગુસ્સે થઈ ? વલી પોતાના પુણ્યોનો નાશ કરી, જેઠ મારાં પાપોનો ફલ કરે છે, એવા આ માણસો કરતા વીજા પરમ ઘંધુઈ કોણ છે ? આ વધવંધનથી, સંસારથી મારું મુક્ત થવું, તે તો મને હર્ષ આપે છે, પણ તેજ આ લોકોને અનંત સંસારના હેતુરૂપ થાય છે, તેથી મારું ચિત્ત હુજાય છે. વલી કેટલાકો પરને સુશી કરવા માટે ધન તથા શરીરને પણ તજે છે, તેમ આ લોકોને પણ મારા પ્રત્યેના આક્રોશ તથા માર આદિક પ્રીતિ કરનાર છે. મારી તેઠપ તર્જના કરી છે, પણ મને હુણ્યો નથી, અથવા હુણ્યો છે, તો પણ મને માર્યો નથી, કદાચ માર્યો છે, તો પણ વાંધવની પેઠે, તેઠપ મારો ધર્મ દરી લીધો નથી. વલી કલ્યાણના અર્થ માણસે આક્રોશ વચનોનો માર, વંધન, તાડન, તથા મૃત્યુ પણ સહન કરવું જોઈયે, કારણ કે, શ્રેયવસ્તુઈ વધુ વિમ્મોવાલી હોય છે. એવી રીતે જાવના જાવતા, તથા પોતાના હુપ્કૃતની નિંદા કરતા એવા તે મુનિષ, અગ્નિથી કાદની પેઠે, કર્મોના સમૂહનો નાશ કર્યો. પઠી તેણે હુર્લજ, અંતે નિર્મલ કેવલજ્ઞાન મેલવ્યું, તથા અયોગી કેવલી નામે ગુણસ્થાનપર રહ્યાં થકાં તેણે મોક્ષ

મેલવ્યો. એવી રીતે યોગના પ્રજાવથી દૃઢપ્રહારી, નરકના અતિથિપણને ઓઢીને, મોક્ષપદને પામ્યા, માટે એવી રીતે વીજાણે પણ શંકા રાહ્યા વિના યોગમાં પ્રયત્ન કરવો. વલ્લી પણ વીજા ઉદાહરણથી યોગની શ્રદ્ધાનેજ વધારે છે.

તત્કાલકૃતકુપ્કર્મ કર્મઠસ્ય દુરાત્મનઃ ॥

ગોપ્ત્રેચિલાતિપુત્રસ્ય યોગાય સ્પૃહ્યેન્ન કઃ ॥૧૩॥

અર્થ:-તત્કાલ કરેલ છે, કુપ્કર્મ જેણે, એવા દુરાત્મા ચિલાતિપુત્રને (કુર્ગતિથી) રક્ષણ કરનાર યોગપ્રત્યે કોણ સ્પૃહા ન કરે ?

ટીકા:-અહીં “દુરાત્મા” એવું જે વિશેષણ આપ્યું છે, તે પાપ કરતી વચ્ચતના કાલની અપેક્ષાથી છે. તે ઉદાહરણ કહે છે.

ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠ નામે નગરમાં યજ્ઞદેવ નામં બ્રાહ્મણ રહેતો હતો, તે હંમેશાં પોતાને પંડિત માની જૈનશાસનની નિંદા કરતો હતો. તે નિંદાને નહીં સહન કરીને, કોઈએક ચેલે ગુરુયં વાર્યા ઠતાં પણ, તેને જીતવા માટે વાદ કરવાને તેને કળું. તેડના વાદમાં એવી પ્રતિજ્ઞા થઈ કે, જેને જે જીતે, તેનો તે શિષ્ય થઈને રહે. પછી તે બુદ્ધિમાન ચેલાણ વાદવિવાદમાં યજ્ઞદેવને હરાવ્યો; પછી તે ચેલે પૂર્વની પ્રતિજ્ઞાપ્રમાણે, જીતવાથી યજ્ઞદેવને દીક્ષા અપાવી.

પછી શાસનદેવીએ યજ્ઞદેવને કળું કે, તેં હવે ચારિત્ર લીધેલું છે, માટે જ્ઞાનથી શ્રદ્ધાવાન થા ? પછી ત્યારથી તે ઘતને સારી રીતે પાલતો હતો, પણ વચ્ચે થને થંગના મેલની નિંદા કરતો હતો, કારણ કે, આગલનો સંસ્કાર ન તજાય પ્યો હોય છે. હવે તેની પરણેલી સ્ત્રીએ, ગસીથી રંગેલા સાદ્ધાની પેઠે, તેનાપરના ગગનો ત્યાગ કર્યો નહીં; “આ મારે વશ થાય તો સારું” એમ વિચારી, તેણીએ પારણામાં કામળ કરું કારણ કે શ્વરોચ્ચર સ્ત્રીઠે રક્ત તથા વિરક્ત થઈ થકી મારે છે. કાલ પદ મરવા ને કામળથી હૃદય પામતો, ને મુનિરૂપી ચંડ, મૂર્ધમંડલ સરગા સ્વર્ગમાં ગયો. તેના મૃત્યુથી થયેલ છે, સંદ જેને, પછી ને સ્ત્રીએ મનુષ્ય સ્વરૂપી શૂદ્રના પક્ષ મરવી દીક્ષા લીધી. પછી પતિને કુઠ્ય દીપાથી ચપ્પા પાલને આહોવા વિના, ને મરીને દેવલોકે ગઈ. કારણ કે, ન-

પથી શું હુમ્પ્રાપ્ય (હુર્લજ) છે ? હવે તે યજ્ઞદેવનો જીવ પણ, દેવલો-
કથી ચવીને રાજગૃહી નગરીમાં ધનસાર્થવાહની ચિલાતી નામે સ્ત્રીની
કુંસેં પુત્ર પણે ઉત્પન્ન થયો. ચિલાતીનો પુત્ર હોવાથી લોકો તેને “ ચિ-
લાતીપુત્ર ” કહેવા લાગ્યા, અને તેથી તેનું વીજું નામ પડ્યું નહીં. હવે
તે યજ્ઞદેવની સ્ત્રીનો જીવ ત્યાંથી ચવીને, ધન શેઠની ઝડા નામે સ્ત્રીની
કુંસેં પાંચ પુત્રોપર સુસમા નામે પુત્રીપણે ઉપન્યો. પઠી તે ધનસાર્થવાહે
ચિલાતીપુત્રસાથે સુસમાને ઘાલક્રીડામાં જોડી દીધી. આ કુમાર લો-
કોમાં અપરાધો કરવા લાગ્યો, અને તેથી શેઠ રાજાથી વીવા લાગ્યો,
કારણ કે વાકરના અપરાધથી શેઠનો દંડ થાય છે. પઠી વિચારવાનું, ય-
વા તે ધન શ્રેષ્ઠિય, હમેશાં ઉપદ્રવ કરનારા, યવા તેને, સર્પની પેઠે ઘર-
માંથી કઢાડી મેલ્યો. પઠી પ્રિય છે અપરાધ જેને, યવો તે મોટા અપરા-
ધોની વેલી સમાન, યવી એક સિંહગુહા નામની ચોરોની પહ્લીમાં ગયો;
કારણ કે, સરસા સોયતીઝને પરસ્પર પ્રીતિ થાય છે. પઠી તે પાપી, ચો-
રોની સાથે મલી ગયો, તથા તેથી, વાયુથી જેમ અગ્નિ, તેમ તે અત્યંત
જયંકર થયો. પઠી તે સિંહગુહાનો સ્વામિ ચોર મરી ગયા ઘાદ, જાણે
તેને માટેજ કરી રાખી હોય નહીં, તેમ તેની ગાદીપર તે આવ્યો. હવે
તે સુસમા પણ યૌવનવાલી થઈ, રૂપ આદિક ગુણોથી શોજતી થકી, ક-
લાઈના સમૂહને જાણતી થકી પૃથ્વીપર ચાલનારી સ્વેચરી સરસી દેલા-
વા લાગી. હવે એક દહાડો તે ચિલાતીપુત્ર પોતાના સોયતીઝને કહેવા
લાગ્યો કે, રાજગૃહ નગરમાં અતિ ધનવાલો ધન નામે શેઠ છે, તથા
તેને સુસમા નામે દીકરી છે, માટે આપણે ત્યાં જઈએ, અને ત્યાંથી જે
ધન મળે, તે તમારું, અને તે સુપુમા મારી, એમ વ્યવસ્થા કરીને, તે,
રાત્રિયે ધનશેઠને ઘેર ગયો. ત્યાં રહેલા લોકોને અવસ્થાપિની વિધાથી
નિડામાં નાલીને, તેણે ચોરોપાસે ધન હુંડાવ્યું, તથા પોતે સુસમાને પ્ર-
હણ કરી. પઠી તે ચિલાતીપુત્ર સુપુમાને જીવની પેઠે સજ્જને, તે હુંડા-
રાત સાથે ત્યાંથી નિકલી ગયો. પઠી ધનશેઠે રક્ત રાજપુરુષને યો-
સાવી કહ્યું કે, ચોરોય ચોરેહું ધન તમો સેજો, પણ તે સુસમાને પાઠી,
સાવી આપો ? પઠી તે શેઠ પણ આરક્ત માણસો, તથા દુષ્ટિયાર
વંધ યયેલા પુત્રોસાથે મનની સ્પર્ધાથીજ હોય નહિ જેન, તેમ

उतावलयथी अगाडी अगाडी चालवा लाग्यो. पठी चालतां चालतां रस्तामां, जल, स्थल, वेढ्यो, वृद्धो तथा जे कंइ जुए, ते सर्वने ते कमलावालो जेम सघलुं सोनामय तेम सुपुमामय जोवा लाग्यो.

पठी अहीं तेउए पाणी पीधुं, अहीं खाधुं, अहीं रह्या तथा अहीं गया. एम वोखता पगीउं साथे ते चोरोनी समीप जइ पहोच्यो. पकडो ! पकडो ! एम वोखता आरक्षपुरुषो ते चोरो पासे आवी पहोंच्या (ते जोश) ते चोरो तो धनने ठोडीने । दशा दिशाउंमां नाशी गया, पण चिखाति पुत्रें, वाघ जेम हरणीने, तेम सुपुमाने ठोडी नहीं. पठी ते आरक्षना माणसो तो घणुं धन मलबाथी त्यांथी पाठा वढ्यां, कारण के, साथे सर्या पठी सयला लोको फरी जाय ठे. पठी ते चिखातिपुत्र तो हाथी जेम वेखडीने, तेम सुपुमाने खजे चडावीने महाटवीमां नाशी गयो. पठी धन पण राहुपासेथी चंझनी कलाने जेम ते चोर पासेथी पोतानी पुत्री खेवामाटे सिंह सरखा पोताना पांच पुत्रो सहित तेनी पठाडी दोढ्यो. पठी चिखातीपुत्रें जाणुं के, धन मारी पाठल आवी, आने सइ जशे, माटे तेना हाथमां न जाय तो सारुं, एम विचारि तेणे तेणीउं माथुं कापी नारुं; ते वखते एक हाथमां खेंचेडी ठे तलवार जेणे, तथा धीजा हाथमां राखेल ठे (सुपुमानुं) मस्तक जेणे, एवो ते यमपुरीना छारमां रदेखा क्षेत्रपाल सरखो शोजवा लाग्यो.

पठी धन सुपुमाना धडध्यागल रहींने, रडतो थको, नयनरूपी अंजलीपी जाणे तेणीने पाणीज थापतो होय नहीं, तेम अश्रुउं पाडवा लाग्यो. पठी तेणीना धडने त्यांज मुकीने, ते धन पाठो वढ्यो, तथा शोकरूपी शङ्खपी डुःखित यइ, कोइ महायनमां निकली पढ्यो. ललाटपर तपता सूर्यना तापना जयथीज होय नहीं जेम, तेम चारे घाजुथी संकोचेख ठे ठाया जेणे, एवो मध्याह्नकाळ ते वखते ययो. ते वरते जाणे पंचाग्नि साधता होय नहीं, तेम धनना पांचे पुत्रो, शोक, थाक, शुद्ध, तथा तथा मध्याह्नकाळना तापथी तपत्रा लाग्या. त्यां पाणी फल अथवा जीवनने थापयसमान कंइ पण तेउए जोधुं नहीं, पण उडटां मोत देनागं द्विमक जंगली प्राणीउंने तेउए जोयां. एथी रीतनी पोताना पुत्रांनी ते माठी दशाने जोइने, धन शेर मार्गमां विचार करवा छा-

ચ્ચો કે, મારું સઘનું નાશ પામ્યું, મારી પ્રાણપ્રિય પુત્રી મૃત્યુ પામી તથા અમો પણ મોતની અણિપર આવી પહોંચ્યા ઊંચે, માટે દેવના વિલસિતને ધિક્કાર છે. જે દેવને ઘસવાનું ઘસવી અને સંપદાવાલો સંપદાથી પણ સાધી શકતો નથી, એવું દેવ તો ઘસવાનમાં પણ ઘસવાનું છે.

વલી જે દાનથી પણ સાધી શકાતું નથી, વલી વિનયથી પણ મદ્દણ કરાતું નથી, તેમ સેવાથી પણ જેને ઠોડી શકાતું નથી, એવા કર્મની અહો !! કેવી દુઃસાધ્યતા છે. વલી જેને દેવો પણ જાણી શકતા નથી, ઘસવાનું રોકી શકતા નથી, તપસ્વીડ પણ સાધી શકતા નથી, એવા દેવની ધરોચરીડ કોણ છે ?

વલી અરે ! તેજ દેવ કોઈ વચ્ચે મિત્રની પેઠે મેહેરવાની કરે છે. તો કોઈ વચ્ચે શત્રુની પેઠે શંકા રાખ્યાવિના મારી નાખે છે. વલી તેજ દેવ પિતાની પેઠે કોઈ વચ્ચે રક્ષણ કરે છે, તો કોઈ વચ્ચે દુષ્ટ પિતરાઈની પેઠે દુઃખ આપે છે. વલી તે જોડે માર્ગે જનારને કોઈ વચ્ચે જરે માર્ગે ચડાવે છે, તથા જરે માર્ગે જનારને કોઈ વચ્ચે જોડે માર્ગે પણ ચડાવે છે. વલી તે દૂર રહેલી વસ્તુડ લાવી આપે છે, તથા હાથમાં રહેલી વસ્તુડનો નાશ કરે છે, માટે એવી રીતે કર્મની ગતિ ઇંદ્રજાલ સરખી વિચિત્ર છે. વલી જ્યારે કર્મો અનુકૂલ હોય ત્યારે માણસોને જેર પણ અમૃતરૂપ થાય છે, તથા જ્યારે પ્રતિકૂલ હોય ત્યારે અમૃત પણ જેર થાય છે. એમ વિચારતો તે રાજગૃહી નગરીનું ગયો, તથા શોક સહિત સુપુમાની તેણે ઉત્તરક્રિયા કરી. પઠી વેરાગ્યથી શ્રી ધીરવ્રજ પ્રત્યે આવી દીક્ષા લેઈ, આકરું તપ તપી, આયુષ્ય પૂર્ણ થવાથી તે દેવલોકમાં ગયો. હવે ચિહ્નાતીપુત્ર પણ અનુરાગથી વારંવાર સુપુમાનું મુલ જોતો, થકો, થાકને નહીં ગણકારી દક્ષિણ દિશાતરફ ચાલવા લાગ્યો. પઠી માર્ગમાં તેણે ઠાયાવૃક્ષ સરખા સંતાપને હરનારા, તથા કાયોત્સર્ગમાં રહેલા એક સાધુને તેણે જોયા. પઠી પોતાના આ અકાર્યથી કંઈક ઉદ્ધિગ્ન મનવાલા થઈ, તેણે સાધુને કહ્યું કે, મને સંદેહથી ધર્મ સંજ્ઞાવાલો ? નહિતર આજ તલવારથી દ્વણવારમાં સુસમાની પેઠે, તમારા મસ્તકને, કેલને જેમ તેમ કાપી નાખીશ. પઠી મુનિનું જ્ઞાનથી જાણું કે, આનામાં રોપેલું ઓધિવીજ ક્યારામાં રોપેલી ઢાંગરની પેઠે જરેજર ફલરૂપ થશે. પઠી

જીવો વે પ્રકારના છે, ત્રસ અને ચાવર. તેડ વન્નેના પર્યાસા તથા અપર્યાસા નામેં વે જેદો છે. આહાર, શરીર, ઇંદ્રિય, પ્રાણ, જાપા, તથા મન, ઠ પર્યાસિયો છે. તેમાંથી એકેંદ્રિ, વિકલેંદ્રી, તથા સન્નીપંચેંદ્રીને અનુક્રમેં, ચાર, પાંચ, અને ઠ, પર્યાસિત્ત્વોય છે. હવે સ્થાવર એકેંદ્રિયોના પૃથ્વી, અપ્, તેજ, વાહ, અને વનસ્પતિકાય નામના પાંચ જેદો છે. તેમાંથી પેહેલા ચારના વે જેદો છે, સૂક્ષ્મ અને વાદર વનસ્પતિકાયના વે જેદો છે, પ્રત્યેક અને સાધારણ વનસ્પતિના, સૂક્ષ્મ અને વાદર વે જેદો હોય. ત્રસ જીવોના વેંદ્રિ, ત્રેંદ્રિ, ચતુરિંદ્રિય તથા પંચેંદ્રી નામેં ચાર જેદો છે; તેમાં પણ પંચેંદ્રીના સન્ની પંચેંદ્રી અને અસન્ની પંચેંદ્રી નામેં વે જેદો છે. તેમાંથી શિશ્વામણ, ઉપદેશ તથા વચનોને જે જાણે તે સન્ની પંચેંદ્રિ કહેવાય, અને મનઃપ્રાણ વિનાના તે અસન્નિ પંચેંદ્રિય કહેવાય.

ત્વચા, જિહ્વા, નાસિકા, આંચ તથા કાન, એ પાંચેં ઇંદ્રિયો છે, તથા તેડના અનુક્રમેં સ્પર્શ, રસ, ગંધ, રૂપ તથા શબ્દ એ વિષયો છે. શંખ, ફોડાં, ટીપ આદિક વિવિધ આકૃતિવાલા વે ઇંદ્રિય જીવો છે. જુ, માંકડ, મંકોડા તથા લીસ આદિક ત્રેંદ્રિય જીવો છે, તથા પતંગીઆ માઝી, તથા જમરા, કાંસ આદિક ચોરિંદ્રિય જીવો છે. તિયંચ યોનિમાં ઉત્પન્ન થયેલા, જલચર, થલચર, અને ચેચર, તથા નારક, મનુષ્ય અને દેવ, એ પંચેંદ્રિય જીવો છે. મનવલ, વચનવલ, કાયવલ, તથા પાંચેં ઇંદ્રિયો, તથા આયુષ્ય, અને શ્વાસોત્ત્વાસ એ દશે પ્રાણો છે. તેમાંથી કાયવલ, આયુષ્ય, શ્વાસોત્ત્વાસ, તથા ઇંદ્રિય સઘલા જીવોને હોય, અને વિકલેંદ્રિય તથા અસન્ની પંચેંદ્રિયને વચનવલ વધારે અને સન્ની પંચેંદ્રિયને મનવલ સહિત સંપૂર્ણ દશે પ્રાણો હોય. દેવો તથા નારકીના જીવો પોતાની મેંચે ઉત્પન્ન થનારા છે અને ગર્નજો, જરાયુજ તથા થંદજ (ઊર તથા ઇંચાંથી થનારા) છે, અને વાકીના સંમૂર્તિમો છે. તેડમાં સંમૂર્તિમ અને નારકીના જીવો પાપી, અને નપુંસક વેદવાલા છે; અને દેવતાડ, સ્ત્રી તથા પુરુષવેદી હોય છે, અને વાકીના ત્રણે વેદવાલાડ હોય છે. હવે તે મધ્યજા જીવોના વ્યવહારી અને અવ્યવહારી નામેં વે જેદો છે, તેમાંથી મૂઢ્ઢનિમોદમાં ઉત્પન્ન થનારા અવ્યવહારી કહેવાય, તેથી વાકીના તે અવ્યવહારી કહેવાય. સચિત્ત, અચિત્ત, અને મિથ્ર, મંરુત્ત, યિરુત્ત અને મિથ્ર,

તથા શીત, ઉષ્ણ અને મિશ્ર, એ નવ પ્રકારની પ્રાણીઝંની યોનિયો છે. હવે પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેલકાય, તથા વાલકાય એ ચારે અનુક્રમે સાત સાત લાખ યોનિવાલા છે, અને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયની દશલાખ યોનિ, તથા સાધારણ વનસ્પતિકાયની ચૌદ લાખ યોનિયો છે, વેઈંડિયો, તેઈંડિયો, તથા ચરિંડિયોની અનુક્રમે વલે લાખ યોનિયો છે. મનુષ્યોની ચૌદ લાખ યોનિયો છે, તથા નારકી, તિર્યંચ અને દેવોની દરેકની ચ-ચાર લાખ યોનિયો છે. એવી રીતે સઘલા પ્રાણીઝંની સર્વેઙ પ્રજાપ ચોરા-શી લાખ યોનિયો કહેલી છે. જીવોનાં ચૌદ જોદો નીચે પ્રમાણે છે. સૂદ્ર, ઇંકેંડિ, તથા વાદર ઇંકેંડિ, વેઈંડિ, જોઈંડિ, ચોરિંડિ, અસત્રી પંચેંડિ, તથા સત્રી પંચેંડી, એ સાતેના પર્યાસા અને અપર્યાસા, એમ બે પ્રકારથી, ચૌદ જોદો થાય છે. તથા ચૌદ માર્ગેના પણ નીચે પ્રમાણે છે. ગતિ. ઇં-ડિય, કાય, જોગ, વેદ, જ્ઞાન, કપાય, સંયમ, આદાર, દૃષ્ટિ, લેશ્યા, જ-વ, સમ્યક્ત્વ, તથા સંઙ્હી એ ચૌદ માર્ગેના છે, ગુણગણાં ચૌદ છે, તેઝંનાં નામ નીચે પ્રમાણે છે. મિથ્યાત્વ, સાસ્વાદન, મિશ્ર, અવિરતિ સમ્યગ્દૃષ્ટિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત, નિવૃત્તિવાદર, અનિવૃત્તિવાદર, સૂદ્રસંપરાય, પ્રજાંતમોહ, ક્ષીણમોહ, સયોગી, તથા અયોગી, એ ચૌદ ગુણગણાં છે. હવે મિથ્યાત્વનો ઉદય હોવાથી પહેલું મિથ્યાત્વ ગુણગણું હોય છે. તેને જડકપણની અપેક્ષાથી ગુણગણાની સંજ્ઞા આપેલી છે. મિથ્યાત્વનો ઉ-દય ન હોય, અને અનંતાનુબંધિની ચોકડીનો ઉદય હોતે ઠને, સમ્યગ્ દૃષ્ટિવાલું સાસ્વાદન નામનું વીજું ગુણગણું હોય છે, તથા તેની ઝલ્લટી સ્થિતિ ઠ આવલીઝંની છે. સમ્યક્ત્વ અને મિથ્યાત્વના યોગથી વીજું મિ-શ્રગુણગણું થાય છે, તથા તેની ઝલ્લટી સ્થિતિ અંતરમુદ્ધર્ત્તની છે, તથા પચ્ચાણનો ઉદય ન થવાથી બોયું અવિરતિ સમ્યગ્દૃષ્ટિ નામે ગુણગણું થાય છે. વલી પચ્ચાણનો ઉદય હોતે ઠતે પાંચમું દેશવિરતિ નામે ગુ-ણગણું થાય છે. તથા સંયમ લઈ જ્યારે પ્રમાદમાં રહે, ત્યારે તેને પ્રમત્ત નામે ઠતું ગુણગણું હોય. જ્યારે સંયમ લઈ પ્રમાદ ન કરે, ત્યારે તેને અ-પ્રમત્ત નામે સાતમું ગુણગણું હોય; તે ઘરે ગુણગણાનું પરાશર્ત્ત અંતરમુદ્ધ-ર્ત્ત થયા કરે છે. પેહેલાં કમોંની સ્થિતિ ઘાતને નહીં ધરતો હતો, તે ક-રાણી તેથી, તે “અપૂર્વકરણ” નામે આઠમું ગુણગણું થે. જેનું વીજું નામ

“નિયતવાદર” પણ છે. અને ત્યાંથી ક્ષપક તથા ઉપશમ નામેં વે શ્રેણિં મંઢાય છે. જેમાં વાદરકપાયોના પરિણામો નિવર્તે, તે “નિવૃત્તિવાદર” નામનું આવમું ગુણઘાણું જાણવું.

અને જ્યાં પરિણામો ન નિવર્તે તે “અનિવૃત્તિવાદર” નામે નવમું ગુણઘાણું જાણવું. અને તેમાં પણ ક્ષપક તથા ઉપશમ શ્રેણિ વર્તે છે. જેમાં સૂદ્ધ કીટીમાત્ર લોજ રહે છે, તે દશમું ક્ષપક તથા ઉપશમ શ્રેણિવાસું દશમું “સૂદ્ધસંપરાય” નામનું ગુણઘાણું જાણવું. મોહનો ઉપશમ થયે ઠટે “ઉપશાંતમોહ” નામનું અગ્યારમું ગુણઘાણું થાય છે; અને મોહનો જ્યારે સત્તામાંથી પણ ક્ષય થાય, ત્યારે ચારમું “ક્ષીણમોહ” નામે ગુણઘાણું થાય છે. ઘાતી કર્મોના ક્ષયથી જ્યારે કેવલજ્ઞાન થાય ત્યારે “સ-યોગી કેવલી” નામનું તેરમું ગુણઘાણું થાય છે. અને જ્યારે મન, વચન, તથા કાયાના યોગો રુંધાઈ જાય ત્યારે ચૌદમું “અયોગી કેવલી” નામનું ગુણઘાણું કહેવાય. ધર્મીરીતેં જીવતત્વનું સ્વરૂપ કણું.

દુયે અજીવના પાંચ જોડો છે, ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાગ્નિકાય, કાલ, અને પુત્રજાસ્તિકાય; આ પાંચે પણ જીવની સાથે ડગ્ગરિંકે સંગાય છે. તેમાંથી કાલડગ્ગરિંકા વાકીનાં પાંચે ડગ્ગરો પ્રવેશનાં મમુદગાણાં છે; અને એક જીવ ડગ્ગરિંકા પાંચે ડગ્ગર, અચેતન તથા અસ્તિતાં છે. વધી કાલ ડગ્ગરિંકા પાંચે ડગ્ગરો “અસ્તિકાય” રૂપ છે; અને પુત્રજાગિના સાં ડગ્ગર અસ્તિતાં છે; વધી તેંડ સઘજ્ઞા ઉત્પાદ, વપ્પ, અને ધોજાગ્ગર છે. વધી તેમાં પુત્રજાડગ્ગર, વર્ણ, ગંધ, રસ તથા સ્પર્શમદ છે; તે પુત્રજાના પામાણુ અને સંધ નામેં વે જોડોએ તેંડમાં નુદા રહેજા તે વગ્ગાનુત્તર અને મધેજ્ઞા તે ગંધ કહેવાય. વધી, ગંધ, શબ્દ તથા સૂદ્ધરસાર્પી મુદ્ધ આકૃતિવાજા છે, અને અંધકાર, આતપ, ઉપોત્તના શેદ, અને ટાગ્ગરમક પણ મમજવા. વધી તેંડ કાર્મણ શરીર, મન, ગાયા તથા આત્મોત્તમને દેનાર છે, તેમ મુલ, છુલ, જીવિત, તથા મુલનું વપ્પ હાત્તમાં છે. ધર્માગ્નિકાય, અધર્માગ્નિકાય તથા આકાશાગ્નિકાય, ૬ પ્રવે, ૬વેદ, તથા અર્ચી, નિઃક્રિય, તથા નિર છે. વધી તેંડ જીવના વર્ણિત સેવજા અમંચાના પ્રવેજવાજા યોજાકાગ્ગરે વ્યાપીને રહેજા છે. તેમ ડગ્ગર જીવોને વાલી મદાયકારક છે, તેમ જીવ અને પુ-

જલને ફલન ચલનમાં ધર્માસ્તિકાય મદદગાર છે. વહી જીવ થને પુન-
 લને સ્થિર થવામાં, જેમ વટેમાર્ગને વૃદ્ધની ઠાયા તેમ, અધર્માસ્તિકાય
 સહાયકારી છે. આકાશદ્રવ્ય, અનંત પ્રદેશવાહું હોતું થકું, લોકાલોકને
 વ્યાપીને અવકાશ દેતું થકું રહું છે. કાલના અણુ ટુટા ઘડને લોકા-
 કાશમાં વ્યાપી રહેલા છે; અને મુખ્ય કાલ પદાર્થોનું વદલાવાપણું તેજ
 છે. જ્યોતિઃશાસ્ત્રમાં જે કાલનું (સમય આદિકનું) પરિમાણ કહેયું છે.
 તેને જ્ઞાનીર્જય વ્યાવહારિક કાલ કહેલો છે. આ પૃથ્વીમાં જે નવી જુની
 વસ્તુ યથા કરે છે, તે સર્વ કાલનું માહાત્મ્ય છે. કાલક્રીડાથી વિદંબિત
 થયેલા પદાર્થો, વર્તમાનમાંથી અતીતમાં જાય છે. તથા જાવી હોય તે
 વર્તમાનરૂપે થાય છે.

૧૧૧ રીતે અજીવ તત્ત્વનું સ્વરૂપ કહું.

મન, વચન, અને કાયાનું જે કાર્ય, તે આશ્રય કહેવાય, તેના એ જ્ઞેદો
 શુદ્ધ અને અશુદ્ધ. શુદ્ધનો હેતુ તે શુદ્ધ, અને અશુદ્ધનો હેતુ તે અશુદ્ધ.

૧૧૨ રીતે આશ્રયતત્ત્વ કહું.

સપલા આશ્રયોનું જે રોકાવું તે સંવર તથા જવના હેતુરૂપ કર્મોનું જે
 જરી જવું તે નિર્જરા કહેવાય.

૧૧૩ રીતે સંવર તથા નિર્જરા તત્ત્વ જાણવાં આશ્રય સંવર અને નિર્જ-
 રાનું સ્વરૂપ જાવનાઈમાં આગલ વિસ્તારથી કહેવાશે, તેથી પુનઃક્રિયા જ-
 યથી અહીં વિસ્તાર કયો નથી. કપાયપણાથી કર્મયોગ્ય પુનઃજોને જીવ
 પ્રદેશ કરે છે, તેને, જીવને અસ્વતંત્રતાના (પરતંત્રપણાના) કારણરૂપ, ધંધ
 તત્ત્વ જાણવું તે ધંધ, પ્રકૃતિ, સ્થિતિ અનુજાગ અને પ્રદેશ નામે ચાર પ્ર-
 કારનો છે, તેમાં પ્રકૃતિધંધ જ્ઞાનાવરણાદિક જ્ઞેદોથી આઠ પ્રકારનો છે.
 તે આઠ જ્ઞેદો નીચે પ્રમાણે છે. જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, ઘેદનીય, મો-
 દનીય, આયુ, નામ, ગોત્ર અને અંતરાય, નામના છે. કર્મોનો નાનો મોટો જે
 કાલ, તે સ્થિતિધંધ કહેવાય, અને વિપાકમાં જે રસ આપે તે અનુજાગ,
 ધંધ કહેવાય, અને કર્મોના જાગની જે કલ્પના તે પ્રદેશધંધ કહેવાય.
 મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કપાય, અને યોગ. ૧ પાંચે ધંધના હેતુ છે,
 ૧૧૪ રીતે ધંધતત્ત્વનું સ્વરૂપ કહું. દરેક ધંધાનું અજાર પદાર્થ, અને
 ચાર ધાતિકર્મોનો દાય થયાથી, કેવલદાન પાય છે, તથા દાઢીનાં ચાર

અઘાતી કર્મોનો ક્ષય થવાથી મોક્ષ થાય છે. ત્રણે જીવનોમાં દેવ, દાનવ, તથા રાજાઈને જે સુખ મળે છે, તે સુખ, મોક્ષસુખ આગલ અનંતમે જાગે પણ નથી, તે મોક્ષમાં આત્મસ્વજાવથી उत्पन्न થયેલું અર્તીંદ્રિય, તથા શાશ્વતું સુખ છે, તેથી તેને (મોક્ષને) ચાર વર્ગોમાં અગ્રેસર કહેલો છે.

૧૧૧૧ રીતે મોક્ષતત્ત્વનું સ્વરૂપ કહ્યું.

હવે જ્ઞાન પાંચ પ્રકારનાં. મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, અને કેવલજ્ઞાન અવમહ તથા વહાદિ જેદોવાલું તથા ઇંદ્રિય અને મનથી उत्पन्न થતું મતિજ્ઞાન કહેલું છે. પૂર્વ, અંગોપાંગ, તથા પ્રકરણોથી વિસ્તાર પામેલું તથા સ્વાધ્યાદવાલું ઘણા પ્રકારનું શ્રુતજ્ઞાન કહેલું છે. દેવ અને નારકીઈને જવ પ્રત્યેનું અવધિજ્ઞાન હોય છે, અને ઘાકીની મતિઈમાં દ્વયોપશમના લક્ષણવાલું ચ પ્રકારનું અવધિજ્ઞાન હોય છે. ક્ષુદ્રમતિ વિપુલમતિ એ બે પ્રકારનું મનઃપર્યવજ્ઞાન છે, તેમાં ક્ષુદ્રમતિ અવિશુદ્ધ અને પડી જાય તેવું છે, અને વિપુલમતિ તે વિશુદ્ધ અને ન પડે તેવું છે. તથા સપક્ષા ડ્રવ્ય પર્યાયને જાણનારું, વિશ્વમાં સ્થોચનસમાન, અનંત, એક તથા અર્તીંદ્રિય, ઇંદ્રિય કેવલજ્ઞાન છે. ૧૧૧૧ રીતે પાંચ જ્ઞાનથી જાણેલો છે તત્ત્વોનો સમૂહ જેણે તે, મોક્ષના હેતુરૂપ જેરત્નપ્રય, તેના પેદેલા જેદને જાણનારો કહેવાય. જરૂરી દૃઢને ઊલેડી નાલવામાં મદોન્મત્ત દ્વાથી સમાન, તથા મૂર્ખનારૂપી અંધકારને દૃષ્ટવામાં સૂર્યસમાન, તથા જગત્નાં તત્ત્વને પ્રજ્ઞાપનામાં ધીજાં નેત્ર સમાન, તથા ઇંદ્રિયરૂપી દરિણને વાંધવામાં જાણ સરવું જ્ઞાન છે.

રુચિર્નિનોક્તત્ત્વેષુ, સમ્યક્શ્રદ્ધાનમુચ્યતે ॥

જાયતે તન્નિસર્ગેણ ગુરોરધિગમેન વા ॥ ૧૭ ॥

અર્થ: હવે ધીજાં રચનું સ્વરૂપ કહે છે, જિનેશ્વરે કહેલા તત્ત્વોમાં જે રુચિ દર્શી, તે સમ્યક્દર્શન કહેવાય, તે સ્વાનાયિક રીતે અપ્રજ્ઞા, ગુરુની સ્તુતિવાદી થાય છે,

ટીકા- ટપ્પર કહેલાં જિનેશ્વરે જાણેલાં જીવાદિક તત્ત્વોમાં જે રુચિ દર્શી તે અજ્ઞાન કહેવાય તે રુચિવિના જ્ઞાન, કસનની મિદ્રિયાનું થતું નથી; કસન કે જ્ઞાન અજ્ઞાન આદિકના અભ્યસને જાણનારને પણ રુચિવિના મેના

સ્વાદના ફલની પ્રાપ્તિ થતી નથી શ્રુતજ્ઞાનવાલા અંગારમર્દકાચાર્ય આદિ-
ક અજવી તથા હુજવીને પણ જિનેશ્વરે કહેલા તત્વોમાં રુચિ નહીં હો-
વાથી, કહેલું ફલ મલી શક્યું નથી, તે શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થવાના વે જોડો છે,
એક સ્વાજ્ઞાવિકરીતે, અને વીજો, ગુરુ આદિકથી. સ્વાજ્ઞાવિક એટલે ગુરુ
આદિકના ઉપદેશવિના સમ્યક્ શ્રદ્ધાનું જે કારણ થાય તે. તે જે રીતે ઉ-
ત્પન્ન થાય છે, તે વતાવે છે. અનાદિ અનંત સંસારમાં ધ્રમણ કરતા પ્રા-
ણીને જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય તથા અંતરાય, એ ચાર
કર્મોની ઉત્કૃષ્ટી ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ છે, તથા નામકર્મ
અને ગોત્રકર્મની ઉત્કૃષ્ટી વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ છે. અ-
ને મોહનીયની સીતેર કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ છે. તેમાંથી પર્વતપ-
રથી પડતી નદીમાં રહેલા પથરના ઘોલાવાના ન્યાયે, જેમ પ્રવાહમાં અથ-
ડાય ગોલાકાર થાય તેપ્રમાણે પોતાની મેલે એક કોડાકોડી સાગરોપમમાં
પદ્યોપમને અસંખ્યાતમે જાગે જાણી સ્થિતિ રાખી, વાકીની સ્થિતિ નાશ
પામતે ઠતે, યથા પ્રવૃત્તિકરણ થવાથી ગ્રંથિ દેશની સમીપે પ્રાણી આવે
છે. હુજેદાવો જે રાગ દેપનો પરિણામ તે ગ્રંથિ કહેવાય છે. તથા તે કા-
ષ્ટાદિકની પેઠે અત્યંત દુઃખ છે. ગ્રંથિદેશસુધિ આવેલા પ્રાણીને પણ રાગ-
દેપથી પ્રેરાયા થકા, કર્મોની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિને વાંધતા થકા ચારે ગતિમાં
ધ્રમણ કરનારા થાય છે. તેમાંથી પણ જેને જગ્ય, તથા જાવિજગ્યો છે,
તેને પોતાનું વીર્ય ફોરવીને, અપૂર્વકરણ કરતે ઠતે, જેમ પંથીને કેટલોક
માર્ગ વટાવીને ઝંચી જૂમિને ઝંચે છે, તેમ તેને તે આકરી ગ્રંથિને ઝંચી
જાય છે. (તેનું નામ અપૂર્વ કરણ કહેવાય છે.) ત્રીજા અનિવૃત્તિ કરણ-
થી અંતરકરણ કરતે ઠતે, વેદવા લાયક મિથ્યાત્વનાં દલીયાંને દૂર ક-
રીને, જે અંતરમુહૂર્તવાળું ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે છે, તે નિસર્ગદેતુવાળું
(સ્વાજ્ઞાવિક) સમ્યક્શ્રદ્ધાન કહેવાય છે. ગુરુના ઉપદેશના આલંબનથી
સઘલા પ્રાણીને જે સમ્યક્શ્રદ્ધાન થાય છે, તેનું નામ અધિગમશ્રદ્ધાન ક-
હેવાય છે. તે સમ્યક્ દર્શન, યમ, અને શાંતતાના ઔપધ સમાન, જ્ઞાન
અને ચારિત્રના વીજરૂપ, તથા તપ અને શ્રુતનો હેતુ છે. ચારિત્ર અને જ્ઞાન
વિનાનું પણ દર્શન વલાણવા લાયક છે, પણ મિથ્યાત્વરૂપિ જેરથી દૂષિત
થયેલાં જ્ઞાન અને ચારિત્ર વલાણવાલાયક નથી. જ્ઞાન અને ચારિત્રવિ-

નાના, શ્રેણિક રાજા સમ્યગ્ દર્શનના માહાત્મ્યથી તીર્થંકરપણને પામશે. જે દર્શનના પ્રજાવધી, ચારિત્ર અને જ્ઞાનવિનાના માણસો પણ, અત્યંત સુલવાસા મોહને મેલવે છે, તથા જે જવરૂપી સમુદ્ધમાં વહાણ સમાન છે, તથા વહી જે હુઃસ રૂપી વનને વાલવાને દાવાનલ સમાન છે, પણ સમ્યગ્દર્શન નામના રત્નનો તમો આશ્રય કરો? હવે ત્રીજા રત્નનું સ્વરૂપ કહેવું.

સર્વસાવચયોગાનાં, ત્યાગશ્ચારિત્રમિપ્યતે ॥

કીર્તિતં તદહિંસાદિ, વ્રતજેદેન પંચધા ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:- સઘણ સાવચ યોગીનો જે ત્યાગ, તે ચારિત્ર કહેવાય, અને તે અહિંસાદિકના જેદોથી પાંચ પ્રકારનું કહેલું છે.

ટીકા:- ઘોડા નહિ પણ સઘણ સાવચ યોગીનો, જ્ઞાન અને શ્રદ્ધા પૂરેક ત્યાગ કરવો, તે સમ્યક્ચારિત્ર કહેવાય. કારણ કે, જ્ઞાન જગનવિના સમ્યક્ ચારિત્રની પ્રાપ્તિ હુલ્લેખ છે. અહીં સર્વ શબ્દ દેશ-શિવિતિ ચારિત્રને જુદું, પાડવામાટે છે. આ ચારિત્ર મૂલગુણ, અને ઉત્તર-ગુણી જે પ્રકારનું છે. હવે પહેલા મૂલગુણવાલા ચારિત્રનું સ્વરૂપ કહેવું. તેના પાંચ પ્રકારો છે. તે મૂલગુણો દેસાટે છે.

અહિંસા મન્યમસ્તેય વ્રત્તનર્યાપરિગ્રહાઃ ॥

પંચનિઃ પંચનિર્મુકા જાવનાનિર્થિમુક્તયે ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:- અહિંસા, મન્ય, અસ્તેય, વ્રત્તનર્યા, અપરિગ્રહ, તેડ પાંચે પાંચ તેજ શાસ્ત્રાદેયી યુક્ત થયા થયા મોક્ષમાર્ગ થાય છે.

હવે પહેલા મૂલગુણનું સ્વરૂપ કહેવું.

ન વ્યવમાદયોગેન, જીવિતવ્યપરોપણં ॥

વ્રતનતાં મ્યાવગતાં ચ, તદહિંમાત્રનં મનં ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:- વ્યવહાર યોગથી વ્રત અથવા યાચ તીરોનો જે, નાશ ન કરવો, તેજ અહિંસા વ્રત માન્યું છે.

ટી.કા.- અર્થાત્ મંદગ્ય વિચરણ, મન, દેવ, યાદચુક, મનાદિકના સંસ્કૃત પ્રતિકુલ્લેખ. અને વનનો અનાદર, જે આજ પ્રકારનો પ્રમાદ છે, અને તે વ્યવહાર યોગથી વ્રત અથવા યાચ તીરોનો જે નાશ કરવો તે અહિંસા. અને તેજનું વિવરણ તે અહિંસા કહેવાય. હવે બીજો મૂલગુણ.

प्रियं पथ्यं वचस्तथ्यं सूततव्रतमुच्यते ॥

तत्तथ्यमपि नो तथ्यमप्रियं चाहितं च यत् ॥ ११ ॥

अर्थः— प्रिय, हितकारि, तथा जे सत्य वचन बोलवुं, ते व्रतनुं नाम सूततव्रत कहेवाय, पण जे अप्रिय अने अहितकारि एवुं सत्य पण सत्य न कहेवाय.

टीकाः— प्रिय वचन एटले सांजसतां थकांज जे प्रिय लागे ते, अने पथ्य एटले आगामी कालमां हितकारी. हवे अहीं प्रिय अने पथ्य कहेवानु शुं प्रयोजन ठे. ? ते कहे ठे. व्यवहारनी अपेक्षाधी जे सत्य होय, ते पण जो अप्रिय होय तो बोलवुं नहीं, जेम चोरने कहेवुं के, तुं “ चोर ” ठे; कुष्टीने कहेवुं के तुं “ कुष्टी ” ठे; इत्यादि अप्रिय होवाधी सत्य पण सत्य न कहेवाय. बली जे सत्य ठतां, अहित होय, ते पण सत्य न कहेवाय, जेम शिकारी पुठे के, वनमां हरिणो ठे ? तेने कहेवुं के, मैं हरणो त्यां जोयां ठे, एम कहेवाधी ते प्राणीजनी घात यवाधी ते पण सत्य न कहेवाय. हवे त्रीजो मूलगुण कहे ठे.

अनादान मदत्तस्या स्तेयव्रतमुदीरितं ॥

बाह्याः प्राणा नृणामर्थो हरता तं हताहि ते ॥ १२ ॥

अर्थः— अदत्त वस्तुनुं जे नहीं खेवुं, तेने अस्तेयव्रत कहेवुं ठे, बली धन ठे ते, माणसोनां बहारनां प्राणो ठे, माटे ते धनने हरनारा माणसें, ते प्राणोनो नाशज कयों समजवो.

टीकाः— धनना स्वामिण नहीं दीधेला धननुं जे नहीं ग्रहण करवुं, ते अस्तेयव्रत कहेवाय तेना चार जेदो ठे, स्वामि अदत्त, जीव अदत्त, तीर्थकर अदत्त, तथा गुरु अदत्त नामेठे. तेम पत्तर, तृण, काष्ठ आदिकना स्वामिण नहीं दीधेवुं ते “ स्वामिअदत्त ” कहेवाय, बली जे स्वामिण दीधेवुं, पण जीवें पोते नहीं दीधेवुं ते, “ जीवादत्त ” कहेवाय; जेम दीक्षाना परिणाम विनाना पुत्र आदिकने, मातपिता गुरुने थापे ठे, तेमां गुरुए “ जीवादत्त ” छीधुं कहेवाय. बली जेनी तीर्थकरोए मना करेली ठे, एवा आधाकर्मिक दिकनुं जे ग्रहण करवुं ते “ तीर्थकरादत्त ” कहेवाय बली स्वामिण दीधेवुं तथा आधाकर्मिकादिक दोपरहित, जे

ગુરુની આજ્ઞાવિના મદ્દન કરવું તે “ ગુર્વદત્ત ” કહેવાય. વસી જે ચોરી કરવી, તે વાણ પ્રાણ લીધા ચરોવર છે.

હવે ચોથો મૂલગુણ કહે છે.

દિવ્યોદારિકા કામાનાં કૃતાનુમતિકારિતૈઃ ॥

મનોવાકાયતસ્ત્યાગો બ્રહ્માષ્ટાદશધા મતં ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:-દેવસંવંધિ, તથા ઔદારિક કામને, મન, વચન, અને કાયાથી, ન કરવું ન કરાવવું, અને જે ન અનુમોદવું, એવી રીતે અઢાર જેટલે બ્રહ્મવત કહેલું છે.

દિવ્ય પદ્મે વેલીય શરીર સંવંધિ, પદ્મે દેવોના, અને ઔદારિક પદ્મે મનુષ્ય, તથા તિર્યંચ સંવંધિ, તેઓના કામોનો જે ત્યાગ, તે પ્રત્યક્ષ થવું કહેવાય. તે અઢાર પ્રકારનું. પદ્મે મન, વચન અને કાયાથી. કરું નહીં, કરાવું નહિ, અને કરતાને અનુમોદું નહીં, એવી રીતે દિવ્ય તથા ઔદારિકનાં મહી અઢાર જેટલો થયા.

હવે પાંચમા મૂલગુણનું સારૂપ કહે છે.

સંયન્નાયેતુ મૂર્ગયાસ્ત્યાગઃ સ્યાદપરિમદ્ઃ ॥

મદ્મગ્મ્યપિ જાયેન મૂર્ગયા ચિત્તવિપ્લવઃ ॥

અર્થ:- મદ્મગ્મ્ય નામોમાં જે મૂર્ગનો મોટું ત્યાગ કરવો, તે અપરિમદ્ થવું કહેવાય. કામના કે, વશ્યાઈ ન હોય, તો પણ મૂર્ગને હીધે વિષ્ણુની સ્તુતિદાતા મતા કરે છે.

મદ્મગ્મ્ય નામો, પદ્મે હ્રસ્વ, કેચ, કાચ નામ વિગેરેમાં મૂર્ગનો જે ત્યાગ, તે અપરિમદ્ થવું કહેવાય, કેવલ ધનનો ત્યાગ કરવાથી ન પાછું થાય અહીં મદ્મગ્મ્ય કહે છે કે, અપરિમદ્મના ત્યાગથી જ “અપરિમદ્” થવું કહે છે. અઢાર. ત્યારે મૂર્ગનો ત્યાગ કહેવાની જી તદ્દત છે ? મેંને માટે કહે છે. હ્રસ્વ, કેચ, કાચ, નામ, ન હોય તો પણ મૂર્ગથી મમતા ગુણનો ત્યાગ થાય છે. અને ન હોય તો પણ મૂર્ગથી, મત્તવર્ણીનગરીના પ્રમદની જેટલે, મદ્મનો કહેવું મુર્ગનાં પાદપાને કામગમ્ય થઈ પડે છે. વસી તો છે હ્રસ્વ, કેચ કાચ નામ આદિકની સામગ્રી હોવે તો પણ, મૂર્ગારિ-તર મદ્મગ્મ્ય જે મોટું મુર્ગની પ્રતિ દોવાયી, વિષ્ણુના વિષ્ણુવતો આ-

જાવ હોય છે. અને તેથી કરીનેજ, ધર્મોપકરણોને ધારનારા, તથા શરીર અને તે ઉપકરણોમાં પણ મમતારહિત એવા સાધુઝને અપરિગ્રહપણું કહેલું છે. જેમ ઘોડાને ઘણાં આઝૂપણો પેહેરાવેલાં હોય, તો પણ તેમાં જે મ તેનું નિઃસ્પૃહીપણું છે, તેમ મુનિને પણ ધર્મોપકરણ આદિકમાં પણ નિઃસ્પૃહીપણું છે. વ્હી પણ જેમ ધર્મોપકરણવાલા, તથા મૂર્તારહિત મુનિઝને પરિગ્રહપણાનો દોષ નથી, તેમજ, ગુરુપ કહેલા ધર્મોપકરણ ધારનારી તથા ત્રણ રત્નોસહિત, એવી સાધવીઝને પણ ધર્મોપકરણના પરિગ્રહમાત્રથીજ મોહનો અપવાદ (જે દિગંવરીઝ) કહે છે, તે કેવલ તેમનો શકવાદજ છે. હવે આગલ કણું છે કે, પાંચ પાંચ જાવનાઝથી યુક્ત, આ વ્રતો જોઈએ, તેને માટે કહે છે.

જાવનાજિર્જાવિતાનિ પંચજિઃ. પંચજિઃ ક્રમાત્ ॥

મહાવ્રતાનિ નો કસ્ય સાધયંત્યવ્યયં પદં ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:-અનુક્રમે પાંચ પાંચ જાવનાઝથી જાવિત થપ્લાં મહાવ્રતો કોને મોહપદ સાધી આપતાં નથી.

ટીકા:-જેઝ વડે કરી મહાવ્રતોમાં ગુણોનો આરોપ કરી શકાય, તે જાવનાઝ કહેવાય.

હવે પેહેલા વ્રતની જાવના કહે છે.

મનોગુણૈપણાદાને યાજિઃ સમિતિજિઃ સદા ॥

દૃષ્ટાન્નપાનગ્રહણે નાહિંસાં જાવયેત્સુધીઃ ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:-ચુક્ષિમાન્ માણસે મનોગુણ, ઇપણાસમિતિ, આદાન ખંડનિલેપ-ણા સમિતિ, ઈર્યાસમિતિ, તથા અન્નપાણીને જોઈને લેવાવડે કરીને, દ-મેશાં અહિંસા (દયા) જાવવી જોઈએ.

ટીકા:-પેહેલી મનોગુણિની જાવના, ઇપણા ઇટલે શુદ્ધ આદાર પ્રદ-ણ કરવારૂપ સમિતિ, આદાન ખંડનિલેપણ સમિતિ ઇટલે પાટ પાટલા ખાંડ આદિક લેવા મુકાવા સંવંધિ સમિતિ, ઈર્યાસમિતિ ઇટલે જવા આવવામાં રલાતી સમિતિ, તથા જોઈને અન્નપાણી લેવું, અને જમવું, પાંચે જાવનાઝ કરીને અહિંસા જાવવી. અહીં ગુણ તથા સમિતિ વ્રતોની જાવનાઈ કરી છે, તો પણ "પંચસમિતિ" ને.

રીને જે ફરીને કહેવાણું છે, તે યુક્તિ અને સમિતિને ઉત્તર ગુણ કહેવા માટે છે. અહીં મનોયુક્તિને જે જાવનાપણું કહેણું છે, તે હિંસામાં મનોવ્યાપારનું પ્રાધાન્યપણું હોવાથી કહેણું છે, કારણ કે શાસ્ત્રમાં પણ સંજ્ઞાાય છે કે, મનોયુક્તિથી નથી જાવેલ અહિંસાવ્રત જેણે એવા પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિએ હિંસા ન કરતા થકા પણ, સાતમી નરકને યોગ્ય કર્મ ઉપાર્જન કર્યું અને એણા સમિતિ તો અતીશે અહિંસા માટે ઉપકારી છે, તેથી તેને જાવનાપણું કહેણું છે, દૃષ્ટિપૂર્વક અન્નપાણીનું જે ગ્રહણ કરવું અને દૂપિતનો ત્યાગ કરવો, તે પણ અહિંસાવ્રતના ઉપકાર માટે છે. તેને પણ પાંચમી જાવનામાં ગણ્યું છે, હવે વીજા વ્રતની જાવના કહે છે,

હાસ્યલોજનયક્રોધ પ્રત્યાસ્યાનૈર્નિરંતરં ॥

આલોચ્ય જાપણેનાદિ જાવયેત્સૂનૃતં વ્રતં ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:- હાસ્ય, લોજ, જય, અને ક્રોધનાં પચ્ચાણપૂર્વક, અને વિચાર પૂર્વક, બોલવાવડે કરીને સત્યવ્રતને જાવવું.

ટીકા:- હાંસી કરતાં થકાં લોજને વશ થઈ, ધનની ઇચ્છાથી, જયને વશ થઈ, પ્રાણાદિકના રક્ષણની ઇચ્છાથી, તથા ક્રોધસહિત મનપણાથી જૂતું બોલાય છે. એ હાસ્યાદિક ચાર જાવનાઈ જાણવી, તથા સમ્યગ્જ્ઞાનપૂર્વક વિચારિને બોલવું, ઘટલે “ મારાથી જુતું મા બોલાઈ ” એવી રીતે મોહને દૂર કરવાથી, જે સત્ય) બોલવું, તે પાંચમી જાવના જાણવી. કારણ કે મોહ છે તે મૃપાવાદનો પ્રસિદ્ધ હેતુ છે. કારણ કે, કણું છે કે રાગ, રૂપ અથવા મોહથી જે વાક્ય બોલાય છે, તે જૂતુંજ છે. હવે ત્રીજા વ્રતની જાવના કહે છે.

આલોચ્યાવગ્રહં યાજ્ઞાઽન્નીક્ષણાવગ્રહ્યાચનં ॥

એતાવન્માત્રમેવૈતદિત્યવગ્રહધારણં ॥ ૧૭ ॥

સમાનધાર્મિકેન્યથ તથાવગ્રહ્યાચનં ॥

અનુજ્ઞાપિતપાનાન્નાસનમસ્તેયજાવના ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:-વિચારપૂર્વક અવગ્રહ વારંવાર અવગ્રહ “ આટલીજ જગો મારે જોઈયે ” એવો અવગ્રહ સાધર્મી પાસેથી, તથા ગુરુની અનુજ્ઞાથી અન્નપાણી આદિકનું ગ્રહણ કરવું, તે પાંચે અસ્તેયવ્રતની જાવનાઈ જાણવી.

ટીકા:- આત્મોચ્ચ ઘટલે મનથી વિચારિને અવગ્રહની યાચના કરવી તે અવગ્રહ; ઇંડ્ર, રાજા, મંડલાધીશ, શમ્યાતર, તથા સાધર્મિક, એ પાંચ પ્રકારનો છે. તેડમાંથી પૂર્વોત્તર એક ધીજાને ઘાધાકારક છે. તેમાં ઇંડ્રનો અવગ્રહ ઘટલે, દક્ષિણ લોકાર્ધ માટે સૌધમેંડ્રની યાચના તથા ઉત્તર લોકાર્ધમાટે ફેશાનેંડ્રની યાચના કરવી. રાજા ઘટલે ચક્રવર્તીયવા ખરત આદિકનો અવગ્રહ જાણવો ગ્રહપતિ ઘટલે મંડલાધીશની યાચના કરવી તે, શમ્યાતર ઘટલે ધરના માલેકની યાચના કરવી તે. સાધર્મિક ઘટલે સાધુડ, તેડની જગ્યામાટે યાચના કરવી તે. એવી રીતે અવગ્રહોની યાચના કરવી; કારણ કે, માલિકની યાચના વિના આ લોકમાં પણ કઝીઆ આદિક ક્ષેશ ધાય, અને પરલોકમાં પણ અદત્તાદાનતું પાપ લાગે. એવી રીતે પેહેલી જાવના જાણવી. માલિકની એકવાર યાચના કર્યાબાદ વારંવાર પણ યાચના કરવી કારણ કે પેહેલાં રજા લીધી હોય તોપણ, માંદગી આદિકની અવસ્થામાં, મૂઝ વિષા, ચરણધોવા આદિકથી રહના માલિકને પીઠા ન ધાય, માટે વારંવાર પણ તેની યાચના કરવી. એવી રીતે વીજી જાવના જાણવી. આટલીજ જગોનો મારે સ્વપ છે, એમ વિચારિ, તેટલીજ જગો ઘાપરવાની રજા લેવાથી દેનારતું ચિત્ત સ્વેદાય નહીં અને પોતાને પણ અદત્તાદાનથી ઉત્પન્ન થતા કર્મનો વંધ ન થાય. એવી રીતે ત્રીજી જાવના જાણવી. સાધર્મિક ઘટલે ગ્રહણ કરેલ છે, સુલ્યશાસન જેડયે, એવા પાસેથી તેડયે પૂર્વે ગ્રહણ કરેલા દેગ્રની યાચના કરવી, અને તેડની રજા મહ્યાબાદ તેમાં રહેતું; એમ ન કરે તો ચોરી કરી કહેવાય. એવી રીતે ચોથી જાવના જાણવી. ગુરુની રજા સહ ગ્રહણ કરેલા નિર્જીવ, નિર્દોષ અને કલ્પે એવાં, અન્ન પાણી સહને આલોચનાપૂર્વક, ગુરુને દેલાડીને, તેમની રજા મલવાથી, મંડલીમાં બેસીને, અથવા એકલાં આહાર કરવો; અને ઉપસદાણથી ગુરુની અનુજ્ઞા સહ વસ્ત્રપાત્ર આદિકને પણ ગ્રહણ કરવાં; અને તેમ કરવાથી અસ્તેયવ્રતતું હલ્લંચન થતું નથી. એવી રીતે પાંચમી જાવના જાણવી. હવે છોથા વ્રતની જાવના કહેઁ.

સ્ત્રીરન્યાંગેક્ષણસ્વાંગસંસ્કારપરિવર્જનાત્ ॥

પ્રણીતાત્પશનત્યાગાગાત્ બ્રહ્મચર્યં તુ જાવયેત્ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ:- સ્ત્રી, નપુંસક, તથા પશુલાંઘ્ર ધર તેડનાં આસન તથા, જીંતાં-
નરના ત્યાગ કરવાથી તથા રાગસહિત સ્ત્રીકથાના ત્યાગથી તથા પેદેલાં
જોગવેલાં વિલાસને ન યાદ લાવવાથી તથા સ્ત્રીના મનોહર અંગોનું જોડું
અને પોતાના શરીરને શણગારવું તે ઘત્તેના વર્જવાથી તથા પદાસાં અને
વધારે જોજનના ત્યાગથી બ્રહ્મચર્યમતને જાવવું.

ટીકા:-દેવ અને મનુષ્યના જોડથી સ્ત્રીડના એ જોડો છે. તેડ સચિત,
તથા વિવ્ર આદિકની બનાવેલી અનિત્ત હોય છે. અને નપુંસકો પ્રીજા
વેદના ઉદયલાસાં હોતાં યકાં. મહામોહ કર્મલાસાં, સ્ત્રી તથા પુરુષ પ-
દ્વેષે મેઝવામાં રૂક હોય છે. તિયેન યોનિમાં ઉત્પદ્ધ થયેલાં, ગાય, ગેંત,
સોડી, વગેરી. માદર આદિક જાણનાં. તેડનાં જોડલાંડ, કે જેડ વડે મેથુન
મેં મેઝવ મેં, મેંડેરી જોડેલાં ધર આસન તિયેરે, તથા તિયેંતરમાં પણ ર-
દેલાં જોડેલાંડનો વિકાર ગુનાગનારો શબ્દ સાંતલવાથી પણ બ્રહ્મચર્ય
મળે એ વાત, માટે તેડનો મનપાનો ત્યાગ કરવો. પૃથ્વી રીસે પેદેલી
જાડના જાડેરી. મોહના ઉદયલાસાં માણગની સ્ત્રીની સાથે કથા, અપ-
દા માણગની જોડેરી અથવા સ્ત્રીડ સાથે કથા, મેનો ત્યાગ અથવા રાગ
લાઈને જોડેરી કથા, પૃથ્વી, દેશ ગતિ, કૃષ્ટ, શણગાર, વચન, મતિ, વિ-
હાર, વેદ, શાસ્ત્ર, સૌંદર્ય, કથાક્ત, પ્રેમ, ક્રોધ, તિયેરે સ્ત્રીડના વર્ણનલા-
ઈ કથા, મોહના વિવરણી મધુદ્રને જોડાં છે. પૃથ્વી રીસે પ્રીજી તાવ-
ના જાડેરી. રીસા સ્ત્રીડ પેદેલાં પદ્મવળામાં સ્ત્રીડ સાથે જે જોડાવિ-
હારને જોડવા હોય તેડુ જે જમણ કરવું, નેરુપી કાણેરી કામગીરી અતિ
જાણનાર શબ્દ છે. (માટે મેનો ત્યાગ કરવો,) પૃથ્વીડી તાવના જા-
ડેરી અરિદેરી માણગની અપેદાની સ્ત્રીડનાં મૂળ, નયન, સ્પન, ગળન,
અરિદ મનોહર અંગેડુ હેઠાશર્યે રમ્પી, અર્થેસ આંધો કાઠીને જોડી
મેંને તાવ હાથે જમણ હેઠા, મળાકિતને ને જોડી ને મોં તિરાવત છે.
રમ્પ હે રે, રમ્પોદર વળાડને ને જોડી ને મોં અર્થેસ છે, પણ નેમાં જે
મળ હેડ મળાડ ને રમ્પ મળાડે જોડી. વર્ણી જોડાના જાડેરી જાડેરી.

વિલેપન, ધ્રુપ, તથા નલ, દાંત કેશ આદિકનો શણગાર તેનો પણ ત્યાગ કરવો. સ્ત્રીનાં મનોહર અંગોપાંગ જોવામાં જેની આંખો તરલિત ચપલ વાતાકી રહેલી થયેલી છે, તે માણસ દીવાની શિલામાં પતંગીઆની પેઠે નાશ પામે છે. તેમ અશુચિથી જરેલા શરીરને શણગારવામાં મૂઢ થયેલો માણસ, તેથી ઉત્પન્ન થતા વિકલ્પોષ કરીને ફોકટ પોતાને કલેશમાં નાલે છે. એવી રીતેં ચોથી જાવના જાણવી. હવે પુષ્ટ તથા મધુરઆધિક અતિ આદાર કરવાથી પ્રધાન ધાતુઝંનું પરિપોષણ થવાવડે કરીને અગ્રહ્ય સેવવાની ઇષ્ટા થાય, તેથી પણ તેને કેવલ વર્જનું એટલુંજ નહીં, પણ તેમ કરવાથી શરીરને પણ પીડા થાય છે, માટે પણ તે વર્જનું એવી રીતેં પાંચમી જાવના જાણવી. એવી રીતેં નવ પ્રકારેં બ્રહ્મચર્યની ગુતિ ગ્રહણ કરવાથી બ્રહ્મચર્યવ્રતની પાંચ જાવનાઝં થાય છે.

હવે પાંચમા વ્રતની જાવના કહે છે.

સ્પર્શે રસે ચ ગંધે ચ રૂપે શબ્દે ચ હારિણિ ॥

પંચસ્વિર્તોઽિચાર્યેપુ ગાઢં ગાઢ્યસ્ય વર્જનં ॥ ૩૨ ॥

એતેષ્વેવામનોઙ્ગેપુ સર્વથા દેયવર્જનં ॥

આર્કિચન્યવ્રતસ્યેવં જાવનાઃ પંચ કીર્તિતાઃ ॥ ૩૩ ॥યુગ્મં॥

અર્થઃ—મનોહર એવા, સ્પર્શ રસ, ગંધ, રૂપ તથા શબ્દ એ પાંચે ઇંદ્રિયાર્યોમાં અતિ આસક્તિપણાનો જે ત્યાગ, તથા ન ગમે એવા તેઝમાં સર્વથા દેવનો જે ત્યાગ તે પાંચે આર્કિચન્યવ્રતની જાવનાઝં જાણવી.

એવી રીતેં મૂલગુણરૂપ ચારિત્રને કહીને ઉત્તર ગુણરૂપ ચારિત્રનું વર્ણન કરે છે.

અથવા પંચસમિતિ ગુતિત્રયપવિત્રિતં ॥

ચરિત્રં સમ્યક્ ચારિત્રમિત્યાદુર્મુનિપુંગવાઃ ॥ ૩૪ ॥

અર્થઃ—પાંચ સમિતિ, તથા ત્રણ ગુતિઝંથી પવિત્ર થયેલા ચરિત્રને મુનિરાજોએ “ચારિત્ર” કહેલું છે.

ટીકા-અરિહંત પ્રજ્ઞના સિદ્ધાંતોને અનુસારેં જે ઇષ્ટ, તે સમિતિ કહેવાય, અને મુમુક્ષુષ આત્માના રક્ષણમાટે જે યોગનો નિયમ કરવો તે “ગુતિ” કહેવાય.

હવે તે સમિતિ અને ગુપ્તિનાં નામો કહે છે.

ઈર્યાંનાપેપણાદાન નિદ્દેષોત્સર્ગસંજ્ઞિકાઃ ॥

પંચાદુઃ સમિતીસ્તિસ્ત્રોગુપ્તીસ્ત્રિયોગનિગ્રહાત્ ॥ ૩૫ ॥

અર્થઃ—ઈર્યાસમિતિ, નાપાસમિતિ, અપણાસમિતિ, આદાનચંડનિલે-
પણા સમિતિ, અને ઉત્સર્ગસમિતિ, એટલે પારિઘાવણિકા સમિતિ, એ
પાંચેને (તીર્થકરોષ) સમિતિઠં કહેલી છે. તથા મન, વચન, અને કા-
યાનો જોગ તેઝનો નિરોધ એટલે સિદ્ધાંતને અનુસારે માર્ગનું સ્થાપનું,
અને ઉન્માર્ગનું નિવારનું તે, ત્રણે ગુપ્તિઠં કહેલી છે. હવે ઈર્યા સમિતિઠં
લક્ષણ કહે છે.

લોકાતિવાહિતે માર્ગે ચુંવિતે નાસ્વદંશુભિઃ ॥

જંતુરક્તાર્થમાલોક્ય ગતિરીર્યાં મતા સતાં ॥ ૩૬ ॥

અર્થઃ—લોકોના પગરવાવાલા તથા સૂર્યના કિરણોથી ચુંવિત થયેલા
માર્ગમાં પ્રાણીઝંની રક્તા માટે જે જોડેને ચાલવું તેને સંત પુરુષોએ “ઈ-
ર્યા સમિતિ” કહેલી છે.

ટીકાઃ—ત્રસ તથા થાવર જીવોના અન્નય દાનમાં તત્પર એવા મુનિને,
જરૂરીઆત કામ માટે જ્યારે રસ્તે ચાલવું પડે ત્યારે પ્રાણીની તથા પો-
તાની રક્તા માટે, પગથી માંડીને ગાડાંનાં ધોસરાસુધી લાંબે નજર કરી
જે ચાલવું તે “ઈર્યા સમિતિ” કહેવાય. કેવા માર્ગે ચાલવું? તે કહેઠે.
જ્યાં લોકોનો પગરવો ઘણો હોય, તેવા માર્ગમાં તથા જ્યાં સૂર્યના કિ-
રણો પડતા હોય, તેવા માર્ગમાં પણ ચાલવું પગરવાવાલા માર્ગમાં ચા-
લવાથી મુનિને ઠ કાચ જીવની વિરાધના થતી નથી. અને રાત્રિએ ચા-
લવાથી પણ માર્ગમાં રહેલા પ્રાણીઝંની વિરાધના થાય; અને ઈવી રીતે
વિધિપૂર્વક ચાલવાથી, કદાચ જીવહિંસા થાય, તો પણ તેનું તે મુનિને
પાપ લાગતું નથી.

હવે નાપાસમિતિનું સ્વરૂપ કહે છે.

અવયત્યાગતઃ સર્વજનીનં મિતનાપણં ॥

પ્રિયા વાચંયમાનાં સા નાપાસમિતિરુચ્યતે ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:-અવચ (દોષ) ના ત્યાગથી, સર્વને પ્રિયકર તથા પરિમાણવાળું જે વચન. તે મુનિઁને પ્રિય એવી “ જાપાસમિતિ ” કહેવાય છે.

“ અવચ ” એટલે જાપાદોષવિનાની વચનશુદ્ધિવાલી, તથા સારી રીતે અન્યાસ કરેલી, તેમ ધૂર્ત, કામી, માંસાહારી, ચોર, તથા ચાર્વાક (નાસ્તિક) આદિકની જાપાનો કપટરહિત ત્યાગ કરવો; અને વહી સ- ઘસાઁને હિતકારી, તથા થોડું અને ઘણું કાર્ય કરનારું મિતવચન ઘો- લવું; તે “ જાપા સમિતિ ” કહેવાય અને તે જાપાસમિતિ મુનિઁને પ્રિય છે.

હવે એપણા સમિતિનું સ્વરૂપ કહે છે.

દ્વિચત્વારિંશતા જિજ્ઞા, દૌપૈર્ નિત્યમદૂષિતં ॥

મુનિર્યદન્નમાદત્તે, સૈપણાસમિતિર્મતા ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:- હમેશાં જિજ્ઞાના વેંતાલીશ દોષોથી દૂષિત ન થયેલા એવા જે અન્નને મુનિ ગ્રહણ કરે છે, તેને “ એપણા સમિતિ ” માનેલી છે.

ટીકા:- વેંતાલીશ દોષોના ત્રણ જોડો છે; ઝનમ, ઉત્પાદન, તથા એ- પણા તેમાં ઝનમના શોભ જોડો નીચે પ્રમાણે છે.

યતિને મનમાં લાવી સચિત્તનું અચિત્ત કરવું, અથવા અચિત્તને પકા- વવું, એ પેહેલો “ આધાકર્મી ” નામે દોષ જાણવો. પૂર્વે તૈયાર કરેલા જાત લાડુ આદિકને યતિને ઝહેશીને વહીં ગોલ આદિકથી લાદિટ ક- રવા તે ધીજો “ ઝહેશ ” નામનો દોષ જાણવો. જે શુરૂ હોય, તેને આ- ધાકર્મીથી મિશ્રિત કરવું, તે ત્રીજો “ પૂતિકર્મ ” નામે દોષ જાણવો. જે પોતાને માટે તથા સાધુ માટે પ્રથમથીજ કલ્પીને થનાવવું તે ચોથા “ મિશ્ર ” નામે દોષ જાણવો. સાધુએ માગેલાં જે ફીર આદિક તેને જુદાં કરી પોતાના જાજનમાં સ્થાપી રાખવાં તે “ સ્થાપિત ” નામે પાંચમો દોષ જાણવો. વિવાહાદિક કરવાને હજી વચત હોય, તો પણ સાધુને ત્યાં રહેલા જાણી, તેઁના લાજને થયે તેજ વચતે જે વિવાહાદિક ક- રવા તે ઠઠો “ પાહુડી ” દોષ જાણવો. અંધકારમાં રહેલી વસ્તુને દીવા આદિકથી શોધી લાવી સાધુને આપવી તે સાતમો “ પ્રાહુઃકરણ ” નામે દોષ જાણવો. સાધુને માટે કિંમત આપી જે ખરીદ કરવું તે આઠમો “ ક્રીત ” દોષ જાણવો.

साधुने माटे उधार अन्नादिक लहने जे आपहुं ते नवमो प्रामित्यक दोष जाणवो. पोतानी वस्तुने परसाथे अदला बदली करीने जे मुनिने आपहुं ते दशमो “परिवर्तित” दोष कहेवाय. मागी लावीने जे साधुने आपहुं ते अग्यारमो “अन्याहृत” नामें दोष कहेवाय. कुडसा आदिकमां जरेलुं घी आदिक देवामाटे ते कुडसाना मुखपरथी जे माटी आदिकने दूर करवी ते वारमो “उक्षिप्त” दोष कहेवाय. उपली नू-मिथी, शिकेथी, अथवा चोंयरामांथी कडाडीने जे साधुने आपहुं, ते “माखापहत” नामें तेरमो दोष जाणवो. राजा अथवा चोर जोरा-रीथी कोझनी पासेथी उचकावी, जे साधुने आपे ते चौदमो “आशेष” दोष जाणवो. आखी मंडलीए नहीं दीघेसुं अथवा नहीं रजा आपेसुं, एवुं जे साधुने ते मांहेलो एक जण आपे, तेने “अनिसृष्ट” नामें पंद-रमो दोष जाणवो. स्वार्थ होते ठेते साधुजनुं आवयुं सांजलीने, तेने माटे जे भान्य आदिकनुं पावयुं, ते “अभ्यवपूरक” नामनो सोलमो दोष जाणवो.

उपासना पण साधुथी यता सोल दोषो नीचे प्रमाणे ठे. एहस्य-नां पावकने, दूष पावुं, नयरायुं, शणगायुं, रमाडयुं, तथा खोखामां वेसा-गायुं, दयादि कर्म करपाथी मुनिने “धारी पिंड” नामें पेहेसो दोष पा-गे ठे. दूतनी पंगे मंदेसो क्षत्रजपाथी साधुने धीजो “दूतीपिंड नामें” दोष लागे ठे. प्रणे कास मंथंथि, खानाखानने कहेवाथी त्रीजो “निमित्तपिंड” नामें दोष साधुने लागे ठे. निह्ना माटे पोताना कुल, जाति, कर्म, शि-एर आदिकनां ब्रह्मण करवां, तेने चौथो “आजीवपिंड” नामें दोष जा-णवो. ब्राह्मण भ्रमण आदिकना नफोपागे, पोताने पण शेजुंनो नफ ज-हासी, तेमनी पामेथी जे निह्ना खेयी, तेने पांचमो “अवनीपिंड” नामें दोष जाणवो. योग्य आदिकने, निह्नामाटे देवाड्याथी साधुने “विकि-स्मर्पिंड” नामें ढाहो दोष जाणवो. वडी निह्नामाटे, पोताना विद्या तप आदिकना प्रदावने देवाड्या तथा पोतानुं राग्यमानिनापणुं जणावुं, तथा कोडना पडोवुं देवाड्युं, तेथी “क्रोधपिंड” नामें सातमो दोष सा-धुने लागे. सध्विनी प्रणमाथी उत्तान यण्वा तथा पंगे अरगणना करपा, एहस्यदिनाने उदर करपा मुनिने आठमो “मानपिंड” नामें दोष लागे ठे. रिह्नामाटे हुडा हुडा वेप, तथा पावानुं बदल्युं तेने “माया-

પિંટ" નામે નવમો દોષ જાણવો. અતિ છોનવી જિહ્વામાટે ઘણું જટકયું તેને "છોનપિંટ" નામે દશમો દોષ જાણવો. પેદેલાં ઘડસ્યોના મા ઘાપ-લી, તથા પાલકથી મામુમસગની સ્તુતિપૂર્વક, તેમની સાથે પોતાનો પ-રિચય જાણવી જે જિહ્વા છેવી. તેને "પૂર્વેષધાત્સંસ્તવ" નામે અગ્નીઆ-ગ્નો દોષ જાણવો. જિહ્વામાટે વિદ્યા, મંત્ર, પૂર્ણ, તથા યોગનો ઉપયોગ ક-ર્યો. તેને "વિદ્યાદિપિંટ" નામે ધારમો, તેરમો, ચૌદમો તથા પંદરમો એમ ચાર દોષો જાણવા. તેનું અરૂપ નીચે પ્રમાણે છે. "વિદ્યા" ઘટસે મંત્ર, જપ તથા તોમાદિકથી સધાય ઘડી દેવતાધિષ્ઠિત વિદ્યાઈ જાણવી.

"મંત્ર" ઘટસે પાઠમાત્રથી સિદ્ધ પતો પુરુષને આધીન મંત્ર જાણવો. "પૂર્ણ" ઘટસે અંજન આદિક, કે જેથી અંતર્ધ્યાન થઈ શકાય. "યોગ" ઘટસે યમના સ્વપ્નાદિક, કે જેઈ મુજાગ્ય, અથવા હુજાગ્યને કરનારા છે. એ ચારે વિદ્યાદિપિંટો જાણવા. જિહ્વામાટે ગર્જનું સ્તંજન, ગર્જનું ધારણ કરાવવું, પ્રભવ કરાવવો, રક્તાપંથન કરાવવું, દ્રવ્યાદિકથી સાધુને "મૂલ-કર્મપિંટ" નામનો સોલમો દોષ લાગે છે. દ્વેષ ઘડસ્ય તથા સાધુ ઘટેના મહાપાથી અપદ્મ પતા દશ ણપણના દોષો દેરાડે છે. આધાકર્માદિક, દોષની ગંપાત્તરિત જે પિંટ મદ્દણ કરવો, તેથી પેદેલો "શંકિત" નામે દોષ લાગે. સચિત્ત અથવા અચિત્ત એવા મધુઆદિક નિંદનીય પદાર્થોના ગંપદ્દણાં જે પિંટ મદ્દણ કરવું. તેને "પ્રદિત્ત" નામે વીજો દોષ જાણ-વો. ઠ પ્રાપ્તમાં સ્વાપેલું જે અચિત્ત પણ અદ્ધ છેવું, તેને "નિદિત્ત" નામે ત્રીજો દોષ જાણવો. સચિત્ત ફલાદિકથી જે ઢંકાપલું મદ્દણ કરવું, તેને પિદિત નામે ચોથો દોષ જાણવો.

દેવાના પાત્રમાં રહેલા પદાર્થમાં નાલીને, તે ઘાસણથી જે દેવું, તેને "સંદૂત" નામે પાંચમો દોષ જાણવો. ઘાસક, ઘૂઠ, નપુંસક, ધુજતો, આં-ધણો, મદોન્મત્ત, દાય પગલિનાનો પેડીવાલો, પાહુકાવાલો, ચાંસીવાલો અથવા નોટનાર ફાટનાર કંઢક દસનાર, ખુંજનાર કાતરનાર પિંજનાર, આદિક ઠ કાયના વિરાથક, તેમ ગર્જિણી, તેહેલ ઢોકરાંવાલી, વિગેરે પા-તેથી સાધુને આદાર છેવો કઢ્યે નહીં, એ ઠઠો દોષ જાણવો. દેવા લાપ્તક જે ચાંટઆદિક વસ્તુ, તેને અચિત્ત અનાજ આદિકથી મિશ્ર તેને સાતમો "ઉન્મિશ્ર" દોષ જાણવો. અચિત્તપાત્રને જે

દેવું, તેને અપરિણત નામેં આઠમો દોષ જાણવો. શ્લેષ્મ આદિકથી લેપાણલા હાથ અથવા વાસણથી અન્નાદિક દેવાથી “લિપ્ત” નામે નવમો દોષ જાણવો. ઘી આદિકના જમીનપર ઠાંટા પાડીનેં વોરાવવાથી “ઠર્દિત” દોષ જાણવો; કારણ કે, ઘી આદિક ત્યાં ઢોલાવાથી ત્યાં રહેલા પ્રાણીએ મધુવિંડુના દૃષ્ટાંતથી વિરાધનાનો સંજવ છે. એવી રીતેં ઉન્નમ, ઉત્પાદન, તથા એપણાના સઘલા દોષો મલવાથી વેંતાલીશ દોષો થાય છે. તેડ સઘલા જિક્ષાના દોષો છે. તે દોષોયેં કરીનેં રહિત જે અશન, શ્વાદિમ, અને શ્વાદિમ, અને ઉપલક્ષણથી પાણી, રજોહરણ, મુદ્ધપત્તિ, ચોલપટ્ટો, પાત્રાં આદિક સ્થવિરકલ્પીને લાયકનાં ચોદ ઉપકરણો, તથા જિકલ્પીની વાર ઉપધીડે, તથા સાધવીની પચીસ ઉપધીડે તથા ઉપલક્ષણથી શય્યા, પાટ, પાટલા, ઢંડા આદિક પણ ગ્રહણ કરવું, કારણ કે વર્ષા, હૈમંત, ગ્રીષ્મ રૂતુમાં રજોહરણ, પાટ, પાટલા આદિકવિના પાણીના કળીઆથી જરેલી જમીનપર મહાવ્રતનું રક્ષણ થઈ શકે નહીં ઉપર કહેલી સઘલી વસ્તુએ ઉપર કહેલા દોષરહિત જે મુનિ ગ્રહણ કરે તેને “એપણા સમિતિ” જાણવી.

ઉપર કહેલી એપણા સમિતિ ગવેપણામાત્ર કહેલી છે, અને ઉપલક્ષણથી ગ્રાસેપણા પણ જાણવી. તેમાં પાંચ દોષો લાગે છે તેડનાં નામ નીચે પ્રમાણે છે. સંયોજના, પ્રમાણાતિરિક્તતા, અંગાર, ધૂમ, તથા કરણાનાવ નામેં છે. રસના લોચથી પુડલા આદિકને અંદર તથા ઉપરથી ઘી લાંડ આદિકમાં જે જલોલવાં, તેને “સંયોજના” દોષ જાણવો. જેટલો આહાર કરવાથી ધીરજ, બલ, સંયમ, તથા મન, વચન, કાયાના યોગને ઘાધા ન આવે, તેટલો આહાર કરવો, કારણ કે, અધિક આહાર કરવાથી ઘમન, મૃત્યુ તથા વ્યાધિ થાય છે, તેને તજવો. તે દોષને “પ્રમાણાતિરિક્તતા” નામેં દોષ જાણવો. શ્વાદિષ્ટ અન્નનેં અથવા તેના દેનારને બલાણતો થકો જે જોજન કરે, તે રાગરૂપી અગ્નિથી ચારિત્રરૂપી કાષ્ટોને વાલીને કોલસારૂપ કરવાથી “અંગાર” દોષને ઉત્પન્ન કરે; અને તેડની નિંદા કરતો થકો, ચારિત્રરૂપી લાકડાંને વાલતો થકો “ધૂમ” દોષને ઉત્પન્ન કરે. મુનિને જોજન કરવાનાં ઠ કારણો છે, તે નીચે પ્રમાણે છે. ધૂમની વેદના સદ્ન ન થવાથી દ્વીષ સાધુની વૈયાવચ્ચ માટે, દૈર્યાસમિતિની શુદ્ધિમાટે, સંયમ પાલવામાટે, જીવિતવ્યમાટે, તથા ધ્યાનને સ્થિર કરવા

रवामाटे जोजन करवानी जरूरीआत ठे. तेजना अजावे जोजन करे तो “कारणाजाव” नामें दोष लागे.

हवे आदानचंडनिक्षेपणा समितिनुं स्वरूप कहे ठे.

आसनादीनि संवीक्ष्य प्रतिलिख्य च यत्नतः ॥

ग्रहीयान्निक्षेपेद्य यत् सादानसमितिः स्मृता ॥ ३९ ॥

अर्थः— आसनादिकने, जोडने, तथा जतना पूर्वक पडिलेहीनं, ग्रहण करवां तथा मूकवां, तेनुं नाम “आदानचंडनिक्षेपणा” समिति कहेलुं ठे.

टीकाः— आसन अने आदि शब्दधी, वस्त्र, पात्र, पाटीयां, दंडादिकनुं पण ग्रहण करवुं तेजने आंखेधी सारी रीतें जोवां, तथा उपयोग पूर्वक रजोहरणादिकधी पडिलेहवां, कारण के, उपयोगपूर्वक पडिलेहणा न करावार्थी ठकायनो विराधक थाय ठे.

हवे उत्सर्गसमिति एटखे पारिष्ठापणिका समितिनुं स्वरूप कहे ठे.

कफमूत्रमलप्रायं निर्जंतुजगतीतले ॥

यत्नाद्यड्ढत्सृजेत्साधुः सोत्सर्गसमितिर्नवेत् ॥ ४० ॥

अर्थः— साधु, जे कफ, मूत्र, मल आदिकने जंतुविनानी पृथ्वीपर नाखे, तेनुं नाम “उत्सर्ग समिति,” एटखे “पारिष्ठापणिका” नामनी समिति जाणवी.

टीकाः— अर्ही आदि शब्दधी परछववा क्षापक, वस्त्र, पात्र, अन्न, आदिकनुं पण ग्रहण करवुं.

हवे गुप्तियोमांहेनी मनोगुप्तिनुं स्वरूप कहे ठे.

विमुक्तकल्पनाजालं समत्वे सुप्रतिष्ठितं ॥

आत्मारामं मनस्तज्ज्ञैर्मनोगुप्तिरुदाहृता ॥ ४१ ॥

अर्थः— आर्त्त, रौद्र ध्यानवासी कल्पनाधी रहित, ए पेहेली तथा तानुसारें परलोक साधवामाटे धर्मध्यानवासी माध्यस्थ परिणति नांजी, तथा सारं, भातुं जे चिंतवन, तेधी रहित, अने योगनिरोधा-
— आत्मारामता नामनी ग्रीजी, एम ग्रंथ प्रकारनी मनोगुप्ति

॥ ते ग्रंथे जेदो मनोगुप्तिनां विशेषण तरिके समजवां.

હવે વચનગુપ્તિનું સ્વરૂપ કહે છે.

સંજ્ઞાદિપરિહારેણ યન્મૌનસ્યાવલંબનં ॥

વાગ્મૃત્તેઃ સંવૃત્તિર્વા યા સા વાગ્મૃત્તિરિહોચ્યતે ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:- સંજ્ઞા આદિકને પણ તજીને જે મૌન ધારણ કરવું, અથવા વાચાવૃત્તિનો નિરોધ કરવો, તે “વાગ્મૃત્તિ” કહેવાય છે.

ટીકા: સંજ્ઞા પટલે, મોહોહું, આંસ, ઝુકુટી આદિકના વિકારથી, તથા આંગલીના આઘોટન આદિકથી, કાર્ય સાધવાવાલી ચેષ્ટાઈ, તથા આદિ શબ્દથી, ઢેફું ફેફડું, ધાંસી કરવી, ટુંકારો જણવો, ઇત્યાદિકનું પણ ગ્રહણ કરવું; ઇત્યાદિ સંજ્ઞાઈને ઓડીને જે મૌન રહેવું તે વચનગુપ્તિ કહેવાય, કારણ કે, સંજ્ઞાદિકથી જો પ્રયોજનને સૂચવે, તો તેનું મૌન નિષ્ફળ છે; તે પેઢેલી “વચનગુપ્તિ” જાણવી. તથા વાંચવા પૂઠવામાં વ્યાકરણના નિયમોના વિરોધરહિત, મુખ આગલ વચ્ચે રાખીને જે બોલવું, તેને ઘીંજી “વચનગુપ્તિ” જાણવી. ઉપલા ઘટે પ્રકારોથી વચનગુપ્તિનું સર્વથા નિરોધપણું, તથા શુદ્ધ બોલવા રૂપ સ્વરૂપ અંગીકાર કર્યું અને તેથી જાપાસ-મિત્તિ, અને વાગ્મૃત્તિનો તફાવત જણાઈ આવે છે, કારણ કે જાપાસમિતિ તો ફક્ત શુદ્ધ બોલવા રૂપેજ છે.

હવે કાયગુપ્તિનું સ્વરૂપ કહે છે. તે કાયગુપ્તિના બે જોડો છે.

૧. એક ચેષ્ટા વિનાની, તથા ઘીંજી નિયમિત ચેષ્ટાવાલી. તેમાંથી પેઢેલીનું સ્વરૂપ કહે છે.

ઉપસર્ગપ્રસંગેપિ કાયોત્સર્ગજુપો મુનેઃ ॥

સ્થિરીનાયઃ શરીરસ્ય કાયગુપ્તિર્નિગદ્યતે ॥ ૪૩ ॥

ઉપસર્ગ પટલે, દેવ, માણસ અથવા તિર્યંચથી ચતા ઉપડવો, તથા ઉપસર્ગપ્રસંગે જુપા તુપાત્યાદિક પરિસહો વાલતં પણ, કાયોત્સર્ગમાં રહેલા મુનિને જે શરીરનું નિશ્ચય રહેવું, તે પેઢેલી કાયગુપ્તિ જાણવી. હવે ઘીંજી-નું સ્વરૂપ કહે છે.

શયનાસનનિક્તેષા દ્વાનચંક્રમણેષુ ચ ॥

સ્થાનેષુ ચેષ્ટાનિયમઃ કાયગુપ્તિસ્તુ સા પરા ॥ ૪૪ ॥

अर्थः— शयन, आसन, मेलबुं ते, तथा उपाडबुं ते, तथा गमन करबुं ते, वधामां स्वठंदीपणानो जे परिहार, तेनुं नाम वीजी कायगुप्ति जाणवी.

टीकाः— शयन, एटले शास्त्रमां कहेखो निझानो वखत, अने ते पण रात्रिप, पण दिवसे नहीं, वली रोगी, मार्गमां चालवाथी थाकेखो, तथा घृऊ, एटखाने, गुरुनी रजा खइ रात्रिने पेहेले पोहरे, उचित स्थानकमां जोइनें, प्रमार्जना करीने, जूमि शोधीने बे कपडां वीठावीने तथा मुहप-
ती अने रजोहरणथी, शरीरने प्रमार्जन करीनें, तथा संधारा वास्ते गुरु-
नी रजा खइनें, तथा नवकारमंत्र जणीने, डावा हाथनुं ठसिकुं करीने,
तथा घुंटा वलीने, अथवा कुकडीनी पेठे आकाश प्रदेशमां जंघा प्रसा-
रीने, अथवा प्रमार्जन करेली जमीनपर पग राखीने, संकोचती वखते पण
पावुं प्रमार्जन करीनें तथा पडबुं फेरवती वखते मुहपत्तिथी कायाने प्र-
मार्जने, अत्यंत निझा न करतां थकां सुबुं. वली ज्यां मंडलना सघला
साधुर्जनो समास थाय, तेवा स्थानकमां त्रण हाथवाली जगोपर बेसवानुं
होय, ते जगोने दृष्टिगोचर करीने, तथा रजोहरणथी प्रमार्जने आसन
पाथरी बेसबुं, अने वेठां थकां पण, अंगनुं विशेष हलावबुं चलावबुं प्र-
मार्जनपूर्वक करबुं अने चोमासा आदिमां पाट पाटलापर रहिने उपला
विधि प्रमाणे वर्त्तबुं. अने निक्षेपादान एटले दंडा आदिकने जोइ पोंजीने
लेवा तथां मूकवा चंक्रमण एटले, अवश्य कार्य माटे आगल गाडीनां धों-
सरा प्रमाण जूमिपर दृष्टि राखी, प्रमादरहित, प्रस थावर जीयनी रक्षा
करतां थकां, उतावले पगे नहीं चालतां, तथा उंची जूमि आदिकपर च-
ढतां प्रमार्जन करतां थकां, जे चालबुं ते चंक्रमण कहेवाय, एटला वधा-
मां जे स्वठंदी चेष्टाने ठोडबुं, तेनुं नाम वीजी “कायगुप्ति” जाणवी.

हवे आ सघली आठेनें सिद्धांतोमां प्रसिद्ध, एबुं मातापणुं देखाडेठे.

एताश्चारित्रगात्रस्य जननात्परिपालनात् ॥

संशोधनाच्च साधूनां मातरोऽष्टौ प्रकीर्तिताः॥ ४५ ॥

अर्थः— आ आठेने मुनियोनां चारित्ररूपी अंगनें जन्म आपवाथी,
उपद्रवो निवारिने पालन करवाथी, तथा अतिचाररूपी दोषोने निवारि
निर्मल करवाथी, माताउं कहेली ठे.

हवे चारित्र्यं वर्णन करीने उपसंहार करे ठे.

सर्वात्मना यतींश्चाणामेतच्चारित्र्यमीरितं ॥

यतिधर्मानुरक्तानां देशतः स्यादगारिणां ॥ ४६ ॥

अर्थः— उपरं चारित्र्यं सर्वं विरतिष्ठ माटेनुं ठे, अने यतिधर्ममां अनुरक्त, एवा जे गृहस्थो, तेउने ते चारित्र्य देशविरतिरूप होय ठे.

टीकाः— चारित्र्यं वे प्रकारनुं ठे. सर्वथी अने देशथी सर्वविरतिवाहुं एटखे सर्व सावधयोगरहित, तथा मूलोत्तर गुणोवाहुं, एवं चारित्र्य मुनिष्ठ माटे ठे, तथा तेनुं वर्णन उपर कहेवाइ गुं ठे. अने देशविरतिरूप चारित्र्य, यतिधर्ममां अनुरक्त एवा गृहस्थोने होय ठे; कारण के ते गृहस्थो संघषण आदिकना दोषथी दीक्षा लीधा बिना पण यतिधर्ममां रागी होय ठे. अने सर्वविरतिना साजनो देशविरति हेतु ठे. अने यतिधर्ममां रागविनाना गृहस्थोने देशविरति पण सारी रीतिं होय नहीं. हवे ते देशविरतिनो अधिकारी कयो गृहस्थ थाय तेनुं स्वरूप कहे ठे.

न्यायसंपन्नविज्वः शिष्टाचारप्रशंसकः ॥

कुलशीलसमैः सार्धं कृतोद्बोधोऽन्यगोत्रजैः ॥ ४७ ॥

पापघ्नीरुः प्रसिद्धं च देशाचारं समाचरन् ॥

अवर्ण्यवादी न क्वापि राजादिषु विशेषतः ॥ ४८ ॥

अनतिव्यक्तगुते च स्थाने मुप्रातिवेश्यके ॥

अनेकनिर्गमद्वारविवर्जितनिकेतनः ॥ ४९ ॥

कृतसंगः सदाचारं मांतापित्रोश्चपूजकः ॥

त्यजन्नुपप्लुतं स्थानं मप्रवृत्तश्च गर्हिते ॥ ५० ॥

व्ययमायोचितं कुर्वन् वेपं वित्तानुसारतः ॥

अथर्चि धौगुणैर्युक्तः शृण्वानोधर्ममन्वहं ॥ ५१ ॥

अजीर्णं भोजनत्यागी काले भोक्ता च सात्म्यतः ॥

अन्योऽन्याप्रतिवेद्येन त्रिवर्गमपि माधयन् ॥ ५२ ॥

यथावदतिथौ साधौ दीने च प्रतिपत्तिकृत् ॥
 सदानजिनिविष्टश्च पक्षपाती गुणेषु च ॥ ५३ ॥
 अदेशाकालयोश्चर्या त्यजन्जानन् वलावलं ॥
 वृत्तस्थज्ञानवृक्षानां पूजकः पोष्यपोषकः ॥ ५४ ॥
 दीर्घदर्शी विशेषज्ञः कृतज्ञोलोकवल्लभः ॥
 सलङ्कः सद्यः सौम्यः परोपकृतिकर्मठः ॥ ५५ ॥
 अंतरंगारिषडुर्गपरिहारपरायणः ॥
 वशीकृतैर्जियग्रामो गृही धर्माय कल्पते ॥ ५६ ॥

अर्थः— न्यायधी मेखवेख ठे धन जेणे, तथा उन्नम आचारोनी प्रमं-
 सा करनार, सरखा कुलशीलवाला अन्वगोत्रिष्ठ साधे प्रियाह करनार,
 पापधी धीतो, प्रसिद्ध देशचालने श्रंगीकार करतो, कोझनो पण अग्रज-
 वादी नही, तेम राजाठनो तो विशेषे करीनं नही, गयो, अतिगुण नही
 तथा अति प्रगट नही, एवा सारा पडोशीवाला, तथा घणां छारयिनाना
 घरमां रहेनारो, सदाचारिसाधे संग करनारो, मातपिताने पूजनारो, उ-
 पद्रववाला ध्यानकने तजनारो, निंदनीय काममां न प्रवर्तनारो, आरक
 प्रमाणे खरच करनारो, पेसा प्रमाणे बग्रादि पेदेरनारो, बुझिना धाउ
 गुणोवालो, हमेशां धर्मदेशना सांजखनारो, अजीर्ण बरते नोजननो त्या-
 गी, कयसरे शांतताधी नोजन करनार, एक दीजाने बाधादिना त्राण व-
 गोंने साधतो, शक्ति प्रमाणे, अतिथि, साधु अने दीननी मेश करनार,
 हमेशां सदाप्रदी, गुणोमां पक्षपाती, अदेश, अने अकाशना आपारने
 तजतो, पलायलने जाणतो, प्रतपारी तथा क्षानीने पूजनारो, तथा पो-
 षण करवालायकनुं पोषण करनारो, दीर्घदृष्टिवालो, विशेष जाणनार, वृ-
 त्तज्ञ, (फरेसागुणउपकारनेजाणनार) सोकोने बहून, खड्गाशखो, दयाश-
 खो, सौम्य, परोपकार करनार, अंतरंग रूप काम शोभादिब्रह्मरूप ठे
 घेरीउने नाश करयामां तत्पर, तथा इंद्रियोने दश करनार, एदो भावम,
 एदरय धर्मेने साधक ठे. स्वामिओद, मित्रओद, विश्रामपान, तथा दो-
 री आदिकधी उषार्जन कराता निच धनना त्यागपी, दोनोनानी जा-

તિને અનુકૂલ જે ધંધો તે ન્યાય કહેવાય. તેથી ધનને ઉપાર્જન કરનાર. ન્યાયથી ઉપાર્જન કરેલું ધન આ લોકમાં હિતકારી છે, કારણ કે, તે ધનથી શંકારહિત પોતાના શરીરને પણ પોષાય છે, તેમ સ્વજનમિત્રોને પણ વેહેંચી શકાય છે. કારણ કે, પવિત્ર એવા ધીરપુરુષો હિંમતથી કાર્ય કરી શકે છે, અને કુકર્મમાં જોડાણ પાપિઠં સર્વ જગોષ શંકાવા-લાઈ હોય છે. વલી તે ન્યાયોપાર્જિત ડ્રવ્ય સત્પાત્રમાં દેવાથી, દીન મા-ણસોનો તેથી ઉદ્ધાર કરવાથી પરલોકમાં પણ હિતકારી છે; અને અ-ન્યાયથી ઉપાર્જન કરેલું ડ્રવ્ય, વજ્રે લોકમાં અહિતકારી છે, કારણ કે લોકવિરુદ્ધ કરવાથી આ લોકમાં વધવંધન આદિક દોષો થાય છે, ત-થા પરલોકમાં નરકાદિકમાં જવું પડે છે. જો કે પાપાનુવંધિપુણ્યના યો-ગથી અન્યાયે કરી ધન ઉપાર્જન કરનારને આ લોકની પીડા નથી જ-ણાતી, તોપણ તેને આગામિ કાલમાં તે દુઃખદાયી છે. કારણ કે, ધનાંધ માણસ પાપો કરી જે ફલને મેલવે છે, તે ફલ તેનો (ઘડિશ) માંસની પેઠે નાશ કર્યા વિના રહેતું નથી. માટે ન્યાયજ પરમાર્થથી ધન મેલવ-પાનું સાધન છે. કારણ કે, જેમ કુવા પ્રત્યે દેડકાઈ, તથા ખરેલા તલાવ-પ્રત્યે પહિઈ જાય છે, તેમ શુદ્ધ કર્મો કરનારપ્રત્યે સંપદાઈ પણ ઘણી પડી જાય છે. ધન વૃદ્ધ્યપણાનું મુખ્ય કારણ હોવાથી તેનું પેહેલું ગ્રહણ કર્યું છે. “શિષ્ટાચારપ્રશંસક” પટલે લોકાપવાદની ધીકવાલા, દીન આદિ-કનો ઉદ્ધાર કરનારા તથા કૃતજ્ઞતામાં દાક્ષિણ્યતાવાલા યવા વ્રતધારી તથા જ્ઞાની પુરુષોના આચારોને વ્યાખ્યાનનાર, તે “શિષ્ટાચારપ્રશંસક” કહેવાય. પો-તાના તુલ્ય વંશવાડા, તથા મધ્ય, માંસ અને રાત્રિજોજનના પરિહારથી સમાન શીલવાડા અન્યગોત્રીઈ સાથે અગ્નિની માદિષ્ટ વિવાહ કરનાર-તે વિ-વાહ લોકમાં આજ પ્રકારનો છે. તેમાં કન્યાને શણગારીને જે આપથી, તે “શ્રાદ્ધ” નામનો વિવાહ કહેવાય. વિનયસહિત કન્યા આપથી, તે “પ્રાજા-પત્ય” વિવાહ કહેવાય. ગાયનાં જોડણાંના દાનપૂર્વક કન્યા આપથી તે “આય” વિવાહ કહેવાય. યજ્ઞને અર્ચે સ્ત્રિજને જે કન્યા આપથી તે દેવ વિવાહ કહેવાય. ૫ ચારે ધર્મવિવાહ કહેવાય. માત્ર પિતા અથવા વંધુઈની મરજીપૂર્વક, અથવા વરકન્યાના વચ્ચે અનુગામથી જે વિવાહ પાર તે “સાંધવ” વિવાહ કહેવાય. પણ ધંધથી જે કન્યા આપથી તે “આ

सुर" विवाह कहेवाय. घलात्कारे कन्यानुं जे हरण करवुं ते "राक्षस" विवाह कहेवाय. सूतेली अथवा प्रमत्त घण्डी कन्यानुं जे हरण करवुं ते "पेशाच" विवाह कहेवाय. ए चारे विवाहो "अधर्म" विवाह कहेवाय. चली परबहुनी जो परस्पर रुचि होय, तो अधर्मविवाहो पण धर्मविवाहो कहेवाय. शुरू स्त्रीना साजरूपी फलवालो विवाह कहेवाय. अने अशुरू स्त्रीना योग्यी नरकज मले ठे. शुरू स्त्री साथे विवाह करवाथी, उत्तम संततिनी उत्पत्ति, चित्तनी शांतता, घरनां कार्योंनुं नियमितपणुं, ना-त जातना आचारनी शुद्धता, तथा देव, अतिथि, दांधव आदिकनो सत्कार थइ शके ठे. स्त्रीनुं रक्षण करवाना उपायो नीचे प्रमाणे ठे. घरना का-ममां जोडवी; परिमाण सहित धन थापवुं, स्वतंत्रतामां न रहेवा देवी; तथा परस्त्रीने मातृतुल्य जाणवी; ए चारे उपायो स्त्रीनुं रक्षण करवाना ठे. हवे पापजीरु पटले देखाता अने अणदेखाता नुकशानने करनारां जे पापो तेथी घीनार ते "पाजजीरु" कहेवाय. देखातां नुकशान पटले, आ लोकमां चोरी, परस्त्रीसेवन, तथा जुगार इत्यादिकथी उत्पन्न थतां नुक-शानो; तथा अणदेखातां नुकशानो पटले, मद्य, मांसादिकना सेववाथी शास्त्रोमां कहेलां नरक आदिकनां दुःखो जाणवां. प्रसिद्ध पटले घणा फालथी रुद्धिथी चाट्या आवता, जोजन वस्त्र आदिक देशाचारने जे पाले ते प्रसिद्ध देशाचार पालनारो कहेवाय. अने ते देशाचारने उलंघीने जो यत्ते, तो त्यांना लोको साथे विरोध थवाथी, तेनुं श्रेय थाय नहीं. हवे अवर्णवाद न घोलनारो पटले कोझनी अप्रशंसा न करनारो कारण के, जघन्य, उत्तम तथा मध्यम प्राणींमां कोझनो जे अवर्णवाद घोलवो, ते महादोषवाळुं ठे. वली ते परना अवर्णवादथी तथा आत्मप्रशंसाथी, क्रो-हो जघमां पण न तुटे एवुं नीचगोत्रनुं कर्म बंधाय ठे. एवी रीतें ज्यारे साधारण माणसनो पण अवर्णवाद निषेध ठे त्यारे राजा, अमात्य, पुरो-हित आदिक, जे बहु लोकोने मान्य ठे तेनी तो वातज शी ? कारणके, तेउंना अवर्णवादथी तो धन तथा प्राण आदिकनो पण नाश थाय ठे. हवे घणा छारवाला घरमां न वसवुं, कारणके, तेवा घरोमां रहेवाथी अणजा-णतां छुट लोकोनुं आवागमन थवाथी स्त्री धन आदिकनो नाश थाय, अने अनेक छार नहीं राखवाथी. विरोधिनेअटकावी शकाय ठे; माटे शु-

हृत्स्थं अमुक नियमित वा चोकस दरवाजावाहुं घर राखवुं. एवं घर, श-
 ल्यादिक दोष रहित, तथा घणी धोखड, प्रवाल, डान्न, वर्ण, गंध, माटी,
 खादिष्ट पाणी निधान आदिक गुण दोषनी परीक्षापूर्वक, स्वप्न, शकुन
 आदिक जोड़ने जे स्थानक होय, तेवा स्थानकें करवुं. तेम अति गुप्त त-
 था अति प्रकट घर न करवुं कारणके, अति प्रगट स्थानके घर करवाथी
 आसपास आधार न होवाथी तेमां चोरादिकना प्रवेशनो जय रहे, तेम
 अतिगुप्त स्थानकें घर करवाथी, अग्नि आदिकना उपद्रव बखते तेमांथी
 जवुं आववुं पण मुश्किल पड़े. बली पडोशीउं पण शीलादिक गुणोवाला
 शोधवा, कारणके, डुराचारि पाडोशीउंथी तेउंनां वचन आदिक सांजस-
 वाथी, तथा तेउंनी चेष्टाउं जोवाथी, पोताना गुणोनो नाश थाय ठे. बली
 आ लोकमां तथा परलोकमां हितकारी ठे प्रवृत्ति जेनी, एवा सदाचारि-
 उं साये संग करनार, पण खल, उगारा, विट जार वा व्यभिचारी जांड,
 नटआदिक साये संग नहीं करनार, ते सत्संगी कहेवाय. मातपिताने
 पूजनार, एटखे तेमने ग्रण काल प्रणाम करनार, तथा तेउने परलोकमां
 हितकारी, एवी क्रियाउंमां जोडनार, बली सघला कायोंमां तेमनी आ-
 झाप्रमाणे चाखनार, माणस मात पिताने पूजनार कहेवाय. कारण के, म-
 नुषें पण कसुं ठे के, एक आचार्य दश उपाध्यायनी बरोबर ठे, पिता सो
 आचार्यनी बरोबर ठे, तथा माता, पिताथी हजार गणी पूजनीय ठे. बली
 उपद्रवबाझां स्थानकनें तजनार, एटखे ज्यां स्वचक्र, परचक्र घेरी, डुफा-
 ख, तथा मरकीनो जय होय, तेवां स्थानो गाम नगरादिकने तजनार,
 कारण के जो तेवां स्थानने न तजे, तो पूरें उपार्जन करेला धर्म, अर्थ
 तथा कामनो विनाश थाय ठे, थने नवा न मेसवी शकवाथी बसे जायो
 बगडे ठे. तेम निंघ कायोंमां न प्रवर्तनारो, एटखे देश, जाति, तथा कु-
 खनी अपेक्षाए निंघ काम नहिं करनारो. जेमके देशनी अपेक्षाएँ सो-
 बीर देशमां खेती, थने छाट देशमां मद्यमंधान, जातिनी अपेक्षाएँ मा-
 ह्यय धरने मद्यभान करवुं, तथा तप्त, क्षुण्णआदिक वेंचवुं तथा फसनी अ-
 पेक्षाएँ चासुक्यादि मोखंकी विंगेरें यशमां उत्पन्न बह मद्यभान करवुं, इ-
 त्यादिक निंघकायों ठे, तेमां नहीं प्रवर्तनारो, कारण के निंघ काम कर-
 नारवुं बाहीनुं इष्ट धर्मकार्य हांमीने पात्र थाय ठे. ह्ये आपोचित व्यय

करनार एटले स्वजोगमां तथा देवतातिथिना पूजनमां खेती, वेपार, चा-
करी आदिकधी पेदा करेला उच्यने अनुसारें खरच करनार, कणुं ठे, के
कमाणीधी चोथो जाग, फंडारमां, चोथो जाग वेपारमां, चोथो जाग धर्म
तथा उपजोगमां, तथा चोथो जाग परना पोपणमां वापरवो अने आवक
उपरांत खरच तो, रोग जेम शरीरने तेम माणसने वेपारधी अशक्त करे
ठे. हवे धनने अनुसारें वेप करनार, एटले धन अने उपलक्षणधी, उमर,
अवस्था, देश, काल, जाति, आदिकने अनुसारें वेप करवाधी, लोको त-
रफनी हांसी, हलकापणुं अन्यायपणा आदिक दोपोनो संजव यतो नथी.
अने जे माणस आवक ठतां कृपणपणाधी खरच करतो नथी ते लोकमां
निंय यइने धर्मनो पण अधिकारी यतो नथी. हवे बुद्धिना आठगुणो वा-
लो, एटले, शुश्रुषा, श्रवण, ग्रहण, धारण, उह, अपोह, अर्थविज्ञान,
तथा तत्वज्ञान. शुश्रुषा एटले सांजलवानी इछा, श्रवण एटले सांजलवुं,
ग्रहण एटले शास्त्रोना अर्थोनुं ग्रहण करवुं ते, धारण एटले जुलवुं नही
ते, उह एटले जाणेला अर्थनुं अवलंबन छइ तेवाज धीजा अर्थोमां तर्क
करवा ते; अपोह एटले उक्ति युक्तिधी, विरुद्ध एवा जे हिंसादिक, तेउंधी
नुकशाननी बुद्धियें पाठा हठवुं ते, अथवा उह एटले सामान्य ज्ञान, अने
अपोह एटले विशेषज्ञान, अर्थविज्ञान एटले उहापोहना योगधी, मोह
अने संदेहनो नाश यइ, जे ज्ञान थाय ते, अने तत्वज्ञान एटले, उहा-
पोहना ज्ञानधी शुरू थपणुं आ आमज ठे, एवो जे निश्चय यवो ते. एवी
रीतना शुश्रुषादिक गुणोवाला डाह्या माणसोने कोइ दिवसें पण अक-
ल्याण थइ शकतुं नथी. हवे हमेशां धर्म सांजलनार एटले हमेशां धर्म
सांजलवामां तत्पर, कारण के हमेशां धर्म सांजलवाधी मननो खेद नाश
पामे ठे, अने उत्तरोत्तर गुणोनी प्राप्ति थाय ठे. हवे अजीर्ण होते ठते
जोजन तजनार एटले, पेहेलां जमेखुं अनाज पच्युं न होय, तो नवुं जोजन
न करनार कारण के अजीर्ण होते ठते पण जोजन करवाधी तो रोगोनी
वृद्धि थाय ठे. अजीर्णनां ठ चिहो ठे, मख तथा पवननो छुट गंध, वि-
घ्नानो अजेद, गात्रनुं गौरवपणुं, अरुचि तथा अशुरू उंडकार, ए ठ अ-
जीर्णनां चिहो जाणवां, तथा अवसरें जोजन करनार, एटले ज्यारे जठ-
राग्नि प्रदीप्त थाय त्यारे जोजन करवुं, अने तेधी विपरीत रीतें जोजन

કરવાથી, વમન જુંલાવ તથા મરણ આદિક કષ્ટ આવે છે. ક્રુધાવિના અમૃત સરસું જોજન પણ વિપરુપ થાય છે. અને ક્રુધાકાલને ડંલંગી જો-
જન કરવાથી, અન્નપર ઢેપ તથા દેહને પીડા થાય છે, કારણ કે અગ્નિ
ઠયા પઠી કાષ્ઠો શું ઉપયોગનાં છે? વલી જેનાં આહારપાણી વિરુદ્ધ છે,
તેડંની પ્રકૃતિ પણ સારી રહેતી નથી.

હવે ધર્મ, અર્થ અને કામ, એ ત્રણ પુરુષાર્થો છે; તેડંમાં અન્યુદય અને
કલ્યાણની સિદ્ધિરૂપ તે ધર્મ; સર્વપ્રયોજનની સિદ્ધિરૂપ અર્થ; તથા રસપૂ-
ર્વક સર્વે ઇંદ્રિયોની જે પ્રીતિ તે કામ. તે ત્રણેમાં એકેકને વાધાવિના, ત્રણે
સાધવા. પણ એકજ સાધવો તેમ નહીં કારણ કે કહ્યું છે કે; જેના દિવ-
સો તે ત્રણે વર્ગોથી શૂન્ય જાય છે, તે માણસ લુહારની ધમણની પેઠે શ્વા-
સ છેતો થકો પણ મૃતકતુલ્ય છે. વલી ધર્મ અને અર્થના ઉપઘાતથી વિ-
પયમુલ્કમાં લુબ્ધ થઈને ઘનના દાથીની પેઠે કયો માણસ આપદાનું સ્થાન-
કરૂપ ન થાય. વલી જેને કામમાં અત્યંત આસક્તિ છે, તેનું ધન ધર્મ અ-
થવા શરીર પણ કંઈ કામનાં નથી. વલી ધર્મ અને કામને વિરાધિને ઉપા-
ર્જન કરેલા ધનને ધીજાડં જોગવે છે, અને પોતે તો દાથીના વધથી જેમ
સિંહ, તેમ પાપોનો જોગવનાર છે. અને અર્થ તથા કામને ડંલંગીને ધર્મ
સેવવો, તે તો મુનિડંનેજ લાયક છે, પણ શૂદ્ધસ્યને લાયક નથી. તેમ ધર્મ
ને વાધા કરીને પણ શૂદ્ધસ્યે અર્થ, કામ સેવવા નહીં, કારણ કે, તેમ કર-
વાથી તો ધીજનું જદ્દણ કરનાર કુટુંબીની પેઠે તેને આગામી કાલમાં કલ્યાણ
પતું નથી. વર્ષી શ્વરેશ્વરો મુખી પણ તેનેજ જાણવો, કે, જે, પરલોકના મુ-
શ્વને વાધા કર્યા વિના આ લોકના મુશ્વને અનુગમે છે. યથી રીતે અર્થને
વાધા કરી ધર્મ અને કામ સેવનારને કરજ થાય, તથા કામને વાધા કરી
ધર્માર્થને સેવનારને શૂદ્ધસ્યનાનો અજાત છે; યથી રીતે તાદાત્વિક, મૂલદ્ધર,
તથા કદયં (લોડી) ઇ ત્રણેમાં ધર્મ, અર્થ કામની અન્યોન્ય વાધા આવેગે.

હવે “તાદાત્વિક” શ્લોકે કંઈ પણ વિચાર વિના ઉપાર્જન કરેલા ધ-
નને સ્વરચ્ચું તે વર્ષી જે વિના તથા લાદાયે ઉપાર્જન કરેલા ધનને અન્યા-
દદે ત્યાજ જાય, તે “મૂલદ્ધર” કહેવાય. અને જે વાકરોને તથા પોતાને
દાદીરા દરજાથીને ધનને ઇકતું કરે, તથા કયાંય પણ સ્થાને નહીં, તે
શૂદ્ધ (લોડી) કહેવાય. હવે તેડંમાં તાદાત્વિક તથા મૂલદ્ધરને તો પેલા-

ना नाशथी, धर्म अने कामनो नाश थवावडे करीनें कल्याण थतुं नथी. अने लोजीतुं धन, राजा, पित्राह, अथवा चोरोने उपजोगमां आवे ठे; धर्म के काम निमित्तें खरचातुं नथी माटे तेथी गृहस्थने त्रणे वर्गोने बाधा करवी अनुचित ठे. वली कदाच दैवयोगें बाधानो संजव थाय, तोपण उत्तरोत्तरनी बाधाथी पूर्वनी बाधानुं रक्षण करवुं जेम के कामने बाधा आवे त्यारे धर्म अने अर्थने थती बाधानुं रक्षण करवुं; कारण के, तेठ घन्ने होवाथी कामनी प्राप्ति सुलभ ठे. अने काम तथा अर्थने वत्तेने ज्यारे बाधा आवे त्यारे धर्मनुं रक्षण करवुं; कारणके धर्म तेठ वत्तेनुं मूल ठे.

हवे जेने पर्वादिक तिथिनो प्रतिबंध नथी ते अतिथि; उत्तम आचारमां रक्त, तथा सघला लोकोमां प्रसिद्ध; ते साधु कहेवाय; तथा धर्म, अर्थ अने काम आराधवानी जेनी शक्ति क्षीण थएली होय ठे, ते दीन कहेवाय. ते त्रणेनी पोतानी शक्ति प्रमाणे अन्नपानादिकथी उचित नकि करनार. कारण के, एक घाजुये फोडो गुणो, तथा घीजी घाजुये उचितता; तेठ घन्ने सरखां ठे; केमके उचितता विनानो गुणोनो समूह जेर तुल्य ठे. हवे अजिनिवेशरहित; षट्छे; नीति विनानां दुःखदापि कार्योंनो करनार. कणुं ठे के, अहंकार ठे ते, अन्याय दुर्गुण आदिकना आरंजथी नीच लोकोने उपद्रव करे ठे; जेम सामे पूरे तरनार माठखाठने पण नदीनो प्रवाह उपद्रव करे ठे. वली नीच माणसने पण कोइ बखते (खलताथी) कदामहरहितपणुं होय ठे. हवे गुणपक्षपाति षट्छे, सज्जनता, उदारता, डाहापण, स्थिरता, प्रिय वचनपणुं, इत्यादि पर तथा पोताने उपकार करनारा गुणोमां पक्षपात राखनार पक्षपात षट्छे तेवाठनुं बहुमान, प्रसंग, सहायता विगेरे अनुकूल प्रवृत्ति करवी ते. अने तेवागुणोना पक्षपाती जीवो अवंध्य एवां पुण्यवीजवडे करीने, आ लोक अने परलोकां गुणनी संपदाने पामे ठे. वली जे प्रतिपिद्ध (निपिद्ध) देश ते अदेश अने निषेध करेसो कास होय ते अकास कहेवाय ते संबंधी प्रवृत्ति ने करनारो ते “अदेशकासचारी” कहेवाय. कारण के अदेशकासचारीने चोरी आदिकनो उपद्रव थाय ठे. हवे परनी तथा पोतानी घस शक्ति जाणीने कार्य करनार, ते घसावसने जाणनारो कहेवाय. कारण के, तेम करवाथी सपसुं कार्य सिद्ध थाय ठे. कणुं ठे के,

आखे कसर

દ્વિતીયપ્રકાશઃ પ્રારબ્ધતે.

ગોડી પાર્શ્વપ્રત્યે નમસ્કાર થાઉં. ગૃહિધર્મ એટલે શ્રાવકધર્મ, અને તે સમ્યક્ત્વ છે, મૂલ જેનું એવાં વાર વ્રતો સહિત છે.

સમ્યક્ત્વમૂલોપદાનિ પંચાણુવ્રતાનિ ગુણાશ્ચયઃ ॥

શિક્ષાપદાનિ ચત્વારિ વ્રતાનિ ગૃહમેધિનાં ॥ ૧ ॥

અર્થઃ— સમ્યક્ત્વ છે મૂલ જેનું, એવાં પાંચ અણુવ્રતો, ત્રણ ગુણો, તથા ચાર શિક્ષાવ્રતો મલી શ્રાવકનાં વાર વ્રતો છે.

ટીકાઃ— અહિંસાદિક પાંચ અણુવ્રતો જાણવાં, તથા દિગ્વ્રતાદિક ત્રણ ગુણવ્રતો જાણવાં, તથા સામાયિક આદિક ચાર શિક્ષાવ્રતો જાણવાં, તે ચાર શિક્ષાવ્રતો અમુક દિવસેં કરવાનાં છે, અને ગુણવ્રતો પ્રાયઃ કરીને જાવજીવસુધિ પાલવાનાં છે. એવી રીતેં સમ્યક્ત્વ છે મૂલ જેનું એવાં શ્રાવકોનાં તે વાર વ્રતો છે.

હવે તેડમાંથી સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ કહે છે.

યા દેવે દેવતાબુદ્ધિર્ગુરૌ ચ ગુરુતામતિઃ ॥

ધર્મે ચ ધર્મધીઃશુદ્ધા સમ્યક્ત્વમિદમુચ્યતે ॥ ૨ ॥

અર્થઃ— દેવમાં દેવબુદ્ધિ, ગુરુમાં ગુરુપણાની બુદ્ધિ, તથા ધર્મમાં શુદ્ધ એવી ધર્મની બુદ્ધિ તેનું નામ સમ્યક્ત્વ કહેવાય.

ટીકાઃ— જેનું લક્ષણ આગલ કહેવામાં આવશે એવા, દેવ, ગુરુ તથા ધર્મમાં અજ્ઞાન અને સંશય રહિત, જે નિર્મલ શ્રદ્ધા, એટલે આ અમુકજ દેવ, ગુરુ તથા ધર્મ મારે માનવા લાયક છે, એવી રુચિ તે “સમ્યક્ત્વ” કહેવાય. વલી જિનેશ્વરે કહેલા તત્વોમાં જે રુચિ તે પણ સમ્યક્ત્વ કહેવાય. હવે તે સમ્યક્ત્વ યતિ, અને શ્રાવકો વચ્ચેને સાધારણ તરિકે કહેલું છે, તોપણ શ્રાવકોને, દેવ, ગુરુ ધર્મમાં, અનુક્રમે પૂજ્યપણું, ઉપાસકપણું, તથા અનુષ્ઠાનપણું, કહેલું છે, અને તેથી તેડને તે લક્ષણવાલું સમ્યક્ત્વ કહેલું છે. અહીં શંકા કરે છે કે, જ્યારે જિનેશ્વરનાં કહેલાં તત્વોમાં થતી રુચિને સમ્યક્ત્વ કહ્યું, ત્યારે તેમાં દેવ, ગુરુ તથા ધર્મનો અંતર્જાવ શી રીતેં થાય છે ? તો તેને વાસ્તે કહે છે. દેવ અને ગુરુ જીવતત્ત્વમાં આવી

જાય છે, તથા ધર્મ, શુભાશ્રવ અને સંવરમાં આવી જાય છે. હવે તે સમ્યક્ત્વ ત્રણ પ્રકારનું છે; ઔપશમિક, દ્વાયોપશમિક તથા દ્વાયક. તેમાં ઉપશમ સમ્યક્ત્વ ઘટસે, અનંતાનુબંધિની ચોકડી, તથા મિધ્યાત્વ મોહની ને, રાશમાં ઢાંકેલા અગ્નિની પેઠે ઉપશમાવી રાશનું તે. અને તે ઉપશમ સમ્યક્ત્વ, અનાદિ મિધ્યાદૃષ્ટિ જીવને; યથાપ્રવૃત્તિ આદિ ત્રણ કરણ કરવા પૂર્વક, અંતર્મુહૂર્ત સુધિ, ચારે ગતિમાં હોય છે. અથવા ઉપશમશ્રેણિયેં જડેલાઈને પણ હોય છે, હવે દ્વાયોપશમિક ઘટસે ઉદય આવતા એવા મિધ્યાત્વ મોહની, તથા અનંતાનુબંધિની ચોકડીને દ્વાય કરવારૂપ ઉદય ન આવતા એવા મિધ્યાત્વ તથા અનંતાનુબંધિની ચોકડીને ઉપશમાવવારૂપ, તે દ્વાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ કહેવાય. અને તે સત્કર્મોનું વેદવારૂપ છે, તથા ઉપશમસમ્યક્ત્વ સત્કર્મને વેદનારું નથી, તેથી તેડ પત્રેમાં તપાવત છે. અને તે દ્વાયોપશમિક સમ્યક્ત્વની ઉત્કૃષ્ટિ સ્થિતિ ઠાસઠ સાગરોપમથી ફંફંક અધિક છે. તથા ગ્રીજું દ્વાયક સમ્યક્ત્વ ઘટસે મિધ્યાત્વ મોહનીય તથા અનંતાનુબંધિની ચોકડીનો મૂલમાંથી જે નાશ, તે દ્વાયક સમ્યક્ત્વ કહેવાય. અને તે સાદિ અનંત જાગે છે, ને સમ્યક્ત્વ વોધિરૂપી વૃદ્ધનું મૂલ છે. પુણ્યરૂપી નગરનો દરયાજો છે, મોહારૂપી મેદેસનો પાયો છે, તથા સર્વસંપત્તિનો જંડાર છે. પક્ષી તે રબોનો જેમ સમુદ્ર, તેમ ગુણોનો તે આધાર છે, પક્ષી ચારિત્ર રૂપી ધનનું તે જાજન છે, માટે તે સમ્યક્ત્વની કોણ પ્રશંસા ન કરે? સમ્યક્ત્વથી વાસિત થયેલા પ્રાણીનાં જ્ઞાન રહી શકે છે, કેમકે સૂર્યથી તેજયુક્ત થયેલા ગુણમાં અંધકારનો પ્રચાર શી રીતે થઈ શકે? પક્ષી તે સમ્યક્ત્વ નરક તથા તિર્યંચ ગતિમાં જવાને આડી જોગણ સમાન છે, તથા દેય, મનુષ્ય અને મોહ ગતિના છારની વાધી છે. પક્ષી તે સમ્યક્ત્વથી વાસિત થયેલો પ્રાણી ય્યાંસુધિ સમકિતને ન ધમી નાચે, અને પૂર્વે આયુર્ધંધ પહેલો ન હોય તો, તરેતર પેમાનિક દેય થાય. માટે જે માણસ એક અંતર્મુહૂર્ત સુધિ પણ સમ્યક્ત્વ રૂપી રણને ફરસીને તજી દીધું છે. તે માણસ સાંધા પરતસુધિ જવમાં જટકતો નથી, (અર્થાત્ તેને અર્થ પુજ્જલ પરાયર્તન ઉપરાંત જટકનું પદ નહિં) સારાંશ કે જો તેટલા સ્વરૂપ સમયસુધી સમ્યક્ત્વ ધારિને મદોદું પાસ મસેઠે. તો પછી પણ પરત સૂધી પરનારને પાસ પાય તેમાં શું પડેવું.

द्वितीयप्रकाशः प्रारभ्यते.

गोडी पार्श्वप्रत्ये नमस्कार थाउं. गृहिधर्म एटले श्रावकधर्म, अने ते सम्यक्त्व ठे, मूल जेनुं एवां वार व्रतो सहित ठे.

सम्यक्त्वमूलानि पंचाणुव्रतानि गुणास्त्रयः ॥

शिक्षापदानि चत्वारि व्रतानि गृहमेधिनां ॥ १ ॥

अर्थः— सम्यक्त्व ठे मूल जेनुं, एवां पांच अणुव्रतो, व्रण गुणो, तथा चार शिक्षाव्रतो मली श्रावकनां वार व्रतो ठे.

टीकाः— अहिंसादिक पांच अणुव्रतो जाणवां, तथा दिग्व्रतादिक व्रण गुणव्रतो जाणवां, तथा सामायिक आदिक चार शिक्षाव्रतो जाणवां, ते चार शिक्षाव्रतो अमुक दिवसें करवानां ठे, अने गुणव्रतो प्रायः करीने जावजीवसुधि पालवानां ठे. एवी रीतें सम्यक्त्व ठे मूल जेनुं एवां श्रावकोनां ते वार व्रतो ठे.

हवे तेउंमांथी सम्यक्त्वनुं स्वरूप कहे ठे.

या देवे देवताबुद्धिर्युरौ च गुरुतामतिः ॥

धर्मे च धर्मधीःशुद्धा सम्यक्त्वमिदमुच्यते ॥ २ ॥

अर्थः— देवमां देवबुद्धि, गुरुमां गुरुपणानी बुद्धि, तथा धर्ममां शुद्ध एवी धर्मनी बुद्धि तेनुं नाम सम्यक्त्व कहेवाय.

टीकाः— जेनुं लक्षण आगल कहेवामां आवशे एवा, देव, गुरु तथा धर्ममां अज्ञान अने संशय रहित, जे निर्मल श्रद्धा, एटले आ अमुकज देव, गुरु तथा धर्म भारे मानवा लायक ठे, एवी रुचि ते “सम्यक्त्व” कहेवाय. बली जिनेश्वरें कहेला तत्वोमां जे रुचि ते पण सम्यक्त्व कहेवाय. हवे ते सम्यक्त्व यत्ति, अने श्रावको वझेने साधारण तरिके कहेलुं ठे, तोपण श्रावकोने, देव, गुरु धर्ममां, अनुक्रमें पूज्यपणुं, उपासकपणुं, तथा अनुष्ठानपणुं, कहेलुं ठे, अने तेथी तेउंने ते लक्षणवाहुं सम्यक्त्व कहेलुं ठे. यहीं शंका करे ठे के, ज्यारे जिनेश्वरनां कहेलां तत्वोमां यती रुचिने सम्यक्त्व कलुं, त्यारे तेमां देव, गुरु तथा धर्मनो अंतर्जाय शी रीतें याय ठे ? तो तेने वास्ते कहे ठे. देव अने गुरु जीयतत्वमां आयी

जाय ठे, तथा धर्म, शुभाश्रव अने संवरमां आवी जाय ठे. हवे ते सम्य-
 त्व त्रण प्रकारनुं ठे; औपशमिक, क्षायोपशमिक तथा क्षायक. तेमां उ-
 पशम सम्यक्त्व एटखे, अनंतानुबंधिनी चोकडी, तथा मिथ्यात्व मोहनी
 , राखमां ढांकेला अग्निनी पेठे उपशमावी राखनुं ते. अने ते उपशम
 सम्यक्त्व, अनादि मिथ्यादृष्टि जीवने; यथाप्रवृत्ति आदि त्रण करण कर-
 ता पूर्वक, अंतर्मुहूर्त्त सुधि, चारे गतिमां होय ठे. अथवा उपशमश्रेणियें
 ढेलाउने पण होय ठे, हवे क्षायोपशमिक एटखे उदय आवता एवा
 मिथ्यात्व मोहनी, तथा अनंतानुबंधिनी चोकडीने क्षय करवारूप उदय न
 प्रावता एवा मिथ्यात्व तथा अनंतानुबंधिनी चोकडीने उपशमाववारूप,
 क्षायोपशमिक सम्यक्त्व कहेवाय. अने ते सत्कमांनु वेदवारूप ठे,
 तथा उपशमसम्यक्त्व सत्कर्मने वेदनांत नथी, तेथी तेठं यंत्रेमां तफा-
 त ठे. अने ते क्षायोपशमिक सम्यक्त्वनी उत्कृष्टि स्थिति ठासठ सागरो-
 मथी कंडक अधिक ठे. तथा त्रीजुं क्षायक सम्यक्त्व एटखे मिथ्यात्व-
 मोहनीय तथा अनंतानुबंधिनी चोकडीनो मूलमांथी जे नाश, ते क्षायक
 सम्यक्त्व कहेवाय. अने ते सादि अनंत जांगे ठे, ने सम्यक्त्व बोधिरू-
 पी वृक्षनुं मूल ठे. पुष्करूपी नगरनो दरवाजो ठे, मोक्षरूपी मेहेखनो
 जायो ठे, तथा सर्वसंपत्तिनो जंडार ठे. वली ते रत्नोनो जेम समुद्र, तेम
 गुणोनो ते आधार ठे, वली चारित्र रूपी धननुं ते जाजन ठे, माटे ते स-
 म्यक्त्वनी कोण प्रशंसा न करे? सम्यक्त्वथी वासित थएला प्राणीमां
 ज्ञान रही शके ठे, केमके सूर्यथी तेजयुक्त थयेला जुवनमां अंधकारनो
 गवार शी रीतें थइ शके? वली ते सम्यक्त्व नरक तथा तिर्यंच गतिमां
 जवाने आडी जोगल समान ठे, तथा देव, मनुष्य अने मोक्ष गतिना छा-
 तनी चावी ठे. वली ते सम्यक्त्वथी वासित थएलो प्राणी ज्यांमुधि सम-
 केतने न चमी नाखे, अने पूर्वे आयुर्वध पडेलो न होय तो, खरेखर वे-
 मानिक देव थाय. माटे जे माणस एक अंतर्मुहूर्त्त सुधि पण सम्यक्त्व
 रूपी रखने फरसीने तजी दीए ठे, ते माणस छांवा वखतसुधि जवमां ज-
 टकतो नथी, (अर्थात् तेने अर्थ पुजल परावर्त्तन उपरांत जटकनुं पडे
 नहिं) सारांश के जो तेटखा खल्प समयसुधी सम्यक्त्व धारिने महोदुं
 फल मखेठे. तो पठी घणा वखत सूधी धरनारने फल थाय तेमां शुं कहेवुं.

ध्यातव्योऽयमुपास्योयमयं शरणमिष्यतां ॥

अस्यैव प्रतिपत्तव्यं शासनं चेतनास्ति चेत् ॥ ५ ॥

अर्थः— जो चेतना होय, तो, तेज अर्हन् देवतुं ध्यान धरुं, तेनीज उपासना करवी, तेनुंज शरणुं लेवुं, तेनाज शासनने अंगीकार करवुं.

टीकाः— आज देवने, पिंडस्य, पदस्य, रूपातीत अने रूपस्य ध्यान-धी श्रेणिक राजानी पेठे ध्याववो. कारण के, श्रेणिक राजायें, वर्ण, प्रमाण, संस्थान, संघयण, तथा चोत्रीश अतिशयवाला महावीर प्रभुनुं ध्यान धरेलुं ठे, तेयी ते पण तेवीज रीतना लक्षणोवाला पद्मनाभ नामें आ-वती चोवीशीमां तीर्थकर थशे. हवे तेमनी उपासना करवी, एटले तेमनी सेवा करवी, तेमनी सामा हाथ जोडवा, इत्यादि हवे तेमनुं शरण लेवुं, एटले दुःकृतनी निंदा, तथा सुकृतनी अनुमोदनापूर्वक, आज देव ज-यरूपी जयनां दुःखने हरनार ठे, एम मानी तेमनुं शरणुं लेवुं. वही तेज देवनी आज्ञाने पण स्वीकारवी. कारण के अतिशय विनाना पुरुषोयें फ-रेली आज्ञातुं अंगीकार करवा लायक नथी. जो चेतना होय तो उपर प्रमाणे करवुं. कारण के, चेतनावाला नेज उपदेश देयो सफल ठे, अने अभंगन प्रति जे उपदेश देयो ते फोकटनो प्रयास ठे. कणुं ठे कै, वन-मां जइ रोवुं अने जयना जरीरने मर्दन करवुं कुतरानी पुंठडीने नमाय-वी, बंदराने कानमां जइ कहेवुं, जमीनपर कमल बाधवुं; उपर चूमिपर छांया काष्ठमुधि बरसादनुं पडवुं, अंध पासे मुखमंडन करवुं, अने मूर्ग ने बंदेवुं, ते मयवुं निग्यंक ठे. हवे कदेवनुं लक्षण कहे ठे.

ये श्रीशम्भोऽहम्भ्रादि रागायंककलंकिताः ॥

निघटानुग्रहपराम्ने देवाः स्युर्न मुक्तये ॥ ६ ॥

अर्थः— जे देवो, श्री, इयियार, तथा मायायादिकथी, राग, द्वेष अने मोहकरी कलंकवाला ठे, तथा बखी जेठ, निघट (नाश) अने अनुग्रह (हृत्ता, न) नकर ठे, ते देवो मोह माटे यता नथी.

टीकाः— श्री एटले कामिनी, शम्भ एटले शिशुस आदिक, तथा जय-माला अने आदि नटकी, नाटक, अट्टहान (गटलड हगवुं मे) वि-ने इहए कर्क; ते विहीना कलंकथी दूषित यणवा देवो; कारण के,

स्त्री रागनुं चिह्न ठे. अने जे वीतराग होय, ते स्त्रीनो संगी न होय, छे-
पविनानो जे होय, ते शस्त्रने धारण न करे, तेम मोहविनानो माणस
विस्मरणना चिह्नरूप जपमाखाने शा माटे ग्रहण करे? एवी रीतें राग,
छेप, अने मोह्णी सर्वे दोपो आवी जाय ठे, कारण के सघला दोपोना
तेउं मूलरूप ठे. अने निग्रह पटले वधवंधन, अने अनुग्रह पटले वरदान
आदिक; अने ते घने रागछेपनां चिह्नो ठे; माटे एवा दोपोवाला देवो
मुक्ति देनारा यत्ता नथी; अने जो एवा देवोने मोक्ष देनारा मानियें, तो
क्रीडा आदिक करनार प्रेत पिशाचोने पण मुक्तिदायकपणुं कोण अटका-
वी शकशे. ? हवे मुक्तिना निमित्तपणांना अज्ञावनेज देखाडे ठे.

नाट्यादृहाससंगीता द्युपप्लवविसंस्थुलाः ॥

लंनयेयुः पदं शांतं प्रपन्नान् प्राणिनः कथं ॥ ७ ॥

अर्थः— नाट्य, अदृहास, संगीत आदिक पराजवोधी विसंस्थुल (अ-
स्थिर) थपलाउं, पोताने आश्रित थयेला प्राणिजने शी रीतें मोक्ष पद-
मां प्राप्त करी शके. ?

टीकाः— अर्हीं “शांतपद” पटले मोक्षपद जाणवुं कारण के ते संसा-
रना उपद्रवो विनाशुं ठे. माटे तेने शांत पद कहेलुं ठे. एवा मोक्ष प्रत्ये,
नाट्य, अदृहास, गायन इत्यादि दोपोधी, पोते हाखह्याल थपला देवो,
पोताने आश्रित, एवा घीजा माणसोने शी रीतें प्राप्त करी शके ? कार-
ण के, एरंडनुं वृक्ष, कंठ कटपवृक्षनी तोले आवी शके नहीं. माटे, राग,
छेप, तथा मोह आदिक दोपोधी रहित एवा एक जिनेश्वर प्रभुज मोक्ष
देनारा ठे. कारण के, शंकर ब्रह्मा तथा विष्णु, सर्वज्ञ अने नीरागी नथी
कारण के, तेउंनी वृत्ति एक प्राकृत माणसधी पण असमंजस ठे कार-
ण के स्त्रीनो संग, कामीपणुं जणावे ठे. दृष्टीयारनो संमद छेपीपणुं ज-
णावे ठे, जपमाखा मोहपणुं जणावे ठे, तथा कर्मंडल अपवित्रपणुं जणा-
वे ठे. वल्ली महादेवने पर्यंती, ब्रह्माने सावित्री, विष्णुने लक्ष्मी, इंद्रने
इंद्राणी, सूर्यने रत्नादेवी, चंद्रने दक्षात्मजा (रोहिणी) वृद्धस्पतिने तारा,
अग्निने स्वाहा, कामने रति, तथा यमने धूमोणां नामें स्त्री ठे; एवी रीतें.
सघला देवो छियोवाला ठे. वल्ली ते सघलाउंने शस्त्रोनों संबंध ठे, ते मो-

નુસરું તે. અને નિવેદ એટલે કામજોગોને આ લોક તથા પરલોકમાં પણ દુઃખના હેતુ જાણી, તેનો ત્યાગ કરવો તે. અને અનુકંપા એટલે સઘલા જીવો સુખના અર્થાં, અને દુઃખનો ત્યાગ કરવાની ઇચ્છાવાલા છે, એમ જાણી તેમના પર દયા કરવી તે અનુકંપા. આસ્તિકતા એટલે જિનેશ્વરે કહેલા, જીવ તથા પરલોક આદિક અર્તાંદ્રિય પદાર્થો સ્વરા છે, એમ માનવું તે. માટે તે પાંચે લક્ષણોથી સમ્યગ્દર્શન ઊભરી શકાય છે.

હવે સમક્ષિતનાં લિંગો કહીને, (પાંચ) જૂપણો કહેઠે.

સ્થૈર્યં પ્રજાવના જ્ઞતિઃ કૌશલં જિનશાસને ॥

તીર્થસેવા ચ પંચાસ્ય જૂપણાનિ પ્રચક્ષતે ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:- જિનશાસનમાં સ્થિરતા, પ્રજાવના, જ્ઞતિ, વિચક્ષણતા, તથા તીર્થની સેવા એ પાંચ સમક્ષિતનાં જૂપણો છે.

ટીકા:- સ્થૈર્ય એટલે જિનશાસનથી ચલિત થયેલા પર જીવને સ્થિર કરવો, તથા પોતે અન્ય દર્શનીની રુદ્ધિ જોડને ચલાયમાન ન થવું તે. પ્રજાવના આઠ પ્રકારની છે; તેના સ્વામિ નીચે પ્રમાણે. પેહેલો “પ્રાવચનિક” એટલે અંગોપાંગાદિક શાસ્ત્રોનો જાણનાર. બીજો ધર્મકથા કહેનાર એટલે “ધર્મકથી” ત્રીજો “વાદી” એટલે, વાદી પ્રતિવાદી, સત્ય અને સત્યાપાલી ચતુરંગી સત્યામાં, પ્રતિપક્ષિને હરાવીને પોતાના પક્ષને સ્થાપન કરનાર. ચોથો “નૈમિત્તિક” એટલે ત્રેકાલિક જ્ઞાનવાલાં શાસ્ત્રોને જાણનાર અથવા જાણનાર. પાંચમો “તપસ્વી” એટલે અઠમ આદિક તપ કરનાર. ઊઠો “વિદ્યાવાન” એટલે પ્રજ્ઞતિ આદિક વિદ્યાદેવિયો જેને સહાય છે તે. સાતમો “સિદ્ધ” એટલે અંજન, પાદલેપ, તિલક, ગોલી, તથા વૈક્રિય આદિક લલ્લિવાસો તે સિદ્ધ કહેવાય. આઠમો “કવિ” એટલે ગદ્યપદ્ય સ્તંભક ધંધા રચનાર. તે આઠે દેશ કાલને યોગ્ય જિનશાસનની પ્રજાવના કરનારા છે. તેઠનું કાર્ય તે પ્રજાવના નામનું ધીજું જૂપણ જાણવું. એ ગતિ એટલે અધિક ગુણોનો વિનય કરવો તે. એટલે તે આવતે ઊતે યજ્ઞ ધન, દાન જોડવા; આસન આપવું, ઘંડના કરવી, પગવાદે મુકવા જવું શર્યાદિ આઠ પ્રકારનો વિનય કરવો; તથા વૈયાયઠ કરવી, એટલે આચાર્યોપાધ્યાય આદિક દર્શની અન્ન, પાણી, યજ્ઞ, પાત્ર, ઓષધ આદિકથી જે વૈયાય-

ठ करवी ते; ते चक्ति नामें त्रीजुं जूपण जाणवुं. हवे कौशल एटले जेम
अनार्यदेशमां रहेला आर्जकुमारने श्रेणिक राजाना पुत्र अजयकुमारें वि-
चक्षणताची प्रतिघोष्यो; तेवी कौशलता ते चोधुं कौशल नामें जूपण जा-
णवुं. हवे तीर्थ वे प्रकारनुं. एक अव्य तीर्थ अने धीजुं जाव तीर्थ. ज्यां
तीर्थकरनां जन्मादिक कल्याणक थयां होय, ते क्षेत्रने अव्यतीर्थ जाणवुं;
तथा चतुर्विध संघ, अने प्रथम गणधर ते जावतीर्थ जाणवां. तेनी सेवा
ते तीर्थसेवा नामें पांचमुं जूपण जाणवुं.

हवे समकीतनां पांच दूपणो कहे ठे.

शंकाकांक्षा विचिकित्सा, मिथ्यादृष्टिप्रशंसनम् ॥

तत्संस्तवश्च पंचापि, सम्यक्त्वं दूपयंत्यलं ॥ १७ ॥

अर्थ:- शंका, कंखा, डुगंठा, अथवा फलसंदेह, मिथ्यादृष्टिनी प्रशंसा,
तथा मिथ्यादृष्टिनो परिचय ए पांचे दोषो समकीतने दूपित करे ठे.

टीका:- शंका वे प्रकारनी; देशची अने सर्वची, सर्वची, एटले धर्म
ठे, के नहीं ? एवी जे शंका, ते सर्वची शंका जाणवी. अने धर्म मान्येठते
पण, जीवादि पदार्थो सर्वव्यापक ठे के देशव्यापक ठे, इत्यादि जे शंका
ते देशची शंका जाणवी. त्या घने प्रकारनी शंका सम्यक्त्वने दूपण लागडे
ठे. कारण के, सधला पदार्थो केवलीगम्य ठे; आपणे ठगस्थ होवाची ते-
मने जाणी शकता नथी, अने ते आसनां वचनो होवाची संदेह करवा
सायक नथी. तो पण मोहना वशची थयेली शंकाने अटकाववी ते मुश्के-
ल ठे. सूत्रना एक अक्षरनी अरुचि करनारने पण मिथ्यादृष्टि कहेलो ठे.
माटे शंका न करवी. हवे कंखा एटले कुवर्शननी वांठा. ते पण देशची अने
सर्वची, एम वे प्रकारनी ठे; सधला पाखंडि धर्मेनी वांठारूप, सर्वची कं-
खा जाणवी. अने एकेक अन्य दर्शननी वांठारूप, देशकंखा जाणवी. जेम
बुद्धे स्नान, पान, आछादन, शयनीय इत्यादिनां सुखवालो धर्म कहेलो
ठे, एम कहेवुं ते देशकंखा जाणवी. माटे एवी रीतनी देशची अने सर्व-
ची जे कंखा करवी ते सम्यक्त्वने दूपण करनारी ठे. हवे विचिकित्सा
एटले चित्तनो विप्लव, जेमके तप आदिक करवां ते बुना कोलीआ जे-
वां, अने तेनुं फल तो मळे के, न मळे, इत्याचारवुं, ते विचि-

કિત્તા કહેવાય, અને તે પણ સમ્યક્ત્વને દૂષિત કરે છે. શંકા અને વિ-
ચિકિત્સામાં જોકે તફાવત જેવું નથી જણાતું, તોપણ શંકા છે તે, ડ્રવ્ય-
ગુણના વિષયવાલી છે, અને વિચિકિત્સા તે ક્રિયા વિષયવાલી જાણવી.
અથવા વિચિકિત્સા એટલે મુનિનાં મલમલિન ગાત્રો દેખી ડુર્ગંધા કરવી
તે. હવે ચોથો દોષ મિથ્યાત્વીની પ્રશંસા, એટલે જિનાગમથી વિપરીત દ-
ર્શનીર્તની પ્રશંસા કરવી તે. તેના બે ખેદો. સર્વથી તથા દેશથી. સર્વથી,
એટલે સઘલાં દર્શનોને યુક્તિવાલાં કહેવાં તે. અને દેશથી, એટલે અન્ય-
થવા એકનાં દર્શનને તત્ત્વવાલું માનવું તે. ઘણે જાતની મિથ્યાત્વિની પ્રશંસા
સમ્યક્ત્વને દૂષણ લગાડનારી છે. હવે પાંચમો દોષ મિથ્યાત્વિર્તનું સંસ્તવ
એટલે તેર્તનો પરિચય કરવો તે, કારણ કે મિથ્યાત્વિર્તના પરિચયથી, તે-
ર્તની ક્રિયા દેખવાથી, તથા પ્રક્રિયા સાંજલવાથી, સમકીર્તીર્તને પણ દ્રષ્ટિ
વિપર્યાસ થાય છે; ત્યારે મંદબુદ્ધિની તો વાતજ શી કરવી ? માટે તે મિથ્યા-
ત્વિર્તનો પરિચય પણ સમ્યક્ત્વને દોષિત કરનારો છે. એવી રીતે ઉપર કહેલા
ગુણોવાલા, તથા દૂષણરહિત સમ્યક્ત્વને, ડ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાલ તથા જાવની
સામગ્રીપૂર્વક, ગુરુની પાસે વિધિપૂર્વક અંગીકાર કરીને શ્રાવકો પાસે છે.

હવે મિથ્યાત્વ મોહનીમાં રહેલો પ્રાણી, એક કોડાકોડી સાગરોપમમાં
પટ્યોપમનો અસંખ્યાતમો જાગતો, એવી શ્રાવ્યર્જિત સાતે કર્મની સ્થિતિ
જ્યારે રાખે, ત્યારે તેને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય, અને તેમાંથી પૃથક્ત્વ,
પટ્યોપમ, (એટલે બેથી નવ પટ્યોપમ સુધીની) સ્થિતિ જ્યારે ઊઠી થાય
ત્યારે જીવને દેશવિરતિ પ્રાપ્ત થાય, એવી રીતે અણુવ્રતના મૂલરૂપ સમ્ય-
ક્ત્વનું વર્ણન કર્યું.

હવે પાંચ અણુવ્રતોનું સ્વરૂપ કહેણે.

વિરતિં સ્થૂલહિંસાદે, કિંવિધત્રિવિધાદિના ॥

અહિંસાદીનિ પંચાણુ, વ્રતાનિ જગદુર્જિનાઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:— મન, વચન, અને કાયાથી, કરવું નહીં, કરાવવું નહીં; એવી
ઠ જોડે, સ્થૂલ હિંસાદિકથી જે વિરમવું, તેને જિનેશ્વરોયે, પાંચ અણુ-
વ્રતો કહેલાં છે.

ટીકા:—સ્થૂલ હિંસા, એટલે મિથ્યાત્વિર્તન માનેલી અથવા, વ્રસ જી-

દ્વિતીયપ્રકાશ.

હિંસા અને ઉપલક્ષણથી નિરપરાધિ જીવોને સંકલ્પપૂર્વક મારવા અને આદિ શબ્દના ગ્રહણથી સ્થૂલ પદ્ધતિ (જરૂર ચોલવું તે) પ્રત્યે, અગ્રહણ, તથા પરિગ્રહોનું પણ ગ્રહણ કરવું. તે પાંચેથી જે વિ-
ધો; તેને જિનેશ્વરો પાંચ અણુવતો કહેલાં છે. તે વિરતિ મન, વચન,
કાયાથી કરાવવા, તથા કરવારૂપ ગ્રહણ કરવી. અહીં અનુમોદનાનો
જોગો દાખલ કર્યો નથી; તેનું કારણ એ કે, ગૃહસ્થોને પુત્રાદિક સંવંધિ
રિગ્રહની અનુમોદના હોય, તેથી તેનો અગ્ર નિપેધ કર્યો છે. અન્યથા
ગૃહસ્થો તથા સાધુએ એક સરખા થઈ જાય, હવે અહીં શંકા કરે છે કે,
જાગવાને આગમમાં ગૃહસ્થને ત્રિવિધે ત્રિવિધે પણ પચ્ચાણ કહેલું છે, તે
વતાં અહીં અનુમોદનાનો જાંગો કેમ ગ્રહણ નથી કરતા? તેને માટે કહે-
વું કે, જે ગૃહસ્થ દીકરા લેવાને તત્પર થયેલો, પડિમાધારી હોય, તે ત્રિ-
વિધે ત્રિવિધે પચ્ચાણ કરી શકે છે, અથવા સ્વયંચૂરમણ સમુદ્રમાં રહેલા
મત્સ્યઆદિકના માંસનું પણ ત્રિવિધે ત્રિવિધે પચ્ચાણ કરી શકાય છે,
(કારણ કે તે માંસ મલવાનો અસંજવ છે.) માટે તે ત્રિવિધ ત્રિવિધનો
પાઠ અલ્પવિપયવાલો છે, પણ દ્વિવિધ ત્રિવિધનો પાઠ તો બાહુલ્યવિપ-
યવાલો જાણવો.

હવે ત્રિવિધ ત્રિવિધ, ઘટલે મન, વચન, કાયાથી કરવા, કરાવવા
તથા અનુમોદવારૂપે લેલતાં તેના ઊગળપચાસ જાંગા થાય છે, અને તેના
પ્રણે કાલને લેલે એકસોને સડતાલીશ જાંગા પ્રાપ્ત છે. તેમાં અતીત કા-
લના નિંદારૂપને, વર્તમાન કાલના સંવરૂપે, અને અનાગત કાલના પ-
ચ્ચાણ રૂપે છે. એવી રીતે સામાન્યપણાથી હિંસાદિકને ગોચર એવી
વિરતિને દેખાડીને, હવે તેનું વિશેષ સ્વરૂપ દેખાડતા થકા કહે છે.

પંગુકુટિકુણિત્વાદિ, દૃષ્ટા હિંસાફલં સુધીઃ ॥

નિરાગ્રસજંતૂનાં, હિંસાં સંકલ્પતસ્ત્યજેત્ ॥ ૨૯ ॥

અર્થ:- બુદ્ધિમાન્ માણસે, પાંગલાપણું, કુટ્ટિપણું, તથા હાથ આદિ-
કનું તુલાપણું, તે સઘણને હિંસાનાં ફલરૂપે જોડેને, નિરપરાધી એવા
જીવોની સંકલ્પપૂર્વક હિંસાને તજવી જોઈયે.

અને ઉપલક્ષણથી નીચલી કાયના તમામ દોષોવાળો. કુટ્ટી ઇટલે ચાં-મઢીનાં રોગવાળો, અને ઉપલક્ષણથી અનેક પ્રકારના રોગોવાળો, અને કુણિ ઇટલે ખંડિત હાથવાળો, અને ઉપલક્ષણથી શરીરના ઉપલા જાગોમાં દૂપણોવાળો, તે સઘલાઈને શાસ્ત્રથી હિંસાનાં ફલરૂપ જાણીને, બુદ્ધિમાન્ માણસે તે હિંસાને તજવી. હિંસા કોની તજવી ? તે હવે દે-ખાડે છે. વેઈંદ્રિયાદિક નિરપરાધી ગ્રસ જીવોની સંકલ્પપૂર્વક હિંસા તજવી. પણ અપરાધીઓની હિંસા તજવાનો નિયમ નથી. ગ્રસ શબ્દથી એ-કેંદ્રિય જીવની હિંસા તજવાનો પણ નિયમ થઈ શકતો નથી. સંકલ્પ ઇટલે, “ આ પ્રાણીને હું માંસ આદિક મેલવવા માટે મારી નાંખું ” એવી બુદ્ધિથી હિંસા ન કરવી. પણ આરંજમાં થતી હિંસાનું પચ્ચલાણ પાલી શકાતું નથી. માટે ત્યાં જતના રાખવી.

હવે જેઠ જીવ તથા શરીરને એકાંત જિન્ન માને છે, તેના મતે શરીરનો નાશ થવાથી પણ જીવનો નાશ થતો નથી. વલી જીવ તથા શરીરને એકાંત અજિન્ન માનવાથી, શરીરના નાશની સાથેજ જીવનો પણ નાશ થાય છે, ત્યારે પરલોકજ ઠેરતો નથી. માટે દેહથી જીવને જિન્ન અજિન્ન, એમ સ્વાદ્વાથી માનતે ઠતે, દેહનો નાશ થતાં જે પીડા થાય છે, તેને હિંસા કહે છે. માટે જે હિંસામાં મરનારને દુઃખ ઉપજે, મનને ક્લેશ થાય, અને તેના શરીરના જાગોનો જેમાં નાશ થાય, એવી હિંસાને વિદ્વાન્ માણસે તજવી. પ્રાણી, પ્રમાદથી જે કોઈના પ્રાણનો નાશ કરે છે, તે હિંસા સંસારરૂપી વૃદ્ધનાં ઘીજ સમાન છે. મરનાર મરે અથવા ન મરે, તો પણ પ્રમાદીને હિંસા લાગેજ છે, અને અપ્રમાદીને હિંસા થતાં પણ હિંસા લાગતી નથી. વલી જીવને નિત્ય તથા અપરિણામી માનવાથી હિંસા થતીજ નથી, અને ક્ષણિકવાદીના મત પ્રમાણે તો જીવ, ક્ષણે ક્ષણેજ નાશ પામી રહ્યો છે, ત્યારે હિંસા શાની થાય ? માટે જીવને નિત્યાનિત્ય તથા પરિણામી માન્યે ઠતે કાયના વિયોગે કરીને હિંસા ઘટી શકે છે, કારણ કે, પીડા છે, તે, પાપનું કારણ છે. વલી કેટલાકો એમ કહે છે કે, ઘાતકી પ્રાણીઠને મારી નાંખવાં, કારણ કે, તેવા ઘાતકી એક જીવને મારવાથી ઘણા જીવોનું રક્ષણ થાય છે, તે કહેવું પણ અયુક્ત છે, કારણ કે, સઘલા પ્રાણીઠ ઘીજાઈના નાશથી પોતાનું પોષણ કર-

द्वितीयप्रकाश.

रा ठे, अने तेथी सघलाउने मारी नाखवा जोश्यें, अने एम करवाची तो, टावनी इडा करतां घकां, मूलपुंजी खोवाजेचुं थयुं. अने धर्म तो अहिंसामय, ते हिंसाची केम थाय ? कारण के, पाणीमां उत्पन्न थतां कमलो, अग्निमां-री उत्पन्न थतां नथी. वली पापोना हेतुरूप जे हिंसा, ते पापोनो शी रीतें नाश करे ? कारण के, मृत्युना हेतुरूप जे जेर, ते जीवितमाटे शी रीतें थाय ? वली केटलाको एम कहे ठे के, दुःखी जीवोनें दुःखमांथी ठोडाववामाटे मारी नाखवा, ते कहेचुं पण अयुक्त ठे, कारण के, तेवा जीवो मरायावाद जो नरकगामी थाय, तो तेमने स्वल्प दुःखमांथी ठोडावी अधिक दुःखमां घालवा जेचुं थाय; माटे एवी रीतनां कुतीर्थिउनां वचनोने तजवां. वली नास्तिक वादीउं कहे ठे के, आत्माज नथी, अने तेनाविना हिंसा-ज कोनी थाय ? अने हिंसानुं फल पण कोने मसे ? जेम पीठां (पिष्ट) आदिकची मदिरानी उत्पत्ति थाय ठे, तेम पंचभूतची चैतन्यशक्ति थाय अने ज्यारे ते भूतोनो नाश थाय ठे, त्यारे जीवचुं मृत्यु थयुं, एम क-राय ठे; आत्मानो अज्ञाव होते ठते, तेना मूलरूप जे परलोक, ते पण ठे नही; अने एवी रीतें परलोकनो पण अज्ञाव घवाची पुण्य पापनी त करवी, तेज घृथा ठे. वली तप, संयम आदिक तो जोगोनी वंचना-स्प ठे. इवे तेनो उत्तर कहे ठे. देहमां रदेसो जीव, स्वसंवेदनताचीज सिद्ध थाय ठे; वली हूं सुखी हूं, दुःखी हूं, इत्यादि तेनी प्रतीति ठे; " हूं घडाने जाणुं हूं " एम कहेवामांज कर्म, कर्ता, अने क्रिया ए त्रणे ज-णाय ठे; ते उतां कर्ताने शा माटे निषेधवो पडे ठे ? वली जो शरीरने क-र्ता माने, तो ते अचेतन होवाची, कर्ता ठरी शके नही, अने भूत अने चैतन्यना संयोगची जो माने, तो चेतनने असंगतपणुं आवे ठे; वली ते-मने एक कर्तापणानो अज्ञाव होवाची, में आ सांजळ्युं, में दीतुं, में स्प-शं कयुं, में सुंघुं, में चाळ्युं, इत्यादि घोखुं तेमने घटी शके नही. माटे एवी रीतें जेम स्वसंवेदनची पोतानां देहमां आत्माने अस्तिरूपें मान्यो तेम परना देहमां पण अनुमानची जाणवो. वली पोताना देहमां बुद्धिपूर्वक थती क्रियाने जोशने, वीजाउंमां पण तेवीज रीतें जाणवो एम प्रमाणची सिद्ध थपली वातने कोण निवारी शके ठे ? माटे ए रीतें जीवनी सिद्धि होते ठते, परलोकने मानवो ते दुर्घट नथी;

नहीं, पण नहीं प्रतिपेध करेली एवी हिंसामां पण यतनाने जाण-
नार. हवे अहीं कोइ शंका करे के, प्रतिपेध करेली हिंसा तो श्रावक
पाळे, पण नहीं प्रतिपेध करेली एवी हिंसा पाखवानी तेने शी जरूर ठे?
तेने माटे कहेवे के, ते श्रावक पण यतिनी पेठे मोझने छन्नारो ठे, मा-
टे ते पण शा माटे निरर्थक हिंसा करे. वली पण कोइ एवी शंका करे
के, हमेशां हिंसा तो जले करे, पण पठी धन आदिकतुं दान दहने ते
पापोनो नाश करशे, माटे ते अहिंसाव्रत पाखवाना क्लेशनी शी जरूर
ठे ? तेने माटे हवे कहे ठे.

प्राणी प्राणितलोनेन योराज्यमपि मुंचति ॥

तद्यथोत्थमघं सर्वोर्वोदानेऽपि न शाम्यति ॥ ११ ॥

अर्थ:- जो प्राणी, जीववाना खोजथी राज्यने पण तजी दीये ठे, ते-
वा प्राणीना वधथी उत्पन्न थतुं पाप पृथ्वीतुं दान देवाथी पण शांत थतुं
नथी (कारण के श्रुतिमां पृथ्वीदानने सर्वदानमां अधिक दान कहेछुं ठे.)

हवे चार श्लोकोथी हिंसा करनारनी निंदा कहे ठे.

वने निरपराधानां वायुतोयतृणाशिनां ॥

निघ्नन् मृगाणां मांसार्थां विशिष्येत कथं शुनः ॥ १४ ॥

अर्थ:- निरपराधी, तथा वायु, पाणी, अने घांस खानारा, एवा वन-
मां रहेला मृगोने, मांसने माटे, मारनार माणस कुतराथी केम वधी जा-
य ? अर्थात् तेने कुतरा सरखोज जाणवो.

टीका:- हवे अहीं कोइ शंका करे के, परनी जूमिमां रहेनार एवा
मृगादिकोने निरपराधी केम कहेवाय ? तेने माटे कहे ठे; अहीं निरप-
राधी, पटखे परनां धनने नहीं हरनारा, परनां घरने नहीं जांगनारा, त-
था परनो वध नहीं करनारा; अने वली वायु, पाणी, तथा घांस खानारा,
ठे, तेठ निरपराधीज ठे. अहीं मृगोना ग्रहणथी उपसङ्गणें करी बीजां प-
ण वनवासी प्राणीज जाणवां, माटे एवा प्राणीजने मारनार जे शिकारीज
तेजने कुतरा समानज जाणवा.

दीर्यमाणः कुशेनापि यः स्वांगे हंत द्रुयते ॥

निर्मैतून सकथं जंतूनंतयेन्निशितायुधैः ॥ १५ ॥

અર્થ:- જે માણસ, એક ઢાંચથી પણ પોતાના અંગે જાણે છે, તે માણસ તીવ્ર હથીયારોથી વીચારા નિરપરાધી શા માટે મારે છે?

નિર્માતું ક્રૂરકર્માણઃ ક્ષણિકામાત્મનોઘૃતિં ॥

સમાપયંતિ સકલં જન્માન્યસ્ય શરીરિણઃ ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:- ક્રૂર કર્મો કરનારા (શિકારિયું) પોતાની ક્ષણમાત્રની કરવા માટે, વીજાપ્રાણીનો સમસ્ત જન્મનાશ કરે છે.

ધિયસ્વેત્યુચ્યમાનોઽપિ દેહી જવતિ હઃસ્વિતઃ ॥

માર્યમાણઃ પ્રદરણૈર્દારુણૈઃ સકથં જવેત્ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:- તું મરી જા? એમ કોઈને કહેવાથી પણ તે વિચારો હઃસ્વિત છે; ત્યારે તેને જયંકર હથીયારોથી મારવાથી તો કેટલું વધું હઃસ્વિત શ્રૂયતે પ્રાણિઘાતેન રૌદ્રધ્યાનપરાયણૌ ॥

શ્રૂયતે પ્રાણિઘાતેન રૌદ્રધ્યાનપરાયણૌ ॥

સુજ્ઞાનોબ્રહ્મદત્તશ્ચ સત્તમં નરકં ગતૌ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:- આગમોમાં સંજ્ઞાયા છે કે, રૌદ્રધ્યાનમાં તત્પર એવા, જુને બ્રહ્મદત્ત નામે ચક્રવર્તિયો પ્રાણીયોના ઘાતથી સાતમે નરકે ગયેલા (અહીં તેમને નરકે જવામાં રૌદ્રધ્યાન હેતુરૂપ છે, નહીંતર સિંહનો ફરનાર તપસ્વિને પણ નરક મળત,) તેજની કથા કહે છે.

વસંતપુર નામે નગરમાં એક અગ્નિક નામે ઠોકરો હતો. એક દહાણો નગરથી દેશાંતર જવા નિકળ્યો, પણ સાર્થ (સંઘ)થી ટુટો પડી જતા તે જમતો થકો તાપસોને આશ્રમે જઈ પહોંચ્યો, ત્યાંના જમ નામના ધર્મપતિયે, તેને પુત્ર કરી રાખ્યો, અને ત્યારથી તે જમદગ્નિ નામથી ધર્મમાં પ્રસિદ્ધ થયો. ત્યાં તે પ્રત્યક્ષ તે અગ્નિ સરખો થઈને અત્યંત તપ કરતો હતો, અને તેથી તેનું તેજ પણ ઘણું વધ્યું. ઇટલામાં વૈશ્વાનર નામે એક દેવ, તથા ધન્યંતરી નામે તાપસોનો જન્મ દેવ, માંદો માદો વિવાર કરાવ્યા. એક કહે કે જૈન ધર્મ પ્રમાણરૂપ છે, અને ધીજો કહે કે, જૈન ધર્મ પ્રમાણરૂપ છે, એમ વાદ કરતાં તેડે એવા નિર્ણયપર આવ્યા કે, જૈન ધર્મ જૈનીયમાં જ જયન્ય હોય, તેની, અને તાપસોમાં જે ઉત્કૃષ્ટ હોય તેની પરીક્ષા કરવી, કે શુભોમાં કોણ ચડીયાતું છે? ઇટલામાં મિથિલા નગર

हंगरीमां, धारण करेल ठे नवो धर्म जेणें एवो पद्मरथ नामें राजा हते
 लावयति यइने वासुपूज्य जगवान् पासे दीक्षा लेवा माटे चंपा नगरी
 । हतो, ते वखते आ घने देवोए तेने रस्तामां जोयो. पठी तेउये तेने
 हानी इष्टायी, तेने अन्नपाणी आपवा मांड्यां; ते वखते ते राजा
 तथा तरस्यो हतो, तोपण तेणें ते स्त्रीधां नही; कारण के, धीर पु
 पोताना सत्त्व (धैर्यवासत्यथी) चलायमान यता नथी. वली ते देवो
 मां करवत सरखा कांटा अने कांकरा विखेरीने तेनां कोमल चरणव
 ने पण दुःख आप्युं. एवी रीतना मार्गमां पण, पगमांची रुधिर
 तां ठतां पण. ते रुखाळा मार्गमां जेम तेम चालया लाग्यो. वली तेउ
 । दोजावयामाटे गायन, नाच आदिक करुं तेपण गोप्रीडर दि
 वना पेठे निरर्थक गयुं. तेउं सिद्धपुत्रनुं रूप लेइ, तेने फदेवा लाग्या
 मदाजागी । हजु तारुं आयुष्य मोडुं ठे; माटे तारी इष्टा प्रमाणे तुं जो
 गव्य ? आ थोपनावस्थामां तप करवुं लायक नही, वली कयो उद्योग
 एस मध्यरात्रिना कार्यने प्रजातमां करे ? वली तारी युवावस्था उपा
 वली जाय, त्यारे पृक्षावस्थामां तुं तप करजे ? त्यारे राजायें करुं के, क
 व मार्ग बहुत आयुष्य हशे, तो बहुत पुण्य चशे, कारण के कमलिनीनुं ना
 । जखना प्रमाण प्रमाणे पृक्षि पामे ठे. वली इंडियोना विचारवाछां पो
 मांज जे तप करवुं, ते तप ठे, कारणके, जयंकर एषियारपाळा रणम
 शूरा यवुं तेज शूरापणुं ठे. एवी रीतें तेने अप्रसन्न जाणीने ते देव
 ती प्रशंसा करीने जमदग्नि नामें उत्कृष्ट तापसपावे परीक्षामाटे गदा
 । तेउये तेने पडनी पेठे विस्तारवाली जटावालो, तथा रापटाईदी ज
 इ गणलापगवालो जोयो. ह्ये ते देवो सेनी दाहीमां माखो करीने
 रटथी चकखानां जोडांनुं रूप करी तेमां रत्ना. पठी एक दिवस पक्षी
 वलीने फदेवा लाग्यो के, मारे हिमयंत पर्यंतपर जवुं ठे, त्यारे पक्षी
 करुं के, तुं पाठो अर्धा आव नही, तेथी तने नही जश देठे, त्यारे
 कसें करुं के, जो हुं पाठो न आवुं, तो मने गोहस्थानुं पाप, त्यारे च
 लीए करुं के, हे प्रिय ! जो तुं आ रुपिना पापना सोमं
 ने रजा आवुं, ते पचन सांजलीने जमदग्नि नापस
 तीउने पोरे ५ अने फदेवा लाग्यो

कार, तेम दुष्कर तपवालो, एवो जे हुं, तेमां पाप शी रीतें जाण्युं? त्यारे चकली रूपिने कहेवा लागी के तुं कोप कर मा ? तारुं तप नकामुं ठे, “अपुत्रीआनी गति नथी,” एवी श्रुति तें शुं नथी सांजली ? ते रूपि विचारवा लाग्यो के, हुं स्त्रीपुत्ररहित होवाथी मारुं तप पाणीमां गयुं एवी रीते तेने कोज पामेलो जोड़ने, धन्वंतरी जैन धर्मनी प्रतीति थवाथी जैनी थयो. पठी ते घने देवो अहश्य थया, अने जमदग्नि नेमिककोष्ट नामें नगरमां गयो. त्यांदक्षप्रत्ये जेम महादेव तेम घणी कन्यावाला जितशत्रु राजापासे ते गयो. त्यारे राजा पण लजो थइ हाथ जोडी तेने कहेवा लाग्यो के, आप अहीं शुं प्रयोजने आव्या ठे ? ते कहो ? त्यारे रूपियें कछुं के, हुं कन्यामाटे आव्यो तुं, त्यारे राजाए कछुं के मारी सो कन्यामांथी तमारी इछा आवे तेने खेइ जाउं ? पठी तेणे राजकन्याना अंतःपुरमां जइ कन्याउने कछुं के, तमारामांथी कोइ पण मारी धर्मपत्नी थाउं ? त्यारे तेउ पोकार करीने कहेवा लागीयो के, जटावालो, घरडो, दुबलो, तथा जिह्मक थइने आम बोलतां तुं शरमातो नथी ? त्यारे पवननी पेठे क्रोधित थइने ते रूपियें चडावेला धनुष् सरखी, सघल्ली कन्याउने कुबडी करी दीधी. पठी तेणे आंगणामां धुलथी रमती एक राजानी कन्याने जोइ; त्यारे तेणें कछुं के, तुं मने इछे ठे ? एम कही तेने एक बीजोहं देखाव्युं; त्यारे ते कन्यायें पण लग्नने सूचवनार एवो पोतानो हाथ लांवो कयां. पठी दरिद्रि जेम धनने, तेम तेणें ते कन्याने ग्रहण करी अने राजाए पण विधिपूर्वक गोदान आदिक सहित तेने सोंपी दीधी. पठी तेणें शालीना स्नेह संबंधथी ते सघल्ली कन्याउने तपशक्तिथी पाठी सारी करी; माटे धिक्कार ठे एवा मूढोने के, जे पोताना तपने फोगट गुमावे ठे; पठी जमदग्निए तेणीने पोताना आश्रमपदमां लइ जइने हरिणीनी पेठे उठेरवा मांडी पठी ते आंगलीउंथी दिवसोने गणते ठेते कन्या पण कामदेवना क्रीडावन सरखा यौवनने प्राप्त थई. पठी शिवें जेम पार्वतीसाथे, तेम जमदग्निए अग्निनी साहिणें विधिपूर्वक तेणीसाथे लग्न कर्युं. पठी शत्रुकाळें ते रूपिणें तेणीने कछुं के तारे माटे चरु साधुं तुं के, जेथी, तने उत्तम ब्राह्मण जातिनो पुत्र थाय; त्यारे तेणीयें कछुं के, हस्तिना पुरमां मारी एक बहेन अनंतवीर्य राजानी राणी ठे; माटे तेणीने थयें

पण एक क्षत्रियसंबंधि चरु सिद्ध करजो. पठी ते क्षत्रियें पुत्रने अर्थें, पो-
तानी स्त्री माटे ब्राह्मण संबंधि; तथा शास्त्रीमाटे क्षत्रियसंबंधि चरु साध्यो.
पठी ते स्त्रीयें विचार्युं के, मारा जेवो जंगली पुत्र न थाय तो सारुं, एम
विचारि तेणीयें क्षत्रियसंबंधी चरुनुं नक्षण कर्युं; अने ब्राह्मणसंबंधिचरु
पोतानी वेहेनने मोकळाच्युं तेथी तेउं वझेने पुत्रो थया; तेमां रेणुकाना
पुत्रनुं नाम राम पाड्युं, तथा तेणीना वेहेनना पुत्रनुं कृतवीर्य नाम पाड्युं.
पठी अनुक्रमें ते राम मोटो थयो, अने तेनो पिता क्षुपि ठतां पण ते, पा-
णीमां जेम बडवानल, तेम पोतानुं क्षत्रिय तेज देखाडवा लाग्यो. हवेत्यां
कोइ अतिसारनो रोगवालो विद्याधर आव्यो; तथा ते रोगथी तेने
आकाशगामिनी विद्या विसरी गइ.

त्यां ते रामें तेनी जाइनीपेठे श्रोपधआदिकथी सेवा करी, त्यारे ते वि-
द्याधरें तेने परवश करवानी विद्या आपी. पठी ते शरवणमां जइने ते वि-
द्याने साधवा लाग्यो, अने त्यारथी ते जगतमां परशुराम नामथी प्रसिद्ध
थयो. हवे एक दहाडो ते रेणुका पत्तिनी रजा खइने हस्तिनापुरें पोतानी
वेहेनने मलवा गइ. "आ शास्त्री ठे," एम विचारि चपलनेत्रवाली ते
रेणुका साथे अनंतवीर्यें जोगविलास कर्यो; कारण के, कामदेव अति अं-
कुशरहित ठे. एवी रीतें इज्जें जेम अहल्याप्रत्ये, तेम आ राजायें पण इ-
छा प्रमाणे तेणीनीसाथे विलास कर्यो. एवी रीतें रेणुकाने अनंतवीर्यथी
पुत्र थयो, अने ते पुत्रनी साथेज क्षुपि पण रेणुकाने खेइ गयो, कारण
के, स्त्रीमां सुव्य माणस प्रायः दोपतरफ दृष्टि करतो नथी. हवे अकाशे
फलेली वेखडी सरखी, पुत्रसहित रेणुकाने जोइने, परशुरामें गुस्ते थइ,
तेणीने कुहाडीथी ठेदी नाखी. पठी तेणीनी वेहेनं ते वात अनंतवीर्यने
कह्याथी, अने तेथी पवनथी जेम अग्नि तेम, अनंतवीर्य गुस्ते थयो;
पठी महावलवान् एवा ते अनंतवीर्य राजाए जमदग्निने आश्रमें जइने,
मदोन्मत्त द्वाथीनी पेठे तेना आश्रमने जांगी नाग्यो. एवी रीतें ताप-
सोने दुःख आपीने, तथा तेठनी गायो आदिक खेइने, सिंदूनी पेठे ते
धीरें धीरें घाखतो थको पाठो वळ्यो. ते वात जाणीने परशुराम, साक्षात्
यमनी पेठे तेनी पाठस दोळ्यो; तथा संग्राममां कौतुकी थइने, तेणें का-
ष्टनी पेठे अनंतवीर्यना कुहाडीची टुकडेटुकडा करी नाग्या. प्रधानोए ते-

ना राज्यपर महाबलवान् एवा तेना ठोकरा कृतवीर्यने वेसाड्यो, पण ते उमरें नानो हतो. पठी अनुक्रमें तेणे माताने मोहोदेत्री पोताना पिताना मृत्युनो वृत्तांत सांजळ्यो; त्यारे तेणें सर्पनी पेठे जडने जमदग्निने मारी नाख्यो; त्यारे परशुरामें पण पिताना वधथी गुस्से थड, हस्तिनापुर जड कृतवीर्यने मारी नाख्यो, कारण के, यमने शुं दूर ठे ? तथा तेना राज्यपर पोते वेठो; कारण के, राज्य तो पराक्रमने आधीन ठे. एवी रीतें परशुरामें नगरने दवाववाथी कृतवीर्यनी गर्जिणी स्त्री, वाघवाला वनमांथी जेम हरिणी, तेम नासीने तापसोना आश्रममां गड. त्यां तपस्वींण निधाननी पेठे तेणीने, क्रूर परशुरामथी वचाववामाटे जोंयरामां राखी. तेणीने चौद महास्वप्नोथी सूचित पुत्र थयो, तथा जोंयरामां जन्मवाथी तेनुं सुजूम नाम पाड्युं. पठी ज्यां ज्यां कृत्रियपुत्र हतो, त्यां त्यां देहधारी कोपाग्निसरखो परशुरामनो कुठार पोहोची वळ्यो; अर्थात् सधला कृत्रियोने तेणे मारी नाख्या. पठी एक दहाडो ते परशुराम ते आश्रममां गयो, तथा त्यां तेनो परशु (कुहाडो) जाज्वळ्यमान थयो थको, धुंवाडो जेम अग्निने तेम कृत्रियने सूचववा लाग्यो. त्यारे तेणे तपस्वियोने पुठ्युं के, शुं अर्हीं कोड कृत्रिय ठे ? त्यारे तेड कहेवा लाग्या के, तापस थएला अमो कृत्रिय ठियें. पठी दावानल जेम पर्वतना तटने तृणरहित करे, तेम ते परशुरामें सातवार पृथ्वीने कृत्रियरहित करी. एवी रीतें मारी नाखेला कृत्रियोनी दाढोथी परशुरामें एक आखो थाल जयों. पठी ते परशुरामें एक दहाडो नित्तिआडने बोलावी पूठ्युं के, माहं मृत्यु कोनाथी थशे ? कारण के घणासाथे बैर करनारालने परथी पोतानुं मृत्यु थवानी शंका होय; त्यारे तेडण कळुं के, जे माणस सिंहासनपर वेसीने, दुधपाकरूप थएली आ दाढोने पी जशे, ते माणसथी तारुं मृत्यु थशे. ते सांजळी परशुरामें एक दानशाला मंडावी, तथा त्यां अगाडीमां सिंहासन राखी, तेपर ते दाढोनो थाल रखाव्यो. हवे ते सुजूम पण आंगणामां रहेला वृद्धानी पेठे, हमेशां रुपियोथी लालन करातो थको वृद्धि पामवा लाग्यो. हवे एक दहाडो मेघनाद नामना विद्याधरें निमित्तिआडने पुठ्युं के, मारी पद्मश्री नामनी कन्या हुं कोने परणावुं ? त्यारे तेडण पण ते कन्या सुजूमने देवा कळुं त्यारे ते विद्याधरें सुजूमने ते क-

ન્યા યાપી; અને તેનો તે સેવક થયો. કુંવાના દેડકાની પેઠે વીજી જ-
ગોળ નહીં જનાર, પણ તે સુન્દરે એક દહાડો પોતાની માતાને પુછ્યું કે,
શું આ આઘડીજ પૃથ્વી છે? કે કંઈ અધિક છે? ત્યારે તેની માતાએ ક-
હ્યું, કે, હે વત્સ! પૃથ્વી તો અનંતી છે; આ આશ્રમ તો તેમાં એક માંછીના
પગ જેટલો છે. વલી આ પૃથ્વીમાં હસ્તિનાપુર નામે એક પ્રખ્યાત નગર
છે; તથા ત્યાં કૃતવીર્ય નામે મહા યજ્ઞવાન્ તારો પિતા રાજા હતો. તે તા-
રા પિતાને પરશુરામ મારીને, પોતે રાજ્યપર વેળો છે, વલી તેણે તમામ
પૃથ્વી ક્ષત્રિયવિનાની કરી છે, અને તેના જયથી આપણે અહીં રહીએ
છીએ. તે સાંજલી તત્કાલ ક્રોધાતુર થઈને, સુન્દર હસ્તિનાપુર ગયો, કા-
રણ કે, ક્ષત્રિયતેજ કુધર થયો છે; ત્યાં એકદમ તે દાનશાલામાં ગયો, ત-
થા ત્યાં રહેલા સિંહાસનપર બેઠીને, કુધપાકરૂપ થઈને તે દાઢોને તે
ચાઢ ગયો. ત્યારે બ્રાહ્મણ આરક્ષકો યુદ્ધ કરવામાટે ઊઠ્યા, ત્યારે સુન્દરે
મેઘસરસા નાદવાલો વાદ્ય જેમ હરિણને, તેમ તેડને માર્યા; તે સાંજલી
પરશુરામ પણ ગુસ્સે થઈને, જાણે કાલના પાસથીજ સ્વંચાલો થયો નહીં,
તેમ ત્યાં આવી લાગ્યો; તથા તેણે સુન્દરપર પોતાની પરશુ મુકી, પણ
અગ્નિનો તણલો જેમ પાણીમાં તેમ તે પરશુ નષ્ટ થયો તે વખતે સુન્દરે પણ
પોતાપાસે દૃષ્ટીયાર ન હોવાથી, તે દાઢોવાલો ચાલ ડાહ્યો, તથા તે
ચાલ પણ તુરત ચક્રરૂપે થયો. કારણ કે, પુણ્ય સંપદાથી શું નથી થતું?
એવી રીતે તે આઠમા ચક્રીએ તે ચક્રથી પરશુરામનું મસ્તક કમલની પેઠે
ઢેરી નાખ્યું. જેમ પરશુરામે સાતવાર પૃથ્વીને ક્ષત્રિયરહિત કરી હતી,
તેમ આણે એકવીશ વાર પૃથ્વીને બ્રાહ્મણવિનાની કરી. તથા પાંચલથી તે-
ણે ઠાંડ પૃથ્વી સાધી. વલી વૈતાલ્યની ગુફાઈ ખોલીને જરતના ઉત્તર-
ઠાંડમાં દાખલ થઈ મ્લેછોને તેણે જીત્યા. એવીરીતે ચારે દિશામાં જમી-
ને, ઘંટી જેમ ચળાને, તેમ તેણે સુન્દરને મારીને પૃથ્વીને જીતી. એવી રી-
તે હમેશાં રોડધ્યાનથી અંતર આત્માને જ્વલિત કરતો થકો, મૃત્યુ પા-
મીને તે સાતમે નરકે ગયો. એવી રીતે સુન્દરચક્રવર્તિની કથા કહી.

હવે બ્રહ્મદત્ત ચક્રીની કથા કહે છે.

પેહેલાં સાકેત નામના નગરમાં ચંદ્રસરસ્વી મનોહર આકૃતિવાલો
ચંદ્રાવતંસનો પુત્ર મુનિચંદ્ર નામે માણસ હતો; યોજાર્થી જેમ મજુર, તેમ

वांधीने मगाव्यो. वीजो पण कोइ माणस आवी रीतें साधुने पराज्व करे नहीं, एटखामाटे ते राजा, (मंत्रीने) बंधनसहित नगरमां फेरवी, साधुपासे लेइ गयो. त्यां जइ राजाए नमस्कार करवाथी मुनिउंए तेने आशिर्वाद आप्यो. त्यारे राजाए कहुं के, जेणे आपनो आपराध कयों ठे, ते माणस आ रह्यो, एम कही नमुचिने राजाए देखाव्यो; पठी तेउंए मृत्यु तुल्य दशाने प्राप्त थयेला नमुचिने राजापासेथी, गरुडपासेथी जेम सर्पने तेम ठोडाव्यो. पठी राजाए गुरुनुं वचन मानीने ते कर्मचंडालने नगरमांधी कहाडी मेढ्यो. एक दहाडो राजानी सुनंदा नामे पटराणी पोतानी चोसठ हजार शोक्यो सहित ते मुनिउंने बांदवा आवी. ते राणी पोतानां मुखथी पृथ्वीने पण चंद्रवासी करती थकी संजूतमुनिने नमी. ते वयते तेणीना खलाटनो मुनिने स्पर्श थवाथी, ते मुनि रोमांचित थयो, फारज के, कामदेव ठसनेज जोतो फरे ठे. पठी ते राणी तेमनी रजा लेइ अंतःपुरमां गइ, थने संजूतमुनिए रागथी नियाणुं कयुं के, आ मारा छुप्पर तपनुं जो फल होय, तो आवता जन्ममां हुं पण स्त्रीरक्षनो पति पठं. त्यारे विप्रमुनियें कहुं के, मोह देनार तपथी आ फलने मागीने, तुं मुरटडापक रत्नोनो आसन तरिके शा माटे उपयोग करे ठे? वही मोहरी फरेखा आ निपाणानो हजु पण तुं त्याग कर? कारण के तमारा जेराए मोहमां न पड्युं जोइयें; एवी रीतें वारतां ठतां पण तेणें नियाणुं तप्युं नहीं; थहो! विप्रयनी इत्ता यत्नवती ठे!!! पठी एवी रीतें, अनन्त करी, आयुःकर्मनो हय थवाथी मृत्यु पामी तेउं सौधर्मा देवलो-कमां गुंदर विमानमां देयां थया. ह्ये विप्रनो जीय त्यांथी नथीने पुरीतनाड नगरमां एक जेठनां पुत्रपणे थयां. संजूनो जीय पण त्यांथी नथीने कांरिड नगरमां ब्रह्म राजानी चुलनी राणीनी कुंठे ठपनो. ते-हीइ सोद मद्दा मन्त्रो जोइने, पूवें दिशा जेम मूर्यने, तेम पुत्रने जन्म आप्यो. राजाए पण तेनुं ब्रह्मदत्त नाम पाट्युं. ते चंद्रनी पेठे कटाने पा-रए करनो थकी, तथा जगननां नेग्रथी कुमुदने आनंद देतो थको इ-डि पानवा खाणो. ब्रह्माना चार मुखांनी पेठे मे ब्रह्म राजाने पण, का-रीने राजा ब्रह्म. हस्मिनापुत्रनो राजा कोणपुदम, कोजयानो राजा दी-पे तथा चंरनो राजा पुनवृष, एम चार मिथो हुता. तेउं पांचे, मंदन

वनमां जेम कल्पवृक्षो, तेम सायेज एकेकना नगरमां रहेता. एक द-
हाडो तेउ ब्रह्मदत्तना नगरमां आब्या, तथा त्यां केटलाक काजसुधी क्री-
डा करवा लाग्या. हवे ज्यारे ब्रह्मदत्त चार वर्षनो थयो, त्यारे ब्रह्मराजा म-
स्तकनी व्याधियी मृत्यु पाम्यो. त्यारे ते कटकादिक चार राजाउण तेनुं
मृत्युकार्य करीने मांढोमांहे विचार कयों के, ज्यांसुधि ब्रह्मदत्त वासक
ठे, त्यांसुधि आपणामांथी अकेक जणे अकेक वर्ष अहाँ रही तेनी रक्षा
करबी. एम वराव करी तेउमांथी त्रणेण तो पोताना वाराप्रमाणे मित्रनां
राज्यनी रक्षा करी. पण कोशखाना राजा दीघें, वलद जेम खेतरने, तेम
मित्रनां राज्यने खावा मांढ्युं. वली ते मुखें निरंकुश थइने, दुर्जन जेम
परनां मर्माणे, तेम गुप्त खजानाउने खोलवा मांढ्या. वली ते पूर्वनां परिच-
यथी अंतःपुरमां पण अटकावरहित जवा लाग्यो, कारण के, अधिकार,
माणसने प्रायें. आंधलो वनावे ठे. पठी त्यां ते चुलनी राणीसाथे एकां-
तमां रही कामविलास करवा लाग्यो; कारण के, इंद्रियो दुर्वार होय ठे.
एवी रीते सुखें विलास करतां तेउनां दिवसो मूहर्त्तनी पेठे जवा लाग्या.
तेउनी आ खराव चेष्टाने ब्रह्मराजाना चीजा हृदयसरखा घनुमंत्रिये जा-
णी. त्यारे तेणे विचार्युं के, चुलनी राणीए पोताना स्त्रीस्वजावथी आ अ-
कार्य करवा मांढ्युं ठे, कारण के, सती खोड तो कोइज होय ठे; वली वि-
विश्वास राखी, तेने (दीघने) जंडारसहित अंतःपुर सोंपवाथी आ अ-
कार्य थाय ठे, माटे कोइ दहाडो ते दुष्ट, कुमारनुं पण मातुं करशे, का-
रण के, दुर्जन माणस विलाडानीपेठे पोतानां पोपकनुं पण सारुं फर-
नार थतो नथी. एम विचारि तेणें पोताना वरधनु नामें पुत्रने ब्रह्मदत्तने
आ वात जणाववाने तथा तेने सेववानुं फरमाव्युं. पठी ते मंत्रीपुत्रें ते
वात ब्रह्मदत्तने जणाववाथी, धीरे रही नवा हाथीनी पेठे कोपने प्रका-
शतो थको, मातानां खराव आचरणने नहीं सहन करीने, कागडो थने
कोयल खेइ ते अंतःपुरमां गयो. तथा त्यां जइ मोटेथी घोखो के, आ य-
न्ने पक्षिउं वर्षसंकर होवाथी बधने लायक ठे, थने एवी रीतनां चीजाने
पण हुं मारीश. ते सांजली दीघ राजाए चुलनीने कसुं के, “कागडो हुं,
अने कोयल तुं,” एम तेणें जणाव्युं; माटे ते खरेखर थापणने मार-
शे, त्यारे राणीए कसुं के, एवी रीतनां वासकनां घोसवाथी तारे डरवुं

નહીં. વલી એક દહાડો તેણે હંસીની સાથે વગલાંને વાંધીને કહ્યું કે, આની સાથે આ ક્રીડા કરે છે, હું એવી રીતે કોણું પણ સહન કરું તેમ નથી, તે સાંજલી લીધે રાજાએ કહ્યું કે, હે રાણી, આ વાલક છે, તો પણ તેની આ વાળી, અંદર उत्पन्न થયેલા ક્રોધરૂપી અગ્નિના ધુંવાડા-સરસી છે. માટે આ કુમાર મોટો હોતે ઠટે, હાથીઠં પ્રત્યે જેમ સિંહ તેમ આપણ વસ્ત્રેને મારનાર થશે. માટે જ્યાંસુધિમાં તે સમર્થ ન થાય ત્યાં સુધિમાં, વિપમદ્વહની પેઠે તેને મારી નાલવો જોઈએ. ત્યારે રાણીએ કહ્યું કે, પાટલી કુમારને કેમ મરાય ? કારણ કે, તિર્યંચો પણ પોતાના પુત્રોનું પ્રાણની પેઠે રક્ષણ કરે છે. ત્યારે લીધે કહ્યું કે, પુત્રરૂપે આ તો તારો કાલ છે, માટે તું મુંઝા મા ? હું હોતે ઠટે પુત્રો કંઈ ડુર્લભ નથી. ત્યારે કામને વશ થયેલી તે યુવનીએ પણ શાકિનીની પેઠે પુત્રસ્નેહને તજીને તેનું વચન અંગીકાર કર્યું. પછી તેણે વસ્ત્રેએ વિચાર્યું કે, આપણે પ્રાપ્તદત્તનાં લભ કર્યાં, તથા તેના વાસદેવનાં મિશર્યા લાલનું એક ધર ધનાયનું. પછી વિચાર્યું ઘાદ જ્યારે તે તેમાં મુલે, ત્યારે વદુસહિત તેને રાત્રિએ આ ધર સલગાયીને મારી નાલવો. એમા વિચારિ, તેણે પુણ્ય-શુભની કન્યા સાથે તેનું વેશવાલ કર્યું; તથા વિચાર્યું માટે સઘલી સામગ્રી કરી રાખી. પછી ધનુમંત્રિએ તેણેના તે કૂર ઘૂંટાંતને જાણીને, લીધેરાજા-ને હાથ જોડીને કહ્યું કે, મારો કક્ષાવાન, નીતિવાન, કુશલ, અને જુવાન ધરો વરધનુ પુત્ર દેવેથી તમારી આજ્ઞામાં રહી મંત્રિપણું કરશે; કરણ કે, હું તો દેવે ધરદા વેલની પેઠે કાર્ય કરી શકું તેમ નથી, માટે તમારી અ-નુજાથી દેવે હું કંઈ જગોયે જઈ ધર્મપ્પાન કરીશ. ત્યારે લીધે રાજાએ વિચાર્યું કે, આ કપટી ક્યાંક લીજે જઈ કંઈક અનર્થ કરશે, તેથી તેણે પણ કપટથી તેને કહ્યું કે, પંડિતના જેમ રાત્રિ, તેમ તમારાગિના રાત્રિ જોડશે નહીં. માટે દાનઆદિકથી અર્હાંત નમો ધર્મપ્પાન કરો ? કેમ-કે. ટલમ વૃક્ષોથી જેમ વન, તેમ તમાગ જેથી રાત્રિ જોડે છે. ત્યારે ધ-રુમંત્રિએ પણ મંગાને કાંઈ ધર્મનાં ઓ મર્યા દાનગાજા માંદી; અને પં-ડિતને તે મંગાના વ્રવાદની પેઠે અગ્રપાણીનું દાન દેવા ત્રાપ્યો.

ત્યાં તેણે દાન આદિકના લપકારથી વશ કરેલા, પ્રતીનિશાતા માન-વો રાત્રે, તે સામના ધર્મથી લે કાંઈની મુર્ખા ત્રાપ્યો. પછી તેણે ગિ-

प्राङ्मूर्ति वृक्षने पाणीसरखा, एवा, एक शुभ कागलथी ते वृक्षांत पुष्पचू-
 खने जणाव्यो. तेथी पुष्पचूखें पण पोतानी दीकरीनी जगोये, हंसीनी ज-
 गाये. जेम वगलीने तेम एक दासीने मोकळावी. पठी सोनानी जगोये
 पीतलनी पेठे ते दासीये आज्ञापणयुक्त थड दिशाळ प्रकाशित करतां थकां
 नगरीमां प्रवेश कयां. पठी त्यां वाजीत्रो वागते ठते चुलनी राणीये ब्रह्मद-
 त्तने तेणीनी साये परणाव्यो. पठी तेणीये सयखा लोकोने विखेरीने बहु
 सहित ब्रह्मदत्तने ते लाखना घरमां सुवावास्ते मोकळ्यो. त्यारे कुमार पण
 पोताना परिवारने रजा आपी बहु सहित, पोतानी ठाया सरखा वरध-
 नुनी साये ते मेहेसमां गयो. त्यां ते मंत्रिपुत्रे मधरातसुधी वार्ताविनोद-
 थी राजकुमारने जागतो राख्यो. पठी त्यां चूलनीये ते मेहेसने सजगा-
 व्यो; ते वखते चूलनी तथा दीर्घना दुष्कृतनी अपकीर्तिना समूह सरखो
 धुंवाडो तेमांथी निकलवा लाग्यो. ते वखत अग्नि पण सतजीही ठतां कु-
 धातुरनी पेठे फोडो शिखाळरूपी जीजोथी जाणे सयधुं खाइ जवा माटे-
 ज होयनही, तेम वखवा लाग्यो. “आ शुं थयुं?” एम कुमारें पुठवाथी
 मंत्रिपुत्रे हुंकरां चुलनीनी दुष्ट चेष्टा जणावी दीधी. हवे अहींथी तमो-
 ने वचाववामाटे पिताजीये दानशाखासुधी एक सुरंग खोदावी ठे. माटे
 अहीं पाहुं मारीने, योगीनी पेठे तेनुं झार खोली तेमां तमे प्रवेश करो?
 पठी कुमार पण तेने फोडीने मित्रसहित तेमां दाखल थयो. पठी तेठ व
 ने सुरंगने ठेढेथी धनुष्य धारण करीने वे घोडाळ पर स्वार थया. त्यांथी
 ते घोडाळ पण पंचम धाराथी आसजेर दोडीने पांचसो योजन जइ मृ-
 त्यु पाम्या. पठी तेठ त्यांथी जीव वचाववामाटे पणें चाहीने नजदीकमां
 फोष्टक नामें गाममां गया. त्यां राजकुमारे “मंत्रीकुमारने” कणुं के, हे मित्र
 हवे तो कुधा थने तृपा वने पीडा करे ठे. हीमत राख? एम कही मंत्री
 कुमारे हजामत कराववामाटे गाममांथी नापिकने बोळाव्यो. त्यां तेनी
 अनुमतिथी राजपुत्रें फक्त एक चोटी रखावीने तमाम हजामत करावी;
 तथा जगवां वखो पेहेयां, तथा कंठमां वरधनुये पहेरावेली जनोइ पेहे-
 रीने खरेखर प्राहणरूपें राजकुमार थयो. वली ते मंत्रीपुत्रे तेनुं ठातीपर
 रहेलुं श्रीवत्सनुं खांठन पण दांकी दीधुं. एवी रीते राजपुत्रनी पेठे मंत्री-
 पुत्रे पण पोतानो वेप पाळटी नाख्यो. पठी तेठ गाममां दाखल थया,

त्यारे कोइक ब्राह्मणें तेमने जमवाने नोतरुं आप्युं. ते ब्राह्मणे तेउने सारी रीते जमाव्या. पठी त्यां ते ब्राह्मणनी छी कुमारनां मस्तकपर चोखा बधावीने, श्वेत वस्त्रोवाली एक कन्याने लावी. त्यारे वरधनुये कह्युं के, आ कलाविनाना घालकने कंठे तुं तोप क्यां बलगाडे ठे? त्यारे ब्राह्मणे कह्युं के, मारी बंधुमती कन्यानो आशिवाय कोइ वर थरो नही. कारणके निमित्तिये कह्युं ठे के, आ कन्यानो चरतार ठ खंड पृथ्वीनो राजा थरो, अने खरेखर ते आज ठे; कारण के, ते निमित्तिये कह्युं ठे के, जे माणस पोता नुं श्रीवत्स खांठन कपडांधी ढांकीने तारे घेर जमरो, तेने तारे आ कन्या आपवी. पठी त्यां ब्रह्मदत्ते तेणीनी साथे लग्न कयुं. पठी रात्रिये तेणीने शांत करीने, कुमार बीजी तरफ चालतो थयो. चालतां थकां प्रजाते एक गाम पासे पहुँच्या, त्यां तेउये सांजळ्युं के, सघला मार्गो दीर्घराजाये रोख्या ठे. तेथी तेउं मार्ग ठोडी चालवा लाग्या, अने तेथी वनपशुवंशी जरेल्ली एक महा अटवीमां जइ पड्या. त्यां कुमारने तृपा लाग्याची, तेने घडना गृहानीचे मुक्तीने मंत्रीपुत्र एकदम पाणी सेवा दोळ्यो. त्यां दीर्घनां माणसोये तेने उंजखी फडाडी पकडी लीधो. तथा तेउये तेने माठा शब्दो कही पांप्यो. पठी तेणें ब्रह्मदत्त तरफ संज्ञा करवाची छे पण नाशी गयो; तथा त्यां वनमां एक आश्रमथी बीजे आश्रम एम जटकाज लाग्यो. तेणे त्यां खाटां सारां फसो खातां थकां बीजे दिवसे एक तपस्वीने जांयो. त्यारे ते तपस्वी दया लायी तेने पोताने आश्रमें छंड गयो. त्यां तेणे कुलपतिने नमस्कार कयों. त्यारे कुलपतिये तेने पुत्रुं के, भारवाडमां कल्पगृहानी पठे उन्नम आश्रुतिनालो एयो जे तुं, तेनुं अग्रे आववुं केम थयुं? त्यारे गजकुमारें पण विश्वास राखीने पोतानुं हलाने ते महात्माने कही संन्यास्युं. त्यारे कुलपतिये हर्षित थइ कह्युं के, तारो रिता मारो महोटां जाइ जे, माटे अही तुं सुरोथी रहै? एवी रीते ते त्यां आश्रममां गयो; गृहमां वयां श्रुतु आथी; ते वगने ते कुलपतिये तेने शम्भुशास्त्रनी विद्या शिखयी. पठी वयांश्रुतु वीत्यापाद तापसो वनमां पसो सेवा माटे जवा लाग्या. त्यारे ब्रह्मदत्त पण कुलपतिये वयां वनां तेउनी साथे जवा लाग्यो. त्यां तेणे द्वार्यानी विद्या तथा मूत्र लोहार्थी विचारुं के, आश्रमां कोड द्वार्या लागे जे. पठी तापगोपे वापां

उतां पण तेना शोधमां पांचसो योजन गया घाद, तेणे पर्यंतसरखा एक द्वाथीने जोयो. ते द्वाथीने जोइ, तेणें गजारव करी तेने घोलाव्यो. त्यारे ते द्वाथी पण मुंड उंची करीने, तथा खाल आंखो करी ते कुमारप्रत्ये दोव्यो; तथा जेटखामां ते नजदीक आवे ठे, तेटखामां कुमारें तेने वग-यामाटे वझे पोतानो छुपटो नाव्यो. त्यारे द्वाथी पण ते कपडांप्रत्ये पो-ताना दंतपातो करवा लाग्यो. एवी रीतें कुमार तेने गारुडी जेम सर्वने, तेम खेखयवा लाग्यो. एटखामां वरसादें ते द्वाथीने उपड्य करवा मांडव्यो. त्यारें ते द्वाथी त्यांथी नाशी गयो, तथा कुमार पण एक नदीपासे पडो-च्यो. पठी ते नदी उतरीने तेणें एक पुराणुं शेदेर जोयुं; त्यारें तेमां प्र-वेश करतां तेणें एक वांसनी जाली जोइ; तथा त्यां एक तखवार अने पसुनंद पण तेणें जोयो. पठी तेणें ते तखवारथी वंश जालीने ठेदी नाखी. त्यारे तेनी अंदर तेणें स्फुरायमान होठोवाळुं एक मस्तक पडेळुं जोयुं. ते जोइ तेणें विचारुं के, अरे !! में कोइ निरपराधी विद्या साधवावाळाने मारी नाव्यो; पठी एवी रीतें निंदा करतो थको जेवो ते अग्राडी गयो के लुरत तेणें नंदनवन सरखुं एक उद्यान त्यां जोयुं. तेमां प्रवेश करतां तेणें अग्राडी एक सात जूमिनो मेहेख जोयो. तेपर चडतां तेणें हाथ-पर मुख राखीने चेठेली एक छीने जोइ. तेनी पासे जइ कुमारें पुवुं के, तुं कोण ठे ? तथा एकली अने शोकमां शामाटे ठे ? त्यारे तेणीए पण जयथी कलुं के, मारो वृत्तांत खांवो ठे; माटे तुं कोण ठे ? अने अहीं केम आव्यो ठे ? त्यारें तेणें कलुं के, हुं पांचाखना राजा ब्रह्मनो ब्रह्मदत्त नामें पुत्र तुं; ते सांजलतांज ते हंपेपूर्वक उज्जी थइ. अने आंखोमांथी हर्पाश्रु खावीने तेने पगे पडी; अने घोली के, हे कुमार, अशरण एवी जे हुं, तेने शरणरूप तुं आव्यो ठे, एम कही ते रडवा लागी. पठी कुमारें पुठ-वाथी तेणीए कलुं के, हुं तारा मामा थंग देशना राजा पुष्पचूलनी पु-ष्पवती नामें पुत्री तुं, अने ताराप्रत्ये देवाएली तुं; पठी एक दहाडो हुं विवाहनी घाट जोती थकी, हंसीनीपेठे वगीचामां रदेली वावडीमां र-मती हती. ते वखते नाद्योन्मत्त नामना विद्याधरें रावणें जेम सीताने तेम मने हरीने अहीं आणी ठे. ते मारी दृष्टिने नहीं सहन करवाथी विद्या साधवामाटे वंशजालीमां पेठो ठे. अने आजे तेनी विद्या सिद्ध थवाथी

તે મને પરણવાનો છે. ત્યારે કુમારે તેના વધની વાત તેણીને કહેવાયી, તે અત્યંત હર્ષિત થઈ. ત્યાં તેડના પરસ્પર અનુરક્તપણાથી તેડનો ગાંધર્વત્રિ-વાહ થયો. ત્યાં તેણીની સાથે રમતાં એક પોહોરની પેઠે આલી રાત તેણે નિર્ગમન કરી. પઠી પ્રજાતમાં બ્રહ્મદત્તે આકાશમાં સ્થેચરીડનો શબ્દ સાં-જલવાથી, તેણીને પુઠવાથી તે પણ સંત્રાંત થઈ કહેવા લાગી કે, આ ઘણે તમારા વૈરી વિદ્યાધરની સંઘા અને વિશાલા નામની વેદેનો છે. માટે હમણાં દ્વણવારસુધિ તમો જરા ટુપાઈ રહો, કે જેથી, તેડનો તમારા પ્રત્યેનો રાગ વિરાગ હું જોઈ શકું; વલી જો તેડ રાગ ઘતાઘશે તો હું. લા-લ ધંજા હલાવીશ, નહીંતર શ્વેત ધંજા હલાવીશ, તેથી તમો વીજી જ-ગોઈ જજો ? તે સાંજલી બ્રહ્મદત્તે કહ્યું કે, હું કંઈ તેનાથી ડરું તેમ નથી; ત્યારે પુષ્પવતીયે કહ્યું કે, હું તે માટે નથી કહેતી, પણ, તેમ કર્યાથી તે-ના સંબંધી એવા વિદ્યાધરો તમારી સાથે વૈરવાલા થશે. પઠી તેણીની મ-રજી માટે તે ટુપાઈ રહ્યો, ઇટલામાં તેણી પણ શ્વેત ધંજા હલાવવાથી, સ્ત્રીના ઉપરોધથી ધીરે રહીને વીજીતરફ ચાલ્યો, પણ તેવા માણસને કં-ઈ બીક હોતી નથી. પઠી તે જંગલ વટાવીને સંધ્યાકાલે એક તલાવપાસે પહોંચ્યો. તે તલાવમાં જઈ સ્નાન કરી તેણે પાણી પીધું, પઠી ત્યાંથી તે ઉત્તરપશ્ચિમના કાંઠાતરફ જવા લાગ્યો, ત્યાં તેણે લતાડના કુંજમાં વન-દેવી સરસી એક સ્ત્રીને પુષ્પો વીણતી જોઈ. તેણીને જોઈ બ્રહ્મદત્તે વિ-ચાર્યું કે, જન્મથી માંડી રૂપનો અન્યાસ કરતાં કરતાં ઠેવડે બ્રહ્માણ આ-ને બનાવી લાગે છે. તે સ્ત્રી દાસિસાથે વોલતી થકી, તથા ડોલર સરસા કટાક્ષો બ્રહ્મદત્તને મારતી થકી, તે જાણે વરમાલાજ નાચતી હોય નહીં, તેમ કરીને ચાલી ગઈ. પઠી કુમાર પણ તેણીને જોતો થકો, જેવો વીજી જગોતરફ ચાલ્યો, તેટલામાં તે દાસી, વસ્ત્ર, ચૂપણ અને તાંબૂલ સહિત ત્યાં આવી લાગી. તથા તે વસ્ત્રાદિક કુમારને આપી કહેવા લાગી કે, જે સ્ત્રીને તું હમણાં જોઈ, તેણી પણ સ્વાર્થસિદ્ધિમાટે આ તને વાનું આપ્યું છે; તથા મને કહ્યું છે કે, આ પુરુષને તારે પિતાજીના મંત્રિને ઘેર લાવવો. ત્યારે તે બ્રહ્મદત્ત પણ તેણીની સાથે નાગદેવ મંત્રિને ઘેર ગયો; તે વખતે તે મંત્રી પણ તેના ગુણોથી જાણે સ્વંચાયો હોય નહીં, તેમ સામો ડગો થયો.

દાસી પણ મંત્રીને કહ્યું કે રાજપુત્રી શ્રીકાંતાણ આમને તમારે ઘેર મો-

कल्या ठे, एम कहीं ते चाखती थइ. एवी रीतें मंत्रिथी सेवा करातां थ-
कां तेणें एक क्षणनी पेठे रात्रि व्यतीत करी. पठी प्रजातमां मंत्री तेने
राजदरवारमां लेइ गयो, त्यारें राजाए पण तेने आदरमान आप्युं. पठी
राजाए कुल आदिकनी तपास कर्याविनाज तेने ते कन्या परणावी. कु-
मारें पण हथीवालो मेखवीने ते कन्यासाथे लग्न कर्युं. पठी एक दहाडो
कुमारें ते कन्याने ठानी रीतें पुठ्युं के, तारा चापें मारुं कुलशील जा-
णाविना मने तने केम परणावी ? त्यारे श्रीकांता कहेवा लागी के व-
संतपुर नामें नगरमां शबरसेन नामें राजा हतो. तेना पुत्रने क्रूर गोत्री-
जए मारा पिताना राज्यपर वेसाड्यो, अने तेथी मारो पिता अर्हीआं प-
ल्लीमां पोताना सैन्यसहित रह्यो ठे. अर्ही जीखोने नमावीने, तथा धा-
डां पाडीने पोताना परिवारनुं ते रक्षण करे ठे. ते पिताने हुं अत्यंत व-
द्वज एवी पुत्री हुं; हुं जुवान थइ त्यारे तेणें मने कथुं के, सघला रा-
जाठ मारा वेरी ठे, तेथी तारेइहां रहीनेज कोइ वरने पसंद करवो. पठी
त्यारथी तलावने कांठे चक्रवाकीनी पेठे रहीने हुं सघला पंथीठने जो-
ती फरुं हुं. एटखामां में तमोने जोया. हवे एक दहाडो ते पल्लीपति धा-
ड पाडवा गयो, तेनी साथे कुमार पण गयो. ते गाम छुंटाते ठे तलावना
कांठापर रहेला कुमारने चरणे वरधनु आवीने पड्यो. तथा कुमारने कं-
ठें बलगीने रडवा लाग्यो; कारण के, इष्टनो मेलाप थतां दुःखो ठजराइ
आवे ठे. पठी कुमारें मिठां वचनोयें पूठ्याथी मंत्रिपुत्र पोतानुं पृच्छांत
कहेवा लाग्यो के, हे नाथ, तमोने बडनी नीचे मुकीने ज्यारे हुं पा-
णी खेवा भाटे गयो, त्यारे में आगल अमृतकुंडसरखुं एक तलाव
जोयुं. पठी जेटखामां पाणी खेइने हुं आवतो हतो, तेटखामां मने सु-
जटोए पकड्यो, अने पुठ्युं के, ब्रह्मदत्त क्यां ठे ? त्यारे में कथुं के, मने
खबर नथी. पठी ज्यारे मने तेउ मारवा लाग्या, त्यारे में कथुं के,
ब्रह्मदत्तने तो बाध खाइ गयो. त्यारे तेउए कथुं के ते जगो थमोने द-
ताव ? त्यारे कपटथी आम तेम जमीने तमोने नासी जवानी संझा में
करी. पठी में “परिम्राट्प्रतनी” गोली मद्दोडामां नाखी, तेथी हुं मड-
दानी पेठे पडवाथी तेउए मने तजी दीधो. पठी तेउ दूर गयायाद, हुं ते
गुटिका मुखमांथी कदाडीने, तमारी शोधभाटे गामोगान जमवा लाग्यो.

त्यां एक परिव्राजक मने मळ्यो, अने में तेने नमस्कार कयों. त्पारें तेने
 मने कळुं के, हुं धनुमंत्रीनो मित्र तुं, माटे मने कहे के, ब्रह्मदत्त क्य
 ठे ? त्पारे में पण तेने सघळुं वृत्तांत यथास्थित कही संजलाव्युं. पठी
 तेणें मने कळुं, के ते लाखनुं घर घाव्यावाद प्रजातें दीर्घ राजाए तेने
 तपास करी, तो अंदरथी एकज मुढहुं निकळ्युं पण त्रण निकळ्यां नही
 तथा त्यां सुरंग अने घोडानां पगलां जोइ तेणें विचार्युं के, धनुनी बु
 ङ्खिथी तमो वझे नाशी गया ठो, तेथी ते धनुपर कोपायमान थयो. पठी
 तेणें तमारी शोध माटे चारे वाजु माणसो मोकळ्यां, धनुमंत्री पण त्यांर्थ
 नाशी गयो, अने तमारी माताने दीर्घ राजायें मातंगना पाडामां राखी
 ठे. एवी रीतें दुःखपर दुःखनी वात सांजळी हुं कांपिड्य नगरमां गयो
 पठी त्यां कपटथी कापडीनो वेप लेइ मातंगोना पाडामां जटकवा लाग्यो
 पठी एवी रीतें जटकतां त्यां मने कोटवाल साथे मित्राइ थइ. पठी
 मारी माताने तेनी मारफतें त्यां शोधीने, में तेणीने एक गोळी आप
 वाथी मडदानी पेठे ते वेजान थइ गइ. ते वात कोटवालें राजाने ज
 णाववाथी तेना संस्कार माटे राजायें पोताना माणसोने हुकम कयों. ते
 माणसोने में कळुं के आ डोशीनो जो अत्पारें संस्कार करशो, तो राजाने
 मोटो अन्नर्थ थशे; ते सांजळी तेउं पोताने स्थानकें गया. पठी में कोटवा
 खने कळुं के, जो तुं मने सहाय करे, तो आना शक्थी हुं एक मंत्र साधुं.
 कोटवालें ते कबुल करवाथी संध्याकालें हुं तेणीना शवने दूरना स्म
 शानमां लेइ गयो. पठी त्यां में कपटथी मांडलां करीने कोटवालने पुर
 देवीने धलि देवा मोकळ्यो, तेना गयावाद में मारी माने बीजी गोली
 आपी, तेथी ते थालस मरडी वेठी थइ. पठी हुं तेणीने कछ गाममां दे
 वशर्मा नामें मित्रने घेर लेइ गयो; तथा तने शोधतो थको थहीं आव्यो
 हुं; माटे हे नाथ! हवे तमो पण तमारुं वृत्तांत कद्दो ? त्पारे कुमारें पण
 पोतानुं वृत्तांत तेने कही संजलाव्युं; एटखामां कोइ माणसें त्यां थावी
 तेउंने कळुं के, दीर्घराजाना सुजटो तमारा सरखा आकारवाली ठवि
 खेइने गाममां जमता थका कहे ठे के, थावा आकारनां माणसो थहीं
 आव्यां ठे ? तेथी में तमोने एवा जोया ठे, माटे हवे तमोने जे रुचे तें
 करो ? पठी त्यांथी तेउं नाशीने कौशांवी नगरीए आव्या. त्यां तेउं

उद्यानमां सागरदत्त शैव तथा बुद्धिज शैवना एक लाखनी शरतवाला
 कुकडाउने खडता जोया. ते कुकडाउ कुदी कुदीने एक बीजाने चांचोधी
 मारता हता. त्यां सागरदत्तना कुकडाने बुद्धिजना कुकडाए हराव्यो.
 त्यारे वरधनुए सागरदत्तने कहुं के, तारो कुकडो उत्तम उतां केम हायो?
 माटे जो तारी आझा होय तो तेनी तपास करूं. पठी सागरें हा पाड-
 वाधी तेणे तपास्युं तो बुद्धिजना कुकडाने पगे सोखंडनी सोयो जोइ. पठी
 बुद्धिजने पण माखम पड्युं के, कुकडाना पगें रद्देली सोइ आणें जोइ ठे,
 तेथी गुसरीतें तेने अरधो लाख दाम आपवानुं कहुं; पठी आ वृत्तांत व-
 रधनुए कुंवरने जणाववाधी कुंवरें सोइ खेंची छेइने, फरीधी सागरद-
 त्तना कुकडासाथे खडावतां ते बुद्धिजनो कुकडो हारीगयो. तेथी सागर-
 दत्त खुशी थइ तेउने पोताना रथमां वेसाडी पोताने घेर तेडी गयो. तेउं
 घेरे त्यां सुखे रद्देता हता, एटलामां बुद्धिजनो एक चाकर आवी, गुस-
 रीतें वरधनुने अरधो लाख दाम देइ गयो. पठी तेणें निर्मल मोतीउंनो
 हार देखाव्यो, ते हारमां पोताना नामनो एक कागल ग्रहदत्तें जोयो.
 एटलामां वत्सा नामनी एक तापसी आवी; तथा तेउपर थकत नाखी
 आशीर्वाद देइ, वरधनुने तेणीए कंडक कहुं, अने पठी चाली गइ; पठी
 मंत्रिपुत्रें ग्रहदत्तने कहुं के, हारपर बांधेला कागलनो आ उत्तर मागे
 ठे. वली तेणीए कहुं के, कागल ग्रहदत्तनो ठे; त्यारे में पुव्युं के, ग्रह-
 दत्त कोण ? त्यारे तेणीए कहुं के, आ नगरमां रती सरखी रत्नवती
 नामें एक शैवनी पुत्री ठे; तेणीए ते कुकडाना युद्धमां ग्रहदत्तने जोयो
 हतो. त्यारधी कामातुर थइने ते हमेशां ग्रहदत्तनेज संजाव्या करे ठे,
 एक दहाडो तेणीए पोते कागल सखीने आ हारसाथे मारी मारफत
 थर्हीं मोकळाव्यो; एम कही ते चाली गइ, अने में तेणीने आ उत्तरनो
 कागल आप्यो. पठी त्यारधी कुमार पण कामधी पीडावा लाग्यो. हवे
 एक दहाडो दीर्घ राजाए शोधवामाटे मोकळेखां माणसो त्यां थाव्यां.
 तेउं राजाना हुकुमधी ज्यारे शोध करवा लाग्या, त्यारे सागरदत्तें तेमने
 जांयरामां राख्या. पठी रात्रिण तेमने रथमां वेसाडी केटलेक दूर मुकी
 आवीने सागरदत्त पाठो वड्यो. तेउपें आगल जतां एक स्त्रीने रथपर श-
 खसहित वेठेली जोइ. पठी तेणीए पुव्युं के, तमोने आटछो यपो व-

खत केम लाग्यो ? त्यारे तेउए कहुं के, अमोने तुं उलखे ठे ? त्यारे ते कहेवा लागी के, आज नगरमां महाधनवान् धनप्रवर नामें शेरु इतो. ते शेरुने आठ पुत्रोपर हुं एक दीकरी हुं. में आ उद्यानमां आवी, उत्तम वरमाटे यक्षुं आराधन कयुं; त्यारें यक्षें तुष्टमान थइ मने कहुं, के ब्रह्मदत्त चक्री तारो स्वामी थशे. अने ते ब्रह्मदत्त, सागरदत्त अने बुद्धिलना कुकडाना रणसंग्राममां आवशे; वली भारा देवलआगल तेनो मेलाप थशे, एम ते यक्षें कहुं ठे, माटे तमो तुरत आवीने आ रथपर चडी वेसो ? त्यारें ब्रह्मदत्तें पण ते अंगीकार कयुं, अने तेउ वल्ले तेमां चडी वेठा, अने पुठ्युं के, क्यां जनुं ठे ? त्यारे तेणीयें कहुं के, मगधपुरमां धनावह नामें मारो काको ठे, ते आपणने आदरमान देशे. पठी ब्रह्मदत्तें पण मंत्रीपुत्रने सारथीनी जगोए राखीने ते तरफ रथने हंकराव्यो. पठी एवी रीतें कोशांवी देशने उलंधीने तेउ एक जयंकर अटवीमां आव्या. त्यां सुकंटक अने कंटक नामना चोरें ते-उने घेर्या. तेउये वाणोयें करीने आकाशने ठाइ मुक्युं. त्यारे कुमारें पण धनुष् लेइने वाणोथी चोरनी सेनाने ढांकी दीधी. तेथी ते चोरो त्यांथी नाशी गया. पठी मंत्रीपुत्रें कुमारने कहुं के, तुं रणसंग्राम करीने हवे थाकी गयो होइश, माटे आ रथमांज उंधी जा. पठी ब्रह्मदत्त पण रत्नवतीनी साथे ते रथमां सुइ गयो. पठी प्रजातें एक नदी आगल घोडाउं पण थाकीने उजा रह्या, तथा ब्रह्मदत्त पण जाग्यो. पण तेणें मंत्रीपुत्रने रथपर जोयो नहीं, त्यारे तेणें विचार्युं के, ते पाणी पीवा माटे गयो इशे, एम विचारि तेने ते बोलाववा लाग्यो. पण तेनो जवा-ब नहीं मलवाथी तथा रथना अग्रजागने रुधिरवालो जोइ, खेदथी मूर्छा खाइने कुमार रथपर पड्यो. पठी चेतना आव्यावाद उठीने ते रडवा ला-ग्यो; त्यारे रत्नवती तेने कहेवा लागी के, ते मृत्यु पाग्यो माटे पाठो आ-ववानो नहीं, माटे वचनथी पण तेनुं अमंगल तमारे करहुं न जोइयें. बल्ली कदाच ते तमारा कार्यमाटे पण क्यांक गयो होय; माटे पढ़ोच्या वाद तेनी तपास करहुं; आ जयंकर वनमां थोजहुं ठीक पठी पुन पण घोडाउंने हांकवाथी, तेउ मगधदेशना सीम ममां राजायें तेउने आदरसत्कार आप्यो.

द्वितीयप्रकाश.

ये कुमारने शोकातुर जोड़ पुठवाची तेणें कणुं के, मारा मित्रने
 रें मायों ठे, तेथी ते पाठो आव्यो नथी. त्यारें ते राजाए कणुं
 तेनी शोध कदाही छावीश, एम कही ते वनमां गयो; त्यांची अ
 णें कुमारने कणुं के, वनमां कोइ माणस तो मव्यो नथी, पण अ
 पाण मव्युं ठे. पठी कुमारें वरधनुने मराएलो जाणी शोक कयों.
 रात्रिना चोघा पदोरे त्यां चोरो आव्या, पण कुमारने जोड़ नाशी
 पठी ते अनुक्रमें राजएही नगरीए गयो, अने त्यां रत्नवतीने वहार
 पसोना आधममां मेली. पठी नगरमां प्रवेश करतां एक मेहे
 घारीमां वे नवयौवन स्त्रियोने तेणे जोड़. त्यारें स्त्रियो तेने कहेवा ला
 के, अमो प्रेमासने तुं तजीने ते वखते चाल्यो गयो, ते तुंने लायक ठे
 त्यारें कुमारें कणुं के, आ बात हुं कंइं पण जाणतो नथी. त्यारें ते स्त्रि
 योए तेने घोसाववाची, ते तेउंना घरमां गयो. पठी तेने ज्ञानजोजन क-
 राव्यावाद, ते स्त्रियो पातानी कया कहेवा लागीयो के, विद्याधरोना आ-
 णिमां शिवमंदिर नामना नगरमां ज्वलनशिख नामें पर्वत ठे. तेनी दक्षिण
 शिखा नामनी स्त्री ठे. तेनी अमो खंडा अने विशाखा नामनी वस्त्रे
 यो ठियें. एक ददाढो अमारा पिताए पोताना मित्र अभिशिखनी सा-
 णेहलमां वेठां थकां अष्टापद पर्वत तरफ देवताउने जता जोया. पठी
 ते तीर्थयात्रा माटे अमोने अने ते मित्रने लहने ते चाल्या. त्यां अष्टापद
 पर अमोयें तुल्यमान तथा वर्षोंवाली तीर्थंकरनी प्रतिमाउं जोड़. तेउंनी
 पूजा करीने, तथा ग्रण प्रदक्षिणा दहने अमोयें वंदन कर्युं. पठी ते मं-
 दिरमांथी निकड्यावाद अमोयें लाख अशोकनी नीचे वे चारणमुनिउने
 जोया. तेने नमस्कार करीने, अमो धर्मदेशना सांजखवामाटे त्यां वेठीयो.
 पठी तेने अमारा पितायें पुठ्युं के, आनो पति कोण थशे. ? त्यारे तेउंए
 कणुं के, जे माणस तेउंना जाहने मारशे, ते तेउंनो पति थशे. ते सांज-
 ती अमारा पिताजीने दिखगिरि थइ, त्यारें अमोयें तेने कणुं के, तें ह-
 णांज संसारना असारपणानी देशना सांजली ठे, अने शामाटे तुं खेद
 रे ठे. ? अमोने विषयसुखवांठा नथी, एम कही अमो अमारा जाह्युं
 ण करवा लागीउं, एक ददाढो जमतां थकां अमाने.

पुष्पचूलनी दीकरी पुष्पवतीने हरी गयो. तथा तेनी दृष्टिने सहन न करवाय
 ते विद्या साधवा गयो, ते पठीनुं वृत्तांत तमो जाणो ठो; हवे पुष्पवतीयेँ अ
 मारा जाइना मृत्युनुं वृत्तांत अमोने जणाव्याथी, अमोयेँ तमोने परणवान
 इच्छुं पण तेणीयेँ संभ्रममां श्वेत पताका हलाववाथी तमो चाव्या गया पठी
 अमो तमोने शोधतीयो थकी अहीं आवीयो. माटे हवे तमो अमोने परणो
 पठी कुमार पण तेउने परण्यो; एवी रीतें ब्रह्मदत्त तेउनी साथे क्रीडामां ते
 रात्रि निर्गमन करी; तथा प्रभातें तेमने कछुं के, मने राज्य मले त्यांसुधि,
 तमारे पुष्पवती साथे रहेबुं. पठी ते, आश्रममां रत्नवतीने शोधवा गयो, त्यां
 तेणीने नहीँ जोवाथी एक पुरुषने तेणें पुठयुं के, मनोहर वस्त्रवाली कोइ
 स्त्रीने तें आजे अथवा गइ काले अहीं जोइ ठे. ? त्यारें तेणें कछुं के, गइ
 कालें, नाथ नाथ करीने, एक स्त्री अहीं रडती हती, तेणीने उलखवाथी
 में तेना काकाने सोंपी ठे. पठी ब्रह्मदत्तने तेणीनो वर जाणीने, ते तेणी-
 ना काकाने घेर तेने तेडी गयो, त्यां ते काकायेँ रत्नवतीने ब्रह्मदत्तनी साथे
 परणावी. त्यां तेनी साथे सुख जोगवीने बीजे दहाडे तेणें वरधनुनुं मृत-
 कार्य कयुं, त्यां साक्षात् प्रेतनी पेठे ब्राह्मणो जमवा वेग हत्ता, तेनी अंदर
 ब्राह्मण वेपधारी वरधनु आवीने कहेवा लाग्यो के मने जोजन आपो, तेना
 साद उपरथी ब्रह्मदत्त तेने उलखी कहाड्यो; अने तेने आलिंगन देइ, ह-
 र्याश्रुथी नवरावीने, पोताना घरमां खेइ गयो. पठी कुमारें वृत्तांत पूठवा-
 थी तेणें कछुं के तमो ज्यारे रथमां उंधी गया, त्यारे चोरोयेँ आवी मने
 घेरी लीधो, त्यां एक चोरें मने बाण मारवाथी हुं पृथ्वीपर पड्यो, अने
 तेथी खताउमां हुं ढंकाइ गयो. पठी ते चोरो गयाघाद हुं एक गाममां
 गयो; त्यांना राजा पासेथी तमारी खबर सांजलीने हुं अहीं आव्यो हुं.
 पठी ब्रह्मदत्त तेने कछुं के, आवीने आवी रीतें हवे आपणें केटलोक व-
 खत रहीशुं ? पटलामां त्यां वसंतशुनो महोत्सव आव्यो. ते वखतें रा-
 जानो मदोन्मत्त हाथी सांकल तोडावीने नासवा लाग्यो; अने रस्तामांथी
 एक युवान कन्याने तेणें कमखिनीनी पेठे सुंदमां उपाडी. तेथी ते आ-
 कंद करवा . . . अने लोको पण ते जोइ हाहाकार करवा लाग्या. ते
 जोइ . . . तेणीने ठोडी ते हाथी कुमारतरफ दो-
 तेना दांतोपर पग मुकी तेनी उपर चडी वेगो.

द्वितीयप्रकाश.

पठी योगी योगथी जेम आत्माने, तेम ते कुमारें तेने अंकुशथी
 कर्यो. पठी खोकोथी शावाशी अपाता ते कुंमारें ते हाथीने स्तंजपासे
 जइ धांध्यो. पठी राजा त्यां आवी तेने जोइ आश्चर्य पाम्यो, तथा कहे
 वा लाग्यो के, शुं आ ते सूर्य ठे. ? अथवा इंड ठे ? त्यारे रत्नवतीना का
 कायें तेने सघळुं घृत्तांत कळुं. पठी राजायें पण खुशी घइने तेने पोतानी
 कन्याळ परणावी. हवे कुमार ते कन्याळ साथे सुख जोगवे ठे, एटलामां
 रक घरडी डोशी त्यां आवीने कहेवा लागी के, आ नगरमां वैश्रमण ना-
 ! शेठ ठे, तेने श्रीमती नामें पुत्री ठे. तेणीने तें हाथीघकी मुकावी ठे,
 त्यारथी ते तारामां अनुरक्त थइ थकी खेद पाम्या करे ठे. हवे जेम तें
 तेणीने हाथीघकी घचावी ठे, तेम लग्न करीने कामथी पण घचाय ? पठी
 कुमार ते कन्याने परण्यो, थने वरधनु पण सुबुद्धि मंत्रीनी कन्याने परण्यो.
 पठी त्यांथी तेड घने वाराणसी नगरीमां गया. त्यांनो राजा गौरवथी तेड
 सामो आवी, तेडने घेर खेइ गयो. त्यां ते कटक राजायें पोतानी कटक-
 वती नामनी कन्या तेने आवी तथा चतुरंगी सेना थापी वली त्यां तेम-
 ने आवेला जाणी, चंपानो राजा करेणुदत्त, धनुमंत्री तथा जगदत्त आदि-
 क राजाळ पण आल्या. पठी वरधनुने सेनापति करीने ब्रह्मदत्त दीर्घने
 जीतवा चाड्यो, एटलामां दीर्घनो दूत आवी कटक राजाने कहेवा ला-
 यो के, तमारे अमारा साथेनी घालमित्राइ तजवी न जोइयें. त्यारे कटक-
 राजायें कळुं के, ब्रह्म राजानां जीवतां थकां थमो पांचे मित्रो हता;
 तेना मृत्युवाद दीर्घे जे अकार्य कर्युं ठे, तेवुं फसाइ पण करे नही,
 दीर्घने जइ कहे के, ब्रह्मदत्त तारी साथे खडवा आवे ठे, माटे कां-
 तेनी साथे खड ? नहीतर नाशी जा ? एम कही कटक. दूतने विस-
 कर्यो. पठी ब्रह्मदत्तें पण अनुक्रमें कांपिल्यपुर जइने दीर्घसहित तेने
 सीधुं. पठी दीर्घ ते नगरमांथी सैन्यसहित यहार निकल्यो तथा
 ए पूर्णा नामनी साप्तीपासे वैराग्यथी दीक्षा सीधी थने मोहें पण
 वे ब्रह्मदत्तना सैन्यें दीर्घना सैन्यने पावुं हगाव्युं; पठी दीर्घ पोते
 पूरनी पेठे आवीने ब्रह्मदत्तना सैन्यने दूर हगावी दीधुं, त्यारे ब्रह्म-
 कोषायमान थइ, हाथीनी पेठे तेनी साथे खडवा लाग्यो तेड घने,
 समुद्रो जेम, मोजाळथी तेम हथीपारोपी खडवा लाग्यो, तेम

वखते ब्रह्मदत्त पासे चक्र आवीने हाजर थयुं, ते चक्रथी तेणें दीर्घना प्रा-
णोनो नाश कयों. ते वखतें देवोए जय जय शब्द करीने ब्रह्मदत्तपर पुष्पनी
वृष्टि करी, नगरना लोकोयें पण तेने मात, पिता, तथा देवतानी पेठे पूज्यो,
पठी ते नगरमां दाखल थयो. पठी तेणे ठखंड पृथ्वीने जीती. पठी राजाउयें
आवीने चार वयों सुधि तेनो अजिपेक कयों, एवी रीतें चोसठ हजार
स्त्रीउं साये ते, पूर्वनां तपरूपि वृक्षनां बीज सरखुं राज्यसुख जोगववा लाग्यो.

हवे एक दहाडो नाटक तथा संगीत चाली रहुं हतुं एटलामां एक
दासीयें आवीने तेने एक पुष्पनो गुंथेलो दडो आप्यो. ते दडाने जोइ
ते मनमां ऊहापोह करवा लाग्यो के, आचो दडो में क्यांक पण जोयोवे;
एम करतां तेने मूर्ठा आवी, तथा पठी जातिस्मरण ज्ञान थवाथी, तेने
माझम पद्युं के, आचो दडो, में सुधर्मा देवलोकमां जोयो हतो, माटे हवं
तें मारो पूर्पजन्मनो जाइ मने शीरीते मलशे? पठी तेणें पोताना जाइने
शोधया माटे एक थरधा श्लोकनी समस्या खखी, ते समस्या नीचे प्रमाणें

“आस दासो मृगो हंसो, मातंगवमरो तथा”

अर्थ:- आपणे घडे दास, मृगो, हंसो, मातंगो, तथा देवो हता. पठी
तेणें नगरमां पटो पजटाव्यो के, आ थर्धा श्लोकनी जे समस्या पुरशे तेने
थरपुं गाय थपीश. ते थरधो श्लोक नगरमां सर्वे लोकोयें कंठ कयों,
एत कोइ तेने संपूर्ण करी शक्युं नहीं. एटलामां पुरीमताल नगरना चि-
प्रजीव नामें कोइ शेतना पुत्रें जातिस्मरण ज्ञान थवाथी दीक्षा लीधी ह-
नी ते त्यां आव्यो. तेणें एक थरघट (रेंट) दाखाने ते थरधो श्लोक पो-
खनो मांजव्यो. ते मांजव्यी तेणें (साधुयें) ते समस्या पुरी के,

“एवा नो पटिका जाति, रन्याज्यान्यां धियुक्तयोः”

अर्थ:- एक बीजायी वृटा पडेखा एवा आपणनो आ ठठो जय ठे.
पठी ते थरघटवाये ते समस्या राजाने संजखाथी, तेथी राजाए पुगुं के.
कोरे पुरी? थारे नेणे पण ते मुनिनुं नाम कथुं पठी राजा तेने इनाम
थर्री, ते मुनिने जोवा माटे उघानमां गयो. तथा मुनिने हर्षाश्रुपूर्व
शब्दीने तेनी पामे मनेहर्षी ते घेजो. थारे मुनिनुं पण आशीर्वाद दवने
तेने प्रतिबोधनाते धर्मदेखना देवा मांटी के, हे राजा! आ थगार म-
मरमां धर्मदेखाय कंड पण मार नय्री. वखी, शरीर, यौवन, धन, पारस

વિગેરે સપહું, પવનથી ચલાયમાન થતી પતાકા (ધ્વજા) સરહું ધંચલ છે
 જેમ પૃથ્વીને મેલવવાને તેં ઘદારના વેરીઝને જીત્યા, તેમ મોહા મેલવવામાટે
 અંતરંગ વેરીઝને પણ તું જીત્ય ? અને તેમાટે તું યતિધર્મને અંગીકાર
 કાર્ય : ? કારણ કે, હંસ પણ પાણીમાંથી દૂધને સ્વેંચે છે. ત્યારે બ્રહ્મદત્તે ક-
 હું કે, હે ખાડ, સારું થયું કે તારો મેલાપ થયો, હવે તું યથેચ્છરીતે રા-
 જ્યને જોગવ્ય ? વલી તપોતું ફલ જોગો છે, તો શામાટે હવે તું તપ કરે
 છે ? ત્યારે મુનિયેં કહ્યું કે, મારી પાસે પણ ઘણી દોલત હતી, પણ મેં જ-
 યથી સૌધર્મા દેવલોકથી તું અહીં આવેલ તું, માટે હે રાજન્, પુણ્યના ક-
 લો થઈને તું નીચી ગતિમાં જવાનું નહિં કર ? વલી આર્યદેશમાં, શ્રેષ્ઠ
 કુલમાં મોહા દેનારા આ મનુષ્યજન્મને પામીને તું તેને ફોગદ ગુમાવ્ય
 નહીં ? વલી સ્વર્ગથી જ્યવીને ફીણપુણ્યવાલા થઈ આપણે નીચી યોનિયોમાં
 જટક્યા ઠિયેં, તે યાદ ઠતાં ઘાલકની પેઠે તું કેમ મુંજાઈ રહ્યા છે ? એવી
 રીતેં કહેતાં પણ રાજાને ઘોષ લાગ્યો નહીં, કારણ કે, નિયાણું કરના-
 ને ઘોષીવીજ ક્યાંથી મલે ? પઠી મુનિ પણ ત્યાંથી વિહાર કરી ગયા,
 આ અનુક્રમેં ધાતિ કર્મના કયથી કેવલજ્ઞાન પામી, જવોપગ્રાહિ ક-
 નો હાય કરી મોઢેં ગયા. પઠી બ્રહ્મદત્તે પણ સંસારસુખમાં નિમમ થ-
 સાતસો વર્ષો વ્યતીત કર્યાં. એક દહાડો કોઈ ઝંલખતા બ્રાહ્મણેં તે-
 પાસેથી તેનું જોજન માગ્યું. ત્યારે બ્રહ્મદત્તેં તેને કહ્યું કે, મારું જોજન
 પચે નહીં, અને કદાચ ઘણે કાલે પચે તોપણ તું તેમાંથી ગાંડો બ-
 રો. પણ તે બ્રાહ્મણેં નહીં માન્યાથી, રાજાએ તેને તેના પુત્રસહિત જ-
 ને; પઠી રાત્રિયેં તે બ્રાહ્મણ અનહદ કામાતુર થવાથી, પુત્રસહિત,
 વેહેન દીકરીવિગેરેની સાથે તેણે હુણચરણ સેવ્યું, પઠી પ્રજાતમાં
 મોતાના ઘરનાં માણસોને મોહોડું પણ દેલાડી શક્યો નહીં. ત્યારે
 ણેં વિચાર્યું કે, આ હુણ રાજાએ મારા કુટુંબનો ઘાણ કઢાવ્યો,
 મારિ તે નગરમાંથી નિકલી ગયો. ત્યાં તેણેં એક વકરાં ચરાવ-
 થી વેલુપ કરી પીપલાનાં પાનોને ઠેદતો જોયો, તેને જોઈ બ્રા-
 હ્મણેં કહ્યું કે, મારું વૈર આ માણસ વાલી શકશે, એમ વિચારિ તેણે
 પ્રાદરસત્કાર કર્યો; અને પઠી કહ્યું કે. આ રાજમાર્ગેથી, હા-

थीपर चडीने, श्वेत चामरठत्रो सहित जे जाय ठे, तेनी आंखमां तारे गोलीजं मारवी. पठी तेणें पण ते वात कबुल करी, कारण के, तेवा लोको पशुनी पेठे बुद्धिविनाना होय ठे; पठी तेणें जीत पाठल दुपाइने राजानी आंखोमां गोली मारवाथी, आंखो फुटी गइ, तथा चोकीदारोए पण ते मारनारने पकडी लीधो, तथा तेने ज्यारे मारवा मांड्यो, त्यारे तेणें ब्राह्मणनो वृत्तांत कह्यो. त्यारे राजाए कबुं के, धिक्कार ठे, ब्राह्मण नी जातिने, के जेजं खाय ठे, तेनुंज खोदे ठे. वली कुतरांने देवुं सारं पण कृतघ्न ब्राह्मणने देवुं सारं नहीं; माटे ते खल, पापी, मांसजन्हीनेज पेहेलां मारवो ? एम कहेतां थकां राजाए ते ब्राह्मणने कुटुंब सहित मारावी नाख्यो; तथा क्रोधने वश थइने तेणें पुरोहित आदिक सर्वे ब्राह्मणोने मरावी नाख्या; तथा मंत्रिने कबुं के, ते सघला ब्राह्मणोनी आंखो कहाडी तेनो थाल जरी तमो मारी पासे लावो ? पठी मंत्रिए पण राजाने रौद्रध्यानने वश थयेलो जोइने, “ श्वेदमातक नामनां फलोऽथी ” (चक्रुजेवा आकारवालां फलोऽथी) थाल जरीने राजानी पासे मेळ्यो. ते स्थालने स्पर्श करवाथी राजाने जे सुख मखतुं इतुं ते सुख स्त्रीरत्न पुष्पवतीने स्पर्श करवाथी पण तेने मखतुं नहोतुं. पठी जेम डुडुं छि माणस मदिराना पात्रने, तेम तेणें कोइ दहाडो पण, ते थाल पोतानी पासेथी खेसव्यो नहीं. एवी रीतें तेनुं रौद्रध्यान वृद्धि पामवा लांगुं. थने तेम करतां थकां सोल वर्षों बीती गयां, एवी रीतनां रौद्रध्यानमांज, आयुष्य पूर्ण थवाथी, मरण पामीने ते ब्रह्मदत्त चक्री हिंसाना अनुवेधनां फलरूप एवा सातमा नरकने पाम्यो. एवी रीतें ब्रह्मदत्त चक्रीनी कथा जाणवी.

वली पण हिंसकोने निंदता थका कहे ठे.

कुपिर्वरं वरं पंगु, रशरीरी वरं पुमान् ॥

अपि संपूर्णसर्वांगो, न तु हिंसापरायणः ॥ १८ ॥

अर्थः— हाथ विनानो, पांगलो, तथा कुत्सित शरीरवालो माणस पण (हिंसा नहीं करी शकवाथी) सारो, पण हिंसामां तत्पर एवो, संपूर्ण शरीरवालो माणस पण सारो नहीं.

हवे अर्ही कोइ शंका करे के, रोजध्यानपूर्वक हिंसा करवी, ते त
नरकना हेतुरूप ठे, पण शांतिमाटे, अथवा कुञ्जकमयी चालती आव-
ती, एवी मठीमार आदिक धंधाना निमित्तनी हिंसा रोजध्यान विनानी
होवायी दोषमाटे न थाय; ते वातने पण निषेध करता थका कहे ठे.
हिंसा विघ्नाय जायेत, विघ्नशांत्यै कृताऽपि हि ॥
कुलाचारधियाप्येपा, कृता कुलविनाशिनी ॥ २९ ॥

अर्थ:- विघ्ननी शांतिने माटे करेली हिंसा पण, यशोधरना जीव,
सुरेंद्रवत्तनी पेठे, उसटी विघ्नने माटे थाय ठे, तेम कुलाचारनी बुद्धिची
करेली हिंसा पण कुञ्जनो नाश करनारी थाय ठे.
हवे कुञ्जकमयी आवती हिंसाने पण, ठोडनारो माणस वखाणवा-
लायक ठे, एम कहेता थका कहे ठे.
अपि वंशक्रमायातां, यस्तु हिंसां परित्यजेत् ॥
स श्रेष्ठः सुलस इव, कालसौकरिकात्मजः ॥ ३० ॥

अर्थ:- कुञ्जकमयी आवती हिंसाने पण, जे कोइ तजे, ते माणस का-
सौकरिकना पुत्र सुलसनी पेठे उत्तम कहेयाय. ते सुलसनी कया कहे ठे.
मगध देशमां महा रुक्मिबाहुं राजगृह नामें नगर ठे. त्यां वीरप्रनुनां
एकमखो प्रत्ये जमरा समान श्रेणिक नामें राजा हतो. यमुदेवने जेम
की थने रोहिणी, तेम तेने नंदा थने चेलणा नामे वे जियो हती. ते-
नी नंदाने, जगतने थानंद करनारो अजयकुमार नामें पुत्र हतो; रा-
तेने महाबुद्धिमान् जाणीने सखलो राज्याधिकार सोंप्यो हतो. रा-
ते ते नगरमां श्री वीरप्रनु आवीने समोसयां. तेमने समोसयां जा-
श्रेणिक राजा अत्यंत हर्षयी त्यां आळ्यो. पठी त्यां देवता आदिक.
चैत्रापाद प्रनु धर्मदेशना देवा लाग्या. ते वखते कोइ गखत फो-
णस आवी प्रनुनी पासे वेगो; तथा पोताना शरीरमांची निकष-
री ते प्रनुना चरणने खेपन करवा लाग्यो. ते जोइ धेणिके शोध-
युं के, त्या माणस प्रनुनी आम आशातना करे ठे, माटे उपारे
उठे, त्यारे मारे एने मारी नाखवो. पटखानां प्रनुने ठीक
तेणें तेमने करुं के तमो मरो? थने श्रेणिकने वा-

थीं तेणें कछुं के, जीव ? अजयकुंमारे ठीक खावाथी तेने कछुं के, तुं जीव
 अथवा मर ? अने कालसोकरिकें ठीक खावाथी कछुं के, तुं जीव नहीं ?
 तेम मर पण नहीं ? हवे प्रजुने मरवानुं कहेवाथी राजायें गुस्ते थइ, पो-
 ताना सुजटोने हुकम कयोंके अहींथी उठे त्यारे एने पकडवो. पठी देश-
 नाने अंते ते कुष्टी प्रजुने नमस्कार करी उठ्यो, के, तुरत श्रेणिकना सुज-
 टोए तेने घेरी लीधो. एटलामां ते दिव्यरूपने धारण करीने आकाशमां
 उडी गयो. त्यारे राजायें प्रजुने तेविपे पुठवाथी, तेमणें कछुं के, ए देव
 हतो. त्यारे राजाएफरीने प्रजुने पुठ्युं के, हे जगबन् ! ए देव केम थयो ?
 तथा कुष्टी पण केम थयो ? त्यारे प्रजुए कछुं के, वत्सदेशमां कोशां
 नामें नगरी ठे, त्यां शतानीक नामें राजा हतो. ते नगरमां महादरि
 अने मूर्ख, एवो सेडुक नामें ब्राह्मण हतो. एक दहाडो तेनी गर्जिणी छी
 ए धी आदिक लाववानुं कछुं. त्यारें तेणें कछुं के, मारामां कंइ पण
 शलता नहीं, के हुं ते लावी शकुं. त्यारे तेनी स्त्रीए कछुं के, तुं राजा
 सेवा कर ? त्यांथी तने प्राप्ति थशे ते वात अंगीकार करीने पुष्प आदि
 कथी ते राजाने सेववा लाग्यो. एटलामां एक दहाडो चंपाना राजाए, कं
 शांवी नगरीने घेरो घाट्यो. ते वखते कोशांवीनो राजा लश्करसहित अं
 रह्यो हतो, तथा लडवावास्ते अवसर जोतो हतो पठी वर्षांतु आवी त्यां
 चंपानो राजा पण त्यांथी पाठो पोतानी नगरी तरफ जवाने उपड्यो.
 वखते सेडुक ब्राह्मण पुष्पो माटे वगीचामां गयो हतो, त्यारे तेणे चंपान
 राजाने लश्कररहित जोयो. तेज वखतें तेणें शतानीकने आवी कछुं के
 तारो शत्रु क्षीण लश्करवालो थइ उपडी जवानी तैयारी करे ठे. माटे
 त्यारे जो तुं तेनापर हल्लो करीश तो जीतीश. त्यारे राजाए पण लश्करस
 हित वहार नीकलीने तेनापर हल्लो कयों; ते वखते चंपानो राजा पण ल
 श्कर दूर निकली जवाथी खड्याविना नाशवा लाग्यो, त्यारे तेना हाथी
 घोडा, जंडार आदिक जे चाकी रछुं हतुं, ते कोशांवीना राजाए ग्रहण
 कयुं. पठी तेणें सेडुकप्रत्ये तुष्टमान थइ कछुं के तारे जे जोइए ते माग्य
 त्यारे ॐ ॐ ॐ मारी स्त्रीने पुठीने मागीश. पठी तेणें ते सघली
 बीना ॐ ॐ ॐ ते बुद्धिमती स्त्रीए विचार्युं के, आ राजापासेथी
 धनवान् थइ धीजी स्त्रीउं परणशे; एम विचारि

तेलीयें कणुं के, तारे राजापासे एम मागवुं के, हमेशां एकेक घरे न-
गरमां जोजन मले तथा दक्षिणामाटे एकेक सोना मोहोर मले तेम
परवुं. पठी राजापासे जइ सेडुकें पण तेवी रीतनी मागणी करी, त्यारे
राजाए पण विचारुं के, समुझमां पढीने पण घडो फक्त पोतामां माए
एटहुंज पाणी सेइ शके ठे, एम विचारि तेणें तेम करी आप्युं. पठी ते
दरेक घेर जमवा लाग्यो, तथा एकेक सोनामोहोर मेखववा लाग्यो. पठी
एम करतां थकां ते हमेशां सोनामोहोरनी खालचें, एकवार जमेखुं बमी-
ने बारंवार एक दिवसमां जोजन करवा लाग्यो. एवी रीतें तेणें घणुं धन
एकहुं कयुं, तथा पुत्रपौत्रादिक परिवार पण तेनो घणो कय्यो; हवे तेनै
अजीर्ण अन्नना बमनयी त्वचानो रोग थयो. पठी अनुक्रमें तेने कुष्ठनो रोग
घवायी, तेना हाथ पग सडी गया. पठी एक दहाडो मंत्रीए राजाने कहुं के,
अने कुष्ठनो रोग थयो ठे, अने ते चेपी रोग ठे, माटे तेनी साथे घणो
संपद करवो नही. माटे तेने बदले तेना पुत्रोने जमवा कहेवुं. पठी राजा
ना हुकमयी मंत्रिए ते बात सेडुकने कहेवायी, पोताना पुत्रोने मुकी पोते
घेर रहेवा लाग्यो. पठी पुत्रोए पण, तेने एक जुदी कोटडीमां राख्यो, तथा
तेउं तेनी आइा पण मानवा न लाग्या, अने ठेटेयी लाकडांना वासणमां
तेने जोजन देवा लाग्या. ठोकराउनी बहुठे पण, नाक आडा डुचा दइ, तेने
जोजन दूरयी फेंकवा लागीयो. त्यारें सेडुकें विचारुं के, आ लोको मारा-
धीज पैसादार थया अने हवे मनेज तरठोठे ठे. माटे हवे जेम हुं दुःखी
हुं, तेवा तेमने पण दुःखी करुं एम विचारि तेणें पुत्रोने कहुं के, हे पुत्रो !
हुं हवे जीवितयी फंटाखेखो हुं, माटे आपणा कुष्ठनो आचार ठे, के, मरवा-
नी इष्टा करनार माणसें कुटुंबने मंत्रीने एक पशु आपवो. माटे तमो एक
पशु लावो ? त्यारे मंदबुद्धिवाखा तेउं पण एक पशु लाव्या. पठी तेणें पो-
ताना शरीरपरयी मेख ठखेडीने, ते पशुने तेना जोजनमां खवराव्यो, के
जेयी ते पण कुष्टी थयो. पठी तेणें ते पशुने मारीने पोताना ठोकराउने
आप्यो, त्यारे तेउंये पण तेनो आशय नही जाणीने तेनुं जक्षण कयुं. पठी
ते सेडुक पुत्रोनी रजा छइ तीयें जवा निकल्यो. पठी मार्गमां तृपातुर
थवायी पाणीनो शोध करतां तेने एक जाडीमां पाणीनो जरेखो खाडो
मढ्यो. तेमां विविध प्रकारनां वृक्षोनां पान तथा फलो पडेखां होवायी,

थी तेणें कहुं के, जीव ? अजयकुंमारे ठीक खावाथी तेने कहुं के, तुं जीव
 अथवा मर ? अने कालसोकरिकें ठीक खावाथी कहुं के, तुं जीव नहीं !
 तेम मर पण नहीं ? हवे प्रजुने मरवानुं कहेवाथी राजायें गुस्से थइ,
 ताना सुजटोने हुकम कयोंके अहींथी उठे त्यारे एने पकडवो. पठी देख
 नाने अंतें ते कुटी प्रजुने नमस्कार करी उज्यो, के, तुरत श्रेणिकना सुज
 टोए तेने घेरी लीधो. एटलामां ते दिव्यरूपने धारण करीने आकाशमां
 उडी गयो. त्यारे राजायें प्रजुने तेविपे पुठवाथी, तेमणें कहुं के, ए देव
 हतो. त्यारे राजाएफरीने प्रजुने पुठ्युं के, हे जगवन् ! ए देव केम थयो ?
 तथा कुटी पण केम थयो ? त्यारे प्रजुए कहुं के, वत्सदेशमां कोशांभी
 नामें नगरी ठे, त्यां शतानीक नामें राजा हतो. ते नगरमां महादरिद्र
 अने मूर्ख, एवो सेडुक नामें ब्राह्मण हतो. एक दहाडो तेनी गर्जिणी स्त्री-
 ए घी आदिक लाववानुं कहुं. त्यारें तेणें कहुं के, मारामां कंइ पण कु-
 शलता नथी, के हुं ते लावी शकुं. त्यारे तेनी स्त्रीए कहुं के, तुं राजानी
 सेवा कर ? त्यांथी तने प्राप्ति थशे ते बात अंगीकार करीने पुष्प आदि-
 फथी ते राजाने सेवया लाग्यो. एटलामां एक दहाडो चंपाना राजाए, को-
 शांभी नगरीने घेरो घाड्यो. ते वखतें कोशांभीनो राजा लश्करसहित अंबर
 रखो हतो, तथा लट्यावास्ते अक्सर जोतो हतो पठी वर्षाशुनु आथी त्यारे
 चंपानो राजा पण त्यांथी पात्रो पोतानी नगरी तरफ जवाने उपज्यो. ते
 वखतें मेडुक ब्राह्मण पुण्यो माटे बगीचामां गयो हतो, त्यारे तेणे चंपाना
 राजाने लश्कररहित जोयो. तेज वखतें तेणें शतानीकने आथी कहुं के,
 तारो मद्य हीण लश्करवाखो थइ उपडी जवानी तैयारी करे ठे. माटे अ-
 त्यारे जो तुं तेनापर हज्यो करीश तो जीतीश. त्यारे राजाए पण लश्कररा-
 हित यद्दर नीकसीने तेनापर हज्यो कयों; ते वखतें चंपानो राजा पण ल-
 श्कर दूर निकसी जवाथी लट्याविना नाशया लाग्यो, त्यारे तेना हाथी,
 घोडा, खंढार आदिक जे याकी रशुं हतुं, ते कोशांभीना राजाए मदण
 कयुं. पठी तेणें मेडुकप्रत्ये तुष्टमान थइ कहुं के तारे जे जोडा ते माग्य
 त्यारे तेणें कहुं के, हुं मारी थीने पुर्तने मागोश. पठी तेणें ते सपसी
 थीना स्त्रीने जवाथी, त्यारें ते बुद्धिमती स्त्रीए विचार्युं के, आ राजागामेथी
 गमन आदिक मेडवशे, तो घनवान् बड्धीजी स्त्रीउं परपडो; एम विचारि

तेषीयें कहुं के, तारे राजापासे एम मागहुं के, हमेशां एकेक घरे न-
 गरमां जोजन मुख तथा दहिणामाटे एकेक सोना मोहोर मले तेम
 करवुं. पठी राजापासे जइ सेडुकें पण तेवी रीतनी मागणी करी, त्वारे
 राजाए पण विचार्युं के, समुद्रमां पडीने पण घडो फक्त पोतामां माए
 पटहुंज पाए न देखे शके ठे, एम विचारि तेणें तेम करी आप्युं. पठी ते
 इरेक घरे जे विचार्यो, तथा एकेक सोनामोहोर मेखववा लाग्यो. पठी
 एम करतां प्रकां ते हमेशां सोनामोहोरनी लाखचें, एकवार जमेहुं बमी-
 ने बारंवार एक दिवस ममां जोजन करवा लाग्यो. एवी रीतें तेणें घणुं धन
 एकहुं कर तथा पुत्रपोजिनि निक परिवार पण तेनो घणो बघ्यो; हवे तेनें
 अजीर्ण रोग बमनघी खच्यो नो रोग थयो. पठी अनुक्रमें तेने कुटनो रोग
 बवापी, तना हाथ पग सडी गेया. पठी एक दहाडो मंत्रीए राजाने कहुं के,
 अने दुनो रोग थयो ठे, अने ते जेपी रोग ठे, माटे तेनी साथे घणो
 संघ बरवो नहीं. माटे तेने बदले तेनो पुत्रोने जमवा कहेवुं. पठी राजा
 ना हुं मंत्रीए ते बात सेडुकने कहेवांथी, पोताना पुत्रोने मुकी पोते
 केरेवा लाग्यो. पठी पुत्रोए पण, तेने एक जुदी कोटडीमां राख्यो, तथा
 तेने तेनी आहा पण मानवा न लाग्या, अने ठेठेपी लाकडांना पासणमां
 तेने जोजन देवा लाग्या. ठोकराठनी बहुउं पण, नाक आहा डुचा दइ, तेने
 जेन दूरधी फेंकवा लागीयो. त्वारें सेडुकें विचार्युं के, था लोको मारा-
 की ज पेसादार थया अने हवे मनेज तरठोठे ठे. माटे हवे जेम हुं दुःखी
 तेवा तेमने पण दुःखी कहुं एम विचारि तेणें पुत्रोने कहुं के, हे पुत्रो!
 हवे जीवितथी कंठासेजो हुं, माटे थापणा कुखनो आचार ठे, के, मरवा-
 नी इठा करनार माणसें कुटुंभने मंत्रीने एक पशु थापवो. माटे तमो एक
 पशु लावो? त्वारे मंदबुद्धिवाला तेठ पण एक पशु लाव्या. पठी तेणें पो-
 ताना शरीरपरधी मेख उखेडीने, ते पशुने तेना जोजनमां खबराल्यो, के
 जेथी ते पण कुट्टी थयो. पठी तेणें ते पशुने मारीने पोताना ठोकराठने
 आप्यो, त्वारे तेठये पण तेनो आशय नहीं जाणीने तेनुं जदण कयुं. पठी
 ते सेडुक पुत्रोनी रजा खइ तीचें जवा निकल्यो. पठी मार्गमां वृषातुर
 थवाधी पाणीनो शोध करतां तेने एक जाडीमां पाणीनो चरेखो खाडो
 मढ्यो. तेमां विविध प्रकारनां एहोनां पान तथा फलो पडेखां होवाथी.

ઘણું અહિંસાનું (દયાનું) ફલ છે; વધારે શું કહેવું, દયા તો ઇચ્છિત વસ્તુ દેનારી છે.

પૌરી રીતે અહિંસાવ્રતનું સ્વરૂપ કહીને, હવે સત્યવ્રતનો અધિકાર કહે છે, તે ઘત જુગાપણથી દૂર રહ્યાબિના થઈ શકતું; વહી તે જૂનું ઘોસવાનું ફલ દેખાડ્યા બિના, તેમાંથી વિરતિ કરાવવી મુશ્કેલ છે, માટે પેહેલાં તેનું ફલ દેખાડીને, તેની વિરતિને દેખાડે છે.

મન્મનત્વં કાહલત્વં, મૂકત્વં મુખરોગિતા ॥

વીદ્યાઽસત્યફલં કન્યા, લીલાયસત્યમુત્સૃજેત્ ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:— ગુંગાપણને કાહલપણને (પ્રગટરીતે શબ્દો ન ઘોસાય તે.) મુંગાપણને તથા મુલના રોગને પણ, અસત્યનાં ફલતરિકે જાણીને, કન્યાલીલાદિક અસત્યનો ત્યાગ કરવો.

હવે તે કન્યાલીલાદિ અસત્યનું વર્ણન કરે છે.

કન્યાગોનૂમ્યલીલાનિ, ન્યાસાપહરણં તથા ॥

કૂટસાદયં ચ પંચેતિ, સ્થૂલાસત્યાન્યકીર્તયન્ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:— કન્યાસંબંધિ જૂનું ઘોસવું તે, ઉપલક્ષણથી તમામ મનુષ્યજાતિ સંબંધિ જૂનું ઘોસવું તે; વહી ગાયસંબંધિ જૂનું ઘોસવું તે, અને ઉપલક્ષણથી સપ્તમાં ઘોષમાં ગ્રાણીસંબંધિ જૂનું ઘોસવું તે; વહી જૂમિસંબંધિ, અને ઉપલક્ષણથી શુદ્ધ આદિ સંબંધિ જૂનું ઘોસવું તે; તથા કોઈની પાપણને ટંકવવી તે; અને જૂઠી સાદી કરવી. ૫ પાંચે સ્થૂલ અસત્યો જિનેશ્વર પ્રતુષ કહેલાં છે.

હવે તે પાંચે પ્રકારના જૂઠાં, વિશેષણ દ્વારાથી હેતુ મુકીને, તેનો પ્રતિષેધ કહે છે.

સર્વલોકવિરુદ્ધં ય, યદિશ્વસિતયાતકં ॥

યદિપક્ષ્ય પુણ્યમ્ય; ન વદેત્તદગૂર્ણતં ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:— સર્વ લોકમાં વિરુદ્ધ ઘણું, કન્યા, ગાય, તથા જૂમિસંબંધિ જૂઠાણું, તથા ચારણ ટંકવવાનું વિશ્વામયાન, તથા પુણ્યના વિપક્ષ્ય મૂર્તી સાદી, ઘટખા સંબંધિ જૂનું ઘોસવું નહીં.

हवे असत्यना फलने देखाडता थका, तेनो परिहार देखाडे ठे,
असत्यतोलधीयस्त्व, मसत्यावचनीयता ॥

अधोगतिरसत्याच्च, तदसत्यं परित्यजेत् ॥ ५७ ॥

अर्थः— आ लोकमां असत्यथी लघुता, अने वचनीयपणं थाय ठे, त-
था परलोकमां नीच गति मळे ठे; माटे असत्यनो त्याग करवो.

हवे जे प्रमादथी पण असत्य घोळे, तेने माटे कहे ठे.

असत्यवचनं प्राहुः प्रमादेनापि नो वदेत् ॥

श्रेयांसि येन ज्ञयन्ते, वात्ययेव महाजुमाः ॥ ५८ ॥

अर्थः— डाह्या माणसें प्रमादथी पण असत्य धोलवुं नहिं; कारण के,
तेथी तो, प्रचंड वायुथी जेम वृद्धो, तेम श्रेयो (कल्याणो) नाश पामे ठे.

वली पण असत्यथी थता आ लोकसंबंधि दोपो देखाय ठे.

असत्यवचनाद्वैर, विपादाप्रत्ययादयः ॥

प्राहुःपंति न के दोषाः कुपथ्याद्याधयो यथा ॥ ५९ ॥

अर्थः—कुपथ्यथी जेम रोगो, तेम असत्य वचनथी, घैर, पक्षात्ताप, अ-
प्रतीति, तथा आदि शब्दथी राजा आदिकनुं अवमान, इत्यादि दोषो,
उत्पन्न थाय ठे.

हवे मृषावादनुं परलोकसंबंधि फल कहे ठे.

निगोदेष्वथतिर्यक्तु, तथा नरकवासिषु ॥

उत्पद्यन्ते मृषावाद, प्रसादेन शरीरिणः ॥ ६० ॥

अर्थः— मृषावाद धोलवाधी प्राणीउं, अनंतकायमां, तिर्यंचमां, तथा
नरकमां उत्पन्न थाय ठे.

हवे ते मृषावादाना त्यागमां, उखडुं सुखडुं, काखिकाचार्य, तथा वसु-
राजनं, दृष्टांत कहे ठे.

ब्रूयाद् जियोपरोधाद्वा, नासत्यं कालिकार्यवत् ॥

यस्तु ब्रूते सनरकं, प्रयाति वसुराजवत् ॥ ६१ ॥

अर्थः— मरण आदिकनी चीकथी अथवा उपरोधथी कोझनी दा-
हिएताथी पण काखिकाचार्यनी पेठे जूनुं धोलवुं नहिं, अने जे घोडे,

ते वसुराजानी पेठे नरकमां जाय ठे. कालिकाचार्यनी कथा कहे ठे. आ पृथ्वीमां एक रमणीपुरी नामें शेहेर ठे, त्यां यथार्थ नामवालो जितशत्रु नामें राजा હતો. त्यां सुद्धा नामें एक ब्राह्मणी હતી, तथा તેણીને दत्त नामें पुत्र હતો. તે જુગારી तथा દારુડીઝ હતો; અને પોતાની આજી વિકામાટે તે રાજાને સેવવા લાગ્યો. પઠી રાજાએ તેને પોતાનો પ્રધાન કર્યો. તેણે ધીજા સામંતો આદિકને ફોડીને રાજાને કહાડી મેલ્યો; અને પોતે રાજ્યપર બેઠો, તથા ધર્મબુદ્ધિથી હિંસાવાલા થઈને કરવા લાગ્યો. એક દહાડો, તેનો કાલિકાચાર્ય નામેં મામો સાધુ થયાવાદ વિહાર કરતો ત્યાં આવ્યો. તે મિથ્યાસ્ત્રી દત્તને જવાની ઇચ્છા નહીં ઠતાં માતાના ઉપરોધથી તે તેમની પાસે ગયો, તથા ઝડપ થઈને પુઠવા લાગ્યો કે, હે આચાર્ય, જો તમો જાણતા હો, તો યજ્ઞનું ફલ કહો? ત્યારે આચાર્યે કહ્યું કે, તું ધર્મની પુઠા કરે ઠે, માટે સાંજલ? જે પોતાને અપ્રિય લાગે તે પર ને પણ કર્યું નહીં. ત્યારે દત્તે કહ્યું કે, હું તો યજ્ઞનું ફલ પુઠું તું, ત્યારે આચાર્યે કહ્યું કે, હિંસાઆદિક કલ્યાણકારી થતાં નથી, પણ ઊલટાં પાપોમાટે પાપ ઠે. યસી તે હુર્યુદ્ધિયેં આદેષ સહિત પુઠવાથી આચાર્યે કહ્યું કે, યજ્ઞનું ફલ તો નરક ઠે. ત્યારે દત્તે કહ્યું કે, તેની પ્રતીતિ શું? ત્યારે આચાર્યે કહ્યું કે, તું આજથી સાતમે દહાડો “શ્વકુંનીમાં” પકાવાશ. ત્યારે શ્રોધાયમાન થઈને દત્તે કહ્યું કે, તેની પણ સ્વાતરી શું? ત્યારે આચાર્યે કહ્યું કે, તે કુંનિપાકમાં પડ્યા પેહેલાં તારા મુલ્યમાં યિષ્ઠા પડશે. ત્યારે દત્તે કહ્યું કે, તમારું મૃત્યુ કોનાથી અને ક્યારે થશે? ત્યારે આચાર્યે કહ્યું કે, આવતી કાલે સ્વયમેવ મૃત્યુ પામી હું દેવલોક જશ. પઠી દત્તે આચાર્યને કેદ કરાવ્યા. હથે દત્તથી સેવ પામેલા સામંતોએ પેહેલાંના રાજાને ઘોષાવ્યો. તેથી દત્ત પણ ગાય પામીને પોતાના ધર્મમાં વૃત્તાઈ રહ્યો. હથે કર્મયોગેં તેણે વિવસ ગણવામાં બુદ્ધી જવાથી સાતમે દિવસે બહાર નિકળ્યો, અને તે રાજમાર્ગને ચોકીદારો પામે રક્ષણ કરાવ્યો. પટ્ટણમાં રમ્નામાં એક માસીયેં યિષ્ઠા કરીને તેરર ફૂલ ઢોંપ્યા. અને તે તે જુઝા મુનિને મારીજ, એમ વિચારિ ઘોડેપારાંથી યિટાવો પડ્યો તે બાંધવા લાગ્યો. પટ્ટણમાં એક ઘોડાની મરીથી તે યિષ્ઠા ઠરીને રક્ષણ મુલ્યમાં રહી, કારણ કે મુનિર્તની વાળી અન્યથા પાપ નહીં. હથે

दत्त पण खेद पामीने पोतानां घर तरफ पाठो फर्यो. एटखामां ते सामंतोयें तेने पकडीने बांध्यो तथा पेहेलाना राजाने गादीपर बेसाढ्यो. ते राजाये वर वाखवानी बुद्धिची तेने कुंजिपाकमां नाख्यो. तथा त्यां ते मृत्यु पास्यो.

एवी रीतें कालिकाचार्यनी पेठे सत्यव्रतने बुद्धिमानें तजतुं न्हों. एवी रीतें कालिकाचार्यनी कथा कही.

हवे वसुराजानी कथा कहे ठे.

चेदी नामना देशमां शुक्तिमती नामें नगरी ठे; ते नगरीमां अजि-
चंद्र नामें राजा हतो. तेने सत्य घोखनारो तथा महाबुद्धिमान् युधिष्ठिर
जेवो वसु नामें पुत्र हतो. क्षीरकदंब नामना गुरुनी पासे, पर्यंतक, नारद,
तथा आ वसु नामें राजकुमार ए त्रणे शिष्यो जणता हता. तेठ एक
दहाडो रात्रियें मेहेलनी उपर सुता हता, एटखामां आकाशमां जता
वे चारण मुनिठ परस्पर कहेवा लाग्या के, आ शिष्योमांथी एक स्वर्ग
जशे, अने वीजा वे नरकें जशे; आ वचन क्षीरकदंबें सांजळ्युं. तेथी
ते खेद पामवा लाग्यो के, अरे !! हुं तेमनो अध्यापक ठतां तेठ नरकें
जशे ? पठी तेठनी नरक स्वर्गनी परीक्षामाटे, तेणें ते त्रणेने एक वखतें
पोतानी पासे घोखाळ्या; तथा तेठने पीठाना त्रण कुकडा आपीने कळुं
के, ज्यां कोइ न देखे, त्यां आ कुकडाने तमारे मारवा. हवे तेठमांथी
नारद नगरनी वहार ते कुकडाने लइ जइ विचार्युं के, आनें गुरुयें कोइ
न देखे तेम मारवानुं कळुं ठे; माटे अहीं हुं अने ते मने, वली खेचरो,
लोकपाखो तथा झानीठ पण देखी रह्या ठे; माटे गुरुनो अजिप्राय आने
न मारवानो ठे. वली गुरु हमेशां दयाळु ठे, माटे अमारी बुद्धिनी परी-
क्षामाटे तेमणें आभ कर्तुं ठे, एम विचारि तेने मार्याविनाज गुरुपासे ते
आळ्यो, अने न मारवानुं कारण पण तेमने तेणें जणाळ्युं. त्यारे गुरुयें
जाण्युं के, आ स्वर्गगामी ठे, एम विचारि गुरुयें तेने स्नेह्यी आखिगन
कर्तुं. पठी वसु अने पर्यंत पण आवीने कळुं के, कोइ न देखे तेम अ-
मोयें आमने मार्या ठे. त्यारे गुरुयें गुस्ते थइ कळुं के, अरे पापियो ! पे-
हेलां तो तमोयें तेने जोया, वली खेचरादिकें पण जोया माटे तमोये तेने
केवी रीतें दृष्टा ? पठी तेणें विचार्युं के, आ घन्नेने जणावतुं फोकट ठे.
वली मारो प्रिय पुत्र, तथा पुत्रथी अधिक एवो आ वसुकुमार पण ज्यारे

नरकमां जशे, त्यारे मारे हवे गृहस्थावासथी सयुं, एम विचारि तेणें दी-
क्षा लीधी, अने तेने स्थानकें पर्वत आव्यो. हवे नारद पण जणी गणीने
हुशीयार थइ पोताने स्थानकें गयो. हवे अजिचंद्र राजायें पण सम
आवते ठते दीक्षा लीधी, अने तेथी वसुकुमार राजा थयो. तथा ते सत्
वादी होवाथी जगतमां प्रसिद्ध थयो. एक दहाडो एक शिकारीयें, हर-
णने मारवामाटे फेंकेलुं पोतानुं वाण अटकेलुं जोयुं तेनुं कारण तपासवा
माटे त्यां जतां तेणें एक स्फटिकनी शिला जोइ; ते जोइ तेणें विचारुं
के, में ब्रमथी आमां प्रतिविंब पढेला हरिणने जोयुं वली आ शिला व-
सुराजाने लायक ठे, पठी तेणें राजाने गुप्तरीतें ते बात करवाथी राजायें
ते शिला ग्रहण करीने घणुं धन आप्युं. पठी राजायें गुप्तरीतें कारीगरो-
पासे तेनुं आसन घडावीने, ते कारिगरोने तेणें मारी नखाव्या. हवे ते
आसनपर वेसवाथी, लोको तेने सत्यना प्रजावथी आकाशमां अधर वे-
ठेलो जाणवा लाग्या. तथा लोकोमां एवी प्रसिद्धि थइ के, सत्यना प्रजा-
वथी, तेने देवताउं सहाय थया ठे. ते प्रसिद्धिथी सघला राजाउं पण ज-
यथी तेने वश थया. हवे एक दहाडो नारद त्यां आव्यो, त्यारे तेणें प-
र्वतने शिष्योप्रत्ये ऋग्वेद जणावतो जोयो. तेमां पर्वतें “अजाथी यज्ञ क-
रवो” एवो पाठ आवतां अजनो अर्थ घेतो कयों. त्यारे नारदें कहुं के,
हे जाइ, ब्रमथी तुं आम केम घोखे ठे. गुरुयें तो “अजा” नो अर्थ ब्र-
ण वर्पनुं जुनुं धान्य. के जेने वाव्याथी उगे नहीं एवो कयों हतो. त्यारे
पर्वतें कहुं के, पितायें पण तेनो अर्थ घेतो कखो ठे, अने वली नाममा-
खामां (कोशमां) पण तेज अर्थ जे. त्यारे नारदें कहुं के शब्दोनी अर्थ
कल्पना मुख्य थने गोण एम वे प्रकारनी ठे, तेमांथी गुरुयें गोण कल्प-
ना कहेली ठे. वली गुरु धर्मनो उपदेश देनारा ठे अने श्रुति पण धर्मात्म-
क ठे, माटे ते घनेने जूठा पाडी तुं पापनो बंध पाड नहीं ? त्यारे पर्वतें
गुस्ते थइ कहुं के, तेनो अर्थ घेतोज थाय ठे, थने आपणे तेनी परीक्षा
करावीयें, तेमां जे जूठो पडे तेनी जीज ठेदवी. पठी तेउये सम्मतिपूर्वक
वसुराजाने परीक्षक नीम्यो. णटखामां पर्वतनी मा थावीने गुप्त रीतें प-
र्वतने कहेया खागी के, तारा पितायें “यजनो” अर्थ नारदना कदेश
प्रमाणे कयों ठे, एम में पण घरनुं कार्य करतां करतां सांजख्यो हनो; मा-

दे आ जिह्मादेदननी शरत तें ठीक करी नही. त्यारे पर्वतें कण्ठुं के जे थ-
वानुं हतुं ते थयुं. पठी तेनी मातायें राजापासे जइ पुत्रनी जिह्मा मागी.
त्यारे राजायें पण गुरुनी स्त्रीने आदरमान देइने ते बात कबुल करी, त-
था कण्ठुं के, मारा वेठां ते मारा पर्वत जाइने कोण नुकशान करे तेम ठे?
पठी तेणीयें सघलुं वृत्तांत राजाने कण्ठुं. त्यारें राजायें कण्ठुं के, प्राण जा-
य, तोपण हुं जूतुं केम घोली शकुं? पण तेणीयें घणोज आग्रह करवाथी
तेणें ते बात कबुल करी. तेथी ते पण खुशी यइने घेर गइ. पटलामां ते
उं घन्ने त्यां आख्या. त्यां सज्जामां केटलाक मध्यस्थ माणसो पण आवी
वेठा. राजा पण ते स्फटिकशिखापर वेजो. पठी घन्नेये पोतपोतानो पद्म
कही। संजलावीने, तेमांथी सत्यासत्य कहेवामादे राजाने विनति करी.
त्यारे राजायें पोतानी सत्यप्रसिद्धिने नहीं गणकारतां “अज” नो अर्थ
घेटो कयों. ते बखते देवोयें गुस्से थइ तेने ते शिखापरथी नीचें फेंकी दी-
धो. त्यारें नारदें पण तेने कण्ठुं के, जूठी साक्षी पुरनार एवो जे लुं, तेनुं
हवे चंडाखनी पेटे मुख पण कोण जोशे? एम कही ते पोताने स्थानकें
गयो. पठी तेनी आठ पेहेडीमुधिना राजाउने देवोयें मारी नाख्या.

एवी रीतनी वसुराजानी कथा सांजलीने जिनवचनोने माननारो, एवो
कयो माणस जूतुं बोले?

एवी रीतें नारदपर्वतनी तथा वसुराजानी कथा जाणवी. परने पीडा
करनारां सत्यवचनने पण असत्य तरिके लेखीने न बोखतुं, तेने मादे कहेठे.

न सत्यमपि ज्ञापेत, परपीडाकरं वचः ॥

लोकेपि श्रूयते यस्मात्, कौशिको नरकं गतः ॥ ६९ ॥

अर्थः—परने पीडा करनां सत्य वचन पण बोखतुं नहीं, कारणके, तेम
करवाथी कौशिक तापस नरकमां गयो ठे, एम अन्यदर्शनीउना शास्त्र-
मां पण संजलाय ठे.

हवे कौशिक तापसनी कथा कहे ठे.

कौशिक नामें कोइएक शांत तापस, गामने तजीने गंगाने कांठे वस-
तो हतो; ते त्यां भमता, तथा परिग्रहरहित थइने कंदमूलनो आधार
करीने रहेतो हतो, तथा सत्यवादी होवाथी ते दूनियामां प्रसिद्धि पांम्यो

હતો. એક દહાડો કેટલાક ચોરો ગામ હુંટીને આશ્રમપાસે આવ્યા. ત્યારે ગામના લોકો આવીને, તેને પુઠવા લાગ્યા કે, તમો સત્યવાદી ઠો, માં કહો કે, ચોરો કેમના ગયા? ત્યારે ધર્મતત્ત્વને નહીં જાણનારા તે તાપે કહ્યું કે, ચોરો આ પડેલેની જાડીમાં પેઠા છે. તેથી લોકોયે ત્યાં જઈ તે મને મારી નાખ્યા. એવી રીતનાં પરને પીડાકારી એવાં સત્ય વચનથી પણ તે તાપસ નરકમાં ગયો. એવી રીતે કૌશિક તાપસની કથા જાણવી.

હવે અલ્પ અસત્યને પ્રતિપેદ્યમાદે, મોટા અસત્ય બોલનારને નિંદા તા થકા કહે છે.

અલ્પાદપિ મૃષાવાદાઞ્જૈરવાદિપુ સંનવઃ ॥

અન્યથા વદતાં જૈર્નાં વાચં ત્વહહ કા ગતિઃ ॥ ૬૩ ॥

અર્થઃ—અલ્પમૃષાવાદથી પણ જ્યારે રૌરવાદિક નરકોમાં ઉત્પત્તિ થાય છે ત્યારે જૈન વચનોને વિપરીત બોલનારની તો, અરેરે!!! શી ગતિ થશે!

હવે અસત્યવાદીની નિંદા કરીને સત્યવાદીની સ્તુતિ કરે છે.

જ્ઞાનચારિત્રયો મૂલં સત્યમેવ વદંતિ ચે ॥

ધાત્રી પવિત્રી ક્રિયતે તેષાં ચરણરેણુજિઃ ॥ ૬૪ ॥

અર્થઃ—જ્ઞાન અને ચારિત્રના મૂલરૂપ એવું જે સત્ય, તેનેજ જેઠું યોગે છે, તેઠુંના ચરણોની રજથી આ પૃથ્વી પણ પવિત્ર કરાયેલી છે.

ટીકાઃ—અહીં જ્ઞાન ચારિત્રનું મહાણ “તાણકિરિયાદિંમુલો” એવી રીતનાં, જગવતનાં જ્ઞાપ્યકારનાં વચનને અનુસારે છે; અને તેના મહાણથી દર્શન આવી જાય છે, કારણકે, સમ્યગ્ દર્શનવિનાનું જ્ઞાન તે અજ્ઞાનજ છે;

હવે વસી સત્યવાદિના આ લોકસંબંધિ પ્રજાવને પણ દેલા છે.

અલીકં ચે ન જાપંતે, સત્યવ્રતમદાધનાઃ ॥

નાપરાશ્મલં તેજ્યો, જૂતપ્રેતોરગાદયઃ ॥ ૬૫ ॥

અર્થઃ—જે સત્યવ્રતરૂપી મદાધનવાસાઈ જૈનું નથી યોગતા, તેઠુંને જૂત, પ્રેત, મર્પ આદિક પણ પીડા કરી શકતા નથી.

ટીકાઃ—ટાહ્યા માણમેં સર્વે પ્રાણીઝને ઉપકાર કરનારું, સત્ય યોગનું, અથવા તો મૌન રહેવું, વસી થેર કરાવનારું વચન કોઈયે પુણ્યતાં પણ યોગ્યું નહીં. વસી જો ધર્મનો નાશ થતો હોય, અથવા સિદ્ધાંતનો વિપરીત અર્થ

इ कहेतो होय, तेमाटे फोड्यें पूठयाविना पण सत्य घोखबुं. वली चार्वाक, लिङ्ग, ब्राह्मण, बौद्ध विगेरेण, असत्य वचनो चोलीने जगतनो घाण क-
ड्यो ठे; तेउनां मुखो नगरनी गटरो जेवां ठे, के जेमांथी पंकयुक्त वा-
उं निकसे ठे. वली चलता दावानलथी दाजेखुं घृष्ट तो नवपल्लव थइ श-
ठे, पण दुर्बचनरूपी अग्निथी बलेला लोकोने शांति थती नथी. वली
एसोने सत्य बाणी, जेटलो आनंद आपे ठे, तेटलो आनंद, चंदन, चां-
री, चंद्रकांतमणि तथा मोतीउनी माखा पण आपती नथी. वली अस-
घोखनारो साधु पण निंदाने पात्र ठे. वली ब्राजवामां जो असत्यनां पा-
अने बीजां सघलां पापने तोलियें तोपण असत्यनुं पाप वधे ठे. वली
स्त्रीलंपट तथा चोरने पण लुटवानो उपाय ठे, पण जतुं घोखनारने लु-
टानो उपाय नथी. वली जे देवो पण सहाय घाय ठे, राजाउं हुकम उ-
धे ठे, तथा अग्नि आदिक पण शीतल घाय ठे, ते सघलां सत्य वचन
फलोठे. एवी रीतें बीजा घतनुं खरूप कथुं.

हवे त्रीजा अस्तेयव्रतनुं खरूप कहे ठे.

पेहेलां तेनां फलने देखाडवापूर्यक, तेनो निषेध करे ठे.

दौर्जाग्यं प्रेप्यतां दास्य, मंगरद्वेदं दरिद्रतां ॥

अदत्तात्तफलं ज्ञात्वा, स्थूलस्तेयं विवर्जयेत् ॥ ६६ ॥

अर्थः—दुर्जाग्यपणुं, नोकरपणुं, परस्वाधीनपणुं, अंगनुं वेदन, तथा दरि-
पणाने, अदत्तादाननां फलरूप जाणीने, स्थूलथकी स्तेयने (चोरीने) तजबुं.

पतितं विस्मृतं नष्टं, स्थितं स्थापितमाहितं ॥

अदत्तं नाददीत स्वं, परकीयं क्वचित्सुधीः ॥ ६७ ॥

अर्थः—पडेखुं, झुलेखुं, नाश पामेखुं, स्थिर पडेखुं, थापण पडेखुं, दाटेखुं
बुं, परनुं नही दिघेखुं धन बुद्धिमानें ग्रहण करबुं नही.

हवे चोरी करनारनी निंदा करे ठे.

अयं लोकः परलोको, धर्मो धैर्यं धृतिर्मतिः ॥

मुष्णता परकीयं स्वं, मुपितं सर्वमप्यदः ॥ ६८ ॥

अर्थः—परनुं धन हरनार माणसें, आ लोक, परलोक, धर्म, धीरज-

કે, ઝજ્જયનીનાં લોકો ગુણ અવગુણની પરીક્ષામાં તો વધુ નિપુણ લાગે છે. ત્યારે તેણીયે પણ શંકાસહિત કહ્યું કે, આમાં કંઈક જૂલ પડી છે, કે જેથી તમો ઉપહાસ કરો છો. ત્યારે તેણે કહ્યું કે, શું આપ જેવાની ક્યાંય પણ જૂલ પડે? પણ આ તંત્રી ગર્જસહિત છે, તેમ તેનો વંશ પણ શલ્યવાલો છે. “કેમ જાણ્યો?” એમ તેણીયે જ્યારે પુછ્યું, ત્યારે તેણે તે વીણા લેઈને, ધ્રુવશમાં હિંચી પથ્થર કહાડીને, તથા તાંતમાંથી વાલ કહાડીને દેખાડ્યો. એવી રીતે વીણાને શુદ્ધ કરીને પોતે વગાડવા લાગ્યો, કે જેથી સાંજલનારને તે અમૃતસરહું લાગવા માંડ્યું. તે સાંજલી દેવદત્તાયે કહ્યું કે, તું કંઈ સામાન્ય કલાવાન નથી, खरेखर मनुष्यरूपधारी सरस्वती तूं, પઠી વીણાવાડે પણ તેના ચરણે પડી કહ્યું કે, મારે તમારી પાસેથી વીણા શીખવી છે. ત્યારે મૂલદેવે કહ્યું કે, હું હજુ ઘરોઘર વગાડી જાણતો નથી, પણ જે માણસ સારી રીતે વગાડી જાણે છે, તેને હું જાણું તું. ત્યારે દેવદત્તાયે કહ્યું કે, તે કોણ અને ક્યાં છે? ત્યારે મૂલદેવે કહ્યું કે, પૂર્વદિશામાં પાટલીપુત્ર નામે નગર છે. ત્યાં વિક્રમસેન નામે મહાગુણવાન કલાચાર્ય છે, તેનો હું મૂલદેવ નામે હમેશનો સેવક તું. હવે એટલામાં ત્યાં વિશ્વજૂતિ નામે એક નાટકાચાર્ય આવ્યો, ત્યારે દેવદત્તાયે કહ્યું કે, આ સાક્ષાત્ જરતલુચ્ચ છે. ત્યારે મૂલદેવે પણ તે વાત કબુલ કરી. પઠી તે વિશ્વજૂતિ તો જરતનાં શાહોમાં જૂલો કહાડવા લાગ્યો. ત્યારે મૂલદેવે જાણ્યું કે, આ ઉપર ઉપરનો જાણકાર છે, માટે તેની જૂલ હું દેખાડી આપું. તેના વ્યાખ્યાનમાં પૂર્વાપરવિરોધ નામની જૂલ કહાડી. ત્યારે વિશ્વજૂતિ ગુસ્સે થઈને સંબંધ વિનાનું ચકવા માંડ્યો, કારણ કે, તેવા લોકો પોતાનાં અજ્ઞાનને ક્રોધથી ઢાંકે છે. પઠી તે નાટ્યાચાર્ય પણ વિલક્ષો થઈને ચુપ રહ્યો. પઠી તે દેવદત્તા પાસેનાં વિલક્ષાપણને દૂર કરવાને ઘોલી કે, આપ અત્યારે ઉત્સુક જણાવો છો, માટે આ વિપેની ચરચા વલી કોઈ વીજે પ્રસંગે કહાડજો? પઠી વિશ્વજૂતિયે કહ્યું કે, હે દેવદત્તા, હવે આપણો નાટકનો અવસર થયો છે માટે અમો જઈશું, અને તું પણ તૈયાર થઈ રહે? એમ કહી વિશ્વજૂતિ ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. પઠી દેવદત્તાયે મૂલદેવને કહ્યું કે, આપણના સ્નાનમાટે કોઈ શરીરમર્દન લેવાનીયું. ત્યારે તે ધૂર્તરાજે કહ્યું કે, તારે તે મર્દન કરનારને જો તારી મરજી હશે, તો

हुं ते पत्नी आपीड. त्वारे वेश्यायें कणुं के, शुं ते काम पण तुं जाणे ठे ? त्वारे तेंगे कणुं के, हुं ते जाणतो नधी, पण तेवुं जाणनारनी पासे हुं रद्देखो हुं. पत्नी वेश्याये तेस मगाव्यापाद ते तेणीने मर्दन करवा लाग्यो, पत्नी शरीरनां स्थानो प्रमाणे उचित हाथधी, मर्दन करवाधी, मूलदेव तेणीनां अंगने अपूर्य मुख आपवा लाग्यो, पत्नी तेणीयें विचार्युं के, आ कंइ सामान्य माणस नधी, तेणी तेने पगे पढीने कणुं के, तारा गुणोधीज तुं कोइ उत्तम माणस लागे ठे, माटे तुं तारा आत्माने शा माटे कपटधी गोपवे- ठे ? माटे कृपा करीने हवे मने भुंजाव मा ? कारणके जक्तोना उपरोधधी देयो पण प्रगट घाय ठे. पत्नी तेणें मुखमांथी गोली कदाडी नाखीने पो- तानुं स्वात्ताधिक रूप कर्युं. तेने कामदेव सरस्वो रूपधंत जोइ वेश्यायें क- णुं के, आपे हवे मारा पर कृपा करी. पत्नी देवदत्तायें अत्यंत अनुरागवा- ली पडने, तेनुं मर्दन कर्युं. पत्नी तेउं घनेए गरम पाणीधी स्नान कर्युं. पत्नी देवदत्तायें दीधेलां सुंदर वस्त्रो तेणें पहेयां, तथा तेउंए साथे वेसीने उ- त्तम भोजन कर्युं. पत्नी तेउं मांदोमांहें तुपी कसानां रद्दस्यनी वातो करवा लाग्यां. पत्नी तेणीए कणुं के, तें मारुं हृदय हरी लीधुं ठे, माटे हवे हमेशां तारे मारे घेर आवबुं. त्वारे मूलदेवें कणुं के. निर्धन तथा परदेशी पया जे अमो, तेउंमां तमारो अनुबंध योग्य न थाय; कारणके, वेश्या जो गुणोना पद्मपातधी निर्धनमां रागी थाय, तो तेनुं कार्य चाले नही. त्वारे देवदत्ताए कणुं के, तमारा जेवाने वली परदेश केवो ? वली मूर्खोना धनधी पण अमो उपर उपरधीज तेउं प्रत्ये स्नेहवाली थश्यें ठी- यें, पण तमारा जेवा गुणी तो अमारां थंतःकरणमां पण प्रवेश करेठे. माटे तमारे मारुं वचन मानवुंज पडशे, त्वारे मूलदेवें पण हा पाडी प- ठी तेउं विविध विनोदधी क्रीडा करवा लाग्या, पटलामां राजानो पोली- उं आवी कहेवा लाग्यो के, नाटकनो वखत थयो ठे, माटे हमणांज चा- खो ? पत्नी ते वेश्या गुप्त वेशधी मूलदेवने राजदरवारमां खइ जइने, रा- जानी पासे रंजानी पेठे नाचवा लागी. त्यां महाचतुर एवो मूलदेव प- ण पटट वगाडवा लाग्यो. पत्नी राजाए ते वेश्यानां नाचधी खुली थइने, तेणीने कंइक मागवानुं कहेतां, तेणीए कणुं के, पाठलधी मागीश. पत्नी तेणीए मूलदेव सहित गावुं, तथा नाच कर्यो, त्वारे राजाए खुशी थ-

કે, ઉજ્જયનીનાં લોકો ગુણ અવગુણની પરીક્ષામાં તો વહુ નિપુણ લાગે. ત્યારે તેણીયે પણ શંકાસહિત કહ્યું કે, આમાં કંઈક જૂલ પડી છે, કે જેથી તમો ઉપહાસ કરો છો. ત્યારે તેણે કહ્યું કે, શું આપ જેવાની ક્યાંય પણ જૂલ પડે? પણ આ તંત્રી ગર્જસહિત છે, તેમ તેનો વંશ પણ શબ્દવાલો છે. “કેમ જાણ્યો?” એમ તેણીયે જ્યારે પુછ્યું, ત્યારે તેણે તે વીણા લેઈને, વંશમાં હેંથી પથ્થર કહાંડીને, તથા તાંતમાંથી વાલ કહાંડીને દેખાડ્યો. એવી રીતે વીણાને શુરૂ કરીને પોતે વગાડવા લાગ્યો, કે જેથી સાંજલનારને તે અમૃતસરહું લાગવા માંડ્યું. તે સાંજલી દેવદત્તાયે કહ્યું કે, તું કંઈ સામાન્ય કલાવાન નથી, સ્વરેસ્વર મનુષ્યરૂપધારી સરસ્વતી તું, પઠી વીણાવાલે પણ તેના ચરણે પડી કહ્યું કે, મારે તમારી પાસેથી વીણા શીખવી છે. ત્યારે મૂલદેવે કહ્યું કે, હું હજુ વરોવર વગાડી જાણતો નથી, પણ જે માણસ સારી રીતે વગાડી જાણે છે, તેને હું જાણું તું. ત્યારે દેવદત્તાયે કહ્યું કે, તે કોણ અને ક્યાં છે? ત્યારે મૂલદેવે કહ્યું કે, પૂર્વદિશામાં પાટલીપુત્ર નામે નગર છે. ત્યાં વિક્રમસેન નામે મહાગુણવાન કલાચાર્ય છે, તેનો હું મૂલદેવ નામે હમેશનો સેવક તું. હવે એટલામાં ત્યાં વિશ્વજૂતિ નામે એક નાટકાચાર્ય આવ્યો, ત્યારે દેવદત્તાયે કહ્યું કે, આ સાક્ષાત્ જરતતુલ્ય છે. ત્યારે મૂલદેવે પણ તે વાત કબુલ કરી. પઠી તે વિશ્વજૂતિ તો જરતનાં શાસ્ત્રોમાં જૂલો કહાંડવા લાગ્યો. ત્યારે મૂલદેવે જાણ્યું કે, આ ઉપર ઉપરનો જાણકાર છે, માટે તેની જૂલ હું દેખાડી આપું. તેના વ્યાખ્યાનમાં પૂર્વાપરવિરોધ નામની જૂલ કહાડી. ત્યારે વિશ્વજૂતિ ગુસ્સે થઈને સંબંધવિનાનું વકવા માંડ્યો, કારણ કે, તેના લોકો પોતાનાં અજ્ઞાનને ક્રોધથી ઢાંકે છે. પઠી તે નાટ્યાચાર્ય પણ વિલ્લખો થઈને ચુપ રહ્યો. પઠી તે દેવદત્તા પણ તેનાં વિલ્લખાપણને દૂર કરવાને ઘોલી કે, આપ અત્યારે ઉત્સુક જણાઈ છો, માટે આ વિપેની ચરચા વલી કોઈ વીજે પ્રસંગે કહાડજો? પઠી વિશ્વજૂતિયે કહ્યું કે, હે દેવદત્તા, હવે આપણો નાટકનો અવસર થયો છે, માટે થમો જઈશું, અને તું પણ તૈયાર થઈ રહે? એમ કહી વિશ્વજૂતિ ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. પઠી દેવદત્તાયે મૂલદેવને કહ્યું કે, આપણા સ્નાનમાટે કોઈ શરીરમર્દન : : ૪. ત્યારે તે ધૂર્તરાજે કહ્યું કે, તારે તે મર્દન કરનારને નથી, જો તારી મરજી હશે, તો

द्वितीयप्रकाश.

ते करी आपीश. त्यारे वेश्यायें कह्युं के, शुं ते काम पण तुं जाणे वे ?
 त्यारे तेणें कह्युं के, हुं ते जाणतो नथी, पण तेतुं जाणनारनी पासे हुं रद्देखो
 हुं. पठी वेश्याये तेल मगाव्यावाद ते तेणीने मर्दन करवा लाग्यो, पठी
 शरीरनां स्यानो प्रमाणे उचित हाथथी, मर्दन करवाथी, मूलदेव तेणीनां
 अंगने अपूर्व सुख आपवा लाग्यो, पठी तेणीयें विचार्युं के, आ कंइ सा-
 मान्य माणस नथी, तेथी तेने पगे पढीने कह्युं के, तारा गुणोथीज तुं कोइ
 उत्तम माणस लागे वे, माटे तुं तारा आत्माने शा माटे कपटथी गोपवे-
 वे ? माटे कृपा करीने हवे मने मुंजाव मा ? कारणके जकोना उपरोधथी
 वेवो पण प्रगट थाय वे. पठी तेणें मुखमांथी गोली कहाडी नाखीने पो-
 णातुं स्वाभाविक रूप कर्युं. तेने कामदेव सरखो रूपवंत जोइ वेश्यायें क-
 र्युं के, आपे हवे मारा पर कृपा करी. पठी देवदत्तायें अत्यंत अनुरागवा-
 ली यझे, तेतुं मर्दन कर्युं. पठी तेतुं घलेण गरम पाणीथी स्नान कर्युं. पठी
 देवदत्तायें दीधेलां सुंदर बखो तेणें पढेयां, तथा तेतुं साये वेसीने उ-
 त्तम जोजन कर्युं. पठी तेतुं मांहोमांहें रुपी कलानां रहस्यनी वातो
 करवा लाग्यां. पठी तेणीण कह्युं के, तें मारुं हृदय हरी लीधुं वे, माटे
 हवे हमेशां तारे मारे घेर थावबुं. त्यारे मूलदेवें कह्युं के. निर्धन तथा
 परदेशी एवा जे अमो, तेतुंमां तमारो अनुबंध योग्य न थाय; कारणके,
 वेश्या जो गुणोना पक्षपातथी निर्धनमां रागी थाय, तो तेतुं कार्य चाखे
 नही. त्यारे देवदत्तायें कह्युं के, तमारा जेवाने वली परदेश केयो ? वली
 मूलोना धनथी पण अमो उपर उपरथीज तेतुं प्रत्ये स्नेहवाली घइयें ठी-
 यें, पण तमारा जेवा गुणी तो अमारां अंतःकरणमां पण प्रवेश करेवे.
 माटे तमारे मारुं वचन मानबुंज पडशे, त्यारे मूलदेवें पण हा पाडी प-
 ठी तेतुं विविध विनोदथी क्रीडा करवा लाग्या, पटलामां राजानो पोली.
 उ आवी कहेवा लाग्यो के, नाटकनो बखत थयो वे, माटे हमणांज चा-
 खो ? पठी ते वेश्या गुप्त वेशथी मूलदेवने राजदरबारमां खइ जझे, रा-
 जानी पासे रंजानी पेटे नाचवा लागी. त्यां महाचतुर एवो मूलदेव प-
 ण पटद् वगाडवा लाग्यो. पठी राजाए ते वेश्यानां नाचथी खुडी यझे
 तेणीने कंइक मागवानुं कहेतां, तेणीण कह्युं के, पाठसची मागीश. पठ-
 तेणीण मूलदेव सहित गाथुं, तथा नाच कर्यो, त्यारे राजाए खुदी

इने तेने पोतानां श्रंगपरनां घरेणां आपी दीधां ते वखते पाटलीपुत्रना राजानो विमलसिंह नामनो छारपाल खुशी यइने राजाने कहेवा लाग्यो के, आ माणसें पाटलीपुत्रना मूलदेवनी कलाउ चोरी लीधी ठे. माटे आप एने कलावानोमां मूलदेवथी बीजा दरज्जानुं प्रीतिदानपत्र (प्रशंशा पत्र) आपो, अने आ वेश्याने नाचनारीउमां आधिकपणानुं सटिंफिकेट आपो ? त्यारे राजाए तेम देवा मांडतां वेश्याएं कहुं के, हे स्वामि, हुं आमनी मरजी प्रमाणे आपपासेथी इनाम लेइश. त्यारे राजाए कहुं के, तेनी अनुमति लेइ जो ? त्यारे मूलदेवें पण कहुं के, जेम राजाजी कहे तेम कर ? पठी तेणें अति उत्तम नादथी बीणा वगाडी. त्यारे विमलसिंहें कहुं के, हे देव, गुप्तवेपधारी खरेखर आ मूलदेवज ठे. त्यारे राजाए तेने कहुं के, एस होय, तो हे मूलदेव, तुं तारुं रूप प्रकट कर ? मने तने जोवानी घणी होंश ठे. त्यारे मूलदेवें पण मुखमांथी गोली कहाडी नाखीने, पोतानुं स्वरूप प्रकट कर्युं. पठी राजाए तेने हर्षपूर्वक आलिंगन कर्युं. पठी मूलदेव पण राजाने चरणे पड्यो, त्यारे राजाए पण तेनो घणो आदरसत्कार कयों, हवे एवी रीतें देवदत्ता पण अनुरागवाली यइ थकी, तेनी साथे हमेशां विषयसुख जोगववा लागी. हवे मूलदेवें पोते जुगारानुं व्यसन तज्युं नहीं, कारण के गुणवानोमां पण कंश्क दोष तो होयठेज. देवदत्ताए ते तजवाने घणुं कहेतां पण तेणें ते तज्युं नहीं;

हवे ते नगरीमां महाधनवान्, तथा रूपवान् अचल नामनो सार्थवाह इतो. ते सार्थवाह मूलदेवनां पहेलांज ते वेश्यामां आसक्त यइने तेणीने जोगवतो इतो. तेने मूलदेवपर ईर्ष्या थवाथी तेनां विद्रो ते जोवा लाग्यो. हवे देवदत्ताने तेणीनी माए कहुं के, आ निर्धन, धूर्त, तथा जुगारी मूलदेवने तुं तजी दे ? अने हमेशां धन आपनार अचलनेज तुं सेव ? त्यारे देवदत्तायें कहुं के, हुं एकांत धनमांज अनुरागी नथी, पण तेनामां गुणोए करीने पण अनुरागी थयेली तुं. त्यारे तेनी माताए गुस्ते यइ कहुं के, ते बुद्धा जुगारीमां वली गुणो केवा ? त्यारे देवदत्ताए कहुं के, ते धीर, विद्वान्, तथा गुणोनो रागी ठे, माटे हुं तेने धिक्कुस गोडीश नहिं. त्यारे कुट्टणी क्रोधित यइने, तेणीने तेनापर अप्रीति थयाना

उपायो शोधवा लागी, पठी ते कुट्टणी देवदत्ताने पुष्पने वदले करमायलां पुष्पो, शरवतने वदले पणी, सेखडीने वदले वांसनो टुकडो, एम आपवा लागी. त्यारे देवदत्ता गुस्ते थवाथी, कुट्टणी तेणीने कहेवा लागी के, तुं कोप कर नहीं ? एतो जेवो जह् तेवुं वखिदान होय. माटे कुपात्र आ निर्धन मूल-देवने तुं तजी दे ? त्यारे देवदत्ताए कह्युं के, हे माता, पुरुषने परीक्षा कर्याविना पात्र कुपात्र केम कहेवाय ? त्यारे तेणीए कह्युं के, तेनी तुं परीक्षा कर ? त्यारे देवदत्ताए पण खुशी यश्ने पोतानी दासीने कह्युं के, अचलसार्थवाहने जश्ने कहे के, आजे देवदत्ताने सेखडी खावानी इठा यश् ठे, माटे ते मोकलावजो ? दासीए जश् तेने तेम कहेवाथी तेणे खुशी यश्ने तुरतज सेखडीनां गाडांठं जरीने मोकलाव्यां, ते जोइ कुट्टणीए कह्युं के, जो, अचलनुं केवुं उदारपणुं ठे ? त्यारे देवदत्ताए खेद पामीने कह्युं के, हे माता, शुं हुं कंइं उंटणी तुं ? के जेथी तेणें मूखीयां अने पांदडां शिखे आटलीवधी सेखडी मोकली !! पठी तेणीए माताने कहीने, तेवीज रीतें मूलदेवने पण दासी मारफतें कहेवराव्युं. त्यारे मूलदेवें सेखडीनां पांच ठ सांग खश्ने, तेनां पीठां तथा मूखीयां कहाडी नाखी, तथा न चवाय तेवा गांठा पण कहाडीने ववे आंगलनी गंडेरीउं करीने तथा तेने चप्पुथी ठोळीने, अने कपुरथी सुगंधियुक्त करीने मोकलावी. ते जोइने देवदत्ताए कुट्टणीने कह्युं के, मूलदेव तथा अचलमां रहेखो सोनां अने कथीर सरखों तफावत तुं जो ? त्यारे कुट्टणीए विचार्युं के, निर्युद्धि हरिणी जेम जांऊवानां पाणीप्रत्ये तेम आ पण आ धूर्तप्रत्येज अजिलापा राखे ठे. माटे हवे कोइ एवो इस्त्राज शोधवो, के जेथी मूलदेवने नगरमांथी कहाडी मुकाय. पठी तेणे अचलने कह्युं के, तारे देवदत्ताने महोडे कोइ गाम जवानुं खोटुं वानुं कहाडवुं पठी ज्यारे तुं तेम करीश; त्यारे तने परगाम गणखो जाणी, मूलदेव शंकारहित तेणीनी पासे आवशे. पठी ज्यारे ते देवदत्तासाथे जुगार रमतो होशे, त्यारें हुं तने संकेत करीश, एटले तुं सघली सामग्रीसहित त्यां आवजे ? अने ते वखते तुं तेनुं कंइंक एवुं अपमान करजे, के जेथी ते देवदत्ताने इष्टे नहीं. पठी तेणें पण देवदत्ताने घणुं धन आपीने तेम कर्युं. पठी ज्यारे नपरहित मूलदेव त्यां आव्यो, त्यारे ते कुट्टणीए लुपीरीतें

कुला साधुनां पारणामां उपयोगी थाय ठे. पत्नी रीतनी तेनी जावन देवता खुशी थइ कहेवा लाग्या के, हे जइ ! तुं तारी इच्छाप्रमाणे थ श्लोकमां मागी ले ? त्यारे मूलदेवें पण माग्युं के—

“ गणिकादेवदत्तेज, सहस्रं राज्यमस्तु मे ॥ ”

अर्थः—देवदत्ता गणिका, तथा एक हजार हाथीउवाहुं राज्य मनेम त्यारे देवताए कहुं के, “ एमज तने थशे,” पठी मूलदेव पण निने बांदीने, गाममा गयो, तथा त्यां जिह्वा मागीने तेणें जोजन क पठी अनुक्रमें तेणें वेणातट नामना गाम ग्रत्ये जइ, एक धर्मशाला उतारो लीधो, तथा त्यां निद्रासुख पाम्यो. त्यां रात्रिने ठेले पहोरे ते स्वप्नमां संपूर्ण चंडने पोताना मुखमां पेसतो जोयो. तेज स्वप्न त्यां क कापडी बावाने पण आब्युं, अने तेणें जागीने बीजा कापडीउने ते । तातुं स्वप्न कही वताव्युं, त्यारें एक कापडीयें तेने कहुं के, आजे त धी तथा खांडवाला पुडला मलशे. ते सांजली ते कापडी तो बहु खुशी थइ गयो, कारण के, शियालने तो एक बोर मल्याची पण खु थाय ठे. पण ते मूलोने मूलदेवें पोतानुं स्वप्न कहुं नहीं. हवे ते का डीने तो कोइनां वास्तुनां पूर्वमां धीखांडवाला पुडला मल्या, कारण स्वप्ननुं फल विचारने अनुसारें थाय ठे. हवे ते मूलदेव तो प्रजाता वगीचामां गयो, तथा त्यां माळीउने खुशी करीने तेणें पुष्पो तथा फल लीधां, तथा पठी पवित्र थइ ते स्वप्नशास्त्रना जाणकार पासे गयो. तय त्यां तेणें पुष्प फलो मुकीने पोतानुं स्वप्न तेने कही संजलाव्युं. त्यारें विद्वानें हर्षथी कहुं के, हे वत्स, तने स्वप्ननुं फल हुं शुभ मुहूर्तें कहे संजलावीश, माटे आज तो तुं अमारो परोणो थइने रहे ? पठी ते उ पाध्यायें तेने नवरावी, तथा जोजन करावीने, पोतानी कन्या परणाव मांडी. त्यारें मूलदेवें कहुं के, मने अजाण्याने कन्या देवामां तमोए क विचार कयों के केम ? त्यारें उपाध्यायें कहुं के, तारीआकृतिथीज तार कुल अने गुणो जणाइ जाय ठे, माटे तुं थ्या कन्याने परण्य ? पठी तेन वचनथी मूलदेवें पण ते कन्याने परणी. पठी उपाध्यायें स्वप्ननुं फलकयुं के सात दिवसमां तुं अहीं राजा थइश. पठी ते मूलदेव त्यां केटलाक दिवस रहीने पांचमे दिवसे नगरनी बहार एक चंपाना वृक्षतले जइ

सुनो. हवे एटलामां तो नगरनो राजा पुत्ररहित मृत्यु पाभ्यो. त्यारें मंत्रिउण पांच दिव्योने राजा वास्ते नगरमां फरतां कर्या, पण त्यां कोइ राज्यने लायक माणस तेउण जोयो नही. पठी घट्टार जमतां ते-उण चंपानीचे सुतेला मूलदेवने राज्योचित जोयो. त्यारें घोडे हे-पारय कर्यां, हाथीए गर्जना करी, कलशें अजिपेक कर्यां, चामर त्रि-जाया लाग्यां, तथा उत्र खुल्लुं घयुं. पठी हाथीए तेने पोताना स्कंध-पर चढाव्यो, अने लोको पण पोतानो स्वामि मलवाथी जयजय शब्द करवा लाग्या. पठी तेणे वाजां वागते ठते नगरमां प्रवेश कर्यां. पठी ते हाथी परथी उत्तरीने मेहेलमां सिंहासनपर चेठो, त्यारे सामंतोए तेनो राज्याजिपेक कर्यां. ते वखते आकाशमां रहीं देवोयें कहुं के, देवनी कृ-पाथी आ कलावान् विक्रमराज नामें राजा थयो ठे. अने जेठ आनी आझा मानशे नही, तेठने अमो मारी नाखणुं. ते वचनथी सघलुं प्रधा-नमंडल डरीने तेने वश घयुं. पठी एवी रीतें विषयसुखने जोगवतां थकां, तेणें उज्जयनीना राजासाचे व्यवहार करीने तेनी प्रीति मेलवी.

हवे ते वखते देवदत्ता पण मूलदेवनी तेवी विडंबनाने जोइने अचल-ने आक्षेपथी कहेवा लागी के, छुष्ट, आजथी तारे मारे घेर आवबुं नही, एम कही तेने तेणीए घरमांथी कदाडी मेल्यो, अने पोते राजापासे गइ. अने कहुं के, ते दिवसतुं वरंदान हुं आजे तमारीपासे मागुं तुं; त्यारें रा-जाए पण कहुं के, तारी इष्टाप्रमाणें तुं मागी खे ? त्यारे तेणीयें कहुं के, मारे कोइ मूलदेव शिवाय जरतार नही, तथा अचलने मारे घेर आव-तो अटकाववो ? राजायें कहुं के, तेमज करीश. पण आनो हेतु शुं ? त्यारे देवदत्तायें इशारत करवाथी माधवी दासीयें सघलुं घृतांत राजाने कही संजलाव्युं. तेथी राजायें क्रोधायमान थइने, ते अचलने बोलावी आक्षे-पथी कहुं के, अरे छुष्ट!!! तें तारा धनना मदथी मारी नगरीनां आ घट्टे रल्लोने पत्थरनी पेठे रगदोल्यां ? माटे तारा आ अपराधमाटे हुं तने मोतनी सजा करीश; पण पठी देवदत्तायें तेने ठोडाव्यो. पठी राजायें क-हुं के, जा तुं मूलदेवने शोधी लावीश, तोज तने मुक्त करीश. पठी ते अचल राजाने नमीने मूलदेवने शोधवा चाव्यो. हवे मूलदेव पण पोतानी दलकाइथी डरीने खवाचा उपाडी पारसकुलमां गयो.

हवे अहीं मूलदेवें विचार्युं के, देवदत्ताविना मारी आ राज्यलक्ष्मी कामी ठे. तेथीं तेणें एक चतुर दूतने जेटणुं दइने देवदत्ता तथा : पासे मोकल्यो. पठी ते दूतें पण उज्जयनीयें जइ; राजाने कहुं के दीधेली ठे, राज्यलक्ष्मी जेने एवो मूलदेव तमोने कहेवरावेठे के, पण ध्यान ठे के मारे अने देवदत्ताने धणो स्नेह ठे, माटे जो अ अने तेणीनी मरजी होय तो तेने अत्रे मोकलावशो. त्यारे राजायें के, ते तेणें शुं माग्युं ? अमारे अने तेने शुं कंई जुदाइ ठे, पठी राजा देवदत्ताने बोलावी कहुं के, हे जइ, सारुं थयुं के धणे काले : मनोरथो संपूर्ण थया ठे. मूलदेव देवना प्रसादथी राजा थयो ठे, ने तेने बोलाववामाटे तेणें पोताना माणसने मोकल्यो ठे. पठी देव पण राजानी आइथी वेणातट नगरे गइ. राजायें पण महोत्सव प तेणीने पोताना मेहेलमां प्रवेश कराव्यो. पठी जिनेश्वर प्रजुनी पूजा क तथा प्रजाने पालतां थकां तथा देवदत्तासाथे क्रीडा करतां थकां तेणें ए वगोंने बाधारहित साध्या.

हवे एटलामां अचल पण केटलीक बेंचवानी चीजो लइने पारसथी त्यां आव्यो. तथा केटलीक मणी, मोती विगेरे जेटोथी थाल ते राजापासे गयो. मूलदेवें तेने तुरत पीठानी लीधो; पण अचलें उलख्यो नहीं. पठी राजायें कहुं के, तमो क्यांथी आवो ठो ? त्यारें कहुं के, अमो पारसकुलथी आवीये ठीयें; एम कही तेणें मास तपा वामाटे (जगातसारु) पंचनी मागणी करी. त्यारें राजायें कौतुकथी कहुं के, हुंज आवीश. पठी राजापोते पंचने खेइने गयो, त्यारे तेणें म ठ, कापड, सुतर विगेरें मास देखाव्यो. त्यारे राजायें पुथुं के, शुं आ खोज ठे. त्यारे राजायें फरीने पुथुं के, बरोबर तपास करीने कहेजे कारण के, अमारा राज्यमां दाणचोरीनी देहांत शिक्षा ठे. त्यारे अ कहुं के, अमो कोइनी पासे जुनुं बोखता नथी, त्यारे वली आपनी पा तो शुं बोलीयें खरा ? त्यारे राजायें कहुं के, आ सत्यवादी शेठनुं अ धुं दाण माफ करवुं, पण तेनो मास बराबर तपासवो. पठी त्यां पंचने ए लकी वस्तुठना दागीनामां नीचे बहु मूख्यवाली चीजोनो वेहेम पड्या थी ते सघना दागीना फोडाव्या. पठी ते फोड्या तो तेमांथी तेमना पा

रवाप्रमाणेज निकल्युं. त्पारे राजायें गुस्ते थइ तेने बंधाव्यो. पठी तेने मेहेलमां लइ जइ, तेनां बंधनो ठोडावीने राजायें तेने पुव्युं के, तुं मने उलखे ठे ? त्पारें शेंठें कणुं के, आपने राजाने कोण नहीं पिठाने ? त्पारे मूलदेवें कणुं के, एम मितुं घोसवानी कशी जरूर नहीं, खरोखर पिठा-
णतो होय तो घोस ? त्पारे अचलें कणुं के, हुं आपने घोघर पिठानी शकतो नहीं. त्पारें राजाये देवदत्ताने घोसावी, तेने देखाडी. त्पारे तो ते लज्जातुर थइ खेद पामवा लाग्यो, पठी देवदत्तायें कणुं के, आ मूल-
देव ठे, के जेने तें प्रत्युपकार करवानुं कणुं हतुं. माटे आजे तने तेणें जीवतो मेह्यो ठे, कारण के, तेवा माणसो ताराजेवा झुझनी घात करना-
रा होता नहीं. पठी अचल विलखो थइने तेठने पगे पढ्यो; अने कणुं के, मारापर दमा करो ? त्पारे राजायें कणुं के, देवदत्तायें ज्यारें तने दमा करी, त्पारधीज में पण तने दमा करी ठे. पठी अचलें कणुं के, मारा ते दिवसना अपराधधी तो जितशत्रु राजायें मने उज्जयनीधी क-
हाडी मेह्यो ठे; पठी राजायें तेने इनाम आपी एक दूतसाथे उज्जयनी प्रत्ये मोकलाव्यो. त्यां जितशत्रु राजायें पण मूलदेवनां वचनधी तेने शे-
हेरमां आववा दीधो.

हवे एक दहाडो सघला वेपारीयो एकठा थइने मूलदेवने कहेवा सा-
ग्या के, हे राजा, आ तमारा नगरने चोरो पराजव करे ठे. तेउ अंजन-
धी अदृश्य थइने अमारा घोरोमां कर्या करेठे. त्पारे मूलदेवें कणुं के, हुं ते चोरोनो थोडाज कालमां नाश करीश, एम कही तेणें वेपारीउने रजा आपी. पठी तेणें कोटवालने हुकम कयों के, सघला चोरोने पकडी-
ने मारी नाखो ? त्पारे कोटवालें कणुं के, एक चोर पिशाचनी पेठे पक-
डी शकातो नहीं. पठी राजा पोते एक दहाडो नील बन्धो पेहेरीने रात्रि-
यें फरवा निकल्यो; तथा शंकायुक्त एवां सघलां स्थानकोमां ते जम्यो, पण त्यां तेणें चोरने जोयो नहीं. एवी रीतें समस्त नगरमां जमीने ते कयांक देवलमां सुइ रलो; त्यां अकस्मात् राहसनी पेठे मंडिक नामें चो-
रनो अधिपति थाव्यो. “अहीं कोण ठे ?” एम उंचे खरे घोली तेणें सु-
तेला राजाने पाटु मारी. त्पारे राजायें तेनी चेष्टा आदिक जोवामाटे क-
णुं के, हुं तो एक कापडी हुं. त्पारे चोरें कणुं के, अरे ! कापडी ! तुं मारी

पासे आव ? हुं तने धनवान् करी देजं. पठी राजा पण स्वार्थने माटे : करनी पेठे तेनी पाठडी चालवा लाग्यो; कारण के, कारण पडवाथी श्रं पणें गधेडाना पग पण चांप्या ठे. पठी राजाने श्रोलख्याविना तेनी सा ज ते कोइ शेठने घेर गयो. त्यां तेणें खातर दइने केटलोक मूढ्यव माख लीधो. पठी तेणें ते माखने राजापासे उपडाव्यो. पठी ते एक : णं उद्यानमां जइने तथा त्यां गुफा उघाडीने राजासहित अंदर ग त्यां नागकुमारी सरखी तेनी एक नवयौवन वेहेन हती तेणीने ते क कहुं के, आपणा अतिथिना तुं पग धोइ नाख ? एवी रीतना जाइना हेवाथी, ते राजाने कुवाना कांठापासे रहेला एक आसनपर तेडी ग त्यां तेना पग धोतां तेणीयें तेनो कोमल स्पर्श अनुभव्यो; तेथी विचार लागी के, आ कोइक कामदेव सरखोज माणस लागे ठे, एम विचार अनुरागथी तथा दयाथी तेणीयें राजाने कहुं के, पग धोवाना मिश्र आ चोर, लोकोने आ कुवामां फेंकी देवरावे ठे, कारण के, तेवा चोरो दया क्यांथी होय ? पण तारा प्रजावथी वश थएली हुं, तने कुवामां पे कीश नहीं. माटे हवे तुं दूर चाल्यो जा ? कारण के नहींतर आपण धेनो नाश थशे. पठी राजा पण त्यांथी तुरत नासी गयो, कारण के, इक्षिमान् लोको पोतामां पराक्रम ठतां पण, वेरीउने बुद्धिथी मारे ठे. पठे ज्यारे राजा गयो, त्यारे तेणीयें चोरने कहुं के, आ तो चाल्यो जाय वे कारण के पोताना नाशनां रक्षणमाटे पण बुद्धिमानो तेजोज प्रपंच करेवे ते सांजली मंडिक पण हाथमां तखवार छइने वेतालनी पेठे तेनी पाठ डोड्यो. पठी राजा पण तेने नजदीक आवतो जोइने, चोवटामां उठा करेला एक पत्थरना स्तंजनी पाठल चराइ गयो. पठी ते श्लोधांध मंडि के ते स्तंजनेज माणस जाणीने ते पर तखवार मारी तेने पाडीने पोता ना स्यानकप्रत्ये चालतो थयो. पठी राजा पण चोरना मसयाथी खुशी यइ ने पोताने स्यानकें गयो. पठी राजा पण प्रजाते रयवाडीना मिश्रथी, ते चोरने सारी रीतें उलखवामाटे त्यां गयो त्यां कापटनी डुकानपर, पगो ने नुणता, तथा योहुंज खुड्युं राखेख ठे, मोहोहुं जेणें, एया ते चोरने तेणें सारी रीतें उलखी कहाव्यो. पठी राजाण मंदेलप्रत्ये थाथी, पंधाप थाथीने केटलाक माणसोने ते चोरने योत्रायथा मोकस्या. ते माणसांने

जोइ चोरें विचार्युं के, खरेखर ते माणस मरायो नथी; अने तेणें आ सधलुं जोपाहुं फोड्युं ठे. पठी ज्यारे ते राजापासे गयो, त्वारे राजाए ते-
ने आदरमानपूर्वक आसनपर वेसाड्यो. तथा पठी तेने मिष्ट वचनोची कलुं के, तमो तमारी वेहेन मने परणावो ? त्वारे चोरें निश्चय कयों के, मारी वेहेनने जोइने कोइ पाठो गयो नथी, माटे खरेखर ते राजा ह-
तो. पठी तेणें कलुं के, आप खुशीथी ते कन्या ग्रहण करो ? तेम धीजी पण मारी वस्तु ग्रहण करो ? पठी राजा ते महारूपवंत कन्याने पर-
ण्यो; तथा ते चोरने पोताना मोटा मंत्रीनी जगो पण तेणें आपी. पठी तेनी वेहेन मारफते राजाए तेनां वस्त्रचूपणो विगेरे मगावी लीधां. पठी ज्यारे घणुं खरुं धन आदिक आवी गयुं, त्वारे राजाए पोतानी ग्रीने पुव्युं के, हजु तारा जाइनुं केटलुंक डव्य ठे ? त्वारे तेणीए पण कलुं के, पटलुंज धन तेनी पासे हतुं. पठी राजाए ते मंडिकने घणी विडंबनापूर्वक मारी नखाव्यो. एवी रीतें विक्रमराज नामना राजाए (मूलदेवें) चो-
रीना अपराधथी पोताना ससराने पण मारी नखाव्यो, माटे बुद्धिमान् माणसें, आ जन्ममां पण विरुद्ध फल देनारी चोरी करची नहीं. एवी रीतें मूलदेव अने मंडिकनी कथा जाणथी.

हवे रौहिणेयनी कथा कहे ठे.

अत्यंत इक्ष्वाखा एवा राजएह नामें नगरमां महापञ्चयान् ध्रेणि-
क नामें राजा हतो. ते राजाने महासत्ववालो तथा न्यायी अन्नयकु-
मार नामें पुत्र हतो. हवे तेज नगरनी पासे रहेखा घेजार नामें पर्यतनी शुफामां लोहखुर नामें अत्यंत शूर चोर रहेतो हतो. ते चोर राजएह-
मां विवाह आदिक महोत्सवमां, लोकोने षडु हेरान करतो हतो. ते लोकोनुं डव्य चोरी जतो, तथा परस्त्रियोने सइ जइ भोगवतो. तेने चो-
रीज खुशकारक लागवा मांडी, कारण के मांस खानाराउं मांसशिवाय धीजां भोजनोची तृप्त यता नथी. हवे तेनी रौहिणीनामें ग्रीने पंटे से-
ना जेधीज चेष्टावालो “ रौहिणेय ” नामें तेने पुत्र पयो. हवे एक दहा-
डो लोहखुरें पोते मृत्युनी अणीपर आवडायी पोताना पुत्रने पोछादी कलुं के, जो तुं माने तो तने एक शिरामण आपुं त्वारे रौहिणेये कलुं के, आप जे कदेशो ते करवाने हुं खुशी हुं. ते सांजसी लोहखुरें रुसी

थइ पोताना पुत्रपर हाथ फेरव्यो, अने कबुं के, जे आ देवोए करेला समोसरणमां वीरप्रभु देशना दीए ठे, ते तारे कोइ दिवसं पण सांज-लखी नहीं. बाकी तारी मरजीमां आवे तेम करजे ? एम कही ते मृत्यु पाय्यो. पठी पितानुं मृत्युकार्य करीने, ते पण लोहखुरनी पेटेज रात्रिए चोरी करवाने निकली पड्यो. अने एवी रीतें पितानी आझा पाखतो थको ते समस्त राजगृहने छुंटवा लाग्यो. एटलामां श्री वीरप्रभु विहार करता थका, चौदहजार साधुर्जना परिवार सहित, देवोए मुकेलां स्वर्ण कमलपर पगलां मुकता थका त्यां आव्या. त्यारे वैमानिक, ज्योतिषी, व्यंतर, तथा असुरोए त्यां समवसरण घनाव्युं. पठी वीरप्रभु पण तेमां बेसीने, योजनसुधि फेलाती, तथा सघला प्राणीउं समजी शके, एवी ज्ञापार्थी देशना देवा लाग्या. एटलामां रौहिणेय पण राजगृही नगरी-प्रत्ये जतो थको, ते समवसरणनी नजदीकमां आव्यो. त्यारें तेणें विचार्युं के, आ रस्ते जतां जो हुं वीरप्रभुनुं वचन सांजलीश, तो मारा पितानी आझानुं उलंघन थशे. पण बीजो रस्तो नहीं भलवाथी, कानआडा हा-थो दइने ते त्यांथी तुरत तुरत चाली गयो. एवी रीतें हमेशां त्यांथी जावआव करतां एक दहाडो समोसरणनी नजदीकमां तेना पगमां कां-टो बाग्यो. तेथी तेने कहाडवा जतां, कानपासेथी हाथ खसी जवाथी तेणें प्रभुनी नीचे प्रमाणेनी वाणी सांजली, “देवो, हमेशां, पृथ्वीतलपर पग नहीं मुकनारा निमेपरहित लोचनोवाला, बगर करमाएलां पुण्यो-वाला, पसिनारहित, तथा नीरोगी अंगवाला होय ठे. ” ते सांजलवाथी तेणें विचार्युं के अरेरे !!! बहु संजलाइ गयुं !!! एम विचारि तेणें तु-रत कांटो कहाडी कानो ढांकी मेळ्या, अने तुरत त्यांथी दोडी गयो. ह-वे एवी रीतें ते हमेशां नगरने उपडव करते ठते, शेठ साहुकारो राजा-पासे आधी कहेवा लाग्या के, हे राजा, तमो राज्य करते ठते अमोने बीजो तो कोइ जय नथी, पण चोर लोको अमारुं डव्य चोरी जाय ठे. ते सांजली राजाए कोटवालने बोलावीने आक्षेपथी कबुं के, आ लो-कोनुं धन, तारी उपेक्षाथी चोरो केम चोरी जाय ठे ? त्यारे कोटवालें कबुं के, कोइ रौहिणेय नामनो छुट चोर लोकोने छुटे ठे, पण तेने अ-मो जोइ के, पकडी शकता नथी. माटे आपनी मरजी होय तो, आ आ-

पत्नी कोटवाली संचाली ल्यो ? पत्नी राजाए इशारत करवाथी अजयकु-
मारें कोटवालेने कछुं के, चतुरंग सेनाने तैयार करीने नगरनी बहार
राखो ? अने चोर जेवो गाममां दाखल थाय के, तुरत तेथी नगरने घे-
री लेवुं अने तेथी अंदरथी त्रास पामीने जेवो ते बहार कुदशे, के, तुरत
जाखमां जेम हरिण, तेम सैन्यमां आबीने पदशे. ते सांजली कोटवाल
त्यांथी निकलीने गुप्त रीतें सैन्य तैयार करवा लाग्यो. पत्नी ते दिवसं ते
शेहेरमां दाखल थयो, अने अजाणतां ते एवी रीतथी पकडाइ गयो. ते-
थी कोटवाल तेने बांधीने राजापासे लाव्यो. त्यारें राजाए तेने मारी ना-
खवानो हुकम कयां. त्यारें अजयकुमारें कछुं के, आ सुदामाल सहित
पकडायो नथी, माटे मोतनी सजाने लायक नथी, पत्नी जेम आपनी म-
रजी. पत्नी राजाए तेने पुछ्युं के, तुं क्यांनो रहेवाशी हुं तथा तारो धंधो
शुं ठे ? शामाटे अहीं आव्यो हतो ? तथा ते रोहिण्येय तुं ठे ? के केम ?
ते सघलुं कहै ? त्यारें तेणें कछुं के, हुं तो शाख नामे गाममां रहेनारो
जुर्गचंड नामें कुटुंबी हुं, अने कामप्रसंगे अहीं आबी, एक देवलमां रात
रखो हतो पत्नी ज्यारे हुं भारे स्थानके जतो हतो, त्यारें पोलीस मने प-
कडवा थावतां वीकथी हुं कीछो ठेकीने जवा लाग्यो, त्यारें शेहेर ब-
हारनी पोलीस मने पकड्यो माटे हुं निरपराधी उतां, तेठ मने बांधीने
अहीं लाव्या ठे, माटे हवे जेम आपनी इछा होय तेम करो ? पत्नी राजाए
तेनी तपास माटे, तेने केदखाने मोकलाव्यो, अने तेणें बत्तावेला गाममां
तपासमाटे माणस मोकल्युं. हवे ते गामना लोकोने तेणें (रोहिण्येय)
संकेत करी राखवाथी, तेठ कहेवा लाग्या के, जुर्गचंड अहींनो रहेवासी
ठे, तथा ते कामप्रसंगे गाम गयो ठे. ते माणस आबीने राजाने तेम क-
हाथी, अजयकुमारें विचार्युं के, आ चोर बहु हुशीयार ठे. पत्नी अजय-
कुमारें मणिमाणिकोथी एक देवविमान सरखो सात मजलानो महेल
बनाव्यो तेमां अप्सराठ सरखी सुंदर स्त्रियोने राखी; तथा अजुत गा-
यन करनारा गंधर्वोने तेमां राख्या; पत्नी ते चोरने मद्यपानथी चेजान
करीने, उत्तम कपडां पेहेरावीने, तेणें ते मेहेलमां शय्यापर सुवाढ्यो.
पत्नी नीसो उत्तर्यावाद ज्यारे ते जाग्रत थयो, त्यारे तो तेणें अपूर्व
संपदा त्यां जोइ. एटखामां अजयकुमारना संकेतथी त्यां रहेला स्त्रीपुरु-

पो जय, जय, शब्द करवा लाग्या; तथा कहेवा लाग्या के, आ महानि-
मानमां तुं ह्मणांज देवतरिके उत्पन्न थयो तुं; तुं अमारो स्वामि ठे, त
था अमो तारा चाकरो ठीयें. वली आ अप्सराउं साथे तुं क्रीडा कर? ए
वी रीतनां मिष्टवचनो तेउं तेने कहेवा लाग्या. त्यारे रोहिणेयें विचारुं
के, शुं हुं देव थयो तुं? एटलामां तेउं गायन करवानी तयारी करवा ला-
ग्या. एटले स्वर्णदंडधारी कोइ पुरुषें त्यां आवी कळुं के, अरे! तमोये
अचानक शुं करवा मांड्युं ठे? त्यारे तेउं सघला कहेवा लाग्या के, हे
तिहार, अमो अमारा स्वामिने अमारुं कलाकोशब्द देखाडीयें ठीयें. त्यां
तेणें कळुं के, तमो देवलोकनो आचार शुं विसरी गया? पेहेलां,
उपजेलो स्वामि. पोतातुं पूर्वनुं सुकृत, दुःकृत कही देखाडे अने पठी अ-
हीं संबंधि जोगो जोगवे. त्यारे तेउं कहेवा लाग्या के, अमो तो नवा स्वा-
मिना लाजथी ते विसरी गया, माटे देवलोकना क्रमप्रमाणे जले पेहेलां
तेम. करो? पठी तेणें रोहिणेयने कळुं के, पेहेलां तमारां पूर्वनां पुण्यपा-
पो कही संजलावो? तथा पठी सुखेथी जोगो जोगवो? त्यारे तेणें वि-
चार्युं के खरेखर अजयकुमारें मने पंकडवामाटे आ प्रपंच रच्यो ठे माटे
हवे आनी शी रीतें परीक्षा करवी एम विचारतां तेने कांटो कहाडती
वखतनो समय याद आव्यो. अने विचार्युं के, वीर प्रभुयें जे देवतुं
स्वरूप कळुं ठे, ते प्रमाणे मेलवी जोउं. पठी तेणें तीक्ष्ण नजरथी तपास्युं
तो ते लोकोने जमीनपर चालता, पसीनावाला, तथा निमेषवाली आं-
खोवाला जोया. एवी रीतनुं कपट जोइने तेणें उत्तर आप्यो के, में पूर्व-
जन्ममां सुपात्रें दान दीधुं ठे, देवलो चणाव्यां ठे, विंवोनी प्रतिष्ठा क-
रावी ठे, तथा तेमनी अष्टप्रकारी पूजाउं करी ठे, तीर्थयात्राउं करी ठे,
तथा गुरुनी सेवा पण करी ठे. एवी रीतें में उत्तम कार्यां कयां ठे. त्यारें
दंडधरें कळुं के, हवे पापोनां कार्यां पण कहो. त्यारें रोहिणेयें कळुं के,
साधुउंनी सोचत करनार, एवा में कंइ पण अकार्य कयुं नथी. त्यारें ते
दंडधरें कळुं के, माणसने खजावथीज जन्मनी साथे चोरी, परस्त्रीसेवन
आदिक पण होय ठे, माटे तेमांहेतुं जे कयुं होय, ते कहो? त्यारे रो-
हिणेयें कळुं के, अरे! एवा आचरणवालो माणस देवलोकें जइ शके?
पठी ते लोकोयें ते सघली वात अजयकुमारने जइने कही, अने अज-

कुमारें श्रेणिक राजाने कही संजलावी. पठी राजायें तेनापर साविति
हीं थतां, नीतिने अनुसारें अजयकुमारनी सलाह लइ तेने ठोडी
ज्यो. पठी ते चोर विचारवा लाग्यो के, मारा पितानी आइजाने
हार वे; में आटला दिवससुधि उगाइने प्रभुं वचन सांजल्युं नहीं.
टहुं पण प्रभुं वचन जो में सांजल्युं न होत तो हुं क्यारनोयें यम-
घेर पद्मोच्यो होत; माटे नहीं इच्छतां पण, जो में, ते वचन सांजल्युं तो
जीवित रह्युं. माटे जेनो जरा पण उपदेश आवो फलदायक ज्यारे
थाय वे, त्यारें तेनो समस्त उपदेश तो कोण जाणे केटहुंये फल मेखवी
आपे तेवो इशे. एम विचारि प्रभुपासे जइ तेमनां चरणकमलने बांदी,
ते विनति करवा लाग्यो के, आपनी बाणी प्राणीजने आ जयंकर जवरू-
पी समुद्रमां नाव समान वे. आटला दिवसो तो हुं पिताना वचनोथी उ-
गायो. माटे ते लोकोने धन्य वे, जेजु आपनी बाणीरूपी अमृतने कर्णरू-
पी अंजलीयें करीने पीयेवे. में पापियें तो कानो ढांकीने पण जो तमारी
बाणी सांजली, तो आ कष्टी उगयों. माटे जेम आपें मने मरणपी व-
चाव्यो, तेम हवे आ संसाररूपी समुद्रपी पण बचावो? त्यारें प्रभु
दया लावीने, तेने मोक्ष देनारी साधुधर्मनी देशना आपी. त्यारें
बोध पामीने तेणें कष्टुं के, हे जगबन् ! हुं यतिधर्मने योग्य तुं के नहीं ?
त्यारें प्रभुए तेने योग्य कहेवाची, तेणें कष्टुं के, हे विजो, हुं दीक्षा ल-
ग्यो, पण मारे कंश्क श्रेणिक राजासाथे बात करवी वे. त्यारें श्रेणिकें
हुं के, शंकारहित तारे जे बोलवुं होय, ते बोल ? त्यारें तेणें कष्टुं के,
जन्म तारा नगरने छुटनार हुंज रोहिण्ये चोर तुं; बली आ प्रभुना
थी हुं अजयकुमारनी बुद्धिने पण जीती गयो तुं. माटे हवे तमारे
थीजा चोरमाटे तपास करवी नहीं माटे हवे कोइ माणसने मोक्ष
जेथी हुं तेने सयलो चोरीनो माख देखाहुं, अने पठी दीक्षा लइ
तारो जन्म सफल करूं. पठी श्रेणिकना हुकमधी अजयकुमार तथा
लोको पण कौतुकपी तेनीसाथे गया. पठी तेणे अजयकुमारने
स्थानक बताव्युं; अजयकुमारें पण, सर्वेनो माख धणीधणीने सों-
पठी तेणें पोतानां माणसोने पण समजावीने, पोते प्रभुपासे
पठी श्रेणिक राजायें करेखा महोत्सवपूर्वक तेणें प्रभुपासे दीक्षा

લીધી. ત્યાં તેણે કર્મોના નાશમાટે ચોથથી માંડી ૪ માસસુધીના ઉપવસનું તપ કર્યું. એવી રીતે તપથી જાવસંલેખના કરીને, તેણે વીરપ્રજા આજ્ઞાથી પર્વતપર જઈ પાદપોષગમ નામનું અનશન કર્યું; તથા ત્યાં શુદ્ધ્યાનમાં રહીને, પંચ પરમેષ્ટિને નમસ્કાર કરતાં થકાં, કાલ કરી તે સ્વં ગયો. માટે એવી રીતે ચોરીથી નિવૃત્ત થયેલો માણસ રૌહિણેયની પેં તુરત સ્વર્ગે જાય છે, માટે બુદ્ધિમાનેં ઉત્તમ લોકમાં વિરુદ્ધ એવી ચોરી કરવી નહીં. એવી રીતે રૌહિણેયની કથા જાણવી.

હવે ચોરીના અતિ પરિહારને કહે છે.

દૂરે પરસ્ય સર્વસ્વ, મપહર્તુમુપક્રમઃ ॥

ઉપાદદીત નાદત્તં, તૃણમાત્રપિ ક્વચિત્ ॥ ૭૪ ॥

અર્થઃ— ઘીજાનાં ધનને હરવાનો યત્ન કરવો, તે તો દૂર રહું, પણ તૃણમાત્ર પણ કોઈનું વગર દિધેલું ન લેવું.

હવે વે શ્લોકથી ચોરી નહીં કરનારને ફલ થતાવે છે.

પરાર્થગ્રહણે યેપાં, નિયમઃ શુદ્ધચેતસાં ॥

અન્યાયાંતિશ્રિયસ્તેપાં, સ્વયમેવ સ્વયંવરાઃ ॥ ૭૫ ॥

અનર્થા દૂરતો યાંતિ, સાધુવાદઃ પ્રવર્તતે ॥

સ્વર્ગસૌર્યાનિ ઢોકંતે, સ્ફુટમસ્તેયચારિણાં ॥ ૭૬ ॥

અર્થઃ— જે શુદ્ધ ચિત્તવાલાડને પરધન લેવામાં નિયમ છે, તેડને સંપદાઉં પોતાની મેલે ગ્રાહ થાય છે. વહી આપદાઉં તો તેનાથી દૂર જાય છે, તથા તેની કીર્તિ ફેલાય છે. તેમ પરલોકમાં તેડને સ્વર્ગનું મુલ મસે છે.

માટે અગ્નિનું પાન કરવું સારું, સર્પના મુલનું ચુંચન કરવું સારું, જેર પીવું સારું, પણ પરનું ધન હરવું નહીં. ધનનો છોડી માણસ, જાણ, પિતા, સ્ત્રી, દીકરો, તથા ગુરુને પણ મારી નાલે છે.

હવે આ લોકસંબંધિ તથા પરલોકસંબંધિ અગ્રહના ફલને દેસાદતા-યકા, શ્દ્ધસ્યને રચિત વ્રદાચર્ય વ્રતનું સ્વરૂપ કહે છે.

પંડત્યર્મિઙ્ગિયઞ્ચેદં, વીદ્યાવ્રહ્મફલં મુધીઃ ॥

નવેન્સ્યદારસંનુષ્ઠો, ઝન્યદારાન્ વા વિવર્જયેત્ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:- ઘુઝિમાન્ માણસે નપુંસકપણાને, તથા ઇંદ્રિયના ઠેદને (રાજા-
દેકેં કરેલા) અવ્રહ્મતું ફલ જાણીને, પોતાની સ્ત્રીથી સંતુષ્ટ થઈને, પર-
ત્રીર્ઠનો ત્યાગ કરવો.

હવે સામાન્યપણાથી અવ્રહ્મનાં દૂષણો કહે છે.

રમ્યમાપાતમાત્રે યત્, પરિણામેઽતિ દારુણં ॥

કિંપાકફલસંકાશં, તત્કઃસેવેત મૈથુનં ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:- પ્રારંભમાં મનોહર, અને પરિણામે જયંકર, એવા કિંપાક ના-
મના વૃક્ષનાં ફલસરસા મૈથુનને કોણ સેવે ?

હવે મૈથુનનું પરિણામે જયંકરપણું દેલાડે છે.

કંપઃસ્વેદઃ શ્રમોમૂર્ઘા, ભ્રમિર્ભાનિર્વલક્ષ્યઃ ॥

રાજયદ્વમાદિરોગાશ્ચ, જવેયુર્મૈથુનોત્થિતાઃ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:- કંપ, પસીનો, થાક, મૂર્ઘા, ભ્રમ, શરીરની પીડા, તથા શક્તિનો
નાશ, અને ક્ષય, શ્વાસ આદિક રોગો પણ મૈથુનથી થાય છે. હવે મૈથુન-
માં અહિંસાનો (દયાનો) પણ અજાવ છે, એમ દેલાડે છે.

યોનિયંત્રસમુત્પન્નાઃ, સુસૂદ્ધમા જંતુરાશયઃ ॥

પીડ્યમાના વિપદ્યંતે, યત્ર તન્મૈથુનં ત્યજેત્ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ:-યોનિરૂપી યંત્રમાં ઉત્પન્ન થતા સૂક્ષ્મ જંતુર્ઠના સમૂહો પીડાતા
થકા નાશ પામે છે. માટે એવા મૈથુનનો ત્યાગ કરવો.

ટીકા:-સ્ત્રીની યોનિમાં દૃષ્ટિને ગોચર ન થાય, એવા સૂક્ષ્મ જંતુર્ઠ ઉત્પન્ન
થાય છે, મૈથુન વાળે, રુની ધનાવેલી નક્ષીમાં, તપાવેલા લોલંડના સલી-
યાને નાલવાથી જેમ રુનો નાશ થાય છે, તેમ તે જંતુર્ઠ પણ નાશ થવા-
થી હિંસા લાગે છે.

હવે યોનિમાં જંતુર્ઠનો સજ્ઞાવ, સંવાદથી દૃઢ કરે છે. અને તેવો સજ્ઞાવ
વાત્સ્યાયન કૃષિ, કે જેણે કામશાસ્ત્ર ધનાવેલું છે, તે પણ કહે છે; હવે
અહીં કંઈ તે શાસ્ત્રનું પ્રમાણ નથી ગ્રહણ કરતા, કારણ કે, જૈનસિદ્ધાંતો
કંઈ અન્યના પ્રમાણને આધીન નથી. પણ જેઠ કામને પણ પ્રધાન ગણે છે,
એવા વાત્સ્યાયન આદિક કૃષિર્ઠયે પણ યોનિમાં જંતુર્ઠની પ્રાપ્તિ કહેલી છે.
તે વાત્સ્યાયનનો કહેલો શ્લોક પણ નીચે પ્રમાણે છે.

मांसविश्रं सुरामिश्र, मनेकविटचुंवितं ॥

को वेश्यावदनं चुंवे, उच्छिष्टमिव जोजनं ॥ ९० ॥

अर्थः— जलचर स्थलचर आदिक जीवोनां मांस खाधाथी दुर्गंध मारुतं, तेम मदिराथी व्यास्र थयेलुं, घणा विट एटखे नीच पुरुषोए पण चुंवन करेलुं, एवुं जे वेश्यानुं मुख, तेने उच्छिष्ट (एठां) जोजननी पेटे कोण चुंवन करे ? !! (बली मांसयुक्त तथा मदिरायुक्त, ए वस्त्रे विशेष पणो उच्छिष्ट जोजनने पण जोडी शकाय.)

अपि प्रदत्तसर्वस्वात्, कामुकात्क्षीणसंपदः ॥

वासोऽप्याच्चेत्तुमिच्छन्ति, गच्छतः पण्ययोपितः ॥ ९१ ॥

अर्थः— धनाढ्य अवस्थामां सर्वस्व आपी देनार, तथा पठी पण्यना (जाडाना) दायथी धनरहित अनार, एवा पोताने घेर जता कामुक पासेथी, तेनां कपडां खुंचवी खेवाने वेश्याउं इछे ठे.

न देवान्नगुरुन्नापि, सुहृदोन च बांधवान् ॥

असत्संगरतिर्नित्यं, वेश्यावश्यो हि मन्यते ॥ ९२ ॥

अर्थः— लुच्चा, जुगारी, रंडीबाज विगेरेनी सोबतमां रहेलो, वेश्याने वश थएलो माणस, खरेखर देव, गुरु, मित्र के बांधव कोश्ने पण गणकारतो नथी.

कुष्ठिनोपि स्मरसमान्, पश्यन्तीं धनकांक्षया ॥

तन्वर्तीं कृत्रिमस्नेहां निःस्नेहां गणिकां त्यजेत् ॥ ९३ ॥

अर्थः— कुष्ठिउने (कोढिआउने) पण (केवल) धननी इच्छाथी, कामदेवसरखा गणती, अने कृत्रिम (उपर उपरथी) स्नेहने धारण करती एटखे परमार्थथी प्रीतिविनानी, एवी गणिकाने तजवी.

एवी रीतें स्त्रीसंतोषी गृहस्थने वेश्यापासे जवाना दोषो देखाड्या; हवे परस्त्रीगमनना दोषो देखाडे ठे.

नासक्त्या सेवनीया हि, स्वदारा अप्युपासकैः ॥

आकरः सर्वपापानां, किं पुनः परयोपितः ॥ ९४ ॥

अर्थः— सर्व विरतिनी खाखसावाला, अने देशविरतिना परिणाम-

વાલા) શ્રાવકોણ, શ્રાસક્તપણાથી સ્ત્રીને (પોતાની સ્ત્રીને) પણ નહીં સેવવી જોઈયે, ત્યારે (કપટ, મૃપાવાદ આદિક) સર્વ પાપોની યાજ્ઞસ-માન પરસ્ત્રીની તો વાતજ શી કરવી ? અર્થાત્ પરસ્ત્રીનો તો સર્વથા ત્યાગ કરવો જોઈયે.

દ્વે પરસ્ત્રીઝનું પાપકારીપણુંજ દેખાડે છે.

સ્વપતિં યા પરિત્યજ્ય, નિસ્ત્રપોપતિં નજેત્ ॥

તસ્યાં ક્ષણિકચિત્તાયાં, વિશ્રંજઃ કોઽન્યયોપિતિ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ.— જે સજ્જારહિત થઈને, પોતાના પતિને તજી દઈને, ઘીજા પુરુષને સેવે, ધર્મી ચલચિત્તવાલી પરસ્ત્રીમાં વિશ્વાસ શાનો રાખવો ? (અર્થાત્ નહીંજ રાખવો.)

દ્વે પરસ્ત્રીમાં શ્રાસક્ત થણાને શિશ્યામણ આપે છે.

ત્રીરોરાકુલચિત્તસ્ય, દુઃસ્થિતસ્ય પરસ્ત્રિયાં ॥

રતિર્નયુજ્યતે કર્તુ, મુપશૂનં પશોરિવ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ.— પરસ્ત્રીમાં રતિ કરવી હાયક નથી, કારણ કે. તેથી તેમની પતિ અને રાજાની ધીક લાગે છે, પક્ષી “ આ, મને જોઈ ગયો, આને મને જાણ્યો ” इत्यादિક ધીકથી ચિત્ત પણ આકુલ પાવે છે; વધી તે પામમાટે દેવકુલાદિકમાં શય્યા શ્રાસન વિગેરે ધિના મુખું વેતમું પડે છે. અને તેથી તે કુતરાની નજદીકમાં પણ વગવાલાયક પશુ સરગો પાવે છે.

પ્રાણસંદેહજનનં, પરમં વૈરકારણં ॥

લોકદ્વયવિરુદ્ધં ચ, પરસ્ત્રીગમનં ત્યજેત્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ.— માટે, પ્રાણના સંશયને ઉત્પત્ત કરનાર, તથા વૈરના અદૃશ્ય કારણસરખું, અને તેથી આ લોક અને પરલોક, ઘરેમાં શિશ્ય, જે પરસ્ત્રીગમન, તેને તજવું.

દ્વે પરસ્ત્રીગમનનાં આ લોક અને પરલોકનાં પણ દુઃશ્રદ્ધાસ્પિદાને પ્રગટ રીતે દેખાડે છે.

સર્વસ્વદરણં બંધં, શરીરાવયવહિદાં ॥

મૃતશ્ચ નરકં ધોરં, લનતે પારદારિકઃ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:- પરશ્વી સેવનારને (આ લોકમાં) તેના ઘનનું દરણ થાય છે. દોરડાં આદિકથી બંધન થાય છે, તથા શરીરના અવયવોનો (હાથ, નાક, કાન વિગેરેનો) ઘેદ થાય છે. અને મૃત્યુવાદ પરલોકમાં જન્મ કર નરક મહે છે.

હવે ઉપપત્તિપૂર્વક પરશ્વીગમનનો પ્રતિપેદ કરે છે. ,

સ્વદારરક્ષણે યત્નં, વિદધાનો નિરંતરં ॥

જાનન્નપિ જનો દુઃખં, પરદારાન્ કથં વ્રજેત્ ॥ ૧૯૧ ॥

અર્થ:- પોતાની સ્ત્રીસાથે કોઈ ચાલતો હોય, તે જોઈને પોતાને યત્ન દુઃખને જાણતાં ઠતાં પણ, પોતાની સ્ત્રીના રક્ષણમાટે જાત, બંડી, કીલ્લો, ચોકીદાર વિગેરે રાખવામાં યત્ન કરતો થકો, તે પરશ્વીગમન કેમ કરી શકે ?

હવે પરશ્વીગમન તો એક વાજુ રહ્યું, પણ તેમ કરવાની ઇચ્છા પણ કા-યદાકારક નથી, તેને માટે કહે છે.

વિક્રમાક્રાંતવિશ્વોઽપિ, પરશ્વીપુ રિરંસયા ॥

કૃત્વા કુલક્ષયં પ્રાપ, નરકં દશકંધરઃ ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થ:- પરાક્રમથી દવાવેલું છે જગત્ જેણે એવો પણ રાવણ, પરશ્વીગમનની ઇચ્છાથી પોતાના કુલનો ક્ષય કરીને નરકે ગયો છે.

ટીકા:- રાવણે ફક્ત હજુ તો પરશ્વી જે સીતા, તેનીસાથે વિશ્વાસ કરવાની ઇચ્છા કરી, તેમાં પણ તેને નરકરૂપી પરલોકસંબંધિ ફલ મળ્યું; અને આ લોકમાં તેણે કુલનો ક્ષય કર્યો. હવે તે ક્ષય જો કે રામઆદિકેં કર્યો છે, તો પણ તેમાં કારણરૂપ તે રાવણ હોવાથી, તેણેજ કર્યો મનાય. અહીં કોઈ શંકા કરે કે, પરશ્વીસેવવાથી પરલોકસંબંધિ ફલના વિચાર કરવાની કંઈ જરૂર નથી, પણ બલવાનોને આલોકમાં તો તેનું કંઈ ફલ મળતું નથી. તેને માટે કહે છે. જે આ રાવણે પોતાના પરાક્રમથી આજ્ઞા જગતને પણ દવાવ્યું હતું, તેને પણ અનર્થ જોગવો પડ્યો છે, ત્યારે વીજા બલવાનની તો ઘાતજ શી કરવી? તે રાવણનું દૃષ્ટાંત કહે છે.

આ પૃથ્વીમાં રહેલા રાક્ષસદ્વીપમાં સુવર્ણમય લંકા નામની એક પ્રસિદ્ધ નગરી છે. ત્યાં પુલસ્ત્યકુલમાં મણિસમાન, મહાબલવાન, રાવણ નામે

द्वितीयप्रकाश.

२०

विद्याधर राजा धयो. तेने महापराक्रमी, एवा कुंजकर्ण अने विज्जीप
 नामें वे जाइयो होता. एक दहाडो पूर्वपुरुषोए मेलवेली नवरत्नोनी माळ
 तेणें घरमां जोड. ते तेणें कंठमां पेहेरी तेथी तेमां तेना प्रतिविंबो पड
 पाथी, ते जगतमां दशमुखवाखो प्रसिद्ध धयो. तेनी पासे प्रहसि प्रमुख
 विद्याठ, तेनी सेनानी पेठे बसती होती. पठी तेणें एक छीलामात्रमां भरता-
 र्धने जीखुं, तो पण तेना हाथनी खरज हजु मटी नही. हवे बैताव्य ना-
 में पर्यंतपर, जेणें पूर्णजयमां इंजनी पदवी जोगवेली ठे. एवो इंज नामें
 विद्याधर हतो, ते पोताना पराक्रमना वशथी पोतानेज इंज मानतो हतो.
 तेणें पोतानी राणीनुं नाम इंजाणी, हथीयारुं नाम वज्र, हाथीनुं नाम
 रावण, घोडानुं नाम उद्योःश्रवा, सारथिनुं नाम मातखि, तथा सोम, यम,
 रुण, अने कुबेर एवी रीतें चार मुजटोनां पण नामो पाड्यां. तेणें सघ-
 ा राजाठने तण समान गणी रावणने पण गणकायों नही. तेथी रावण
 कोपायमान धडने खडकरसहित तेनी सामे खडवा चाड्यो. ते विद्याना
 बखथी सैन्यसहित समुजने पण उखंगी गयो; तथा तुरत बैताव्य पासे
 पडोच्यो, रावणने आवतो जोड, इंज पण तुरत तेनी, सामे खडवा आव्यो.
 रावणें दूरधीज मोकखेखो एक दूत इंजपासे आवीने तेने कहेवा खाग्यो
 के, जे केटखाक राजाठ विद्या विगेरेना बखथी शोचता होता तेजए पण
 रावणनी सेवा करी ठे. हवे आटखो काख तो तेनी विस्मृतिमां, अने
 तमारा आर्जवपणाथी गयो, पण हवे तमारे तेनी जक्ति करवानो थव-
 सर ठे. माटे कां जक्ति देखाडो, अने कांतो शक्ति देखाडो ? अने ते ध-
 नेमांथी कंठ नही देखाडो तो, तुरत तमारो नाश थशे. त्यारें इंजें कलुं
 के, तेने सेवनारा तो विचारा गरिवडा राजाठ जाणवा, अने हवे शुं तेने
 मारी पासेथी पण सेवा खेची ठे ? अने था जेटखो काख गयो, तेटखो तो
 रावणें जाणवो के, पोतानां मुखमां गयो, पण था हवेनो बखत तो तेने
 काखरूप आवेखो ठे. माटे जडने तारा स्वामीने कहे के, ते माराप्रत्ये ज-
 के थयवा शक्ति देखाडे, नहीतर तुरत तेनो नाश थशे. ते वात दूतें
 रावणने कस्यथी ते पण क्रोधांध धडने खडकरसहित वेगथी चाल-
 खाग्यो. पठी यत्नेनां खडकरो मखवाथी पुष्करावर्त मेघनी पेठे वाणो
 गदिक हथियारोनो वर्षाद वरसवा खाग्यो. पठी रावणनापुत्रें पिताने

अर्थः— परस्त्री सेवनारने (आ लोकमां) तेना घननुं हर-
 दोरडां आदिकथी वंधन थाय ठे, तथा शरीरना अवयवोनः
 नाक, कान विगेरेनो) ठेद थाय ठे. अने मृत्युवाद परलो-
 हर नरक मले ठे.

हवे उपपत्तिपूर्वक परस्त्रीगमननो प्रतिषेध करे ठे.

स्वदाररक्षणे यत्नं, विदधानो निरंतरं ॥

जानन्नपि जनो दुःखं, परदारान् कथं व्रजेत् ॥ ९९

अर्थः— पोतानी स्त्रीसाथे कोइ चाखतो होय, ते जोइने पं-
 तां दुःखने जाणतां उतां पण, पोतानी स्त्रीना रक्षणमाटे र्ज
 कीछो, चोकीदार विगेरे राखवामां यत्न करतो थको, ते पर-
 केम करी शके ?

हवे परस्त्रीगमन तो एक बाजु रखुं, पण तेम करवानी इष्टा
 यदाकारक नथी, तेने माटे कहे ठे.

विक्रमाक्रांतविश्वोऽपि, परस्त्रीपु रिरंसया ॥

कृत्वा कुलक्षयं प्राप, नरकं दशकंधरः ॥ १०० ॥

अर्थः— पराक्रमथी दयावेसुं ठे जगत् जेणें एवो पण रावण, परस्त्री
 मननी इष्टाथी पोताना कुलनो क्षय करीने नरकें गयो ठे.

टीकाः— रावणें फक्त इजु तो परस्त्री जे सीता, तेनीसाथे विसास
 गानी इष्टा करी, तेमां पण तेने नरकरूपी परलोकसंबंधि फस मल्लुं; ते. सा
 आ लोकमां तेणें कुलनो क्षय कयों. हवे ते क्षय जो के रामआदिकें बांधी
 ठे, तो पण तेमां कारणरूप ते रावण होवाथी, तेणेंज कयों मनाय. आ. ते
 कोइ शंका करे के, परस्त्रीसेववाथी परलोकसंबंधि फसना विचार करवाने
 कंइ जरूर नथी, पण बलवानोने आलोकमां तो तेनुं कंइ फस मल्लुं नथी.
 तेने माटे कहे ठे. जे आ रावणे पोताना पराक्रमथी आखा जगतने पण
 दयावुं हतुं, तेने पर अनर्थ जोगववो पट्यो ठे, त्यारें बीजा यक्षयाननी
 तो वानज शी करथी? ते रावणनुं दृष्टांत कहे ठे.

आ पृथ्वीमां रदेखा राक्षसस्त्रीपमां सुवर्णमय खंका नामनी एक प्रति-
 थ नगरी ठे. त्यां पुत्रस्त्यकुलमां मणिसमान, महायक्षयान्, रावण नामें

नी वेहेन सीताने परण्या दत्ता. एक दहाडो राजाए चारे राणीउने जि-
नेश्वर प्रजुना जात्रनुं पाणी मंगलमाटे मोकव्युं. ते पाणी सुमित्राने पा-
ठलधी पहुँच्युं, तेथी ते रीसाइ गइ. त्यारें राजा पोते तेणीने मनाववा
गयो. त्यां तेणें एक धुजता, दांतविनाना, श्वेत केशोवाला, पगळे पगळे
स्वखना पामता, तथा मृत्युनी मागणी करता, एक घरडा कंचुकिने तेणें
जोयो. तेने जोइ राजाए विचार्युं के, मारी पण जेटलामां आवी श्व-
स्था न घाय, तेटलामां मारे चोथा पुरुपार्शमाटे (मोहमाटे) यल क-
रवो जोइयें. एम विचारि तेणें तुरत राम अने लक्ष्मणने घोलाव्या. त्या-
रें कैकेयी राणीए राजा पासेथी पेहेलां मेखवेलां बे वरदानमांथी एकें
करीने जरतमाटे राज्य, तथा वीजाए करीने, राम, लक्ष्मण अने सीता-
नो चौद वर्षसुधि वनवास माग्यो. त्यारें राजाए पण पोतातुं वचन पा-
लवामाटे, तेम कर्याथी, सीता अने लक्ष्मण सहित राम, दंडका वनमां
गया, अने दशरथ पंचवटीमां रहा. एटलामां त्यां बे चारण इपि आ-
घवाथी राम, लक्ष्मण तथा सीताए तेमनी सत्कारपूर्वक सेवा करी तेथी
त्यां देवोए गंधोदकनी वृष्टि करी; अने ते वृष्टिना लोचथी जटायु नामें
गीधोनो राजा त्यां आग्यो. त्यां ते मुनिउप दीधेसी देशना सांजलवाथी
ते जटायुने जातिस्मरण झान ययुं, अने तेथी ते सीता पासे आवीने
वेवो. हवे लक्ष्मण फल आदिक लेवा माटे व्हार गया, त्यारें तेमणे त्यां
एक तखवार जोवाथी, कौतुकथी जोवा माटे उपाडी. तेनी तीक्ष्णतानी
परीक्षामाटे तेणें पासेनी वांसनी जालीमां मारी जोइ. तेथी तेनी अंदर
रहेला कोइ माणसतुं माथुं कपाइ जइ नीचे पड्युं. ते जोइ लक्ष्मणें वि-
चार्युं के, धिक्कार ठे मने के, में कोइ निरपराधी माणसने मारी नाव्यो.
पठी तेणें रामपासे जइने, ते सघडुं घुत्तांत कणुं, तथा ते तखवार पण
खाडी. त्यारें रामें कणुं के, था सूर्यदास खड्ग ठे, माटे आने साध-
ार माणसने तें हण्यो ठे, अने तेथी त्यां खरेखर तेनो कोइ उत्तरसा-
पण होवो जोइयें.

हवे एटलामां रावणनी वेहेन अने खरदूषणनी खी चंडनखाए त्यां
पुत्रने मृत्यु पामेखो जोयो. ते जोइ हे शंबुकपुत्र ! तुं क्यां गयो ?
— तागी; एटलामां तेणें लक्ष्मणनां पगळां जोयां तेथी तेणीए

नमस्कार करी इंजने खडवामाटे पोतानी सामे बोलाव्यो. पठी इंजने रावणनो पुत्र मेघनाद वझे मदांध थइ हाथीनी पेठे छंछयुद्धची सज्जा लाग्या. पठी एटखामां मेघनादें इंजने जीतीने नीचे पाड्यो, अने तेने बांधी लीधो, अने तेने तुरत पोताना पिताने सांप्यो. पठी रावणें तेने वज्रचोन् चोकीदारोची रक्षण कराएला केदखानामां नाव्यो, पठी सोम, वरुण, यम, अने कुबेरें, गुस्ते थइने रावणने घेयों. त्यारें पञ्चगव्यो रावण धण तेन्नी साये खडवा लाग्यो. तेणें यमना दंडनो, कुबेरनी गदानी, वरुणना पारानी, सोमना धनुषनो नाश कयों. पठी तेणें ने तेणें पाडीने बांधी लीधा. एवरी रीतें इंजने जीतीने ते पाताळजंका जीतवा नाव्यो. त्यांना चंडोदर राजेंने जीतीने तेणें खरदूषणप्रत्ये पोतानी वेदने तथा राज्य आप्युं. ते खरदूषणोयें चंडोदरनुं सर्यस हाइ लीधुं. त्या तेनी एक गर्जिणी राणी त्यांची नासीने कपांक चाखी गइ हती. पठी त्यांनी ते राजांमां जइ सुगें समाघें राज्य करवा लाग्यो. हये एक हतादी ते निमानमां घेगीने आमतोम जमतो थको मरुत् राजाए प्रारंभ करपा मज्जावदने जोदने ते निमानची नीचे उतयों, त्यारें ते राजाए एतें तेनं जादवमांकार लीधो. त्यारें रावणें कर्णुं के, थरे आ, नरक आ-दयां एतें जमनादे कणय ते, रावणो प्रनुण धर्म तो अहिंरामय कणेशो जे, खडे ते अर्घी रीने पशुहिंमायी शुं पाय ते ? माटे वझे सांकमां श-हिंवरुं एतें वज्र मृं कर नर्ही; अने जो करीश, तो अर्ही मारा ते-हसतानुं अने वज्रोत्तमां नरकनुं दुःख तारें रावण करनुं पड्यो. ते रा-वणो जमन रावण, वज्र कर्णो मांडी नाव्यो, कारण के, रावणनी आदि नरेंडेंडें. जहाय. तेवी हवी. पठी ते रावण त्यांची मेळ तथा अजय प-देकर जमन करवामाटे गयो. त्यां जाशना अने अजोशना मंदिरांनं जाय हवी ते रावण पोतानें म्यानकें आय्यो.

[illegible]

नी वेहेन सीताने परण्या दत्ता. एक दहाडो राजाए चारे राणीउने जि-
नेश्वर प्रभुना क्षात्रनुं पाणी मंगलमाटे मोकळ्युं. ते पाणी सुमित्राने पा-
ठवधी पहांच्युं, तेथी ते रीसाइ गइ, त्यारें राजा पोते तेणीने मनाववा
गयो. त्यां तेणें एक भुजता, दांतविनाना, श्वेत केशोवाला, पगळे पगळे
स्वखना पामता, तथा मृत्युनी मागणी करता, एक घरडा कंचुकिने तेणें
जोयो. तेने जोइ राजाए विचार्युं के, मारी पण जेटलामां आवी श्रव-
स्था न थाय, तेटलामां मारे चोथा पुरुषार्थमाटे (मोक्षमाटे) यत्न क-
रवो जोइयें. एम विचारि तेणें तुरत राम अने लक्ष्मणने घोसाव्या. त्या-
रें केकेयी राणीए राजा पासेथी पेहेलां मेळवेलां वे वरदानमांघी एकें
करीने भरतमाटे राज्य, तथा वीजाए करीने, राम, लक्ष्मण अने सीता-
नो चौद वर्षसुधि वनवास माग्यो. त्यारें राजाए पण पोतानुं वचन पा-
खलामाटे, तेम कर्पाधी, सीता अने लक्ष्मण सहित राम, दंडका वनमां
गया, अने दशरथ पंचवटीमां रह्या. पटलामां त्यां वे चारण इषि आ-
ववाधी राम, लक्ष्मण तथा सीताए तेमनी सत्कारपूर्वक सेवा फरी तेथी
त्यां देवोए गंधोदकनी वृष्टि करी; अने ते वृष्टिना खोजथी जटायु नामें
गीधोनो राजा त्यां आग्यो. त्यां ते मुनिठण दीधेसी देशना सांजलयाधी
ते जटायुने जातिस्मरण झान ययुं, अने तेथी ते सीता पास आरीने
वेवो. हवे लक्ष्मण फल आदिक सेवा माटे पटार गया, त्यारें तेमणे त्यां
एक तलवार जोवाधी, कौतुकथी जोवा माटे उपाडी. तेनी तीक्ष्णतानी
परीक्षामाटे तेणें पासेनी वांसनी जालीमां मारी जोइ. तेथी तेनी श्रंदर
रहेला फोइ माणसनुं मायुं कपाइ जइ नीचे पट्युं. ते जोइ खदमणें वि-
चार्युं के, धिक्कार ठे मने के, में फोइ निरपराधी माणसने मारी नाग्यो.
पठी तेणें रामपासे जइने, ते सघळुं वृत्तांत कळुं, तथा ते तलवार पण
देखाडी. त्यारें रामें कळुं के, आ सूर्यदास खड्ग ठे, माटे आने साध-
नार माणसने तें दृश्यो ठे, अने तेथी त्यां खरेखर तेनो कोइ उत्तरसा-
धक पण होवो जोइयें.

हवे पटलामां रावणनी चेहेन अने खरदूषणनी रवी चंडनगराए त्यां
आवी, पुत्रने मृत्यु पामेसो जोयो. ते जोइ हे शंकुपुत्र ! तुं क्हां गयो ?
एम रडवा सागी; पटलामां तेणें लक्ष्मणनां पगळां जोषां

અનુમાન કર્યું કે, જેનાં આ પગલાં છે તે માણસે મારા પુત્રને માર્યો છે; એમ વિચારી તે પગલાંને માર્ગે જવા લાગી. ઘટલામાં તેણે સીતા અને લક્ષ્મણ સહિત રામને એક વૃક્ષતલે બેઠેલા જોયા. મનોહર રામને જોઈ તેણીને કામ વ્યાપ્યો. તેથી તેણીએ મનોહર રૂપ કરી, રામને વિલાસ માટે માગણી કરી; ત્યારે રામેં હસીને કહ્યું કે, હું તો સ્ત્રીસહિત છું, માટે સ્ત્રીવિનાના લક્ષ્મણને હું જાજ ? ત્યારે તેણીએ લક્ષ્મણની પ્રાર્થના કરવાથી લક્ષ્મણે કહ્યું કે, તેં પેદેલાં મોટા જાણી માગણી કરી છે, તેથી હવે હું માતા સમાન છે, માટે તે વાત ઘનશે નહીં. તેથી તેણીએ અત્યંત ગુસ્સે થઈને, સ્વર આદિકને પુત્રના મૃત્યુનો વૃત્તાંત કહ્યો. તેથી તે ચોદ હજાર વિદ્યાધરોની સાથે રામને ઉપદ્રવ કરવાને આવ્યો. ત્યારે તેણીની સાથે લક્ષ્મણે લડવાને રામની રજા માગી; ત્યારે રામેં પણ કહ્યું કે, હે વત્સ તું, જા ? અને ફતેહ કર ? વલી તને જો કંઈ સંકટ પડે, તો મને ઘોલાવવામાટે સિંહનાદ કરજે ? પઠી લક્ષ્મણ પણ ત્યાં જઈ તેમને બાળોથી મારવા લાગ્યો. ધવી રીતે લડાઈ ચાલતી વખતે ચંદ્રનલાયેં રાવણપાસે જઈ સઘણું વૃત્તાંત કહી પોતાના જરતારને મદદ કરવા કહ્યું. અને વલી કહ્યું કે, રામની સ્ત્રી સીતા જેવી મેં આ ધુનીયામાં કોઈ મનોહર સ્ત્રી જોઈ નથી; માટે તેણીને તું પ્રહણ કર ? તે સાંજલી રાવણ પણ પુષ્પક વિમાનમાં બેસી ત્યાં આવ્યો. પણ અત્યંત તેજસ્વી રામને જોઈ, તેનાથી હરીને તે દૂર ઝાજો; તથા રામના બેઠાં સીતાના હરણને અશક્ય જાણી, તેણે અવલોકની વિદ્યાનું સ્મરણ કર્યું. ત્યારે તે વિદ્યા પણ હાથ જોડી તેની સામે આવી ઝાજી. ત્યારે રાવણે તેણીને કહ્યું કે, મને સીતાના હરણમાં તું મદદ કર ? ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે, વાસુકીના મસ્તકપરથી રત્ન લેવું સારું, પણ રામપાસેથી સીતા લેવી દેવોને પણ મુશ્કેલ છે. પણ એક ઉપાય છે કે, જો સંકેત કરેલા લક્ષ્મણના સિંહનાદથી રામ ત્યાં જાય, તો હું સીતાને લેઈ શકે; ત્યારે રાવણે તેમ કરવાનું કહેવાથી તેણીયેં દૂર જઈ લક્ષ્મણને મલતોજ સિંહનાદ કર્યો. તે સાંજસતાંજ રામ સીતાને ઓઢી ત્યાં ગયો. ઘટલે રાવણે સીતાને ઉપાડી વિમાનમાં બેસાડી કહ્યું કે, તને હરનાર હું રાવણ છું. એમ કહી તે આકાશમાર્ગે ચાલવા લાગ્યો. ત્યારે સીતા તો હે રામ, હે લક્ષ્મણ, હે જાણ મને આ દરી જાય છે, એમ કહી પોકાર કરવા લાગી. તે જોઈ જટાયુ

कहूँ के, हे पुत्री, तू डर नहीं, एम कही ते दोढ्यो, अने पोताना नखो रावणनी ठातीमां मारवा लाग्यो. त्यारे रावणें गुस्ते घइ तेने तखवारधी मारी नाख्यो, अने, तेथी ते नीचे पढ्यो. पठी रावणें लंकामां जइ, सीताने व-
गीचामां राखी; तथा तेणीने खोजाववामाटे तेणें विजटाने हुकम कयों.

हवे रामने तो रस्तामांज लक्षण सामा मल्या, त्यारें लक्षणें कहूँ के-
सीताजीने एकलां मुकी, तमो अहीं केम आव्या? त्यारे रामें कहूँ के, त-
मारा सिंहनादधीज हुं अहीं आव्यो तूं. त्यारे लक्षणें कहूँ के, में सिं-
हनाद कयों नथी, माटे खरेखर आपणने कोइयें ठग्या ठे. तमोने दूर
करवानेज कोइयें ठखधी सिंहनाद कयों ठे. पठी तेउं स्थानकें आव्यावा-
द सीताने नही जोवाधी राम मूर्ता खाइ पढ्या. पठी ज्यारे तेने संज्ञा
आवी, त्यारें लक्षणें कहूँ के, हवे आपणें ते धावत प्रयत्न करवो, पट-
लामां कोइ एक माणसें आवी तेमने नमस्कार कयों, त्यारें तेउंयि तेने
पुठपांथी ते पोतानुं वृत्तांत कहेवा लाग्यो, के, पाताललंकाना राजा मारा
पिता बंजोदरने मारीने रावणें खरने गादीयें वेसाढ्यो ठे. ते बखते मारी
माता गर्जिणी होवाधी त्यांथी नासी गइ. अने तेणीयें मने जन्म आपी,
मारुं विराध नाम पाढ्युं ठे. हवे एक दहाडो कोइ मुनियें मारी माने कहूँ
के, ज्यारे दशरथना पुत्र खरादिकने मारशे, त्यारे ते तने पाताललंकानो
राजा करशे. माटे सेवकनोआजे हवे ते अवसर आव्यो ठे. ते सांजली
रामें तेने पाताललंकानुं राज्य आप्युं. त्यां तेने वेसाडवाने ज्यारें लक्षण-
सहित राम जता हता, त्यारे रस्तामां विद्याविनाना जामंडलना एक
चाकरने तेणें जोयो. तेणें रामने नमस्कार करी सीता रावण अने जटा-
युनुं वृत्तांत कहूँ. पठी रामें पाताललंकामां जइ, विराधने गादीये वेसाढ्यो.

हवे साहसगति नामें कोइ विद्याधरोनो राजा, आकाशमां जमतो
थको किष्किंधा नगरीपासे आव्यो. ते बखते त्यांनो सुग्रीव राजा बहार
क्रीडा करवाने गयो हतो. ते बखते साहसगतियें त्यां सुग्रीवनी तारा
नामनी मनोहर स्त्रीने अंतःपुरमां जोइ, तेणीने जोइ कामातुर थइ
साहसगति सुग्रीवनुं रूप करी ते अंतःपुरमां दाखल थयो. जेटलामां ते
अंतःपुरना द्वारपासे पहुँच्यो, जेटलामां सुग्रीव पण मेहेसना दरवाजा-
पासे आव्यो, त्यारें द्वारपासोए तेने अटकावी कहूँ के, राजातो

अंदर गयो ठे, तुं तो कोइ वीजो माणस ठे एवी रीतें त्यां कोलाहल
 थवाथी, वालीना पुत्र चंद्रराशिए, अंतःपुरमां जता खोटा सुग्रीवने
 पण अटकाव्यो. पठी त्यां लश्कर विगेरेए एकठा थइ, तपास करतां
 वन्ने एक सरखा लाग्या. पठी त्यां तेउनां वन्नेना लश्करो वच्चे जयंकर
 रणसंग्रामं थयो. त्यां खरा सुग्रीवें जूठा सुग्रीवने पोतासाथे लडवा माटे
 बोलाव्यो. पठी तेउं वन्ने बहुज जोरथी लडवा लाग्या. ज्यारे तेउनां
 हथियारो खुट्यां त्यारें, तेउं मुकुटथी लडवा लाग्या. एम लडता खरो
 सुग्रीव थाकी, जवाथी नगरनी वहार निकलीने रह्यो. जूठो सुग्रीव पण
 त्यां अस्वस्य चित्तथी रह्यो. पण वालीना पुत्रें तेने पण अंतःपुरमां जवा
 दीधो नही. हवे खरो सुग्रीव त्यां विचारवा लाग्यो के, आ कोइ स्त्री
 लंपट मारो बेरी ठे. में तो पराक्रमहीन थइने वालीना नामने कलंक
 लगाव्युं. धन्य ठे वालीने के, जेणें तृणनी पेठे राज्य तजीने परमपद
 मेलव्युं. वली मारो चंद्रराशि कुमार पण महा बलवान् ठे, पण वन्नेनां
 जेदने जाण्याविना ते कोने हणे? अने कोने न हणे? तोपण तेणें
 आटखुं सारुं कयुं ठे के, ते जूठा सुग्रीवने अंतःपुरमां. पेसवा दीधो
 नथी. माटे हवे कोइ बलवाननो आश्रय लइने हुं तेने सारुं. माटे महाब-
 लवान् एवा रावणनुं हुं शरणुं लेउं, पण ते तो स्त्रीखोलुपी होवार्थी मारी-
 ज तारा स्त्रीनुं हरण करे माटे हवे तो खरने मारनार रामलक्ष्मणनुं शरण
 लेउं, कारण के, हमणांज तेणें विराधने पण राज्य आप्युं ठे. वली ते ह-
 जु पण पाताललंकामांज रक्षा ठे. एम विचारि तेणें एक विश्वासी दूतने
 शिखामण थापीने मोकळ्यो: ते दूतें जइ विराधने नमस्कार करीने स-
 घखो पोताना स्वामिनो वृत्तांत कही संजलाव्यो अने कहुं के, अमारो
 स्वामी तारी मारफते रामलक्ष्मणनुं शरण लेवाने इछे ठे. त्यारें तेणें कहुं
 के, सुग्रीवने तुं अही तुरत साव ? ते सांजली दूतें आवीने ते बात सु-
 ग्रीवने कही. त्यारें ते पण तुरत पाताललंका प्रत्ये थाव्यो. पठी विराघें
 तेने नमस्कारपूर्वक रामपासे तेडी जइ, तेनो सघखो वृत्तांत निवेदन क-
 यों. पठी सुग्रीवें रामने कहुं के, आपें मने आ दुःखमांथी मुक्त करंयो.
 पठी रामें पण तेने मदद करवानुं कहुं. पठी विराघें पण सुग्रीवने सी-
 ताना हरणनी बात जणाववार्थी, तेणें पण रामने विनयथी कहुं के, ज-

गतनुं रक्षण करता एवा तमोने जो के कोइनी मददनी अपेक्षा नथी, तो पण हुं कहुं तुं के, आपना प्रसादथी ज्यारे मारा शत्रुर्तनो नाश थ-
शे, त्यारें हुं गमे तेम करीने पण सीतानी खबर लावीश. पठी तेउ सु-
ग्रीवनी साथे किष्किंधा नगरीतरफ चाल्या. अने त्यां पहुँच्या घाद सु-
ग्रीवें खोटा सुग्रीवने लडवामाटे बोलाव्यो. तेज वखते ते जूगे सुग्रीव
पण तुरत लडवामाटे आव्यो, कारण के, ब्राह्मणो जेम भोजनमाटे, तेम
शूरा लोको लडवामाटे आलसु थता नथी. पठी ज्यारे तेउ घने लडवा
लाग्या, त्यारें रामचंद्रजी तो क्षणवार सुधि चुप रह्या. पठी तेमणे धनु-
पनो टंकार कर्यो, के तुरत जूग सुग्रीवनी विद्या नाशी गइ. पठी रामें
ते साहसगतिने तरबोछ्यो के, लुचा, परखी साथे बिलास करवानी तुं
इछा करे ठे ? एम कही रामें तेने एकज बाणथी मारी नाख्यो. पठी रा-
में तेने पण तेनी गादीपर बेसाव्यो.

हवे विराध पण लडकर लइने सीताने शोधवा माटे त्यां आव्यो;
जामंडल पण विद्याधरोना लडकर सहित ते काममाटे त्यां आव्यो. अहीं
सुग्रीवें पण जांबुवत् इन्मान्, तथा नील आदिक पोताना सामंतोने
बोलाव्या. पठी विद्याधरोनी ते सेना पण त्यां आवते ठते सुग्रीवें रामने
कह्युं के, आपनी आइा होय तो आ इन्मान् सीतानी खबर माटे लं-
कामां जाय. पठी रामें अनुज्ञापूर्वक पंधाण दाखल पोतानी बीटी तेने
आपवाथी, ते पण पवननी पेठे आकाशमागें लंकातरफ दोढ्यो. त्यां उ-
द्यानमां जइ जुवे ठे, तो रामनुं नाम जपती सीताने तेणें वृद्ध तखे वेठे-
ली जोइ. पठी तेणें वृद्धनी डालिठमां उपाइने सीताना खोलामां ते बीं-
टी नाखी, ते जोइ सीता पण अत्यंत आनंद पामी. तेथी त्रिजटाए रा-
वणने जइ कह्युं के, आटलो वखत तो सीता दिसगिरिमां हती, पण
आज तो आनंदमां ठे. त्यारें रावणें मंदोदरीने जइने कह्युं के, सीता हवे
मारामां अनुरक्त थइ होय तेम खागे ठे, माटे तेणीने जइ तुं समजाव ?
त्यारें ते पण सीतापासे जइ मिष्टवचनो बोलवा लागी के, रावण पण
महापराक्रमी ठे, अने तुं पण रूप अने लावण्यनो जंडार ठे, माटे हवे तुं
तेने परण ? तेम हुं अने बीजी तेनी सघली खियो तारी दासीरूप अइने
रहीशुं. त्यारें सीताए कह्युं के, अरे दुष्ट ! कुटुणी ! तारा पतिनी पेठे ता-

रुं पण मुख कोण जुए ठे ? हमणां रामसहित लक्ष्मण अहीं आवशे अ-
ने खरादिकनी पेठे तारा जर्तारनो पण जाइउ सहित नाश थशे. माटे
डुष्ट अहींथी चाली जा ? एवी रीतें तर्जना पामेली ते मंदोदरी पण गु-
स्से अशने त्यांथी चाली गइ. पठी हनुमानें वृक्षपरथी उतरि हाथ जो-
डीने, सीताने कळुं के, लक्ष्मणसहित रामचंद्रजी कुशलक्षेमें वसें ठे. त-
मारी तपासमाटे मने अहीं मोकलेल ठे, अने हुं त्यां पाठो जइश, त्यारें
ते पण शत्रुनो नाश करवामाटे अहीं आवशे. एवी रीतें जर्तारना स-
माचारने लावनार हनुमानने सीताए आशिष आपी. पठी हनुमानना
उपरोधथी तथा रामचंद्रजीना समाचारनी खुशालीथी तेणीए उगणीश
उपवासनुं पारणुं कर्युं. पठी हनुमानें रावणनां ते उद्यानने जांगवा मांड्युं,
त्यारें मालीउए ते वात रावणने जइने कही. पठी रावणें हुकम करेला
माणसो तेने मारवामाटे आव्या, पण हनुमानें एकले तेउने मार्या. त्या-
रें रावणे गुस्से अशने इंद्रजितने तेने पकडवानो हुकम कयों. त्यारें इंद्र-
जित आबीने तेने पाशथी बांधीने रावणपासे खइ गयो. त्यारें हनुमानें
त्यां पासने तोडी नाख्यो, तथा पगेथी रावणना मुकुटने हणीने ते उडी
गयो. पठी ते त्यां लंकामां केटलोक उपडव करी, तुरत रामपासे आ-
व्यो, तथा सघलो वृत्तांत कही संजलाव्यो. रामें पण तेने पुत्रनी पेठे
ठाती सरसो दावीने आखिंगन दीधुं; तथा पठी सुग्रीव आदिकनी साथे
लंकातरफ प्रयाण कर्युं, त्यां समुद्रपर पुल बांधीने तेउं सघला लंका-
पासे पहोच्या. तथा त्यां लंकाने घेरो घाट्यो.

हवे एटलामां विजीपणें रावणने नमस्कार करी कळुं के, आ राम-
चंद्र आवेला ठे, माटे तेने तुं सीता पाठी आपी दे ? त्यारें रावणें कळुं
के, तुं तो कायर ठे, माटे डरे ठे. त्यारें विजीपणें कळुं के, राम अने ल-
क्ष्मण तो एक वाजु रखा, पण तेना एक योद्धा हनुमाननुं पण तें शुं प-
राक्रम जोयुं नही ? त्यारें रावणें तेने कळुं के, तुं तो अमारो शत्रु ठे, अ-
ने वेरीने मली गयो तुं; माटे निकल अहींथी ? एवी रीतें रावणें तर-
गेढ्याथी ते रामपासे आव्यो, त्यारें रामें पण तेने कळुं के, हुं तने लंकानुं
राज्य आपीश. हवे रावणनी सेना पण शेहेर बहार नीकलयाथी घट्टे से-
नाठ एकठी थइ. पठी रामनी आझाथी हनुमान् आदिक योद्धाउं ल-

डवा लाग्या. अने तेथी केटलाक राक्षसो मराया, केटलाक पकडोया; ते-
था केटलाक नासी गया. तेथी कुंजकर्ण अने मेघनाद क्रोधायमान थइ
अगाडी आब्या. त्यांरें सुमीवें क्रोधायमान थइ, एक पर्वतने उपाडी कुं-
जकर्णपर फेंक्यो, त्यांरें कुंजकर्ण तेने गदाची चूर्ण कयों; तथा वीजा प्र-
हारची कपीश्वरने, पाडीने तथा तेने काखमां घाळी ते लंकाप्रत्ये चालतो
थयो. मेघनादें पण घाणनी वृष्टिची वांदरोने नसाडी मेळ्या. त्यांरें रा-
मचंद्र क्रोधायमान थइ कुंजकर्णप्रत्ये दोळ्या, तथा लक्ष्मण मेघनादप्रत्ये
दोळ्यो. ते वखते सुमीव पण वल करीने कुंजकर्ण पासेथी वुटी गयो;
हवे कुंजकर्ण रामनी साथे, तथा मेघनाद लक्ष्मणनी साथे खडवा ला-
ग्या. पठी रामें कुंजकर्णने तथा लक्ष्मणें मेघनादने पकड्यो. त्यांरें रावण
पोते क्रोधायमान थइ रणसंग्रामपर आब्यो. ते वखते रामने निवारीने
लक्ष्मण तेनी सामे गयो. खडतां हथीयारो खलास थयाथी रावणें ल-
क्ष्मणपर अमोघ शक्ति मुकी. अने तेथी लक्ष्मण जमीनपर पड्या, ते जो-
इ राम अत्यंत शोकातुर थया. ते वखते सुमीव आदिक योधाउंए फो-
टनी पेठे राम अने लक्ष्मणने घेरी लीधा. पठी रावणें विचारुं के, आज
लक्ष्मण मृत्यु पामशे, अने त्यार घाद तेना शोकथी राम पण मृत्यु पा-
मशे, माटे हवे शामाटे खडवुं ? एम विचारि रावण लंकाप्रत्ये पाठो ग-
यो. हवे पटलामां कोइ मित्र विचारें थावी जामंडलने कलुं के, थयो-
प्याथी धार योजन कौतुकमंगल नामें नगर ठे, त्यां झोणपन नामें राजा
ठे; अने ते कैकयीनो जाइ ठे. तेने विशल्या नामें कन्या ठे, तेनां स्नान-
नां पाणीना स्पर्शथी लक्ष्मणनी व्याधि नाश पामे तेम ठे. अने तेपण प्र-
जात थया पेहेलां जो आवे, तो लक्ष्मण जीवतारदे, नदींतिर जीवे नदीं.
पठी ते वात जामंडलें रामने जणाववाची रामें पण ते कार्यमाटे हनुमान
सहित तेनेज आह्वा थापी. पठी तेउं तुरत अयोध्यामां आब्या, अने त्यां
मेहेलमां भरतराजाने तेउंए जोया. तेउंए भरतने जगाडवामाटे गायन
करवा मांळुं. त्यांरें भरत जागवाची जामंडलें पासे थावी नमस्कारपूर्वक
सपसो पृतांत कही संजलाव्यो. त्यांरें भरतें कलुं के, ते कार्य हुं त्यां आ-
ववाची घशे, तेथी ते पण विमानपर चडी तेउंनी साथे कौतुकमंगलें आ-
व्यो. तथा झोणपननी पासे विशल्यानी मागणी करी, त्यांरें तेलें एक ह-

जार स्त्रीउं सहित विशद्व्याने तेनी साथे परणावीने मोकली. पठी जामंड-
ल पण जरतने अयोध्यामां मुकीने विशद्व्यासहित रामचंद्रजीपासे आ-
वी पहुँच्यो. तथा त्यां विशद्व्याए लक्ष्मणजीने हाथ अडकाडतांज ते वि-
द्या चाली गइ. वली तेणीना स्नानना पाणीधी रामना घायल यएला से-
निको पण तत्क्षण साजा थया. पठी रामें कहुं के, कुंजकर्णादिकने पण
आ पाणीधी साजा करवामाटे अर्हां लावो? त्पारें आरक्षोए आवीने क-
हुं के, तेउंयें तो तेज वखते दीक्षा दीधी ठे. त्पारें रामें कहुं के, मुक्ति-
मार्गमां रहेला तेउं हवे बंदनीय ठे, माटे तेमने ठोडी मुको? त्पारें आ-
रक्षोए पण तेमने ठोडी मेढ्या. पठी लक्ष्मण विशद्व्या तथा ते बीजी
कन्याउंने परखा. हवे प्रजातें रावण पण पाठो रणसंग्राममाटे आव्यो.
त्पारें लक्ष्मण पण रामने नमस्कार करी तेनी सामे लडवाने चाह्या. हवे
रावण जे जे हथियारोने मुक्तो हतो, तेते हथियारोनेलक्ष्मण ठेदी नाश-
ता हता; तेथी रावणें क्रोधायमान थइने पोताउं चक्र फेक्युं, पण ते लक्ष्म-
णनी ठातीमां बखोखांनी पेठे जरा वाग्युं. पठी तेज चक्रथी लक्ष्मणजीपें
रावणनुं मस्तक ठेदी नाह्युं. पठी सोनानी सलीनी पेठे शिथिलथी निर्मल
रहेली सीताने रामें ग्रहण करी, अने विचीपणने खंकानां राज्यपर स्था-
पन कयों. एथी रीतें राम, शत्रुनो नाश करी जाइ, स्त्री तथा मित्रो सहित
अयोध्यामां गया, अने परम्प्रीने जोगववानी इछाथी रावण मृत्यु पामी
तथा कृत्रनो हत्य करी नरकें गयो. एथी रीतें सीता अने रावणनी कथा कही

लावण्यपुण्यावयवां, पदं सौंदर्यसंपदः ॥

कलाकलापकुशला, मपि जह्यात् परस्त्रियं ॥ १०१ ॥

अर्थः—लावण्यपणाथी मनोहर थंगोपांगवाली, तथा सुंदरतानी संपदाना
भ्यानकमरर्मी, अने कथाउंना समूहमां प्रवीण, एथी परम्प्रीने ठोड्यी.
हवे परम्प्रीथी विरक्त रदनारनी स्तुति कहे ठे.

अकलंकमनोवृत्तेः, परम्प्रीमंनिवायपि ॥

मुदगनम्य किं ब्रूमः मुदगनसमुन्नतेः ॥ १०२ ॥

अर्थः—परम्प्रीनी नजदीकमां पण कलंककरहित मनोवृत्तिवाला, तथा
जन्मदला प्रवृत्ति पत्रा मुदगन भोगनी अमो केटसीक स्तुति करियें.

ते सुदर्शन शैलनी कथा कहे ठे.

अंग नामना देशमां चंपा नामें मनोहर नगरी ठे, त्यां दधिवाहन नामे राजा हतो. तेने महाकलावान, तथा देवांगना सरखी रूपवाली अजया नामें राणी होती. तेज नगरमां एक वृषजदास नामें मोटो शाहुकार हतो. तेने यथार्थ नामवाली जैनधर्मने सेवनारी अर्हदासी नामें श्री होती. ते शैलने त्यां सुजग नामें एक जेंसोनो चरावनार हतो; ते हमेशां जेंसोने वनमां चारवामाटे खेड जतो. एक दहाडो महा महिनामां सांजने बखते वनमांथी पाठा फरतां तेणें एक मुनिने वखरहित कायोत्सर्ग ध्यानमां उजेला जोया. तेने जोड तेणें विचारुं के, आबी ठंडीनी रात्रिमां आ आबी रीतें स्थिर उजा रद्देशे, माटे तेने धन्य ठे. एवी रीतनाज ध्यानमां ते रात्रि तो उंधी गयो; पठी प्रजातमां ते जेंसोने खड तेज ज, गोए आव्यो, त्यां तेणें तेज मुनिने ध्यानमां रद्देला जोया. पठी तेणें तेमने नमस्कार करी, तेमनी जक्ति करी. पटखामां सूर्य पण उग्यो, तेजाणें श्रद्धापूर्वक मुनिने जोवामाटेज उग्यो होय नही, तेम शोचवा लाग्यो. पठी ते मुनि पण “नमो अरिहंताणं” एम कही आकाशमागें उठी ग्या. आ खरेखर आकाशगामिनी विद्या होती. एम विचारि, तेणें ते नमस्कारनुं पद हृदयमां धारी राखुं. पठी ते हमेशां, उठतां, बेसतां, जागतां, उंधतां, तेज पद घोड्या करतो. त्यारें शैलें पुगुं के, उल्टा प्रनावयां आ पंच परमेष्ठिना नमस्काररूप पद तने क्यांथी मळुं? त्यारें तेणें सपखो घृत्तांत शैलने कही संजलाव्यो; त्यारें शैलें पण तेनी प्रगंसा करीने, तेने कळुं के, आ फंड फक्त आकाशगामिनी विद्याज नथी, पण ते तो स्वर्ग अने मोक्षमां पण खड जड शके तेम ठे. वली आ जगतमां जे जे सुंदर वस्तुं मळे ठे, ते सघली आना प्रजावथी ठे. माटे आना प्रनावनुं वर्णन माराथी थड शके तेणुं नथी. पठी शैलें तेने करुं के, हवे तुं आखो नवकार मंत्र शीख? ताहं आ लोक अने परलोक धर्मेमां कड्याण थाय. पठी सुजग तो समस्त नवकारने शिखिने आखो दिवस तेनो पाठ करवा लाग्यो. अने तेथी ते पाठ तेनी झुधा अने तुपाने पण नाश करनारो थयो. एवी रीतें तेनो पाठ करतां थकां केंडलोक काळ गये ठे वपांकाळ आव्यो मूशखधाराए वरसाद पडवा लाग्यो. ते वसते सुजग पेरथी

જેસોને લઈ વહાર આવ્યો; તથા પઠી જ્યારે પાઠો વઢ્યો. ત્યારે તેણે શ્રી
ગાડી નદીમાં પ્રવ્ર આવેલું જોયું. તે જોઈ તે વીકથી જરા વિચારમાં પડ્યો.
ઘટલામાં જેસો તો તરીને સામે પહોંચી પઠી તેણે આકાશગામિની વિચાર
ની બુદ્ધિથી, નમસ્કાર જણીને નદીમાં ઠેક મારી. પણ નદીના કાદવમાં
ચુંચેલો એક સ્ત્રીલો તેના હૃદયમાં વાગ્યો. અને તે મર્મસ્થાનના ઘાથી,
અપરમેષ્ઠિનું જ સ્મરણ કરતો તે મૃત્યુ પામ્યો. ત્યાંથી તે આ શેઠની
અર્હવાસીની કુદિયે ઉત્પન્ન થયો. તે ગર્ભમાં આવ્યા પઠી ત્રીજો મહિના
ગયાવાદ શેઠાણીને ડોહલો થયો કે, હું જિનેશ્વર પ્રજ્ઞની પ્રતિમાને સુગંધ
ધિ પાળીથી સ્નાન કરાવું ચંદનનું વિલેપન કરું, તથા પુષ્પોથી પૂજું; વળી
સાધુઠને પ્રતિલાજું, સંઘની જાક્ષિ કરું તથા ગરિયોને હું દાન આપું. પઠી
શેઠે પણ ચિંતામણિ રત્નની પેઠે તેના તે સઘલા ડોહલા સંપૂર્ણ કર્યા. પઠી
એવી રીતે નવમાસ અને સાડાઆઠ દિવસો જાતે ઠટે, તેણીયે ઉત્તમ લાજ
કાળોવાલા એક પુત્રને જન્મ આપ્યો. ત્યારે શેઠે પણ હર્ષથી મહોત્સવ
વેક સારે દિવસે તેનું “સુદર્શન” નામ પાડ્યું. પઠી અનુક્રમે તેણે સપ્ત
હસ્તી કલાઈ ગ્રહણ કરી પઠી શેઠે પણ તેને ઉત્તમ કુલની, એક સુંદર મ
નોરમા નામની કન્યા પરણાવી. હવે તે સુદર્શન કેવલ તેના માતૃ પિતાને
જ નહીં, પણ રાજા અને સઘલો પ્રજાને પણ આનંદદાયક થયો.

હવે તેજ નગરમાં, રાજાને વહાલો, અને વિદ્વાન્, કપિલ નામે પુરોહિત
હતો. તેની સાથે સુદર્શનને મિત્રાઈ થઈ. તે પુરોહિત પ્રાયઃ કરીને સુદર્
શનનીજ પાસે વસતો હતો. એક દહાડો તેની કપિલા નામની સ્ત્રીએ પુ
ત્રનું કે, તું આટલો વધો વચ્ચત નિત્ય કર્મોને ઓડી ક્યાં રોકાય છે ? ત્યારે
તેણે કહ્યું કે, હું સુદર્શનની પાસે રહું તું; ત્યારે સ્ત્રીએ વલી પુત્રનું કે, તે
સુદર્શન કોણ છે ? ત્યારે કપિલે કહ્યું કે, ઉત્તમ અને ધૈર્યવાન્, એવા મા
રા મિત્ર સુદર્શનને જ્યારે તું નથી જાણતી, ત્યારે તું કંઈ પણ નથી જાણ
તી એમ સમજવું. ત્યારે કપિલાએ કહ્યું કે. તું મને હમણાંજ તેને ડોહલા
વ ? ત્યારે કપિલે કહ્યું કે, તે ઘૃષ્ણદાસ શેઠનો પુત્ર છે. તે રૂપે તો કામ
દેવ સરલો, ગંજીરતાથી સમુદ્ર સરલો અને કામાથી મુનિ સરલો છે.
વલી તે દાનેશ્વરી, ગુણી અને પ્રિય ધોસનારો છે. તે સાંજલી કપિલા અ
ત્યંત કામાતુર થઈ. પઠી તો તે હમેશાં સુદર્શનના મેલાપને ઇચ્છવા લાગી.

एक दहाडे कपिल गाम गयो, त्वारें कपिला सुदर्शनने घेर गइ. अने कलुं के, आजे तमारा मित्रनी तवीयत सारी नथी, तेथी अहीं आवेल नथी. बली तमारा विरहथी तेने वेवहुं दुःख धाय ठे, माटे तमोने घोसाववा तेणें मने मोकली ठे, पठी तेणीनुं वचन मानीने ते कपिलने घेर आव्यो. त्यां प्रवेश करतांज तेणें पुठ्युं के, मारो मित्र क्यां ठे ? त्वारें तेणें कलुं के, ते अंदरना जागमां सुतेखो ठे. त्वारें सुदर्शन जरा अगाडी जइने कलुं के, अहीं पण नथी तेथी शुं ते घट्टार गयो ठे ? त्वारें तेणीए कलुं के हजु ते अंदर ठे, तेथी ते अंदर गयो, पण त्यांए तेने नहीं जोवाथी, कलुं के, अरे ! कपिला ! कपिल क्यां ठे ? त्वारें तेणीए वारणां धंध कर्यां अने पोतानां थोडां अंगोपांग देखाडीने, तथा तेने आठां वखोथी डांकीने, तथा एवी रीतना विविध विलासपूर्वक, ते सुदर्शनने कहेवा लागीं के, कपिल तो अहीं नथी, माटे आ कपिलाने तुं प्रहण कर ? तारा मित्रें ज्यारथी तारा रूप विगेरेनी मने बात करी ठे, त्वारथी मने कामदेव पीड्या करे ठे. अने आजे आ तमारो मेलाप चयो ठे. माटे मने विरहातुरने आखिंगन दइने तमो धचावो ? त्वारें सुदर्शन समसूचकता वापरीने कलुं के, तें जे बात करी, ते जुवानोने लायकज ठे, पण हुं तो नपुंसक हुं, माटे तुं तो मारा पुरुषवेपथी उगाइ हुं. त्वारें तेणीए विरक्त थइ कलुं के, चाट्यो जा ? त्वारें, एम कही तेणीए छार उघाळुं, अने तेथी सुदर्शन पण त्यांथी निकली गयो; तथा उतावले पगे पोताने घेर गयो. तथा जइने विचार्युं के, हवेथी एकखा परपरे जहुं नहीं. पठी ते हमेशां धर्मेनांज कार्योंमां रक्त चयो. हवे एक दहाडो ते नगरनी अंदर इंडमहोत्सव चाळु चयो. ते बखते राजा ते पुरोहित अने सुदर्शननी साथे उद्यानमां गयो. ते बखते अजया राणी पण कपिलानी साथे उत्तम वाहनमां वेसीने त्यां गइ. ते बखते ठ पुत्रो सहित सुदर्शननी स्त्री पण वाहनमां वेसीने त्यां आवी. तेने जोइ कपिलाए राणीने पुठ्युं के, हे स्वामिनि, आ अत्यंत लावण्यवाली स्त्री कोण ठे ? त्वारें अजयापें कलुं के, शुं हजु तने खपर नथी ? या तो सुदर्शननी स्त्री ठे. ते सांजलीने कपिला आश्चर्य पामीने घोली के, जो आ सुदर्शननी स्त्री होय, तो ते उस्ताद होवी जोइयें. त्वारे राणीए पुठ्युं के, उस्ताद केम ? त्वारें

ला बोली के, तेणीने आटलां वधां ठोकरां ठे तेथी. त्थारें राणीए कहुं के, जतराखाली स्त्रीने ठोकरां थाय तेमां उस्तादी शुं ? त्थारें कपिलाए कहुं के, हे देवी, जो जतरा पुरुषपणामां होय तो तो तेम थाय, पण आ सुदर्शन तो नपुंसक ठे. त्थारें राणीए पुवुं के, तैं ते केवी रीतें जाणुं ? त्थारें कपिलाए पोतानो अनुजवेखो वृत्तांत कही संजलाव्यो. त्थारें अजयायें कहुं के, हे मुग्धे ! तने तो तेणें ठगी ठे; ते परस्त्रीप्रत्ये नपुंसक ठे. कंइ पोतानी स्त्रीप्रत्ये नपुंसक नथी. त्थारें कपिला बोली के, ज्यारें हुं गंगाइ हुं, त्थारें तारामां वली कंइ वधारे चतुराइ ठे ? त्थारें राणीए कहुं के, मारा हाथना स्पर्शथी तो पत्थर पण गली जाय तेम ठे, त्थारें कपिलाए असूयासहित कहुं के, जो एवो तने गर्व ठे, तो तुं सुदर्शन साथे विलास करे तो मानुं; त्थारें राणीए अहंकार लावी कहुं के, हे सखि, जो हुं खरी तो सुदर्शन साथे विलास करूं. अने तेम न थाय, तो अग्निमां प्रवेश करूं. वली चतुर स्त्रीउए मोटा वनवासी कपिउने पण चलाव्या ठे, त्थारें आ गृहस्थ ते शुं हिसावमां ठे ? पठी त्यां क्रीडा करीने तेउ पोतपोताने स्यानकें गयां. पठी राणीए पोतानी महाचतुर पंडिता नामनी धावने पोतानी प्रतिज्ञानी वात कही संजलावी. त्थारें पंडिताए कहुं के, हे पुत्रि, तैं आ ठीक न कर्युं, कारण के, तुं हजु महात्माउनी धैर्यशक्तिने जाणती नथी. वली आ सुदर्शन तो जैन धर्मेना मुनिउना सहवासथी दृढ मनवालो ठे, माटे धिक्कार ठे, तारी आ प्रतिज्ञाने ! वली बीजा साधारण जैनीउ पण परस्त्रीप्रत्ये तो सहोदरतुल्य होय ठे, त्थारे आ शिरोमणि श्रावकनी तो वातज शी करवी. वली ब्रह्मचर्यज ठे धन जेउनुं एवा साधुउ तो तेना गुरुउ ठे. माटे ते काम ते शी रीतें करशे ? वली ते हमेशां उपाश्रयमां ध्यानमां रहे ठे, तो तेने अहीं लावी पण केम शकाशे ? त्थारे अजया बोली के, गमे तेम करीने पण तु तेने एकवार अहीं लाव्ये ? त्थारे पंडिताए कहुं के, एक उपाय ठे; अने ते ए के पर्वने दिवसे ते कोइ शून्य घरमां कायोत्सर्ग ध्यानें रहे ठे, माटे ते ध्यानमां ने ध्यानमां अहीं उपाडी लावुं. त्थारें राणीए कहुं के तेमज करजे ? पठी केटसाक दिवसो गयाबाद त्यां नगरमां कोमुदी महोत्सव आव्यो, त्थारे राजाए ढंडेरो पिटाव्यो के, सर्व लोकोए शणगार स-

।वत।प्रकाश.

जीने कौमुदीनो महोत्सव जोवामाटे उद्यानमां आवबुं ? ते सुदर्शनं विचारुं के, प्रजातमां तो चोमासी पर्व ठे, माटे मारे बुं ? एम ते खेद पामवा लाग्यो, पठी राजा पासे जइ जेटणुं मुव के, आपनी आइा होय तो, प्रजातमां चोमासी पर्व होवाची हुं दे जा जक्ति करुं; त्यारे राजाए पण तेने तेम करवाने हा पाडी ते पूजा सेवा चेत्ययात्रा विगेरेमां आखो दिवस कहाडी, रात्रियें व्रत लइ, कोइक चोतरापर कायोत्सर्ग ध्यानमां रह्यो. त्यारे पंडिताए जयाने कलुं के, जो तुं आजे उद्यानमां न जाय, तो तारो मनोरथ रु थाय तेम ठे. त्यारें राणीयें राजाने कलुं के, आज तो मारुं म डुखे ठे, तेथी हुं तो उद्यानमां आवी शकीश नहीं, एम कही ते घेर ही, कारण के छीउं प्रपंचशास्त्रमां यहज निपुण होय ठे. पठी पंडित एक वाहनमां कामदेवनी पठरनी मूर्ति बेसाडीने मेहेलमां जवा लागीं गारे चोकीदारोए रोक्याची तेणीए कलुं के, राणीना शरीरने मजा न होवाची ते उद्यानमां गइ नथी, माटे तेने पूजवावास्ते आ कामदेवनी मूर्ति हुं लइ जउं हुं, तथा बीजी देवोनी मूर्तिउं पण खेइ जवानी ठे; म कही तेणें ते मूर्तिपरची कपडां आदिक खेसवीने चोकीदारोने देखाडी. तेथी तेउए पण थंदर खेइ जवानी परवानगी आपी. एवी रीतें उने विश्वास बेसाडवा माटे ते, दिवसमां पांच सात घार एवी परघरनी मूर्तिउं थंदर लावी. पठी एक वखत सुदर्शनने उपाडीने कपटेची टांकी ने ते वाहनमां बेसाडी लावी अने अजयाने सोंप्यो. पठी अजया रापी तेने विकार उपजाववाने घोसवा लागी के, आ कामदेव मने पोताना तीदण ह्थीपारोधी मार्या करे ठे, माटे तेना उपाय थयें में तारुं शरण लीघेहुं ठे. माटे तेथी मने वचाव ? कारण के, महान् पुरुषो परने माटे अकार्य पण करे ठे. वली तमोने कपटची लाज्या ठीयें, तेथी तमारे गु-स्ते पण थउं नहीं. त्यारे सुदर्शन तो देवतानी प्रतिमानी पेटे कायोत्सर्ग ध्यानमां रह्यो. त्यारे अजया फरीने पोली के, पोतानी नेउे खोलांमां आवी पडेलां रखने तुं केम प्रदण करतो नथी ? एम कही तेणीए तेना हाथो पोताना हाथोधी पकड्या. पठी तेणीयें तेने पोताना कामड हाथोधी आसिंगन कलुं. तो पण सुदर्शन तो पोताना ध्यानमां उ

निश्चल रह्यो. अने विचार्युं के, जो आ मने अहींथी मुक्त करे, तो मारे कायोत्सर्ग पालवो, नहींतर अनशन करवुं. पठीअंजयाये चुकुटी चडावीने कछुं के, अरे मूर्ख, जो तुं मने अंगीकार नहीं कर, तो हमणांज तारुं मृत्यु अशे. एवी रीतें जेम जेम ते वोलावा लागी तेम तेम सुदर्शन तो धर्मध्यानपर चढवा लाग्यो. एवी रीतें आखी रात कदर्थना कर्या ठतां पण, ते ध्यानथी चलायमान थयो नहि. पठी प्रजात थये ठते, तेणीये पोताना शरीरपर नखोरीआं करीने, पोकार कख्यो के, आ माणसें मारापर बलात्कार गुजायों ठे ते बखते चोकीदारो दोडी आव्या, तो तेउए सुदर्शनने कायोत्सर्गमां रहेलो जोयो. पठी तेउए राजाने खबर आपवाथी, राजाये त्यां आवी अजयाने पुठवांथी ते कहेवा लागी के, आ कोइ माणसें अही आवीने, मने मिष्ट वचनोथी पोतासाथे विलास करवाने कछुं. पण में ना पाडवाथी, तेणें बलात्कार करवानी कोशेश करतां, में बूम पाडी, कारण के अवलामां बल ते के टलुंक होय ? त्यारे राजाए विचारुं के सुदर्शनमाटे आ बात असंजवित ठे, एम विचारि राजायें तेने घणुं पूव्युं, तो पण ते सुदर्शन कंइ बोझो नही. कारण के, चंदनने घस्या ठतां पण, ते परनो ताप शांत करे ठे. त्यारे राजाने पण तेनो दोष संजववा लाग्यो. पठी तेणें चोकीदारोने, हुकम कर्यो के, आने पकडीने चोरनी पेठे गाममां फेरवो ? त्यारे तेउए तेना मुखपर मशी चोपडी शरीरे लाल चंदन चोपड्युं, मस्तकपर कणेरनी माला, तथा कंठमां शराबलांनी माला तेणें पहिरावि तथा गंधेडापर बेसाडीने, उपर सुपडानुं ठग्न धरीने, तेने समस्त शेहेरमां फेरव्यो. तथा तेउए कछुं के, आ माणसें राजाना अंतःपुरमां गरीने अपराध कर्यो ठे, माटे आमां राजानो कंइ दोष नथी. त्यारे लोकोयें कछुं के, आ बात विखकुल असंजवित ठे. एम करतां ते पोताना घरना छार पासे पहोच्यो, त्यारें तेनी महासती एवी मनोरमा स्त्रीयें तेने जोयो. त्यारे तेणीयें विचार्युं के, मारो पति तो सदाचारी ठे, राजा स्त्री कहे तेम कर्नारो ठे, तथा देव दुराचारी ठे. अथवा तेनां कोइ पूर्वनां अशुभ कर्मनां उदय आवेलो ठे. माटे आनो हवे कोइ पण इलाज नथी; तोपण आम करीश, तो कंइक हित यवा संजव ठे, एम विचारि ते घरमां जइने जि-

नेश्वर प्रभुनी पूजा करवा लागी. तथा पठी कायोत्सर्गमां रहीने ते शासनदेवीनेकहेवा लागी के, हे जगवति, ! मारा पतिने जो तमोसहायकरसो, तोज हुं काठसग पारीश नहीतर आमज रहीने हुंअनशन करीश कारण के, धर्म अने पति धनेनो नाश होते ठते कुलवती छीउं शुं जीवी शके ठे ? हवे ते चोकीदारो सुदर्शनने शूलीपर छड़ गया, त्यारे ते शूली पण सोनेरी कमलवाला आसन सरखी यइ, कारण के, देवताना प्रजावधी यमनी दाढा पण अटकी जायठे.पठी तेउए मारवामाटे तेना कंठपर तीक्ष्ण कुदाडो मेल्यो, ते पण पुष्पनी मालारूप थयो. ते जोइ आश्चर्य पामीने तेउयें राजाने ते बात कही, त्यारे राजा पण हाथणीपर वेसीने त्यां आब्यो. तथा तेने आखिंगन दइ तेणें पश्चात्तापपूर्वक पोताना अपराधनी माफी मागी. पठी ते तेने हाथणीपर वेसाडीने पोताने घेर लाब्यो. तथा स्नान विलेपन करावीने, उत्तम वस्त्रालंकारो पहिरावीने तेणें तेने रात्रिनो वृत्तांत पुठयो, त्यारे सुदर्शनं पण यथार्थ कही संजलाब्यो. त्यारे राजा क्रोधायमान यइने राणीने मारवा दोब्यो, पण सुदर्शनं वच्चे पडीने तेणीने ठोडावी. पठी राजायें तेने हाथीपर वेसाडी महोत्सवपूर्वक नगरमां फेरवी तेने घेर मोकल्यो. पठी अजयायें पण गले फांसो खाइ आपघात कयों. पंडिता पण त्यांधी नाशीने पाटलीपुत्र नगरे जइने, देवदत्ता गणिकानी पासे रही; त्यां तेणीयें सुदर्शननी घणी प्रशंसा करवाधी देवदत्ता तेने जोवामाटे उत्सुक यइ.पठी सुदर्शनं तो संसारधी विरक्त यइने दीक्षा लीधी. पठी ते तपधी कृश थयो थको विहार करतां अनुक्रमें पाटलीपुत्र नगरें आब्यो. त्यां जिहामाटे फरतां पंडिताये तेने जोवाधी देवदत्ताने कहुं, त्यारे देवदत्तायें पण तेणीनीज मारफते तेने घोलाब्यो. तेथी ते पण विचार कर्पायिनाज जिहामाटे त्यां गया. त्यां देवदत्तायें तेने संध्याकाल सुधि कदर्थना करी पण ते डग्या नही, त्यारें सायंकाखे तेने ठोडी मुकवाधी ते उद्यानमां गया, त्यां पण व्यंतर थएली अजयाए तेमने जोया. त्यारे ते पण पूर्वनां कर्मने याद करीने तेने कदर्थना करवा लागी. पठी तेणी जेम जेम तेने कदर्थना करवा लागी, तेम तेम ते तो रूपकथ्रेणीपर चढवा लाग्या. तथा अनुक्रमें केवलज्ञान पाम्या, अने तेनो देवोप महोत्सव कयों. पठी ते प्रज्व्य जीवोनो उद्धार करवामाटे धर्मदेशना

देवा लाग्या. एवी रीतें परस्त्रीनी पासे रहिने पण जे कोजने न प
एवा ते सुदर्शन मुनि अनुक्रमें मोक्षें गया; कारण के जैनधर्म पास
जने मुक्ति कंइ दुर्लभ नथी. एवी रीतें सुदर्शन मुनिनी कथा कही.

हवे धर्मकार्योमां केवल पुरुषोनेज अधिकार ठे, तेम नहीं, पण छ
पण अधिकार ठे, कारण के चतुर्विध संघमां ते (स्त्री) पण आवी
ठे; तेथी पुरुषने जेम परस्त्रीनो निषेध ठे, तेम स्त्रीने पण परपुरुषनो
पेध देखाडे ठे.

ऐश्वर्यराजराजोऽपि, रूपमीनध्वजोऽपि च ॥

सीतया रावण इव, त्याज्यो नार्या नरः परः ॥ १०३ ॥

अर्थः— रावणने जेम सीताये, तेम स्त्रीए, ऐश्वर्यपणाथी धनदसर
तथा रूपें करीने कामदेव सरखो पण, परपुरुष तजवो. हवे स्त्री अने
रुपने परपुरुष अने परस्त्रीमां आसक्तपणातुं फल कहे ठे.

नपुंसकत्वं तिर्यक्त्वं, दौर्जाग्यं च जवे जवे ॥

जवेन्नराणां स्त्रीणां चा, अन्यकांतासक्तचेतसां ॥ १०४ ॥

अर्थः— अन्य स्त्रीपुरुषोमां आसक्त ठे, चित्त जेउनां, एवा पुरुष
स्त्रीउने जवोजवमां नपुंसकपणुं, तिर्यंचपणुं, तथा दुर्जागीपणुं थाय ठे.

हवे ब्रह्मचर्यनोश्चा लोकसंबंधि गुण कहे ठे.

प्राणजूतं चरित्रस्य, परब्रह्मैककारणं ॥

समाचरन् ब्रह्मचर्यं पूजितैरपि पूज्यते ॥ १०५ ॥

अर्थः— देश चारित्र, अने सर्व चारित्रना प्राणजुत, तथा मोक्षना अक्षिती
कारण सरखा ब्रह्मचर्यने आचरनारमाणस, पूजाएखाउथी पण पूजाय

चिरायुपः सुसंस्थाना, दृढसंहनना नराः ॥

तेजस्विनो महावीर्या, जवेयुर्ब्रह्मचर्यतः ॥ १०६ ॥

अर्थः— ब्रह्मचर्य पासवाथी प्राणीउं, सांवां आयुष्यवाला, उत्तम संस्था
नवाला, दृढ संघयणवाला, तेजस्वी तथा महावीर्यवाला थाय ठे.

टीकाः— सांवां आयुष्यवाला एटखे अनुत्तर विमान आदिकमां देव
रूपें उपजे, उत्तम संस्थान एटखे “समचतुरस्र” सङ्ख्यवाहुं दृढ संघय

ળવાલા, એટલે “વજ્રક્ષયજનનારાચ” નામે સંઘયણવાલા; અને તે સંઘયણ મનુષ્યની અપેક્ષાએ છે. અને દેવોને સંઘયણનો અજાવ હોવાથી, તેમને કાંતિનો પ્રજાવ હોય છે. મહાવીર્યવાલા એટલે, તીર્થંકર ચક્રવર્તિ આદિકના જન્મવાલા જાણવા. હવે અબ્રહ્મનાં દૂષણો દેલા છે.

સિંદૂરથી પુરેલા સ્ત્રીના સેથાને, સિમંતક નામના નરકના માર્ગે તરિકે જાણો. વહી તેડની ચમરને તો મોદ્દમાર્ગમાં આઢી પહેલી નાગણી જાણવી. માણસો સ્ત્રીના જંગુર કટાક્ષોને જુવે છે, પણ, તેથી પોતાનાં જંગુર થતાં જીવિતને તો જોતાજ નથી. વહી તેના સરસ યવા નાશિકાવંશને જુવે છે, પણ તેથી પડતા, યવા પોતાના વંશને તો જોતા નથી. વહી સ્ત્રીના કપોલમાં સંક્રાંત થયેલા પોતાને જુવે છે, પણ પોતાને સંસારરૂપી તલાવના કાદવમાં ધુંચેલા તો જોતા નથી. વહી તેડ સ્ત્રીના હોઠનું તો પાન કરે છે, પણ પોતાનાં આયુષ્યને કૃતાંતથી પાન કરાતું જોતા નથી. વહી તેડના હોસરની કહી સરસા દાંતોને તો જુએ છે, પણ જરાય (ઘડપણે) જાંગી નાએલા પોતાના દાંતોને તો જોતા નથી. વહી તેડના કામદેવને હિંચકવાના હિંડોલા સરસા કર્ણપાશોને તો જુએ છે, પણ ગલામાં પડતા કાસના પાશને તો જોતા નથી. વહી હમેશાં સ્ત્રીનું મહોડું તો જોયા કરે છે, પણ તે જાણતો નથી કે, કાલનું મુખ જોવાને હવે તેને યથારે ધરત નથી. વહી કામદેવને આધીન થયેલો માણસ સ્ત્રીના કંઠમાં દાઘ નાએ છે, પણ આજકાલમાં પોતાના પ્રાણો કંઠોકંઠ યશે, તે તો તે જાણતો નથી. વહી તે સ્ત્રીના દાઘોરૂપી સતાઈથી ઘંધાળા પોતાને આનંદ માને છે, પણ તેથી કર્મરૂપી ઘંધનોથી ઘંધાતા યવા પોતાના આત્માને તો તે જોતોજ નથી. વહી સ્ત્રીના દાઘોના સ્પર્શથી માણસ રોમાંધિત પાવે છે, પણ તેથી તેને નરકમાં સાગનારા કાંટા કેમ સાંજલતા નથી ? વહી માણસ સ્ત્રીના કુચુકુંજને (સ્તનોને) આલંબીને મુવે છે, તેથી જણાવે છે, કે તે કુંજિપાકની ઘેદનાને વિસરી ગયો છે. વહી તે સ્ત્રીના મધ્યજાગને વારંવાર અંગીકાર કરે છે, પણ તે યમ નથી વિચારતો કે, આ તો પ્રવરૂપી સમુદ્રનો મધ્યજાગ છે. વહી ધિક્કાર છે માણસને કે, જે સ્ત્રીના ડરપર રહેલી વ્રણ યહીડને જોઈ સુશી પાવે છે, કારણ કે, તે તો વ્રણે વેતરણી સરસી છે. વહી કામથી પીડિત થયેલું પુરુષનું મન સ્ત્રીની નાજીરૂપી

एवे मूर्त्तानां फलने देखाडता थका, तेने दवाववारूप पांचमुं अणुवत कहेवे.

असंतोपमविश्वास, मारंजं दुःखकारणं ॥

मत्वा मूर्त्तफलं कुर्यात् परिग्रहनिग्रहं ॥ १०७ ॥

अर्थः— मूर्त्तानां फलरूप एवा, असंतोप, अविश्वास तथा मारंजने दुःखनां कारणरूप मानीने, (आवर्के) परिग्रहणं प्रमाण करवुं.

टीकाः— असंतोप दुःखनुं कारण ठे, कारण के, मूर्त्तवालो माणस, घणा धनधी पण संतोप पामतो नधी, पण उत्तरोत्तरनी आशाधी उसटो कदर्यना पामे ठे, वली परनी घणी संपदा, हीन संपदावाळा असंतोपीने दुःख उपजावे ठे. कलुं ठे के असंतोपी माणसनुं पगले पगले अपमान घाय ठे, पण संतोपियोधी तो दुर्जन पण दूरज रह्या करे ठे. अविश्वास पण दुःखनुंज कारण ठे, कारण के, अविश्वासी माणस, नहि शंका राखवा लायक माणसधी पण शंकातो थको, पोताना धनमाटे कोइनो विश्वास करतो नधी; वली मूर्त्तलु माणस प्राणातिपातादिक मारंज पण करे ठे; केम के लोचने बश थइ, पुत्र पिताने, पिता पुत्रने, जाइ जाइने हणे ठे, वली लांचीठ माणस जूठी साक्षी, जुं धोखुं, इत्यादिक पण थंगीकार करे ठे. वली जो बलवान् होय, तो लोचना बशधी रस्ते जाता पंथिउने लुंटे ठे, खातर पाडे ठे, कोइने केदी करे ठे, अने परखी पण सेवे ठे, तेम खेती आदिक मारंज पण लोजी माणस करे ठे, वली मम्मण शेठनी पेठे नदी आदिकमां प्रवेश करीने काष्ठ आदिक एकठां करे ठे. अही कोइ शंका करे के, मूर्त्तानां फलने दुःखनुं कारण जाणीने, परिग्रहनी नियंत्रणा शामाटे करवी ? तेने माटे कहे ठे. परिग्रह पण मूर्त्तनुंज कारण होवाधी, ते मूर्त्तज ठे. अथवा सूत्रकारोण मूर्त्तनेज परिग्रह कहेलो ठे. केम के तेउं कहे ठे के, ममकारविनानो माणस, वल्ला-जूपणोधी जूपित होय, तो पण ते परिग्रहविनानो ठे, अने ममकार वालो माणस नम्र होय, तो पण ते परिग्रहधारी ठे. वली पण कलुं ठे के,

न सो परिग्रहो बुद्धो, नाइपुत्तेण ताइणा ॥

मुठा परिग्रहो बुद्धो, इइबुत्तं भदेसिणा ॥ १

અર્થ:- મહર્ષિજી કહે છે કે, જ્ઞાતપુત્રે (વીરપ્રજા) કહ્યું છે કે, મૂર્તિ છે તે પરિગ્રહવે મૂર્તિવિના પરિગ્રહ નથી.

હવે પ્રકારાંતરથી પરિગ્રહની નિયંત્રણા કહે છે.

પરિગ્રહમમત્વાદિ, મહત્ત્વેવ જવાંબુધૌ ॥

મહાપોત ઇવ પ્રાણી, ત્યજેત્તસ્માત્પરિગ્રહં ॥ ૨૦૯ ॥

અર્થ:- પ્રાણી છે તે, પરિગ્રહની મમતાથી જવરૂપી સમુદ્રમાં મહાપોતનીપેટે (હૃદ ઉપરાંત માલથી જરેલા વહાણની પેટે) બુડી જાય છે. માટે પરિગ્રહનો ત્યાગ કરવો.

હવે સામાન્યપણાથી પરિગ્રહના દોષો કહે છે.

ત્રસરેણુસમોઽપ્યત્ર, ન ગુણઃ કોપિ વિદ્યતે ॥

દોષાસ્તુ પર્વતસ્થૂલાઃ, પ્રાહ્નઃપંતિ પરિગ્રહે ॥ ૨૧૦ ॥

અર્થ:-પરિગ્રહમાં એક ત્રસરેણુસરખો પણ ગુણ નથી, અને તેથી હલકા દોષો, તો પર્વતજેવડા નિપજે છે.

ટીકા:-ત્રસરેણુ ઘટલે ધરના જાલીઆમાંથી સૂર્યના કિરણો આવતા, હોય તેમાં જે સૂદમ રજ હડતી જણાય છે તે તેટલો પણ ગુણ પરિગ્રહમાં નથી. વલી કદાચ તેમાં જોગોપજોગાદિકને ગુણ માનીયેં, તો તે પણ ગુણ નથી. કારણકે તેમાં અધીપણાથી હલકો દોષનો સંજવ છે. વલી શાસ્ત્રોમાં જે જિનજીવનઆદિક ચણાવવાં, વિગેરેને પરિગ્રહનો ગુણ કહ્યો છે, તે પણ ગુણ નથી વર્ણવ્યો, તે તો પરિગ્રહના સહુપયોગનું વર્ણન છે; પણ જિનજીવનાદિક યનાવવામાટે પરિગ્રહ રાખવો તે કઈ કલ્યાણકારી નથી કહ્યું છે કે, ધર્મને માટે ધનની જે ઇચ્છા કરવી, તેના કરતાં વિલકુલ ઇચ્છા ન કરવી તેજ સારી છે. કારણ કે ધોઈ નાલવાની બુદ્ધિથી કાદવને લેવા કરતાં, તે કાદવને ન થડકવું તેજ ઉત્તમ છે. વલી પણ સિદ્ધાંતોમાં કહ્યું છે કે,

કંચણમણિસોવાણં, યંજસદ્સોસિયં જુવણતલં ॥

જોકારિક્કઙ્ગ જિણદરં, તઝવિ તવસંયમો અદિત્ત. ॥ ૨૧૧ ॥

અર્થ:-કાંચન, મણિ વિગેરેના હજારો સ્તંજોથી શોજતું છે તલીંજેનું, પણ જિનપ્રાસાદ બંધાવવું, તેના કરતાં પણ તપસંયમ અધિક ફલદાયક છે.

एवी रीतें परिग्रहमां गुणनी तो प्राप्ति ठेज नहीं, त्यां उलटा दोपो तो पर्यंतजेटला ठे; के जेनुं आगल वर्णन करवामां आवशे. हवे ते दोपो देखाढेवे.

संगाभवंत्यसंतोऽपि, रागद्वेषादयो द्विपः ॥

मुनेरपि चलच्चेतो, यत्तेनांदोलितात्मनः ॥ ११२ ॥

अर्थः— संग एटले परिग्रहधी, उदय अवस्थाने नहीं पामेला, एवा पण रागद्वेषादिक अने उपलक्षणधी मोह, जय, वध, धंधन, नरकपतन, इत्यादि पर्यंत जेटला दोपो उत्पन्न थाय ठे; कारण के, ते परिग्रहधी चलायमान थएला आत्मावाला, मुनिनुं पण चित्त चलित थाय ठे.

हवे ते दोपोने आवकधर्मनी साये जोडी देखाढे ठे.

संसारमूलमारंजा, स्तेपां हेतुः परिग्रहः ॥

तस्मादुपासकः कुर्या, दल्पमल्पं परिग्रहं ॥ ११३ ॥

अर्थः— आरंजो, संसारनां मूलरूप ठे, अने ते आरंजनो हेतु परिग्रह ठे, माटे आवकें अल्प अल्प एटले नियमित परिग्रह राखवो. वली पण परिग्रहना दोपो कहे ठे.

मुष्णंति विषयस्तेना, दहति स्मरपावकः ॥

रुंधंति वनिताव्याधाः, संगैरंगीकृतं नरं ॥ ११४ ॥

अर्थः— परिग्रहधारी पुरुषने विषयरूपी चोरो लुंटे ठे, कामदेवरूपी अग्नि घाले ठे, तथा स्त्रीरूपी पाराधिठं रूंधे ठे.

टीकाः— जेम वनमां जनार धनवान् माणसने चोरो लुंटे ठे, तेम संसाररूपी वनमां जटकनार माणसने शब्द आदिक इंद्रियोना ब्रेवीश विषयो संघमरूपी धनने लुंटी छे ठे; अथवा वनमां गएलो बहुत परिग्रहवालो माणस, नासी जवाने अशक्त थइ पडवाथी, जेम तेने त्यां लागेलो दावानल घाली नाखे ठे, तेम संसाररूपी वनमां रहेला प्राणीने, कामदेवरूपी अग्नि, चिंता आदिक दश अवस्थाए करीने घाले ठे; अथवा वनमां गएला धनाढ्यने शिकारियो जेम, धन अने तेना शरीरना मांसना लोचथी रूंधे ठे, अने नासवा पण देता नथी, तेम आ संसाररूपी वनमां ता प्राणीने धन, अने शरीरजोगना स्वार्थवाली स्त्री ठे.

की राखे ठे. वली घणा परिग्रहणथी तृप्ति थतीज नथी, पण उसटो रु-
संतोष वध्या करे ठे. कारण के कविउं पण कहे ठे के, तृष्णारूपी डेंरी
खाडने कोण पूरी शके ठे ? कारण के, तेमां जेम जेम पुरणी नातीदे.
तेम तेम ते उसटी खोदाती जाय ठे.

हवे तेनाज दृष्टांतो कहे ठे.

तृप्तो न पुत्रैः सगरः, कुचिकर्णो न गोधनैः ॥

न धान्यैस्तिलकश्रेष्ठी, न नंदः कनकोत्करैः ॥ ११५ ॥

अर्थ:- सागर नामें बीजो चक्रवर्ती साठहजार पुत्रोथी, कुचिकर्ण, ना
पोनां टोलांउंथी, तिलकशेठ धान्योथी, तथा नंदराजा सुवर्णना समू-
होथी पण तृप्ति पाम्यो नथी. माटे परिग्रह असंतोषनोज हेतु ठे.

तेओनी कथाउं कहे ठे.

अयोध्या नामें नगरीमां जितशत्रु नामें राजा हतो, तथा सुमित्र ना-
में तेनो सुवराज हतो, जितशत्रु राजाने श्री अजितस्यामी नामें तीर्थंकर
पुत्र दया; तथा सुमित्रने सगर नामें चक्रवर्ती पुत्र हतो. पठी जितशत्रु
तथा सुमित्रें दीक्षा क्षेमाथी अजितस्यामी राजा थया, तथा सागर पु-
त्रराज थया. पठी केटकेक काखें अजितस्यामी प्रनुए पण दीक्षा लीथी,
एतारें सागर चक्रवर्ती राजा थया. तेने साठ हजार पुत्रो थया तेउमां
गर्भेपी मोटो जडुहुमार हतो. तेने एक बहाडो पिताए तुष्टमान यह व-
रदान आणुं. ते वरदानमां तेणें माणुं के, छुं तमारी कृपा होए, तो वं-
दादिक रत्नां महित जाइवनी साथे पृथ्वीपर मुराफरी करूं, एतारें मगां
तेस करवारी हा पाइवथी ते रत्नामां जगो जगोए जेन भोएणे पो-
नो दहो. अनुक्रमें अष्टाद वयन प्रत्ये पड़ोयो. एा आठ जोजन ठे.
वा तथा चार जोजन विम्वारवात्रा ते वयनपर जाइवमहित मोडा व-
विकारथी बडोते. एतं एक जोजन खांथा, अर्थ जोजन पोहोत्रा तथा प्र-
ए एतद देखा, अने चार द्वाववात्रा एवा जिनमंदिमां ते दागव थयां.
एतं तेणे ब्रह्म आदिक जिनेश्वरनां विंशोनी पुजा करी. पठी एतं तेणे
अष्ट आदि मो जाइवनी कपोने पण नमस्कार कयां. पठी तेने विंश-
न बडो के. आ ब्रह्मवद सगलं स्थानक कयां पण नथी; माटे एा मं-

दिर सरखुं आपणे पण एक मंदिर अर्ही करावुं. वली जरतचक्री जो-
के मोहें गया ठे, तो पण आ चेत्यना मिशथी अत्रे रहीनेज हजु पण
जरतखंडने जोगवे ठे. वली तेणें विचारुं के, हवे थनारा राजाउथी यता
आ चेत्यना नाशनेज जो हुं अटकावुं, तोपण में चेत्यज वंधावुं कहेवा-
य, एम विचारि तेणें हजार देवोथी प्रतिष्ठित थएला दंडरखने हाथमां
सङ्गे अष्टापदनी आसपास फेरवुं. तेथी एक हजार जोजन उंडी जमी-
न खोदाइ गइ; अने तेथी नागकुमारोनां जुवनो जेदाइ गयां. त्वारे तेउये
पोताना स्वामि ज्वलनप्रजने ते वात जणावी, तेथी ते क्रोधायमान थङ्गे
जहुपासे आवीने कहेवा लाग्यो के, अरे ! अनंता जंतुउने नाश करनाहं
आ पृथ्वीतुं दारण तमोए शामाटे आरंज्युं ठे ? वली अरे ! कुलकलंकीउं
तमोए अजितनाथ प्रजुना जज्रिजा, तथा सगर चक्रिना दिकराउं थङ्गे
आ पापकार्य शामाटे करवा मांड्युं ठे ? त्वारे जहुये कलुं के, में तो आ
चेत्यनी रक्षामाटे आम कयुं अने तेमां अजाणपणे तमारां जुवनोनो नाश
थयो, ते क्षमा करो ? त्वारे ज्वलनप्रजें कलुं के, अणजाणतां तें करेखो
आ तारो अपराध, आजे तो माफ करुं तुं; पण हवे फरीने तेबुं कार्य फ-
रीश नहीं. एम कही तेना गयापाद ज्ञाउं सदित जहुयें विचारुं के, आ
खाइ तो काखे फरीने पाठी धूलथी पूराइ जशे. तेथी तेणें दंडरखणी गं-
गाने खेंची लावीने ते खाइ जरी दीधी अने तेथी पाठां ते पाणीथी जु-
वनो नाश पाम्यां. तेथी ज्वलनप्रजें गुस्से थइ, त्यां आवीने, तेउने जस्म-
सात् कर्या त्वारें सैन्यनां माणसो विलखां थङ्गे विचारवा लाग्यां के, हवे
आपणे राजाने मुख पण शी रीतें देखाडी शकीशुं ? एम विचारि तेउं
अयोध्यानी नजदीकमां आवी घटारज रखां. घटसामां कोइ ब्राह्मणें आवी
तेउने कलुं के, हुं कंश्क एवो उपाय करीश के, जेथी राजाने मोह घशे नहीं.
पठी ते ब्राह्मण एक मडहुं सइ, राजछारपासे रडवा लाग्यो. त्वारें राजाए
पूठवाथी तेणें कलुं के, भारो आ एकज पुत्र सपें करडवाधी मृत्यु पाम्यो ठे,
माटे तेने जीवाडो ? त्वारें राजाए मांत्रिकोने घोसावी तेने जीवतो करवा
कलुं. त्वारे मांत्रिकोये तेने मृत्यु पामेखो जोइ राजाने कलुं के, जे परमां
कोइ पण मृत्यु पाम्युं न दोय, ते परमांथी जो राख लावे, तो आ जीव-

तो थाय; त्पारे राजाना हुकमथी चाकरोए घणी शोध करी, पण तेवी राख क्यांएथी पण मली नहीं. त्पारे राजायें विचार्युं के, मारा घरमां पण मारा घणा पूर्वजो अगाउ मृत्यु पामी कोइ मोहें तो कोइ खगें गया ठे. त्पारे तेणें ब्राह्मणने कछुं के, मृत्यु तो सर्वने साधारण ठे, माटे तुं केम सहन करी शकतो नथी ? वली तारे आ मृत्युथी तो जवथी बैराग्य पामवो जोइयें. त्पारे ब्राह्मणें कछुं के जो तुं एम जाणे ठे, तो तारा साठ हजार पुत्रोनां मरणथी पण तुं शोकमां पडीश नहीं. ते सांजली जेवो ते विचारमां पड्यो, के तुरतज लश्करनां माणसोये आवी सघलो वृत्तत कही संजलाव्यां. ते सांजली ते मूर्छा पामी पृथ्वीपर पड्यो. पठी संज्ञा आव्याबाद थोडीवार रुदन करी ते बैराग्य पाम्यो. अने विचार्युं के, धिक्कार ठे मने के आटला दिवसो सुधि आटला वधा पुत्रोथी पण हुं तृप्ति पाम्यो नहीं. एम विचारि जहुना पुत्र जगीरयने गादीयें बेसाडी, अजितनाथजी प्रभुपासे दीक्षा लेइ ते मोहें गया. एवी रीतें सगर चक्रीनी कथा जाणवी.

हवे कुचिकर्णनी कथा कहे ठे.

मगध देशमां सुघोष नामें गाममां एक कुचिकर्ण नामें पटेल हतो. तेनी पासे अनुक्रमें एक लाख गायो थइ. पठी तेणें ते गायो रक्षणमाटे जुदा जुदा गोवालोने सोंपी. त्पारें तेउं मांहोंमांहे खडी पड्या के, कोइ कहे के, मारी गायो सारी ठे, अने कोइ कहे के, मारी गाइउं सारी ठे. पठी कुचिकर्ण तेउंने सघलाउने जुदी जुदी, काली, राती, धोली, पीली एम जाग करी आप्या. अने तेउंने जुदा जुदा अरण्योमां राखी, पोते तेउंनुं दूध, दही, थी माखण विगेरे खावा लाग्यो. एम करतां तेने अजीर्ण थयुं. पठी तो ते बकवा लाग्यो के, अरे! मारी गायो ! ननुं घांस ! अरे सघलां गव्यो ! हुं क्यारें पाठां मेलवीश ? एम दुर्घ्यानमांज ते मृत्यु पाम्यो; अने तिर्यंच गतिमां उत्पन्न थयो. एवी रीतें कुचिकर्णनी कथा जाणवी.

हवे तिलकशेठनी कथा कहे ठे.

अचलपुर नामें नगरमां एक तिलक नामें शेठ हतो, हमेशां गामअने नगरोमां धान्य एकतुं करतो ते कोइने धान्य आपीने पण पाहुं धान्यज खेतो, धननुं पण धान्यज खरीद करतो अने एवी रीतें तेनां मन-

मां धान्यज रमी रखुं हतुं. वली डुकाव वखते मोटी किंमत लइ ते धान्य वेंचतो, अने सुकाव वखते पातुं ते सघला धननुं धान्य खेइ कोठारो जरतो. वली ते तेमां पडता क्रोडो गमे जीवातोनी पण दरकार करतो नहीं, तेम अत्यंत जार जरीने खेख, गधेडां आदिकपर पण दया करतो नहीं. एटलामां कोइ निमित्तिण आवीने तेने कछुं के, हवे मोटो डुकाव पडशे. तेथी तेणें पोतानां तमाम धननुं, अने वली वीजुं व्याजें धन लइने पण तेणें जुदी जुदी जातनुं धान्य एकतुं कर्युं; पण एटलामां तो वर्षादि घणो सारो थयो; तेथी ते खेद पामवा लाग्यो के, अरे! मारा अडद, मारा चणा, मारा घउं, मारा मग विगेरेनो नाश थशे! एम ठाती कुटी मरण पामीने ते नरकें गयो. एवी रीतें तिखक शेठनी कथा जाणवी.

हवे नंदराजानी कथा कहे ठे.

पूर्य दिशामां अत्यंत सुंदर पाटलीपुत्र नामें नगर ठे; त्यां अत्यंत पराक्रमी व्रणखंडनो राजा नंद नामें हतो. तेणें खोजथी लोको पर अत्यंत कर नाख्यो, वली ते धनवानो प्रत्ये कंडक अपराध मुकी तेउनुं धन खेइ खेतो. एवी रीतें ते उपायोये करीने लोको पासेथी धन कढावतो. अने तेथी लोको निर्धन थया, वली तेणें सोनाना सिक्का कहाडीने चांयडाना सिक्का कर्या. आ वातनी अयोध्याना राजाने जाण थवाथी तेणें तेने (नंदने) शिखामण आपवाने पोतानो एक दूत मोकल्यो ते दूतें जइ नंदने कछुं के, राजा अन्यायथी जो प्रजानुं धन खेइ खेतो तेनो थश नाश पामे ठे. वली पोतानीज प्रजानुं राजायें अहित नहीं इच्छुं जोइयें; कारण के, मांस जह्नीळ पण कंइ पोतानुं मांस खाता नथी. वली प्रजा धनवान् होवाथी. ज राजा पण धनवान् थाय ठे, कारण के, गायने जो सारी रीतें खवरावशुं, तोज ते पण दूध आपशे. माटे मारा स्वामियें तमारुं हित इच्छिने मारा मुखथी कहेवराव्युं ठे के सर्व दोपना मूलरूप खोजने तमारे तजवो. ते सांजली नंदने गुस्सो चडवाथी ते उठी गयो; अने दूत जाणीने तेणें तेने मराव्यो नहीं. दूतें पण जइ ते धृतांत पोताना स्वामिने कसो. हवे अहीं नंदने पण अन्यायनां पापोथी अत्यंत व्याधिळ थइ, अने तेनी पीडाथी जेम जेम ते थाकंद करवा लाग्यो, तेम तेम प्रजाने आनंद थवा

थयो. ते त्यां पहोच्यावाद राजाए आनंदपूर्वक तेनो राज्याजिपेक कयों. राजा पण पार्श्वप्रजुना ध्यानमांज, पंचपरमेष्ठिनमस्कारपूर्वक अनशन करी, मृत्यु पामी देवलोके गयो. अहीं श्रेणिक राजा राज्य पालना लाग्या; हवे त्यां रहेली गर्जवंती नंदाने डोहलो उपज्यो के, हुं हाथीपर चडीने प्राणीउने अन्नयदान आपुं. पठी तेना वापें पण त्यांना राजानी आझाथी तेणीनो ते डोहलो संपूर्ण कयों; अने तेथी संपूर्ण समये तेणीए सूर्यसमान पुत्रने जन्म आप्यो. दोहलाने अनुसरिं तेनुं अन्नय-कुमार नाम पाळ्युं. ते अनुक्रमें आठ वर्षमा तो बहोतेर कलामां कुशल थयो. एक दहाडो सरखी उमरना ठोकराड साथे कजीउं थतां कोइए तेने कछुं के, तुं शुं बोल्या करे ठे? तारो वाप तो कोइ देखातो नथी. त्यारे अन्नयकुमारें कछुं के मारो पिता तो जड ठे, त्यारें ते ठोकरे कछुं के, ते तो तारी मातानो पिता ठे. पठी अन्नयकुमारें नंदाने जइ पुछुं के, हे माता, मारो पिता कोण ठे? त्यारें नंदाए कछुं के, तारो पिता जड ठे; त्यारें अन्नये फरीथी पुछुं के, ते जड तो तमारो पिता ठे, माटे मारो पिता कोण ठे? ते खरेखरुं कहो? त्यारे नंदाए पण खेदसहित कछुं के, कोइ परदेशी माणस मने आवी परख्यो हतो, अने तुं ज्यारें गर्जमां हतो, त्यारें अहीं केटलाक उंटवालाउं आव्या, तेउंनी साथे गुत बात करी, ते कंइक चाढ्यो गयो ठे, माटे ते कोण अने क्यांनो रहिश ठे? तेनी मने खबर नथी. पण आटला अक्षरो एक पत्रमां लखी आपी गएल ठे, एम कही, तेणीए ते पत्र तेने आप्यो. ते बांचीने अन्नयकुमारें खुशी यइने कछुं के, खरेखर मारो पिता राजगृही नगरीनो राजा ठे, माटे हुं हमणांज त्यां जइश. पठी जड शेठनी रजा खेइने अन्नयकुमार सामग्री सहित नंदानी साथे राजगृही नगरीए गयो. त्यां माताने बहार उद्यानमां मुकीने, थोडा परिवार सहित ते शेहरमां दाखल थयो.

हवे श्रेणिक राजाए त्यां चारसो नवाणु मंत्रिउने एकठा कर्या हता. अने पांचसोनी संख्या पूरी करवामाटे ते नगरमां कोइ एक पुरुषने शोषतो हतो. तेनी परीक्षामाटे तेणें पोतानी एक चीटी खाली कुयामां नाखीने लोकोने कछुं के, आ चीटीं कांठापर बेसी जे कोइ हाथयी

लेइ शकशे, तेने हुं मारो अयेसर मंत्री करीश. त्थारें लोकोए कहुं के, ते कार्य अमारथी तो थइ शके तेम नथी. एटखामां त्यां अजयकुमारें आवी कहुं के, अरे ! आ कार्य कंइ कठिन नथी. ते सांजली लोकोए विचार्युं के, आ कोइ महाबुद्धिमान् माणस लागे ठे. पठी लोकोए तेने कहुं के, हे महाजाग, आ बीटी तुं ग्रहण कर ? अने राजानो अयेसर मंत्री था ? पठी अजयकुमारें ते बीटीपर लीधुं ठाण नाख्युं. तथा तेनापर घांसना पुखाने सखगावीने तेणें नाख्यो, अने तेथी ते ठाण सुकाइ गयुं. पठी तेणें तुरत एक नेहेर बंधावीने ते मारफतें ते कुवामां पाणी लीधुं. तेथी ते ठाण बीटी सहित उपर उपर तरी आव्युं अने तेथी अजयकुमारें हाथवती ते बीटी उपाडी लीधी. आरहकोयें ते बात राजाने जणाववार्थी, राजायें पण आश्चर्य पामीने अजयकुमारने तेडाव्यो. तथा तेने आलिंगन दइने तेणें पुठ्युं के, तुं क्यांधी आव्यो ठे ? त्थारें अजयें कहुं के, हुं वेणातट नगरथी आव्यो तुं. त्थारे राजायें कहुं के, त्यां जइ नामना शेठने अने तेनी पुत्री नंदाने तुं जाणे ठे ? अजयकुमारें कहुं के, हा. त्थारे वली राजायें पुठ्युं के, ते गर्जवती हत्ती, तेथी तेणीने शुं ठोकलं थयुं ठे ? त्थारे कुमारें कहुं के, तेणीने अजयकुमार नामें पुत्र थयो ठे. त्थारे राजायें पुठ्युं के, ते केवा रूपवालो, तथा केवा गुणोवालो, ठे ? त्थारे अजयें कहुं के, हे स्वामि, तेज था हुं, त्थारे राजायें तुरत तेने खोलामां वेसाडी हर्पाश्रुथी नवराव्यो. पठी राजायें पुठ्युं के, तारी माता तो कुशल ठे ने ? त्थारे अजयें कहुं के, हे स्वामि, आपनां चरण कमलप्रत्ये जमरीनी पेठे स्मरण करती थकी, ते घहारनां उद्यानमां रहेली ठे. पठी राजा अजयकुमारने तेडीने नंदाने घोखाववामाटे सामो गयो. ते वखते तेणें, शिथिल थयां ठे, बल्यो जेनां, कपोलपर खटकता ठे, घाखो जेना, अंजन रहित ठे, आंखो जेणीनी, वगर गुंथेखो ठे चोटखो जेणीनो, मेखां ठे कपडां जेणीनां धीजना चंद्रनी पेठे डुवलां शरीरवाली, एवी नंदाने तेणें उद्यानमां रहेली जोइ. पठी राजाए तेणीने तेडी जइने पोतानी पटराणी करी. अजयकुमार पण जक्तिपूर्वक पित्तानां कार्यों साधवा लाग्यो. एक दहाडो उल्लाखनीनो चंडप्रयोत राजा, राजगृहीने घेरो घाखवा घाल्यो. अने तेनी साथे धीजा चौद राजाठ

खुं, तथा उपजोगमां आदि शब्दथी वस्त्र, अलंकार, घर, शय्या, आसन, वाहन आदिकुं ग्रहण करवुं.

हवे कश् कश् वस्तु खावापीवामां वर्जवी, तेनुं स्वरूप कहे ठे.

मद्यं मांसं नवनीतं, मधूदुंवरपंचकं ॥

अनंतकायमज्ञात, फलं रात्रौ च भोजनं ॥ ६ ॥

आमगोरससंपृक्तं, विदलं पुष्पितौदनं ॥

दध्यहृदितीयातीतं, कुथितान्नं विवर्जयेत् ॥ ७ ॥

हवे मदिराथी यता दोषोने दश श्लोको वडे करीने कहे ठे.

मदिरापानमात्रेण, बुद्धिर्नश्यति दूरतः ॥

वैदग्धिबंधुरस्यापि, दौर्जाग्येणेव कामिनी ॥ ८ ॥

अर्थः—मदिरापानथी बुद्धि दूर जाय ठे, कोनी पेठे, तो के, दुर्जाग्यपणाना दोषथी विद्वाननी पण छी जेम, तेम.

पापाः कादंवरीपान, विवशीकृतचेतसः ॥

जननीं हा प्रियीयंति, जननीयंति च प्रियां ॥ ९ ॥

अर्थः—अरे! मदिरापानथी पराधीन थएलां ठे चित्त जेमनां, एवा दुष्ट माणसो, माताने छी तरिके गणे ठे, तथा छीने माता तरिके गणे ठे.

न जानाति परं स्वं वा, मद्याञ्जलितचेतनः ॥

स्वामीयति वराकः स्वं, स्वामिनं किंकरीयति ॥ १० ॥

अर्थः—मद्यथी चलायमान थएलुं ठे, चित्त जेनुं एवो ते अनुकंपा करवा-
सायक माणस, पोताने शेठ तरीके लेखे ठे तथा शेठने चाकरतरिके लेखे ठे.

मद्यपस्य शवस्येव, लुठितस्य चतुष्पथे ॥

मूत्रयंति मुखे श्वानो, व्यात्ते विवरशंकया ॥ ११ ॥

अर्थः—मुडदांनी पेठे चोवटामां सोटता, एवा मदिरापान करनारना खुल्ला रहेखा मुखमां विवरनी बुद्धिथी कुतराळ पण मुतरे ठे.

मद्यपानरसे मग्धो नग्नः स्वपिति चत्वरं ॥

गूढं च स्वमजिप्रायं, प्रकाशयति लीलया ॥ १२ ॥

અર્થ:- મધપાનમાં આસક્ત થયેલો માણસ, ચોવટામાં પણ નમ્ર થ-
ઈને પહે ઠે, તથા પોતાના રાજ્યપ્રોદાદિક ગૂઢ અભિપ્રાયોને પણ લીલા-
માત્રમાં પ્રગટ કરી દે છે.

વારુણીપાનતો યાંતિ, કાંતિકીર્તિમતિશ્રિયઃ ॥

વિચિત્રાશ્ચિત્રરચના, વિલુત્કલ્લાદિવ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:- મદિરાપાનથી કાંતિ, કીર્તિ, મતિ (યુક્તિ) તથા લક્ષ્મી પણ
વાલી જાય છે, કોની પેઠે, તો કે, કાજસ ચોપડ્યાથી જેમ વિચિત્ર પ્ર-
કારની ચિત્રરચના તેમ.

જૂતાત્તવન્નરીનર્તિ, રારટીતિ સશોકવત્ ॥

દાહજ્વરાત્તવદ્ જૂમૌ, મુરાપો લોલુવીતિ ચ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:- મદિરાપાન કરનારો માણસ, જૂત બલગેલાની પેઠે નાચે છે,
શોકવાલાની પેઠે અત્યંત રહે છે, તથા દાહજ્વરથી પીડિત થયેલાની પેઠે
પૃથ્વીપર ધોળ્યા કરે છે.

વિદધત્યંગશૈથિલ્યં, ગ્લાપયંતીંદ્રિયાણિ ચ ॥

મૂર્ઘામતુઘાં યઠંતી, હાલા હાલાહલોપમા ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:- કેરતુલ્ય ઈવી મદિરા, અંગને શિથિલ કરે છે, ઇંદ્રિયોને નિ-
ર્ધલ કરે છે, તથા અત્યંત મૂર્ઘા થાપે છે.

વિવેકઃ સંયમો જ્ઞાનં, સત્યં શૌચં દયા દ્વમા ॥

મદ્યાત્પ્રલીયતે સર્વે, તૃપ્સ્યા વહ્નિકણાદિવ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:- મધપાનથી વિવેક, સંયમ, જ્ઞાન, સત્ય, પવિત્રતા, દયા તથા
દ્વમા પણ, અમિના કષીઆથી જેમ ઘાંસનો સમૂદ્ર તેમ નાશ પામે છે.

દોષાણાં કારણં મદ્યં, મદ્યં કારણમાપદાં ॥

રોગાતુર દ્વાપથ્યં, તસ્માન્મદ્યં વિવર્જयेત્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:- મદ્ય છે તે ધોરી, પારદારિક આદિક દોષોના કારણરૂપ છે;
તેમ વધવંધનાદિક આપદાઈનું પણ કારણ છે; માટે રોગી જેમ જનપ્પને
તેમ, મધનો ત્યાગ કરવો.

વલી તે મધમાં કેટલાક જંતુડ પણ પેદા થાય છે, માટે જીવહિંસ થકી વીતા પ્રાણીયેં કદી પણ તે પીયું નહીં. વલી મધપાન કરનારો માણસ દીધેલાને નહીં દીધેલું ક્ષત્યાદિ હમેશાં વિપરીતજ જાણણ કહ્યા કે તે; વલી તે વધવધન આદિકનો જય નહીં રાખતાં ઘરમાંથી, વહારથી, અથવા માર્ગમાં પણ શંકારહિત ચોરી કરે છે, વલી તેવો માણસ ઘાલિ-કા, યુવાન, વૃદ્ધ, ચંડાલણી વિગેરે પરસ્ત્રીને પણ જોગવે છે. વલી શાલ્વો-માં પણ સંજલાય છે કે મધ્યાંધ થયેલા સાંવકુમારેં કુલનો નાશ કરાવી પિતાની નગરીને પણ ઘાલી નલાવી. વલી તેવા માણસને મદિરાથી પણ કદી સંતોષ વલતોજ નથી. વલી અન્ય દર્શનીજીવ પણ પુરાણ આ-દિકમાં મધનો નિપેધ કયોં છે. .

હવે માંસના દોષો દેખાડે છે.

ચિત્વાદિપતિ યો માંસં, પ્રાણિપ્રાણાપહારતઃ ॥

ઝન્મૂલયત્યસૌ મૂલં, દયાશ્યં ધર્મશાશ્વિનઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ— પ્રાણીઝના પ્રાણોનો નાશ કરીને જે માણસ માંસતું જક્ષણ કરવાને ઇછે છે, તે માણસ, ધર્મરૂપી વૃદ્ધના દયા નામનાં મૂલને, મૂલ-માંથી ઝલેડી નાલે છે.

અશનીયન્ સદા માંસં, દયાં યો હિ ચિકીર્ષતિ ॥

જ્વલતિ જ્વલને વહ્નીં, સરોપયિતુમિચ્છતિ ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ— જે માણસ હમેશાં માંસ લાતો થકો, દયા કરવાને ઇછે છે, તે માણસ વલતા અગ્નિમાં લેલડીને રોપવાને ઇછે છે.

હવે અહીં કોઈ શંકા કરે કે, પ્રાણીઝનો ઘાત કરનાર કોઈ વીજા હોય, અને માંસ લાનાર કોઈ વીજો હોય, માટે તેમાં હિંસા કોને લા-ગે ? તેને માટે કહે છે.

હંતા પલસ્ય વિક્રેતા, સંસ્કર્તા જક્ષકસ્તથા ॥

ક્રેતાઽનુમંતા દાતા ચ, ઘાતકા એવ યન્મનુઃ ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ— પ્રાણીઝની હિંસા કરનાર, માંસનો લેનાર, સંસ્કાર કરનાર, જક્ષણ કરનાર, વેંચાતું લેનાર, અનુમોદના કરનાર, તથા માંસતું લાન

देनार ए सघडा हिंसको ठे, केम के मनु (मनुस्मृतिना करनार) प-
ण कहे ठे के.

अनुमंता विशसिता, निदंता क्रयविक्रयी ॥

संस्कर्त्ता चोपदृक्ता च, खादकश्चेति घातकाः ॥ ५१ ॥

अर्थ:- हिंसानी अथवा मांसनी अनुमोदना करनार, हणेषा प्राणी-
ना अंगना जागो करनार, हणनार, मांसनो बेपार करनार, मांसने प-
कावनार, मांसने पीरसनार, तथा खानार ए सघडाउने हिंसक जाणवा.

वली बीजो पण मुनुए कहेजो श्लोक कहे ठे.

नाकृत्वा प्राणिनां हिंसां, मांसमुत्पद्यते क्वचित् ॥

न च प्राणिवधः स्वर्ग्य, स्तस्मान्मांसं विवर्जयेत् ॥ ५२ ॥

अर्थ:- प्राणिउनी हिंसा कर्षाविना मांस, कोइ पण रीतें मली श-
कतुं नथी, अने प्राणिउनी जे हिंसा. ते स्वर्ग आपनारी नथी, माटे मांस-
नो त्याग करवो.

हवे अन्यना परिहारें करीने मांसजइकनेज हिंसक पणुं देखाडता
थका कहे ठे.

ये नक्षयंत्यन्यपलं, स्वकीयपलपुष्टये ॥

त एव घातका यत्र, वधको नक्षकं विना ॥ ५३ ॥

अर्थ:- जे माणसो, पोतानां मांसनी पुष्टि माटे, परनां मांसतुं नक्ष-
ण करे ठे, ते माणसोज खरेखरा तो हिंसको ठे, कारण के, मांस खा-
नारविना वध करनार तो होयज क्यांथी? वली सिद्धांतमां पण कणुं ठे के,

दंतूणं परपाणे, अप्पाणं जे कुणंति सप्पाणं ॥

अप्पाणं दिवसाणं, कएण नासंति अप्पाणं ॥ १ ॥

हवे तेज शरीरनी जुगुप्सा देखाडे ठे.

मिष्टान्नान्यपि विष्टासा, दमृतान्यपि मूत्रसात् ॥

स्युर्यस्मिन्नंगकस्यास्य, कृते कः पापमाचरेत् ॥

अर्थ:- जे . . . . . मिष्ट मिष्ट . . . . . पण विष्टा-

રૂપ થાય છે, તથા અમૃત કેતાં પાણી આદિક પણ મૂત્રરૂપ થાય છે. એવા આ શરીરને માટે કોણ પાપ કરી શકે ?

હવે “ માંસ જઘ્ણમાં દોષ નથી ” એવું જેઠ કહે છે, તેઠને નિંદતા થકા કહે છે.

માંસાશને ન દોષોઽસ્તી, ત્યુચ્યતે યૈર્ઙરાત્મજિઃ ॥

વ્યાધગૃધ્રવૃકવ્યાધ, શૃગાલાસ્તૈર્ગુરૂકૃતાઃ ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:- “ માંસજઘ્ણમાં દોષ નથી ” એમ જે હુરાત્માઠ કહે છે, તેઠે, શિકારિ, ગીધ, શિયાલ, વાઘ વિગેરેને પોતાના ગુરૂરૂપ કર્યા છે; કારણ કે, તેઠવિના ઘિજા કોણ તેઠને તેમ કરવાનો ઉપદેશ કરે ?

હવે નિરુક્તઘલેં કરીને માંસનું પરિહારપણું કહે છે.

માંસજઘ્ણયિતાઽમુત્ર, યસ્ય માંસમિદાદ્યહં ॥

એતન્માંસસ્ય માંસત્વે, નિરુક્તિં મનુરવ્રવીત્ ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:- જેના માંસને હું આ લોકમાં જઘ્ણ કરું તું તે પરલોકમાં મને જઘ્ણ કરશે એવી રીતનો માંસ શબ્દનો નિરુક્તિપૂર્વક અર્થ મનુષ્ય પણ કહેલો છે. અર્થાત્ “ માં સ જઘ્ણયિતા ” મને તે જ્ઞાશે.

હવે માંસજઘ્ણના મહાદોષને કહે છે,

માંસાસ્વાદનલુબ્ધસ્ય, દેહિનં દેહિનંપ્રતિ ॥

હંતું પ્રવર્તતે બુદ્ધિઃ, શાકિન્યા ઇવ હર્ધિયઃ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:- માંસના સ્વાદમાં લુબ્ધ થયેલા હુર્બુદ્ધિની બુદ્ધિ શાકળીની પેઠે, દરેક પ્રાણીને મારવાનો પ્રયત્ન કરે છે.

હવે માંસજઘ્ણનો દોષ દેખાડે છે.

યે જઘ્ણયંતિ પિશિતં, દિવ્યજોજ્યેષુ સત્સ્વપિ ॥

સુધારસં પરિત્યજ્ય, ઝુંજતે તે હલાહલં ॥ ૭૮ ॥

અર્થ જે માણસો, દૂધપાક, શીખંડ, દહીં, લાડુ, ઘેવર, પુરણપોલી, વઢાં, ગોલ, લાંઠ, સાકર, ડાઢ, આંવાં, કેલાં, દાઢિમ, નારંગી, લજુર, વિગેરે દિવ્ય જોજનો હોતે ઠતે પણ, તેઠને તજીને, મહાહુગંધવાલા માંસનું જઘ્ણ કરે છે, તે માણસો અમૃતરસને તજીને જેરું જોજન કરે છે.

केम के, एक घालक पण पत्थर ठोडीने सुवर्णने श्रंगीकार करशे; माटे मांसजहाकोने तो घालकोधी पण मूर्ख जाणवा.

हवे वली धीजा प्रकारधी पण, मांसजहाणना दोषो कहे ठे.

न धर्मो निर्दयस्यास्ति, पलादस्य कुतो दया ॥

पललुब्धो न तदेति, विद्याधोपदिशेन्नहि ॥ १९ ॥

अर्थ:- निर्दय माणसने धर्म होतो नधी, अने मांसजहाकने दया कयांधी होय? (कारण के, मांसजहाक पण हिंसकज ठे) वली मांस-नो लुब्ध माणस धर्म अथवा दयाने जाणतो पण नधी; अने कदाच जाणे, तो पण ते कोशने पण तेनो उपदेश देश शकतो नधी. (केम के, पोते ज्यारे मांसमां लुब्ध होय, त्यारे ते एमज धारे के, सघला माणसो माराजेवाज थाय तो सारुं, एवोज ते विचार कयां करे; अने तेधी जा-एतां ठतां पण, तेना त्यागमाटे ते कोशने पण उपदेश करी शकतो नधी.)

हवे मांसजहाकोनी मूढताने देखाडे ठे.

केचिन्मांसं महामोहा, दश्मंति न परं स्वयं ॥

देवपित्रतिथिभ्योऽपि, कल्पयंति यदूचिरे ॥ ३० ॥

अर्थ:- कुशाखोधी उगाएला केटलाक माणसो, महामोहधी, पोते-ज मांस खाय ठे, एटलुंज नही, पण देव, पितृ अने अतिथिउप्रत्ये पण मांसने कल्पे. ठे. कारण के, ते अन्य धर्मना पण शास्त्रकारो कहे ठे के,

क्रीत्वा स्वयं वाप्युत्पाद्य, परोपहतमेव वा ॥

देवान् पितॄन् समभ्यर्च्य, खादन् मांसं न दुष्यति ॥ ३१ ॥

अर्थ:- वेचातुं खेइने, अथवा पोते पेदा करीने, अथवा कोश्ये आपे-ला मांसधी, देव, अने पितृने पूजीने, ते मांस खातां थकां दोष नधी. एम अन्य दर्शनीउनो मत ठे.

टीका:-वेचातुं खेवुं, एटखे पाराधी अथवा पक्षिउं पाखनारा पासेर्य खेवुं ते. पण कसाइने त्यांधी खेवुं नही. कारण के तेवुं मांस देवपूजा आदिकमां खप लागतुं नधी. हवे पोते पेदा करवुं, एटखे ब्राह्मण जिहा मगीने खावे, अने रुत्रिय शिकार करीने खावे; अथवा कोश्ये आपेला मांस सधी देव, अने अतिथिनी पक्षिकर्मां दोष नधी; प

મનુ કહે છે. પણ તે કેવું મોહનું વિજૃંબિત છે. કારણ કે, ડ્યારે માણસે પોતેજ માંસ ખાવું અનુચિત છે, તો દેવાદિકોને તે આપવું, તે તો સર્વથા જ અનુચિત છે. વલી તે દેવો તો ધાતુરહિત શરીરવાલા, અને કવલચા-હારવિનાના છે, ત્યારે તેડે માંસજક્ષણ શી રીતે કરી શકશે? વલી પિતૃડે પણ પોતેજ કરેલાં કર્મોને અનુસારે ફલાદિક જોગવે છે, અને તેથી કરી-ને તેડે કંઈ પુત્રાદિકે કરેલા શુભ કાર્યોનું પણ ફલ ડ્યારે જોગવી શકતા નથી, ત્યારે માંસાદિક આપવારૂપ દુષ્કર્મ તેને તે શી રીતે જોગવી શકશે? વલી સત્કાર કરવાને લાયક એવા અતિથિડે પ્રત્યે જે માંસ આપવું, તે પ-ણ મહા અનર્થનેમાટે થાય છે. વલી કોઈ શંકા કરે કે, તેમ કરવું શ્રુતિને આધારે છે. માટે તેમાં કંઈ દોષ નથી. તો તેને માટે કહે છે કે, તે શ્રુતિ ના કરનારાડે કંઈ પ્રમાણિક ગણાય તેવા નથી. કેમકે, તેડેય તો ગાયનો સ્પર્શ, ઘૂંકોની પૂજા, ઘકરા આદિકનો વધ સ્વર્ગને દેનારો છે, એમ કહ્યું છે. અને તે વાત તો અસંજવિત છે. માટે એવી રીતના શ્રુતિકારકોપર શી રી-તે શ્રદ્ધા કરી શકાય?

હવે અહીં કોઈ શંકા કરે કે, મનુના કહેવા પ્રમાણે મંત્રથી સંસ્કાર કરેલો અગ્નિ, જેમ વાલતો નથી. તેમ મંત્રથી સંસ્કાર કરેલું માંસ ખાવા-થી પણ કંઈ દોષ નથી, તેને માટે હવે કહે છે.

મંત્રસંસ્કૃતમપ્યથા, ઘવાલ્પમપિ નો પલં ॥

ભવેજીવિતનાશાય, હાલાહલલવોઽપિ હિ ॥ ૩૪ ॥

અર્થ:- યવના વાળા જેટલું અલ્પ માંસ, પણ મંત્રથી સંસ્કાર, કરેલું ખાવું નહીં; કારણ કે, તેથી નરકાદિક હુર્ગતિ મળે છે. વલી તે ઝેરતુલ્ય છે, કારણ કે, ઝેરનો પણ એક લવમાત્ર ખાવાથી મૃત્યુ થાય છે.

હવે માંસના અત્યંત દોષને, ઉપસંહાર કરતા થકા કહે છે.

સઘઃ સંમૂર્ઞિતાનંત, જંતુસંતાનદૂષિતં ॥

નરકાધ્વનિ પાથેયં, કોઽઙ્ગીયાત્ પિશિતં સુધીઃ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:- પ્રાણીડેને માર્યાવાદ તુરંતજ તેમાં ઉત્પન્ન થતા જે નિગોદના અનંતા જંતુડે, તેડેનો જે સંતાન કેતાં, ફરીફરીને ઉપજવું, તેણે કરીને દૂ-પિત થયેલું, તથા નરકના માર્ગમાં પાથેય કેતાં જાતાંસમાન, એવા માંસ-

તૃતીયપ્રકાશ.

કયો બુદ્ધિમાન માણસ જરૂર કરે? કારણકે સિદ્ધાંતમાં પણ કહ્યું છે કે,
 આમાસુઅપકાસુઅ, વિપચ્ચમણાસુ મંસપેસીસુ ॥

સચયં વિયજ્જવાન, જણિત, નિગોયજીવાણં ॥ ૩૪ ॥
 માટે માંસહુબ્ધક, નાસ્તિક, અને કુશાસ્ત્રકારોયેં ફક્ત પોતાની મૂર્ખતા
 ધતાવવા માટે માંસજરૂર કહેલું છે. માટે પરના માંસથી જે પોતાના માં-
 સની પુષ્ટિ કરવાને ઇષ્ટ છે, તેના જેવો નિર્દય કોઈ પણ નથી. માંસજરૂર
 કરતાં તો, પોતાના શરીરપર માણસની વિદ્યાનું લેપન કરતો, એવો હુકર
 પણ સારો. અરે! અધમ એવા ગ્રાહણો, પોતાનો ધર્મ શોષ ગણે છે, ઠતાં
 સાત ધાતુવાલા શરીરમાં ઉત્પન્ન થયેલું માંસ તો જરૂર કરે છે. વલી જે
 ટો, માંસને પ્રાણીનું અંગ કહીને જાત આદિકની પેઠે खावानું કહે છે,
 પારે તેડ તેનાં મૂત્ર આદિકને પણ પ્રાણીનું અંગ માનીને, શા માટે જ-
 રૂર કરતા નથી? માટે પ્રાણીનું અંગરૂપ જે શંખાદિક તેને પવિત્ર મા-
 નેલા છે; પણ દાઢકાંને કંઈ પવિત્ર માન્યાં નથી; અને તેથી જાત આદિ-
 વને જરૂરમાં ગણ્યાં છે, અને માંસને તો અજરૂર ગણ્યું છે. માટે જે માણ-
 સ માંસ અને જાત ધરને પ્રાણીનું અંગરૂપ લેખીને તુલ્ય ગણે છે, તે મા-
 નસ સ્ત્રીપણાં તરિકે, માતા અને પોતાની સ્ત્રીને સરખી રીતે કેમ અંગી
 કાર કરતો નથી?

• દુઃખે માલખના જરૂરના દોષો કહે છે.
 અંતર્મુહર્તાત્પરતઃ સુસૂદ્ધમા જંતુરાશયઃ ॥
 યત્ર મૂર્છતિ તન્નાયં, નવનીતં વિવેકિનિઃ ॥ ૩૫ ॥
 અર્થ:- માલખમાં અંતર્મુહર્તના કાલ પછી અત્યંત સૂદ્ધ જંતુરૂપ
 ત્પત્તિ થાય છે, માટે વિવેકી માણસોયે તે માલખ खातું લાયક નથી.
 વલી તેજ અર્થ દેલા છે.

एकस्यापि हि जीवस्य, हिंसने किमघं नवेत् ॥
 जंतुजातमयं तत्को, नवनीतं निपेवते ॥ ३६ ॥

અર્થ:- એક જીવની હિંસામાં પણ, જંતુ વર્ણન ન થઈ શકે, તે
 જાતે જાય છે, ત્યારે, જેમાં અસંખ્યાતા જંતુરૂપ જરૂર છે, એ

हवे मधनां दूषणो देखाडे ठे.

अनेकजंतुसंघात, निघातनसमुद्भवं ॥

जुगुप्सनीयं लालावत् कः स्वादयति माक्षिकं ॥ ३७ ॥

अर्थ:- अनेक जंतुजना समूहना नाशथी उत्पन्न थएलुं, (ए परलो-
कसंवंधि दोष जाणवो.) तथा लाखनी पेठे निंदनीय, (ए आ लोकसं-
वंधि दोष जाणवो) एवा मधनुं कोण नक्षण करे ?

हवे मध नक्षण करनारना पापीपणाने देखाडे ठे.

नक्षयन् माक्षिकं क्षुद्रजंतुलक्षकयोद्भवं ॥

स्तोकजंतुनिहंत्यः, सौनिकेभ्योऽतिरिच्यते ॥ ३८ ॥

अर्थ:- लाखो क्षुद्र जंतुजं जेनी अंदर उत्पन्न थाय ठे, एवा मधने ला-
नारो माणस, थोडा जंतुजंने मारनार एवा खाटकीथी पण वधारे पापिष्ठे.

हवे उच्छिष्ट (एवा) जोजनने तजनारा, एवा जे अन्य दर्शनीजं, ते-
जंने पण मधनक्षण नहीं करवुं जोश्यें, ते युक्तिथी देखाडे ठे.

एकैककुसुमक्रोडा, जसमापीय मक्षिकाः ॥

यदमंति मधूच्छिष्टं, तदश्नंति न धार्मिकाः ॥ ३९ ॥

अर्थ:- एक पुष्पना मध्यजागमांथी मकरंदने पीने, माखीजं, तेने पातुं
वसीने, मध घनावे ठे, ते मधने धार्मिक एवा जे अन्य दर्शनीजं, तेजंने पण
खावुं न जोश्यें कारण के तेजंनो धर्म पण एलुं जोजन नहीं खावानो ठे.
हवे रोग आदिकना कारणमाटे पण मध नहीं खावुं तेने माटे कहे ठे.

आप्योपधकृते जग्धं, मधु श्वभ्रनिबंधनं ॥

नक्षितः प्राणनाशाय, कालकूटकणोऽपि हि ॥ ४० ॥

अर्थ:- आप्यमाटे खावेलुं मध पण, नरकना कारणरूप ठे. केम के,
जेरनुं एक बिंदु पण खाधायी प्राणनो नाश थाय ठे.

हवे थहीं कोइ कहे के, मजुर, धाय विगेरेनी पेठे मध पण मीतुं
ठे, माटे ते शामाटे न खावुं ? तेने माटे कहे ठे.

मधुनोऽपि हि माधुर्यं, मवोद्धे रद्धोच्यते ॥

आसाद्यंते यदास्वादा, धिरं नरकवेदनाः ॥ ४० ॥

अर्थः—“ते मधमां पण मिठाश ठे,” एम मूर्ख होय, ते घोले ठे, कारण के ते मिठाश, फक्त व्यवहारची ठे, परमार्यची नथी; कारण के, मधना स्वादची तो लांबा काससुधि नरकनी वेदनाठ सेववी पडे ठे, माटे परिणामें ते कडबुंज ठे.

हवे पवित्रपणाची अर्थात् मधने पवित्र लेखीने, जेठ तेने देवस्नानमां उपयोगी माने ठे, तेनी हांसी करता थका कहे ठे.

मद्विकामुखनिष्ठूतं, जंतुघातोन्नयं मधु ॥

अहो पवित्रं मन्वाना, देवस्नाने प्रयुजते ॥ ४१ ॥

अर्थः— माखियोना मुखमांथी थुंकाएलुं, तथा प्राणीउंना घातची उत्पन्न थएला मधने, पवित्र मानता थका महादेव आदिक देवोना स्नानमां, तेनो उपयोग करे ठे, ते केवुं हास्यजनक ठे. जेम.

करजाणां विवाहे तु, रासजास्तत्र गायकाः ॥

परस्परं प्रशंसंति, अहो रूपमहो ध्वनिः ॥ १ ॥

उंटोनो विवाह होते ठे, गघेडाठ गावा मांडे ठे; थने तेमां पट्टी परस्पर एक धीजानां बलाण करे ठे, त्यारें गघेडाठ उंटोने कहे ठे के, अहो ! शुं तमारें लावण्यमय रूप ठे !!! तथा उंटो गघेडाठने कहे ठे के ! अहो ! शुं तमारो मधुर स्वर ठे ! तेना जेवुं आ पण हास्यजनक ठे केम के निंय एवुं जे माखियोनुं थुक, तेणें करीने देवोनुं स्नान करवुं !!! ए केवुं हास्यजनक ठे !!!

हवे पांचे उडुंघरना दोपो कहे ठे.

उडुंघरवटस्त, काकोडुंघरशाखिनां ॥

पिप्पलस्य च नाश्रीया, त्फलं कृमिकुलाकुलं ॥ ४२ ॥

अर्थः— उडुंघर, वट, प्लहा, काकोडुंघरिका, तथा पिप्पल, ए पांचे उडुंघरनां फलो, नहीं खावां, केमके तेमां असंख्याता जीवो होय ठे. (थन्यदर्शनीउंयें पण तेठमां जीवो मानेला ठे.)

हवे ते पांचे उडुंघरनो जेउंथे त्याग कर्यो ठे, तेउं

अप्राप्नुवन्नन्यजदय, मपि क्षाम

न नक्षयति पाण्यात्मा. पंचोदंबरजं

અર્થ:- હુકાલ આદિકના સવવથી ઝુચ્યો માણસ પણ જે, ઉપર ક-
હેલાં પાંચે હાંડવોનાં ફલને ચાતો નથી તેને પવિત્ર આત્માવાલો જાણવો.

હવે અનંતકાયના નિયમને ત્રણ શ્લોકોથી દેખાડે છે.

આર્ઙ્ગઃ કંદઃ સમગ્રોઽપિ, સર્વઃ કિશલયોઽપિ ચ ॥

સ્તુહી લવણવૃક્ત્વક્, કુમારી ગિરિકર્ણિકા ॥ ૪૪ ॥

શતાવરી વિરૂઢાનિ, ગઢુચી કોમલામ્લિકા ॥

પદ્મ્યંકોઽમૃતવહ્ની ચ, વહ્નઃશૂકરસંક્રિતઃ ॥ ૪૫ ॥

અનંતકાયઃ સૂત્રોક્તા, અપરેપિ કૃપાપરૈઃ ॥

મિથ્યાદૃશામવિજ્ઞાતા, વર્જનીયાઃ પ્રયત્નતઃ ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:- લીલી એવી કંદની સઘલી જાતિ; એટલે લીલું આહુ, સૂરણ,
વટેટાં વિગેરે. તથા સઘલી વનસ્પતિઝંના કિસલય. સ્તુહી એટલે વજાનું
વૃક્ષ. લવણ નામના વૃક્ષની ઠાલ. કુમારી એટલે કુંવાર. ગિરિકર્ણિકા એટ-
લે એક જાતની વેલડી. શતાવરી એટલે પણ એક જાતની વેલડી. વિરૂઢ
એટલે ઝગેલા શણગા વા અંકુરોવાલા મગ, અડદ, ચણા ઝંલા વટાણા વાલ
વિગેરે છિદલના અંકુરાં. ગઢુચી એટલે લીલીગલો વા એક જાતની વેલ-
ડી. કોમલ આવલી એટલે ઝ્યાંસુધિ અંદર ઠલીઝં ન થયો હોય, ત્યાંસુધી-
નું આવલીનું ફલ. પદ્મ્યંક એટલે શાકની જાતિ છે. અમૃતવહ્ની કેતાં એક
જાતની વેલડી. શૂકરવહ્ની નામની વનસ્પતિ. એ સઘલા અનંતકાયો, આ-
ર્યપ્રસિદ્ધ છે. તથા મ્લેચ્છપ્રસિદ્ધ વીજાં પણ અનંતકાયો, જીવાન્નિગમ સૂ-
ત્રમાં કહેલાં છે; તે અનંતકાયોને દયાલુ શ્રાવકોએ તજવાં આ સઘલા અ-
નંતકાયો મિથ્યાત્વિઝં માનતા નથી, કેમ કે તેઝં વનસ્પતિને પણ જીવત-
રિકે માનતા નથી, ત્યારે અનંતકાયની તો વાતજ શું કરવી?

હવે અજાણ્યાં ફલો પણ ન ચાવાં તેને માટે કહે છે.

સ્વયં પરેણ વા જ્ઞાતં, ફલમધ્યાધિશારદઃ ॥

નિપિદ્ધે વિપફલે વા, માઽનૂદસ્ય પ્રવર્તનં ॥ ૪૭ ॥

અર્થ:- પોતે અથવા પરે જાણેલાં, એવાં ફલનું પંડિતે જઠાણ કરવું;
પણ તેણે અજાણ્યું ફલ ચાવું નહીં; કેમકે, તેમ કર્યાથી, નિપિદ્ધ કરેલાં,
અથવા જેરી ફલમાં તેની સ્વાચારૂપે પ્રવૃત્તિ થઈ શકશે નહીં.

हवे रात्रिजोजनना निपेधमाटे कहे ठे.

अन्नं प्रेतपिशाचाद्यैः, संचरद्भिर्निरंकुशैः ॥

उच्छिष्टं क्रियते यत्र, तत्र नाद्या दिनात्यये ॥ ४८ ॥

अर्थ:- रात्रिवखते, प्रेत, पिशाच राक्षसो विगेरे, निशाचरो खछंदरी-
तें जमीने, जोजनने पोताना स्पर्श आदिकथी उच्छिष्ट करेते एवा रात्रिना
समये, जोजन नही करवुं.

घोरांधकाररुद्धाक्षैः पतंतो यत्र जंतवः ॥

नैव ज्ञेये निरीक्ष्यंते, तत्र जुंजीत कोनिशि ॥ ४९ ॥

अर्थ:- घोर अंधकारथी रुंधाएलुं ठे, जोवापणुं जेळुं, एवा माणसोए
जोजनमां पडता जंतुं पण जोइ शकाता नथी; माटे एवी रात्रिने-
विपे कोण जोजन करें?

हवे रात्रिजोजनथी उत्पन्न यता दोपोने त्रण श्लोकोये करीने देखाडे ठे.

मेघां पिपीलिका हंति, यूकां कुर्याज्जलोदरं ॥

कुरुते मक्षिका वांतिं कुष्टं रोगं च कोलिकः ॥ ५० ॥

कंटकोदारुखंडं च, वितनोति गलव्यथां ॥

व्यंजनांतर्निपतित, स्तालु विक्षयति वृश्चिकः ॥ ५१ ॥

विलग्नश्च गले वालः, स्वरजंगाय जायते ॥

इत्यादयो दृष्टदोषाः, सर्वेषां निशि जोजने ॥ ५२ ॥

अर्थ:- जोजननी अंदर कीडी आवे, तो बुद्धि नाश पामे, जुं, जलो-
दर करे; माखी, वमन करे, करोलीठ, कुष्टरोग करे, कांटो अथवा लाकडा-
नो कटको, गलामां फुखावो करे, शाक आदिकमां आवेलो वींठी ताल-
वुं वींधे (वींठीना आकारनी शाकजाजी थाय ठे, अने तेनी अंदर वींठी
आवी जवाथी माळुम पडतो नथी.) वली गलामां वाल आवी जवाथी
स्वरजंग थाय ठे, एवी रीतना रात्रिजोजनना दोपो मिथ्यात्विर्जने पण
नजरे देखाय ठे. वली रात्रिजोजनथी पाणी आदिक ढोलावाने सववे
ठकाय जीवनी पण हत्या थाय ठे.

હવે અહીં કોઈ શંકા કરે કે, જેમાં કંઈ જાજન આદિક ધોવાં ન પડે અથવા રાત્રિએ રસોઈ પણ કરવી ન પડે, એવા તૈયાર લાડુ, તથા સજુર આદિક મેવો खावामां રાત્રિએ શું દોષ છે? તેને માટે કહે છે.

નાપ્રેદ્ય સૂદ્ધમજંતૂનિ, નિશ્યદ્યાત્પ્રાશુકાન્યપિ ॥

અપ્યુચત્કેવલજ્ઞાનૈ, નાદિતં યન્નિશાશનં ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:- રાત્રિયે, જોવાને અશક્ય એવા કંથુઆ આદિક છે સૂદ્ધ મજંતુન જેની અંદર એવાં, પ્રાશુક લાડુ, ફલ આદિક પણ નહીં खावां, કારણ કે, उत्पन्न થયું છે, કેવલજ્ઞાન જેને, एवाउर्यે પણ રાત્રિજોજન અંગીકાર કર્યું નથી. (કેમકે તેનું તેમાં જંતુનના સંજવને જોઈ રહ્યા છે.) નિશીથજાપ્યમાં પણ તેમજ કહ્યું છે.

હવે અન્ય દર્શનીનુંના મત પ્રમાણે પણ રાત્રિજોજનનો નિપેધ કરે છે.

ધર્મવિઘ્નૈવ ઝુંજીત, કદાચનદિનાત્યયે ॥

વાહ્યા અપિ નિશાઝોજ્યં યદઝોજ્યં પ્રચક્ષ્ણતે ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:- શ્રુતધર્મને જાણનારા માણસે, કોઈ વચ્ચે પણ રાત્રિએ જોજન કરવું નહીં, કારણ કે, અન્ય દર્શનીનું પણ રાત્રિજોજનનો નિપેધ કરે છે. તે નીચે પ્રમાણે.

ત્રયતિજોમયો જાનુરિતિવેદવિદો વિહઃ ॥

તત્કરૈઃ પૂતમશિલં, શુભં કર્મ સમાચરેત્ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:- ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ, તથા સામવેદનાં લક્ષણરૂપ છે તેજ જેની અંદર, એવી રીતના સૂર્યને, વેદજાણનારોનું જાણ્યો છે, માટે તેના (સૂર્યના) કિરણોથી પવિત્ર થઈને એવું સઘલું શુભ કાર્ય કરવું.

વલી પણ તેજ કહે છે.

નૈવાહુતિર્નચ સ્નાનં, ન આર્દ્રં દેવતાર્ચનં ॥

દાનં વા વિહિતં રાત્રૌ, જોજનં તુ વિશેષતઃ ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:- રાત્રિએ યજ્ઞની આહુતિ, સ્નાન, આર્દ્ર, દેવપૂજન, તથા દાન, ઇટલાં વાનાં કરવાં નહીં, અને જોજન તો સર્વથા પ્રકારે નજ કરવું.

અહીં કોઈ શંકા કરે કે, “નક્તજોજન” તો કઢ્યાણકારી છે, અને તેતો રાત્રિશિવાય થઈ શકે નહીં; તેને માટે કહે છે કે, “નક્ત” શબ્દનો અર્થ જાણાવિના પણ કહે છે. તેને માટેજ નીચેનો શ્લોક કહે છે.

દિવસસ્યાષ્ટમે જાગે, મંદીભૂતે દિવાકરે ॥

નક્તં તદ્ધિવિજાનીયા, ન નક્તં નિશિ જોજનં ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:- દિવસનો આઠમો જાગ કે, જે વચ્ચે સૂર્યનું તેજ થોડું ઘટી ગયું હોય, તે વચ્ચે જે જોજન કરવું, તે “નક્તજોજન” કહેવાય; પણ કંઈ “રાત્રિજોજનને” નક્તજોજન ન કહેવાય, નક્ત શબ્દનો અહીં ગૌણ અર્થ કરવો; કેમ કે તેમ નહીં કરવાથી મુખ્ય અર્થને ઘાથા આવે છે. કારણ કે, રાત્રિજોજનનો નિપેધ અન્યદર્શનીઝંતા શાસ્ત્રોમાં પણ કહેલો છે.

અને તે નિપેધ હવે જે શ્લોકોય કરીને દેખાડે છે.

દેવેસ્તુ યુક્તં પૂર્વાહ્ને મધ્યાહ્ને રૂપિનિસ્તથા ॥

અપરાહ્ને તુ પિતૃજિઃ, સાયાહ્ને દૈત્યદાનવૈઃ ॥ ૫૮ ॥

સંધ્યાયાં ચક્ષરક્ષોજિઃ, સદા યુક્તં કુલોદ્ધ ॥

સર્વવેલાં વ્યતિક્રમ્ય, રાત્રૌ યુક્તમજોજનં ॥ યુગ્મં ॥ ૫૯ ॥

અર્થ:-હે કુલોદ્ધ, કેતાં દેયુધિષ્ઠિર, દિવસના પૂર્વ જાગમાં, દેવોય, મધ્યાહ્ને રૂપિઝં, પાઠલે પોહોરે પિતૃઝં, વિકાલે (સાંજરે) દૈત્યોય, તથા સંધ્યાવચ્ચે ચક્ષર અને રાક્ષસોય, સ્વાષેલું હોય છે, માટે યૌ રીતે સર્વ વેલાઓને ઝલંધીને રાત્રિયે કરેલું જોજન, “અજોજનજ” છે.

યૌ રીતે પુરાણપ્રમાણે રાત્રિજોજનનો નિપેધ કરીને, હવે આયુર્વેદ-પ્રમાણે પણ તેનો નિપેધ કહે છે.

હૃન્નાજિપદ્યસંકોચ, શ્વંદરોચિરપાયતઃ ॥

અતો નક્તં ન જોક્તવ્યં, સૂદ્ધમજીવાદનાદપિ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:- સૂર્યાસ્તપછી હૃદયપદ્ય, તથા નાજિપદ્ય વચ્ચેનો સંકોચ થાય છે, તથા સૂદ્ધ મજીવોનું પણ અંદર જડણ થાય છે, માટે રાત્રિય જોજન ન કરવું નહીં.

એવી રીતે અન્ય દર્શનીર્થનો સંવાદ કહ્યાવાદ આચાર્ય મહારાજ પોતાના દર્શનનું સમર્થન કરતા થકા કહે છે.

સંસસક્તીધસંઘાતં, ઝુંજાના નિશિજોજનં ॥

રાક્ષસેષ્યો વિશિષ્યંતે, મૂઢાત્માનઃ કથં નુ તે ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:- એકઠા મલતા છે, જીવોના સમૂહ જેમાં, એવાં રાત્રિજોજનનેં જાનારા, એવા જે મૂઢ માણસો તેડનાથી રાક્ષસોને શી રીતે જુદા પાડી શકાય? અર્થાત્ તેડ રાક્ષસોસરખાજ છે. માટે આ મનુષ્યપણું તેમ જિનધર્મને પામીને રાત્રિજોજનનાં તો પચ્ચાણજ કરવાં જોઈયેં; અને તેમ જો ન કરે, તો તે, શિંગડાં અને પુંઠડાં વિનાનો પશુજ છે.

તેજ દેલાહે છે.

વાસેરે ચ રજન્યાંચ, યઃ સ્વાદન્નેવ તિષ્ઠતિ ॥

શૃંગપુષ્પપરિનૃપ્તઃ, સ્પૃષ્ટં સ પશુરેવ હિ ॥ ૬૨ ॥

અર્થ:- દિવસેં અને રાત્રિએ પણ જે જાણ કર્યા કરે છે, તે જાણેજ શિંગડાં પુંઠડાં વિનાનો પશુજ છે.

હવે રાત્રિજોજનના પ્રત્યાલ્યાનવાસાંમાં પણ વધારે પુણ્યશાસિડ કયા? તે દેલાહે છે.

અહ્નોમુલેઽવસાને ચ, યો દે દે ઘટિકે ત્યજન્ ॥

નિશાંજોજનદોષહ્નોઽશ્વાત્યસૌ પુણ્યજાજનં ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:- રાત્રિજોજનના દોષોને જાણનારો એવો જે માણસ, દિવસના પ્રારંભમાં, અને દિવસને અંતે પણ ઘડે ઘડીડને તજે છે, તેને પુણ્યશાસી જાણવો. અને તેટલામાટેજ, જવન્યથી નોકારસીનું પચ્ચાણ પણ વિયસ ઠગ્યાપત્રીથી એક મુદૂર્ત્તધારનું આગમમાં કહ્યું છે.

હવે અહીં કોઈ ધમ શંકા કરે કે, હમેશાં જે દિવસનુંજ જોજન કરે છે, તેને રાત્રિજોજનના પચ્ચાણથી વસી શું વધારે ફાલ પાયા? તેને માટે કહે છે.

અદૃત્વા નિયમં દોષા, જોજનાદિનજોગ્યપિ ॥

ફલં નજેન્ન નિવ્યાંજં, ન વૃદ્ધિર્જાપિતં વિના ॥ ૬૪ ॥

अर्थः—रात्रिजोजननो नियम कर्थाविना, दिवसे जमनारने पण फल मलनुं नधी. कारण के पेहेलेघी घात कर्थाविना (लौकिकमां पण) पो तानी रकमनुं व्याज मलनुं नधी.

ये वासरं परित्यज्य, रजन्यामेव जुंजते ॥

ते परित्यज्य माणिक्यं, काचमाददते जडाः ॥ ६५ ॥

अर्थः— जे माणसो दिवसने तजीने, फक्त रात्रिएज जोजन करे ठे, ते जड माणसो, माणिकने तजीने काचने ग्रहण करे ठे.

पत्नी अर्ही फोड शंका करे के, सघसी जातनो नियम तो फलवान् ठे, त्पारें फोड एवुंज नियम करे, के, मारे रात्रिएज जमनुं, अने दिवसे जमनुं नर्ही, ते माणसनी शी गति थाय ? तेने माटे कहे ठे.

वासरे सति ये श्रेय, स्काम्यया निशि जुंजते ॥

ते वपंत्यूपरे क्षेत्रे, शालीन सत्यपि पल्वले ॥ ६६ ॥

अर्थः— दिवस होते ठते पण, कल्याणनी इछाथी जे माणसो रात्रियें जोजन करे ठे, तेठ डांगर वाववाना क्यारा होते ठते, पण तेठने तजी ने, उंखर (खार) जूमिवाला खेतरमां, ते डांगर वावे ठे कारण के जेथी अधर्मेनी निवृत्ति थाय, एवो नियम फलवान् ठे; अने आबो नियम तो तेथी विपरीत ठे.

एवे रात्रिजोजननुं फल कहे ठे.

उलूककाकमार्जार, गृध्रशंवरशूकराः ॥

अहिर्बुध्निकगोधाश्च, जायंते रात्रिजोजनात् ॥ ६७ ॥

अर्थः— रात्रिजोजन करवाथी, घुवड, कागडा घिलाडा, गीध, शंवर, शूंड, सर्प, विंदु, तथा चंदनघो, विगेरेनो श्ववतार आवे ठे.

एवे वनमालाना उदाहरणथी रात्रिजोजनना दोषनी महत्ताने देखाडे ठे.

श्रूयते ह्यन्यशपथा, ननादृत्यैव लक्ष्मणः ॥

निशानोजनशपथं, कारितो वनमालया ॥ ६८ ॥

अर्थः— रामायणमां पण कथुं ठे के, वनमालाए लक्ष्मणने, बीजा सोगनो ठोडीने, रात्रिजोजनना सोगन कराव्या ठे. तेनी कथा आ प्रमाणे ठे.

एक दहाडो दशरथनो पुत्र लक्ष्मण, पिताना हुकमथी राम अने सीतानी साथे दक्षिण देशतरफ चाल्यो. वच्चे कर्बुर नामना नगरमां महीधर राजानी वनमाला नामनी कन्याने परण्यो. पठी ज्यारे रामनी साथे पाठो ते देशांतर जवा निकल्यो, त्यारे वनमाला अत्यंत विरहातुर थड तेथी तेणें तेणीने कबुं के, हुं रामने तेना इछित स्थानकें मुकी, जो अर्ही पाठो न आबुं, तो मने, प्राणातिपातादिक पापो करनारना जेव गति मलो ? त्यारे तेणीए तेना ते सोगंद कबुल नहीं करीने, कबुं के जो तमो रात्रिजोजननां पच्चखाण करो, तो हुं तमोने जवानी रजा आ पुं, पठी लक्ष्मण पण ते वात कबुल करीने देशांतर प्रत्ये चाल्या. एवी री ते बीजा सोगंदोने पडता मुकीने वनमालाए लक्ष्मणने रात्रिजोजनना सोगंद खबराव्या. ते वावतनुं विशेष चरित्र ग्रंथ बधी जवाना सबंध थी अर्ही लखुं नथी.

हवे सधला लोकोने अनुजवथी सिद्ध थाय एबुं रात्रिजोजननी विरतितुं फल कहे ठे.

करोति विरतिं धन्यो, यः सदा निशिजोजनात् ॥

सोऽर्धं पुरुषायुपश्च, स्यादवश्यमुपोषितः ॥ ६९ ॥

अर्थः—जे धन्य माणस हमेशां रात्रिजोजनथी विरति करे ठे, ते माणस अवश्य, अरधा आयुष्यनो उपवासी थाय ठे.

हवे रात्रिजोजन तजवामां जे गुणो रहेला ठे, ते कहेवाने तो अमारी शक्ति पण नथी; एम कहे ठे.

रजनीजोजनत्यागे, ये गुणाः परितोऽपि तान् ॥

न सर्वझादते कश्चि, दपरो वक्तुमीश्वरः ७० ॥

अर्थः— रात्रिजोजनने तजवामां जे गुणो रहेला ठे, तेउने सर्वज्ञ प्रभु शिवाय, कोइ पण बीजो कहेवाने समर्थ नथी.

हवे काचा गोरस साथे जेखवेला छिदल (वेदालवाला कठोल) नहीं खावा, तेने माटे कहे ठे.

आमगोरससंपृक्त, क्षिदलादिपु जंतवः ॥

दृष्टाः केवलिभिःसुहृद्भिः, स्तस्मात्तानि विवर्जयेत् ॥ ७१ ॥

અર્થ:- કાઢા ગોરસની સાથે ખેલવેલા દ્વિદલાદિકમાં સૂક્ષ્મ જંતુ-
ઉત્પત્તિ, કેવલીઉંચ જોયેલી છે, માટે તેને વર્જવું. (આ દોષ આગ-
મ્ય છે.) અહીં આદિ શબ્દથી, પુણ્નિત થયેલા ઝંડન (જાત) ઘી-
દિવસ પછીનું દહિં, તથા કુચિત એવા અન્નનું પણ ગ્રહણ કરવું.
અર્થાત્ તેઝને પણ તજવાં.)
હવે જેમાં ઘણા જંતુઝં હોય, એવાં ફલાદિકોને પણ આગમાનુસા-
તજવાં, તેને માટે કહે છે.

જંતુમિશ્રં ફલં પુષ્પં, પત્રં ચાન્યદપિ ત્યજેત્ ॥

સંધાનમપિ સંસક્તં, જિનધર્મપરાયણઃ ॥ ૭૨ ॥

અર્થ:- મધુક તથા ઘિલિ આદિક, જંતુઝંથી મિશ્રિત થયેલાં ફલો છે,
અરણિ, શિયુ મધુક (મહુડાં) વિગેરે પુષ્પો પણ જંતુઝંથી મિશ્રિત થયેલાં
છે; વલી વર્ષા ફુલમાં તંડુલીયક આદિ પત્રો પણ જીવાકુલ હોય છે, તેઝને
દયાહુ આવકે તજવાં. વલી ઘીજાં પણ મૂલ આદિકનો ત્યાગ કરવો, ત-
થા આંધાં આદિકમાં (આર્દ્રાવાદ) અથવા જ્યારે જંતુઝંની પ્રાપ્તિ થા-
ય ત્યારે તેઝને પણ તજવાં.

હવે જોગોપજોગનું કારણરૂપ જે ધનનું કમાવું, તે પણ જોગોપજોગજ
કહેવાય છે, માટે તેનું પણ પરિમાણ કરવું. તેનું વર્ણન અતિચાર પ્રક-
ણમાં કહેવાશે.

હવે ત્રીજા ગુણવ્રત અનર્થદંડનું ચાર શ્લોકોએ કરીને વર્ણન કરેલે.

આર્તરોઝમપધ્યાનં, પાપકર્મોપદેશિતા ॥

હિંસોપકારિ દાનં ચ, પ્રમાદાચરણં તથા ॥ ૭૩ ॥

શરીરાચર્યદંડસ્ય, પ્રતિપદ્યતયા સ્થિતઃ ॥

યોઽનર્થદંડતસ્ત્યાગ, સ્તૂતીયં તુ ગુણવ્રતં ॥ ૭૪ ॥

અર્થ:- આર્ત રોઝ રૂપ ધુધ્યાન, પાપકર્મોનો ઉપદેશ, હિંસાનાં સાધ-
નરૂપ દાન, તથા પ્રમાદનું આચરણ, તેઝનો શરીર આદિકનાં પ્રયોજન
શિવાય, જે ત્યાગ કરવો, તેને ત્રીજું ગુણવ્રત જાણવું.

ટીકા:- શ્લોકનું એવું જે ધ્યાન, તે અનર્થદંડનો પેહેલો જોડ છે. અને તે-
ના વે પ્રકારો છે. આર્તધ્યાન અને રોઝધ્યાન. જય અથવા

જે ધ્યાન તે આર્તધ્યાન જાણવું. તેના ચાર જોડો છે. તેડમાં મનને ગમેન-
હીં, એવા જે શબ્દાદિક, તેડના સંપ્રયોગમાં, તેડનું જે વિપ્રયોગ ચિંતવું-
અને અસંપ્રયોગની જે પ્રાર્થના કરવી, તે પેહેલું. તથા શૂલ આદિ રોગનો
સંજવ હોતે ઠતે, તેના વિપ્રયોગનું જે પ્રણિધાન કરવું, અને તેના અસંપ્રયો-
ગની જે ચિંતા, તે વીજો જોડ જાણવો. મનને ગમે એવા જે શબ્દાદિક વિ-
ષયો, તેડના સંયોગની અજિલાપા તથા તેડના વિયોગથી દુઃખ પામવું, તે
ત્રીજો જોડ જાણવો. ઇંડ, ચક્રવર્તિ આદિકના વૈજવની પ્રાર્થનાના નિયા-
ણારૂપ ચોથો જોડ જાણવો. વીજાડને જે રોવરાવે, અથવા દુઃખ દીધ, તે-
ને રોડ ધ્યાન જાણવું. તેના ચાર જોડો જાણવા. હિંસાનુવંધિ, મૃપાનુવંધિ,
સ્તેયાનુવંધિ, તથા ધનસંરક્ષણાનુવંધિ, એ ચાર જોડો જાણવા. એવી રીતે
આર્ત અને રોડધ્યાનરૂપ, અનર્થ દંડનો પેહેલો જોડ જાણવો. પાપકર્મોના
અપદેશરૂપ વીજો જોડ જાણવો. હિંસાનાં સાધનરૂપ શસ્ત્રાદિકનું જે દાન
દેવું, એ ત્રીજો જોડ જાણવો. ગીત, નૃત્ય આદિક જે પ્રમાદો, તેડનું જે આ-
ચરણ કરવું તે ચોથો જોડ જાણવો. (પોતાના) શરીરઆદિકમાટે પ્રયોજ-
નવિના જે દંડ તે અનર્થ દંડ કહેવાય. તેનો જે ત્યાગ, તેનું નામ ત્રીજું
ગુણવત જાણવું.

હવે તે દુર્ધ્યાનનું સ્વરૂપ, તથા પરિમાણ કહે છે.

વૈરિઘાતો નરેંદ્રત્વં, પુરઘાતાશ્નિદીપને ॥

લેચરત્વાયપધ્યાનં, મહૂર્તાત્પરતસ્ત્યજેત્ ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:- વૈરિનો ઘાત, રાજાપણું, નગરનો ઘાત, અશ્નિદીપન, તથા લેચ-
રપણા આદિકમાં (મને આકાશગામિની વિદ્યાદિક મલે તો ઠીક.) ઇ-
ત્યાદિક સંવંધિ જે દુર્ધ્યાન, તેને મુદૂર્ચવારમાં તજી દેવું.

હવે પાપોપદેશનું સ્વરૂપ અને તે થકી વિરતિનું સ્વરૂપ કહે છે.

વૃપજાન્ દમય ક્ષેત્રં, કૃપ પંઢય વાંજિનઃ ॥

દાક્ષિણ્યાવિષયે પાપો, પદેશોયં ન યુજ્યતે ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:- ઘર્ષાકાલ નજદિક આવે છે, માટે વેલોને તું દમ ? વલી તું લે-
તર લેટ ? કેમ કે જો ઘર્ષાદ આવી પડશે, તો વાવવાનો કાલ ચાલ્યો
જશે, વલી રાજાને હમણાં ઘોડાનો છઠાઝ આદિકમાટે લપ પડશે, માટે

તેજને પંદ કરી રાખ? એવા તથા ઉપલક્ષણથી ગ્રીષ્મ ફુલમાં દાવાનલ સલગાવવા, આદિકનો જે પાપરૂપ ઉપદેશ દેવો, તે શ્રાવકને યોગ્ય નથી. તેમાં આટલો અપવાદ છે કે, પુત્ર તથા વંધુ આદિકને દાક્ષિણતાથી જે આ-દેશ ઉપદેશ દેવો, તે શ્રાવકથી પલી શકે નહીં. પણ એવી દાક્ષિણતાવિ-ના વિલકુલ એવી રીતનો આદેશ ઉપદેશ શ્રાવકને કલ્પે નહીં.

હવે અનર્થ દંડનાં સાધનોને પણ તજવામાટે કહે છે.

યંત્રલાંગલશાસ્ત્રામિ, મૂશલોદૂસ્વલાદિકં ॥

દાક્ષિણ્યાધિપયે દિંસાં, નાર્પયેત્ કરુણાપરઃ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:- ઉપર જણાવેલા પુત્ર, વંધુ આદિકની દાક્ષિણતાવિના કરુણા-લુ શ્રાવકે, યંત્ર, હલ, હથિયાર, અમ્મિ, સાંવેલું, ટાંડણી, તથા આદિ શ-વ્દથી, ધનુષ્યમણ ઇત્યાદિ, કોઈને આપવાં નહીં.

હવે અનર્થદંડનો ચોથો ખેદ જે, પ્રમાદાચરણ, તેના ત્યાગમાટે ત્રણ શ્લોકો કહે છે.

કુતૂહલાદ્ ગીતનૃત્ત, નાટકાદિનિરીક્ષણં ॥

કામશાસ્ત્રપ્રસક્તિશ્ચ, દ્યૂતમદ્યાદિસેવનં ॥ ૭૮ ॥

જલક્રીડાંદોલનાદિ, વિનોદો જંતુયોધનં ॥

રિપોઃસુતાદિના વૈરં, નક્ત્ત્વીદેશરાટ્કથાઃ ॥ ૭૯ ॥

રોગમાર્ગશ્રમૌ મુક્ત્વા, સ્વાપશ્ચ સકલાં નિશાં ॥

એવમાદિ પરિહરેત્, પ્રમાદાચરણં સુધીઃ ॥૮૦ ॥

અર્થ:- કૌતુકથી ગીત, નાટક આદિકનું જોવું; વાત્સ્યાયન કૃષિયે ર-ચેલા કામશાસ્ત્રનું વારંવાર પરિશીલન કરવું; ઝુગાર, મદિરાપાન, શિકાર વિગેરેનું સેવવું; જલક્રીડા, પટલે ફુવારા આદિકમાં, તથા પીચકારીથી જલક્રીડા કરવી; દીચકા खावा, તથા આદિ શવ્દથી, પુષ્પ આદિક તો-ડવાં; તથા કુકડા આદિક પ્રાણીઝનાં યુરુ કરાવવાં; શત્રુ તથા પુત્રાદિક સાથે જે વૈર રાખવું તે; અને જોડન સંવંધિ, સ્ત્રીસંવંધિ, દેશ સંવંધિ, તથા રાજ્યસંવંધિ જે કથા કરવી તે, તથા રોગ અને માર્ગના રાત્રી રાત્રી નિડા કરવી તે; ઇત્યાદિ પ્રમાદનાં આચરણો

હવે દેશવિશેષે કરીને પ્રમાદનો પરિહાર કહે છે.

વિલાસહાસનિષ્ઠૃત, નિઝાકલહદુઃકયા ॥

જિનેંજનવનસ્યાંત, રાહારં ચ ચતુર્વિધં ॥ ૮૧ ॥

અર્થ:- જિનમંદિરની અંદર, વિલાસ, હાસ્ય, શુંકરું તે, નિઝા, ક્લેશ, તથા ધરાય વાત, તથા ચાર પ્રકારનો આહાર તજવો.

ટીકા:- વિલાસ ઇટલે કામસંબંધિ ચેષ્ટા, હાસ ઇટલે હસરું તે; નિષ્ઠૃત ઇટલે શુંકરું તે, નિઝા, ક્લેશ, ચોરી ઠિનાલીસંબંધિ કયા, તથા અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ એ ચાર પ્રકારનો આહાર. એ સઘણું જિન જીવનની અંદર તજવું.

હવે ચાર શિક્ષાવ્રતો કહે છે.

તેજમાંથી પેહેલાં સામાયિકવ્રતનું સ્વરૂપ કહે છે.

ત્યક્તાર્તરોઝધ્યાનસ્ય, ત્યક્તસાવચકર્મણઃ ॥

મુદૂર્ત્ત સમતા યા તાં, વિહઃ સામાયિકં વ્રતં ॥ ૮૨ ॥

અર્થ:- તજેલાં છે, આર્ત રોઝ ધ્યાન જેણે તથા તજેલાં છે, સાવચ કર્મ જેણે. એવા માણસને, એક મુદૂર્ત્ત પર્યંત જે સમતા આવે છે તેને સામાયિકવ્રત કહેણું છે.

ટીકા:- “સમ” ઇટલે રાગદ્વેષ મુકાતે ઠતે, જે “આય” કેતાં જ્ઞાનાદિકનો જે લાજ, તેને “સામાયિક” કહેવાય. તજેણું છે, સાવચ કર્મ જેણે, ઇટલે, જેણે વચન અને કાયા સંબંધિ પાપયુક્ત વ્યાપાર તજ્યો છે, એવો આવક પણ મુનિસરણો છે. કારણ કે કહ્યું છે કે,

સામાયમિત્તકણ, સમણો ઇવ સાવયો દ્વવ્ઝ જહ્મા ॥

એણે કારણે, વહુસો સામાય્યં કુઝ્ઝા ॥ ૧ ॥

અને તેવો આવક સાધુતુલ્ય હોવાથીજ તેને, તે વચતે દેવની સ્ત્રાવ પૂજાદિક કરવાનો અધિકાર નથી. ત્યારે અહીં કોઈ શંકા કરે કે, દેવપૂજા પણ સ્વાધ્યાય આદિકની પેઠે શુભકાર્ય છે, તો તે કાર્ય સામાયિકમાં રહેલો માણસ શામાટે ન કરે? તેને માટે કહે છે કે તે વચતે તે મુનિસમાન છે, માટે જાવસ્તવનેજ અધિકાર છે; વહી ડ્રવ્યસ્તવનું ઉપાદાન જાવસ્તવનેજ માટે છે. અને જ્યારે તે સામાયિકમાં છે, ત્યારે તેને ડ્રવ્યસ્તવની

शी जरूर ठे? हवे सामायिक करनार आवकना वे जेदो ठे; एक झुझि-
वालो, अने बीजो झुझिविनानो. तेउमांथी झुझिविनानो चार जगोये सा-
मायिक करे; जिनमंदिरमां, साधुनी समीपे, पौपधशालामां अथवा पो-
ताने घेर. अथवा ज्यां धाकीने वेठो होय त्यां, अथवा ज्यां कंइ पण का-
र्यधिना नवरो वेठो होय त्यां पण सामायिक करी शके. हवे साधु समी-
पे ज्यारे सामायिक करे, त्यारें नीचे प्रमाणे विधिधी करे; मने कंइ ज्ञय
नथी; कोइ साचे मारे बलेश नथी, मारे कोइनुं करज नथी, एम विचा-
रि घेर सामायिक लइ इयांपथिकी शोधतो तथा सावय वचननोनो त्याग
करतो थको, साधु पासे जइ, सापडा आदिकनो खप होय, तो तेना स्वा-
मिनी रजा लेइ, तथा भ्लेष्य आदिक नहीं करी, कदाच करबुं होय, तो
पण निरवय जगापर, पौजीने करे. पठी त्यां पांच समिति अने त्रण गु-
प्तिसहित, साधुने नमस्कार करी नीचे प्रमाणे पाठ उचरे.

“ करेमि जंतं सामाश्च जंतं सामाश्च, सावज्जं जोगं पञ्चखामि, जा-
वसाहूय पञ्जवासामि, डुबिहं तिबिहेणं मण्णं वायाए कापणं, न क-
रेमि, न कारवेमि, तस्स जंतं पडिकमामि, निंदामि गिरिहामि अप्पा-
णं वोसिरामि. ”

अर्थ:- हे जदंत, हुं ज्यांसुधि साधुनी पर्युपासना करूं, त्यांसुधि, म-
न, वचन अने कायाए करीने, सावय कार्य करूं नहीं, अने कराबुं नहीं.
(अनुमोदननुं पञ्चखाण गृहस्थथी थइ शके नहीं.) बली हे जदंत, हुं
तेनां पञ्चखाण करूं हुं, निंदा करूं हुं, गर्हा करूं हुं (आत्मसाक्षिण निं-
दा, तथा गुरुसाक्षीए गर्हा कहेवाय.) अहीं “ करेमि जंतं सामाश्च ”
एम कहीने वर्तमान सावय योगनुं पञ्चखाण करुं; “ सावज्जं जोगं प-
ञ्चखामि ” एम कहीने जविप्यकाल संवंधि, तथा “ पडिकमामि ” एम
कहीने जूतकाल संवंधि सावय योगनुं पञ्चखाण करुं.

एम करीने साधु समीपे रहीने धर्मशास्त्रो सांजले, जणे, पुठे विगेरे
करे. एवीज रीतें देरामां पण करे. घरे अथवा पौपधशालामां, सामा-
यिक लइने, हाखवा चालवाविना स्थिर रहे.

हवे जे झुझिमान् होय, ते, अर्थात् राजा आदिक हाथीपर वेसीने,
उपर उत्र धराते थके, चामर बिजाते थके, बाजां वागते ठे, चंदित

વિરુદ્ધાવલી વોલતે ઠતે, સામંત, તથા નગરના લોકોથી વિંટાયે ઠતે, નમસ્કાર કરતા લોકોને મસ્તક નમાવવાવડે કરીને અનુમોદન કરતે ઠતે, અન્ય દર્શનીઝથી પણ “ અહો કેવો ઉત્તમ ધર્મ છે ” એમ પ્રશંસા કરાતે ઠતે, ઘેરથી સામાયિક કર્યા વિનાજ, જિનાલયપ્રત્યે અથવા સાધુને સ્થાનકેં જાય. તથા ત્યાં જઈ ઠત્ર, ચામર વિગેરે તજીને, જિનાર્ચન અથવા સાધુવંદન કરે. વલી જો રાજા ઘેરથીજ સામાયિક કરીને જાય, તો તેને હાથીપર બેસવું યોગ્ય ન લાગે, અને રાજાને પગે ચાલીને જવું તે પણ અયુક્ત છે; માટે તે ઘેરથીજ સામાયિક કરે નહીં.

હવે સામાયિકમાં રહેલો માણસ મહાનિર્જરાવાલો થાય છે. તે હવે દ્વંદ્વાંતરારે કહે છે.

સામાયિકવ્રતસ્થસ્ય, ગૃહિણોઽપિ સ્થિરાત્મનઃ ॥

ચંદ્રાવતંસકસ્યેવ, ક્લીયતે કર્મ સંચિતં ॥ ૬૩ ॥

અર્થઃ— સામાયિક વ્રતમાં રહેલા સ્થિર આત્માવાલા ગૃહસ્થોને પણ ચંદ્રાવતંસકની પેઠે, સંચયરૂપ થયેલાં કર્મનો ક્ષય થાય છે. ચંદ્રાવતંસકની કથા નીચે પ્રમાણે જાણવી.

અત્યંત લક્ષ્મીવાન, તથા ઇંદ્રપુરીને પણ હસનારું, એવું સાકેત નામે નગર છે. ત્યાં લોકોને આનંદ આપનારો ચંદ્રાવતંસ નામે રાજા હતો. તેણે ધર્મશાસ્ત્રો જાણીને, શુરુ શિક્ષાવ્રતો પણ અંગીકાર કર્યા હતાં. એક વહાડો તે માઘ માસમાં એવું નિયમ હેઠ્ઠે સામાયિકમાં બેઠો, કે જ્યાં સુધિ દીવો બલે ત્યાં સુધિ મારે સામાયિક પારવું નહીં. હવે તેના શિષ્યાપાલકોએ વિચાર્યું કે, આપણા સ્વામિને અંધારું ન લાગે તો ઠીક, એમ વિચારિ રાત્રિનો પેદેલો પોહોર જાતે થકે, તેણે દીવામાં નવું તેલ પુર્યું. વલી વીજે પહોરે પણ તેણીએ જાક્ષિથી દીવામાં તેલ પુર્યું. એવી રીતે ત્રીજે પહોરે પણ પુર્યું, પઠી રાત્રિ જાતે ઠતે રાજા પણ થાકથી થયેલી પીટાણ કરીને દીપકની સાથેજ મૃત્યુ પામ્યો. એવી રીતે સામાયિક વ્રતથી કર્મોને દહીંને ચંદ્રાવતંસક રાજા દેવલોકે ગયો; એવી રીતે ગૃહસ્થોને પણ સામાયિક વ્રતથી કર્મોનો નાશ થઈને મુગતિ મલે છે. એવી રીતે ચંદ્રાવતંસ રાજવિની કથા જાણવી.

હવે ઘીજું શિક્ષાવ્રત કહે છે.

દિગ્વ્રતે પરિમાણં ચ, તસ્ય સંક્ષેપણં પુનઃ ॥

દિને રાત્રો ચ દેશાવ, કાશિકવ્રતમુચ્યતે ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:- દિગ્વ્રતમાં જે પરિમાણ, અને તેનું પણ દિવસે અને રાત્રિ-
પ, ઉપસદ્ધાણથી પ્રહરાદિકમાં પણ, જે સંક્ષેપણ કરવું તેને દેશાવકા-
શિક વ્રત જાણવું.

હવે ઘીજું શિક્ષાવ્રત કહે છે.

ચતુઃપર્વ્યાં ચતુર્થ્યાદિ, કુલ્યાપારનિષેધનં ॥

બ્રહ્મચર્યક્રિયાસ્નાના, દિત્યાગઃ પૌષધવ્રતં ॥ ૬૫ ॥

અર્થ:- ચારે પર્વમાં ચતુર્થ્યાદિક તપ, તથા સાવચ વ્યાપારનો ત્યાગ,
બ્રહ્મચર્યવ્રતનું પાલવું, તથા સ્નાન આદિકનો જે ત્યાગ, તેને પૌષધવ્રત જાણવું.

ટીકા:- ચાર પર્વોં ઇટલે, આત્મ, ચૌદશ, પુનમ અને અમાસ. સ્ના-
ન આદિકનો ત્યાગ, તેમાં આદિ શબ્દથી અંગધિલેપન, પુષ્પગંધ વિગે-
રેનું પણ પ્રહણ કરવું. હવે તે પૌષધવ્રતના વે જોડો છે. દેશથી અને સ-
ર્વથી. તેમાં દેશથી આહારપૌષધ ઇટલે આંચેલ, એકવાર અથવા વેવાર
જોજન કરવું તે, અને સર્વથી ઇટલે ચારે પ્રકારના આહારનો રાતદહા-
ડો જે ત્યાગ કરવો તે. સાવચવ્યાપારના ત્યાગનો જે પૌષધ, તે, દેશથી
ઇટલે કોઈ એક અમુક સાવચ વ્યાપારનો ત્યાગ, તથા સર્વથી ઇટલે સ-
ર્વ જાતના વ્યાપાર આદિક સાવચ કાર્યોનો ત્યાગ. દેશથી બ્રહ્મચર્ય પૌ-
ષધ ઇટલે દિવસેજ અથવા રાત્રિપૂજ, અથવા એકવાર અથવા વેવાર
સ્ત્રીસંગવિના, ધાકીના વસ્ત્રો જે બ્રહ્મચર્ય પાલવું તે. અને સર્વથી ઇટલે
રાત અને દહાડો, ઇટલે આખો દિવસ બ્રહ્મચર્ય પાલવું તે, તેમ દેશથી
શરીર આદિકનો સંસ્કાર, અને સર્વથી પણ શરીર આદિકનો સંસ્કાર
જાણવો. હવે અહીં દેશથી સાવચ વ્યાપારના નિષેધરૂપ પૌષધને જ્યારે
કરે છે, ત્યારે તે સામાયિક કરે અથવા ન કરે, વિધી કરે,
ત્યારે તો નિશ્ચયે સામાયિક કરે; કારણ કે તેમ તેનું તેને
ફલ મળે નહીં. હવે સર્વથી પૌષધ સાધુપાસે, ઘેર,
અથવા ણિ તજીને,

ला विलेपन आदिकने पण ग्रहण कर्याविना, ग्रहण करे; तथा त्यां तेम करीने जणे, पुस्तको वांचे, धर्मध्यान घ्यावे, तथा विचारे के, हुं केवो मंदजागी हुं, के आ साधुर्जना गुणोने श्रंगीकार करी शकतो नथी. माटे एवी रीतें सर्वथी तो सामायिक सहित पौपध श्रंगीकार करवुं. (देशथी पौपधना केटलाक जांगाउं उपर कहेलाउंमांथी कहाडी नाख्या ठे.)

हवे पौपध व्रत करनारनी प्रशंसा करे ठे,

गृहिणोऽपि हि धन्यास्ते, पुण्यं ये पौषधव्रतं ॥

डुःपालं पालयंत्येव, यथा सुचुलनीपिता ॥ ८६ ॥

अर्थः— ते गृहस्थोने पण धन्य जाणवा, के जेउं चुलनीपितानी पेटे पवित्र, अने डुःखें करीने पाली शकाय एवा, पवित्र पौपधव्रतने पाले ठे. तेनुं दृष्टांत हवे कहे ठे.

गंगाना किनारापर अत्यंत रमणीय एवी वाणारसी नामें नगरी ठे, त्यां, जितशत्रु नामें राजा हतो. वली त्यां चुलनीपिता नामें कोइ मोटो शाहुकार गृहपति हतो. तेने अत्यंत रूपाळीश्यामा नामनी स्त्री हती. तेनी पासो चोवीश फोड सोनामोहोरो हती, तेज्जमां करोड फंडारमां, आठ करोड व्याजें, अने आठ करोड जोडी दश दश हजारनां आठ तो तेने गोकुलो हतां. तेना कोष्टक नामें उद्यानमां श्री वीरप्रभु आवीने मस्कार करवामाटे इंड्र सहित देवदानवो, तथा वयो. ते वखते चुलनीपिता पण पगे चालीने तथा त्यां जइ, तेणें हाथ जोडीने प्रभुनी देशना ठी सजा उठ्यावाद चुलनीपितायें प्रभुने हाथ स्वामि! मारी यतिधर्म श्रंगीकार तो धर्म श्रंगीकार करावो? पठी प्रभु तेम कस्य? एम कहेवाथी तेणें स्यू पचखाण कयां. वली तेणें पोतानी चोवीश फोड सोनामोहोरो शिवाय गापोनो पण त्याग कयां; तेम

मीन शिवाय, धीजी जमीन खेडवानां पण तेणें पद्यखाण कर्यां तेम पां-
 पसो गाढां, तथा पांचसो वेलशिवायनां तेणें पद्यखाण कर्यां. वली तेणें
 गंधकापाय्य शिवाय धीजां शरीर सुंढवानां वखनो, तथा लीली मधुकनी
 लांखली शिवायना दांतणनां पण पद्यखाण कर्यां. तेणें क्षीरामलक शिवा-
 य फलनां, तथा शतपाक अने सदस्त्रपाक तेस्रविना धीजां तेस्रथी मर्दन-
 नां पण पद्यखाण कर्यां. वली केटलाक सुगंधि पदार्थो शिवाय धीजा सुं-
 घवानां पदार्थोनां, तथा स्नानमाटे आठ उंटो जरीने पाणीना घडाथो
 शिवायनां पाणीनां तेणें पद्यखाण कर्यां. वली रुमांथी घनतां कापडशि-
 वायनां कापडनां, तथा कुंकुम, अगर अने चंदन शिवायनां विस्त्रेपननो
 पण तेणें त्याग कर्यो. वली कमलनी जातिनी माळाडशिवाय तेणें पुष्पो-
 नां, तथा कर्णिका अने नामनी वींटी शिवाय आचूपणोनां पण तेणें प-
 द्यखाण कर्यां. अगर अने तुरुळक शिवाय धूपनां वली खंडखाद्य अने घे-
 वर शिवायना जोजनना, तथा शासना चोखा शिवाय, धीजा चोखानां
 पण तेणें पद्यखाण कर्यां. वली कझाप, मग अने अडद शिवाय, धीजा
 कठोलनां, तथा शरद झुमां घता गायनां धीशिवाय धीजां सघला प्र-
 कारनां धीनां पण तेणें पद्यखाण कर्यां. वली पस्यंक अने मंडुकी शि-
 वायना शाकनां, पण तेणें पद्यखाण कर्यां. वली अंतरिक्ष संबंधि पाणी
 शिवाय धीजां पाणीनां, तथा पंचसोंगंधिक शिवाय मुखवासनां पण ते-
 णें पद्यखाण कर्यां. वली तेणें दुध्यान, हिंस वस्तुजनुं दान, प्रमादनुं
 आचरण, तथा पापकार्योनां उपदेश विगेरे संबंधि अनर्थदंडोनां पण
 त्याग कर्यो. पवी रीतें तेणें अतिचाररहित प्रजुपासे सम्यक्त्वपूर्वक
 श्रावकव्रत थंगीकार कर्तुं. पठी घेर जश्ने सघली वात तेणें पोतानी स्त्री-
 ने कही संजलावी. पठी ते स्त्रीए पण तुरत तेनी आझाची, रथपर च-
 डी, प्रजुपासे जइ श्रावकव्रत थंगीकार कर्तुं. पठी गोतम स्वामिए प्रजुने
 नमस्कार करी पुत्रुं के, आ चुलनीपिता महाव्रतधारी थइ शके, के
 नहीं ? त्पारें प्रजुए कर्तुं के, ते यतिधर्म थंगीकार करशे नहीं; पण ते
 अर्हीथी कास करीने सोधर्मा नामना देवलोके जशे; त्यां अरुणाज वि-
 मानमां चार पळोपमनी आयुष्यस्थिति संपूर्ण करीने, महाविदेह
 इत्रमां उत्पन्न थश्ने मोर्के जशे. हवे चुलनीपिता पण घरनो

હ, અને ધર્મને અર્થે ધાય છે; અને કુપાત્ર અપાત્રપ્રત્યે દીધેલું દ
અધર્મમાટે ધાય છે. સર્પને જેમ દૂધનું પાન, તેના જેવની વૃદ્ધિને મ
ધાય છે, તેમ કુપાત્ર અને અપાત્રપ્રત્યે દીધેલું દાન જવની વૃદ્ધિને માટે ધ
છે. જિનેશ્વરોને દાન દેનારા માણસો મોક્ષગામી થાય છે, તથા જિનેશ્વ
પ્રજુનાં પારણાને દિવસે જિહ્વા દેનારના ઘરને આંગણે, દેવતાઝંદુરપૂર્વ
સ્તવવૃદ્ધિ કરે છે. પૃથ્વી રીતે અતિથિસંવિજાગ નામના વ્રતનું સ્વરૂપ કા
માટે પાત્ર અપાત્રને જાણીને, યથોચિત્ત દાન દેવું. જો કે વિવેકી અ
શ્રદ્ધાવાન્ માણસને સુપાત્ર દાનમાં સાક્ષાત્ અથવા પરંપરાય કરીને મ
ક્ષરૂપી ફલ મહે છે. તોપણ મુગ્ધ માણસોના અનુમદ્દમાટે સુપાત્ર દાન
પ્રાસંગિક ફલ હવે કહે છે.

પદ્ય સંગમકોનામ સંપદં વત્સપાલકઃ ॥

ચમત્કારકરો પ્રાપ્ત મુનિદાનપ્રજાવતઃ ॥ ૬૬ ॥

અર્થઃ—સંગમક નામે વત્સપાલ, મુનિને દાનના પ્રજાવત્રી ચમત્કારક
રનારી સંપદાને પામ્યો; (તેને પરંપરાયે કરીને મોક્ષરૂપ જો
મહું છે, તો પણ પ્રાસંગિક ફલ કહેવામાટે આમ કહું)

હવે કયા કહે છે.

મગધ નામના
ગરમાં ધેણિક નામે
નાની ધન્યા નામે યા
મમાં આવી તે સંગમક,
વિદ્યા દગ્ધાદવા સામ્યો.
ઘેર પોર દુષ્કારક રંધાનો
માગસા સામ્યો, ત્યારે
કરાંપી ? પણ તે કાવરે
હતી થતી
નવું કામ
કાવરો ને
હ જોઈ પુત્રને

ગજપદ

કરતો હતો. તે

નામના મુક

૧૨૬ ૧૧૧

નગરમાં

૧૫ ૫

નો

लामां फोड़क मासोपवासी मुनि, पारणामादे त्यां थाव्या; ते जाणे तेने जवळपी समुद्रथी तारवामादेज नावनी पेतेज थाव्या होय नहीं!!!
 त्वारे संगमये तेने अत्यंत जाव लावी, शुद्ध हृदयथी, पोताने धन्य मानी-
 ने, ते दूधपाक बोराव्यो; मुनि पण ते खेडने चालता थया; पठी तेनी मा-
 ताये जाणुं के, आ सघसो दूधपाक खाई गयो लागे ठे, एम जाणी तेणीयें
 दीजीवार पीरस्यो; पठी तेणे ते ठेक कंठसुधी खाधो, अने तेना अजीर्णथी
 ते संगमक रात्रियें तेज साधुनुं स्मरण करतो थको मृत्यु पाम्यो. ते दा-
 नना प्रजावथी ते राजपट्ट नगरमां, गोचर शैवनी जडा नामनी छीनी
 कुक्षियें उत्पन्न थयो; तेथी तेणीयें स्वप्नमां डांगरनुं पाकेनुं खेतर जोयुं,
 अने ते पोताना स्वामिने कल्याथी, तेने पुत्र थवानुं कणुं. धली तेणीने दा-
 न, तथा धर्मकार्योना जे कंइ डोहलाउं उत्पन्न थया, ते सघला गोचर शै-
 वें संपूर्ण कर्मां. संपूर्ण समये तेणीयें पण एक उत्तम पुत्रने जन्म थाप्यो.
 स्वप्नने अनुसारें मातपितायें तेनुं शास्त्रिजडा नाम पाळ्युं. ते त्यां पांच धा-
 वमाताठथी खालन करातो ठतो, आठवर्षमां कंइक उठुं हुतुं त्यांज ते स-
 घली कलाउं जण्यो. यौवनने प्राप्त थयाघाद ते पोतानी सरखी उमरना
 घालको साये रमवा लाग्यो. ते नगरना केटलाक शाहुकारो, तेने पोतानी
 घत्रीश कन्याउं थापवामादे, तेना पितापासे मागणी करवा लाग्या. अने
 तेथी शैवें पण तेने ते कन्याउं परणावी. तेठनी साये शास्त्रिजडा पण वि-
 खास करवा लाग्यो. एवी रीतें आनंदमां मग थडने, ते रात्रिविस्तोने प-
 ण जाणवा न लाग्यो, अने तेनां मातपिता पण तेना जोगनी सघली सा-
 मग्री तेने पुरवा लाग्यां. ते गोचर शैव वीरप्रभुपासे दीक्षा लेइ, अनशन
 करी देवलोके गयो. त्यां अवधिज्ञानथी पोताना पुत्रने जोडने, तेना (पु-
 त्रना) पुण्यथी, ते तेनापर संतुष्ट थयो. अने तेथी कल्पवृक्षानी पेठे, ते ते-
 ने (शास्त्रिजडने) तेनी श्रिउंसहित दिव्य एवां वस्त्राजरणो थापवा ला-
 ग्यो. पूर्वदानना प्रजावथी ते केवल जोगो जोगववा लाग्यो, अने जडा
 सघलो व्यवहार चलाववा लागी. एक दहाडो केटलाक वणिक लोको र-
 लकंवखो लावीने, श्रेणिक राजाने वेंचातां देवा लाग्या, पण तेनी किंमत
 घणी होवाथी तेणें ते लीधां नहीं. पठी ते वणिको शास्त्रिजडने घेर ग-
 या, त्यां ते जडाये तेमने मोहोडे मागतुं ड्रव्य थापी ते वेंचाथी लीधां.

के, ते तारो विचार तो उत्तम ठे, पण तेथी तो तारे हमेशां लोखंडना च-
णा चाववा जेवुं ठे. वली तुं स्वजावथीज कोमल ठे, माटे तुं व्रतनो जा-
र केम सहन करी शकीश? त्यारे शालिजडें कळुं के, जे कायर माणसो
होय, तेज व्रतनां कष्टने सहन करी शकता नथी. त्यारे मातायें कळुं के,
तुं दिव्य जोगोने तजीने हजु मनुष्यसंबंधि जोगोनो अज्यास करी अ-
नुक्रमें व्रत लेजे. शालिजडें पण ते वातने अंगीकार करीने हमेशां एकेक
स्त्री तथा शय्या तजवा लाग्यो.

हवे तेज नगरमां तेनो एक धन नामें वनेवी रहेतो हतो. तेनी स्त्री
(शालिजडनी बेहेन) एक दहाडो रडवा लागी, तेनुं कारण धनें पुढ-
वाथी तेणीयें कळुं के, मारो जाइ, व्रत लेवामाटे हमेशां एकेक स्त्री तथा
शय्या तजे ठे, तेथी मने रडवुं आवे ठे. त्यारे धनें मश्करीमां कळुं के,
ज्यारे तारो जाइ एम करे ठे, त्यारे हजु ते बीकण ठे; त्यारे बीजी त्रि-
उ सहित तेणीयें पण हांसीथी तेने कळुं के, दीक्षा लेवी जो सेहेली तमो-
ने लागे ठे, तो तमो केम ग्रहण करता नथी? त्यारे धनें कळुं के, दीक्षा
लेवामां तमोज मने विघ्नकारिणी हतीयो पण हवे तमारीज अनुमति प-
इ ठे, माटे हुं तुरत दीक्षा लेइश. त्यारे तेजयें कळुं के, हे स्वामि, अमो-
ये. तो हांसीथी कळुं ठे, माटे, तमारे अमारापर कृपा करवी जोइयें, अने
तेथी अमोने तजशो नही. त्यारे धनें कळुं के, आ स्त्री, धन विगेरे अ-
नित्य ठे, माटे हुं तो अवश्य दीक्षा लेइश, एम कही, ते उठी निकळो.
त्यारे तेजये कळुं के, अमो पण तेमज करीशुं, त्यारे तेणे पण हर्षपूर्वक
ते अंगीकार कर्युं. एटलामां बैजार पर्वतपर श्री वीरप्रभु आवीने समोस-
र्या. तेथी धन, शिविकामां बेसी दान दइने स्त्रियो सहित वीरप्रभुने शरणे
गया; तथा त्यां तेणें स्त्रिउ सहित दीक्षा लीधी. पठी शालिजडें पण, उ-
तावळथी श्री वीरप्रभुपासे जइ दीक्षा लीधी पठी श्री वीरप्रभु पण बीजी
जगोये विहार करवा लाग्या. पठी धन अने शालिजड, वझे बहुश्रुत प-
इ, खड्गधारा सरखुं तीव्र तप तपवा लाग्या. तेउं वझे शरीर पर निःस्पृही
यइने, बे मासे, चारमासे, त्रणमासे, पखवाडीये, एक मासे, विगेरे तपथी
पारणुं करवा लाग्या. अने एवा तपथी तेमनुं शरीर फक्त हाडपिंजर स-
रखुंज रखुं. एक दहाडे ते वझे महामुनिउ पोतानी जन्मभूमिका एवी

राजगृही नगरीप्रत्ये वीरप्रभुनी साथे आव्या. ते वखते मासोपवासने पारणे ते वन्ने मुनियोयें वीरप्रभु पासे जिह्मा माटे जवासारु आझा मागी; प्रभुयें कष्टुं के, हे शाखिजड मुनि ! आज तेमोने तमारी मातापासेथी जिह्मा मलशे; पठी तेठ वन्ने जडाने घेर गया, पण तपथी अत्यंत डुवळा थड जवाथी, तेणीयें तेथोने ओखळ्या नही; वखी ते वखते वीरप्रभु थने शाखिजडने बांदवा जवामाटे आतुर होवाथी तेणीयें तेथो तरफ बधारे ध्यान पण आप्युं नही, तेथी तेठ दणवार थोजीने त्यांची चाली निकट्या, थने जेवा तेठ नगरना दरवाजापासे आव्या, के तुरत तेठने शाखिजडनी पूर्व जन्मनी जडा नामनी माता, नगरमां दही तथा घी वेंचवामाटे आवती होती, ते सामी मली. तेणीयें शाखिजडने जोड, हर्षपूर्वक नमस्कार करी, वन्नेने दहीं बोराव्युं. पठी तेठ वन्ने वीरप्रभुपासे गया, त्यारे शाखिजड ह्वाथ जोडी प्रभुने पुव्युं के, हे जगवन् ! मने आज मातातरफथी शी रीतें पारणुं थयुं ? त्यारे वीरप्रभुयें कष्टुं के, ते तमारी पूर्वजन्मनी जडा नामें माता होती. पठी ते दहींथी पारणुं करीने, शाखिजड मुनि पण धननी साथे वैजार पर्यंतपर गया. त्यां तेठ वन्नेये शिखातखपर, पोंजीने पादपोषगमनामनुं अनशन कर्तुं. ह्वे घटखामां जडा तथा श्रेणिक राजापण श्रीवीरप्रभु पासे आव्या. त्यां जडाये वीर प्रभुने पुव्युं के, हे जगवन्, ते शाखिजड तथा धन मुनि क्यां ठे. ? मारे घेर जिह्मा माटे केम आव्या नथी ? त्यारे सर्वज्ञ प्रभुयें कष्टुं के, तेठ तारेज घेर आव्या होता, पण तुं अहीं आववामां व्यग्र होती तेथी तें एमने ठेखळ्यानथी. तारा पुत्रनी पूर्व जन्मनी माता जडाये नगरमां आवतां घकां, तेठने दहीं आप्युं, थने तेथी तेठये पारणुं कर्तुं ठे; थने ह्वे ते वन्नेये वैजार पर्यंतपर जड अनशन ग्रहण कर्तुं ठे. ते सांजली जडा श्रेणिकराजानी साथे त्यां वैजारपर गड, तथा त्यां तेठने तेणीयें निधख जोया. ते जोड तेनां आगखनां कष्टने याद करीने ते रडवा लागी; थने कहेवा लागी के, हे वत्त ! तुं मारे घेर आव्यो, पण हीनजाग्यवाली एवी में, तने प्रमादने खीधे जाण्यो नही; वखी तुं थमोने तजीं गयो पण तारा दर्शनथी हजु तुं थमने आनंद करीश, एवो थमारो मनोरथ हतो; पण

દહે ધીજા વ્રતના અતિચારો કહે ઠે.

મિથ્યોપદેશઃ સહસા, ડખ્યાસ્થાનં ગુહ્યજ્ઞાપણં ॥

વિશ્વસ્તમંત્રજ્ઞેદશ્ચ, કૂટલેશ્વર સૂનૃતે ॥ ૧૧ ॥

અર્થઃ— સ્વોટો ઉપદેશ, સહસા કલંક મેલવું તે, ગુપ્ત વાતને કહી દે-
ધી તે, વિશ્વાસઘાત, તથા જૂઠો લેશ્વ, ૫ પાંચે સત્ય વ્રતના અતિચારો જાણવા.

ટીકાઃ— પરને પીડા થાય એવાં વચનોથી જે પાપોપદેશ તે પેહેલો અ-
તિચાર જાણવો. વિચાર કર્યાવિનાજ કોઈના પર જે જૂઠા દોષોનો આ-
રોપ કરવો, તે ધીજો અતિચાર જાણવો. ગુપ્ત એવાં રાજ્યકાર્યોને પ્રગટ
કરવાં, અથવા કોઈની ઘાડી ઝાણ, પ્રીતિ તોડાવવી, ૫ ત્રીજો અતિચાર
જાણવો. વિશ્વાસીઈના મંત્રોનો જે ખેદ કરવો, તેને ચોથો અતિચાર જા-
ણવો. તથા જુઠો લેશ્વ લેશ્વો, તેને પાંચમો અતિચાર જાણવો.

દહે ત્રીજા વ્રતના અતિચારો કહે ઠે.

સ્નેનાનુજ્ઞા તદાનીતા, દાનં દ્વિઙ્ગ્યલંઘનં ॥

પ્રતિરૂપક્રિયામાના, ડન્યત્વં ચાસ્તેયસંશ્રિતા ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ— ચોરોને અનુજ્ઞા દેવી, તેડે ચોરી કરી લાવેલ માલનું પ્રહ-
ણ કરવું, શત્રુરાજાની સીમા ડલંઘવી, વસ્તુડમાં ખેલ સેલ કરવી, તથા
તોલાં તાજવાં જૂઠાં રાખવાં, ૫ અસ્તેયવ્રતના પાંચ અતિચારો જાણવા.

ટીકાઃ— ચોરોને ચોરી કરવામાં પ્રેરણા કરવી તે, અથવા ચોરી કર-
વાનાં સાધનો રૂપ જે કાતર આદિક હથીયારો, તેને આપવાં, અથવા તે
ઘેચવાં તે, અથવા તેડેને કહેવું કે, તમો નિરુદ્ધમી કેમ ઘેઠા ઠો, તમારે
લાવાનું ન હોય, તો હું આપીશ, ઘણી તમારો ચોરીનો માલ કોઈ ઘેચાતો
નહીં લે, તો હું લેઈશ. ૫વી રીતની જે અનુજ્ઞા, તે પેહેલો અતિચાર જાણવો.
ચોરીનો માલ રાખવો તે ત્રીજો અતિચાર જાણવો. ચેરી રાજાનાં રા-
જ્યો કે, જેડની સીમા ડલંઘવાની મને હોય, તેડની આજ્ઞાવિના જે ડલં-
ઘવી, તે ત્રીજો અતિચાર જાણવો. વસ્તુડમાં ખેલસેલ કરવી ૫ ચોથો
અતિચાર જાણવો. તથા કુડાં તોલાં તાજવાં રાખવાં, ૫ પાંચમો
અતિચાર જાણવો.

હવે ચોથા વ્રતના અતિચારો કહે છે.

ફત્વરાત્તાગમોનાત્તા, ગતિરન્યવિવાહનં ॥

મદનાત્યાગ્રહોનંગ, ક્રીડા ચ વ્રહ્મણિ સ્મૃતા ॥ ૯૩ ॥

અર્થ:- થોડા વસ્ત્રતમાટે રાखेલી સ્ત્રીનું સેવન, વેશ્યાનું સેવન, ની કન્યાઈનો વિવાહ, કામનો અત્યંત આગ્રહ, તથા અનંગક્રીડા, પાંચે વ્રહ્મચર્ય વ્રતના અતિચારો જાણવા.

ટીકા:- જાડાં તરિકે પૈસા આપી થોડાકાલ સુધિ રાखેલી સ્ત્રીના જે કામવિલાસ જોગવવા, તે પેહેલો અતિચાર જાણવો, પોતે નહીં પણ સ્ત્રી, એવી વેશ્યા, ઠોડી દિધેલ છે, જતાર જેણીય, અથવા જતાર વિના એવી સ્ત્રી સાથે જે વિલાસ કરવો, તે વીજો અતિચાર જાણવો. અન્ય કન્યાનો વિવાહ કરવો અથવા કરાવવો, એ ત્રીજો અતિચાર જાણવો. ત્રીજા અતિચારમાં સ્વકન્યા પરણાવવાનો વાધ નથી. અહીં કોઈ શંકા કરે કે, અન્ય કન્યાની પેટે પોતાની કન્યાને પરણાવવામાં પણ સરલો દોષ છે; તેને માટે કહે છે કે, જો સ્વકન્યાનો વિવાહ ન કરે, તો તે સંદર્ભચારી થાય, અને તેથી શાસનનો ઉપઘાત થાય; પણ જો વિવાહ કરે, હાંય, તો એવો અનર્થ થાય નહીં. કામને વિષે અત્યંત આસક્તિ પડેલા રંવાર સ્ત્રીવિલાસ કરવો, તે તથા વલ ક્ષીણ થવાથી વાજીકરણ આદિના પ્રયોગો કરવા, તે ચોથો અતિચાર જાણવો. હવે અનંગક્રીડા પડેલા પુરુષને, સ્ત્રી પુરુષ અથવા નપુંસકને સેવવાની ઇચ્છા, અથવા હસ્તકર્માદિકની ઇચ્છા, અથવા વેદોદયથી સ્ત્રીને પણ, સ્ત્રી, નપુંસક અથવા પુરુષને સેવવાની ઇચ્છા, અથવા હસ્તકર્માદિકની ઇચ્છા; અથવા નપુંસકને, નપુંસક સ્ત્રી અને પુરુષને સેવવાની ઇચ્છા, અથવા હસ્તકર્માદિકની ઇચ્છા, અથવા સ્ત્રી સાથે, કેશાકર્ષણાદિ અનેક પ્રકારની કામચેષ્ટા કરવી તે, પાંચમો અતિચાર જાણવો. ઊપરના પાંચે અતિચારો સ્વદારસંતોષીને આશ્રયે જાણવા, તથા ઠેઠા વ્રણ તો પરસ્ત્રી તજનારને આશ્રયે જાણવા. ઘસી કેટલાક આચાર્યોનો એમ મત છે કે, સ્વદારસંતોષી, તથા પરસ્ત્રીત્યાગીને પણ તે પાંચે અતિચારો હોય છે. કેમકે ફત્વરા સ્ત્રી પણ યાત્રીનો ફાલ ધીમા સાથે વિલાસ કરે, માટે તે પરસ્ત્રીજ છે; માટે પરસ્ત્રી તજનારને આશ્રીને પણ તે પાંચે અતિચારો જાણવા.

હવે પાંચમા વ્રતના અતિચારો કહે છે.

ધનધાન્યસ્ય કુપ્યસ્ય, ગવાદેઃ ક્ષેત્રવાસ્તુનઃ ॥

હિરણ્યદેન્યથ સંસ્થ્યા, ઽતિક્રમોત્ર પરિગ્રહે ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ—ધન ધાન્યનો, ધાતુર્તનો, ઘણદ આદિકનો, ક્ષેત્રવાસ્તુનો, તથા સોના રૂપાનો, જે ધારેલી સંસ્થ્યાથી અતિક્રમ, તે પરિગ્રહ વ્રતના અતિચારો જાણવા.

ટીકાઃ— ધન ઇટલે, જેની ગણતરી, તોલ થયવા માપ થઈ યકે તે; તથા ધાન્ય ઇટલે ઘઉં આદિક સત્તર પ્રકારનું ધાન્ય, કુપ્ય ઇટલે સોનાં રૂપાં ધિનાની, તાંબુ, સીસું, કણદં બિગેરે ધાતુર્ત, ગાય આદિક ઇટલે વેલ, જેસ, ઘેટા હંટ, બિગેરે ચોપગાં જાનવરો, કુકડા, પોપટ આદિક પદ્ધિર્ત, તથા દાસદાસી આદિક જે પગોવાલાં જાણવાં. ક્ષેત્ર ગ્રણ પ્રકારનાં. ઇક તો જેમાં કોસ આદિકથી પાણી પાવામાં આવે છે તે, ધીજું જે ઘરસાદના પાણીથી સિંચાય છે તે. અને ધીજું, જેમાં ઊપર પ્રમાણેની ધમે પ્રકારની ક્રિયાર્ત થાય છે તે. વાસ્તુ ઇટલે ઘર આદિક તેના પણ ગ્રણ જેદો, જોયરું, મેદેલ, તથા જોયરાં ઊપરે મેદેલ કરવો તે. અને ઘદેલું અપયા નહિ ઘદેલું ઇવું રૂપું અને સોનું ઇટલી વસ્તુર્તનો, જે પરિમાણ ઊપર પરિમહરાલ્લવો; તે પરિમહના અતિચારો જાણવા.

અર્થઃ કોઈ શંકા કરે કે, અંગીકાર કરેલાં વ્રતોની સંસ્થ્યાનો જે વ્યતિક્રમ, તે તો તેનો જંગમ કહેવાય, અતિચાર શાનો કહેવાય ? તેને માટે હવે કહે છે.

વંધનાદ્ભાવતો ગર્જા, યોજનાદાનતસ્તથા ॥

પ્રતિપદ્મવ્રતસ્યેપ, પંચધાપિ ન યુજ્યતે ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ— અંગીકાર કરેલાં વ્રતનો વંધન, જાલ, ગર્જ, જોડાણ, તથા આદાન, એ પાંચ રીતે, પણ અતિચાર લગાડ્યો છાયક નથી.

ટીકાઃ— જો કે સાદાત્ વ્રતજંગમ થતો નથી, પણ વંધન આદિક પાંચ દેતુર્તથી, જો કે પોતાની યુક્તિથી વ્રતજંગમ નથી કરતો, તો પણ તેને અતિચાર લાગે છે. ધન ધાન્યને વંધનથી અતિચાર એમ જાણવો. કે, કોઈ વાદાલાયક વસ્તુ વેચાતી દેવા આવે, ત્યારે તેને કહેવું કે, મારા વ્રતની મુદત લેલાત થયે હું છે તારી પાસેથી લેશ એમ કહી જે આવતી તેની

नियंत्रणा करी कबुलात करावी ते वस्तु पोताथकी तेने घेर रखाववी ए अतिचार जाणवो. त्रांवा पितल आदिकना जावने एकरूप करीने, संख्या मात्र पुरवार्थी अतिचार लागे ठे, अथवा हुं अमुक वखते तारी पासेय ते वासणआदिक वेचातां लेइश, माटे तारे बीजा कोइने देवां नही; एकरवार्थी पण अतिचार लागे ठे. गाय, जेंस, घोडी आदिकना गर्जनेआ श्रीने अतिचार लागे ठे. क्षेत्र अने घर आदिकमां वाड अने जीत आदिक तोडीने वे जागमांथी एकरूप करी जोडी देवार्थी संख्यामात्र पूर्ण करवायें करीने पण अतिचार लागे ठे; सोनुं रूपुं पण राजा आदिकें तुष्टमान अइने जे आपेलुं होय, ते पोताना पञ्चखाणनी मुदतसुधि कोइवी जाने घेर राखबुं, तेथी पण अतिचार लागे ठे. एवी रीतना पांचे अतिचारो आवकें लगाडवा जोइयें नही.

इवे गुणव्रतोना अतिचारो कहे ठे.

तेमां पेहेला दिग्विरतिव्रतना अतिचारो कहे ठे.

स्मृत्यंतर्धानमूर्धाध, स्तिर्यग्जागव्यतिक्रमः ॥

क्षेत्रवृद्धिश्च पंचेति, स्मृतादिग्विरतिव्रते ॥ ९६ ॥

अर्थः— याददास्तीनो जंग, ऊर्ध्वगमन, अधोगमन, तिर्यग्गमन, अने क्षेत्रनी वृद्धि, ए पांच दिग्विरति व्रतना अतिचारो जाणवा.

टीकाः— जेम कोइयें अमुक दिशामां जवाने सो गाडसुधितुं राखीने वाकी उपरांत जवानुं पञ्चखाण करुं होय; अने पठी व्याकुलपणार्थी अथवा प्रमादार्थी तेने माळुम न रहे के, में सो गाडनुं के पचास गाडनुं पञ्चखाण करुं ठे; ए स्मृतिजंग नामें पेहेलो अतिचार जाणवो. उंचे, एटले पर्यंतनां शिखरो, वृद्धोनी टोंचो, नीचे, एटले जोंयरां कुवा आदिक, तथा तिर्यक् एटले पूर्व आदिक दिशाउं; ए त्रणेप्रत्ये नियमित संख्यानुं उल्लंघन करी जे जनुं ते त्रण अतिचारो जाणवा. आ सघला अनाजोगातिक्रमार्थी अतिचारो जाणवा, पण प्रवृत्तिमां तो तेठ व्रतजंगरूप ठे. वली जेणें करुं नही, करावुं नहि, ए वाजांगाथी पञ्चखाण करुं होय, ते माणस नियमित सिमाने उल्लंघीने पोते जाय नही, अने बीजाने मोकसे पण नही; पण जेणें एवा जांगाथी पञ्चखाण नथी करुं तेने परने सीमा उल्लंघन कराववामां दोष नथी. तथा

દેવને પૂર્વાદિક દિશામાં જે વધારવું, તે પાંચમો અતિચાર જાણવો. અર્થાત્ કોઈએ પૂર્વાદિક દિશામાં સો સો ગાઝ જવાનું પરિમાણ કર્યું; પણ એક દિશામાં વધારે દૂર જવાનું કારણ પડવાથી, ઘીજી દિશામાં તેટલા ઠંઠા ગાઝ કરવા, અને ઘીજીમાં વધારવા એ પાંચમો અતિચાર જાણવો. અથવા અજાણતાં વધારે દૂર જવાથી પણ અતિચાર લાગે છે. પણ જાણી જોઈને તો જવુંજ નહીં.

દ્વે ધીજા જોગોપજોગમાન નામના ગુણવ્રતના અતિચારો કહે છે.

સચિત્તસ્તેન સંવદ્ધઃ, સન્મિશ્રોઽનિપવસ્તથા ॥

દુઃપકાહાર ઇત્યેતે, જોગોપજોગમાનગાઃ ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ— સચિત્ત, સચિત્તના સંવંધવાળું, અચિત્તથી મિશ્રિત થયેલું, અનેક ડ્રવ્યોથી મળી ગયેલું, તથા ન પાકી શકે એવા જોજનને અચિત્ત માની જે લાવું, તે પાંચે જોગોપજોગમાનના અતિચારો જાણવા.

ટીકાઃ— સચિત્ત એટલે કંદ, મૂલ, ફલ આદિક, અને પૃથ્વી કાપાદિક, તેનો અનાજોગે કરી જે આહાર કરવો, તે પેહેલો અતિચાર જાણવો. હું સચિત્ત એવું ધીજ તજી દેશ, એમ વિચારી લજુર આદિક જે મુખમાં નાખવું, તે સચિત્ત વર્જનારને ધીજો અતિચાર જાણવો. સચિત્તથી મિશ્રિત થયેલા આહારને અચિત્ત જાણી જે લાવું તે ધીજો અતિચાર જાણવો. અનેક ડ્રવ્યના એકઠા મલવાથી उत्पन्न થયેલું જે મદિરા આદિક, તેને પિષ્ટાદિકપણાયે કરીને જે અચેતન માનીને લાવું, તે ચોથો અતિચાર જાણવો. અતિકષ્ટથી પાકે એવા જે જવઆદિક, તેને પક્ષપણાયે કરીને, અચેતન માનીને જે લાવા, તે પાંચમો અતિચાર જાણવો. એવી રીતે રાત્રિ-જોજન તથા મધ્યાદિકની નિવૃત્તિમાં પણ, અજાણતે અતિચારો જાણવા.

દ્વે જોગોપજોગનાં લક્ષણાંતરથી તેમાં રહેલા અતિચારો કહે છે.

અમી જોજનતસ્ત્યાગ્યાઃ, કર્મતઃ સ્વરકર્મ તુ ॥

તસ્મિન્પંચદશ મલાન્, કર્માદાનાનિ સંત્યજેત્ ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ— ઉપર કહેલા અતિચારો જોજનને આશ્રીને તજવા; અને પ્રાણીયોને ઘાધા રૂપે એવું યુક્તિપાલક જે કઠોર કાર્ય, તેમાં રહેલાં પંદર જે મલીન કર્માદાનો, એટલે પાપપ્રકૃતિનાં જે કારણો, તેને તજવાં.

હવે બે શ્લોકોએ કરીને તે પંદર કર્માદાનોનાં નામો કહે છે.

અંગારવનશકટ, જાટકસ્ફોટજીવિકા ॥

દંતલાક્ષારસકેશ, વિષવાણિજ્યકાનિ ચ ॥ ૧૯૯ ॥

યંત્રપીડાનિર્જીવન, મસતીપોષણં તથા ॥

દવદાનં સરઃશોષ, ઇતિ પંચદશ ત્યજેત્ ॥ ૨૦૦ ॥

અર્થ:- અંગારના ધંધાથી, વનના ધંધાથી, ગાડાંના ધંધાથી જાડાંના ધાથી, ફોડવાના (પૃથ્વી આદિક) ધંધાથી, દાંતના વેપારથી, લાલના પારથી, રસના વેપારથી, લાલના વેપારથી, ઝેરના વેપારથી, યંત્રપીડન નિર્જીવન કર્મથી, અસતીનાં પોષણથી, દાવાનલ લગાવવાથી, તથા ત વને સુકાવવાથી, તથા પંદર અતિચારોને તજવા.

હવે તેજમાંથી અંગારક આજીવિકાનું સ્વરૂપ કહે છે.

અંગારઆટ્ટકરણં, કુંજાયઃસ્વર્ણકારિતા ॥

ઠગારત્વેષ્ટકાપાકા, વિતિહ્યંગારજીવિકા ॥ ૨૦૧ ॥

અર્થ:- કોલસા કરવા, ખંજવાનો ધંધો, કુંજારનો ધંધો, છુદારનો ત સોનીનો અને કંસારનો ધંધો, તથા ઇંટો પકાવવાનો ધંધો, એ અંગારજીવિકા જાણથી.

ટીકા:- લાકડાં ઘાલી કોલસા કરવામાં ઠકાય જીવની હિંસા થા છે, એવી રીતે જેમાં અગ્નિકાયની વિરાધના થાય છે, તે સઘલા અંગારક ર્મમાં થાવી જાય છે, તો પણ સુલાસામાટે જુદા જોડો કર્યો છે. ઘણા આ દિક ખંજવું તે આટ્ટકરણ. માટીનાં ઘાસણો ઘનાચયાં વેચયાં, પકાવનાં વિગેરે કુંજકારિતા. છુદારનો ધંધો તે છોદકારિતા, સોનીનો ધંધો, તે સ્વર્ણકારિતા, તથા કંસારનો ધંધો તે ઠગારત્વકારિકા, તથા ઇંટો પકાવથી તે ઇષ્ટપાકકારિકા; એ સઘયાથી જે આજીવિકા ચલાવથી, તે અંગારજીવિકા જાણથી.

હવે વનજીવિકાનું સ્વરૂપ કહે છે.

વિન્નાવિન્નવનપત્ર, પ્રસૂનફલવિક્રયઃ ॥

કણાનાં દલનાત્પેપા, દૃત્તિશ્ચ વનજીવિકા ॥ ૨૦૨ ॥

અર્થ:- ઠેદેલાં, અથવા નહીં ઠેદેલાં, ઇલાકાતમાં થતાં પાન, ફુલ, ફલ વિગેરેનું વેચવું તે, તથા ધાન્યાદિકના ઢાણાંને, ઘંટી આદિકથી ઢાલવાથી, તથા પાણાઆદિકથી ઘાટવાથી જે આજીવિકા કરવી તે વનજીવિકા જાણવી.

હવે શકટજીવિકાનું સ્વરૂપ કહે છે.

શકટાનાં તદંગાનાં, ઘટનં સ્વેટનં તથા ॥

વિક્રયથ્રેતિ શકટ, જીવિકા પરિકીર્તિતા ॥ ૨૦૩ ॥

અર્થ:- ગાડાં અથવા તેનાં ચક્ર આદિક ઉપકરણોને ઘડવાં, ઘડાવવાં, સેદવાં, વેંચવાં વિગેરે સમસ્ત પ્રાણીંની હિંસારૂપ, તથા વેલ આદિકને વધવંધનનાં હેતુરૂપ, શકટાજીવિકા કહેલી છે.

હવે ખાટક આજીવિકાનું સ્વરૂપ કહે છે.

શકટોક્ષાલુલાયોષ્ટ્ર, સ્વરાશ્વતરવાજિનાં ॥

ખારસ્ય વાહનાઘૃતિ, નૃવેખાટકજીવિકા ॥ ૨૦૪ ॥

અર્થ:- ગાડાં, વેલ, પાઠા, ઊંટ, ગધેડાં, સ્વચર, ઘોડા વિગેરેપર ખાર ખરીને જે આજીવિકા ચલાવવી તે “ખાટાનુજીવિકા” જાણવી.

હવે સ્ફોટક જીવિકાનું સ્વરૂપ કહે છે.

સરઃ કૂપાદિસ્વનન, શિલાકુટનકર્મજિઃ ॥

પૃથિવ્યારંજનસંનૂતૈ, જીવનં સ્ફોટકજીવિકા ॥ ૨૦૫ ॥

અર્થ:- તલાવ, કુવા વાવ આદિકના સોદવાથી, પથ્થર આદિક ફોડવાથી, જે પૃથ્વીકાય આદિકના આરંજથી જે આજીવિકા ચલાવવી તે “સ્ફોટકજીવિકા” કહેવાય.

દંતવાણિજ્યનું સ્વરૂપ કહે છે.

દંતકેશનલાસિયત્વ, ગ્રોમ્ણોગ્રહણમાકરે ॥

ત્રસાંગસ્યવણિજ્યાર્થ, દંતવાણિજ્યમુચ્યતે ॥ ૨૦૬ ॥

અર્થ:- દાઢી દાંત, અંતે ઉપલક્ષણથી પ્રસજીવોના ધીજા પણ અવયવો, ચમરી આદિકના કેશો, ઘૂકાદિકના નાલો, શંખાદિકનાં હાડકાં, ચિત્તા આદિકનાં પાંચડાં, હંસાદિકનાં રોમ, વિગેરેનું તેડનાં ઉત્પત્તિસ્થા-

નકે જણ, વેપારમાટે જે વેંચાતું ગ્રહણ કરતું, તે દંતવાણિજ્ય કહેવાય; ઉત્પત્તિસ્થાનક કહેવાની મતલબ ઘટલીજ કે, તેડના ઉત્પત્તિસ્થાનક વિના વીજી જગોણથી લેવામાં અથવા વેચવામાં દોષ નથી.

હવે લાલના વેપારનું સ્વરૂપ કહે છે.

લાક્ષ્મણનઃશિલાનીલી, ધાતકીટંકણાદિનઃ ॥

વિક્રયઃ પાપસદનં, લાક્ષ્મણવાણિજ્યમુચ્યતે ॥ ૧૦૪ ॥

અર્થઃ—લાલ, મનશીલ, ગલી, ધાવડી, ટંકણલાર, વિગેરેના વેપારમાં જી-વહિંસા હોવાથી, તે પાપના સ્થાનકરૂપ લાલઆદિકનો વેપાર કહેવાય છે. હવે રસ અને કેશના વેપારનું સ્વરૂપ એકજ શ્લોકથી કહે છે.

નવનીતવસાદ્દૌઘ, મધપ્રજૃતિવિક્રયઃ ॥

વિપાચ્ચતુષ્પાદવિક્રેયો, વાણિજ્યં રસકેશયોઃ ॥ ૧૦૫ ॥

અર્થઃ—માલ્લિકા કે, જેમાં સંમૂર્ઠિમંજુતું થાય છે, ચરવી અને મધ કે, જે જંતુડના ધાતથી ઉત્પન્ન થાય છે, તથા મદિરા કે જે કામને ઉત્પન્ન કરે છે, તે આદિકનો વેપાર રસવાણિજ્ય જાણવાં; તથા માણસ, અને પશુનો જે વેપાર, કે જેથી તેડને પરવશપણું, બંધ, બંધન, ઝુલ, તરસ વિગેરે પીડાઈ ઉત્પન્ન થાય છે; તે વેપાર કેશવાણિજ્ય જાણવો. જીવવાનાં પ્રાણીનું વેંચવું તે કેશવાણિજ્ય, અને જીવવિનાનાં પ્રાણીડનું તથા તેડનાં અંગોનું વેંચવું તે દંતવાણિજ્ય જાણવું.

હવે વિપવાણિજ્યનું સ્વરૂપ કહે છે.

વિપાલ્લવલયંત્રાયો, દરિતાલાદિવસ્તુનઃ ॥

વિક્રયો જીવિતન્નસ્ય, વિપવાણિજ્યમુચ્યતે ॥ ૧૦૬ ॥

અર્થઃ—વનનાગ આદિક કેરી વસ્તુડ, તલવાર આદિક દુધીયારો, દણ, અરદ્ર આદિક યંત્ર, તથા દરતાલ આદિક જીવ લેનારી વસ્તુડનાં જે વ્યાપાર તે વિપવાણિજ્ય કહેવાય.

હવે યંત્રપીડાકર્મનું સ્વરૂપ કહે છે.

નિલેક્ષમપેરંડ, જલયંત્રાદિપીડનં ॥

દલનલસ્ય ચ કૃતિ, યંત્રપીડા પ્રકીર્તિતા ॥ ૧૦૭ ॥

तृतीयप्रकाश.

१७

अर्थ:- तस, सर्पव, परंढी विगेरे पीलवानी घाणी, सेलडीना चीचो डा, तथा अरघट आदिक, तथा दखतैखनुं जे वनावडुं, ते यंत्रपीडा कहे- घाय ठे, अने तेमां घणा जीवोनी हिंसा अन्य दर्शनीउयें पण मानेली ठे. हवे निर्वाणनकर्मनुं स्वरूप कहे ठे. नासावेधोंऽकनंमुष्क, वेदनंष्टगालनं ॥

अर्थ:- वेल, पाडा विगेरेनां नाक हिंघवां, घोडा वेल विगेरेना अंड- नो वेद करवो, अथवा आंकवा, उंटनी पीठ गालवी तथा गायोना कान कंयल विगेरेनो वेद, करवो, के जेथी तेठने प्रगट रीतें दुःख घाय ठे, तेने निर्वाणन कर्म जाणवुं.

हवे असतीपोषणनुं स्वरूप कहे ठे. सारिका शुक्रमार्जार, श्वकुर्कुटकलापिनां ॥

पोपोदास्याश्च वित्तार्थ, मसतीपोषणं विडुः ११५ ॥

अर्थ:- धनने माटे, सारिका (मेना) पोषट, वीलाडा, कुतरा, कुकडा, पूर, दासी विगेरेने जे पाखवां ते असतीपोषण कहेवाय; केम के तेठ पनां हेतुठ ठे.

हवे एक श्वोकें करीने दवदान तथा सरःशोषनुं स्वरूप कहे ठे. व्यसनात्पुण्यबुद्ध्या वा, दवादानं जवेद्विधा ॥

सरःशोषः सरःसिंधु, हृदादेरंबुसंप्लवः ॥ ११३ ॥

अर्थ:- व्यसनथी, एटखे प्रयोजनविना अथवा पुण्यबुद्धिथी एटखे, आ जीर्ण घांस घाली नाखीश तो गायोने चरवाने अर्ही सारं स थशे, इत्यादि धर्मबुद्धिथी, एम वे प्रकारे दावानल देवानुं जा- य तेथी फोडो जीवोनी हिंसा थाय ठे. तखाव विगेरे जलाशयोनुं वडुं, अर्थात् तेमनां पाणीने नेहेर आदिकथी खेंची खेवुं, ते सरः वाय, अने तेथी तेमां रहेला प्रसजीवनो नाश थाय ठे. एवी रीतें पंदर कर्मादानोनुं स्वरूप कहुं.

तेतें हुंकामां वर्णन कर्तुं ठे, पण एवी रीतनां बीजां सावय का- परिगणन कर्तुं नथी. अर्ही कोइ शंका करे-के, अंगारकर्मा-

દિકો खरकर्मोंना अतिचार शा माटे, ते तो खरकर्मरूपेंज ठे, तेने कहे ठे के, ते वात खरी ठे के, तेउं खरकर्मरूप ठे, पण अनाजों क ता थका अतिचाररूप ठे, पण जाणीने करवाथी तो व्रतजंगरूपज ठे.

हवे अनर्थदंडना अतिचारो कहे ठे.

संयुक्ताधिकरणत्व, मुपन्नोगातिरिक्तता ॥

मौख्यमथकौत्कुंच्यं, कंदर्पोऽनर्थदंडगाः ॥ ११४ ॥

अर्थ:- जोडेळां अधिकरणपणું, उपજોગોનું અતિશયપણું, — કરવાપણું, તથા અંગની કુચેષ્ટાઈ, અને કામવિકારનાં વચનો નર્થદંડના અતિચારો જાણવા.

ટીકા:- સંયુક્ત અધિકરણ, ઇટલે સ્વાંડણીસાથે સાંવેલું, હસની ફાલ, ગાડાસાથે ધોસરું, ધનુષસાથે વાણ એવી રીતે, જોડેલાં અધિકરણો શ્રાવકેં રાખવાં નહીં, એ અનર્થદંડનો પેહેલો અતિચાર છે તથા ગોપજોગનાં હૃદ ઉપરાંત સાધનો રાખવાં, ઇટલે સ્નાન, પાન, જોજન, શર, ચંદન, કસ્તુરી, આજરણ વિગેરે ઘણાં રાખવાં, પણ તેથી ઘણી જ હિંસા થાય છે, માટે તે ત્રીજો અતિચાર જાણવો. તથા સંવંધવિના અસત્ય વકવકાટ કરવો, તે ત્રીજો અતિચાર જાણવો. તથા નાક, હાથ, પગ, મુખવિગેરે મરડીને જે કુચેષ્ટા કરવી, તે ચોથો અતિચાર જાણવો. તથા કામ ઉપજે એવો વાણીનો પ્રયોગ કરવો, તે પાંચમો અતિચાર જાણવો. ઠેઠા ઘણે પ્રમાદાચરિતના અતિચારો છે. એવી રીતે ગુણવ્રતના અતિચારો જાણવા; હવે શિક્ષાવ્રતના અતિચારો કહે છે.

તેઝમાંથી પેહેલા સામાયિક વ્રતના અતિચારો કહે છે.

કાયવાદ્મનસાં દુષ્ટ, પ્રણિધાનમનાદરઃ ॥

સ્મૃત્યનુપસ્થાપનં ચ, સ્મૃતાઃ સામાયિકવ્રતે ॥ ૧૧૫ ॥

અર્થ:- કાયાથી, વચનથી, તથા મનથી દુષ્ટ પ્રણિધાન કરવું તે, અનાદર, તથા સ્મરણપણાનો નાશ, એ પાંચે સામાયિકવ્રતના અતિચારો કહેલા છે.

ટીકા:- શરીરના હાથપગાદિક અવયવોનું જે દુષ્ટરીતે પ્રણિધાન કરવું, તે કાયદુઃપ્રણિધાન, તથા વર્ણસંસ્કારનો અનાદર, અર્થનું અનયગમ, અને અવગતતા, એ વાગ્દુઃપ્રણિધાન, તથા ક્રોધ, સોજ, ઝોદ, અનિમાન

वेगेरेजो जे संभ्रम, ते मनोदुःप्रणिधान, ए व्रण अतिचारो; तथा अनादर एटले, उत्साहविना नियमित वेलाएज सामायिक न करबुं ते चोथो अतिचार जाणवो. तथा मँ सामायिक कर्युं के, नहीं, एवी जे याददास्ती न रहेवी; ए पांचमो अतिचार जाणवो.

अहीं कोइ शंका करे के, ते कायदुःप्रणिधान आदिक होते ठते सामायिकनुं निरर्थकपणुं, इत्यादि अंगीकार करवाए करीने, वस्तुनो अज्ञावज कसो; अने अतिचार तो माखिन्यरूपें ठे, तो ते सामायिकनो अज्ञाव होते ठते शी रीतें घइ शके ? माटे ते जंगज ठे; पण अतिचार नथी; हवे ते शंका माटे कहे ठे के, अनाजोगथी तेमां अतिचारपणुं ठे.

हवे देशावकाशिक व्रतना अतिचारो कहे ठे.

प्रेष्यप्रयोगानयने, पुञ्जलक्षेपणं तथा ॥

शब्दरूपानुपातो च, व्रते देशावकाशिके ॥ ११६ ॥

अर्थः— पोते पचखाण करेखा, प्रदेशमां कोइने कंइ काममाटे मोकलवो, त्यांथी कंइ मगावबुं, कंइक वस्तु फेंकी, त्यांथी कोइने आववामाटे संज्ञा करवी; कंइ शब्द घोसी कोइने त्यांथी घोलाववो; तथा पोतानी अंगचेदाथी कोइने त्यांथी घोलाववो; ए पांचे देशावकाशिक व्रतना अतिचारो जाणवा.

हवे पोषधव्रतना अतिचारो कहे ठे.

उत्सर्गादानसंस्तारा, ननवेदयाप्रमृज्य च ॥

अनादरः स्मृत्यनुप, स्थापनं चेति पौषधे ॥ ११७ ॥

अर्थः— मल, श्वेप्मादिकने जगो जोया तथा पोंज्याविना नाखवां, ते पेहेलो अतिचार; पाटला, सापडा आदिकने पण एवीज रीतें जोया पोंज्याविना लेवा अथवा मेलवा, ए वीजो अतिचार; तथा कामल संधारा आदिकने पण जोपापोंज्याविना मेलवा लेवा, ए व्रीजो अतिचार; पोषध व्रतनो अनादर करवो, ए चोथो अतिचार; तथा ते संबंधि याददास्तीनी जे चूक, ते पांचमो अतिचार; एम पौषधव्रतना पांच अतिचारो जाणवा.

હવે અતિથિસંવિજાગ્રતના અતિચારો કહે છે.
સદ્વિત્તે ક્ષેપણં તેન, પિધાનં કાલલંધનં ॥

મત્સરોન્યાપદેશશ્ચ, તુર્યશિક્ષાવ્રતે સ્મૃતાઃ ॥ ૧૧૬ ॥

અર્થ:- સાધુ ચોરવા આવતે ઠતે, તૈયાર રહેલીવસ્તુઝને ન દેવાની બુદ્ધિથી, સચિત્ત એવા અગ્નિ આદિકપર મુકે, એ પહેલો અતિચાર; તથા એવીજ સચિત્ત વસ્તુઝ; જેવી કે, ફલફુલ વિગેરેથી તે દેવાની વસ્તુને ઢાંકે, એ બીજો અતિચાર; તથા સાધુને ચોરવાના ચલતનું ડહાંધન કરીતે; ખોજન આદિક તૈયાર કરે, એ ત્રીજો અતિચાર; તથા મત્સર કરે, એ છે અદેશાદિ લાવે એ ચોથો અતિચાર; તથા આ વસ્તુ બીજાની માલિકીની છે, એમ કહીને ન આપે, એ પાંચમો અતિચાર; એ પાંચે અતિસંવિજાગ્રતના અતિચારો જાણવા. તેમાં પણ અનાજોગેં અતિચારો જાણવા; અને જાણતાં ઠતાં કરે, તો તેને વ્રતના જંગરૂપે જાણવા.

હવે શ્રાવકનું મહાશ્રાવકપણું કહે છે.

एवं व्रतस्थितो ज्ञत्त्या, सप्तक्षेत्र्यां धनं वपन् ॥

दयया चातिदीनेषु, महाश्रावकउच्यते ॥ ૧૧૭ ॥

અર્થ:- એવી રીતેં વ્રતમાં રહીને, જક્તિપૂર્વક સાત ક્ષેત્રોમાં ન્યાય પાર્જિત ધનને વાવતો થકો, તથા અતિદીનને પણ તે ધનાદિક આપતો થકો મહાશ્રાવક કહેવાય છે.

ટીકા:- સાત ક્ષેત્રોમાં પેહેલું જિનધિંચ, તે હીરામાણેક આદિથી માંડી પાપાણ થયયા માટી પ્રમુખનાં પણ વનાવવાં તેની શાસ્ત્રોક્ત વિધિ પ્રતિષ્ઠા કરવી. અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરવી. તેની યાત્રા કરવી, તથા તેને આગરણ વસ્ત્ર વિગેરે પહેરાવવાં. અહીં કોઈ શંકા કરે કે, જિનધિંચો કે તુષ્ટમાન ચતાં નથી, તેથી તેની પૂજા કરવામાં શું ફલ છે ? તેને માટે કહે છે કે, નહી તુષ્ટમાન ચતાં યવાં ચિંતામણિ આદિકથી જોમ, તેમ જિનધિંચથી પણ ફલ મળે છે એવી રીતેં પોતે કરાવેલી તથા અન્યેં કરાવેલી તથા શાશ્વતી પ્રતિમાદિકનું જે પૂજન આદિક કરવું તે. થીનું જિનગત ન નામેં ક્ષેત્રમાં ધન વાવવું તે, અટકે ગદ્યરહિત ગૂમિમાં, ગુપ્ત રીતે વનાં રક્ષણ આદિકથી જિનનવન કરાવવું. અને વેગ્ય દોષ માં જાત

આદિકની પેઠે હીરા માણેક વિગેરે જવાહીરોની શિલાઈથી મહાશો-
નાવાયું જિનજીવન કરાવવું. વસી તે સંપ્રતિ રાજાની પેઠે ઠેકાણે ઠેકાણે
ઠરાવવાં અને ધન ન હોય તો, એક ઘાંસની કુંપડીનું પણ જિનજીવન ધ-
તાવવું. વસી રાજાદિકે તો, ગામ ગરાસ ગોકુલ વિગેરે જિનજીવનને અ-
ર્થ કરવાં; તથા તેમનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવવો. અહિં કોઈ શંકા કરે કે
જિનજીવન કરાવવામાં તો ઠકાય જીવની હિંસા ધાય છે, માટે તે કરાવ-
વું યોગ્ય કેમ કહેવાય ? તેને માટે કહે છે કે, જે ગૃહસ્થ કુટુંબ આદિ-
ક માટે આરંજપરિગ્રહમાં પ્રસક્ત છે, તેનું ધનોપાર્જનપણું નિષ્ફલ મા થા-
તું ? એટલા માટે જિનજીવનાદિકમાં ધન સ્વરૂપ કલ્યાણકારી છે; પણ
ધર્મને માટેજ ધન પેદા કરવું, એ કલ્યાણકારી નથી. વસી તે વાવ, કુવા,
આદિક કરાવવાની પેઠે અધર્મનું કાર્ય નથી; કેમ કે, તેમાં તો ધર્મનાં
કાર્યો ધાય છે. વસી જે કુટુંબ માટે આરંજ નથી કરતો, એવો પ્રતિમા-
ધારી શ્રાવક કદાચ જિનવિવાદિક ન કરાવે તો પણ ચાલે. હવે ત્રીજું
જિનાગમ ક્ષેત્રમાં ધન વાવવું, એટલે, જે આગમો સારાસારતત્ત્વો જણા-
વે છે; તથા જે જીવનો નાશ કરનારાં છે, એવાં આગમોને એટલે શાસ્ત્રોને
લેખાવવાં, તથા વસ્ત્ર આદિકથી પૂજવાં. ચોથું જિનાગમ જાણનારાંને વ-
સ્ત્રાદિકથી જાતિપૂર્વક સન્માન આપવું. તથા તેડનો અન્યાસ કરનારા સા-
ધુ આદિકને તે આપવાં, તથા તેની હમેશાં પૂજા કરવી, અને તેને શ્રદ્ધા-
પૂર્વક સાંજલવાં. પાંચમું જિનવચનોને અનુસારે શુદ્ધચારિત્ર પાલતા, તથા
પોતાનો જન્મ સફલ કરતા, પોતે, તરતા અને વીજાને તારતા, એવા તી-
ર્થંકરથી માંડી સામાયિક ઘટધારીપ્રત્યે જે ધનાદિકનું વાવવું તે અર્થાત્
તેમ અશનાદિક આહાર, રોગ વધતે ઔષધ, શિયાલાદિકમાં વસ્ત્ર, પાત્ર,
દંડા, રજોહરણ इत्यादि આપવાં. ઠાં રત્નત્રયને ધરનારી સાધ્વીડને પણ
યથોચિત્ત આહાર આદિક આપવામાં પોતાના ધનને વાપરવું. અહીં કોઈ
શંકા કરે કે, સ્ત્રીડને તો નિઃસત્ત્વપણાએ કરીને, તથા દુઃશીલપણાએ ક-
રીને મોક્ષનો અધિકાર ન હોવો જોઈયે, માટે તેડને દાન આપવું તે સા-
ધુદાનતુલ્ય કેમ લેવાય ? તેને માટે કહે છે કે, વ્રાહ્મી, સુંદરી, રાજીમતી,
સીતા વિગેરે સ્ત્રીડ ગૃહસ્થપણમાં પણ મહાસત્ત્વવાલીડ પ્રસિદ્ધ થયેલીયો
છે; તથા સત્યજ્ઞામા આદિકે, રાજ્યલક્ષ્મી, પતિ, પુત્ર, જાણ, તજીને

પણ દીક્ષા સ્વીકૃતિ છે; માટે તેડને પણ મોક્ષનો અધિકાર છે. સાતમું ધર્મિક ઇલાકાતને માટે પણ પોતાનું ધન વાપરવું. તેડને પોતાના આદિકના વિવાહમહોત્સવમાં નિમંત્રણ દેજમાડવા, તેમને આપવાં, દુઃખમાંથી પોતાનું ધન સ્વર્ચીને પણ જગારવા; તેમને ધર્મ કરવામાં માટે પૌષ્પશાલાઈ કરાવી આપવી વિગેરે અનેક પ્રકારની શુભ્રૂપા કરવી; અને તેવીજ રીતે આવિકાઈને માટે પણ પોતાનું ધન વાપરવું; તે આવિકાઈ કેવી તો કે, મહાશીયલવાલી, રત્નત્રયયુક્ત, તથા ધર્મમાં અનુરક્ત ચિત્તવાલી, હોય છે. અહીં કોઈ શંકા કરે કે, શાસ્ત્રમાં મહાદુઃશીલ આદિક અનેક દુર્ગુણોવાલી, તથા આ લોકને પરલોક વસ્ત્રમાં દુઃખદેનારી કહેલી છે; તો તેને માટે કહે છે કે, સ્ત્રી સ્ત્રી કંઈ તેવીજ હોતી નથી; જિનેશ્વર પ્રજુની માતાઈ આદિક ક, ચરમશરીરી, અથવા વેત્રણ જાવ કરનારી એવી, મહા ગુણવતી રૂંદાદિકથી પણ પૂજાય છે, તથા મુનિડથી પણ તેડની સ્તુતિ કરાય માટે એવી સુશીલ સ્ત્રીડનું તો વાત્સલ્ય કરવું, તેજ લાયક છે. હવે પરીતે કેવલ સાતકેત્રમાંજ ધન વાપરવું તેમ નહીં, પણ ગરિબ, આંધળાંગલા, વેહેરા, વિગેરેને કેવલ દયાયે કરીને આપવું, પણ જાતિથી નાકેમ કે પ્રજુ પણ દીક્ષા લેતી વચ્ચે પાત્રાપાત્રની અપેક્ષારાખ્યા વિનાજ વત્સરીદાન દયાયે કરીને દીધે છે. માટે એવી રીતે સાતકેત્રમાં તથા દીલોકોને દાન દેનારો માણસ મહાશ્રાવક કહેવાય છે. સામાન્ય શ્રાવક પણ શ્રાવક કહેવાય, પણ આવી રીતે જે સાતકેત્રમાં અને દીન માણસ પ્રત્યે જે ધન વાપરે તે મહાશ્રાવક કહેવાય.

હવે વ્યતિરેકદારે કરીને સાતકેત્રમાં ધનવપનનું સ્વરૂપ કહે છે.

યઃ ચ ક્ષેત્રેષુ ન ધનં વપેત્ ॥

સસમાચરેત્ ॥ ૨૭૦ ॥

રહેલું, તથા અનિલ, ઇટલે જેને તથા ધનને પણ જે સાતકેત્રોમાં વાપરવાં ચારિત્ર તે રીતે પાલી શકશે!

हवे महाधावकनी दिनचर्या कहे ठे.

ब्राह्मे मुहूर्ते उत्तिष्ठेत्, परमेष्ठिस्तुतिं पठन् ॥

किंघर्मा किंकुलश्चास्मि, किं व्रतोस्मीति च स्मरन् ॥ १२१ ॥

अर्थः—मंगलिकमाटे पंच परमेष्ठिनी स्तुति जणतां थकां, रात्रिनुं चौ-
दमुं ब्राह्म नामनुं जे मुहूर्त्त, तेनेविषे उठवुं, तथा मारो शुं धर्म ठे? हुं
क्या कुलनो हुं? तथा मारे शुं व्रत ठे? उपलक्षणथी डव्यथी कोण मा-
रा गुरु ठे? क्षेत्रथी हुं क्या नगरमां वसुं हुं? कालथी आ कयो बलत ठे?
विगेरेनुं स्मरण करवुं. तेवार पठी

शुचिः पुष्पामिपस्तोत्रै, देवमग्न्यर्च्य वेदमनि ॥

प्रत्याख्यानं यथाशक्ति, कृत्वा देवगृहं व्रजेत् ॥ १२२ ॥

अर्थः—पवित्र थइ, घरमां, रहेला देवनी, पुष्प, नैवेद्य, तथा स्तुतिथी
पूजा करीने यथाशक्ति पचखाण करीने, देवालयप्रत्ये जवुं.

टीकाः—पवित्र थवुं, एटले खरचु जइ आवी, दातण पाणी करी, मु-
ख धोइ, कोगला करी स्नान करवुं. (आ सधलुं उपदेशरूप नहीं जाणवुं;
पण ते तो लोकसिद्ध कार्य ठे; केमके शास्त्रकारो कंइ एवां सावय कार्यों-
नो उपदेश देता नथी;) पुष्प एटले सधलां सुगंधि डव्यो, धूप, बख, आ-
जरण आदिक उपलक्षणथी जाणी लेवां; नैवेद्य एटले रांधेलां अनाज,
फल, अद्दात, दीप, जल, विगेरे उपलक्षणथी जाणवां; स्तुति एटले “न-
मुस्त्युषं” इत्यादि जिनगुणनां स्तवनो जाणवां पचखाण एटले नोकारसी,
पोरसी, गंठसी विगेरे जाणवां. ते वार पठी देवालयें जवुं; ते माटे स्नान,
बिलेपन, बख, आजूपण, वाहन आदिक वापरवां विगेरे स्वयमेव सिद्ध
ठे, माटे तेनो अर्ही उपदेश कयों नथी; तेमां पण राजा होय, तो पोते
हाथी, घोडा, लप्कर विगेरे सहित धामधूमथी देरासरें जाय; अने सामा-
न्य माणस उरुताइनो त्याग करीने, अर्थात् जेथी खोकोतरफनी हांसीनी
प्राप्ति न थाय एवी रीतें देवालयें जाय. ते वार पठी

प्रविश्य विधिना तत्र, त्रिः प्रदक्षिणयेज्जिनं ॥

पुष्पादिजिस्तमग्न्यर्च्य, स्तवनैरुत्तमैः स्तुयात् ॥ १२३ ॥

अर्थः—त्यां विधिपूर्वक प्रवेश करीने, जिनेश्वर प्रभुने त्रण प्रदक्षिणा

પણ દીક્ષા લીધી છે; માટે તેડને પણ મોક્ષનો અધિકાર છે. સાતમું સાત્ત્વિક એવા શ્રાવકોને માટે પણ પોતાનું ધન વાપરવું. તેડને પોતાના પુત્રાદિકના વિવાહમહોત્સવમાં નિમંત્રણ દેજમાડવા, તેમને વહ્વાચરણો આપવાં, દુઃખમાંથી પોતાનું ધન સ્વરચીને પણ ડગારવા; તેમને ધર્મક્રિયા કરવામાટે પૌપધશાલાં કરાવી આપવી વિગેરે અનેક પ્રકારની તેમની શ્રૂપા કરવી; અને તેવીજ રીતે શ્રાવિકાડને માટે પણ પોતાનું ધન વાપરવું; તે શ્રાવિકાડ કેવી તો કે, મહાશીયલવાલી, રક્ષગ્રયયુક્ત, તથા જેનું મર્મમાં અનુરક્ત ચિત્તવાલી, હોય છે. અહીં કોઈ શંકા કરે કે, સ્ત્રીડને તો પાત્રમાં મહાદુઃશીલ આદિક અનેક દુર્ગુણોવાલી, તથા આ લોક અપરલોક વચ્ચેમાં દુઃખદેનારી કહેલી છે; તો તેને માટે કહે છે કે, સયમી સ્ત્રીડ કંઈ તેવીડ હોતી નથી; જિનેશ્વર પ્રજુની માતાડ આદિક અને ચરમશરીરી, અથવા જે ગ્રાણ જવ કરનારીણી, મહા ગુણવતી સ્ત્રીડ આદિકથી પણ પૂજાય છે, તથા મુનિડથી પણ તેડની સ્તુતિડ કરાય છે; માટે ણી સુશીલ સ્ત્રીડનું તો યાત્સલ્ય કરવું, તેજ લાયક છે. દુઃખે ણી તો કેવલ સાતદેવમાંજ ધન વાપરવું તેમ નહીં, પણ ગરિય, આંધલા, ગણા, વેહેરા, વિગેરેને કેવલ દયાયેં કરીને આપવું, પણ જાતિથી નહીં પણ કે પ્રજુ પણ દીક્ષા લેતી વચ્ચે પાત્રાપાત્રની અપેક્ષારાહ્યાગિનાજ સંતોસરીદાન દયાયેં કરીને દીયે છે. માટે ણી રીતે સાતે દેવમાં તથા દીન વચ્ચેને દાન દેનારો માણસ મહાશ્રાવક કહેવાય છે. સામાન્ય શ્રાવકને પણ શ્રાવક કહેવાય, પણ આથી રીતે જે સાતદેવમાં અને દીન માણસો વચ્ચે જે ધન વાપરે તે મહાશ્રાવક કહેવાય.

દુઃખે વ્યતિરેકધારે કરીને સાતદેવમાં ધનવપનનું મારુપ કહે છે.

યઃ સદ્વાહ્યમનિત્યં ચ દેવેષુ ન ધનં વપેન્ ॥

કથં વરાકશ્ચારિત્રં હુશ્વરં સસમાચરેન્ ॥ ૧૭૦ ॥

અર્થ:- જનું, અને ગરીબી યાદ રહેવું, તથા અનિત્ય, ઘટસે જેને રા-
જાથી વિગેરેનો જય છે, ણી ધનને પણ જે સાતદેવોમાં યાત-
સલ્ય આકલં ણું ચારિત્ર ને ની રીતે યાતી વાકરો?

इवे महाश्रावकनी दिनचर्या कहे ठे.

ब्राह्मे मुहूर्त्ते उत्तिष्ठेत्, परमेष्ठिस्तुतिं पठन् ॥

किंघर्मा किंकुलश्रास्मि, किञ्चतोस्मीति च स्मरन् ॥१७१॥

अर्थः—मंगलिकमाटे पंच परमेष्ठिनी स्तुति जणतां घकां, रात्रिनुं चौ-
दमुं ब्राह्म नामनुं जे मुहूर्त्त, तेनेविषे उठबुं, तथा मारो शुं धर्म ठे? हुं
कया कुलनो हुं? तथा मारे शुं व्रत ठे? उपलक्षणधी इव्यधी कोण मा-
रा गुरु ठे? क्षेत्रधी हुं क्या नगरमां वसुं हुं? कालधी आ कयो बखत ठे?
विगेरेनुं स्मरण करबुं. तेवार पठी

शुचिः पुष्पामिपस्तोत्रै, देवमभ्यर्च्य वेदमनि ॥

प्रत्याख्यानं यथाशक्ति, कृत्वा देवगृहं व्रजेत् ॥ १७२ ॥

अर्थः—पवित्र थइ, घरमां, रहेसा देवनी, पुष्प, नैवेद्य, तथा स्तुतिधी
पूजा करीने यथाशक्ति पछखाण करीने, देवालयप्रत्ये जवुं.

टीकाः—पवित्र थवुं, घटखे खरचु जइ आधी, दातण पाणी करी, मु-
ख धोइ, कोगळा करी स्नान करबुं. (आ सपलुं उपदेशरूप नही जाणवुं;
पण ते तो लोकसिद्ध कार्य ठे; केमके शास्त्रकारो कइ एयां सावध कार्यों-
नो उपदेश देता नही;) पुष्प घटखे सपलां मुगंधि इव्यो, धूप, पख, आ-
जरण आदिक उपलक्षणधी जाणी लेवां; नैवेद्य घटखे रांधेलां अनाज,
फल, अद्दत, दीप, जल, विगेरे उपलक्षणधी जाणवां; स्तुति घटखे “न-
मस्त्युषं” इत्यादि जिनगुणनां स्तवनो जाणवां पछखाण घटखे नोकारसी,
पोरसी, गंठसी विगेरे जाणवां. ते वार पठी देवालयें जवुं; ते माटे स्नान,
विलेपन, बस्त्र, आभूषण, वादन आदिक बापरवां विगेरे सपमेव सिद्ध
ठे, माटे तेनो अहीं उपदेश कयों नही; तेमां पण राजा होय, तो पोठे
हाधी, घोडा, लप्कर विगेरे सहित धामधूमधी देरासरें जाय; अने सामा-
न्य माणस उद्धताइनो त्याग करीने, अर्थात् जेधी सोकोतरफानी हांसीनी
प्राप्ति न थाय एवी रीतें देवालयें जाय. ते वार पठी

प्रविश्य विधिना तत्र, त्रिः प्रदक्षिणयेद्भिनं ॥

पुष्पादिनिस्तमभ्यर्च्य, स्तवनेरुत्तमैः स्तुत्या ॥ १७३ ॥

अर्थः—त्यां

देवी; तथा प्रज्जुने पुष्पादिकथी पूजीने उत्तम एवां स्तवनोथी स्तुति करव
टीका:— त्यां प्रवेश करवानो विधि निचे मुजव जाणवो. पुष्प तांबू
आदिक सचित्त डव्य, चाकु ठरी आदिक हथीयार, पाडुका विगेरे त
जीने, उत्तरासंग करीने, जिनर्विवनां दर्शन होते ठते, मस्तके अंजली क
रीने, मनने, तत्पर करीने, तथा एवी रीतें पंचविध अजिगमनपूर्वक त्र
निसही कहीने प्रवेश करवो. राजा आदिकें पोतानां राज्यचिहो तजी
देवां. वली ह्मेशां अथवा पर्वने दहाडे स्नात्रपूर्वक पूजा करवी. स्नात्र
वखते पेहेलां सुगंधि चंदनथी जिनर्विवने तिलक करवुं. पठी धूप करवो
पठी सर्व औषधिमय एवा पाणीथी कलश करवो. पठी कुसुमांजली ना
खवापूर्वक कपूर, कुंकुम, चंदन, अगर विगेरेथी मिश्रितकरेलां, जल, घी,
दूध विगेरेथी स्नात्र करवुं. पठी सुगंधि चंदनथी विलेपन करवुं. पठी चं
पक, कमल विगेरेनी उत्तम पुष्पमाळाथी पूजन करवुं. पठी रत्न, सोनुं
मोती विगेरेनां आभूषणो प्रज्जुने पेहेराववां. पठी वस्त्रादिक पेहेराववां. प
ठी सपेंव, अद्भुत आदिकथी अगाडी अष्टमंगल आलेखवां. पठी अगाडी,
नैवेद्य, मंगलदीवो, घी विगेरे मुकवां. प्रज्जुने ललाटमां गोरोचनथी ति
लक करवुं. पठी आरति उतारवी एवी रीतें प्रज्जुने पूजीने, श्यांपथिकी प्र
तिक्रमणपूर्वक शक्रस्तवादिक दंडकथी चैत्यवंदन करीने, महाफविपें र
चेलां स्तोत्रथी स्तुति करवी. पठी कायोत्सर्गनां प्रायश्चित्तरूप तस्सगत
रीनो पाठ जणवो.

हवे ते श्यांपथिकीनां सूत्र तथा अर्थ कहे ठे.

“ इमामि पट्टिमिठं इरियावहियाण विराहणाण ” श्यांपथिकी प
ट्टये गमनप्रधान जे मार्ग, तेमां यती जंतुंठनी याथा तेने प्रतिक्रमण क
रवाने हुं इमुं हुं. अथवा श्यांपथ पट्टये साधु आचार, तेमां यपसी जे
विराधना ते प्रतिक्रमण करवाने हुं इमुं हुं. साधुआचारनुं जे अतिक्रमण
प्राप्तातिपात, तेनुं अत्र मुख्यपणे घट्टण ठे; याकीनां पापस्थानकोनो तो
अंदरज समावेश यइ जाय ठे; हवे ते शुं होते ठते विराधना पाप ? ते
कहे ठे, “ गमपागमये ” केतां जतां यावतां; “ पाणक्रमणे ” केतां हिं
डियादिक जे प्राप्तीठ, तेनां याक्रमणथी; तथा “ धीयक्रमणे ” केतां धी
जनां याक्रमणथी; “ हरियक्रमणे ” केतां समसी जागनी वनस्पतिनां

आक्रमणशी; “ उंसाजत्तिंग पणगदगमट्टीमकडासंताणासंकमणे ” ओस केतां पाणी, अने उत्तिंग केतां गर्दजाकृतिवाला जीवो, के जेठ जमीनमां काणां पाडे ठे, अथवा कीडीठनां स्थानको; पणग केतां पांचवर्णनी छी-
 ल, दक एटखे अप्काय, मट्टी एटखे पृथ्वीकाय, मकडासंताण केतां क-
 रोलीआनां जालां तेठनां आक्रमणशी; विगेरे “ जे मे जीवा विराहिया ”
 केतां जे कोइ जीवोने में सर्वथा विराध्या होय, के जे “ एगिंदिया ” के-
 तां एकेंद्रिय होय, अर्थात् जेठने फक्त स्पर्शेंद्रिय होय, “ वेइंद्रिया ”
 केतां जेने स्पर्श अने रसेंद्रिय होय; “ तेइंदिया ” केतां जेठने स्पर्श,
 रस, तथा घ्राणेंद्रिय होय; चउरिंदिया केतां जेठने स्पर्श, रस, घ्राण अ-
 ने चक्षु ए चार इंद्रियो होय; तथा “ पंचेंदिया ” केतां जेने स्पर्श, रस,
 घ्राण, चक्षु अने श्रात्रेंद्रिय होय, एवा जीवोने सामा आवर्ता चरणे क-
 रीने दृष्ट्या होय, अथवा उपाडीने फेंक्या होय; “ वत्तिया ” केतां ए-
 कछा कर्मा होय, अथवा धुड के कादवथी ढांकी दीधा होय, “ खेसि-
 या ” केतां एकवीजाने श्लिष्ट कर्मा होय, “ संघाइ या ” केतां गाग्रो
 एकठां मेलवी दीधां होय, “ संघट्टिया ” केतां स्पर्श करेला होय, “ प-
 रियाविद्या ” केतां चारे बाजुथी पीडित कर्मा होय, “ फिलामिया ” के-
 तां मृत्युपामे एवीरीतें ग्लानिने पमाढ्या होय; “ उद्विया ” केतां प्रा-
 स पमाढ्यो होय, “ ठाणा ठंठाणं संकामिया ” केतां तेमने पोताने स्था-
 नकेथी परस्थानकें खेइ जवाणा होय, “ जीवीघाठं चवरोविद्या ” केतां
 जीवथी मार्या होय, ते सघलुं मारुं दुःकृत मिथ्या चाठ ? एवी रीतें
 आलोचना प्रतिक्रमणरूप छिविध प्रायश्चित्तने अंगीकार करीने, कायो-
 त्सर्ग प्रायश्चित्तरूप नीचे प्रमाणे पाठ जणयो. “ तस्स उत्तरीकरणेण ”
 केतां ते उपरना पाठ पठी तेनुं उत्तर करण, तैणें करीने, “ पायष्ठित्त
 करणेण ” केतां घटुलताए करी चित्तने शोधवावडे करीने, अथवा पा-
 पने ठेदवावडे करीने, “ विसोहि करणेण ” केतां अपराधोए करीने म-
 लीन एवो जे आत्मा तेने निर्मल करवाए करीने, “ विसल्ली करणेण ”
 केतां आत्माने कपट आदिक शल्यथी रहित करवावडे करीने, “ पा-
 वाणं कम्माणं निप्पायण्णाय ” केतां संसारना निवंधनरूप जे झानाव-
 रणादिक कर्मो, तेठना उठेद केतां नाश माटे, “ भामि काउस्सगं ” के-

तां आ कायाने तेना व्यापारमांथी त्याग करुं तुं. ते केवी रीतें करुं तुं ? ते कहे ठे. “अनत्यजससिएणं” केतां अन्यत्र जे ऊर्ध्व श्वास, ते शिवायना व्यापारथी; “निससिएणं” केतां नीचाश्वासशिवाय, “खासिएणं” केतां उधरसशिवाय, “विणं” केतां ठिकशिवाय “जंजाइएणं” केत वगासा शिवाय, “उकुएणं” केतां उडकार शिवाय, “वायनिसगोणं” केतां अपानद्वारथी पवन निकलवा शिवाय, “जमलीए” केतां अकस्मात् यता शरीरना भ्रम शिवाय “पित्तमुघ्राए” केतां पित्तना उठा ला शिवाय, सघला व्यापारथी निर्मुक्त करुं तुं. वली “सुहुमेहि अंगसंचाले हिं” केतां सूक्ष्मरीतें अंगना चालवाए करीने, तथा “सुहुमेहिं खेलसंचालेहिं” केतां सूक्ष्मरीतें श्लेष्मना संचारथी, (पोताने वीर्ययुक्त अव्यपणाए करीने अंदरना जागमां सूक्ष्म श्लेष्मसंचार थाय ठे, तेथी अन्यत्र पद कहेलुं ठे.) “सुहुमेहिं दिष्ठिसंचालेहिं” केतां सूक्ष्म पद्मादृष्टिना संचारथी, केम के दृष्टिना निमेषो एकज जगोए स्थिर करी शकाता नथी. “एवमाइहिं” आगारेहिं अजगो अविराहित हुज्जम का उस्तगो ” एवी रीतें उपर कहेला अपवादोए करीने मारो कायोत्सर्ग अविराधित थाउं ? आदिशब्दथी अग्नि, विजली आदिकनी उजइ सांगते ठे पण, जो हुं उडवायादिकमाटे उपधि विगेरे सेउं, तो पण मारो कायोत्सर्गजंग मा थाउं ? अही कोइ शंका करे के, नमस्कारज फहीने, शामाटे तेनुं ग्रहण नथी करता ? के जेथी तेनो जंगज न पाय; तेने माटे कहे ठे के, कंइ नमस्कारथीज परातो नथी, पण कायोत्सर्गते मान कराय ठे. जेटखा जेटखा परिमाणनो कायोत्सर्ग कहेलो ठे, तेटखा तेटखा परिमाणनो कायोत्सर्ग कयां पेंहेखांज, नमस्कार नहीं गर्हा ने जो पारे, तो जंग थाय, थने समाप्त थया पेंहेखां पण जो कायोत्सर्ग पारे, तो पण जंग थाय. माटे जेटखा परिमाणवालो कायोत्सर्ग होय तेटहुं परिमाण पुरं थाय, एगरेज “नमोत्थरिहंताणं” एम कही कायोत्सर्ग पाखो. नेम उंदर के घोडाटी थगाटी थावते, थगाटीना जागमां समवायी पण जंग नथी यतो, नेम घोर थयवा राजानी पीकथी अस्थानें पण नमस्कार घोखनां जंग नथी यतो. तेम रायंदा यमते गइता

ઉચ્ચારણ કરવાથી જંગ થતો નથી. હવે તે કાયોત્સર્ગે ક્યાં સુધી ? તે કહે છે. “ જાવશ્ચરિદંતાણં જગવંતાણં નમોકારેણ ન પારેમિ ” કેતાં જ્યાં સુધિ હું શ્રી અરિદંત જગવંતને નમસ્કાર ન કરું ત્યાં સુધિ. “ તાવકાયં છાણેણં મોણેણં કાણેણં અપ્પાણં વોસિરામિ ” કેતાં દેહને ઝર્ણસ્થાન શિવાય, ઘીજા પ્રસરના નિપેષેં કરીને મૌનવઢે કરીને, શુજાવા ધ્યાનવઢે કરીને, આત્મીય કાયને કુળ્યાપાર દૂર કરવાવઢે, કરીને તજું હું કેટલાકો “ અપ્પાણં ” એવો પાઠ નથી પણ યોજતા. ૧૧વી રીતેં ૧૧વીશ ઇશ્વાસ પ્રમાણ કાસ સુધિ, ઝજા રહીને, ઘસે હાથો લાંબા કરીને, વાચા વંધ કરીને, હું ઉત્તમ ધ્યાનમાં રહું હું. અર્થાત્ સ્થાન, મૌન, ધ્યાન, અને ક્રિયાના વ્યતિરેકેં કરીને ક્રિયાંતર ધ્યાનદ્વારેં તજું હું. ૧૧વીશ ઇશ્વાસો લોગસ્તના ચંદેસુ નિમ્મલપરા સુધિના પાઠમાં લાગે છે. ૧૧વી રીતેં કાયોત્સર્ગ કરીને ॥ નમો અરિદંતાણં ॥ એવો પાઠ કહીને, નમસ્કારપૂર્વક પારીને લોગસ્ત સંપૂર્ણ કહેવો. ૧૧વી રીતેં જો ગુરુ નજદીકમાં હોય, તો તેમની નમસ્કાર, અને ગુરુ ન હોય તો મનમાં ગુરુની સ્થાપના કરીને, દ્રવ્યપય પ્રતિક્રમ કરીને ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવંદન કરાવે છે, અને જપન્ય તથા મધ્યમ ચૈત્યવંદન તો દ્રવ્યપયિકી પ્રતિક્રમવિના પણ કરાવે છે. “ નમો અરિદંતાણં ” અથવા કોઈ કવિયેં કરેલા ઇકાદશ્લોકથી પણ જપન્ય ચૈત્યવંદન પાવે છે, કેટલાકો પ્રણામમાત્રને પણ જપન્ય ચૈત્યવંદન કહે છે તે પ્રણામ પણ પાંચ પ્રકારનો છે, શિર નમાવવાથી, ઇકાંગપ્રણામ, બે હાથથી ઇપંગપ્રણામ, બે હાથ અને મસ્તકથી ત્ર્યંગપ્રણામ, બે હાથ અને બે પુંટણથી પતુરંગપ્રણામ, તથા બે હાથ, બે પુંટણ તથા મસ્તકથી પંચાંગપ્રણામ કરાવે છે. ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવંદના જમીન પોંજી, પ્રજુની સન્મુલ પહુ તથા મન રાસી, વેરાગ્યથી રોમાંચિત પદ્મ, દર્પાશ્રુથી લોચનો પૂરીને, અત્યંત જાવથી યોગ મુદ્રાયેં કરીને ચૈત્યવંદન કરે. ૧૧વી નમુત્યુણંનો પાઠ કહે. “ નમુત્યુણં ” કેતાં નમસ્કાર પાડે ? તે હવે કહે છે. “ અરિદંતાણં ” કર્મરૂપી રાસુડને દુષ્ણનારા વિગેરે ઘણા અર્થવાલા, એવા પ્રજુપ્રત્યે, વસી તે પ્રજુ કેવા તો કે, “ જગવંતાણં ” કેતાં “ અર્ક, યોનિ ” ય યસે અર્પો ઘોઢી ધાર અર્ધશાકા જગવાલા, તે ધાર અર્થો નીચે પ્રમાણે જાણવા જગ એટલે જ્ઞાન, પ્રજુને ગર્જથી માંડી દીદાપર્યંત ત્રણ જ્ઞાનો હોય છે, મતિ, ધૃત, અને અરધિ.

પઠી મનઃપર્યવ, તથા ઘાતિકર્મનો હ્ય થવાવાદ કેવલજ્ઞાન થાય છે. બીજો અર્થ જગદટલે માહાત્મ્ય, દટલે પ્રજુના કલ્યાણક સમયે નારકિયોને પણ સુખ થાય છે, તથા ધોર અંધકારમય એવા તે નારકિયોમાં તે વલતે પ્રકાશ પણ થાય છે. વલી તે ગર્જમાં આવતે ઠતે કુલમાં ધનાદિકની વૃદ્ધિ થાય છે; નહીં નમતા રાજાઈ આવીને તેમના માહાત્મ્યથી નમે છે, વલી તે વલતે મરકી. અતિવૃદ્ધિ, અનાવૃદ્ધિ વિગેરે હપડવો નાશ પામે છે; ઇંડું આસન કંપિત થવાથી, તે (ઇંડ) તેમની સેવામાં હાજર થાય છે. ઇત્યાદિ તેમનું માહાત્મ્ય છે. ત્રીજો અર્થ જગ દટલે યશ. પ્રજુયે રાગ દેખે તજ્યા છે, પરિપહ તથા હપસગોં સહન કર્યા છે, પરાક્રમ ફોરબું છે, તેથી દેવલોકમાં દેવાંગનાઈથી, તથા પાતાલમાં નાગકન્યાઈથી તથા સુરાસુરોથી પણ તેમનો યશ ગવાય છે. ચોથો અર્થ જગ દલે વૈરાગ્ય; પ્રજુ દીક્ષા લીધા બાદ ક્ષીણકર્મોવાલા થઈને સુખદુઃખમાં હદાસીનપણું લાવી વૈરાગ્યમયજ થાય છે. પાંચમો અર્થ જગ દટલે મુક્તિ; સકલ ક્ષેશના નાશરૂપ એવી તે મુક્તિ તો પ્રજુને નજદીકજ છે. ઠઠો અર્થ જગ દટલે રૂપ, તે તો પ્રજુને સર્વથી હત્કૃષ્ટ છે. સાતમો અર્થ જગ દટલે વીર્ય, પ્રજુ મેરુને દંડરૂપ કરી સમસ્ત પૃથ્વીને ઠગરૂપ કરવાને સમર્થ છે; કેમ કે તત્કાલ હપદ્ન થણા એવા વીરપ્રજુયે ઇંડનીશંકા દૂર કરવામાં દે હાયા પગના અંગુઠાથી મેરુને કંપાવ્યો હતો. આઠમો અર્થ જગ દટલે પ્રવ્રજ; પ્રજુને તે સમુદ્ધાતશોભેશ્યાયસ્થાય્ય છે. નવમો જગનો અર્થ ઇજા છે; થને તે પ્રજુને જન્માંતરમાં તેમ તીર્થંકરરૂપ જન્મમાં પણ હુઃસરૂપી કાદવમાં મગ્ન થણાં આ જગત્ને હઠ્ઠાર કરવાની તે ઇજા તો રહેલીજ છે. દશમો અર્થ જગ દટલે લક્ષ્મી છે. તે પ્રજુને ઘાતિકર્મોનો હ્ય થવાવાદ કેવલજ્ઞાનમય અતિશય સુખસંપદા મલે છે. અગ્યારમો અર્થ જગ દટલે ધર્મ; થને તે તો પ્રજુને મહાયોગાત્મક નિર્જરા ફલ યાત્રો અનિશ્ચય છે. ધાર્મો અર્થ જગ દટલે એશ્વર્ય, થને તે તો પ્રજુને સમવસાર તથા પ્રતિહારરૂપ છે. ણ્ઠી રીતના જગશબ્દના અર્થયાત્રા દટલે જગર્થ પ્રત્યે નમસ્કાર યાઈ? “ આગ્ગગણ ” કેનાં આદિના કરનારા, દટલે સકલ નીતિનાં નિયંધનરૂપ પ્રતધર્મની આદિ કરનારા. જો કે હાદર્શાંગો તો નિત્ય છે, તો પણ તે અર્થની અર્થદાયે નિત્ય છે, પણ શબ્દની અર્થદાયે તો

પોતપોતાના તીર્થમાં શ્રુતધર્માદિકનું કરવું અવિરુદ્ધ છે. “તિત્યપરાણં”
 કેતાં જેનાથી સંસારરૂપી સમુદ્ર તરાય તે તીર્થ કહેવાય. અને તે પ્રવચન-
 ના આધારરૂપ એવો ચતુર્વિધ સંઘ અથવા પેદેલા ગણધર કહેવાય. તેડ-
 ને કરનારા. હવે “સયંસંયુક્તાણં” કેતાં પરના ઉપદેશની અપેક્ષા રાહ્યા-
 વેનાજ પોતાની મેલેજ બોધ પામેલા. વલી “પુરિસુત્તમાણં” કેતાં પુરુષોને
 વિષે અત્યંત ઉત્કૃષ્ટ એવા, વલી પુરિસસિંદાણં” કેતાં સિંહો જેમ શૌર્યતા
 પ્રાદિક ગુણોયેં કરીને યુક્ત હોય છે, તેમ આ પ્રજુપણ કર્માદિક શત્રુડ-
 ને હણવામાં સિંહ સમાન શૂરા છે, માટે સાધારણ પુરુષોમાં સિંહ સરલા;
 વલી “પુરિસરવરપુંડરિયાણં” કેતાં જેમ કમલો કાદવમાં ઉત્પન્ન થાય છે,
 પ્રને જલથી ઘૂઝિ પામે છે, અને પછી તે ઘસેને તજીને જેમ ઉપર આવે છે,
 પ્રને સ્વજાવથીજ સુંદર લાગે છે, તેમ જગવાન્ પણ કર્મરૂપી કાદવોમાં
 ઉત્પન્ન થાય છે, જોગરૂપી જલથી ઘૂઝિ પામે છે, અને પાઠલથી તે ઘસેને
 તજીને, અતિશયની સંપદાવાલા થઈને, નરામર વિગેરેથી સેવાય છે, અને
 ઘડે મોહના સુખના હેતુરૂપ થાય છે. વલી “પુરિસવરગંધર્વથીણં”
 કેતાં પુરુષોને વિષે ઉત્તમ ગંધહસ્તી સરલા, ઘટલે ગંધહસ્તીના મદની ગં-
 થી, ત્યાં વસતા ઘુઝ હાથીડ જેમ વીકથી દૂર નાશી જાય છે, તેમ પ્ર-
 ના વિહારરૂપી પવનની ગંધથી ઇતિ, શત્રુડનું સૈન્ય, હુકાલ, મરકી વિ-
 રે પણ દૂર નાશી જાય છે. “લોગ્યુત્તમાણં” કેતાં જવ્યસત્ત્વરૂપ જે લોક
 ને વિષે ઉત્તમ એવા, “લોગનાદ્યાણં” કેતાં લોકના નાથ એવા, “લોગ-
 હેયાણં” કેતાં લોકનું હિત કરનાર, “લોગપર્દવાણં” કેતાં લોકને વિષે
 દીપ્તમાન, લોગ પહોચગરાણં કેતાં લોકને વિષે પ્રયોત કરનારા,
 અજયદયાણં” કેતાં અજયદાનને દેનારા. “ચક્ષુદયાણં” કેતાં વિ-
 શેષ એવા આત્મધર્મરૂપ ચક્ષુને દેનારા, મગ્ગદયાણં” કેતાં મોહમાર્ગને
 નારા, “સરણદયાણં” કેતાં સંસારરૂપી વનમાં જટકતા પ્રાણીડને ત-
 ચિંતારૂપ શરણના દેનારા; “બોહિદયાણં” કેતાં બોધિવીજના દેનારા;
 ધમ્મદયાણં” કેતાં સર્વ વિરતિતિરૂપ સાધુધર્મ, અને દેશવિરતિરૂપ આ-
 કધર્મના દેનારા. “ધમ્મદેસિયાણં” કેતાં જવ્યપ્રત્યે દેશના દેવાવાલા
 ધમ્મનાયગાણં” કેતાં ધર્મના નાયક “ધમ્મસારહિણં” કેતાં ધર્મના સા-
 થે એવા. “ધમ્મવર પાઝરંતચક્રવટીણં” કેતાં ધર્મરૂપી ચક્રપ્રત્યે ચક્ર-

વર્તિ સરસ્વા. “અપ્પહિદ્યવરનાણ દંસણ ધરાણ” કોઈ પેણ અટકાવી શકે, એવા જ્ઞાન દર્શનને ધારણ કરનારા, તથા “વિચ્છદ્ધ ઠઠમાણ” કેતાં જ્ઞાનાવરણાદિક ધાતિકર્મ, તથા તેના વંધના સાધનરૂપ જવાધિકાર, તે રૂપ જે ઠઠ્ઠસ્યપણું, તેને દૂર કરનારા. તથા “જિણાણ” કેતાં પોતે રાગ ધ્વાદિકને જીતનારા, તથા “જાવયાણ” કેતાં વીજાઈને પણ ઉપદેશ ધ્વાદિક દેશને જીતાવનારા. તથા “તિણાણ” કેતાં સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપી વહાણથી જવરૂપી સમુદ્રને તરનારા, તથા “તારયાણ” કેતાં વીજાઈને પણ જવસમુદ્રથી તારનારા તથા “બુઝાણ” કેતાં જીવાદિવાદિ તત્ત્વોને જાણનારા, તથા “બોહિયાણ” કેતાં વીજાઈને પણ જણાવનારા; તથા “મુત્તાણ મોચ્છગાણ” કેતાં ચતુર્ગતિના વિપાકરૂપે વિચિત્ર કર્મો, તેડથી મુકાયેલા, અને વીજાઈને પણ તેડથી મુકાવનારા. તથા “સવ્વનૂણં સવ્વદરિસીણં” કેતાં સઘણું જાણનારા, અને સઘડું જોનારા. તથા “સિવમયલ મરુચ્છ મણંત મસ્સકય મદ્વાવાહ મપુણરાવિ સિહ્ધિગણનામધેયં ઠાણં સંપત્તાણં” શિવ એટલે સર્વ પ્રકારના ઉપદ્રાવિનાનું, મોક્ષ, તથા અચલ એટલે સ્વાત્તાવિક તથા પ્રાયોગિક ક્રિયાઈની નહીં ધ્યાયમાન થાય તેવું, તથા અરુજ એટલે વ્યાધિ વેદનાવિનાનું, કે જે તે વ્યાધિના હેતુરૂપ એવાં શરીર અને મનનો ત્યાં (મોક્ષનો) જાવ છે; તથા અનંત કેતાં અનંતજ્ઞાન કરી યુક્ત, તથા અદ્યપ્ત કેતાં નાશ ન થઈ શકે તેવું; તથા અવ્યાયાધ કેતાં ધાધારહિત, તથા અપુનઃ સ્મૃતિ કેતાં ફરીને જ્યાંથી પાતું સંસારમાં આવવું નથી થતું તેવું; તથા સિહ્ધિગતિનામધેયં ઠાણં સંપત્તાણં કેતાં સિહ્ધિગતિ નામનો સ્થાનક પ્રાપ્ત થયેલા; તથા “જિય જયાણ” કેતાં જીતેલ છે જય જેમણે “જિણાણ” કેતાં જિનેશ્વર પ્રત્યે “નમ” કેતાં નમસ્કાર યાત્રે.

આટલો પાઠ કહ્યાવાદ કેટલાકો અતીત, અનાગત, તથા વર્તન જિનેશ્વરોને વંદન કરવામાટે નીચેની ગાથા પણ કહે છે.

જે અરિયા સિદ્ધા, જેથ જવિસ્સંતણાગણ કાલે ॥

સંપચ્ચવટ્ટમાણા, સઘે તિવિદેણ વંદામિ ॥ ૨ ॥

અર્થ:- જેઠ પદેશો મિદ્ધ થયેલા છે, તથા જેઠ આગામિ કાલે

સિદ્ધ થશે; તથા વર્તમાન કાલમાં જેટલું વર્તે છે, એવા સઘણા સિદ્ધોને હું ત્રિવિધે ત્રિવિધે બાંધું હું.

પઠી ડઠીને સ્થાપનાર્હતને બાંધવામાટે જિનમુદ્રાયેં કરીને “અરિહંત વેદ્યાણ” ઇત્યાદિ સૂત્રજણવું. “અરિહંત વેદ્યાણ” કેતાં અરિહંત પ્રતિમાને નિમિત્તે “કરેમિ કાઠસ્સગ્ગ” કેતાં હું કાયાને અન્ય વ્યાપારથી રોકું હું. શામાટે? તો કે “વંદણ વત્તિયાયે” કેતાં અરિહંત વેત્તપને વંદન કરવામાટે, તથા “પુથ્થણવત્તિયાયે” કેતાં ગંધમાદ્ય આદિકથી પૂજા કરવામાટે, તથા “સક્કારવત્તિયાયે” કેતાં ઉત્તમ વસ્ત્ર આચરણ આદિકથી સત્કાર કરવામાટે, તથા “સમાણવત્તિયાયે” કેતાં સ્તુતિ આદિકથી ગુણોની ઉન્નતિ કરવામાટે, તથા “ધોદ્ધિ છાજ વત્તિયાયે” કેતાં અરિહંત પ્રત્નુયે પ્રણીત એવા ધર્મેની પ્રાપ્તિ થવામાટે. તથા “નિરુવસગ્ગ વત્તિયાયે” જન્મ જરાદિકના ઉપસર્ગરહિત એવો જે મોદ્દ, તેને માટે, અહીં કોઈ શંકા કરે કે, સાધુ અને શ્રાવકને ધોધિ છાજ તો ટેજ, ત્યારે શામાટે તેની તેને પ્રાર્થના કરવી જોઈયે? તેને માટે કહે છે કે, કોઈ વિષદ્ધ એવા કર્મોના ઉદયથી, તે ધોધિછાજ જો પાઠો લેસી જાય, તો તેને માટે જન્માંતરમાં તેની જે પ્રાર્થના કરવી તે કંઈ અયુક્ત નથી.

હવે આ કાપોત્સર્ગ કરે, તો પણ જો તેમાં શ્રદ્ધા ન હોય, તો તે ઇચ્છિત અર્થ દેનારો થતો નથી; તેને માટે હવે કહે છે, “સદ્ધાયે મેદ્દાપ્પિ-દ્ધિયે ધારણાયે અણુપેદ્દાયે વરૂમાણીયે ઝામિ કાઠસ્સગ્ગ” શ્રદ્ધા કેદેતાં મિધ્યાત્વ મોદ્દનીય કર્મની કાપોપશમયથી ઉત્પન્ન થપ્પસી, તથા ઉદવપ્પ-સાદક મણિની પેઠે ચિન્તના પ્રસાદને ઉત્પન્ન કરનારી એવી શ્રદ્ધાયેં કરીને, તથા “મેધયા” ઇટ્થે જઠપણાયે કરીને રહિત, તથા “ધૂત્થા” કેદેતાં મનના સમાધિપણથી, ઇટ્થે રાગદ્વેષ વિના, તથા “ધારણયા” કેદેતાં અરિહંત પ્રત્નુના ગુણોને નહીં વિસ્મરવાવહે કરીને, તથા “અનુપ્રેદ્દયા” કેદેતાં પારંવાર અરિહંત પ્રત્નુના ગુણોના સ્મરણવહે કરીને, તથા “વર્ધમાનયા” કેદેતાં ટુઠ્ઠિ પામતી, એવી શ્રદ્ધા આદિકે કરીને, “વર્ધમાનયા” ઇ વિશેષણ શ્રદ્ધાદિક સર્વ પદોને જોડી લેવું. બહી અહીં શ્રદ્ધાદિકનો અનુશ્રમેં ઉપન્યાસ કરેલો છે, ઇટ્થે શ્રદ્ધા હોય તો મેધા, તો

ધૃતિ, ધૃતિ હોય તો ધારણા, તથા ધારણા હોય તો અનુપ્રેક્ષા, એમ અનુ-
ક્રમ જાણવો. પંઠી ચોવીશે તીર્થકરોનું સ્તવન જાણે, તે નીચે પ્રમાણે.

"લોગસ્સ ઝઙ્ઘોયગરે, ધમ્મતિત્થયરે જિણે, અરિહંતે કિત્તહસ્સ
ચહસંપિકેવલી" આ પદોમાં "અરિહંતે" એ વિશેષ્ય પદ છે. હવે તે
અરિહંતો કેવા? તોકે "લોગસ્સઝઙ્ઘોયગરે" કેતાં લોકને વિષે ઝ-
ઘોતના કરનારા; ઇટલે પંચાસ્તિકાયરૂપ જે લોક, તેને કેવલાલોકરૂપી
દીપકે કરીને પ્રકાશ કરનારા, તથા "ધમ્મતિત્થયરે" કેતાં દેવ, મનુ-
ષ્ય અને દાનવાદિકની પરિદામાં, સર્વે કોઈ સમજી શકે એવી વાણી
કરીને ધર્મતીર્થને પ્રવર્તાવનારા; તથા "જિણે" કહેતાં રાગ દ્વેષાદિક-
ને જીતનારા; એવા "અરિહંતે" કહેતાં કર્મરૂપી શત્રુઠને જીતનાર
એવા જિનેશ્વરોની હું સ્તુતિ કરીશ. તે કયા કયા જિનેશ્વરો? તેનું
હવે નામો કહે છે. રૂપજ, અજિત, સંજવ, અજિનંદન, સુમતિ, પદ્મપ્રજુ,
સુપાર્શ્વ, ચંદ્રપ્રજુ, સુવિધિ, (પુષ્પદંત,) શીતલ, શ્રેયાંસ, વાસુપૂજ્ય, વિ-
મલ, અનંત, ધર્મ, શાંતિ, કુંથુ, અર, મલ્હિ, મુનિસુવ્રત, નમિ, નેમિ, પા-
ર્શ્વ, તથા વર્ધમાન જિનેશ્વરોને હું વંદું તું. હવે તે ચોવીશે જિનેશ્વરોનો
સામાન્ય તથા વિશેષપણાથી અર્થ કહે છે. સામાન્યથી પરમપદ પ્રત્યે જે
જાય, તે રૂપજ કહેવાય; અથવા જે દેશનારૂપી જલથી દુઃખરૂપી અ-
ગ્નિથી દગ્ધ થયેલા જગત્ને સિંચે તે ઘૃપજ કહેવાય; હવે વિશેષપણાથી
રૂપજ ઇટલે ધલદના લાંઠનવાલા અથવા તેમની માતાએ સ્વપ્નમાં પેદા
લાં ઘૃપજ જોયો હતો, તેથી પણ તેમનું નામ ઘૃપજ કહેવાય. હવે જે પ-
રિસદ્ આદિકથી જિતાયા નથી, તે અજિત કહેવાય, અથવા ડ્યારે પ્ર-
જુ ગર્જમાં હતા, ત્યારે રાજાએ જગવાનની માતાને દૂતફીડામાં જીતી
ન હતી તેથી પણ તેમનું "અજિત" નામ જાણું. તથા જેમને પ્રકરણ
કરીને ચોત્રીશ અતિશયો થયા છે; તે સંજવ કહેવાય, અથવા જેમની
સ્તુતિ કર્યાથી સુખ થાય, તે પણ સંજવ કહેવાય. અથવા પ્રજુ, ગર્જમાં
હતા, તે વચ્ચે ધાન્ય ઘણું પાક્યું હતું, તેથી પણ તેમનું સંજવ નામ જા-
ણું. તથા જે દેવેન્દ્ર આદિકથી અજિનંદિત થયા છે, તે "અજિનંદન"
કહેવાય તથા ઉત્તમ છે મતિ જેમની તે સુમતિ કહેવાય, અથવા પ્રજુ
ગર્જમાં આવતે ઠતે માતાને શુભમતિ થઈ હતી, તેથી પણ તે સુમતિ ક-

દેવાય. તથા પદ્મની પેટે નિઃપંકપણાને અંગીકાર કરીને, જેમની કાંતિ પદ્મસરસ્વી હતી, તે પદ્મપ્રજ કહેવાય, અથવા તેમની માતાને પદ્મપર શયન કરવાનો-દોહલો ઉત્પન્ન થયો હતો, અને તે દેવતાએ સંપૂર્ણ કર્યો હતો, તેથી પણ તેમનું પદ્મપ્રજ નામ જાણવું. તથા પ્રજુ ગર્જમાં હોતે ઠતે, તેમની માતા ઉત્તમ પાર્શ્વવાલી, યદ્, તેથી પ્રજુનું સુપાર્શ્વ નામ જાણવું. તથા ચંદ્રની કાંતિસરસ્વી સૌમ્ય લેશ્યા જેમને હતી, તેથી, તથા માતાને ચંદ્રપાન કરવાનો દોહલો ઉત્પન્ન થયો હતો, તેથી તેમનું નામ ચંદ્રપ્રજ જાણવું. તથા શોજન ઠે વિધિ જેમનો, તથા પ્રજુ જ્યારે ગર્જમાં હતા ત્યારે માતાનો પણ ઉત્તમ પ્રકારનો વિધિ હતો, તેથી તેમનું સુવિધિ નામ જાણવું; અથવા પુષ્પની કલીઝં સરસ્વા તેમના મનોહર દાંતો હતા, તેથી તેમનું “પુષ્પદંત” એવું પણ વીઝું નામ જાણવું. તથા સઘલા પ્રાણીઝના સંતાપોને હરવાથી પ્રજુનું “શીતલ” એવું નામ જાણવું. અથવા પ્રજુ ગર્જમાં આવતે ઠતે પિતાને થયેલો પિત્તદાહ પ્રજુની માતાના કરસ્પર્શથી દૂર થયો, તેથી પણ તેમનું શીતલ નામ જાણવું. તથા સકલ જીવનને શ્રેય કરનારા, અથવા મનોહર ઠે, અંસ કેતાં રાજા જેમના એવા, અથવા પ્રજુ ગર્જમાં આવતે ઠતે, માતાએ દેવતાધિષ્ઠિત એવી શર્યા આક્રાંત કરી હતી, તેથી પણ તેમનું શ્રેયાંસ નામ જાણવું. તથા વસુ નામના જે દેવવિશેષો તેઝને પણ પૂજનીય તે વાસુપૂજ્ય કહેવાય; અથવા પ્રજુ ગર્જમાં આવતે ઠતે ઈંડે રાજ્યકુલ, ધનથી જરી દીધું હતું, તેથી પણ તેમનું “વાસુપૂજ્ય” નામ જાણવું. તથા નિર્મલ ઠે કેવલજ્ઞાન આદિક જેમને તે વિમલ કહેવાય; અથવા પ્રજુ ગર્જમાં આવતે ઠતે, માતાની મતિ અને શરીર ઘણે નિર્મલ થયાં, તેથી પણ તેમનું “વિમલ” નામ જાણવું. તથા અનંત એવા કર્મના અંશોને જે જિતે, અથવા અનંત એવાં જ્ઞાન આદિકથી જે, જય પામે, તે અનંતજિત કહેવાય, અથવા પ્રજુ ગર્જમાં આવતે ઠતે, માતાએ અનંત એવી રાક્ષની માલાઝં દીઠી હતી, તેથી પણ તેમનું અનંતજિત નામ જાણવું. તથા હુર્ગતિમાં પડતા એવા પ્રાણીઝના સમૂહોને જે ધારી રાખે, તે ધર્મ કહેવાય; અથવા પ્રજુ ગર્જમાં આવતે ઠતે માતા દાનાદિક ધર્મમાં તત્પર થઈ હતી, તેથી પણ તેમનું “ધર્મ” એવું નામ જાણવું. તથા શાંતિના કરનાર તે શાંતિ, અથવા પ્રજુ

ગર્જમાં આવતે ઠતે, પેહેલાંથીજ ચાલતી મરકી શાંત થઈ હતી, તે પણ તેમનું નામ “શાંતિ” જાણવું. તથા પૃથ્વીમાં જે રહેલા છે, તે કુંયુ, થવા પ્રજુ ગર્જમાં આવતે ઠતે, માતાએ રહોના કંથુઆઝનો રાશિ જો હતો, તેથી પણ તેમનું નામ “કુંયુ” જાણવું. તથા પ્રજુ ગર્જમાં આવતે માતાએ સ્વપ્નમાં સર્વરત્નમય એવો “અર” જોયો હતો, તેથી પણ તેમનું “અ” નામ જાણવું. તથા પરિસહાદિક મહોને જે જીતે તે “મહિ” કહેવા અથવા પ્રજુ ગર્જમાં હોતે ઠતે, માતાને સુગંધિ પુષ્પમાલ્યના વિઠાના સુવાનો ડોહલો થયો હતો, અને તે દેવતાએ પૂર્યો હતો, તેથી પણ તેમનું નામ “મહિ” જાણવું. તથા જગતની ત્રિકાલ અવસ્થાને જાણનારા, તે ઉત્તમ વ્રતવાલા તે “મુનિસુવ્રત” કહેવાય; અથવા પ્રજુ ગર્જમાં આવતે માતા મુનિની પેઠે ઉત્તમ વ્રતવાલી થઈ, તેથી પણ તેમનું “મુનિસુવ્રત” નામ જાણવું. તથા પરિસહાદિકથી જે નમી નથી જતા. તે અથવા પ્રજુ ગર્જમાં હોતે ઠતે, પરચક્રના રાજાએ આવીને નમન કર્યું હતું, તેથી પણ તેમનું “નમિ” એવું નામ જાણવું. તથા ધર્મરૂપી ચક્રની નેમિ સખા, તે નેમિ કહેવાય, અથવા પ્રજુ ગર્જમાં હોતે ઠતે, માતાએ અરિ (કાલાં) રહોનો મોટો નેમિ જોયો હતો, તેથી પણ તેમનું “અરિ નેમિ” નામ જાણવું. તથા જે સઘલા જાવોને જુએ, તે પાર્શ્વ, અથવા પ્રજુ ગર્જમાં હતા ત્યારે રાત્રિએ માતાએ શય્યામા સુતાં, થકાં, અંધકારમાં પડેલે રહેલો સર્પ જોયો હતો, તેવી રીતના સ્વપ્નના અનુસારે પણ પ્રજુ “પાર્શ્વ” એવું નામ જાણવું. અથવા પાર્શ્વ નામેં ચક્ક, પ્રજુની વૈયાવઠ કરતો હતો, તેથી પણ તેમનું પાર્શ્વ એવું નામ જાણવું. તથા જન્મથી માંડી જે જ્ઞાન આદિકથી શુદ્ધિ પામ્યા, તે વર્ધમાન, અથવા પ્રજુના જન્મથી જ્ઞાતકુલ ધનધાન્યાદિકથી શુદ્ધિ પામ્યું, તેથી પણ તેમનું “વર્ધમાન” એવું નામ જાણવું.

એવી રીતનું કીર્તન કરીને ચિત્તની શુદ્ધિમાટે હવે પ્રણિધાન કહે છે. “એવ મય અજિત્યુથા” કેતાં એવી રીતે મેં સ્તુતિ કરી, હવે તે જિનેશ્વરો કેવા? તો કે, “વિદૂયરયમલા” કેતાં નાશ કરેલી છે, કર્મરૂપી રજ થને મેલ જેઝેળે એવા, તથા “પહીણ જર મરણા” કેતાં નાશ પાલે છે જરા (ઘટપણ) અને મરણ જેમને એવા, “ચલધીસંપિ જિણ

वरा " केतां चोषीसे जिनेश्वरो, तथा " तित्थयरा " केतां तीर्थकरो, " मे पत्तीयंतु " केतां मारापर प्रसाद करो ? " कित्थिय " केतां में तेमनी स्तुति करी; " वंदिय " केतां में तेमने वांया, " महिया " केतां में तेमने पुप्प आदिकथी पूज्या; वली ते जिनेश्वरो केवा ? तो के " जे ए लोगस्स उत्तमा सिद्धा " केतां प्राणीवर्गना कर्ममसना अजावें करीने प्रकृष्ट रीतें सिद्ध थया ठे, एवा ते जिनेश्वरो " आरुग्ग " केतां सिद्धपणुं, तथा " वो-हिल्लजं " केतां अरिहंत प्रजुयें घनावेला धर्मनी प्राप्ति, तथा " समा-हिवर " केतां उत्तम समाधि, " दिंतु " केतां आपो ? वली ते जिनेश्वरो केवा ? तो के, " चंदेसु निम्मलयर " केतां चंद्रयी पण निर्मल एवा, तथा " आइसेसु अहिय पयासयर " केतां सूर्ययी पण अधिक प्रकाश करनारा, तथा " सागरवरगंजीरा " केतां समुद्रनी पेठे उत्तम गांजीर्यतावा-ला; एवा " सिद्धा " केतां सिद्ध प्रजुउं, " मम " केतां मने सिद्धि " केतां मोक्ष " दिसंतु " केतां आपो ?

त्यार वाद पुक्करवरदीवहेनो पाठ कहे ठे.

पुक्करवरदीवहे, धाईसंडेअ जंबुद्विअ ॥

जरहेरवयदिदेहे, धम्माङ्गरे नमंसांमि ॥ १ ॥

" पुक्करवरदीवहे, केतां पुक्करावर्तना अर्घ छीपमां, वे जरत, वे ऐर-वत, तथा वे महाविदेह ठे; तथा धातकीउनां ठे वनो जेनी अंदर एवा धा-तकी खंडमां वे जरत, वे ऐरवत, तथा वे महाविदेह ठे; तथा जंबूनाम-ना छीपमां एक जरत, एक ऐरवत, अने एक महाविदेह क्षेत्र ठे; ए पं-दरे क्षेत्रो कर्मजूमिनां ठे, तथा धाकीनां अकर्मजूमिनां क्षेत्रो ठे; तेउमां " धम्माङ्गरे " केतां धर्मनी आदिना करनारा, एवा तीर्थकरोने " नमंसा-मि " केतां हुं नमस्कार करीश. हवे श्रुतधर्मनी स्तुति करे ठे. ते श्रुतधर्म केवो ? तो के, " तमतिमिरपडस विद्धंसणस्स " केतां अज्ञानरूपी जे घन अंधकार तेना समूहने नाश करनारो, तथा " सुरगणनरिंदमहिअस्स " केहेतां चार प्रकारना देवनिकायोथी तथा चक्रवर्चिउथी पूजाएलो, तथा " सीमाधरस्स " केहेतां मर्यादाने धारण करनारो एवो जे श्रुतधर्म तेने " वंदे " केतां हुं नमस्कार करुं हुं. वली ते श्रुतधर्म केवो ? तो के, पप्फो-

“હિયમોહજાલસ્સ” કેતાં નાશ કરેલ છે, મિથ્યાત્વાદિક જાલ જેણે ઘડો.
 ધર્મી રીતે શ્રુત ધર્મને વંદન કરીને, હવે તેનાજ ગુણો કહે છે.

જાઈ જરામરણ સોગ પણા સણસ્સ
 કહ્લાણ પુરુલ વિસાલ સુહાવહસ્સ ॥
 કોદેવદાણવનરિંદ ગણચિચ્ચસ્સ
 ધમ્મસ્સ સારમુવલ્લપ્પ કરે પમાયં ॥ ૧ ॥

“ધમ્મસ્સસારં” કેતાં શ્રુત ધર્મના સારને, “ઉવલ્લપ્પ” કેતાં મેલવીને
 “કઃ” કોણ સચેતન પ્રાણી, “પમાયં” કેતાં પ્રમાદને “કરે” કેતાં શ્રા
 વરે? હવે તે શ્રુતધર્મ કેવો? તો કે, “જાઈજરામરણ સોગ પણાસણસ્સ”
 કેતાં જન્મ, જરા, મરણ અને શોકનો નાશ કરનારો; તથા વહ્લી કેવો!
 તો કે, “કહ્લાણ પુરુલ વિસાલ સુહાવહસ્સ” કેતાં આરોગ્યરૂપ જે પુ
 રુલ અને વિશાલ સુખ, તેને ધારણ કરનારો; વહ્લી તે શ્રુત ધર્મ કેવો!
 તો કે “દેવદાણવનરિંદ ગણચિચ્ચસ્સ” કેહેતાં દેવ, દાનવ, અને ચક્રવ
 ર્તિનના સમૂહોથી પણ પૂજાયેલો. ઇવા શ્રુતધર્મના સારને મેલવીને કોણ
 પ્રમાદ કરે?

સિદ્ધેમો પયઝનમો જિણમયે નંદીસયા સંજમે ।

દેવંનાગસુવન્નકિન્નરગણસ્સંજૂયજાવચ્ચિયે ॥

લોગો જત્ય પઈઠિયો જગમિણં તે લુક્ક મચ્ચાસુરં ।

ધમ્મો વહ્ચો સાસઠં વિજયચ્ચો ધમ્મુત્તરં વહ્ચં ॥

“જો” કેતાં શ્રે! લોકો “પયઝ” કેતાં તમો જુઝ? “સિદ્ધે” કે
 હેતાં સિદ્ધ ઇવો જે “જિણમયે” કહેતાં જિનમત તે પ્રત્યે નમો કહેતાં
 નમસ્કાર કરો? કેમ કે તેમ કરવાથી “નંદિ” કેતાં સમૃદ્ધિ થાય છે,
 તેમ “સયા” કહેતાં હમેશાં “સંજમે” કહેતાં તે ચારિત્રનેવિષે પણ
 પ્રવૃત્ત થાઉં? હવે તે સંયમ કેવું તે કહે છે. “દેવંનાગ સુવન્નકિન્નરગણસ્સ”
 જૂથ જાવચ્ચિયે” કહેતાં દેવતા દેવધરણાદિક નાગકુમારો, “સુપર્ણ” ક
 હેતાં ગરુડો, “કિન્નર” કેતાં વ્યંતર વિશેષો, અને ઉપલક્ષણથી ધાકીના
 પણ દેવોયે કરીને ઉત્તમ પ્રકારના જાવેં કરીને પૂજાણું, વહ્લી જે જિનમતમાં

लोक केहेतां ज्ञान अने आ जगत् पण अटखे प्रण लोकमां रहेता मनुष्य, देव अने असुरो पण प्रतिष्ठित थयेला ठे, एवी रीतनो जे श्रुतधर्म ते "वद्वत्" कहेतां वृद्धि पामो? ते पण केवी रीतें वृद्धि पामो? तो के, "सासत्" कहेतां कोइ दहाडे पण स्वखना न पामे एवी रीतें वृद्धि पामो? अने वल्ली "विजयत्" कहेतां जय थकी, "धम्ममुत्तरं" कहेतां चारित्र धर्मोत्तर पण "वद्वत्" कहेतां वृद्धि पामो?

हवे श्रुतधर्मना वंदनमाटे कायोत्सर्गनो पाठ कहे ठे.

"सुअस्सजगवत्तं करेमि काठस्सग्गं" कहेतां श्रुत पटखे प्रवचन जगवंतने निमित्ते कायोत्सर्ग करुं तुं पठी आगमनी पेठेज "अप्पाणं बोत्तिरामि" सुधिनो पाठ जणवो.

एवी रीतें आगमनी पेठेज कायोत्सर्ग पाळीने श्रुतनी स्तुतिनो पाठ जणे.

पठी अनुष्ठानपरंपराना फलजूत जे सिद्ध जगयानो, तेंठने नमस्कार करवामाटे नीचे प्रमाणे पाठ जणे.

सिद्धाणं बुद्धाणं, पारगयाणं परंपरगयाणं ॥

लोअग्गमुवगयाणं, नमो सयासयसिद्धाणं ॥ १ ॥

"सिद्धाणं" कहेतां कर्मदायपी सिद्ध थण्ळा वंम के केटळाको कर्म सिद्ध पण कहेवाय ठे; जेम के सहजगिरिसिद्ध, कोइना शिरप्या विनाज खेती, वेपार आदिक शिर्यो हतो ते कर्मसिद्ध कहेवाय, बोकासबंध-कीयें आचार्यना उपदेशपी शिष्यकळा जाणी हत्ती, माटे ते शिष्यसिद्ध कहेवाय, आर्यखपुट विद्यासिद्ध हतो. स्तंजाकर्षक मंत्रसिद्ध हतो, योग अने औपधिर्मां सिद्ध होवापी आर्यसमित् योगसिद्ध कहेवातो, गौतम स्वामी आगमसिद्ध हता, मम्मण शेठ अर्पसिद्ध हतो, स्तुटिक पात्रा-सिद्ध हतो. अजयकुमार अजिग्रायसिद्ध हतो, दटप्रदारी तपःसिद्ध हतो; पण मरुदेवा माता कर्मदायसिद्ध हतां. माटे कर्मादिनिश्चोने दूर करवा माटे "बुद्धाणं" एवो पाठ ठे अने तेनो अर्थ एवो के, ध्यानरुपी निद्रामां रहेलुं जगत् उंपते ठेते पोते जीवादिक तत्त्वोने जाणवारा; वल्ली ते जिनेश्वर पेया? तो के "पारगयाणं" बेनां संसारकूपी पहांचेला ते पण पेयी रीतें? तो के "परंपरगयाणं"

નકોની શ્રેણિનાં અનુક્રમ થકી, અથવા કર્મદાયકી ઉપશમ આદિકની સામગ્રીથી, એટલે સમ્યગ્દર્શન તથા સમ્યગ્જ્ઞાન, અને તેથી સમ્યક્ ચારિત્ર એવી રીતની શ્રેણીથી મોઢેં ગણા, એવા. વલી તે પ્રજુ કેવા ? તે કે, “લોશ્રગ્ગમુવયાણ” કહેતાં લોકના અગ્રજાગપ્રત્યે પ્રાપ્ત થયેલા, એવા. “સર્વ સિદ્ધાણ” કહેતાં પંદર પ્રકારના સિદ્ધો પ્રત્યે, હવે તે પંદર પ્રકારના સિદ્ધો કયા ? કયા ? તે નીચે દેખાડે છે.

પેહેલા “તીર્થસિદ્ધા” કહેતાં ચતુર્વિધ શ્રમણસંઘની उत्पत्ति હોય છે જે સિદ્ધ થાય, તે તીર્થસિદ્ધો જાણવા; ધીજા “અતીર્થસિદ્ધા” કહેતાં તીર્થની उत्पत्ति હજૂ થઈ ન હોય, તે પેહેલાં મહાદેવા માતા આદિકની પેઠે જે સિદ્ધ થાય, તે અતીર્થસિદ્ધો કહેવાય. ત્રીજા “તીર્થકરસિદ્ધા” કહેતાં તીર્થકરણું જોગવીને જે સિદ્ધ થાય, તે. ચોથા “અતીર્થકરસિદ્ધા” એટલે સામાન્ય કેવલીપણામાં રહીનેજ જે સિદ્ધ થાય તે. પાંચમા “સયંબુદ્ધસિદ્ધા” કહેતાં પોતાની મેલેજ ધોધ પાર્શ્વ જે સિદ્ધ થાય તે. ઠાઠા “પ્રત્યેકબુદ્ધસિદ્ધા” કહેતાં પ્રત્યેકબુદ્ધ થઈને જે સિદ્ધ થાય તે. સાતમા બુદ્ધ્યોધિતસિદ્ધા કહેતાં, આચાર્યના ઉપદેશથી જે સિદ્ધ થયા હોય તે. આઠમા સ્ત્રીલિંગે સિદ્ધ થયેલા; નવમા પુરિષિંગે સિદ્ધ થયેલા; દશમા નપુંસકલિંગે સિદ્ધ થયેલા, અગ્યારમા સક્લિંગે સિદ્ધ થયેલા, બારમા પરલિંગે સિદ્ધ થયેલા, તેરમા અદ્વિલિંગે સિદ્ધ થયેલા, ચૌદમા એકાકી સિદ્ધ થયેલા, તથા પંદરમા, એક સમયમાં જે એકમો જાત સિદ્ધ થાય છે, તે અનેક સિદ્ધો જાણવા.

એવી રીતે સામાન્યપણાથી સર્વે સિદ્ધોને નમસ્કાર કરીને, ગતરીક ના ટગકારી પણ શ્રી ધીશ્વરજીની સ્તુતિ કરે છે.

જો દેવાણવિદ્યો, જં દેવા ધંજલિનમંસંતિ ॥

તં દેવદેવમદ્વિયં, શિરમા વેદ મહાવીરં ॥ ૭ ॥

“જો” કેતાં જે મહાવીર પ્રજુ, “દેવાણવિદ્યો” કહેતાં દેવોના પુત્ર જે દેવ છે. તથા “જં” કેતાં જેમને “દેવા” કેતાં દેવનાર “વિદ્યો” કેતાં વિનશ્ચી હાય જાંદોને, “નમંસંતિ” કહેતાં નમસ્કાર કરે છે. તથા “દેવદેવમદ્વિયં” કેતાં દેવોથી પણ પૂજાપાત્રા, આ

महावीरं " कहेतां महावीर प्रजुने हुं " शिरसा " कहेतां मस्तकें करी-
ने " वंदे " कहेतां नमस्कार करुं हुं.

एवी रीतें स्तुति करीने, परोपकार माटे, तथा पोताना जावनी वृ-
द्धिमाटे फल देखाडवापूर्वेक पाठ जणे ठे.

इकोवि नमुकारो, जिणवर वसदस्स वद्धमाणस्स ॥

संसारसागराउ, तारेइ नरंव नारीं वा ॥

" जिणवरवसदस्स वद्धमाणस्स " कहेतां रूपजदेव प्रजु, तथा वर्ध-
मान प्रजुने करेखो, " इकोविनमुकारो " कहेतां एकज नमस्कार, " न-
रंव नारींवा " पुरुष अथवा स्त्रीने " संसार सागराउ कहेतां संसाररू-
पी समुद्रची " तारेइ " कहेतां तारे ठे.

हवे उपरशिवाय धीजी पण स्तुति केटखाको घोखे ठे, ते नीचे प्र-
माणे जाणवी.

उज्झतसेलसिहरे, दिस्कानाणं निसिद्धिया जस्स ॥

तं धम्मचक्रवर्द्धि, अरिछनेमिं नमंसामि ॥

चत्तारिअरुदसदो, अ वंदिआ जिणवरा चउवीसं ॥

परमठनिविअठा, सिद्धा सिद्धिं मम दिसंतु ॥

" उज्झतसेलसिहरे " कहेतां गिरनार पर्यंतना शिरपर " जस्स "
कहेतां जेनां " दिस्का, नाणं, निसिद्धिया " दीक्षाकट्याणक, ज्ञानक-
ट्याणक, तथा मोक्षकट्याणक थण्ळां ठे; " तं धम्मचक्रवर्द्धि " कहेतां
धर्मना चक्रवर्ति एवा ते " अरिछनेमिं " कहेतां अरिछनेमिने " नमं-
सामि " कहेतां हुं नमस्कार करुं हुं. तथा अष्टापद पर्यंतपर रदेळा घा-
र, आठ, दस, अने बे, एम मली घोवीशे जिनेश्वरोने मे वांया, तथा
एवा सिद्ध प्रजुठ मने पण सिद्धि थापो ?

एवार पठी नीचे प्रमाणे पाठ घोखो.

" वेयावद्यगराणं, संतिगराणं, सम्मदिठि समादिगराणं, करेमि काठस्सग्गं "

" वेयावद्यगराणं " कहेतां, प्रवचननी वेयावद्य करनारा, तथा " सं-
तिगराणं " कहेतां शांतिना करनारा, तथा " सम्मदिठिसमादिगराणं "
कहेतां सम्यग्दृष्टिमां समाधि करनारा, एवो बोधुख यद्द तथा अग्रति-

ચક્રા દેવી, ઇત્યાદિકને નિમિત્તે “ કાઠસ્તગ્ગં કરેમિ ” કહેતાં હું કા-
યોત્સર્ગ કરું.

પઠી મુક્તાસુક્તિ મુદ્રાયેં કરીને નીચે પ્રમાણે પાઠ જણે ઠે.

જયવીયરાય જગગુરુ, હોઝ મમ તુહપજાવઠં જયવં ॥

જવનિવઠં મગ્ગાણુસારિઆ, ઇઠ્ઠફલસિદ્ધિ ॥

લોગવિરુદ્ધ્યાનં, ગુરુજણપૂઆ પરત્થકરણં ચ ॥

સુહગુરુજોગો તથયણ, સેવણા આજવમખંડા ॥

હે જગત્ના ગુરુ વીતરાગ, તમો, જય પામો ? તથા હે જજવન્ !
તમારા પ્રજાવચ્ચી જવચ્ચી મને નિવૃત્તિ થાઈ ? તથા તમારા પ્રરૂપેલા માર્ગ
પ્રત્યે, મારું અનુસરવાપણું થાઈ ? ઇઠ્ઠિત ફલની સિદ્ધિ થાઈ ? લોકવિ-
રુદ્ધ કાર્યનો ત્યાગ થાઈ ? ગુરુજનની પૂજા થાઈ ? (અહીં ગુરુવર્ગ
માતાપિતાદિકનું પણ ગ્રહણ કરવું) સત્વાર્થનું કરવાપણું થાઈ ? ઉત્ત-
ચારિત્રયુક્ત આચાર્યનો સંગમ થાઈ ? તથા એવા આચાર્યનાં વચનોની સે-
વા મલો ? અને તે પણ ઠેક મારો સંસાર હોય, ત્યાંસુધિ અખંડિતપણે મલો !

एषी रीतें सघलो चैत्यवंदननो विधि कह्यो.

हवे त्वारवाद शुं करवुं ? ते कहे ठे.

ततोगुरूणामभ्यर्णे, प्रतिपत्तिपुरःसरं ॥

विदधीत विशुद्धात्मा, प्रत्याख्यानप्रकाशनं ॥ ૧૭૪ ॥

અર્થ:- તેવાર પઠી ત્યાં દેવવંદન માટે આવેલા, અર્થાત્ સ્નાનાદિક
જોવા માટે, અથવા ધર્મકથા માટે ત્યાં સ્થિર રહેલા એવા ગુરુની પાસે
ઉચિતપણાથી જણ, શુદ્ધચિત્તથી પોતાના પ્રત્યાખ્યાનનો પ્રકાશ કરવો. કેમકે
પ્રત્યાખ્યાન ત્રણ પ્રકારનું ઠે, આત્મસાદ્ધિકં, દેવસાદ્ધિકં, અને ગુરુસાદ્ધિકં.

ઉપરના શ્લોકમાં જે “ ઉચિતપણાથી ” એવું પદ કહ્યું, તે ઉચિતપણું
હવે જે શ્લોકોથી દેखाડે ઠે.

अभ्युत्थानं तदा लोके, ऽजिन्यानं च तदागमे ॥

शिरस्यंजलिसंश्लेषः, स्वयमासनदौकनं ॥ ૧૭૫ ॥

आसनानिग्रहोन्नक्त्या, वंदना पर्युपासनं ॥

तद्यानेऽनुगमश्चेति, प्रतिपत्तिरियं गुरोः ॥ १२६ ॥

अर्थः— गुरुने जोतांज संच्रमपूर्वक आसनपरधी उजायवुं; तेठनां आ-
वतां पोतें सामा जवुं, तथा मस्तकपर हाथ जोडी “ नमो खमासमणा-
णं ” एवो पाठ जणवो. तथा पठी पोतानी मेखेज तेमने वेसवामाटे
आसन आपवुं; तथा जक्किथी आसनपर वेसवाने आग्रह करवो. तथा
पठी पचीश आवश्यकथी विशुद्ध एवुं वंदन करवुं; तथा गुरु वेसे, त्यारे
तेमनी सेवा करवी; ते जाय त्यारे तेमनी पाठल केटखांक पगळां जवुं;
एवी रीतनी गुरुनी उचितता सांचववी. तथा तेमनी पासे धर्मदेशना
पण सांचववी.

ततः प्रतिनिवृत्तः सन्, स्थानं गत्वा यथोचितं ॥

सुधीर्धर्माविरोधेन, विदधीतार्थचिंतनं ॥ १२७ ॥

अर्थः— त्यांथी पाठा वली, पोतपोताने उचित एवां स्थानकप्रत्ये जइ
उत्तम बुद्धिवाला माणसें, जेम धर्मने विरोध न आवे, तेम धन कमावा-
माटेनो विचार करवो.

ततो माध्याह्निकीं पूजां, कुर्यात् कृत्वा च जोजनं ॥

तद्विधिः सह शास्त्रार्थ, रहस्यानि विचारयेत् ॥ १२८ ॥

अर्थः— ते वार पठी मध्याह्न काळनी श्री जिनेश्वर प्रजुनी पूजा करी-
ने, तथा त्यारवाद जोजन करीने, शास्त्रोना जाणनाराळनी साथे मल्लीने
शास्त्रना अर्थोनां रहस्यो (तात्त्विकमर्मो) नो विचार करवो.

ततश्च संध्यासमये, कृत्वा देवार्चनं पुनः ॥

कृतावश्यककर्मा च, कुर्यात्स्वाध्यायमुत्तमं ॥ १२९ ॥

अर्थः— ते वार पठी संध्याकाळे फरीने देवपूजा करीने, तथा पठी प-
डिकमणुं करीने उत्तम प्रकारें स्वाध्याय करवो.

टीकाः— जे माणसने वे वखत जमवानी इच्छा होय, तेणें विकल व-
खतनी अंतर्मुहूर्च पेदेखां जोजन करीने संध्या वखते पातुं त्रीजीवार दे-
वपूजन करवुं. तथा तेवार पठी साधु समीपें जइ, उचित स्थानकपर र-

વકધર્મનું, “જં ક્ષંડિયં” કહેતાં જે ક્ષંડિત કર્યું હોય, “જં વિરાહિયં” કેતાં જે વિરાધન કર્યું હોય, “તસ્મિન્મિથામિ હુક્કડં” કહેતાં તે સપચાં અતિચારોને હું મિથ્યા હુઃકૃત કરું તું. પઠી શિષ્ય ફરીને જરા નમાવીને, માયામદથી રહિત થયો થકો અતિચારની શુદ્ધિમાટે પ્રમાણે સૂત્ર જાણે.

“સઘસસઘિ દેવ દેવસિય હુચ્ચિંતિય હુજ્જાસિઅ હુચ્ચિઠિય ઇજ્ઞા રેણ સંદિસહ”

પદ્યું કહી શિષ્ય મોન રહે, ત્યારે ગુરુ કહે, કે, “પઢિકમહ” ત શિષ્ય કહે કે, “ઇઠં ઇઘામિ” પઠી “અપ્રુઠિઠ” નો પાઠ શિષ્ય ક “અપ્રુઠિઠિ અપ્રિંતર દેવસિઅં ક્ષામેમિ” કહેતાં હું દિવસની દર થપ્લા અતિચારોને કમાવવાને તૈયાર થયેલો તું પઠી ગુરુ કહેશે “ક્ષામેહ” ત્યારે શિષ્ય કહેશે કે “ઇઠં ક્ષામેમિ” એમ કહી પૃષ્ઠીત પર સ્પર્શ કરીને, તથા મુહુપત્તિથી મુલ્લ ઢાંકીને નીચે પ્રમાણે પાઠ કરે “જં કિંચિઅપત્તિયં” થી માંડીને “તસ્મિન્મિથામિ હુક્કડં” મુધિ પાઠ જાણે તેનો અર્થ નીચે પ્રમાણે જાણવો.

જે કંઈ આપના સંવંધમાં મને, અને મારા સંવંધમાં આપને, આહાર માં, પાણીમાં વિનયમાં, વૈયાવઘમાં, આલાપમાં, સંલાપમાં, ઉચ્ચાસનમાં, સમાસનમાં, વઘે ઘોલવામાં, આપના ગયાવાદ વિશેષ ઘોલવામાં, આપને અપ્રીતિ, અથવા પરપ્રીતિ, થઈ હોય, અથવા જે કંઈ મારો વિનય સૂચ અથવા ઘાદર પ્રણટ થયો હોય, અને તે આપ જાણતા હો, અને હું નહીં જાણતો હોઉં, તેનો હું “મિથ્યાહુઃકૃત” દેઉં તું.

હવે તે પ્રતિક્રમણ વે પ્રકારનું, પેહેલું ધ્રુવ, અને ધીજું અધ્રુવ. જરા અને ઈરવતમાં પેહેલા અને ઠેઠા તીર્થકરોના તીર્થમાં, અપરાધ ધાર અથવા ન થાય, તો પણ વઘે વસ્ત પઢિકમણું કરવું, તે ધ્રુવ અને ધારીના ધાવીશ તીર્થકરોનાં તીર્થોમાં, તથા મદાવિદેહમાં તો કારણ પછે પ્રતિક્રમણ કરવું, તે અધ્રુવ જાણવું.

હવે કાપોત્સર્ગનું સ્વરૂપ કહે વે.

તે કાપોત્સર્ગનાં વે જોડો જાણવા, એક ચેટાનો, અને ધીજો અનિવ વનો. ચેટાનો પદ્યે ગમનાગમાદિકમાં ઇયાંવધી પઢિકમણામાં કારણ વે

તે; અને અગ્નિજવનો ઘટલે ઉપસર્ગને જીતવામાટે જે કરાય છે, તે. હવે ચેષ્ટા કાયોત્સર્ગ, આઠ, પચીશ, સત્તાવીશ, ત્રણસેં, પાંચસેં, અને એક હજારને આઠ શ્વાસોશ્વાસનો ધાય છે. અને અગ્નિજવકાયોત્સર્ગ તો વાહુવલિની પેટે મુદૂર્ત્તથી માંડીને સંવત્સરસૂધિ કરાય છે. તે કાયોત્સર્ગના ત્રણ જોડો છે, ઝાઝા રહીને, વેઠાં વેઠાં, અને સુતાં સુતાં, એવી રીતે ત્રણ પ્રકારે તે કાયોત્સર્ગ કરાય છે, અને તેડના દરેકના પણ ચાર ચાર જોડો છે.

હવે તે કાયોત્સર્ગે એકવીશ દોપરહિત કરવો. તે એકવીશ દોપો નીચે પ્રમાણે જાણવા.

ઘોડાની પેટે એક પગ જરા ઝંચો કરીને કાયોત્સર્ગ કરવો, તેને પેદે-લો ઘોટકદોષ જાણવો. પવનથી ચલાયમાન થયેલી લતાની પેટે શરીર કંપાવીને જે કાયોત્સર્ગ કરવો, તેને ઘીજો લતાદોષ જાણવો, ધંજાને શ્વલંચીને કરવો, તેને ઘીજો સ્યંજદોષ જાણવો. ઝીંતને અઠંગીને કરવો, તેને ચોથો કુહ્યદોષ જાણવો. માલપર મસ્તક અઠંગીને કરવો, તેને પાંચમો માલદોષ જાણવો. ગુહ્યદેશપર હાથ રાખીને કરવો, તેને ઠ-ઠો શઘરીદોષ જાણવો. કુલછીની પેટે મસ્તક નીચે નમાવીને કરવો, તેને સાતમો વધૂદોષ જાણવો. પગ પોહોલા કરીને, અથવા પગો મેલવીને જે કરવો, તેને આઠમો નિગડદોષ જાણવો. નાજિની ઉપરથી ઠેક ધું-ટણસુધી ઘોલપટ્ટો ઘાંધીને કરવો, તેને નવમો લંબોત્તર દોષ જાણવો. દંશ (નાંસ) આદિકને દૂર કરવા માટે, અથવા અજ્ઞાનથી ઠેક સ્તન સુધિ ઘોલપટ્ટો ઘાંધીને કરવો, તેને દશમો સ્તનદોષ જાણવો. પગની ત-લીઝં મેલાવીને, તથા આગલના ખાગો ટુટા રાખીને, અથવા આગલના ખાગો મેલાવીને, અને તલીઝં ટુટી રાખીને જે કરવો, તેને અગ્યારમો શકટોર્ડિકા દોષ જાણવો. સાધવીની પેટે કપડાંથી શરીરને ઢાંકીને જે કરવો, તેને બારમો સંયતિદોષ જાણવો. રજોહરણને અગાડી કરીને કરવો, તેને ત્રીસમો સ્તન દોષ જાણવો. ઘીજા આચાર્યોના મત પ્રમાણે ઘોડાની પેટે ઝંચું નીચું મસ્તક કરવું, તેને ચતુર્થ દોષ કહેલો છે. કાગ-ડાની પેટે આમ તેમ આંહો ચલાવીને દિશાઝં તરફ જોવું તેને પંદરમો વાયસદોષ જાણવો. ઘોલપટ્ટો સંવરીને કરવો, તેને પંદરમો કપિત્થદોષ જાણવો. જૂત ખરાયેલાની પેટે મસ્તક કંપાવીને જે કરવો, તેને સોલમો

શીર્ષોત્કંપિતદોષ જાણવો. મુંગાની પેટે અંપ્રગટ શબ્દો વોલીને સત્તરમો મૂકદોષ જાણવો. આલાપક ગણવામાટે આંગલીઝં રવો, તેને અઢારમો અંગુલીદોષ જાણવો; વ્યાપારાંતરને નિરૂપણ માટે ઝુકુટીની સંજ્ઞા કરીને જે કરવો, તેને ઝંગળીશમો વૃદ્ધોષ દારુપીનારની પેટે, વડવડ શબ્દ કરીને જે કરવો, તેને વીશમો દોષ જાણવો. (દારુડીયાની પેટે ધૂર્ણયિમાન થઈ કરવો તેને વા. જાણવો, એમ પણ કેટલાક આચાર્યોનો મત છે.) હોઠ હલાવીને જે રવો, તેને એકવીશમો અનુપ્રેક્ષાદોષ જાણવો.

હવે પ્રત્યાખ્યાનનું સ્વરૂપ કહે છે.

પ્રત્યાખ્યાનના બે ખેદો જાણવા, મૂલગુણરૂપ અને ઉચ્ચગુણરૂપ ગુણો ઇટલે યતિયોનાં મહાવ્રતો, તથા શ્રાવકોનાં અણુવ્રતો, અને ગુણ ઇટલે યતિઝંનાં પિંડવિશુદ્ધિ આદિક, તથા શ્રાવકોનાં શિષ્ય શિષ્ય જાણકાર એવા ગુરુની પાસે પ્રત્યાખ્યાન કરે. તેના પણ ચાર જાણવા; બન્ને જાણકાર હોય, તે પેહેલો જાંગો, ગુરુ જાણકાર અને અજ્ઞાની એ વીજો જાંગો, શિષ્ય અને ગુરુ બન્ને અજ્ઞાની એ ત્રીજો, ગુરુ અજ્ઞાની અને શિષ્ય જાણકાર એ ચોથો જાંગો જાણવો. તે પ્રત્યાનના નોકારસી, પોરસી ગંઠસી મુઠસી આદિક દશ ખેદો જાણવા.

નોકારસી ઇટલે સૂર્ય ઝગ્યાપઠી, નવકારગણી પ્રત્યાખ્યાન પાલ પૌરુષી ઇટલે પુરુષપ્રમાણ ઠાયાસુધિના કાલસુધિ પ્રત્યાખ્યાન પાલ મેઘ આદિકથી જો તે ઠાયાની સ્વર ન પડે, તો સાધુનાં વચનથી, વા સર્વ સમાધિની પ્રતીતિથી કદાચ તે પૌરુષીથી પહેલાં પણ જોજન રવામાં દોષ નથી; પણ જો સ્વર પડે તો, અર્ધ જમતાં પણ જોજન કરવું, અને પઠી પૌરુષી થયા વાદજ જમવું. અને તેમ જાણતાં ઠતાં જન કરે તો જંગ થયો જાણવો. તથા દિવસના અર્ધજાગસુધિનું જે પ્રત્યાખ્યાન, તે “સાહુ પૌરુષી” પ્રત્યાખ્યાન જાણવું. એકજ વલત, વા એકજ આસનપર વેસીને જમવું, તે એકાસન જાણવું. તથા મુલ હાથ શિવાય, વીજાં અંગોપાંગ હસાવ્યા વિના જે જોજન કરવું, તે સ્થાન જાણવું. ઘૂત આદિક વિગયોથી રહિત જે એક વલતનું જોજન આચામ્લ જાણવું. ત્રિવિધ અથવા ચતુર્વિધ આદારનું જે પચ્ચાણ, તે

ઠા અથવા ઉપવાસ જાણવો દિવસના ઠેહા જાગે અથવા જવના ઠેહા
ને જે પ્રત્યાખ્યાન કરવું, તે ચરમ પ્રત્યાખ્યાન જાણવું. ગાય, જૈંસ, ઘ-
રી, ઇંટણી, અને ગાડરનાં દૂધ, તથા ગાય, જૈંસ, ઘકરી, અને ગાડરનું,
ખણ, ઇંટણીનાં દૂધનું માખણ થતું નથી. તથા તલ, અલસી, ફલટ,
ને સર્પવનું તેલ, પિંડ અને ડ્રવરૂપ ગોલ, કાદ, અને પિષ્ટથી ઉત્પન્ન થ-
તું મય, માદિક, કૌતિક, અને જમરા સંવંધિનું મય, જલચર, લેચર,
ને સ્થલચર સંવંધિનું માંસ; અથવા ચર્મ, રુધિર, અને માંસ એ ત્રણ જો-
પણ જાણવા. તથા પચાસ એ દશ પ્રકારનાં પચ્ચાણથી વિગયનું પ-
લાણ ધાય છે.

પૃથ્વી રીતે ગંઠસી, વેદસી આદિક પચ્ચાણો જાણવાં.

પૃથ્વી રીતે આવશ્યક કર્યા પઠી,

ન્યાય્યઃ કાલસ્તતો દેવ, ગુરુસ્મૃતિપવિત્રિતઃ ॥

નિજામલ્પામુપાસીત, પ્રાયેણાત્રહ્મવર્જકઃ ॥ ૨૩૦ ॥

અર્થઃ— રાત્રિનો પેહેલો પોદોર, અથવા અરધી રાત્રિસુધિ સ્વાધ્યાયા-
ક કર્યા ઘાદ, દેવગુરુના સ્મરણથી પવિત્ર થઈને, પટલે ચડસરણ આ-
ક જળીને, પ્રાયઃ મૈથુનરહિત, અલ્પ નિદ્રા શ્રાવકેં કરવી.

નિદ્રાઘેદે યોપિદંગ, સતત્વં પરિચિંતયેત્ ॥

સ્થૂલજ્જાદિસાધૂનાં, તન્નિવૃત્તિં પરામૃશન્ ॥ ૨૩૧ ॥

અર્થઃ— રાત્રિવિત્યા ઘાદ, નિદ્રા ડહતે ઠટે, સ્થૂલજ્જાદિક સાધુર્ણ-
મ સ્ત્રીર્ઠનો ત્યાગ કર્યો છે; તેનો વિચાર કરતાં થકાં, સ્ત્રીર્ઠનાં અંગોનું
રૂપ વિચારવું.

તે સ્થૂલજ્જાદીનું ચરિત્ર નીચે પ્રમાણે જાણવું.

પ્રક પાટલીપુત્ર નામેં ઉત્તમ નગર છે; ત્યાં ઠલુંડ પૃથ્વીનો રાજા, તથા
ઝદ્દીનો તો જાણે પતિજ હોય નહીં, પવો, તથા નાશ કરેલ છે, વૈરીરૂ-
પી કંદ જેણે પવો નંદ નામેં રાજા હતો; તેને ઝદ્દીના તો આવાસ સર-
ગ્રો, તથા બુદ્ધિનો તો ખંડાર, પવો શકટાલ નામેં મંત્રી હતો. તેને, વિ-
તય આદિક ગુણોનો તો સ્થાનક સમાન, તથા અત્યંત તીવ્ર બુદ્ધિવા-
નો, તથા ચંદ્ર સરસી ઉત્તમ કાંતિવાલો, સ્થૂલજ્જા નામેં મોટોપુત્ર હતો.

तथा जकिमंत, अने नंद राजाना हृदयने अत्यंत आनंद आपनारा
शीपेचंदन सरस्वो, बीजो तेने श्रीयक नामें पुत्र हृतो. ते शेहेरमां रूप
शोजाथी उर्वशी सरस्वती, तथा वश करेस ठे, जगतनां पण चितो जे
एवी, तथा कामदेवने जीवाडवानी तो ओषधिरूप एवी कोशा नामें वेष्ट
हती. तेणीने घेर, विविध प्रकारना जोगो जोगवतो थको, तथा तेणीने
ज हमेशां तन्मन यज्ञे, स्थूलजज्ञ त्यां घार वर्षोसुधि रखो. श्रीयक
नंदराजानुं जाणे बीजुं हृदयज होय नहि, एवी रीतें अत्यंत विश्वास
प्र यज्ञे, राजानो अंगरहाक थयो.

हचे तेज नगरमां कवि, वादी, वैयाकरणी त्रिगेरेमां शिरोमणि सा
खो वररुचि नामें एक मोटो ब्राह्मण रहतेतो. ते वररुचि हमेशां ना
नयां उत्तम एकसोने आठ काव्यो पोते पोतानी मेसे बनायीने राजानी
स्तुति करवा लाग्यो. आ मिथ्यादृष्टि ठे, एम जाणीने मंत्रीए ते वररुचिनी
बोड दहाडो पण प्रशंसा करी नही, तेथी राजा तेनापर जो के तुष्ट थो
हृतो, तो पण तेने दान थापतो नही. पती वररुचियें पोताने दान नही
मग्नानुं कारण जाणीने तेणे मंत्रीनी स्त्रीनुं आराधन करवा मांजु. पती
एक दहाडो ते मंत्रीनी स्त्रीयें लुशी यज्ञे तेने कणुं के, तारे जे का
बायें होय, ते मने कहे ? एवारे तेणें कणुं के, तमारो शामी मारा का
पतीनी राजा पायें प्रशंसा करे, एतकुं मारे जोड्ये छीयें. पती तेणीए ते
ना ठगोथयी ते दान पोताना शामिने कही, एवारे मंत्रियें कणुं के. ते
मिथ्यावर्षी ठे, माटे तेनी प्रशंसा कृं बी रीतें करी शक ? पती तेणीए
ते आग्रह करवायी मंत्रियें ते दान कयुज करी. केम के, अंध, स्त्री, का
सह, तथा मूर्खनो आग्रह दुष्प्रयत्न ठे. पती ते वररुचि एवारे राजा
दामे थारी काव्यो बोधवा लाग्यो, एवारे मंत्रियें तेनी प्रशंसा करी; कां
तेथी राजाये दान मंजुष्ट यज्ञे, तेने एकसो ते आज सोनामांदांते आ
वा; केम के, राजाने ते माननीय होय, तेनी अनुहस एवी पाणीथी वा
ई विज मंडे ठे. पती तो राजा तेने हमेशां एकसो आज सोनामांदांते
देवा लाग्यो, एवारे मंत्रियें राजाने कणुं के, आ आप कृं कां ठे ? ए
रे राजाने कणुं के, कणुं ते करेथी तेनी प्रशंसायीत कृं तेने दहे कृं
म हे जे लाग्यो लागेते तेने आपनां होठ, तो पंडेप्रांते तेने जामाट

हि आपत ? त्वारे मंत्रियें कछुं के, में कंइ तेनी प्रशंसा करी नथी, पण आपनां करेखां काव्यो उत्तम ठे, एम में प्रशंसा करी ठे. त्वारे राजा-ए कछुं के, ते ब्राह्मण चीजानां करेखां काव्यो, अही पोतानां तरिके खे-खावीने स्तुति करे ठे, ते घावतनी खातरी शुं ? त्वारे मंत्रिये कछुं के, आ ब्राह्मण जे काव्यो घोखे ठे, ते काव्यो तो ठोकरीउं पण जाणे ठे, अ-ने तेनी हुं आपने आवती काले प्रजाते खातरी करावी आपीश.

हवे ते मंत्रिने, यद्वा, यद्दत्ता, चूता, चूतदत्ता, एणिका, वेणा, त-या रेणा, नामें सात महाबुद्धिमती पुत्रियो हती. तेउनी बुद्धि एवी हती के, पेहेली एकवार कहेखां याद राखी शके तेवी हती, तथा एवी रीतें ते सघली अनुक्रमें वे, प्रण, चार, पांच, ठ अने सातवार कहेलुं याद रा-खी शके तेवी हती. हवे ते मंत्री, ते साते कन्याउने पोतानी साथे धी-जे दिवसे राजानी पासे खेइ गयो, अने त्यां तेमने आढो पढ्ढो धंधा-धीने राखीयो. पठी वररुचि त्यां आवीने पोताना नवा घनाघेखा एकसो-ने आठ खोको घोली गयो; अने ते कन्याउं पण अनुक्रमें ते घोली देखाव्या. तेथी राजाए गुस्ते यह, वररुचिने दान आपवुं धंध कयुं, केम के मंत्रियोना उपायो निग्रह अनुग्रह करवामां समर्थज होय ठे.

हवे वररुचियें त्यांची जइने, गंगानदीमां एक यंत्र गोठव्युं, अने ते-नी अंदर एकसोने आठ सोनामोहोरोने लुगडामां धांधीने राखी. तथा पठी प्रजातमां गंगा नदीमां स्नान करीने, ते ते यंत्रने पगधी दापवा लाग्यो, अने तेथी ते सोनामोहोरोनी थेली उठलीने तेना हाथमां पड-वा लागी. एवी रीतें हमेशां तेम करवाची, खोको ते जोइने आधर्य पाम्या, तथा ते घात राजाए खोकोना मुखची सांजलीने मंत्रीने कही. त्वारे मंत्रीए कछुं के, जो एम होय, तो आपणे प्रजातमां त्यां जइ न-जरे जोइ खातरी करीशुं; राजाए पण तेम करवाने कबुख कयुं. पठी सं-ध्याकाले मंत्रिए एक गुप्तमाणसने नदीने कांठे तेनी तपास करवा मो-कल्यो, अने ते माणस पण पद्मीनी पेठे जेम कोइ जोइ शके नहि, तेम फाडीमां जराइने वेठो. पठी ते वखते वररुचि पण गुप्तरीतें त्यां जइ, न-दीना पाणीमां सोनामोहोरोनी थेलीराखीने, पाठो घेर गयो. पठी पेछा गुप्त पुरुषें तेना (वररुचिना) जीवित सरखी ते थेलीने खेइने, गुप्तरीतें

मंत्रिने आवीने सोंपी. पठी प्रजात काळे मंत्री पण ते येसी पोतानी
 ये गुप्तपणें राखीने, राजानी साथे गंगाने किनारे गयो, तथा ते वर
 वररुचि पण त्यां आव्यो. ते वखते ते मूढ वररुचि पण, राजाने जो
 आवेलो जाणीने, पोतानी उत्कृष्टतानुं मान लावीने, विस्तारसहित
 गानी स्तुति करवा लाग्यो. ते स्तुति कर्वावाद् तेणें पगधी यंत्र चलाव
 पण सोनामोहोरनी पोटली तो तेना हाथमां आवीने पडी न्हों; पठी
 ते हाथधी करीने ते पोटली शोधवा लाग्यो, पण न्हों जडवाधी मोन
 ह्यो. पठी मंत्रीश्वरे कणुं के, तारुं चापण तरिके राखेणुं ज्वय पण गं
 केम आपती नथी? के तारे आवी रीतें ते शोधवुं पडे ठे!!! माटे ह
 ठेवखीने तारी आ सोनामोहोरोनी येसी संज्ञाळ? एम कही मंत्रीम
 तेना हाथमां ते येसी आपी. ते सोनामोहोरोनी पोटली जोडने, तेन
 तो मृत्पुत्री पण वधारे विकट वशा थड पडी. पठी मंत्रीए राजाने क
 के, आ ठगारो ब्राह्मण लोकोने ठगवा माटे संध्याकाले अग्रे ते सोना
 मोहोरोनी येसी राखी जाय ठे, अने प्रजातें आवीने पाठी प्रहण क
 ठे. ते सांजसी राजाए कणुं आ कपट ठीक पकड्युं, एम कही आधर्ष
 प्रहृष्टित नयनोपासो यडने राजा पोताने घेर गयो. हवे वररुचि प
 मनमां द्रव्यां लावीने, पोतानुं घेर घालवानी इशा करवा लाग्यो, ता
 नेपी मंत्रीना घरनी राखसी वातो, मंत्रीनी एक दासीने मल्लीने पुगा
 लाग्यो. एक दहाडो ते दासीयें वररुचिने कणुं के, श्रीयकना सामादो
 रुतवमां मंत्री, राजाने पोताने घेर जमाडवानो ठे. अने ते दियो राजा
 पेट आववा माटे ते शत्रो नेपार करावे ठे, केम के, राजाउने ते पेट
 अत्यंत प्रिय होय ठे. हवे ठवने जाणनारा एवा ते वररुचि, ते वररुचो
 खाद खेडने, ठोकगांउने चणा आदिक आधीने शिगड्युं के, राजा एव
 जाणतो नथी के, शकटाय मंत्री पोताने (राजाने) मारीने श्रीयकने
 मारीए बेमाडवानो ठे. पठी ते ठोकगांउ तो ह्मेजा शेंद्रेमां जगाए
 मोए नेम घोडवा लाग्यां, ते वावनी लोकांना मुगरी राजाने मवा
 ररायी ते एव विचारवा लाग्यां के, ते वाव वावको, वाववा गिरी वेंगे
 मवा ते अदृश्यवाली वाव, ते वाणी जुनी पडली नथी. नेपी ते वावनी
 मवा ते अदृश्यवाली वाव, ते वाणी जुनी पडली नथी. नेपी ते वावनी
 मवा ते अदृश्यवाली वाव, ते वाणी जुनी पडली नथी. नेपी ते वावनी

पठी ते माणसें पण जेम हतो. तेम सघलो मंत्रिना घरनो वृत्तांत राजा-
ने कही संजलाव्यो. पठी सेवावखते मंत्रियें आवीने जेवो राजाने न-
मस्कार कयों के, तुरत राजाए क्रोधयी तेना सन्मुखपण जोयुं नहीं. मं-
त्रीयें तुरत राजानो जाव जाणी खेइ, घेर आवी श्रीयकने कहुं के, मा-
राविपे कंइक घुहं कोइयें राजाने समजाव्युं ठे. माटे आ आपणा कुलनो
अकस्मात् हाय धवानो बखत नजदीक आवी पहोच्यो ठे, पण जो हुं
कहुं तेम तुं करे, तो सर्व कुलनुं रक्षण थइ शके तेम ठे. माटे हवे ज्यारे
हुं राजाने नमन करूं, त्यारें तारे मारूं मस्तक ठेदी नाखवुं; अने पठी क-
हेवुं के, स्वामिनो अजक्त एवो पिता पण मारवानेज लायक ठे. माटे घ-
डपणधी मृत्युने योग्य थयेलो एवो हुं, जो आवी रीतें मृत्यु पामीश, तो
तुं मारा कुलएहनो स्तंजरूप थइने लांवा कालसुधि आनंद पामीश. ते
सांजली श्रीयक आंखोमां आंसु लावी कहेवा लाग्यो के, हे तात, आ-
वुं घोर कर्म तो, एक कसाइपण शुं करी शके खरो ? त्यारें मंत्रीश्वरें क-
हुं के, एवो एवो विचार करीने तो, तुं केवल वैरीना मनोरथोने संपूर्ण
करीश. माटे जेटलामां राजा कुटुंबसहित मने मारी नाखे नहीं, तेद-
लासुधीमां एक फक्त माराज नाशयी आखा कुटुंबनुं तुं रक्षण कर ? व-
ली हुं मुखमां तालपुट नामें जेर राखीने राजाने नमस्कार करीश, तेथी
मने हणवाधी तने पितृहत्यानुं पाप पण लागशे नहीं. पितानी एवी शि-
खामणधी तेणें ते अंगीकार कयुं, अने ते प्रमाणेज कयुं; आगामीकाल-
ना सुखमाटे बुद्धिमंतो पोताना नाश पर्यंत पण जयंकर कार्य करे ठे;
हवे ते जोइ राजाए श्रीयकने कहुं के, हे वत्स ! तें आ डुप्कर कार्य शुं
कयुं ? एवी रीतें राजाए संत्रमपूर्वक पृठवायी श्रीयकें कहुं के, ज्यारे
आपें मारा पिताने दोषित जाण्वा, त्यारें मारे तेमनुं मृत्यु करवुं पड्युं;
केम के चाकरोए तो स्वामिना चित्तने अनुसारेज वर्तवुं जोइयें. वली चा-
करो पोते ज्यांसुधि दोषोने जाणे, त्यांसुधिज तेउ तेना उपायमाटे वि-
चार करे, पण ज्यारे स्वामी पोतेज ते दोषोने जाणे, त्यारे तेमां चाक-
रें विचार करवा जेवुं होयज नहीं. पठी शकटाखनी सर्व थोर्ध्वदेहि-
कनी क्रिया कर्मावाद राजायें श्रीयकने प्रधानपदवी लेवा कहुं. त्यारें
श्रीयकें कहुं के, मारो एक पिता तुल्य स्थूलजज्ञ नामें मोटो जा-

इ ठे. अने पिताजीनी कृपाथी ते कोशा नामनी वेश्याने घेर
 जोगविलासो जोगवे ठे, अने तेम करतां तेने चार वर्षों बीती ग्या
 पठी. राजाये स्थूलजडने बोलावीने मंत्रीपदवी लेवाने तेने कहुं, के,
 तेनो विचार करीने, ते मंत्रीपदवी लेइश. त्यारे राजायें कहुं के, तुं
 जेज विचार करी लेजे? ते सांजली स्थूलजड अशोक वनमां जइ, पोत
 ना. मनसाथे विचारवा लाग्या के, जे माणसो थावा मंत्री आदिक
 कार्योंमां जोडाय ठे, ते लोको स्नान, जोजन, निद्रा आदिक सुखो
 नुजवी शकता नथी. वली तेवा कार्योंमां जोडायथी, पोताना अने
 राज्यनी चिंतामां पड्याथी, जरेला घडामां जेम पाणी, तेम स्त्री संबंधि
 खनो. तो अवकाशज मली शकतो नथी, वली सघला स्वार्थेने तजी
 फक्त राज्यकार्य करवाथी पण खल लोकोनो उपद्रव सहन करवो पडे
 माटे. पोताना शरीर अने डव्यना पण व्ययथी राज्यकार्य माटे ज्यारे
 त करियें त्यारें बुद्धिमान् माणसें पोताना आत्मामाटेज शामाटे यत्न क
 रवो जोइयें नही. एम विचारि तेणें पंचमुष्टिथी पोताना केशनो लो
 कयों, तथा रत्नकंबलना दारा कहाडीने तेनो उधो वनाव्यो. पठी महास
 खवान् एवा स्थूलजड मुनि तो, तुरत राजसत्तामां जइ, राजाने धर्मसा
 वेइ, कहेवा लाग्या के, में तो आ विचार कयों!!! पठी संसाररूपी ह
 थीपर. रोपयुक्त एवा ते स्थूलजड मुनि, गुफामांथी जेम केसरीसिंह, के
 म तेराजसत्तामांथी निकलीने चालता थया ते जोइ राजायें विचारुं के,
 कदाच कपट करीने आ पाठो वेश्याने घेर जतो नही, एम विचारि पो
 फरुखामां चडी तेमने जोवा लाग्यो. त्यारे मडदाउंथी दुर्गंध मारता ए
 वा पण प्रदेशमां नासिका थाडुं कपडुं राख्या विनाज जता, एवा स्थूल
 जड मुनिने जोइ राजायें पण पोतानुं मस्तक धुणाव्युं. तथा तेनां बराप
 करी, पोतानी निंदा करवा लाग्यो. के, धिक्कार ठे, मारा दुष्टविचारने!!!
 आ तो वीतराग माहात्मा ठे.

हवे स्थूलजड मुनियें पण तुरतज श्रीसंज्ञतित्रिजय आचार्यनी पाले
 जइने, सामायिकना उच्चारपूर्वक दीक्षा थंगीकार करी. पठी राजायें श्री
 यकनो हाथ पकडीने गौरवपूर्वक, तेने मंत्रीपदवीपर चेसाट्यो. पठी श्री
 यक पण उत्तम न्यायपूर्वक शकटासनी पेटेज राज्यकार्य ह्मेशां संज्ञ

સવા સાગ્યો. તથા વિનયવંત ઇવો તે શ્રીયક હમેશાં કોશાને ઘેર જઈને
 પળ તેની સંજાલ સેવા સાગ્યો, કેમ કે કુલીન માણસો પોતાના જાણના
 સ્નેહથી, તેમની સ્ત્રીની પણ સંજાલ સેવાને ચુકતા નથી, તે કોશાપણ શ્રી-
 યકને જોઈને સ્વૃસજડના વિયોગથી પીડિત થઈ થકી, રુદન કરવા
 લાગી, કેમ કે દુઃખી પ્રાણીયો પોતાના વહાલાઈને જોઈને, પોતાનું દુઃ-
 ખ સહન કરી શકતા નથી. પઠી તેણીને શ્રીયકેં કહ્યું કે, હૈ આર્યે ! આ-
 પણે શું કરીયે ? આ હુદ વરુચિયેં મારા પિતાને મરાવવાથી આમ થયું
 ઠે. માટે તારી વેદેન ઉપકોશમાં જ્યાંસુધિ તે હુદ રક્ત રહ્યો ઠે, ત્યાંસુ-
 ધિમાં કંઈક તે વૈરની પ્રતિક્રિયા કરવામાટે તું વિચાર કર ? મારા વિચા-
 રપ્રમાણે ઉપકોશાને સમજાવીને, તે વરુચિને મથપાનનું વ્યસન કરાવ ?
 પઠી કોશાયેં પણ જરતારના વિયોગથી તથા દેવરના કહેવાથી, તે વાત
 કબુલ કરીને ઉપકોશાને તેણીયેં સમજાવી. પઠી ઉપકોશાયેં પણ કોશા-
 ના હુકમથી વરુચિને વ્યસની કર્યો, કેમકે સ્ત્રીને વશ થયેલા માણસો
 શું કરતા નથી ? પઠી એકદહાડો વરુચિને અત્યંત મથપાન કરાવીને ઉ-
 પકોશાયેં પ્રજાતમાં તે વાત કોશાને જઈને કહી. પઠી શ્રીયકેં પણ કો-
 શાના મુખથી તે વૃત્તાંત સાંજણ્યો, અને તેથી માનવા સાગ્યો કે, આજે તો
 પિતાના વૈરનો ઘડલો ઘાલવાનો વખત આવી ચુક્યો ઠે. હવે તે વરુચિ
 પણ શકટાલના મૃત્યુ પઠી હમેશાં રાજાપાસે આવતો જતો હતો. તે સે-
 વાવલતે હમેશાં રાજદરવારમાં રાજાપાસે આવતો, અને રાજા તથા લોકો
 પણ તેના તરફ સારી દૃષ્ટિથી જોતા. એક દહાડો નંદરાજા શકટાલના
 ગુણોને સંજાલીને વિહસ થયો થકો, સજામધ્યે શ્રીયકને ગદ્ગદ સ્વરથી
 કહેવા સાગ્યો કે, ઈંદ્રનો જેમ વૃહસ્પતિ, તેમ મારો પણ શકટાલ મંત્રી,
 જ્ઞકિમાન્, શક્તિમાન્ તથા મહાબુદ્ધિવાલો હતો. અને તેનું તો દૈવયોગેં
 અકાલમૃત્યુ થયું માટે હવે હું શું કરું ? તેના વિના મારી આ સજા પણ
 શૂન્ય લાગે ઠે. ત્યારે શ્રીયકેં કહ્યું કે, હૈ રાજન્ ! આપણે તેનું હવે શું ક-
 રીયે ? આ હુદ દારુડીયા વરુચિનું તે સઘયું કાર્ય ઠે. ત્યારે રાજાયેં કહ્યું
 કે, આ જટ શું સ્વરેસર મથપાન કરે ઠે ? ત્યારે શ્રીયકેં કહ્યું કે, હું આ-
 પને તે વાતની આવતી કાલે સ્વાતરી કરી આપીશ. પઠી વીજે દિવસે શ્રી-
 યકેં, પોતે શિલ્પી મુકેલા માણસ પાસે, સજામાં વેઠેલા સઘલા માણસો

ने एकेक कमल सुंघवा अपाव्युं अने वररुचिने मिढोलना फलना ।
 श्री जावित थयेलुं कमल सुंघवामाटे अपाव्युं, अहो ! आवां सुगंधि
 मलो क्यांथी आव्यां ? एम कही राजा आदिक सर्व सजासदो पोत
 कमलो सुंघवा लाग्या. तेउनी पेठे वररुचि पण पोतानुं कमल सुंघवा
 ग्यो, के तुरत रात्रियें पीघेली मदिरानुं तेणें वमन कर्युं. धिक्कार ठे, आ
 धवंधनने उचित एवा दारुडीया ब्राह्मणने ! ! ! एवी रीतें सघला लो.
 नित्रंठना करवाथी, ते तुरत सजामांथी उठीने चालतो थयो. ५०
 ब्राह्मणोपासे जइ प्रायश्चित्त माग्युं, तो ब्राह्मणोयें तपावेलुं सीसुं तेने पी
 ने कळुं; तेथी मुखमां सीसुं तपावीने पीधुं, अने तेथी तुरतज ते मृत्युपाप्म
 सिद्धांतरूपी समुद्रना पारने जोनारा, एवा स्थूलजड मुनिपण सं
 तविजय आचार्यनी पासे रही दीक्षा पाखवा लाग्या.

हवे तेम करतां एक दहाडो वर्षाकाल आवते ठते, केटलाक मुनियो अ
 चार्य माहाराजने वंदन करीने नीचे प्रमाणे अजिग्रहो ग्रहण करता हव
 एकें एवो अजिग्रह लीधो के, सिंहनी गुफाना द्वारपासे कायोत्सर्ग
 करी चार महिनाउंना उपवास करीने हुं रहीश. तथा बीजे एवो अजि
 ग्रह लीधो के, हुं तो दृष्टिविष सर्पना बिलना द्वारपासे कायोत्सर्ग करी
 चार मासना उपवास करी रहीश. त्रीजे एवो अजिग्रह लीधो के, हुं
 चार मास सुधि उपवास करीने, कायोत्सर्ग ध्यानथी कूपमंडुकना आ
 सनपर रहीश. ते साधुउंने तेम करवाने योग्य जाणीने जेटलामां गुरु
 तेमने तेम करवाने आझा आपी, तेटलामां स्थूलजड मुनि पण गुरु पाते
 आवी विनति करवा लाग्या के, कोशा नामनी वेद्याना घरमां, विचित्र
 प्रकारना कामशास्त्रमां कहेलां कामिचित्रोथी चित्रित थयेली, जे विच
 शाखा ठे, ते चित्रशाखामां पगूरस जोजनयुक्त, केटलाक तपसहित
 चार महिना रहीश, एवो हुं अजिग्रह खेउं हुं. गुरु तेमने पण उपपा
 थी योग्य जाणी तेम करवानी आझा आपी, पठी तेउं सघला मुनिउं दो
 त पोताने स्थानकें गया.

हवे स्थूलजड पण कोशावेद्याने घेर गया, त्यां कोशा पण तेमने
 आवता जोइ, उनी यइने हाथ जोडी तेमनी साये आवी उनी; तथा
 तेणीण मनमां विचार्युं के, केसना स्तंज सरखा सायसयाळा आ स्पृश-

इ व्रतचार्या खिन्न यज्ञे, अहिं पाठा आख्या जणाय ठे, एम विचारि तेणीये कहुं के, हे स्वामिन, आप जखे पधार्या, तथा आपनुं हुं शुं कार्य करुं ? ते आप फरमावो ? आ शरीर, धन, परिवार विगेरे सघलुं आपनुंज ठे. त्पारें स्थूलजडें कहुं के, चतुर्मास मुधि रद्देवा माटे तमो आ. चित्र शाखा मने आपो ? ते सांजली कोशाए पण कहुं के, जखे आप ते ग्रहण करो ? पठो तेणीए ते तैयार करीने आपवाची स्थूलजड महामुनि पण कामनी जगोए धर्मनी पेठे तेमां दाखल थया. पठो ते वेद्या पण मुनिने पदरस जोजन कराव्या घाद, तेमने होजाववा माटे उत्तम शृंगार सजीने त्यां चित्रशाखासां आवी. तथा तेमनी पासे वेसीने अप्सरानी पेठे विचित्र प्रकारना हावजावो करवा लागी. तथा आगल जोग-वेळां इंद्रियोनां मुखो तथा कामविलासोने पण संजासवा लागी. एवी रीतें तेणीये मुनिने होजाववा माटे जे जे उपायो कर्या, ते सघळा उपायो, वज्रपर नखना सिसोटानी पेठे निष्फल थया. एवी रीतें ते हमेशां तेमने होजाववा माटे उपायो करवा लागी, पण ते महान् ! मुनि तो जरा पण होजायमान थया नहीं; पण तेणीना उपसंगेची तो, पापीची जेम बीजली, तेम आ महामुनिनो ध्यानरूपी अग्नि उलटो वृद्धि पाम्यो. पठो तो ते वेद्या पोतानी आत्मनिंदा करवा लागी के, आगलनी पेठे तारेविषे विलासनी इछा करती एवी मने धिक्कार ठे. एम काही तेना चरणकमलें ते नमस्कार करवा लागी. ते मुनींझना इंद्रियोना जीतवावडे करीने, धमत्कार पामेली एवी ते कोशा वेद्याए, आविकापणाने अंगीकार करीने एवो अजिघट सीधो के, राजा तुष्टमान यज्ञे वदाप मने कोझे आपे, तो ते एक पुरुषविना मारे बीजापुरुषनो नियम ठे.

हवे ते पातुर्मास्य पुरुं थयाघाद पेसा त्रणे साधुठ पोतपोताना अजि-ग्रहो संपूर्ण पासीने, गुरुपासे आख्या. पेदेसां सिंहगुफाना छारवासा मुनि आख्या. तेमने आवता जोड, जरा गुरु उजा यज्ञे वदेवा लाग्या के, अहो दुःकरकारक, तमो जखे पधार्या. तेबीज रीतें बीजा वे मुनिठ आवते ठे पण गुरुप तेमने तेबीज रीतें आदरमान आप्युं; केम के मरखी प्रतिष्ठा करनारने गुरु सरसुंज मान आप ठे. पठो उपारे स्पृष्ट-जड मुनि आख्या, उपारे गुरुप उजा यज्ञे तेमने कहुं के, हे दुःकर-

दुःकरकारक महात्मा, तमो जखे पधायी. ते सांजली पेला त्रण
 ज्ये ईर्ष्या लावी विचारुं के, अहो, गुरुए आ मंत्रिपुत्र होवाथी, ते
 वधारे मान आप्पुं. वली आमने त्यां रही पदरस जोजन करुं, ते
 कहे ठे के, अहो दुःकरदुःकरकारक, माटे ज्यारे एम ठे, त्थारें तो
 पणे पण आवते चोमासे तेमज करीशुं. एवी रीतें मनमां ईर्ष्यायुक्त
 झने, तेउए संयमपूर्वक आठ मास तो व्यतीत कर्या. पठी वर्षाकाळ
 वते ठते, सिंहगुफाछारवालो मुनि गुरुपासे आवीने हर्षित थयो थ
 एवो अजिग्रह करवा लाग्यो के, हे जगवन्, आ चोमासुं तो हुं को
 वेश्याने घर पदरस जोजन करीने गुजारीश. त्थारें गुरुयें उपयोगपूर्व
 विचारुं के, आणें स्थूलजज्ञनी ईर्ष्याथी आ अंगीकार करुं ठे, एम
 चारि गुरुये तेने कछुं के, हे वत्स! एवो महादुष्कर अजिग्रह तुं
 नहीं? केम के, तेवो अजिग्रह संपूर्ण करवाने तो मेरु सरखा स्थिर
 नवाला स्थूलजज्ञ मुनिज समर्थ ठे. त्थारे ते मुनियें गुरुने कछुं के,
 अजिग्रह मारे संपूर्ण करवो मुश्किल नथी, माटे हुं ते अवश्य संपूर्ण
 रीश. त्थारें गुरुयें कछुं के, आ अजिग्रहथी तो उसटो तारा आगस्त
 तपनो पण जंग थशे, केमके अत्यंत चार आरोपण कर्याथी उसटो ग
 त्रोनो जंग थाय ठे. पण ते मुनियें तो गुरुनुं वचन नहीं मान्युं; अने तु
 रत कामदेवनी जूमिसमान, एवा ते वेश्याना घरप्रत्ये गयो. तेमने जो
 वेश्यायें विचारुं के, खरेखर आ मुनि स्थूलजज्ञनी ईर्ष्याथी अहीं आवे
 छ ठे, माटे मारे तेने जवसागरमांथी तारवो, एम विचारि, तेणीयें उज
 थझने, तेमने नमस्कार कयों. पठी मुनियें पोताने रहेचामाटे कोशापासे
 ते चित्रशालानी मागणी करी, त्थारे वेश्यायें पण ते आपवाथी मुनि ते
 मां दाखल थया. पठी कोशा तेने पदरस जोजन जमाडीने, मध्याह्नकात्रे
 तेनी परीक्षा करवामाटे उत्तम गृंगार आदिक सजीने तेनी पासे थाथी.
 कमल सरखां नयनवाली एवी ते कोशाने जोझने मुनिनुं मन दोनाप
 मान थयुं. केमके, तेथी छी अने तेवुं जोजन कोने विकार न उपजावें.
 पठी मुनियें कामनी पीडाथी तेनी साथे विलास करवानी मागणी करी.
 त्थारे कोशायें कछुं के, हे जगवन्, अमो तो वेश्या गयें, माटे जे को
 धनथापे, तेनी छी थइ सकियें. त्थारे मुनियें कछुं के, तमारे तो दम-

रापर कृपा राखवी जोइयें, केमके वेखुमां जेम तेव, तेम अमांरी पासे कं-
इ धन होतुं नथी. त्पारे वेइयाये करुं के, नेपालदेशनो राजा, उत्तम मु-
निउने रत्नकंचल आपे ठे, माटे ते तुं खाव? ते सांजली तेमुन पण, मू-
खनी पेठे, वर्षाकालमां पण, जाणे कादवयुक्त जूमिमां पोताना व्रतने स्व-
लना करावतो होय नहीं जेम, तेम स्वलना पामतो थको नेपालदेश तर-
फ चाल्यो. पठी केटलीक मुश्केलीउं वेठीने त्यां जइ, राजापासेधी रत्नकं-
चल मेखवीने पावो वळ्यो, मार्गमां तेने चोरोनो मुखक थाव्यो; त्पारे
चोरोनो पासेलो पही तेमने कहेवा लाग्यो के, कोइ बुरद आवे ठे, त्पारे
चोरोये घृक्षपर राखेखा पोताना माणसने पुवुं के कोण आवे ठे? त्पारे
ते माणसें करुं के, कोइक जिह्मक आवे ठे, पठी अणुक्रमें ते मुनि ज्यारे
त्यां आधी पहांच्यो, त्पारे तेउये तेने सारी रीतें तपास्यो, पण तेनी पासे-
धी कंइ नहीं मलवाधी, तेउये तेने जतो मेळ्यो. त्पारे फरीने ते पहीयें
चोरोने करुं के, तेनी पासे कंइक मूल्यदार वस्तु ठे, त्पारे चोरोयें तेने फ-
रीने पुवुं के, तुं सत्य घोळ? तारी पासे शुं ठे? त्पारे मुनियें करुं के,
वेइयाने माटे आ वांसमां रत्नकंचल राखेलो ठे, ते सांजली चोरोना रा-
जायें पण तेने जतो मेळ्यो. पठी ते मुनियें कोशापासे आधीने, तेपीने
ते रत्नकंचल आप्यो, त्पारे तेणीये तो तेने (रत्नकंचलने) शंकाराव्या
धिना कादवयुक्त एवी घरनी खालमां फेंकी दीधो. त्पारें मुनियें करुं के,
हे शंखसरखा कंठवाली स्त्रि; आ महामूल्यवान् एवा रत्नकंचलने तें
आवा गंधाता कादवमां शामाटे फेंकी दीधो? त्पारे कोशायें करुं के हे
मूढ, आ रत्नकंचल माटे तुं ज्यारे शोक करे ठे, त्पारे गुणरत्नमय एवा
पोताना आत्माने नरकनीअंदर पडतो जोइने, शामाटे तुं शोक वरतो
नथी? ते सांजलीने उत्पन्न थयेख ठे, येराय जेने, एवो ते मुनि कहेवा
लाग्यो के, हे उत्तम स्त्रि; तें माहं ठीक रहण करुं, तें मने संसारपकी
वचाव्यो ठे. तथा हवे हुं गुरुपासे जइ, मारा आ अतिचारनी आलोपणा
लेइश; तने धर्मलाज पाठ? त्पारे कोशायें पण करुं के, प्रत्यक्षतमां रहे-
ली एवी जे हुं, तेने पण जे तने खेद उपजाव्यो ठे, तेनो
देउं तुं. वली पाक तमारा थोडने माटेज में ...
ठे, माटे तेनी

चनने अंगीकार करो? पढी ते मुनिपण तुरत गुरुपासे जइने, तथा ॥
लोचना खेइने अतिउत्कृष्ट तप तपवा लाग्या.

हवे एक दहाडो राजायें पण तुष्टमान थइने, ते कोशा वेद्याने
क रथ हांकनाराने आपी, तेथी तेणी पण राजाने आधीन होवाथी,
अनुरागविना सेववा लागो; पण तेनी पासे ते हमेशां कहेवालागी
स्थूलजड शिवाय कोइपण पुरुष आ दुनिआमां उत्तम नथी. पत्री ते
थी उद्यानमां जइने, पलंगपर बेसी, तेणीनेरंजन करवामाटे पोतानी
चे प्रमाणे चतुराइ देखाडवा लाग्यो. तेणें बाणथी करीने एक आंबरी
लुंवने बांधी, तथा पठी ते बाणने बीजा बाणेथीवींध्युं, एवी रीतें ते
बाणने बाणथी बांधीने तेनी श्रेणि करी. तथा पठी कटारीथी तेनां
खने ठेदीने ते आंबानी लुंव त्यां बेठांज तेणीने आपी. पठी कोशायें
तानी चतुराइ देखाडवामाटे, एक सर्पवनो ढगलो कराव्यो तथा ते
सोइ राखीने, ते सोइने पुष्पोथी ढांकीने, तेनापर तेणीयें नाच कपों,
मां, तेणीने सोइ लागी नही, तेम सर्पवनो ढग पण बीखरापो नही
ते जोइ तेथी खुशी थइने, तेणीने कहेवा लाग्यो के, माराथी आपी
काय एवी तुं गमे ते वस्तु माग? हुं तने ते खरेखर देइश. ते सांज
कोशाये कहुं के, आमां में शुं डुप्कर कार्य कर्युं ठे? के जेथी तुं राणी
पपो; केमके थन्यासथी तो आथी पण डुप्कर कार्य निपजी शके ठे. मा
आ आंबानी लुंवतुं, ठेदयुं के आ मारुं नृत्य, ए कंइ डुप्कर नथी, पण
खजड शिष्याविना जे कार्य कर्युं ठे, ते महाडुप्कर ठे. जे चित्रशास्त्र
तेणें मारासाथे चार वर्षांमुधि जोगविलासो जोगव्या हता, तेज निद्रा
खामां ते थळंडित घतथी रह्या ठे. वसी एक स्थूलजड मुनिशिना श्री
मंचारथी बीजा योगितुं चित्त होनायमान थयाविना रहेयुं मुदके
वसी श्रीनी मंघातें एक दिवस पण वगव्याविना कोण रही शके तेम ठे
पण स्थूलजड मुनि तो एवी रीतें चार मासमुधि रह्या ठे. ते सांज
यिकें पुत्रुं के, जे स्थूलजडनां तुं आथी रीतें वग्याण करे ठे, ते महा
स्वदान् स्थूलजड कोण ठे? स्यारे कोशायें कहुं के, जे स्थूलजडनां तुं
री आगव वग्न करुं तुं, ते नंदराजाना मंत्रि शकटासनो गंगे
ते सांज श्री गयिक पण मंत्रमयूक हाय जोडीने कहेवा लाग्यो के, ते

સજડ મહામુનિનો તો હું એક કિંકર હું. પઠી કોશાયે તેને. વૈરાગ્યયુક્ત જાણીને ધર્મદેશના સંજલાવી, તે સાંજલી તે પણ મોહનિજ્ઞાને ઠોડીને ઘોષ પામ્યો. પઠી તેને ઘોષ પામેલો જાણીને, તેણીયે પોતાનો અજિમહ કહી સંજલાવ્યો, તે સાંજલીને તે પણ વિસ્મયથી પ્રફુલ્લિત લોચનવાલો થઈને કહેવા સાગ્યો કે, હે જડે, તેં સ્થૂલજડજીના ગુણો કહીને મને ઘોષ પમાડ્યો છે, માટે તેં દેલાડેલા સ્થૂલજડના માર્ગને હું પણ અંગીકાર કરીશ. અને હે જડે, તારું કલ્યાણ થાઉં ? અને તું તારો અજિમહ સુલે-ધી પાલ એમ કહી તેણે ઉત્તમ ગરુપાસે જઈ દીક્ષા લીધી.

હવે જગવાન્ સ્થૂલજડ પણ તીવ્ર વ્રતને પાલતા હતા, પટલામાં ઘાર વર્ષોનો હુકાલ પડ્યો. તેથી સાધુઠનો સઘલો સંઘ સમુદ્ધને કાંઠે જઈને, એકઠો મલીને કાલરાત્રિની પેઠે તે હુકાલ ગાલવા સાગ્યો. ત્યાં સિદ્ધાંતોનો પાઠ હમેશાં ગણાતો નહીં હોવાથી, સાધુઠ તે જૂલીગયા, કેમ કે, પાઠ કર્યા વિના બુદ્ધિમંતો પણ જાણેહું જુલી જાય છે. પઠી સઘલો સંઘ પાટલીપુત્ર નગરમાં મલ્યો, અને ત્યાં જેઠને જેટલું યાદ હતું, તે સઘલું પ્રહણ કર્યું. ત્યાં સંઘે અગ્યાર અંગો તો મેલવ્યાં, પણ દૃષ્ટિવાદ મલ્યો નહીં; પઠી જડવાહુ સ્વામિને દૃષ્ટિવાદયુક્ત જાણીને. તેમને ઘોલાવવામાટે વે સાધુઠને ત્યાં મોકલ્યા. તે ઘણે મુનિઠં ત્યાં જડવાહુસ્વામી પાસે જ-ઈ, નમસ્કાર કરી હાથ જોડીને વિનંતિ કરી કે, આપને પાટલીપુત્રમાં સંઘ ઘોલાવે છે. ત્યારે જડવાહુ સ્વામીએ કહ્યું કે, મેં અહીં મહાપ્રાણપ્યા-નનો પ્રારંભ કરેલો છે, માટે મારાથી ત્યાં આવી શકાય તેમ નથી. પઠી તે મુનિઠં પાઠા પાટલીપુત્ર જઈને, તે વાત સંઘને કહી, ત્યારે સંઘે વીજા વે મુનિઠંને ઘોલાવીને કહ્યું કે, તમારે જડવાહુસ્વામિ પાસે જઈ, તેમને એમ કહેવું કે, જે માણસ સંઘની આજ્ઞા પાલે નહીં, તેને શું દંડ દેવો ? તે અમોને કહો ? પઠી જ્યારે તે એમ કહે કે, તેને “સંઘની ઘદાર કર-વો,” ત્યારે તમારે પણ તેમને માટે સ્વરે કરીને કહેવું કે, તમો પણ તેજ દંડને સાચક ઠો. પઠી તે ઘણે મુનિઠં ત્યાં જઈને, આચાર્ય મહારાજને પણ તેવીજ રીતે કહ્યું; ત્યારે આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે, જગવાન્ એવો જે સંઘ. તેમણે એમ નહીં કરવું, પણ સંઘે મારાપર કૃપા લાવીને, અહીં બુદ્ધિમાન્ શિષ્યોને મોકલવા, અને તેમને હું અત્રે સાત વાંચના

नो अपराध स्मरण थयांथी, गुरुने चरणे पडीने कहेवा लाग्या के, हे गवन्, ! फरीने एवो अपराध हुं करीश नहीं, माटे आटलो अपराध आप दामा करो ? त्पारें आचार्य महाराजें कहुं के, तुं फरीने तो अपराध नहीं करे ते ठीक, पण जे आ तें अपराध कर्यो, तेथी तने वाचना आपीश नहीं. पठी सघला संघें एकठा थइने, स्थूलजज्ञजीने गुरुने चरणे नमावीने, तेमनी दामा फरीने मगावीने, शांत कर्या; केम के मोटाने प्रसादयुक्त करवामां मोटाज समर्थ होय ठे. पठी आचार्य महाराजें संघने कहुं के, जेवुं कार्य आ स्थूलजज्ञजीए कर्तुं, तेवुंज कार्य हवे पठीना मंदसत्व प्राणीउं पण करशे. माटे हवे वाकी रहेलां पूर्वनां पवों मारी पासेज रहो ? बीजाउंने शिक्षामाटे आमने आ दोषनो दंड जखे रह्यो. पठी संघें आग्रहयुक्त कहाथी, आचार्य महाराजें उपयोगथी जाणुं के, पूर्वोनो उछेद माराथी थवानो नथी; एम विचारि तेमणें स्थूलजज्ञजीने कहुं के, हवे तमारे बीजा कोइने आ जणाववां नहीं, एम कही तेमने वाचना आपी. पठी एवी रीतें स्थूलजज्ञ महामुनि सर्वपूर्वधर थया, तथा अनुक्रमें आचार्यपदवी मेलवीने जज्ञजविकोने बोध करवा लाग्या. एवी रीतें स्थूलजज्ञ महामुनि, स्त्रीउंथी विरक्त थइने, तथा समतामां रहीने, अनुक्रमें देवलोके गया; एवी रीतें बुद्धिमान् माणसें संसारसुखथी विरक्त थवानो विचार करवो.

एवी रीतें श्री स्थूलजज्ञ महामुनीश्वरनुं चरित्र जाणुं.

हवे स्त्रीना अंगनुं स्वरूप कलापकें करीने कहे ठे.

यकृत्तकृन्मलश्लेष्म, मज्जास्थिपरिपूरिताः ॥

स्नायुस्यूतावहीरम्याः, स्त्रियश्चर्मप्रसेविकाः ॥ १३२ ॥

अर्थः— हमेशां विष्टा, मेल श्लेष्म, मज्जा, हाडकां विगेरेथी जरेली, तथा स्नायुथी सीबेली, तथा तेथी, वहारथी रमणीय लागती, एवी स्त्री चांमडांती वनावेली धमणसरखी ठे.

वहिरंतर्विपर्यासः, स्त्रीशरीरस्य चेद्भवेत् ॥

तस्यैव कामुकः कुर्याद्, गृध्रगोमायुगोपनं ॥ १३३ ॥

अर्थः— माटे स्त्रीनां शरीरनो जो वहार अने अंदरनां जागमां वि-

रिस (फेरफार) घाय, (सारांशअंदर ठे तैधहार देखाय) तोज तेनुं का-
मुक माणसें गीध अने शियालीआनी पेठे रक्षण करवुं.

स्त्रीश्लेष्णापिचेत्कामो, जगदे तज्जिगीपति ॥

तुष्टपित्तमयं शस्त्रं, किं नादत्ते समूढधीः ॥ १३४ ॥

अर्थ:- कामदेवज्यारे स्त्रीरूपी शस्त्रधी आ जगतने जीतवानी इच्छाकरे ठे,
यारे ते मूढबुद्धि काम, तुष्ट एवुं पीठारूप शस्त्र शामाटे ग्रहण करतो नधी.
बली निज्जा लीधावाद नीचे प्रमाणे पण चिंतववुं.

संकल्पयोनिनानेन, हाहा विश्वं विडंबितं ॥

तडुत्त्वनामि संकल्प, मूलमस्येति चिंतयेत् ॥ १३५ ॥

अर्थ:- संकल्प ठे मूल जेनुं एवा आ कामदेवें, अरेरे ! समस्त जग-
तने विडंबना करेली ठे, माटे, तेनां संकल्परूपी मूलनेज हुं उखेडी नाखुं
एवो पण विचार करवो. पुराणोमां पण हरिहरादिक देवोने कामदेवधी
दूषित थपला कळा ठे.

बली निज्जा लीधावाद नीचे प्रमाणे पण चिंतववुं.

योयःस्याद् बाधकोदोष, स्तस्य तस्य प्रतिक्रियां ॥

चिंतयेदोपमुक्तेषु, प्रमोदं यतिषु व्रजन् ॥ १३६ ॥

अर्थ:- जे क्रोध, मान, मायादिक बाध करनारा दोषो ठे, तेमने दूर
करी वैराग्य, मैत्री, दामा आदिकने चिंतववा; अने ते दोषोधी मुक्त थ-
पला एवा मुनियो प्रत्ये आनंदधारण करवो.

दुःस्यां जवस्थितिं स्थेन्ना, सर्वजीवेषु चिंतयन् ॥

निसर्गं सुखंसर्गं ते, प्वपवर्गं विमार्गयेत् १३७ ॥

अर्थ:-सर्वजीवोनेविषे दुःखहेतु रूप एवी जवनी स्थितिने, स्थिरताधी
विचारीने तेउने माटे पण हमेशां सुखना संसर्गवाला, एवा मोक्षनी
मागणी करवी; अर्थात् ते जीवोने पण मोक्ष मळे एवो विचार करवो.

बली निज्जा कर्मावाद नीचे प्रमाणे पण चिंतववुं.

संसर्गेऽप्युपसर्गाणां, दृढव्रतपरायणाः ॥

धन्यास्ते कामदेवाद्याः श्लाघ्यास्तीर्थकृतामपि ॥ १३८ ॥

અર્થ:- દેવાદિકના કરેલા ઉપસર્ગોનો સંસર્ગ હોતે ઠતે પણ, વ્રતમાં તત્પર રહીને જેઠ તીર્થકરોથી પણ વચાણને પ્રાપ્ત થયાં કામદેવાદિક શ્રાવકોને પણ ધન્ય છે.

હવે તે કામદેવની કથા કહે છે.

ગંગા નદીની પાસે, જિનમંદિરોની ધજાઊંચી જાણે ધનની પડતી હોય નહીં, એવું ચંપા નામે નગર છે. તે નગરમાં લક્ષ્મીના તો એહ સરસ્વો જિતશત્રુ નામે રાજા હતો. તે નગરમાં કામદેવ નામે ઉત્તમ બુદ્ધિવાલો એક એહસ્થ હતો; તે માર્ગપર રહેલા વૃક્ષની પેઠે લોકોને આશ્રયરૂપ હતો. તેને સ્થિરચૂત એવી લક્ષ્મી સરસ્વી, અને લાવણ્યથી શોભતી, અને ઉત્તમ આકૃતિવાલી જડા નામની તી. તેની પાસે અઢાર ક્રોડ સોનામોહોરો હતી, તેમાંથી ઠ ક્રોડ તે રમાં રાખતો, ઠ ક્રોડ વ્યાજુ ફેરવતો, તથા ઠ ક્રોડથી વેપાર કરતો, તેની પાસે દશ દશ હજાર ગાયોનાં ઠ ગોકુલો હતાં.

એક વઢાડો તે નગરીના પુણ્યજડ નામે ઉચાનમાં શ્રીધીરપ્રજુ કરતા શ્રાવીને સમોસર્યા. તે વચ્ચે કામદેવ શ્રાવક પણ પો પો પ્રજુ પાસે આવ્યો, તથા અમૃતના ઝરા સરસ્વી શ્રીધીરપ્રજુની સાંજલી. ત્યાં અત્યંત શુદ્ધ એવી બુદ્ધિયે કરીને કામદેવે, દેવ, મનુષ્ય ને અસુરોની સમક્ષ શ્રાવકનાં વારે વ્રતો અંગીકાર કર્યાં. તેણે જડા વિવાંય અન્યસ્ત્રિયોનાં, તે ઠ ગોકુલો શિવાય વીજી ગાયોનાં, તથા તે અઢાર ક્રોડ સોનામોહોરો શિવાય ધનનાં પચ્ચલાણ કર્યાં. વલી તેણે પાંચતે લો શિવાય વીજાં વાહનોનાં તેણે પચ્ચલાણ કર્યાં. વલી તેણે એક ગંધર્વ પાચ્ય શિવાય વીજાં શરીર હુંઠવાના વસ્ત્રનાં, તથા લીલી મધુયદ્રી શિવાય દાતણનાં પણ પચ્ચલાણ કર્યાં. ક્ષીરામલક ફલ શિવાયનાં ફલોનાં, તથા સહસ્ત્રપાક અને શતપાક શિવાયનાં તેલથી મર્દન કરવાનાં પણ તેણે પચ્ચલાણ કર્યાં. એવી રીતે કેટલાંક પચ્ચલાણપૂર્વક તેણે પ્રજુપાસેથી શ્રાવક વ્રત ગ્રહણ કર્યાં. પઠી પોતાના મોટા પુત્રને કુંડુંવનો બાર સોને પોતે વ્રતમાં પ્રમાદરહિત થયો થકો, પોપધશાલામાં રહેવા લાગ્યો. પઠી રીતે તે જ્યારે પોપધશાલામાં રહ્યો હતો, ત્યારે તેને ક્ષોચાચવામાટે મન રાત્રિયે કોશ્ક મિચ્યાદિ દેવ, પિશાચનું રૂપ કરીને ત્યાં આવ્યો. તે નિ-

ज्ञाना मस्तकपर, पाकेखां शालीनां पीठां सरखा कर्कश अने पीली कां-
 लाखा केशो खटकता हता. तेनुं कपाख तो घडानी ठीवडी सरखुं हतुं
 ॥ तेनी धुकुटी नोलीयानां पुंढां सरखी हती, तथा तेना कानो मुपडा
 ॥ हता, तथा तेनी नाशिका तो जोडखां चूखा सरखी हती. तेना होठ
 ॥ उंटना होठो सरखा हता, तथा दांतो तो हख सरखा हता, तथा जी-
 ॥ तो सूर्य सरखी हती, अने डाढी तो घोडाना पुंढा जेवी हती. तथा-
 ॥ ली मूष सरखी तो तेनी आंखो हती, तथा उंटनी डोक जेवी तो तेनी
 ॥ डोक हती. तेनी ठाती तो नगरना दरवाजासरखी हती, तथा जुजाठ तो
 ॥ पिसरखी जयंकर हती, पाताख सरखुं तेनुं पेट हतुं, तथा नाजि तो कु-
 ॥ सरखी हती, तथा तेनी जंघाठ तो ताडना वृक्ष जेवी हती, तथा ने-
 ॥ पा पगो तो पत्थर सरखा हता, तथा तेनो शब्द महाजयानक हतो. तेना
 ॥ मस्तकपर उंदरोनी माळा हती, तथा कंठमां सरटो(काकीदा)नी माळा हती,
 ॥ तथा कानठपर नोलीयां हतां, तथा पाजुर्यधनी जगांये तेणें सार्थें बिंटा-
 ॥ व्या हता. एयो ते पिशाच मियानमांथी तखवार कदाडीने कामदेवने क-
 ॥ देवा लाग्यो के, अरे छुए, आ तें शुं मांछुं ठे ? शुं तने पण एगें अय-
 ॥ वा मोहा इछयानुं ठे. ? माटे आ कार्यने तुं तजी दे ? नही तर एहापरना
 ॥ फलनी पेठे, आ तीएण तखवारची तारुं भरतक एमणांज उहायी देवता;
 ॥ एवी रीतनी तेनी तर्जनाथी पण कामदेव पोतानी समाधिची जग एव
 ॥ घलायमान एयो नही; केमके अष्टापद कंड कुतराना शब्दोची डरी जगो
 ॥ नथी, एवी रीतें तेने नही, होज पामेलो जोडने, ते छुए देयें तेने एवी
 ॥ रीतें ये ग्रण वार फलुं. पठी तो ते छुए एापीनुं रूप कयुं घेम के मय-
 ॥ माणसो पोतानी छुएताथी विरमता नथी. ते छुए जलसहित बपांद स-
 ॥ रखुं पोतानुं उंचुं रूप कयुं, ते जाणें तेनुं मिथ्याग्रज दगसाग्र एवुं होए
 ॥ नही, तेम शोजषा लाग्युं. पठी तेणें यमना पुजदंत सरखा पोताना दे
 ॥ दांतो उंचा कयां. तथा पोतानी शुंठ उंची करीने तेणें कामदेवने कयुं दे,
 ॥ तुं सपलुं पाखंड तजी आप ? कया पाखंडी शुरयें तने आदी रीतें मोहनां
 ॥ नाख्यो ठे ? अने जो तुं आ पाखंड ठोडरो नही, तो तुं तने आ शुंठाइपी
 ॥ उठावीने अहींची आकारामां खड जडरा. तथा एांधी एांर तुं एहीरा,
 ॥ एांरे आ दांतपर तने जीसीने, पठी नीलो नमी तारा दुषडे दुषरा करी

एम विचारि प्रजातें जाग्रत थइने, तेणें कोट्ठाक गाममां एक विशाल पौ-
 पधशाला करावी तथा सघला सगा संबंधियोने घोलावी, जमाडीने पो-
 ताना मोटा पुत्रने सघलो घरनो कारजार सोंपी आप्यो. तथा पठी तेस-
 घलाउनी रजा लेइने, पेढी पौपधशालामां, धर्मकायां करवानी इट्याथी गयो,
 तथा त्यां ते महात्मा कर्मनी पेठे शरीरने पण सूक्ष्म करतो थको धर्मकार्य
 करवा लाग्यो; तथा अनुक्रमें तेणें मोक्षरूपी मेहेखनी निश्रेणि सरखी स-
 घली श्रावकनी प्रतिमाउं पण अंगीकार करी; अने ते तपस्याथी तेनुं श-
 रीर फक्त हाडकां अने त्वचारूपज रहुं. एक दहाडो मध्यरात्रियें जाग्र-
 त थइने ते मनमां विचारवा लाग्यो के, ज्यांसुधि हजु मारामां वेसवा उ-
 ठवानी शक्ति ठे, तथा प्रभुनुं नाम संजाखवानी पण शक्ति ठे, अने ज्यां
 सुधि मारा धर्माचार्य श्री वीरप्रभु पण विहार करता रह्या ठे, त्यांसुधिमां
 संलेखना करीने, चतुर्विध आहारनां पण हुं पञ्चखाण करूं. एम विचार
 करीने तेणें सघलुं पोताना विचार मुजवज अंगीकार कर्युं. एवी रीतें र-
 ह्यां थकां तेने अनुक्रमें अवधिज्ञान प्राप्त थयुं. ते वखतें श्रीवीर प्रभु प-
 ण विहार करता थका आवीने त्यां धर्मदेशना देवा लाग्या. ते वखते गौ-
 तम स्वामी पण जह्णामाटे नगरमां गया, अने अन्न पाणी लेइने, आनं-
 दथी जूषित थएला, एवा ते कोट्ठाक शेहेरमां गया. त्यां तेमणे घणा लो-
 कोने एकठा थएला जोया; ते लोको मांहोंमांहें वातो करता हता के,
 श्रीवीर प्रभुना शिष्य, तथा पुण्यात्मा, एवा आनंद श्रावकें निरीह थइने
 अनशन ग्रहण कर्युं ठे, हुं पण ते श्रावकनां दर्शन करूं, एम विचारि ते
 आनंद श्रावकनी पौपधशालाप्रत्ये गया. एवी रीतें थकस्मात् श्रावलां गौ-
 तमस्वामिने जोइने, आनंद श्रावकें अत्यंत आनंदयुक्त थइने तेमने वां-
 द्या, अने कहुं के, हे जगवन् आ तपस्याथी हुं उजो थवाने अशक्त हुं,
 तेथी सेवकपर कृपा करी आप अर्ही पधारो, तो आपनां चरण कमलोने
 स्पर्श करीने हुं पवित्र थउं ते सांजली गौतम स्वामिपण तेमनी पासे आ-
 व्या, त्यारे आनंद श्रावकें पण मन, वचन अने कायांनी शुद्धिथी, तेमना
 चरणोने पोताना मस्तकथी स्पर्श कयां; तथा पुत्र्युं के, हे जगवन्! एह-
 स्यने पण हुं अवधिज्ञान थाय ठे? त्यारे गौतमस्वामियें पण हा पाडी. त्या-

रे आनंद श्रावकें पण कळुं के, हे जगवन्, गुरुचरणोनी कृपायी मने पण श्रवधिज्ञान थपळुं ठे.

पठी गौतमस्वामी पण पोताने स्थानकें गया. एवी रीतें वीश वर्षे सुधि श्रावकधर्मने रूढी रीतें पालीने आनंद श्रावक त्यांची चवीने श्रुणा-जविमानमां देव थयो, तथा त्यांची चवीने महाविदेह देशमां जइ मोक्ष पाम्यो.

एवी रीतें आनंद श्रावकनी कथा जाणवी,
हवे वे श्लोकोयें करीने श्रावकनी उत्तर गति कहे ठे.
प्राप्तः संकल्पेष्विज्जत्व, मन्यद्वा स्थानमुत्तमं ॥
मोदतेऽनुत्तरप्राज्य, पुण्यसंनारजाक् ततः ॥ १५३ ॥
च्युत्योत्पद्य मनुष्येषु, जुक्त्वा जोगान् सुदुर्लज्जान् ॥
विरक्तो मुक्तिमाप्नोति, शुद्धात्मांतर्जयाटकं ॥ १५४ ॥

अर्थः— एवी रीतें श्रावक व्रत पालीने, ते श्रावक सौधर्मादिक देव-लोकमां इंद्रपणं, अथवा धीजुं उत्तम स्थानक पामीने, अति उत्तम पुण्यशाली यइने आनंद पामे ठे, तथा त्यांची चवीने मनुष्य देशमां उत्तम जाति कुलादिकमां जन्म सेइने, तथा त्यां पण दुर्लज पया शब्द, रूप, रस, गंध आदिकना जोगोने जोगवीने, अंते विरक्त पइने, शुद्ध आत्मा एवो ते श्रावक आठ जवमां तो निश्चें करीने मोक्षने पामे ठे;

हवे आ योगशास्त्रना श्रीजा प्रकाशने उपसंहरता पका कहे ठे.

इति संक्षेपतः सम्यक्, रत्नत्रयमुदीरितं ॥

सर्वोऽपि यदनासाद्य, नासादयति निर्दृतिं ॥ १५५ ॥

अर्थः— एवी रीतें सम्यक् प्रकारें संक्षेपची रत्नत्रयनुं वर्णन कयुं, हे जेने मेखव्या विना सर्व प्राणीयो मोक्ष मेखवी शकता नपी.

एवी रीतें परमार्हतश्रीकुमारपाल राजाची सेवाएखा, आचार्य महा-राजश्री हेमचंद्रजीए घनावेखा, अप्यास्मोपनिषत् नामना संजात पद-बंध श्रीयोगशास्त्रना, पोतें करेखा विवरणसहित श्रीजा प्रकाशनुं विवरण समाप्त थयुं.

વંશીમૂલ સરસી છે; તથા ચારે પ્રકારનો લોઝ, હરિદ્રા, સંજન, કર્દમ તથા કરમચીના રંગ જેવા છે;

હવે તેડના દોષો કહે છે.

તત્રોપતાપકઃ ક્રોધઃ, ક્રોધો વૈરસ્ય કારણં ॥

હુર્ગ તે વર્તેત્તની ક્રોધઃ, ક્રોધઃ શમસુખાર્ગલા ॥ ૧૯ ॥

અર્થઃ—ક્રોધ શરીર અને મનને તાપ આપનારો છે; તથા વૈરનું કારણ છે, તથા હુર્ગતિમાં જવાનો તો માર્ગ છે, તથા આત્મામાં દાહલ થતા સમતારૂપી સુખને તો આડી આવેલી જોગલ સમાન છે.

હવે અગ્નિના દષ્ટાંતથી ક્રોધનું દૂષણ દેખાડે છે.

ઉત્પદ્યમાનઃ પ્રથમં, દહત્યેવ સ્વમાશ્રયં ॥

ક્રોધઃ કૃશાનુવત્પશ્યા, દન્યં દહતિ વા ન વા ॥ ૨૦ ॥

અર્થઃ—ક્રોધ ઉત્પન્ન થાય છે કે, તુરતજ પેટેલાં તો પોતાનો આશ્રયજ અગ્નિની પેટે ઘાલે છે, અને પછી વીજાને તો ઘાલે અથવા ન પણ ઘાલે.

આઠ વર્ષે ગુણાં એવાં ક્રોધ પૂર્વે સુધિ પણ જે તપ કર્યું હોય, તે તપને ક્રોધરૂપી અગ્નિ તત્કાલ ઘાલી જસમ કરે છે. અત્યંત પુણ્યના યોગથી ઉપાર્જન કરેલું જે સમતારૂપી અમૃત, તે ક્રોધરૂપી જેરનો સંસર્ગ થયાથી દૂષિત થાય છે. વિચિત્ર પ્રકારના ગુણોને ધરનારી એવી ચારિત્રરૂપી રચનાને ક્રોધરૂપી ધુંવાડો મલીન કરે છે. વૃદ્ધિ પામતો એવો ક્રોધ શું અકાર્ય કરી શકતો નથી? કેમ કે દૈવાયનના ક્રોધરૂપી અગ્નિમાં દ્વારિકા ન ગરી પણ કાષ્ટ તરીકે ઉપયોગમાં આવી. ક્રોધ કરવાથી પણ જે કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે, તેમાં ક્રોધને કારણરૂપ માનવો નહીં, તે ફલ તો જન્માતરમાં મેલવેલાં ઉત્તમ કર્મોનું જાણવું. ધિક્કાર છે, તે પ્રાણિર્જને, કે જેડ પોતાના વસ્ત્રે જવનાં હુઃખ માટે તથા પોતાના અને પરના નાશમાટે ક્રોધ કરે છે. જુડ કે, પાપી એવા ક્રોધાંધ માણસો, પિતાને, માતાને, ગુરુને; મિત્રને, જાણને, સ્ત્રીને, તથા આત્માને પણ (પોતાને પણ) મારી નાખે છે.

હવે તે ક્રોધને જિતવાનો ઉપાય દેખાડે છે.

ક્રોધવહેસ્તદાહ્વાય, શમનાય શુચાત્મજિઃ ॥

શ્રયણીયા ક્ષમેકેવ, સંયમારામસારણિઃ ॥ ૨૧ ॥

अर्थः— क्रोध रूपी अग्निने तुरत शमाववा माटे पुण्यात्माउये, संयम रूपी घगीचाने. पाणीनीनेहेर समान एवी एक ह्मनेज अंगीकार करवी. हवे माननामना कपायनुं स्वरूप कहे ठे.

विनयश्रुतशीलानां, त्रिवर्गस्य च घातकः ॥

विवेकलोचनं लुंपन्, मानोऽधंकरणोन्मृणां ॥ १२ ॥

अर्थः— विनय, ज्ञान, अग्ने शील, तथा धर्म, अर्थ अग्ने काम, ए त्रणे वर्गने घात करनारो एवो जे मान नामनो कपाय, ते माणसोनां विवेकरूपी लोचनने फोडीने तेउने आंधळा घनावे ठे.

जातिलाजकुलेश्वर्य, बलरूपतपःश्रुतैः ॥

कुर्वन्मदं पुनस्तानि, हीनानि लज्जते जनः ॥ १३ ॥

अर्थः— जाति, लाज, कुल, ऐश्वर्य, बल, रूप, तप अग्ने ज्ञाननो मद करवायी, माणसने ते ते वस्तुउं हीन मखे ठे. उत्तम, मध्यम, अग्ने अधम एवा अनेक प्रकारना जातिजेदोने जोइने कयो बुद्धिमान् माणस जातिमद करे? उत्तम तथा हीन वझे जातिउं कर्मचकी मखे ठे, माटे एवी अशाश्वती जातिने पामीने शा माटे मद करवो जोइयें? अंतरायना हयघीज लाज थाय ठे, माटे वस्तुनां तत्वने जाणनार माणस लाजनो मद करतो नथी. कोइ देव आदिकनां वरदानघी मोटो लाज थइ पडे ठे, पण तेयी महात्माउं धिलकुल मद करता नथी. अकुलीनोने पण बुद्धिवान लक्ष्मीवान तथा शीलवान जाणीने मोटा कुलवालाउयें पण मद करवो नही. इंद्रुं त्रण जुवनोनुं ऐश्वर्यपणुं सांजलीने, पोताना ऐश्वर्यनो कोण मद करे? महाबलवान माणसने पण रोग आदिकघी निर्वल जोइने बलनो मद पण कोण करे? सनत्कुमारना रूपना ह्मने जोइने कयो माणस रूपनो मद करे? श्री वीर प्रभुना तपनी निष्ठाने जोइने कयो माणस तपनो पण मद करे? बली श्रीगणधर महाराजोनी शास्त्ररचनाउं जोइने कयो माणस पोताना ज्ञाननो मद करे?

हवे ते मानने दूर करवानो उपाय जे मार्गव तेनो उपदेश करे ठे.

उत्सर्पयन् दीपशाखा, गुणमूलान्यधोनयन् ॥

उन्मूलनीयो मानघ्न, स्तन्मार्दवसरिप्लवैः ॥ १४ ॥

અર્થ:- દોષોરૂપી શાખાઝને વિસ્તારતું, તથા ગુણોરૂપી મૂલોને નીચે લેઈ જતું, એવું માનરૂપી વૃદ્ધ, તેને નમ્રતારૂપી નદીના પ્રસરોથી મૂલમાંથી ઉચેડી નાખતું.

માનમાં રહેવાથી વાહુવલિ પણ પાપોમાં વિંટાયા હતા, અને માન મુકવાથી તત્કાલ કેવલી થયા. ચક્રવર્તી પણ દીકા લેઈને તુરત એક રંગ સાધુને પણ નમે ઠે.

હવે માયા નામના કપાયનું સ્વરૂપ કહે ઠે.

અસૂનૃતસ્ય જનની, પરશુઃ શીલશાસ્ત્રિનઃ ॥

જન્મજૂમિરવિદ્યાનાં, માયા દુર્ગતિકારણં ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:- માયા કહેતાં કપટ ઠે તે, અસત્યને ઉત્પન્ન કરનારું ઠે, તથા શીલરૂપી વૃદ્ધને કાપી નાખવાને તે કુહાડાસમાન ઠે, તથા અજ્ઞાનનું તો તે જન્મસ્થાનક ઠે, તથા દુર્ગતિનું કારણ ઠે.

હવે પરને ઊગવામાટે કપટ કરવાથી, તેનું ફલ પોતાનેજ ઊગવાપણું મળે ઠે, તે કહે ઠે.

કૌટિલ્યપટવઃ પાપા, માયયા વકટૃત્તયઃ ॥

જુવનં વંચયમાના, વંચયંતે સ્વમેવહિ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:- કૌટિલ્ય એટલે લુચ્ચાઈમાં ચતુર, તથા ઘગલાજગતસરખા પવા હુષ્ટ માણસો, કપટથી જુવનને ઊગતા થકા, સ્વેચ્છા તેજ પોતાના આત્માનેજ ઊગે ઠે.

હવે તે માયાને જીતવામાટે આર્જવનો ઉપદેશ દીધે ઠે.

તદાર્જવમદ્વૌપધ્યા, જગદાનંદહેતુના ॥

જયેઙ્ગાદ્દોહકરીં, માયાં વિપધરીમિવ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:-તેથી કરીને, જગતને આનંદ કરવાના હેતુરૂપ એવી સરસતારૂપી મોટી ઔપધીયં કરીને, જગતનો દોહ કરનારી, નાગણી સરસી માયાને જીતવી

હવે લોજકપાયનું સ્વરૂપ કહે ઠે.

આકરઃસર્વદોષાણાં, ગુણગ્રસનરાક્ષસઃ ॥

કંદોવ્યસનવહ્નીનાં, લોજઃ સર્વાર્થવાધકઃ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:- સર્વદોષોની સ્વાણરૂપ, તથા ગુણોને પ્રસન્ન કરવામાં રાક્ષસ સરખો, તથા દુઃખરૂપી વેલડીઝનાં મૂલ સરખો, એવો લોચ સર્વ પુરુષાઃ ઘોંને ઘાધા કરનારો છે.

હવે ગ્રણ શ્લોકોયેં કરીને લોચનું દુર્જયપણું કહે છે.

ધનહીનઃશતમેકં, સદ્સ્રં શતવાનપિ ॥

સદ્સ્રાધિપતિર્લક્ષ્મં, કોટિં લક્ષ્મશ્વરોઽપિચ ॥ ૧૯ ॥

કોટીશ્વરો નરેંદ્રત્વં, નરેંદ્રશ્ચક્રવર્તિતાં ॥

ચક્રવર્તીં ચ દેવત્વં, દેવોઽર્પીંદ્રત્વમિઠ્ઠતિ ॥ ૨૦ ॥

દંદ્રત્વેઽપિ હિ સંપ્રાપ્તે, યદીઞ્ઞા ન નિવર્તતે ॥

મૂલે લઘીયાંસ્તલ્લોચઃ, શરાવણ વર્ધતે ॥ ૨૧ ॥

॥ ત્રિજિર્વિશેષકં ॥

અર્થ:- ધનહીન માણસ એકસોની ઇચ્છા કરે છે, અને સો મલે ત્યારે હજારની ઇચ્છા કરે છે, તથા હજાર મલે ત્યારે લાલ્લને ઇચ્છે છે, તથા લાલ્લ મલે ત્યારે ક્રોડને ઇચ્છે છે, ક્રોડ મલે ત્યારે રાજાપણને ઇચ્છે છે, તથા રાજા થાય ત્યારે ચક્રવર્તિપણને ઇચ્છે છે, તથા ચક્રવર્તીં દેવપણને ઇચ્છે છે, તથા દેવપણું મલે ત્યારે દંદ્રપણને ઇચ્છે છે; બલી તે મલવાથી પણ ઇચ્છા જ્યારે નિવૃત્ત થતી નથી, ત્યારે, તે લોચ શરાવણાં (શકોહં વા રામપાત્ર) ની પેઠે મૂલમાં નાનો, તથા પઠી વૃદ્ધિ પામતો જાય છે.

માટે સઘલાં પાપોમાં જેમ હિંસા શિરોમણિ છે, તથા સઘલા રોગોમાં જેમ રાજયક્ષરોગ શિરોમણિ છે, તેમ લોચ સર્વ અપરાધોમાં શિરોમણિ છે. અહો આ પૃથ્વીમાં લોચનું કેટલું માહાત્મ્ય છે? કેમ કે, જંડાર મલવાથી વૃદ્ધો પણ તેને પોતાનાં મૂલીઆંઝથી ઢાંકી મેલે છે. સરપ, હંદર વિગેરે પ્રાણીઠં પણ ધનના લોચથી નિધાનવાલી જગોમાં ખરાઈ રહે છે. મોટા મોટા મુનિયો પણ, ડપશાંતમોહપણને પામીને, તથા ક્રોધ આદિકને જીતીને પણ, ફક્ત લોચના અંશમાત્રથી પાઠા પડે છે. એક માંતના દુકડામાટે જેમ કુતરાઠં, તેમ સગા જાણ્યો પણ ધનના લોચથી લહે છે.

હવે તે લોજને જીતવાનો ઉપાય દેખાડે છે.

લોજસાગરમુદ્દેલ, મતિવેલં મહામતિઃ ॥

સંતોષસેતુવંધેન, પ્રસરંતં નિવારયેત્ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ:- ક્રમે ક્રમે વૃદ્ધિ પામતા તથા ફેલાતા એવા લોજરૂપી સમુદ્ર વૃદ્ધિમાન્ માણસે અતિશયે કરીને, સંતોષરૂપો સેતુવંધથી એટલે પાસથી અટકાવી રાખવો.

જેમ રાજાડેમાં ચક્રવર્તી, તથા દેવોમાં ઇન્દ્ર, તેમ સઘલા ગુણોમાં સંતોષ મોટો ગુણ છે. ચક્રવર્તિ જેવાડે પણ સ્વાધીન રાજ્યને ઠોડીને, સંતોષપણથી મુનિપણું અંગીકાર કરે છે. ઇન્દ્રિયોનાં દમવાથી, તથા કાપાને પીડા આપવાથી પણ શું છે? કેવલસંતોષથીજ મુક્તિરૂપી સ્ત્રી આપણા મુલ્કસામું જુવે છે. સંતોષી એવા ઘાસપર સુનારાડેને પણ જે સુખ મળે છે, તે સુખ, સંતોષ વિનાના એવા મલમલની પથારીપર સુનારને પણ મલતું નથી.

ક્ષાંત્યા ક્રોધો મૃદુત્વેન, માનોમાયાઽર્જવેન ચ ॥

લોજશ્રાનીહ્યા જૈયાઃ, કપાયા ઇતિસંગ્રહઃ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ:-માટે એવી રીતે ક્રમાથી ક્રોધને, તથા કોમલતાથી માનને, તથા સરસપણથી માયાને, તથા અનિષ્ઠાથી લોજને, એમ સર્વે કપાયોને તજા.

હવે ઇન્દ્રિયોના જયતું સ્વરૂપ કહે છે.

વિનેંદ્રિયજયં નૈવ, કપાયાન્ જેતુમીશ્વરઃ ॥

દન્યતે દૈમનં જાહ્યં, ન વિના જ્વલિતાનલં ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:- ઇન્દ્રિયોને જીત્યાવિના કપાયોને જીતી શકાતા નથી, કેમ કે જાગ્રવશ્યમાન થપ્પા એવા અગ્નિવિના સોનાનો મેલ દૂર થઈ શકતો નથી.

અદાંતેરિંદ્રિયદૈવે, શ્રલેરપથગામિજિઃ ॥

આકુલ્ય નરકારણે, જંતુઃ સપદિ નીયતે ॥ ૨૫ ॥

અર્થ:- નદી દમણા, તથા ચપલ, અને ઘોડે મારે જનારા એવા ઇન્દ્રિયોરૂપી ઘોડાઠયે કરીને ચંચાડેને, પ્રાણી તુરન નરકરૂપી અરણ્યમાં લઈ જાય છે. નદી જીતેલી એવી ઇન્દ્રિયો કેવી રીતે નરકારણે લેઈ જાય તે? તે કહ્યું છે.

इंद्रियैर्विजितोजंतुः, कपायैरभिज्ञयते ॥

वीरैः कृष्टेष्टकः पूर्वं वप्रः केः केन खंड्यते ॥ २६ ॥

अर्थः— इंद्रियोयें करीने जीतायेलो प्राणी कपायोथी पण परानवने पामे ठे; केम के, पेहेलां वीर पुरुषोये खेंची खीवेली ठे इंटो जेमांची, एवो कीद्वो पाठल्यी कया कया निर्वल पुरुषोथी पण नथी खंडित करा-तो? अर्थात् सर्वथी खंडित कराय ठे.

हवे ते नहीं जीतेली एवी इंद्रियो आलोकमां पण दुःखरूप ठे ते कहे ठे.

कुलघाताय पाताय, वंधाय च वधाय च ॥

अनिर्जितानि जायंते, करणानि शरीरिणां ॥ २७ ॥

अर्थः— नहीं जीतेली एवी इंद्रियो प्राणीयोना रावण आदिकनी पेठे कुलना घात माटे घाय ठे, तथा सौदासनी पेठे राज्य आदिकची पाड-नारी घाय ठे, तथा चंडप्रद्योतनी पेठे वंधनमाटे घाय ठे, तथा रावण आदिकनी पेठे वधमाटे पण घाय ठे.

सौदासनी कया नीचे प्रमाणे जाणवी. ते राज्य पावतो हतो, पण तेने नाना प्रकारनां मांस खावानी खोलता हती, तेथी ते मांस ग्राहने पोताना आत्माने खुशी करतो. एक दहाडो धार्मिक एवा धावकोए राजाने खुशी करीने आमारी पडो वजडाव्यो; तेथी ते दिवसें फोड पण जीवनो वध थड शक्यो नहीं; अने राजाए रसवेमुं मांस पण ते दिवसें घिलाडीयो खाइ गइ. तेथी रसोइआठण फोडना घालवने छापी, तेने मारी नाखी राजाने तेनुं मांस पीरखुं. पठी राजाए रसोइआठणे एकान्त पोलावी सोगन देहने पुठुं; त्यारे रसोइआठण पण जेवी पनी ह-ती, तेवी घात राजाने कही; तेथी राजा मनुष्यमांसनो खोसुपी घयो; अने तेंढळामाटे घालकोने शोधी खाववा माटे तेंणें पोतानां माणसो राण्यां. पठी ते यातनी लोकोने खयर पडवाची, सपसा मंत्रि विंगेरण एकठा घइने, राजाने मद्यपानमां आसक करी, बांधीने दनमां ठोटी दीधो. एवी रीतें राज्यची, कुलची तथा परिवारची पतित घइने, पशुनी पेठे अरण्यमां रसडीने दुःख पामना लाग्यो.

स्वार्थमांनं वदन्त्यामी पठन्ति पंडितोऽपि तेषां श्रावणं विविक्षनां मनः.

मतो नथी ? केम के शास्त्रार्थोंने जाणनाराउं पण इंद्रियोनी विडंबनाची मूर्खनी पेठे आचरणो करे ठे. इंद्रियोनी विडंबनानी वधारे वातो गुं रु-
रीयें ? केम के ते इंद्रियनी विडंबनाची चरतें पण पोताना जाइ बाहु-
वलिपर शस्त्रघात कर्यों ठे. जे ठेह्वा जवमां पण शस्त्रोची प्राणीउं खडे ठे.
ते सघमुं इंद्रियोनुं विटंबन जाणवुं. इंद्रियोची जिताएला एवा विचा
देव, दानव, अने मनुष्यो पण हलकां कार्यो करे ठे. इंद्रियोने वरा प-
थेला माणसो नही खावालायक वस्तुउं खाय ठे. नही पीवालायक व-
स्तुउं पीए ठे, तथा नही गमन करवा योग्य स्थानकें गमन करे ठे. इं-
द्रियोची ह्णायेला माणसो वेश्यानां दासपणा आदिक नीच कार्यो पण
कुलमर्यादा तजीने करे ठे. मोहांध माणसोने परस्त्री तथा परधननी प-
ण जे इडा घाय ठे, ते सघमुं इंद्रियोनुं माहात्म्य ठे. वली जे इंद्रियोने
वरा घपारी प्राणीउंने वध बंधनादिक कष्टो वेठवां पडे ठे. एवी इंद्रि-
योप्रत्ये तो नमस्कारज थाउं. पोते इंद्रियोची जीताया थका धीजाउं-
ने जे उपदेश थापे ठे, तेउंनी विवेकी माणसो मुल खाडा हाय वर-
ने हांमी करे ठे,

एवी रीतें सामान्यपणार्थी इंद्रियोना दोषोने कह्तीने, ह्ये स्पर्शन
आदिक इंद्रियोना दोषांने पांच श्लोकोयें करीने कहे ठे.

यशास्पशं मुख्यास्वाद, प्रसारितकरः करी ॥

आलानबंधनछेदा, मासादयति तत्क्षणात् ॥ २८ ॥

पयम्यगाधे विचरन्, गिलन् गलगतामिपे ॥

मैनिकम्य करे दीनो, मीनः पतति निश्चितं ॥ २९ ॥

निघनन्मनमानंग, कणोलं गंधलोलुपः ॥

कर्णतालनलाघाना, नृत्युमाप्नोति पदपदः ॥ ३० ॥

कनकत्रेदमंकाश, शिष्यालोकविमोहितः ॥

गन्धमेन पतन् दीपे, शूलनोलनने मृति ॥ ३१ ॥

दृग्गिणो दृग्गिणो गीति, माकर्णगिनृमुदुरः ॥

आकर्णवृष्टिनाम्य, यानि व्याधम्य वक्ष्यतां ॥ ३२ ॥

અર્થ:- હાથળીના સ્પર્શથી મલત્તા સુખના સ્વાદથી વિસ્તારેલી છે સુંદર જેણે, એવો હાથી, તુરતજ પોતાને થંજા સાથે વંધાવાના ક્ષેષણે પામે છે. તેમ અગાધ પાણીમાં વિચરતો એવો મત્સ્ય, દોરીમાં વાંધેલા છોટાના કાંટાપર રહેલા માંસને ચાસતો થકો, વિચારો સ્વસ્થર મઠિમારના હાથમાં જઈ પડે છે. તેમ મદોન્મત્ત હાથીના ગંડસ્યસપર રહેલા મદમાં ગંધનો સોલુપી થઈને પડતો એવો ઝ્રમર, હાથીના કાનના ઝપાટાથી મૃત્યુ પામે છે; તથા સોનાના ટુકડા સરસી દીવાની શિશ્વા જોઈને ત્રિમોહિત થયેલો પતંગિયો તેમાં એકદમ પડતો થકો મૃત્યુ પામે છે; તેમ મનોહર ગીત સાંજલવાને ઉત્સુક થયેલો હરિણ પણ, ઠેક કાનસુધિ ચઢાવેલ છે, ધનુષ્ જેણે એવા પારધિથી મૃત્યુ (વેધ્યપણા) ને પામે છે.

एवं विषयएकैकः पंचत्वाय निषेधितः ॥

કથં હિ યુગપત્તંચ, પંચત્વાય જવંતિ ન ॥ ૩૩ ॥

અર્થ:- એવી રીતેં સેવેલો એવો એકેક વિષય પણ જ્યારે મૃત્યુમાટે થાય છે. ત્યારે પાંચે ઇંદ્રિયોના વિષયોને સાથે સેવવાથી, તેડં મૃત્યુમાટે કેમ ન થાય ? અર્થાત્ વાયજ.

हृवे तेजने जीतवामाटे उपदेश दे ठे.

तदिन्द्रियजयं कुर्या, न्मनःशुद्ध्या मदामतिः ॥

યાં વિના યમનિયમેઃ, કાયઠેશોરુથા નૃણાં ॥ ૩૪ ॥

અર્થ:-માટે મહાશુદ્ધિમાન માણસેં મનઃશુદ્ધિથી ઇંદ્રિયોનો જય કરવો; કેમ કે તે મનઃશુદ્ધિ વિના, યમ નિયમોથી માણસોને પોકરટનો કાપકેસ છે.

જે માણસેં ઇંદ્રિયોને જીતી નથી, તેડંને ધોધ ધુર્સજ પાપ છે, માટે સર્પદુઃસોથી ટુટવા માટે ઇંદ્રિયોને જીતવી. ઇંદ્રિયોને જીતવાથી મોહામલે છે, તથા ઇંદ્રિયોને નહીં જીતવાથી સંસારની શુદ્ધિ પાપ છે, માટે તે ઘણેનો અંતર જાણીને જે યોગ્ય સાગે તે કરવું. મર્યમસની ગાદી તથા કાંકરાના સ્પર્શમાં રતિ થરતિ તજીને સ્પર્શોદ્રિયને જીતવી. સ્વાદિદ્રિયને અસ્વાદિદ્રિયે પ્યાં જોજનમાં પ્રીતિ અપ્રીતિને તજીને રસોદ્રિયને જીતવી. સુગંધિ અને ધુર્ગંધિ વસ્તુડંમાં સામ્ય (સમતાંસપણું) રાગીને ધાળેંદ્રિયને જીતવી. મનોહર, અને મનને ન ગમે યવું પણ રૂપ જોઈને,

હવે તથા જુગુપ્સાને તજીને ચક્રુ ઇન્દ્રિયને જીતવી; તથા વીણા કના મનોહર સ્વરને તથા ગઘેડા આદિકના કઠોર સ્વરને સાંજળા, તેમાં પ્રીતિ અપ્રીતિ તજીને શ્રોત્રેન્દ્રિયને જીતવી.

હવે વશમાં નહીં રાખેલું મન જે કાર્ય કરે છે, તે કહે છે.

મનઃ ક્ષપાચરો આમ્ય, નપશંકં નિરંકુશઃ ॥

પ્રપાતયતિ સંસારા, વર્ત્તગર્તે જગત્રચીં ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:- મનરૂપી રાક્ષસ શંકા અને અંકુશરહિત જમતો થકે સારરૂપી સ્વાદામાં ઘ્રણે જગતને પાડે છે.

વલી પણ મનને વશ નહીં કરવાથી થતા દોષો કહે છે.

તપ્યમાનાંસ્તપોમુક્તૌ, ગંતુકામાન્શરીરિણઃ ॥

વાત્યેવ તરલં ચેતઃ, ક્ષિપત્યન્યત્ર કુત્રચિત્ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:- તપ તપતા, મોહ પ્રત્યે જવાની ઇચ્છાવાલા પણ પ્રાણિય પદ્મ પળું મન, પવનની પેઠે નરકા(દિકમાં ફેંકી દે છે. પટલેધારેલ લાથી ધીજે ક્યાંઈ ફેંકે છે.

પણી પણ વશ નહીં રહેલા પણ મનનો દોષ કહે છે.

અનિરુદ્ધમનસ્કઃ સન્, યોગશ્રદ્ધાં દધાતિ યઃ ॥

પટ્ટપાં જિગમિષુગ્રામં, સપંગુરિવ દસ્યતે ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:- જે માણસ મનને વશ રાખ્યા વિના, યોગીપણાના અનિરુદ્ધ પાળ કરે છે, તે માણસ માનપ્રત્યે પગે ચાલી જવાને ઇચ્છનાર પણ જો માનમની પેઠે હાંમીને પાત્ર થાય છે.

મનોગેધે નિરુદ્ધ્યન્તે, કર્માણ્યપિ મર્મતનઃ ॥

અનિરુદ્ધમનસ્કમ્ય, પ્રમગન્તિ દ્વિનાન્યપિ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:- મનને વશ કરવાથી, પાંચે વાનુચી કર્મો પણ મોટાપ છે, મનને વશ નહીં કરનારાનાં ને જ્ઞાનાવગ્નાદિક કર્મો વિસ્તાર પામે છે. હવે ને મનને વશ કરવામાંટે ઉપદેશ કરે છે.

મનઃકવિર્યવિશ્વ, પરિઘમણ્ડલપટઃ ॥

નિવંત્રણ્યો યન્નેન, શુક્તિમિનુનિગમનઃ ॥ ૩૯ ॥

अर्थः— जगतमां परित्रमण करवामां लोडुप एवा आ मनरूपी वांद-
ने, पोतानी मुक्तिने इच्छता एवा माणसोयें यत्नपूर्वक वशमां राखवो;
हवे इंद्रियोने जीतवाना हेतुरूप एवी मनशुद्धिनी स्तुति करे ठे.

दीपिका खल्वनिर्वाणा, निर्वाणपथदायिनी ॥

एकैव मनसः शुद्धिः, समाम्नाता मनीषिभिः ॥ ४० ॥

पूर्वाचार्योयें एक मनःशुद्धिनेज, मोक्षमार्ग देखाडनारी, तथा नहीं
जाय एवी, खरेखर दीपिका सरखी पारंपर्यपणाची कहेली ठे.

हवे ते मनशुद्धिना अन्वय अने व्यतिरेकें करीने गुणांतरना देखा-
वावडे उपदेश कहे ठे.

सत्यां हि मनसः शुद्धौ, संत्यसंतोपि यज्जुणाः ॥

संतोष्यसत्यां नो संति, सेव कार्या बुधेस्ततः ॥ ४१ ॥

अर्थः— मनशुद्धि होते ठते नहीं ठता एवा पण ह्मांति आदिक गु-
णे थाय ठे, अने मनशुद्धि न होते ठते, ते गुणोद्दोष, तो पण नची खे-
जाता, माटे पंडित लोकोयें ते मनशुद्धिज श्रंगीकार करयी. हवे जे लोको
रुम माने ठे के, मनशुद्धिनी कंइ जरूर नयी, असो तो तपयलपीज मु-
क्ति मेखवीशुं, तेडने माटे कहे ठे.

मनःशुद्धिमविभ्राणा, ये तपस्यंति मुक्तये ॥

त्यक्त्या नावं भुजाभ्यां ते, तितीर्षति महार्णवं ॥ ४२ ॥

अर्थः— मनशुद्धिने नहीं धारण करनारा एवा जे कदाग्रही माणसो
मुक्तिमाटे तपज कर्मा करे ठे, तेड पासे रहेछा नावने डोडीने, पोताना हा-
थयीज महासागर तरवाने छे ठे.

हवे मनशुद्धिने तजीने जेड केवल ध्याननेज कर्मद्वयनुं कारण माने
ठे, तेड प्रत्ये कहे ठे.

तपस्विनोमनःशुद्धि, विनाचूतस्य सर्वथा ॥

ध्यानं खलु मुधा चक्रुः, चिकलस्येव दर्पणः ॥ ४३ ॥

अर्थः— एक खेशमात्र पण मनशुद्धि विनाना एवा तपस्वीनुं ध्यान,
खरेखर चक्रुः विनाना माणसप्रत्ये जेम दर्पण तेम पृथा ठे; (जो के मनशु-

હિવિના ધ્યાન ધરનારને તેનાં તપ અને ધ્યાનના વલણી ઉકેલ
યકસુધિ ગતિ થાય છે, તો પણ તે પ્રાયિક છે, પણ કંઈ
કેમકે ઉત્તમ ફલ તો મોકજ છે.

તદવશ્યં મનઃશુદ્ધિઃ, કર્તવ્યા સિદ્ધિમિત્વતા ॥

તપઃશ્રુતયમપ્રાયૈઃ, કિમન્યૈઃ કાયદંડનૈઃ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:- માટે મોકને શ્વતા એવા પ્રાણિયે, અવશ્ય મનશુદ્ધિ
ધીજાં કાયાને દંડરૂપ એવાં, તપ, આગમજ્ઞાન, નિયમ વિગેરેથી શુદ્ધિ
ટીકા:- મનશુદ્ધિ પટલે લેશ્યાની વિશુદ્ધિથી મનનું નિર્મલ
શ્યા પટલે જેમ સ્ફટિકના વાસણમાં જુદા જુદા રંગ નાહ્યાથી
જ રંગનું દેખાય છે, તેમ આત્મા પણ કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત, તેજઃ પ
શુક્લવર્ણના મેલાપથી તન્મય થાય છે, અર્થાત્ આત્માના અ
અશુદ્ધતર, અશુદ્ધ, શુદ્ધ, શુદ્ધતર અને શુદ્ધતમ એવા પરિણામો
અને તે જંબુફલ સ્વાવાના દૃષ્ટાંતથી જાણી લેવા. તેડમાંથી પેદેલી
શ્યાઈ અપ્રશસ્ત છે, અને પઠીની ત્રણ લેશ્યાઈ ઉત્તરોત્તર પ્રશસ્ત
તેથી મૃત્યુકાલે જેવી તે લેશ્યા પ્રવર્તતી હોય, તેવી ગતિ થાય છે.
પ્રજુએ કહેલું છે કે, “જલ્લેસે મરણ, તલ્લેસેસુ ઉચ્ચજ્ઞાઈ” અન્યથા
પણ કહે છે કે, “અંતે ચ જરતશ્રેષ્ઠ, યા મતિઃ સા ગતિર્નૃણાં” પણ
અશુદ્ધલેશ્યાના ત્યાગથી, તથા શુદ્ધ લેશ્યાના અંગીકારથી મનની
પાય છે. હવે મનની શુદ્ધિ માટે સહેલો ઉપાયાંતર દેખાડે છે.

મનઃશુદ્ધ્યે ચ કર્તવ્યો, રાગદેવવિનિર્જયઃ ॥

કાલુપ્યં યેન હિત્વાત્મા, સ્વસ્વરૂપેઽવતિષ્ઠતે ॥ ૪૫ ॥

અર્થ:- મનની શુદ્ધિમાટે રાગરૂપને જીતવા; અર્થાત્ ઉદપમાં
છા રાગરૂપને પ્રાયશ્ચિત્તથી નિષ્કલ્પ કરવા, અને નવા ઉપજાવવા
કે જેથી કરીને આ મનરૂપ આત્મા અશુદ્ધપણાને ઝોઢીને પોતાના
રૂપમાં પટલે પરમ શુદ્ધિમાં રહે છે.

હવે ત્રણ યોગોક્રોએ કરીને રાગરૂપનું હુજંપણું કહે છે.

આત્માયત્તમપિ સ્યાનં, કુર્યંતામત્ર યોગિનાં ॥

રાગાદિન્નિઃ સમાક્રમ્ય, પરાયતં વિધીયતે ॥ ૪૬ ॥

ચતુર્થપ્રકાશ.

આ જગતમાં મનને પોતાને સ્વાધીન કરતા એવા યોગીર્ઝના મનને
આદિક કપાયો સ્વેંચી જણને પરને સ્વાધીન કરી મુકે છે. તથા-

દ્વ્યમાણમપિ સ્વાંતં, સમાદાય મનાગ્નિમયં ॥
પેશાચાઙ્વ રાગાદ્યા, શ્વલયંતિ મુહુર્મુહુઃ ॥ ૪૭ ॥

- યમ, નિયમાદિકોથી રક્ષણ કરાતા એવા પણ યોગીર્ઝના મ-
ના પ્રમાદરૂપી મિશને પામીને, રાગ આદિક કપાયો પિશાચોની
તેવાર પોતાના સ્વાધીનપણામાં લેઈ લેવે. તથા-
રાગાદિતિમિરધ્વસ્ત, જ્ઞાનેન મનસા જનઃ ॥

અંધેનાંધઙ્વાકૃષ્ટઃ, પાત્યતે નરકાવટે ॥ ૪૮ ॥

ર્થ:- રાગ આદિક અંધકારથી નાશ થયેલ છે, તત્વાલોક જેમાંથી
મનથી આકૃષ્ટ થયેલો માણસ, આંધલાથી સ્વેંચાયેલો જેમ આંધલો,
નરકરૂપી શાહમાં જણને પડે છે.

ત્વ્ય આદિકમાં જે રતિ અને પ્રીતિ તે રાગ, તથા તેઝમાંજ જે અર-
ણે અપ્રીતિ તે છેપ જાણવો. માટે તે રાગ અને છેપ યોગે પ્રાણિર્ઝને
ધંધનરૂપ છે, તથા સર્વે પ્રકારનાં ડુઃખોરૂપી વૃદ્ધનાં મૂલીઆ સમા-
જ. જો આ ડુનીયામાં રાગ છેપ ન હોત, તો મુલમાં કોણ મમ થઈને
ત, તથા ડુઃખમાં કોણ ડુઃખી થાત, તથા મોહ પણ કોને ધાત? રાગ
તા છેપ નથી, અને છેપ વિના રાગ નથી, માટે તે યોગેમાંથી જો પણ
પણ તજી દેવાય, તો તે યોગે તજ્યા એમ સમજવું. આ જીવ સ્વનાયે
સ્ફટિક સરસો નિર્મલ છે, પણ ડપાધિચૂત એવા જે રાગ આદિક, તે-
થી તેરૂપ થઈ જાય છે. સ્વેંચર આ જગત નાયક વિનાનું છે, કેમકે સ-
ની દૃષ્ટિયે રાગ આદિક છુંટારાઈ પ્રાણીર્ઝના જ્ઞાનરૂપી ધનવાણ એવા
આત્મસ્વજ્ઞાયને છુંટી જાય છે. માટે યોગે લોકમાં અદિત ધરનારા એવા
રાગછેપથી જેવો મુનિર્ઝ જય રાખે છે, તેવો જય દ્યાવ, જલ, અગ્નિ આ-
દિકથી પણ રાખતા નથી.

દુઃખે તે રાગ છેપને જીતવાનો ડપાય દેરાટે છે.

અસ્તતંધૈરતઃ પુંજિ, નિર્વાણપદકાંક્ષિનિઃ ॥

વિધાતવ્યઃ સમત્વેન, રાગેષ્વપિપદ્મજઃ ૪૯ ॥

કદ્ધોલચપલા લક્ષ્મીઃ, સંગમાઃ સ્વપ્નસંનિષ્ઠાઃ ॥

વાત્યાવ્યતિકરોત્ક્રિષ્ણ, તૂલતુલ્યં ચ યૌવનં ॥ ૫૯ ॥

અર્થઃ— જે પ્રજાતમાં છે, તે મધ્યાહ્ને નથી, અને જે મધ્યાહ્ને છે, તે ત્રિષ્ટાંદ્ર નથી, માટે આ સંસારમાં એવી રીતે પદાર્થોની અનિત્યતા છે; તથા સર્વપુરુષાર્થોનાં કારણરૂપ એવું પ્રાણીર્જનું આ શરીર, પ્રચંડપવનોથી ઘૂંટાઈ એવાં વાદલાં સરસું નાશવંત છે; તેમ આ લક્ષ્મી પાણીના કણોના સરસી ચપલ છે, તથા સઘલા પદાર્થોના સંગમો સ્વપ્નસરસા છે, તથા યૌવન, પવનથી ઝડપાઈ એવા પુંવડાં સરસું ચપલ છે.

इत्यनित्यं जगद्वृत्तं, स्थिरचित्तः प्रतिक्षणं ॥

तृष्णाकृष्णाहिमंत्राय, निर्ममत्वाय चिंतयेत् ॥ ૬૦ ॥

અર્થઃ— એવી રીતે ચિત્તને સ્થિર કરીને, ક્ષણક્ષણ પ્રત્યે, વિચારવું કે જગતનું સ્વરૂપ અનિત્ય છે, માટે તૃષ્ણારૂપી કૃષ્ણસર્પને મંત્ર સમાપ્ત, એવા નિર્મમપણાને ચિંતવવું.

हवे अशरणजावनानुं स्वरूप कहे ठे.

इंद्रोपेंद्रादयोप्येते, यन्मृत्योर्याति गोचरं ॥

अहो तदंतकातंके, कः शरण्यः शरीरिणं ॥ ૬૧ ॥

અર્થઃ— જ્યારે આ ઇન્દ્ર તથા ઉપેન્દ્ર આદિકો પણ મૃત્યુને પ્રાપ્ત થાય છે, માટે એવી રીતે મૃત્યુનો જય આવતે ઠટે પ્રાણીને કોણે શરણું છે ?

पितुर्मातुः स्वसुभ्रातु, स्तनयानां च पश्यतां ॥

अत्राणो नीयते जंतुः, कर्मजिर्यमसद्गति ॥ ૬૨ ॥

અર્થઃ— પિતા, માતા, વેદેન, જાણ, તથા દીકરાના પણ દેશતાં થકાં શરણાં વિનાનો એવો આ જંતુ, કર્મોંયેં યમને જવને લેઈ જવાય છે.

शोचंते स्वजनानंतं, नीयमानान् स्वकर्मजिः ॥

नेष्यमाणं तु शोचंति, नात्मानं मूढबुद्ध्यः ॥ ૬૩ ॥

અર્થઃ— પોતાનાં કર્મોંથી મૃત્યુ પામતા એવા પોતાના કુટુંબિયો માટે તો મૂઢબુદ્ધિ માણસો શોક કરે છે, પણ તેડ કર્મોંયેંકરીને લઈ જવાતા એવા પોતાના આત્મામાટે તો શોક કરતાજ નથી. માટે,

संसारे दुःखदावाग्नि, ज्वलज्वालाकरालिते ॥

वने मृगार्जकस्येव, शरणं नास्ति देहिनः ॥ ६४ ॥

अर्थः— दुःखरूपी दावानलनी बलती ज्वालाउथी जयकर चण्डा एवा आ संसारमां, वनमां रदेवा मृगना बाखकने जेम, तेम प्राणीने कोइ पण शरण नथी.

इचे ग्रण भ्रूकोयें करीने संसार जावनानुं स्वरूप कहे ठे.

श्रोत्रियः श्वपचः स्वामी, पतिर्ब्रह्माकृमिश्च सः ॥

संसारनाट्ये नटवत्, संसारी दंत चेष्टते ॥ ६५ ॥

अर्थः— अरे !! आ संसाररूपी नाटकमां संसारी जीव नटनी पेठे चेष्टा करी रह्यो ठे, केम के जे चेदांतनो पार पामनार होय ठे, ते कसाइ थाय ठे, शेठ होय ते चाकर थाय ठे, तथा जे ब्राह्मण होय, ते पण एक कीडो थाय ठे. तथा,

न यांति कतमां योनिं, कतमां वा न मुंचति ॥

संसारी कर्मसंयन्धा, दवक्रयकुटीमिव ॥ ६६ ॥

अर्थः— संसारी जीव कर्मोना संयंधयी जालानी कोटडीनी पेठे, कइ कइ योनिमां दाखल थतो नथी ? तथा कइ कइ योनिने छोडतो तथी ? अर्थात् सयं योनियोमां दाखल थाय ठे, अने तेउने ते छोडे पण ठे.

समस्तलोकाकाशेऽपि, नानारूपैः स्वकर्मजिः ॥

बालाग्रमपि तन्नास्ति, यत्र स्पष्टं शरीरिजिः ॥ ६७ ॥

अर्थः— आ समस्त लोकाकाशमां एक बाखनो अधनाग पण एवो नथी के जेने प्राणियोयें पोतानां विविध कर्मोयें करीने स्पर्श करेखो न होय, अर्थात् सयं जगोए जीवें स्पर्श करेखो ठे.

संसारी जीवोना चार जेदो ठे, नारकि, तिर्यचो, मनुष्यो, तथा देवो. तथा तेउं प्रायः षट् दुःखीया, अने कर्मोची बाधायुक्त पण्डा ठे. नारकीना जीवो विविधें दुःख जोगये ठे. तेउं घटीपंथमां ललल पाय ठे, तथा तेमने परमाधामीउं तेमांची षट्ज सांकडा छारेंची खेंची बदाडे ठे. वसी तेमना दाधपगो जाखीने, थोविउं परपरर जेम कपडाउंने, तेम

તેડને તીક્ષ્ણ કાંટાવાલી શિલાડ પર પઠાડે છે; વલી તેમને પર્વતોથી વેરે છે, તથા તલની પેઠે પીલે છે. વલી જ્યારે તેડ તૃપાતુર થાય છે, ત્યારે તેમને તપાવેલાં સીસાંવાલી વૈતરણીનદીમાં ડતારે છે. વલી તેડને જ્યારે ઠાયાની અગ્નિલાપા થાય છે, ત્યારે તેડને તલવારોનાં વનાવેલા વનમાં લઈ જઈને તેમનાપર હથ્થીયારો રૂપી પાંદડાંડ પાડવામાં આવે છે. વલી તેમને પરસ્ત્રીની રતિને યાદ દેવરાવીને તપાવેલી એવી લોચંડની પુતલિડ સાથે આલિંગન કરાવે છે. વલિ તેમને માંસનું લોહુપપણું યાદ કરાવીને તેનાજ અંગનું માંસ खावा આપે છે, તથા મધપાનનું લોહુપપણું યાદ દેવરાવીને તેમને તપાવેલું સીસું પીવરાવે છે. એવીરીતે મહાદુઃખથી હુણાયા થકા ઝટકુટું ત્યાં તેત્રીશ સાગરોપમનું આયુષ્ય જોગવે છે. હવે તિર્યંચો પળ એકેન્દ્રિયપણા આદિકને પામીને પૃથ્વીકાયપણાને પામે છે. તથા તેડ હલાદિક શસ્ત્રોથી ખેદાય છે, હાથી, ઘોડા આદિકથી સુંદાય છે, તથા નેહેર આદિકથી ઝીંજાય છે, અને અગ્નિથી બલાય છે. તેડનાં કુંજારો ઘડા, ઇંટ આદિક વનાવીને પકાવે છે, તથા તેમનો કીચડ કરીને ઝીંત આદિકમાં ચોડે છે. વલી જ્યારે તેડ અપૂકાયપણાને પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે તેડ વરફરૂપ થાય છે, તથા ધૂલી આદિક તેમને સુકાવી નાલે છે. વલી તેમને વાસણોમાં ખરીને તપાવે છે, તથા તરસ્યા પ્રાણીડ તેમને પી જાય છે. વલી જ્યારે તેડ તેજસ્કાયપણાને પામે છે, ત્યારે જલાદિકો તેડને ઠારી નાલે છે, તથા કાષ્ઠઆદિકથી તેમને ઘાલે છે. વલી જ્યારે તેડ વાયુકાયપણાને પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે તેમને વીંઝણા આદિકથી હણે છે, તથા શીત અને ગુણ આદિક ડ્રવ્યના સંયોગોથી વારંવાર તેડનો નાશ કરવામાં આવે છે. વલી તેડ પરસ્પર પળ થયઢાઈને લડી મરે છે, તથા શ્વાસોઘ્વાસ આદિકના પવનથી તેમને દુઃખ અપાય છે, તથા સર્પ આદિકો તેમને પી જાય છે. વલી કંદાદિક દશ પ્રકારથી જ્યારે તેડ વનસ્પતિપણાને પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે તેમનું અનેક પ્રકારે ઠેદન ખેદન થાય છે, તથા તેમને અગ્નિના યોગથી પકાવે છે. વલી જ્યારે તેડ વેદેન્દ્રિયપણાને પામે છે, ત્યારે પુરા આદિક અગ્નિમાં તપાવાય છે, તથા પીવાય છે, કૃમિયોર્યે પગે ફચરાય છે, તથા તેમને ધક્કાં આદિક खाइ જાય છે. શંખ આદિકો ઓપધિ આદિક માટે પરા-

एव ते; वली ज्यारे तेउं त्रेइंजियपणाने पामे ठे, त्यारे ते मांकड आदि-
 : पण कचराय ठे, तथा उण्ण पाणीथी तेमने तपावाय ठे. वली की-
 १ आदिको पणें कचराय ठे; वली ज्यारे चउरिंजियपणाने पामे ठे,
 रारे ते मघमांखो जमरा आदिको मधनी छोलुपताथी द्दणाय ठे. तथा
 तंस मघर आदिको पण पंखा आदिकथी द्दणाय ठे; तथा मांख, करोली-
 रा आदिको पण घीखोडी(गरोली)आदिकथी जद्दण कराय ठे. पंचेंजिय
 लचरो परस्पर जद्दण कराय ठे, तथा मघीमारो आदिक तेमने पक-
 : ठे, तथा घगला आदिक तेमने गली जाय ठे. तेमनी चमार लोको
 गंधडी उखेडे ठे, तथा मांसजद्धिउं तेमने जुंजेठे; तथा ज्यारे तेउं
 यलचरोनेधिपे मृगादिकपणे उत्पन्न थाय ठे, त्यारे ते नयलाउंने सध-
 रा पया सिंहादिको मारी नाखे ठे, तथा ते निरपराधिउंने मृगया आ-
 देकना छोलुपीपणाथी शिकारीउं पण मारी नाखे ठे. तथा वली तेउं
 दुधा, दूपा, आतिजारनी वेदना, तथा अंकुश आर आदिकनी वेदनाने
 ण ते सहन करे ठे. तथा तेतर, पोपट, चकलां आदिको, सिंचाणा,
 राज गीध आदिकोथी जद्दण कराय ठे. तथा तेउंने पाराधिउं नाना प्र-
 तारना उपायोथी पकडीने द्दणे ठे. एवी रीतें तियंचोने जल, अग्नि, श-
 त्र आदिकनो अत्यंत जय रहेखो ठे. वली तेउं मनुष्यपणां करीने जो-
 अनार्यदेशमां उपजे ठे, तो मुखथी पण न कही शकाय एवां पापाच-
 णो आचरे ठे. वली आर्यदेशमां पण उत्पन्न थइने, जो चंडाल आदि-
 रु कुलमां जन्मे, तो पण पापकर्मों करीने दुःखोने अनुजवे ठे. वली म-
 नुष्यो पण परनी उत्कृष्टी संपदा जोइने तथा पोताने निर्धन जोइने, अ-
 न, पोते परनी चाकरी करताथका दुःखने पामे ठे. वली रोग, घडपण
 तथा मरणपर्यंत पण तेमने माये कष्ट पडे ठे. अग्नि सरली सोयोथी द-
 रक रंवाढे जोंकवाथी जेटहुं प्राणीने दुःख थाय ठे. तेथी पण आगगुं
 गर्जावासमां प्राणीने दुःख थाय ठे. योनिवद्धार निकल्यापठी प्राणीने जे
 दुःख पडे ठे, तेथी पण थनंतगणुं दुःख गर्जावासमां ते जोगवे ठे. वली
 पुरुष पुरुषरूपें अतोज नथी, केम के पेहेखां वाह्यावस्थामां ते विष्टायें
 करीने डुकर सरखो होय ठे, तथा यौवन अवस्थामां कामें
 डा सरखो होय ठे, तथा घडपणमां घरडा बेख सरखो ते

બાહ્યાવસ્થામાં મામુખો હોય છે, યૌવનાવસ્થામાં સ્ત્રીમુખો હોય છે, તથા ઘડપણમાં પુત્રમુખો હોય છે, અર્થાત્ પોતે સ્વતંત્ર થઈ શકતો નથી. સ્ત્રી માણસ ધનની આશાથી વિહ્વલ થયો થકો, ચાકરી, खेती, વેપાર, પશુપાલ્ય इत्यादिक કાર્યોથી પોતાનો જન્મ નિષ્ફળ ગુમાવે છે. તેમાં પણ કોઈ વચ્ચે ચોરી કરે છે, કોઈ વચ્ચે જુગાર રમે છે, નીચ પુરુષો સાથે સંગ કરે છે, તેથી એવી એવી જવત્રમણના કારણરૂપ અનેક વેષાર્ઠ કરે છે. વલી મોહાંધ મનુષ્યો સુખ આવ્યે આનંદથી, તથા દુઃખ આવ્યે રડવાથી પોતાનો જન્મ ગુમાવે છે, પણ ધર્મકાર્ય કરતો નથી. અનંત કમોના ક્ષયથી આ મનુષ્યપણને પામીને પાપી જીવો પાઠા પણ પાપ કાર્યોંજ કરવા માંડે છે. વલી સ્વર્ગ અને મોક્ષની પ્રાપ્તિનાં કારણરૂપ એવા આ મનુષ્યજીવને પામીને નરક મલે એવાં અકાર્યોં કરે છે. વલી જ્યારે દેવપણું પામે છે, ત્યારે પણ શોક, ઈર્ષ્યા આદિકથી ત્યાં પણ દુઃખ વેટે છે. વીજાની ઉત્કૃષ્ટી ક્ષિત્તિ દેહીને ઈર્ષ્યા લાવી તે દેવો અત્યંત વિપાદ પામે છે. તથા જ્યવના વચ્ચે પણ જોગવેલાં સુખોને યાદ કરતા થકા, તથા વિપાદ કરતા થકા તે દેવો દીપકની પેઠે વિનષ્ટ થાય છે. એવી રીતે સંસારની ચારે ગતિયોમાં ધીલકુલ સુખ નથી, પણ તે દુઃખમયજ છે, એમ સંસારજાવના જાવવી.

હવે વે શ્લોકોયેં કરીને એકત્વજાવના કહે છે.

એક ઉત્પદ્યતે જંતુ, રેક એવ વિપદ્યતે ॥

કર્માણ્યતુજવત્યેકઃ, પ્રચિતાનિ જવાંતરે ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:- એકલોજ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે, એકલો મૃત્યુ પામે છે, તથા જવાંતરોમાં એકઠાં કરેલાં કર્મોને પણ તે એકલોજ અનુજવે છે. તથા,

અન્યૈસ્તેનાર્જિતં વિત્તં, જૂયઃ સંજૂય જુજ્યતે ॥

સત્વેકોનરકક્રોડે, ક્ષિયતે નિજકર્મજિઃ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ:- આ જીવેં ઉપાર્જન કરેલાં ધનને, ઘણાંજ એકઠા થઈને જોગવે છે, થને તે તો પોતે એકલોજ પોતાનાં કર્મોયેં કરીને નરકમાં જઈ દુઃખ જોગવે છે.

હવે અન્યત્વ જાવનાનું સ્વરૂપ કહે છે.

યત્રાન્યત્વં શરીરસ્ય, વૈસાદૃશ્યાત્તરીરિણઃ ॥

ધનવંધુસદ્ધાયાનાં, તત્રાન્યત્વં ન હર્વચં ॥ ૭૦ ॥

અર્થઃ— જીવની સાથે અસાદૃશ્યપણાથી જેમ શરીરનું જુદા પાળું છે, તેમ ધન આદિક નવ પ્રકારથી વંધુરૂપ થયેલાં જે માતૃપિતાદિક, તેઠની સાથે પણ આ જીવને જુદાપાળુંજ છે. તથા.

યો દેહધનવંધુર્યો, નિન્નમાત્માનમીક્ષતે ॥

ક્વ શોકશંકુના તસ્ય, હંતાતંકઃ પ્રતન્યતે ॥ ૭૧ ॥

અર્થઃ— જે પ્રાણી દેહ અને ધનાદિક નવ પ્રકારથી થયેલા વંધુરથી પોતાના આત્માને નિન્ન લેશે છે, તેને શોકરૂપી શલ્ય શીરીતે પીડા આપી શકે ?

હવે અશુચિત્વજાવનાનું સ્વરૂપ કહે છે.

રસાસૃગ્માંસમેદોઽસ્થિ, મજ્જાશુક્રાંત્રવર્ચસાં ॥

અશુચીનાં પદં કાયઃ, શુચિત્વં તસ્ય તત્કૃતઃ ॥ ૭૨ ॥

અર્થઃ— રસ, રુધિર, માંસ, ચરવી, હાડકાં, મજ્જા, ધીર્ય, આંતરદાં, તથા વિદ્યા વિગેરે અશુચિ પદાર્થોનું સ્થાનરૂપ કાયા છે, માટે તેમાં અશુચિપણું તો ટેજ ધ્યાં! માટે,

નવસ્ત્રોતઃ સ્વદિસ્ર, રસનિઃસ્પંદપિન્નિલે ॥

દેહેઽપિ શૌચસંકલ્પો, મહન્મોહવિજૃંજિતં ॥ ૭૩ ॥

અર્થઃ— શરીરમાં રહેલાં નવ છારોમાંથી ઝરતા ડુગંધયુક્ત રસનાં ઝરવાથી સ્નિગ્ધ થયેલા યવા આ શરીરમાં પણ જે શૌચપણાનો સંકલ્પ કર્યો, તે મહામોહનું વિજૃંજિત છે; અર્થાત્ તેમ માનવું તે મૂર્ખાઈ જરેજું છે.

વહી આ કાયા ગર્જમાં પણ ધીર્ય અને રુધિરના મેલાપથી ઉત્પન્ન થઈ મલથી ઘૂઝી પામે છે, તથા અંદર અશુચિ પડદાથી ઢંકાઈ રહે છે, તેમાં શુચિપણું તો શી રીતેજ કદી શકાય ? માતાપિ જમેલાં અન્નપાનના રસથી જે ઘૂઝી પામે છે, ધવી આ કાયામાં શીરીતે શૌચપણું માની શકાય ? વહી જેમાં ઉત્તમ ઉત્તમ દ્રાહુ આદિક પદાર્થો પડ્યાથી પણ વિદાન્ય

બાપ છે. દુઝા થ્યા શરીરને કોણ પવિત્ર માને? સુગંધિ તાંરુડ
સ રાત્રિદ સૂઝ જાય છે, પત્રી જ્યારે તે પ્રજાતમાં જાગે છે. હો
સુગંધ મારતું દેસાય છે.

हवे आभवजावनानुं सरूप कहे वे.

मनोवाक्कायकर्माणि, योगाः कर्म शुभाशुभं ॥

यदाश्रयन्ति जंतूना, माश्रवास्तेन कीर्तिताः ७४ ॥

अर्थ:-प्राणीजने मन, वचन श्चने कायाना योगो, शुभ कर्मेने उपाजेन करे छे, तेगी तेजने श्वाभयरूप कहेसा छे.

मैत्र्यादिवासितं चेतः, कर्म सूते गुणात्मकं ॥

कथानविषयाकांतं, वितनोत्यगुणं पुनः ॥ ७५ ॥

જાન - મેઝી. કમળા જ્યને ઉપેક્ષા, જ પ્રણ નામનાથી કાળિ
નિવન. રૂત કમોને ગણતરને કરે છે, જ્યને કથાય જ્યને નિયમોની
કથા જે નિવન જ્યમને કમોને (વિસ્તારે) છે. રાખા.

गुणानां निर्मयं, श्रुतज्ञानाश्रितं यत् ॥

विष्णोः पद्मक्षेत्र, मयूनाजिनक्षेत्रे ॥ ७६ ॥

कायं - विविध केरी मया पूर्व सिद्धांत जाने जानने जाति
उक्त मू. दस्तावेज द्वारा ज्ञेय करे हैं, मया सेही निपटीत प्रमाण,
म. व. मुद्रा देव का नाम ज्ञायते, मया,

२००० व. सुभृती, अर्धशतिकात्तुः ॥

॥ ११ ॥

२. ३. ४. ५. ६. ७. ८. ९. १०. ११. १२. १३. १४. १५. १६. १७. १८. १९. २०. २१. २२. २३. २४. २५. २६. २७. २८. २९. ३०. ३१. ३२. ३३. ३४. ३५. ३६. ३७. ३८. ३९. ४०. ४१. ४२. ४३. ४४. ४५. ४६. ४७. ४८. ४९. ५०. ५१. ५२. ५३. ५४. ५५. ५६. ५७. ५८. ५९. ६०. ६१. ६२. ६३. ६४. ६५. ६६. ६७. ६८. ६९. ७०. ७१. ७२. ७३. ७४. ७५. ७६. ७७. ७८. ७९. ८०. ८१. ८२. ८३. ८४. ८५. ८६. ८७. ८८. ८९. ९०. ९१. ९२. ९३. ९४. ९५. ९६. ९७. ९८. ९९. १००.

कालः प्रवृत्तिः, प्रवृत्तिः नया ॥

॥ १० ॥

[illegible]

अंगरूप नव नोकपाय स्पर्शादिक इंद्रियोना विषयो, मन, वचन, अने काना योग, तथा अज्ञान, संशय, विपर्यय, राग, द्वेष, स्मृतित्रंश, धर्मेनोपनादर, दुःप्रणिधान, ए आठ प्रकारनो प्रमाद, अविरतिपणुं, मिथ्यात्व तथा आर्त्त अने रौद्रध्यान, एट्ठां वानां अशुभ कर्मोनां हेतुर्ल ठे.

ज्ञान अने दर्शननो तथा तेना हेतुर्लनो नाश, आशातना, मत्सर विरे करवाची ज्ञानावरणी तथा दर्शनावरणी कर्मोनां आश्रव थाय ठे;

देवपूजा, गुरुसेवा, सुपात्रदान, दया, क्षमा, सरागसंयम, देशसंयम, प्रकामनिर्जरा, शौच, तथा चाखतप, ए सद्देयना आश्रवो जाणवा.

दुःख, शोक, वध, ताप, आक्रंदन, परिदेवन, ते पोताने अने परने प-
रासद्देयना आश्रवो जाणवा. वीतराग, आगम, संघ, धर्म, तथा सर्व-
वोना अवर्णवाद, तीव्रमिथ्यात्वतुं परिणाम, सर्वज्ञ, सिद्ध, धार्मिक वि-
रेनां दूषणो घोखवां, उन्मार्गेनी देशना देवी, असंयतिने पूजवा, वगर
वेचारुं काम करवुं तथा गुरु आदिकतुं अपमान करवुं, इत्यादि दृष्टिमो-
र्ना आश्रवो कहेलां ठे. .

कपायना उदयची आत्मानो जे तीव्र परिणाम थाय ठे. तेने चारित्र-
तोदनीयनो आश्रव कहेलो ठे.

कामयुक्त तथा हांसीनां वचनो, वहु घकवुं, दैन्यताची शब्द करवो,
विगेरे हास्यना आश्रवो जाणवा. देशांतरो जोवानुं उत्सुकपणुं, चित्र, नाटक
आदिक जोवां, परनां चित्तने वश करवुं, विगेरे रतिना आश्रवो जाणवा.
अदेखाइ, पापाचरण, परनां सुखनो नाश करवो, विगेरे अरतिनां
आश्रवो जाणवां.

पोताने जयनो परिणाम यवो, परने पण जय प्रमादवो तथा निर्दय-
णुं राखवुं, ए जयनां आश्रवो जाणवां.

परने द्विषगिरि उपजाववी, तथा पोताने द्विषगिरि चवाची रढवुं, इ-
त्यादि शोकनां आश्रवो जाणवां. चतुर्विध संपनो अवर्णवाद घोसी जुगुप्सा
करवी, इत्यादि जुगुप्सानां आश्रवो जाणवां.

ईर्ष्या, विषयोमां आसक्तपणुं, मृपावाद, वधपणुं, परस्त्रीनी इष्टा, इत्या-
दि स्त्रीवेदनां आश्रवो जाणवां.

पोतानीज स्त्रीची संतोषी रढेवुं, ईर्ष्या नहीं करवी, कपायनुं मंदपणुं

अवक्रपणुं अने शील पाखुं, इत्यादि पुरुषवेदनां आश्रवो जाणवां.

स्त्री पुरुषोनुं अत्यंत उग्रपणे कामसेवन, कपायोनी तीव्रता, तथा व्रत-
नुं चांगवुं, ए नपुंसकवेदनां आश्रवो जाणवां.

साधुर्त्तनी निंदा, धर्मिर्त्तने विघ्नकरवापणुं, विरतिर्त्तने अविरति कहेवा
तथा तेर्त्तने अंतराराय करवो. अचारित्रिआना गुणो बोलवा, चारित्रिनां
दूषणो बोलवां, तथा कपाय अने नोकपायोनी उदीरणा करवी, ए सा-
मान्य रीतें चारित्र मोहनीनां आश्रवो जाणवां.

पंचेंद्रिय प्राणीर्त्तनो वध, बहु आरंज, परिग्रह, निर्दयणुं, मांसनुं जो-
जन, स्थिरवैरपणुं, रौद्रध्यान, मिथ्यात्व, अनंतानुबंधि कपाय, कृष्ण, नी-
ल, अने कापोत लेश्या, जूनुं जापण, परधननी चोरी, वारंवार मैथुनसे-
वन, तथा अवशेंद्रियपणुं, इंद्रियो वश न राखवी एटलां नरकनां आयुष्य-
नां आश्रवो जाणवां.

जूवा मार्गनी देशना, सन्मार्गनो नाश, मूढचित्तपणुं, आर्त्तध्यान शक्य-
पणुं, कपट, आरंज, परिग्रह अतिचार सहित शीलव्रत, नील अने का-
पोत लेश्या, तथा अप्रत्याख्यानी कपायो, तेर्त्तने तिर्यच आयुष्यनां आ-
श्रवो जाणवां.

अल्प परिग्रह अने आरंज, सहज कोमलता अने आर्जवपणुं कापोत
अने पीत लेश्या, धर्मध्यानमां अनुराग प्रत्याख्यानी कपाय, मध्यम परि-
णाम, संविजागनुं करवापणुं देवगुरुनुं पूजन, मिष्ट वचन, तथा लोकया-
त्रामां मध्यस्थपणुं ए मनुष्यनां आश्रवो जाणवां.

सरागसंयम, देशसंयम, अकामनिर्जरा उत्तम मित्रनी सोवत, धर्मध-
वण, शीयल, सुपात्रें दान, तप, अरूता, रत्नत्रयनुं अविराधनपणुं, मृत्यु व-
खते पद्म अने पीत लेश्याना परिणाम; तथा अज्ञान तप, ए देवनां आ-
युष्यनां आश्रवां जाणवां.

मन, वचन अने कायानुं वक्रपणुं, परने ठगवुं, कपट, मिथ्यात्व, पुण-
स्त्री, चक्षचित्तपणुं, सुवर्ण आदिकमां जेससेस करवी, जूती साक्षी, पर्णा-
दिकमां जेससेस, तीव्र कपायपणुं इत्यादि अशुजनां आश्रवो वे.

संसारयी चीरुपणुं, प्रमादनी हानि, सज्ञाय, हांतिआदिक गुणो, धर्मी
र्त्तने आदरसत्कार विगेरे तीर्थकर नामकर्मने उपार्जनकरनारा आश्रवो वे.

अरिहंत तथा सिद्धोनी जक्ति, तेम गुरु, स्वविर, बहुश्रुत, गद्य, श्रुत-
ज्ञान तपस्वी विगेरेमां जक्ति, आवश्यक तथा शीलमां अप्रमादीपणुं, वि-
नयपणुं, ज्ञाननो अज्यास, तप, त्याग, वारंवार ध्यान, प्रभावना, संघ
अने साधुनी वैयावद्य अपूर्व ज्ञाननुं ग्रहण, सम्यक्त्वनी शुद्धि, ए वीश
आश्रवो पेहेसा तथा वेह्वा जिनेश्वरे स्पर्शेला ठे, अने वाकीना जिने-
श्वरोयें एक, वे, ग्रण अथवा सर्वे स्पर्शेला ठे. परनी निंदा, हांसी, अव-
ज्ञा, गुणोनुं लोपन, ठता अठता दोषनुं आछादन तथा जातिआदिकनो
मद, ए नीचगोत्रनां आश्रवो जाणवां.

तथा तेधी उलटी रीतनां उंचगोत्रनां आश्रवो जाणवां.

दान, लाज, वीर्य, जोग तथा उपजोगमां कारण के, कारणविना जे अं-
तराय करवो ते अंतराय कर्मनां आश्रवो जाणवां.

हवे संवर जावनानुं स्वरूप कहे ठे.

सर्वेपामाश्रवाणां तु, निरोधः संवरः स्मृतः ॥

सपुनर्निवृत्ते वेदा, अव्यजावविज्ञेदतः ॥ ७९ ॥

अर्थः—सपला आश्रवोनो जे निरोध, तेनुं नाम संवर जाणवुं; अने
तेना वे जेदो, अव्यथी अने जावथी.

हवे ते वे प्रकारनुं स्वरूप कहेठे.

यः कर्मपुञ्जलादान, वेदः सऽव्यसंवरः ॥

नवदेतुक्रियात्यागः सपुनर्जावसंवरः ॥ ८० ॥

अर्थः—कर्मपुञ्जलना आश्रवोना ग्रहणनो जे वेद ते अव्यसंवर जाणवुं.
तथा संसारना कारणरूप एवी क्रियाजनो जे त्याग, ते जावसंवर कहेवाय.

हवे ते आश्रवोने रोकवा माटे कहेठे.

येन येन ह्युपायेन, रुध्यते योयश्चाश्रवः ॥

तस्य तस्य निरोधाय, ससयोज्यो मनीषिभिः ॥ ८१ ॥

अर्थः—माटे जे जे उपायथी जे जे आश्रव रोकवाय, तेना तेना अट-
कावमाटे ते ते उपाय विद्वानोण जोडवो.

હવે તે ઉપાયો દેખાડે છે.

ક્ષમયા મૃદુનાવેન, ક્ષુત્ત્વેનાપ્યનીહયા ॥

ક્રોધં માનં તથા માયાં, લોજનં રૂઘ્યાદ્યથાક્રમં ॥ ૬૨ ॥

અર્થ:-ક્રોધને ક્ષમાથી, માનને કોમલતાથી, માયાને સરલપણાથી, તથા લોજને નિરીહપણાથી રોકવો.

હવે વિષયોને તજવામાટે કહે છે.

અસંયમકૃતોત્સેકાન્, વિષયાન્ વિપસંનિજાન્ ॥

નિરાકુર્યાદિશ્વંડેન, સંયમેન મહામતિઃ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:-મહાબુદ્ધિમાન્ માણસે અસંયમ એટલે ઇંદ્રિયોના ઉન્માદમાં સામર્થ્યવાલ તથા, એવા જે સરલા સ્પર્શાદિક વિષયોને, અશ્વંડ એવા જિતેંદ્રિયપણાએ કરીને દૂર કરવા.

હવે યોગ, પ્રમાદ, અને અવિરતિના પ્રતિપક્ષિત્ત્વને કહે છે.

તિસ્રુજિર્ગુત્તિજિર્યોગાન્, પ્રમાદં વા પ્રમાદતઃ ॥

સાવચયોગહાનેના, વિરતિં ચાપિ સાધયેત્ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:- પ્રણ યુત્તિભંધી મન, વચન અને કાયાના યોગોને, તથા મય, વિષય, કપાય, નિદ્રા અને વિકારારૂપ પાંચપ્રકારના અથવા અજ્ઞાન, સંશય, વિપર્યય, રાગ, દ્વેષ, સ્મૃતિત્રંશ, ધર્માનાદરતા, અને દુઃપ્રણિધાનરૂપ આઠ પ્રકારના પ્રમાદને, અપ્રમાદિપણાથી, અને સાવચ વ્યાપારના ત્યાગથી અવિરતિને પણ સાધવી.

હવે મિથ્યાત્વ અને આર્ત તથા રોદ્ધ્યાનના ઉપાયો કહે છે.

સદ્દર્શનેન મિથ્યાત્વં, શુન્નસ્થૈર્યેણ ચેતસઃ ॥

વિજયેતાર્તરોદ્ધે ચ, સંવરાર્થં કૃતોદયમઃ ॥ ૬૫ ॥

અર્થ:- સંવરમાટે કરેલ છે ઉદયમ જેણે એવા યોગીયે સમ્યગ્ દર્શનથી મિથ્યાત્વને, તથા ધર્મધ્યાનરૂપ એવી ચિત્તની સ્થિરતાથી આર્ત અને રોદ્ધ્યાનને જિતવાં.

જેમ ચોવટામાં ઘણા દ્વારચાતું ઘર હોય, અને તેમાં જેમ ધૂલ ઘાસ પાવ છે, પણ જો દ્વાર બંધ હોય તો ઘાસ ધૂલ થતી નથી; અથવા જેમ કો-

इक तज्जाव सुहुं होय, अने तेनांजेम चारेबाजुयेयी पापी जराय ठे. अने जो आडी पास बांधी होय, तो तेमां पापी चरातुं नयी; अथवा जेम एक बहापनां ठिऊ पट्टुं होय, अने तेनांयी जेम पापी जराय ठे, पण जो ते ठिऊने बुरी लीधुं होय, तो तेमां पापी प्रवेश करी शकतुं नयी. तेम योगादिक आश्रवधारोने जे रोक्यां होय, तो संवरें करीने मनोहर पण्डा एवा आ आत्मानां कर्मरूपी अव्ययो प्रवेश यतो नयी. संवरयी आश्रवधारोने निरोध घाय ठे, अने ते संवर हांति आदिक घणा शु-
पोये करीने युक्त ठे. निष्पात्वना अनुदयनी उत्तरे निष्पात्वसंवर होय ठे; तेन देशविरति आदिकनां अविरति संवर होय, अने अप्रमत्त तथा संपत्त आदिक गुपस्यानोनां प्रमादने संवर मानेसो ठे; अने प्रशांत क्षीपनोहादिकनां कपायनो संवर होय, अने अपोगी केवलीनां तो संपूर्णरीति योगोनो संवर होय.

इवे निर्जरा जावनानुं स्वरूप कहे ठे.

संसारबीजभूतानां, कर्मणां जरणादिह ॥

निर्जरा सा स्मृता देवा, सकामा कामवर्जिता ॥ ८६ ॥

अर्थ:- चतुर्गैतिरूप संसारनां बीजभूत कर्मोंने जीर्ण करनारी, ते निर्जरा जाणवी; तेना वे जेदो; एक तो कंइ पण अजिज्ञापयुक्त ते स-
कामनिर्जरा, अने बीजी कोइपण जातना अजिज्ञाप विनानी, ते अकाम निर्जरा. एवी रीतें वे प्रकारनी निर्जरा जाणवी.

इवे ते वस्त्रे प्रकारनी निर्जरा कहे ठे.

ज्ञेया सकामा यमिना, मकामा त्वन्यदेहिनां ॥

कर्मणां फलवत्पाको, यदुपायात्स्वतोऽपिच ॥ ८७ ॥

अर्थ:- सकाम निर्जरा मुनिर्जनी जाणवी, अने अन्य जीवोनी अ-
काम निर्जरा जाणवी; केम के कर्मोनो पाक पण फलनी पेठे वे प्रका-
रनो ठे एक उपाययी, अने बीजो पोतानी भेजे; अथात् जेम वृक्षोनां फलोंने घास आदिकयी हांकीने, अथवा वृक्षोपरज पकाववानां आवे ठे.

તેમ કર્મોનો પાક પણ પોતાની મેલે અને ઉપાયથી પણ થાય છે.
હવે સ્પષ્ટ દૃષ્ટાંતે કરીને સકામનિર્જરાનો હેતુ કહે છે.

સદોપમપિ દીપ્તિન, સુવર્ણં વહ્નિના યથા ॥

તપોઽગ્નિના તપ્યમાન, સ્તથા જીવોવિશુદ્ધયતિ ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:- જેમ દોષવાહું પણ સુવર્ણ પ્રદીપ્ત કરેલા અગ્નિથી શુદ્ધ થાય છે, તેમ તપરૂપી અગ્નિથી તપતો એવો આ જીવ પણ શુદ્ધ થાય છે. તે તપ વાહ્ય અને અંતરનું, એમ બે પ્રકારનું છે; જેમાંથી હવે વાહ્ય તપનું સ્વરૂપ કહે છે.

અનશનમૌનોદર્યં, વૃત્તેઃ સંકેપણં તથા ॥

રસત્યાગસ્તનુકેશો, લીનતેતિ વહિસ્તપઃ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ:- આહારનો સર્વથા ત્યાગ, ઝનોદરી, વૃત્તિનો સંકેપ, રસનો ત્યાગ, શરીરનો ક્લેશ, અને સંલીનતા એ ઠ પ્રકારનું વાહ્ય તપ જાણવું.

ટીકા:- અનશન બે પ્રકારનું, એક ઇશ્વર, અને બીજું યાવજીવનું. ઇશ્વર ઇદલે નમસ્કારસહિત, અને તે શ્રી મહાવીર પ્રજુના તીર્થમાં ઠ ત્કુટું ઠમાસસુધિનું, અને શ્રી કૃષ્ણદેવ પ્રજુના તીર્થમાં એક વર્ષસુધિનું; અને ઘાકીના તીર્થકરોનાં તીર્થોમાં આઠ માસસુધિનું. યાવજીવનું અનશન ત્રણ પ્રકારનું જાણવું. “પાદપોપગમન,” “ઇંગિની,” અને “જ-કપ્રત્યાલ્યાન” તે પાદપોપગમન અનશન બે પ્રકારનું જાણવું, પેહેલું સવ્યાધાત, અને બીજું અવ્યાધાત. રોગ આદિકની વેદનાથી જે કરવું તે સવ્યાધાત; અને તે વિના સ્થંડિલ પ્રદેશમાં જઈ ઉત્તમ ધ્યાનમાં રહી કરવું તે અવ્યાધાત. ઇંગિની ઇદલે સિદ્ધાંતોમાં કહેલો એક જાતનો વિધિ અને તેણે કરીને યુક્ત જે અનશન તે ઇંગિની જાણવું. અર્થાત્ આયુષ્યની હાનિ જાણીને સ્થંડિલ પ્રદેશમાં જઈ, એકાકી ચતુર્વિધ આહારનાં પચ્ચલાણ કરીને, ઠાયા વિગરેમાં હાલવા ચાલવાની ચેષ્ટાસહિત સમ્યક્ ધ્યાનમાં તત્પર રહી જે પ્રાણને તજવા, તે ઇંગિની અનશન જાણવું. તથા ગઠમાં રહી, કોમલ સંયારાપર રહીને, તથા શરીરના ઉપકરણોના મમત્વનો ત્યાગ કરીને, ત્રિવિધ અથવા ચતુર્વિધ આહારનાં પચ્ચલાણ કરે, તથા પોતે નવકાર મંત્ર જપે, અથવા પાસે રહેલા સાધુનું તેને નય-

कार आदिक संज्ञावे; तथा तेनां पडखां आदिक फेरवे, एवी रीतें समाधिपूर्वक जे देहत्याग करवो, ते जक्तप्रत्याख्यान नामनुं अनशन जाणवुं; जनोदरी तप पण चार प्रकारजुं ठे; वृत्ति एटखे निहानो संदे-
प; रस एटखे मद्य, मांस, मध, माखण, घी, तेल, गोल विगेरे रसोनो त्याग करवो ते; तथा कायाने क्लेश थापवो ते; तथा लीनता एटखे ए-
कांत स्यातकें रदेवुं ते. ए ठ प्रकारनुं बाह्य तप जाणवुं.

हवे आर्ज्यंतर तपनुं स्वरूप कहे ठे.

प्रायश्चित्तं वैयावृत्त्यं, स्वाध्यायोविनयोपि च ॥

व्युत्सर्गोऽथ शुचं ध्यानं, पोढेत्यार्ज्यंतरं तपः ॥ ९० ॥

अर्थ:- प्रायश्चित्त, वैयावृत्त, सज्जायध्यान, विनय, अनेपणीय आ-
हार पाणी तथा कपायना त्याग, अने शुचध्यान, ए ठ प्रकारनुं आ-
र्ज्यंतर तप जाणवुं.

टीका:- मूळ गुण तथा उत्तर गुणर्मा जे स्वल्प पण अतिचार आवे
तेनुं प्रायश्चित्त खेवुं ते, ते प्रायश्चित्तपण दश प्रकारनुं ठे. तथा स्वधिर,
गुरु, ग्लान आदिकनी वैयावृत्त करवी ते; तेना पण दश जेदो ठे. तथा
स्वाध्याय एटखे कालखेलाने व्यक्तिक्रमीने जे शास्त्रान्यास करवो ते;
अने तेना पण पांच प्रकारो ठे; तथा विनयना पण चार जेदो ठे. व्यु-
त्सर्ग वे प्रकारनो बाह्य अने आर्ज्यंतर; बाह्य व्युत्सर्ग एटखे चार प्र-
कारनी उपधिची अतिरिक्त एवा अनेपणीय, अने संसक्त अन्न पाना-
दिकनो त्याग. तथा आर्ज्यंतर व्युत्सर्ग एटखे आर्ज्यंतर कपायोनो तथा
मृत्युकाखे शरीरनो पण त्याग; तथा शुच ध्यान एटखे धर्म ध्यान अने
शुक्लध्यान; एवी रीतें ठ प्रकारनुं तप जाणवुं.

हवे तपने निर्जराना हेतुरूप कहेता थका कहे ठे.

दीप्यमाने तपोवह्नौ, बाह्ये वाज्यंतरेपि च ॥

यमी जरति कर्माणि, ऊर्जराण्यपि तत्क्षणात् ॥ ९१ ॥

अर्थ:- बाह्य अथवा आर्ज्यंतर तपरूपी अग्नि वसते थके, मुनि, दुः-
खें करी हय चाय एवां पण ज्ञानावरणादिक कर्मानो दाय करे ठे.

હવે ધર્મસ્વાસ્થ્યાતતા નામની જાવનાનું સ્વરૂપ કહે છે.
સ્વાસ્થ્યાતઃસ્વલુ ધર્મોઽયં, જગવન્નિર્જિનોત્તમૈઃ ॥

યં સમાલંબમાનોહિ, ન મઙ્ગેદ્જનવસાગરે ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:- જગવંત એવા શ્રીજિનેશ્વર પ્રજુર્ણ આ ધર્મ, અત્યંત
હિરીતં કહેલો છે. કે જે ધર્મનું આલંબન લેતો પ્રાણી, સરેસર કા
વરૂપી સમુદ્રમાં ડુબી શકતો નથી.

હવે તે ધર્મનું સ્વરૂપ કહે છે.

સંયમઃ સુન્દતં શૌચં, બ્રહ્માર્કિચનતા તપઃ ॥

હ્રાંતિર્માર્દવમ્પ્રજુતા, મુક્તિશ્ચ દશધા સતુ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:- સંયમ, સત્ય, પવિત્રતા, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ, તપ, દામા, મ
દંવ, સરલતા, તથા મુક્તિ એ દશ પ્રકારનો ધર્મ કહેલો છે.

ટીકા:- સંયમ સત્તર પ્રકારનો જાણવો; સર્વ પ્રકારના જીવોનું મન
ન, મન યગ્ન અને કાયાથી, કરવું, કરાવવું અને અનુમોદવું નહીં; ધર્મ
નર પ્રકારથી જીવસંયમ જાણવો. પુસ્તક આદિક અજીવ પદાર્થોને
ચળના, પ્રમાર્જન આદિક કરવું, તે અજીવ સંયમ; તથા જીવાકુલ
મિત્રે ગમ્યામિત્રે, તથા તેને પ્રમાર્જન કરીને તેપર શયન વિગેરે કરવું, તે
પ્રેક્ષાસંયમ જાણવો; ગાયત્રી વ્યાપારયાત્રા સહસ્વયોની ઉપેક્ષા કરવી
ઉપેક્ષાસંયમ જાણવો. સચિત્ત, અચિત્ત તથા મિશ્ર વૃષ્ટીપર રાજા
દર્શને પ્રમાર્જનને જવું, તે પ્રમાર્જનાસંયમ જાણવો. અને પાણી પાત્ર
નાદિકને નિર્જનું જગોપા પાગલવાં, તે પરિણામનાસંયમ જાણવો. અગ્નિ
જ્વલન દેવતા આદિકર્માર્થી મનને નિયત્ત કરીને, ધર્મચાનાદિકમાં જો
દવું, તે મનઃસંયમ જાણવો; દિવ્ય તથા કાગોરચરનો નર્મી ખોરીને, શુભ
વચનોમાં જે પ્રવૃત્તિ કરવી, તે વાક્યસંયમ જાણવો; અને શુભ ક્રિયામાં
પ્રવૃત્તિ કરવી તે કાયસંયમ જાણવો. ભૂમી રીતે ગમત પ્રકારે સંયમ જા
રવો. મૃતકદનો જે વ્યાગ તે મન્ય જાણવો; જોગ પદ્ધતિ સંયમમાં આ
વચન આદિકનો અનિચાર નહીં સમાધાનો તે; મશ્વરણે પદ્ધતિ આગ
મશ્વરણે રહેવું તે, અને તેને માટે મુદ્દત્ત મેષીને અગ્રજામાં પ્રવૃત્તિ
નહીં કરવી. અર્ધિચન પદ્ધતિ ગરીબ અને ગેર ધર્મોપદેશને વિષે પણ મ

વજ્રાવ નહિં રાક્ષસો તે; અર્થાત્ પરિમહરહિતપણું; તપ પડશે જીવ
હેલાં ઘાણ અને આજ્યંતર તપ; ક્ષાંતિ પડશે દાગા; જાતિમદાધિકનો
ત્યાગ, તે માર્દવ; શુભતા પડશે મન, પચન અને કાયાના પકજાનોનો
રાગ; તથા મુક્તિ પડશે ઘાણ તથા આજ્યંતર પસ્તુરંગાં છુપ્પાનો ભા-
ગ; અર્થાત્ નિઃસંગપણું;

હવે તે ધર્મનું માદાત્મ્ય કહે છે.

ધર્મપ્રજાવતઃ કલ્પ, હુમાચાદદતીપ્સિતં ॥

ગોચરેપિ ન તે યત્સ્યુ, રધર્માધિષ્ઠિતાત્મનાં ॥ ૧૧૩ ॥

અર્થ:- ધર્મના પ્રજાવધી કલ્પવૃક્ષ આધિકો હૃષિત પાળને આપે છે,
અને અધર્મિયોને તો તે ગોચર (પ્રત્યક્ષ) પણ થતાં નથી, તથા,

અપારે વ્યસનાંજોધો, પતંતં પાતિ દેહિનં ॥

સદા સવિધવત્યંકો, બંધુર્ધર્મોઽતિવત્સલઃ ॥ ૧૧૪ ॥

અર્થ:- હમેશાં સાચે રહેતો, અને બંધુ સમાન અતિ વરતણ વ્યોગક
ધર્મ, અપાર પણ હુઃખરૂપી સમુદ્રમાં પડતા પ્રાણીનું રક્ષણકરે છે, તથા,

આજ્ઞાવયતિ નાંજોધિ, રાશ્વાસયતિ ચાંતુદઃ ॥

યન્મદ્દો સપ્રજાવોઽયં, ધ્રુવં ધર્મસ્ય કેવલઃ ॥ ૧૧૫ ॥

અર્થ:- સમુદ્ર જે પૃથ્વીને ટુચાડી વેતો નથી, તથા વરસાય જે પૃ-
થ્વીને તૃપ્ત કરે છે, તે પણ સ્વરેખર કેવલ ધર્મનોજ પ્રતાપ છે.

સાધારણ ધર્મનું સાધારણ માદાત્મ્ય કહે છે.

નજ્વલત્યનલસ્તિર્યમ્, ચતુર્ધ્ય યાતિ નાનિલઃ ॥

અચિંત્યમદિમા તત્ર, ધર્મણ્ય નિબંધનં ॥ ૧૧૬ ॥

અર્થ:- આગ્નિ આતો યજ્ઞતો નથી, તથા પયન ઇંચો વાર્તાં નથી, તે
સવસ્તુ અચિંત્ય મદિમાવંત પણ ધર્મનું કારણ છે. તથા,

નિરાલંબાનિરાધારા, વિશ્વાધારોયમુંધરા ॥

ચત્રાવતિષ્ઠે તત્ર, ધર્માદન્યન્નકારણં ॥ ૧૧૭ ॥

અર્થ:- આલંબન તથા આધારરહિત, અને ધરાવર પ્રાણીના આ-

ધારજૂત એવી આ પૃથ્વી, જે રહેલી છે, ત્યાં પણ ધર્મશિવાય વીજું કારણ નથી.

સૂર્યચંદ્રમસાવેતૌ, વિશ્વોપકૃતિદેતવે ॥

ઉદયેતે જગત્યસ્મિન્, નૂનં ધર્મસ્ય શાસનાત્ ॥ ૧૯૯ ॥

અર્થ:- વલી આ જગત્માં, ચરાચર પ્રાણિયોના ઉપકારમાટે જે સૂર્યચંદ્ર જગે છે, તે પણ સ્વચ્છર ધર્મના શાસનથીજ જગે છે, તથા,

અવંધૂનામસૌ વંધુ, રસસ્વીનામસૌ સસ્વા ॥

અનાથાનામસૌ નાથો, ધર્મો વિશ્વૈકવત્સલઃ ॥ ૨૦૦ ॥

અર્થ:- વલી જગત્ના પ્રાણીજને વત્સલજૂત એવો આ ધર્મ, અવંધુજને વંધુસમાન છે, તથા અમિત્રોને મિત્રસમાન છે, અને અનાથોને નાથ સમાન છે; તથા,

રક્તોયક્તોરગવ્યાઘ્ર, વ્યાલાનલગરાદયઃ ॥

નાપકર્તુમલં તેષાં, યૈર્ધર્મઃ શરણં શ્રિતઃ ॥ ૨૦૧ ॥

અર્થ:- જેઝંપ ધર્મનું શરણું લીધેલું છે, તેઝંને રાક્ષસ, યક્ષ, સર્પ, વ્યાઘ્ર, હાથી અગ્નિ વિપ વિગેરે પણ પરાજય કરવાને સમર્થ નથી. તથા,

ધર્મોનરકપાતાલ, પાતાદવતિ દેહિનઃ ॥

ધર્મોનિરુપમં યત્, ત્યપિ સર્વજ્ઞવૈજનવં ॥ ૨૦૨ ॥

અર્થ:- ધર્મ છે તે, પ્રાણીજને નરક અને પાતાલમાં પડવાથી ઘચાયે છે, તથા અનુપમ એવું સર્વરૂપણાનું સુખ પણ આપે છે.

હવે લોક જાવનાનું સ્વરૂપ કહે છે.

કટિસ્થકરવેશાસ્ત્ર, સ્થાનકસ્થનરાકૃતિ ॥

હવે: પૂર્ણ સ્મરેદ્લોકં, સ્થિત્યુત્પત્તિવ્યયાત્મકૈઃ ॥ ૨૦૩ ॥

અર્થ:- કટિજાગર રાસેસ છે વગેરે હાથ જેણે, તથા પ્રસારેસ છે પગ જેણે, એવા એક જગોપર જના રહેલા ધનુર્ધર પુરુષના સરસી આકૃતિવાસા, તથા સ્થિતિ, ઉત્પત્તિ, અને નાશમ્નાયવાસા ધર્માસ્તિકાપ, અધર્માસ્તિકાપ, કામ, જીવ, અને પુનઃસ્રોથી જરેલા, તથા પોદ રહ્યાના પ્રમાણવાસા એવા, આ લોકનું સ્મરણ કરવું.

ચતુર્થપ્રકાશ.

હવે તે લોકનું સ્વરૂપજ કહે છે.

લોકો જગત્રયાકીર્ણો, નુવઃ સપ્તાત્ર વેષ્ટિતાઃ ॥

ઘનાંજોધિમહાવાત, તનુવાતૈર્મહાવલૈઃ ॥ ૧૦૪ ॥

અર્થ:- તે લોક અધોલોક, તિર્યક્લોક, અને ઊર્ધ્વલોક ત્રણે જગત્ર-
થી આકીર્ણ થયેલો છે, તેની અંદર રત્નપ્રજા, શર્કરપ્રજા, વાલુકાપ્રજા, પં-
કપ્રજા, ધૂમપ્રજા, તમઃપ્રજા, અને મહાતમઃપ્રજા, એવી સાત નારકીની જૂ-
મિઠ છે, અને તેહ મહાવલવાનુ એવા નિવિઙ મહાસાગર, તથા ઘનવા અ-
ને તનવાથી નીચે અને પડલેથી વીંટાલીઠું છે.

વેત્રાસનસમોઽધસ્તા, ન્મધ્યતો ઝલ્હરીનિજઃ ॥

અગ્રેમરુજસંકાશો, લોકઃ સ્યાદેવમાકૃતિઃ ॥ ૧૦૫ ॥

અર્થ:- આ લોક નીચેથી નેત્રના આસન સરલો, મધ્યમાં ઝાલર સ-
રલો, અગ્ર જાગમાં મરુજ સરલો એવી રીતની આકૃતિવાલો છે.

નિપ્પાદિતો ન કેનાપિ, ન ધૃતઃ કેનચિન્ન સઃ ॥

સ્વયંસિદ્ધો નિરાધારો, ગર્ગને કિંત્વવસ્થિતઃ ॥ ૧૦૬ ॥

અર્થ:- આ લોકને કોઈયે પણ ધનાલ્યો નથી, અર્થાત્ તે અનાદિ છે.
તમ કોઈયે તેને ધારી રાખ્યો પણ નથી, પણ તે પોતાની મેલેજ ઊત્પન્ન
પણો, અને આધારરહિત આકાશમાં રહેલો છે.

હવે ત્રણ મ્લોકોયે કરીને ધોધિવીજના ડુર્લભપણની જાણના કહે છે.

અકામનિર્જરારૂપા, સ્પૃણ્યાઙ્ગંતોઃ પ્રજાયતે ॥

સ્થાવરત્વાન્નસત્ત્વં વા, તિર્યક્ત્વં વા કથંચન ॥ ૧૦૭ ॥

અર્થ:- અકામનિર્જરારૂપ પુણ્યથી પ્રાણિયોને, કેટલાંક કદે
સ્થાવરપણામાંથી પ્રસપ્તું થયવા તિર્યચણું મહે છે.

માનુષ્યમાર્યદેશશ્ચ, જાતિઃ સર્વાહપાટવં ॥

આયુશ્ચ પ્રાપ્યતે તત્ર, કથંચિત્કર્મલાઘવાત્ ॥ ૧૦૮ ॥

અર્થ:- યહી આ લોકમાં કર્મોના લાપચણાથી કેટલેક કદે
તબ, તેમાં પણ આર્યદેશ, તેમાં પણ ઉત્તમ જાતિ, તેમાં પણ સર્વ
તે પદુણું, અને તેમાં પણ દીર્ઘ આયુષ્ય મહી શકે છે.

પ્રાપ્તેષુ પુણ્યતઃ શ્રદ્ધા, કથકશ્રવણેષ્વપિ ॥

તત્ત્વનિશ્ચયરૂપં તદ્, બોધિ રત્નં સુદુર્લભં ॥ ૧૦૯ ॥

અર્થઃ— વહ્ની પુણ્યથી શ્રદ્ધા ઇટલે ધર્મોપદેશની શ્રજિલાપા. ધર્મનો પદેશ દેનાર ગુરુ, અને શ્રવણ પણ મલતે ઠટે, તત્ત્વના નિશ્ચયરૂપ જે બોધિવિજરૂપી રત્ન, તે મલતું વહુ મુશ્કેલ છે.

જાવનાગ્નિરવિશ્રાંત, મિતિ જાવિતમાનસઃ ॥

નિર્મમઃ સર્વજાવેષુ, સમત્વમવલંબતે ॥ ૧૧૦ ॥

અર્થઃ— ઈવી રીતની જાવનાગ્ની મનને અત્યંત વાસિત કરીને, મતારહિત માણસ સર્વ જાવોમાં સમપણું ઇટલે હદાસીનતાને ધારણ કરે. હવે તે હદાસીનપણાનું ફલ કહે છે.

વિષયેષ્યોવિરક્તાનાં, સામ્યવાસિતચેતસાં ॥

ઉપશામ્યેત્કપાયાગ્નિ, વૅંધિદીપઃ સમુન્મિષેત્ ॥ ૧૧૧ ॥

અર્થઃ— ઇંદ્રિયોના વિષયોથી વિરક્ત થયેલા, તથા સમતાયેં કરીને શુદ્ધ ચિત્તવાલા, ઇવા યોગિર્નનો કપાયરૂપી અગ્નિ શાંત થાય છે, અને તે હને બોધિવીજરૂપી દીપક પ્રગટી નિકલે છે.

સમત્વમવલંબ્યાય, ધ્યાનં યોગી સમાશ્રયેત્ ॥

વિના સમત્વમારબ્ધે, ધ્યાને સ્વાત્મા વિહંવ્યતે ॥ ૧૧૨ ॥

અર્થઃ— યોગીયેં સમતાનું આલંબન લેહને ધ્યાન ધરવું કેમકે સમતા વિના ધ્યાન ધરવાથી આત્મા હલટો વિહંવના પામે છે. વહ્ની,

મોક્ષઃ કર્મદ્વયાદેવ, સચાત્મજ્ઞાનતોજયેત્ ॥

ધ્યાનસાધ્યં મતં તદ્, તદ્ધ્યાનં હિતમાત્મનઃ ॥ ૧૧૩ ॥

અર્થઃ— કર્મોના દ્વયથી મોક્ષ થાય છે, અને તે કર્મદ્વય આત્મજ્ઞાનથી થાય, તે આત્મજ્ઞાન ધ્યાનથી થઈ શકે છે, માટે ધ્યાન છે સે, આત્માને હિતકારિ.

ન સામ્યેન વિના ધ્યાનં, ન ધ્યાનેન વિના ચ તત્ ॥

નિષ્કંપં જાયતે તસ્મા, દ્વયમન્યોન્યકારણં ૧૧૪ ॥

અર્થઃ— સમતા વિના ધ્યાન થઈ શકતું નથી, અને ધ્યાન વિના સમ

चतुर्थप्रकाश.

नहीं; वही समता विना निष्कम्प ध्यान यह शक्तुं नहीं. माटे ते
अन्योन्य कारणरूपे रद्देवां वे.
हवे ध्याननुं सरूप कहे वे.

मुहूर्त्तार्तमनःस्थैर्यं, ध्यानं उद्वस्ययोगिनां ॥ ११५ ॥
धर्म्यं शुक्लं च तद्देधा, योगराधस्त्वयोगिनाम् ॥ ११५ ॥

अर्थः— उद्वस्य योगिजने एक मुहूर्त्त सुधितुं मननी स्थिरतावाहुं ध्यान
होय वे, ते ध्यान वे प्रकारनुं होय वे धर्मध्यान अने शुक्लध्यान; अने अ-
योगी केवलीजने तो मन, वचन, अने कायाना निरोधनो जे काळ, तेज
ध्यानरूप वे; केम के तेज तो देशोनपूर्वकोटिसुधि मन, वचन अने काया-
नो व्यापारसहित बिहार करेवे, अने मोक्षबलते व्यापारनो निरोध करेवे.

मुहूर्त्तत्परतश्चिंता, यद्वा ध्यानांतरं नवेत् ॥ ११६ ॥
बह्वर्थसंक्रमे तु स्या, दीर्घापि ध्यानसंततिः ॥ ११६ ॥

अर्थः— मुहूर्त्तवार पठी चिंता, अथवा ध्यानांतर होइ शके अने पदु
अर्थनो जो संक्रम होय, तो लांबा काळ सुधि पण ध्याननी परंपरा यह शके.
मैत्रीप्रमोदकारुण्य, माध्यस्थानि नियोजयेत् ॥ ११७ ॥
धर्म्यध्यानमुपस्कर्तुं, तद्धि तस्य रसायनं ॥ ११७ ॥

अर्थः— धर्मध्यानना उपकारमाटे, मैत्री, प्रमोद, कारुण्य अने मध्यस्थ-
पणाने जोडवां, केम के तेम करतुं ते, ते ध्यानने रसायण सरतुं पुष्टि करनारहे.
हवे ते मैत्रीनुं सरूप कहे वे.

माकार्पीत्कोऽपि पापानि, मा च नृत्कोपि दुःखितः ॥ ११८ ॥
मुच्यतां जगदप्येषा, मतिर्मैत्री निगद्यते ॥ ११८ ॥

अर्थः— कोइ पण प्राणी पापकार्य करो नहीं; अने कोइ पण दुःखी पा-
नहीं; अने सपळा जगतने मोक्षमलो; एही रीतनी बुझि ते मैत्री कहेवा.
हवे प्रमोदनुं सरूप कहे वे.

अपास्ताशेषदोषाणां, यस्तुतत्त्वावलोकितानां ॥ ११९ ॥
गुणेषु पक्षपातोयः, सप्रमोदः प्रकीर्तितः ॥ ११९ ॥

અર્થ:- દૂર કરેલ છે સઘલા દોષો જેઝીયે, તથા વસ્તુનાં તત્ત્વોને જો નાર ઇવા, અર્થાત્ જ્ઞાન અને ક્રિયા વન્ને કરીને યુક્ત ઇવા મુનિઝના ઇષ્ટોમાં જે પદ્મપાત રાખવો, તેને પ્રમોદ કહેલો છે.

હવે કારુણ્યનું સ્વરૂપ કહે છે.

દીનેષ્વાર્તેષુ જીતેષુ, યાચમાનેષુ જીવિતં ॥

પ્રતીકારપરા બુદ્ધિઃ, કારુણ્યમન્નિધીયતે ॥ ૧૭૦ ॥

અર્થ:- અજ્ઞાનના ઘલથી કુંડાલો પ્રરૂપનારા ઇવા દીન, તથા તુષ્ટા આદિકથી પીડિત થઈલા, તથા વૈરી, રોગ આદિકથી ઢર પામતા, અને પોતાના પ્રાણ ઘચાવવાની યાચના કરતા ઇવા પ્રાણિઝને, તે તે કષ્ટોમાંથી ઘોડાવવાની જે બુદ્ધિ, તે કારુણ્ય કહેવાય છે.

હવે મધ્યસ્થનું સ્વરૂપ કહે છે.

કૂરકર્મસુ નિઃશંકં, દેવતાગુરુનિંદિષુ ॥

આત્મશંસિષુ યોપેક્ષા, તન્માધ્યસ્થસુદીરિતં ॥ ૧૭૧ ॥

અર્થ:- શુદ્ધ દેવગુરુની નિંદા કરનારા ઇવા કૂર કાર્યોના કરનારાઝમાં તથા પોતાની પ્રશંસા કરનારાઝમાં નિઃશંકપણે જે ઝપેક્ષા કરવી, તેને માધ્યસ્થપણું કહ્યું છે. માટે,

આત્માનં જાવયત્રાન્નિ, જાવિનાન્નિર્મદામતિઃ ॥

ત્રુટિતામન્નિસંધતે, વિશુદ્ધધ્યાનસંતતિઃ ॥ ૧૭૨ ॥

અર્થ:- ઇવી રીતે ઝપર કહેલી જાવનાઝથી, પોતાના આત્માને જાવ-તો થકો, મહાબુદ્ધિમાન્ યોગી, ત્રુટેલી ઇવી પણ શુદ્ધ ધ્યાનની પરંપરા-ને સાંધી દે છે.

હવે તે ધ્યાન કયે સ્થાનકેં કરવું, તે દેલાઢે છે.

તીર્થં વા સ્વસ્થતાદેતું, યતદ્વા ધ્યાનસિદ્ધયે ॥

કૃતાસનજયો યોગી, વિધિકં સ્થાનમાશ્રયેત્ ॥ ૧૭૩ ॥

અર્થ:- કરેલ છે આસનોનો જય કહેતાં અન્યાસ જેણે ઇવા યોગીયે ધ્યાનસિદ્ધિમાટે, ઝ્યાં તીર્થકરોનો જન્મ, દીદા, જ્ઞાન, અથવા મોદ પ-પો દોય, તેવાં તીર્થસ્થાનોનાં, અથવા ઝ્યાં ચિત્તને સ્વસ્થતા મણે ઇવા

गिरिगुफा आदिक गमे ते स्थाननो आश्रय लेवो; श्रयांतु तेषां गमे ते कोऽस्थानमां जइ ध्यान धरवुं.

हवे ते आसनोनां नामो कहे ठे.

पर्यंकवीरवज्राक्ष, जइदंडासनानि च ॥

उत्कटिका गोदोहिका, कायोत्सर्गस्तथासनं ॥ १७४ ॥

अर्थः— पर्यंकासन, वीरासन, वज्रासन, श्रयासन, जइरासन, दंडासन, उत्कटिकासन, गोदोहिकासन, तथा कायोत्सर्ग, ए आसनो जाणवां.

हवे अनुक्रमें ते आसनोनुं स्वरूप कहे ठे.

स्याङ्गयोरधोनागे, पादोपरि कृते सति ॥

पर्यंको नाभिगोत्तान, दक्षिणोत्तरपाणिकः ॥ १७५ ॥

अर्थः— यझे जंघाठना नीचेना जागो पग उपरे करते ठे, तथा नाभिमुधि ठंचो जमणो अने डावो हाथ उपर उपर राखवापी पर्यंकासन पाप,

हवे वीरासननुं स्वरूप कहे ठे.

वामोऽध्विदक्षिणोरुर्ध्व, वामोरूपरि दक्षिणः ॥

क्रियते यत्र तद्बीरो, चितं वीरासनं स्मृतं ॥ १७६ ॥

अर्थः— जे आसनमां डावो पग जमणा साथसपर, तथा जमणो पग डावा साथसपर कराय ठे, ते बीरने उचित एवुं वीरासन जाणवुं.

हवे वज्रासननुं स्वरूप कहे ठे.

पृष्ठे वज्राकृतीनृत, दोन्या वीरासने सति ॥

गृहीयात्पादयोर्यत्रां, गुष्ठो वज्रासनं तु तत् ॥ १७७ ॥

अर्थः— उपर कक्षा प्रमाणे वीरासन करीने, पाठसना जागमां वज्र सरखी आकृतिपाखा थयेला एवा यजे हाथोपी, जे आसनमां पगना श्रं-गुठाठ प्रहण कराय ठे, तेने वज्रासन कहेषुं ठे.

हवे मतांतरपी वीरासननुं स्वरूप कहे ठे.

सिंदासनाधिरूढस्या, सनापनयने सति ॥

तथैवावस्थितिर्या ता, मन्ये वीरासनं विदुः ॥ १७८ ॥

શ્રી જિનાય નમઃ

॥ અથ પંચમઃ પ્રકાશઃ પ્રારબ્ધતે ॥

હવે પ્રાણાયામ આદિક આઠ અંગો અન્યદર્શનિયોયે યોગનાં કહે છે; પણ તે પ્રાણાયામ મુક્તિસાધનના ધ્યાનમાં ઉપયોગી નથી, તો પણ કાયાના આરોગ્યપણામાં અને કાલજ્ઞાનાદિકમાં ઉપયોગી છે, તેથી સ્વરૂપ પણ અહીં અમોયે દર્શાવ્યું છે. તે નીચે પ્રમાણે જાણવું.

પ્રાણાયામસ્તતઃ કૈશ્રિત્, આશ્રિતોધ્યાનસિદ્ધયે ॥

શક્યો નેતરથા કર્તુ, મનઃપવનનિર્જયઃ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ— તેથી પતંજલિ આદિ કેટલાકોયે ધ્યાનસિદ્ધિમાટે પ્રાણાયનો પટલે મુલ્ક અને નાસિકાના વાયુને રોકવાપણાનો આશ્રય લીધેલો કેમકે તે બિના મન અને પવનનો જય થઈ શકતો નથી.

હવે તે પ્રાણાયામથી મનને શીરીતેં જીતાય? તે માટે કહે છે.

મનોયત્ર મરુત્તત્ર, મરુચત્ર મનસ્તતઃ ॥

અતસ્તુલ્લક્રિયાવેતૌ, સંવીતૌ હીરનીરવત્ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ—જ્યાં મન છે, ત્યાં પવન છે, તથા જ્યાં પવન છે, ત્યાં મન છે, તુલ્ય ક્રિયાવાલાં તેડેં વલ્લે, હીરનીરની પેઠે જોડાઈને રહેલાં છે.

હવે તેડેં તુલ્યક્રિયાપણું દેલાડે છે.

એકસ્ય નાશોઽન્યસ્ય સ્યા, નાશો વૃત્તૌ ચ વર્તનં ॥

ધ્વસ્તયોરિન્દ્રિયમતિ, ધ્વંસાન્મોક્ષશ્ચ જાયતે ॥ ૩ ॥

અર્થઃ— તે વલ્લેમાંથી જો એકનો નાશ થાય, તો બીજાનો પણ ન થાય, અને એક જો હયાત હોય, તો બીજો પણ હયાત હોય; વલ્લી તે વલ્લેનો નાશ હોતે ઠતે ઇન્દ્રિય અને મતિનો નાશ થાય છે, અને તેથી મોક્ષ પાપડે.

હવે પ્રાણાયામનું લક્ષણ અને તેના ખેદો કહે છે.

પ્રાણાયામો ગતિવેદઃ, શ્વાસપ્રશ્વાસયોર્મતઃ ॥

રેચકઃ પૂરકશ્ચ, કુંજકશ્ચેતિ સત્રિધા ॥ ૪ ॥

અર્થઃ— શ્વાસ અને પ્રશ્વાસની ગતિને જો રોકવું, તેડું નામ પ્રાણાયામ; તેના રેચક, પૂરક, અને કુંજક નામે ત્રણ ખેદો છે.

હવે વીજા આચાર્યના મત પ્રમાણે પણ તેના જોડો કહે છે.

પ્રત્યાહારસ્તથાશાંત, ઉત્તરશ્વાધરસ્તથા ॥

અગ્નિર્જેદૈશ્વતુર્જિસ્તુ, સપ્તધા કીર્ત્યતે પરૈઃ ॥ ૫ ॥

અર્થ:- પ્રત્યાહાર, શાંત, ઉત્તર, અને અધર, તથા તેની સાથે ઉપરના અને જોડોયેં કરીને યુક્ત એવા સાત જોડો પણ વીજા આચાર્યો પ્રાણાયાના કહે છે.

હવે તેજું અનુક્રમે લક્ષણ કહે છે.

યત્કોષ્ઠાદતિયત્નેન, નાસાબ્રહ્મપુરાનૈઃ ॥

વહિઃ પ્રદ્વેપણં વાયોઃ; સરેચકક્ષતિ સ્મૃતઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ:- હૃદયમાંથી ઘડ્ડુજ યતનાપૂર્વક વાયુને, નાસિકા, બ્રહ્મપુરંધ્ર, અને મુખથી જે ઘઘાર પેકવો, તેને રેચક પ્રાણાયામ કહેલો છે. તથા,

સમાકૃપ્ય ચદાપાનાત્, પૂરણં સ તુ પૂરકઃ ॥

નાજિપદ્મે સ્થિરીકૃત્ય, રોધનં સ તુ કુંજકઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ:- બાહ્યરના વાયુનું આકર્ષણ કરીને, ઠેક અપાનદ્વારમુધિ હૃદયે તેથી જરૂં, તે પૂરક પ્રાણાયામ જાણવો, તથા તે વાયુને નાજિપદ્મમાં સ્થિર કરીને જે રોકવો, તે કુંજક પ્રાણાયામ જાણવો.

સ્થાનાત્સ્થાનાંતરોત્કર્ષઃ પ્રત્યાહારઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥

તાલુનાસાનનધારે, નિરોધઃ શાંત ઓચતે ॥ ૮ ॥

અર્થ:- નાજિ આદિક સ્થાનથી હૃદય આદિક સ્થાનમાં વાયુનું જે ટેંચવું, તેને “પ્રત્યાહાર” કહેલો છે, તથા તાલુ નાસિકા અને મુખહાથી વાયુનો જે નિરોધ કરવો, તે શાંત કહેવાય છે. તથા,

આપીયોર્ધ્વં ચક્રત્કૃપ્ય હૃદયાદિપુ ધારણં ॥

ઉત્તરઃ સસમાર્યાતો, વિપરીતસ્તતોઽધરઃ ॥ ૯ ॥

અર્થ:- બાહ્યરના પવનને ધીરે, તથા તેને ઊંચો ઘડાવીને હૃદયાદિમાં જે ધારી રાખવો, તેને ઉત્તરપ્રાણાયામ કહેલો છે, તથા તેથી વિપરીત તે અધરપ્રાણાયામ જાણવો; અર્થાત્ ઊંચેથી નીચે જાણવો છે.

વિપે સ્થાપવો, અને બલથી ઝંચે ચડતા એવા તેને રોકી રોકીને વશમાં લેવો.

હવે વ્યાનનું સ્વરૂપ કહે છે.

સર્વત્વગ્ધૃત્તિકોવ્યાન, શક્રકાર્મુકસન્નિનઃ ॥

જેતલ્યઃકુંજકાખ્યાસા, ત્સંકોચપ્રસૃતિક્રમાત્ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:- વ્યાન વાયુ સર્વ જગોયે ત્વચામાં વર્તે છે, અને તેનો રંગ હંફાળુ પુષ્પા જેવો હોય છે, તથા તેને સંકોચ અને પ્રસરે કરીને, કુંજકના અખ્યાસથી જીતવો.

હવે તેનાં ધ્યાન ધરવા લાયક બીજો કહે છે.

પ્રાણાપાનસમોદાન, વ્યાનેષ્વેષુ ચ વાયુપુ ॥

યૈં પૈં વૈં લૌં બીજાનિ, ધ્યાતવ્યાનિ યથાક્રમં ॥ ૨૧ ॥

અર્થ:- પ્રાણ, અપાન, સમાન, ઉદાન, અને વ્યાન વાયુમાં, અનુક્રમે યૈં, પૈં, વૈં, લૌં એવી રીતનાં બીજો ધ્યાવવાં.

હવે ત્રણ શ્લોકોયે પ્રાણાદિકના જયના અર્થને કહે છે.

પ્રાવલ્યં જાઠરસ્યાગ્ને, દીર્ઘશ્વાસમરુઙ્ગયૌ ॥

લાઘવં ચ શરીરસ્ય, પ્રાણસ્ય વિજયે જવેત્ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ:- જઠરાગ્નિનું પ્રાવલ્ય, દીર્ઘશ્વાસ અને પવનનો જય, અને શરીરની લઘુતા, પટલાં વાનાં પ્રાણના જયમાટે થાય છે.

રોદ્ધણં ક્ષતજંગાદે, રુદરાગ્નેઃ પ્રદીપનં ॥

વર્ચોઽલ્પત્વં વ્યાધિઘાતઃ, સમાનાપાનયોર્જયે ॥ ૨૩ ॥

અર્થ:-સમાન અને અપાનનો જય હોતે ઠટે, ગુમડાં તથા હાડકાં આદિકના ખંગનું દૂર થવું થાય છે, તથા જઠરાગ્નિ પ્રદીપ્ત થાય છે, ચરબીનું અલ્પપણું, તથા વ્યાધિનો પણ નાશ થાય છે.

ઉત્ક્રાંતિર્વારિપંકાયૈ, શ્રાવાધોદાનનિર્જયે ॥

જયે વ્યાનસ્ય શીતોષ્ણા, સંગઃ કાંતિરરોગિતા ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:- ઉદાનનો જય કરતે ઠટે, પાણી કાદવ આદિકની અપાપા, તથા ઉત્ક્રાંતિ થાય છે. અને વ્યાનનો જય કરતે ઠટે, ઠંડી અને તાપની અશાપા, કાંતિ, અને નિરોગીપણું થાય છે.

હવે તેઝનું સામટું ફલ કહે છે.

યત્ર યત્ર જવેત્સ્થાને, જંતોરોગઃ પ્રપીડિકઃ ॥

તત્કાલ્યે ધારયેત્ તત્ર, પ્રાણાદિમરુતઃ સદા ॥ ૭૫ ॥

અર્થઃ— જે જે સ્થાનકે પ્રાણીને પીડા કરનારો રોગ થયો હોય, તેની શાંતિને માટે ત્યાં ત્યાં, પ્રાણાદિક વાયુઝને ધારવા.

અર્થઃ— એવી રીતે વારંવાર પ્રાણાદિકના જયમાં અન્યાસ કરીને, હ-

મેશાં મનની સ્થિરતામાટે ધારણા, ધ્યાન સમાધિ આદિકનો અન્યાસ કરવો.

હવે તે ધારણાદિક પાંચ શ્લોકોયેં કરીને કહે છે.

ઠક્તાસનસમાસીનો, રેચયિત્વાનિલં ઝનેઃ ॥

આપાદાંગુષ્ઠપર્યંતં, વામમાર્ગેણ પૂરયેત્ ॥ ૭૬ ॥

પાદાંગુષ્ઠે મનઃપૂર્વે, રુઢ્યા પાદતલે તતઃ ॥

પાપ્ણૌ ગુહ્યકે ચ જંઘાયાં, જાનુન્યૂરૌ ગુદે તતઃ ૭૭ ॥

લિંગે નાભૌ ચ તુંદે ચ, હત્કંઠરસનેઽપિ ચ ॥

તાલુનાસાગ્રનેત્રે ચ, બ્રુવોર્જાલે શિરસ્યથ ॥ ૭૮ ॥

અર્થઃ— ઉપર જણાવેલાં આસનોપર બેસીને, ધીરિધીરે પશનને રેચીને,

ઠાવી નાઢીધી મનનીસાથે પગના અંગુઠાથી માંઢીને ઢેક દ્વઘ્રધારમુ-

ધિ શરીરને પૂરું, તેમાં પેદેલાં પગના અંગુઠામાં, પઢી પગના નઢીઢાઢ-

માં, પઢી પગના પાઢલના જાગમાં, પઢી ગુહ્યકોમાં, પઢી જંઘામાં, પઢી ઢું-

ટપમાં, પઢી સાપલમાં, પઢી ગુદામાં, પઢી લિંગમાં, પઢી નાભિમાં, પઢી

જઠરમાં, પઢી હૃદયમાં, પઢી યંઠમાં, પઢી જીજમાં, પઢી સાહુમાં, પઢી

જઠરમાં, પઢી હૃદયમાં, પઢી યંઠમાં, પઢી જીજમાં, પઢી સાહુમાં, પઢી

જઠરમાં, પઢી હૃદયમાં, પઢી યંઠમાં, પઢી જીજમાં, પઢી સાહુમાં, પઢી

જઠરમાં, પઢી હૃદયમાં, પઢી યંઠમાં, પઢી જીજમાં, પઢી સાહુમાં, પઢી

જઠરમાં, પઢી હૃદયમાં, પઢી યંઠમાં, પઢી જીજમાં, પઢી સાહુમાં, પઢી

જઠરમાં, પઢી હૃદયમાં, પઢી યંઠમાં, પઢી જીજમાં, પઢી સાહુમાં, પઢી

જઠરમાં, પઢી હૃદયમાં, પઢી યંઠમાં, પઢી જીજમાં, પઢી સાહુમાં, પઢી

નાસિકાના અગ્રજાગમાં, પઠી નેત્રમાં, પઠી ત્રુકુટીર્ણમાં, પઠી કૃપાલમાં તથા
પઠી મસ્તકમાં, એવી રીતે અનુક્રમે પવનની સાથે મનને લાવીને ઠેક વ્ર-
ત્તધારસુધિ જરવો, પઠી અનુક્રમે તેવીજ રીતે ઠેક ઉતારી ઉતારીને પગ-
ના અંગુઠાસુધિ લાવવો, અને નાજિપદ્મમાં લાવીને પવનનું વિરેચન કરવું.

હવે ચાર શ્લોકોયે કરીને ધારણાનું ફલ કહે છે.

પાદાંગુષ્ઠાદૌ જંઘાયાં, જાનૂરુદમેદને ॥

ધારિતઃ ક્રમશોવાયુઃ, શીઘ્રગત્યૈ વલાય ચ ॥ ૩૨ ॥

નાભૌ જ્વરાદિઘાતાય, જઠરે કાયશુદ્ધયે ॥

જ્ઞાનાય હૃદયે કૂર્મ, નાડ્યાં રોગજરાઠિદે ॥ ૩૩ ॥

કંઠે ક્ષુત્તર્પનાશાય, જિહ્વાયે રસસંવિદે ॥

ગંધજ્ઞાનાય નાસાયે રૂપજ્ઞાનાય ચક્ષુષોઃ ॥ ૩૪ ॥

જાલે તડોગનાશાય, ક્રોધસ્યોપશમાય ચ ॥

બ્રહ્મરંધ્રે ચ સિદ્ધિનાં, સાક્ષાદ્દર્શનહેતવે ॥ ૩૫ ॥

॥ ચતુર્ત્તિઃ કલાપકં ॥

અર્થઃ— પગના અંગુઠા, પાંચિ, તથા ગુલ્ફમાં, જંઘામાં, ઘુંટણમાં, સા-
પાલમાં, અને લિંગમાં ધારણ કરેલો વાયુ અનુક્રમે શીઘ્રગતિ અને વલમાદે
વળાળકારી છે, નાજિમાં રહેલો જ્વરાદિકના નાશમાટે છે, જઠરમાં રહેલો
જાયની શુદ્ધિમાટે છે, હૃદયમાં રહેલો જ્ઞાનમાટે છે, કૂર્મનાડીમાં રહેલો
રોગ અને ઘડપણના નાશ માટે છે, કંઠમાં રહેલો ક્રુધા અને તૃપાના ના-
શ માટે છે, જીજ્ઞના અગ્રજાગમાં રહેલો રસના જ્ઞાન માટે છે, નાસિકાના
અગ્રજાગમાં રહેલો ગંધના જ્ઞાનમાટે છે, ચક્ષુર્ણમાં રહેલો રૂપના જ્ઞાનમા-
ટે છે, કપાલમાં રહેલો ત્યાંના રોગના નાશમાટે છે, તથા ક્રોધના ઉપશમ
માટે પણ છે, અને બ્રહ્મચારમાં રહેલો સાક્ષાત્ સિદ્ધિના દર્શનમાટે છે.

હવે ધારણાને ઉપસંહરતા થકા પવનનું ચેષ્ટિત કહે છે.

અન્યસ્ય ધારણામેવં, સિદ્ધિનાં કારણં પરં ॥

ચેષ્ટિતં પવમાનસ્ય, જાનીયાદ્ ગતસંશયઃ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:- એવી રીતે ધારણાનો અભ્યાસ કરીને, સંશયરહિત થયા થકાં સેદ્ધિના ઉત્કૃષ્ટ કારણસરહું, પવનનું ચેદિત જાણવું.

નાજેર્નિષ્કામતશ્ચારં, હન્મધ્યે નયતોગતિં ॥

તિષ્ઠતોદ્વાદશાંતે તુ, વિદ્યાત્સ્થાનં નજસ્વતઃ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:- નાજિથી નિકલતા, અને હૃદયમાં જતા, તથા બ્રહ્મરંધ્રમાં રહે-
તા એવા પવનનું સ્થાન જાણવું.

હવે તે ચારાદિકોનાં જ્ઞાનનું ફલ કહે છે.

તદ્વારગમનસ્થાન, જ્ઞાનાદભ્યાસયોગતઃ ॥

જાનીયાત્કાલમાયુશ્ચ, શુભાશુભફલોદયં ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:- તેના ચાર, ગમન અને સ્થાનના જ્ઞાનથી, અભ્યાસના યોગે ક-
ને શુભ અને અશુભ ફલના હૃદયવાસાં એવાં કાલ અને આયુષ્યને જાણવાં.

તતઃ શનૈઃ સમાકૃપ્ય પવનેન સમં મનઃ ॥

યોગી હૃદયપદ્માંત, વિનિવેશ્ય નિયંત્રયેત્ ॥ ૩૯ ॥

અર્થ:- પઠી યોગિયેં ધીરેથી પવનની સાથે મનને સ્થંચીને, હૃદયપદ્મ-
ની અંદર રાહીને, તેને નિયંત્રિત કરવો.

હવે જ્યારે હૃદયમાં પવન હોય, ત્યારે મનમાં જે ફલ થાય છે તે કહે છે.

તતોઽવિદ્યા વિલીયંતે, વિપયેષ્ટા વિનશ્યતિ ॥

વિકલ્પાવિનિવર્તંતે જ્ઞાનમંતર્વિર્જનતે ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:- તેથી અવિદ્યાઈં વિલીન થાય છે, વિપયની ઇષ્ટા પણ નાશ પા-
ડે. વિકલ્પો નિવૃત્ત થાય છે, અને અંદર જ્ઞાન પ્રગટ થાય છે. પક્ષી,

ક મંડલે ગતિર્વાયોઃ, સંક્રમઃ ક ક વિશ્રમઃ ॥

કા ચ નાહીતિ જાનીયાત્, તત્ર ચિત્તે સ્થિરીકૃતે ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:- હૃદયમાં મનને સ્થિર કરવાવડે કરીને, વાયુની ગતિ કયા મં-
ડલમાં છે, તથા તેનું સંક્રમણ અને વિશ્રામ પણ કયાં છે, તપા નાહી
ઈ છે, તે સમયું જણાય.

હવે તે મંડલો કહે છે.

મંડલાનિ ચ ચત્વારિ, નાશિકાવિવેરે વિહઃ ॥

જૌમવારુણવાયવ્યા, શ્રેયાશ્યાનિ યથોત્તરં ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:- નાશિકાનાં વિવેરોમાં, અનુક્રમે, જૂમિસંવંધિ, વારુણ, વાયવ્ય, તથા અગ્નિસંવંધિ એમ ચાર મંડલો કહેલાં છે.

હવે જૌમ મંડલનું સ્વરૂપ કહે છે.

પૃથિવીવીજસંપૂર્ણ, વજ્રલાંઠનસંયુતં ॥

ચતુરસ્રં હતસ્વર્ણ, પ્રજં સ્યાદ્જૌમમંડલં ॥ ૪૩ ॥

અર્થ:- પૃથિવીનાં વીજે કરી સંપૂર્ણ, અને ચારે સુણે વજ્ર લાંઠને કરીને યુક્ત, અને તપાવેલા સુવર્ણસરસી પ્રજાવાહું જૌમમંડલ હોય.

હવે વારુણમંડલનું સ્વરૂપ કહે છે.

સ્યાદર્ધચંદ્રસંસ્થાનં, વારુણાદ્ધરલાંઠિતં ॥

ચંદ્રાન્નમમૃતસ્યંદ, સાંઙં વારુણમંડલં ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:- વારુણમંડલ અર્ધચંદ્રનાં સંસ્થાનવાહું, અને વારુણ ઇટલે વકારેં કરીને લાંઠિત, અને ચંદ્ર સરસી સફેદ કાંતિવાહું, અને અમૃતના ઝરણા સરહું સાંઙ હોય છે.

હવે વાયવ્યમંડલનું સ્વરૂપ કહે છે.

સ્નિગ્ધાંજનઘનઠાયં, સુવૃત્તં વિંહસંકુલં ॥

હૃલ્લક્ષ્યં પવનાક્રાંતં, ચંચલં વાયુમંડલં ॥ ૪૫ ॥

અર્થ:-સ્નિગ્ધ એવા અંજન અને વાદલાંની ઠાયા સરહું, ગોલ, મધ્યમાં વિંહવાહું, હૃલ્લક્ષ્ય, પવનેં કરીને આક્રાંત થણું તથા ચંચલ, એવું વાયુમંડલ હોય.

હવે આગ્નેયનું સ્વરૂપ કહે છે.

ઝર્ધ્વજ્વાલાંચિતં જીમં, ત્રિકોણં સ્વસ્તિકાન્વિતં ॥

સ્ફુલિંગપિંગં તદ્વીજં, શ્રેયમાગ્નેયમંડલં ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:-ઝંઘી જ્વાલાવાહું, જયંકર, ત્રણ સુણાવાહું, તથા તે સુણાઝમાં સ્વસ્તિકનાં ચિહ્નવાહું, અને અગ્નિના તણલા સરહું પીહું આગ્નેયમંડલ જાણવું.

इवे तेना बोधने माटे कहे ठे.

अभ्यासेन स्वसंवेद्यं, स्थान्मंडलचतुष्टयं ॥

क्रमेण संचरन्नत्र, वायु ईयश्चतुर्विधः ॥ ४७ ॥

अर्थः— अभ्यासें करीने ते चारे मंडल स्वसंवेद्य थाय, अने तेमां संचरतो वायु अनुक्रमें चार प्रकारनो जाणवो.

इवे अनुक्रमें ते चार प्रकारो कहे ठे.

नासिकारं धमापूर्य, पीतवर्णैः शनैर्वहन् ॥

कवोष्णोऽष्टांगुलः स्वज्ञो, जवेद्वायुः पुरंदरः ॥ ४८ ॥

अर्थः— नासिकाना छारने पूरीने, पीतवर्ण करीने धीरे धीरे वहेतो, तथा जरा उनो, आठ आंगुलना प्रमाणवालो स्वच्छ पार्थिव वायु पुरंदर कहेवाय. तथा,

धवलः शीतलोऽधस्तात्, त्वरितत्वरितं वहन् ॥

वादशांगुलिमानश्च, वायुर्वरुण उच्यते ॥ ४९ ॥

अर्थः— सफेद, शीतल तथा नीचेना जागमां तुरत तुरत वहेतो धार आंगुलना प्रमाणवालो वायु वरुण कहेवाय ठे. तथा,

उष्णशीतश्च कृष्णश्च, वहंस्तिर्यगनारतं ॥

पटंगुलप्रमाणश्च, वायुः पवनसंज्ञितः ॥ ५० ॥

अर्थः— क्वचित् उष्ण अने क्वचित् ठंडो, काळा रंगनो, तथा हमेशां तिष्ठो वहेतो, अने उ आंगुलना प्रमाणवालो वायु पवन नामची उल्लेख्य ठे. तथा.

बालादित्यसमज्योती, रत्युष्णश्चतुरंगुलः ॥

आवर्तवान् वहन्नर्ध्वं, पवनोदहनः स्मृतः ॥ ५१ ॥

अर्थः— सूर्य सरखी खास कांतिवालो, अत्यंत उष्ण, आवर्तवालो, तथा उंचे वहेतो, अने चार आंगुलना प्रमाणवालो वायु दहन कहेवाय.

इवे जे वायु होते ठे ते जे कार्य करवुं ते कहे ठे.

इंद्रं स्तंजादिकार्येषु, वरुणं शस्तकर्मसु ॥

वायुं मलिनलोलेषु, वश्यादौ वह्निमादिशेत् ॥ ५२ ॥

અર્થ:- સ્તંજાદિક કાર્યોમાં પુરંદરને, ઉત્તમ કાર્યોમાં વરુણને, મહાન
અને ચપલકાર્યોમાં વાયુને, અને વશીકરણાદિકમાં દહન પવનને જોડવો.
હવે પ્રારંભ કરેલા કાર્યમાં, તથા કાર્યના પ્રશ્નમાં જે વસ્તુ જે વાયુ
હોય, તેનું ફલ ચાર શ્લોકોથી કહે છે.

ઊત્રચામરહસ્ત્યશ્વા, રામરાજ્યાદિસંપદં ॥

મનીષિતં ફલં વાયુઃ, સમાચષ્ટે પુરંદરઃ ॥ ૫૩ ॥

તથા રાજ્યાદિસંપૂર્ણેઃ પુત્રસ્વજનવંધુજિઃ ॥

સારેણ વસ્તુના ચાપિ, યોજયેઘ્નરુણઃ ક્ષણાત્ ॥ ૫૪ ॥

કૃષિસેવાદિકં સર્વં, મપિ સિદ્ધં વિનશ્યતિ ॥

મૃત્યુન્નીઃ કલહો વૈરં, ત્રાસશ્ચ પવને જ્ઞવેત્ ॥ ૫૫ ॥

જયં શોકં રુજં હઃસ્વં, વિઘ્નવ્યૂહપરંપરાં ॥

સંસૂચયેદિનાશં ચ, દહનોદહનાત્મકઃ ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:- પુરંદર વાયુ ઊત્ર, ચામર, હાથી, ઘોડા, વગીચા તથા રાજ્ય
આદિક શ્રુત સંપદાનું ફલ સૂચવે છે. તથા વરુણ છે તે રાજ્ય આદિક
સંપદાથી સંપૂર્ણ થયેલા એવા સ્વજન વંધુર્જની સાથે, તથા ઉત્તમ વસ્તુ-
સાથે મેલાપ કરાવે છે. અને પવનવાયુથી રહેતી, સેવા વિગેરે જે સિદ્ધિ
થયું હોય, તે પણ નાશ પામે છે, તથા મૃત્યુની ધીક, ક્લેશ, વૈર અને શ્રા-
સ આવે. તથા દહન સ્વજાવવાલો દહન વાયુ, જય, શોક, રોગ, હઃસ્વ,
વિઘ્ન વિગેરેની શ્રેણિ, તથા નાશને સૂચવે છે.

હવે તેનું વધારે સૂક્ષ્મપણું કહે છે.

શશાંકરવિમાર્ગેણ, વાયવો મંડલેષ્વમી ॥

વિશંતઃ શુજ્ઞદાઃ સર્વે, નિષ્ક્રામંતોઽન્યથા સ્મૃતાઃ ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:- સઘલા વાયુર્જ ડાવા અને જમણા માર્ગેથી મંડલમાં દાખલ
થતા શુજ્ઞને દેનારા છે, તથા નિકલતા થતા તેનું સર્વે અશુજ્ઞને દેનાર છે.

હવે તેનું કારણ કહે છે,

પ્રવેશસમયે વાયુ, જીવોમૃત્યુસ્તુ નિર્ગમે ॥

ઉચ્યતે જ્ઞાનિનિસ્તાદક્, ફલમપ્યનયોસ્તતઃ ॥ ૫૮ ॥

અર્થ:- પ્રવેશ વચ્ચે જીવ વાયુ હોય છે, તથા નિર્ગમન વચ્ચે મૃત્યુ વાયુ હોય છે, માટે તેજનું જ્ઞાનિયોયે એવું ફલ કહેલું છે.

હવે વે શ્લોકોયે કરીને વાયુનું શુદ્ધપણું અશુદ્ધપણું, તથા મધ્યમપણું નાહીનેદથી કહે છે.

પર્યેદોરિંદ્રવરુણૌ, વિશંતૌ સર્વસિદ્ધિદૌ ॥

રવિમાર્ગેણ નિર્યાંતૌ, પ્રવિશંતૌ ચ મધ્યમૌ ॥ ૫૯ ॥

અર્થ:- ચંદ્રનાહીને માર્ગે પ્રવેશ કરતા પુરંદર અને વરુણ વાયુ સર્વ સિદ્ધિને દેનારા છે, તથા સૂર્યનાહીને માર્ગે નિકલતા અને પ્રવેશ કરતા તેજ મધ્યમ જાણવા.

દક્ષિણેન વિનિર્યાંતૌ, વિનાશાયાનિલાનલૌ ॥

નિઃસરંતૌ વિશંતૌ ચ મધ્યમાવિતરેણ તુ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:- જમણીનાહીને માર્ગે નિકલતા પવન અને દહન વાયુ નાશ માટે છે, તથા ડાબી વાજુથી નિકલતા અને પ્રવેશ કરતા વાયુ મધ્યમ જાણવા. હવે નાહીનું સ્વરૂપ કહે છે.

શ્ઠા ચ પિંગલા ચૈવ, સુપુમ્ણા ચેતિ નાહિકાઃ ॥

શશિસૂર્યશિવસ્થાનં, વામદક્ષિણમધ્યગાઃ ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:- ડાબી વાજુની શ્ઠા નાહીનું ચંદ્ર સ્થાન છે, જમણી વાજુની પિંગલા નાહીનું સૂર્ય સ્થાન છે, તથા મધ્યમાં રહેલી સુપુમ્ણા નાહીનું શિવ સ્થાન છે.

હવે વે શ્લોકોયે કરીને તે નાહીઓમાં વાયુના સંચારનું ફલ કહે છે.

પીયૂષમિવ વર્ષતી, સર્વગાત્રેષુ સર્વદા ॥

વામામૃતમયા નાહી, સમ્મતાગ્નીષ્ટસૂચિકા ॥ ૬૨ ॥

વહંત્યનિષ્ટશંસિત્રી, સંદંત્રી દક્ષિણા પુનઃ ॥

સુપુમ્ણા તુ જવેત્સિદ્ધિ, નિર્વાણફલકારણ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:- હમેશાં સર્વ ગાત્રોમાં અમૃતનેજ જાણે વરસતી, એવી અમૃતમય ડાબી નાહી શુદ્ધને સૂચવનારી કહેલી છે; અને જમણી નાહી વહે-

તી થકી, અનિષ્ટ સૂચવનારી છે, અને સુપુમ્ણા નાડી અણિમાદિક સિં
અને મોહનાં ફલનાં કારણરૂપ છે.

વલી તેડું વિશેષ ફલ કહે છે.

વામૈવાધ્યુદયાદીષ્ટ, શસ્ત્રકાર્યેષુ સમ્મતા ॥

દક્ષિણા તુ રતાહાર, યુધ્ધાદૌ દીપ્તકર્મણિ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:- અધ્યુદય આદિક ઉત્તમ કાર્યોમાં ઠાવી નાડી કહેલી છે
અને સંજોગ, આહાર તથા યુદ્ધાદિક દીપ્ત કાર્યોમાં જમણી નાડી કહેલી છે
હવે તે નાડીડંનો વિષયવિજાગ કહે છે.

વામા શસ્ત્રોદયે પદ્મે, સિતે કૃષ્ણે તુ દક્ષિણા ॥

ત્રીણિ ત્રીણિ દિનાર્નીદુ, સૂર્યયોરુદયઃ શુભઃ ॥ ૬૫ ॥

અર્થ:- અજવાલીઆ પદ્મમાં સૂર્યોદય વલ્લતે ડાબી નાડી ઉત્તમ જા-
ણવી, અને કૃષ્ણપદ્મમાં જમણી નાડી શુભ જાણવી, વલી, તે તે પદ્મમાં
ત્રણ ત્રણ દિવસો સુધિ તે વલ્લે નાડીડંનો શુભ ઉદય જાણવો.

હવે તેડંનો અસ્તનિયમ કહે છે.

શશાંકેનોદયે વાયોઃ, સૂર્યેનાસ્તં શુભાવદં ॥

ઉદયે રવિણાત્વસ્ય, શશિનાસ્તં શિવં મતં ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:- જે દિવસે ચંદ્રથી વાયુનો ઉદય થાય, તે દિવસે સૂર્યથી અ-
સ્ત થાય તો સારું, અને જે દિવસે સૂર્યથી ઉદય થાય, તે દિવસે ચંદ્રથી
અસ્ત થાય તો સારું.

હવે પૂર્વે કહેલા અર્થનેજ ત્રણ શ્લોકોયે કરીને વિસ્તારથી કહે છે.

મિતપદ્મે દિનારંજે, યત્નેન પ્રતિપદ્મિને ॥

વાયોર્વીક્ષિત સંચારં, પ્રશસ્તમિતરં તથા ॥ ૬૭ ॥

ઉદેતિ પવનઃ પૂર્વ, શશિન્યેપત્યદં તતઃ ॥

સંક્રામતિ ત્યદં સૂર્ય, શશિન્યેવ પુનરુદયદં ॥ ૬૮ ॥

વહેદ્યાવદ્વૃદ્ધત્પવં, ક્રમેણાનેન મારુતઃ ॥

કૃષ્ણપદ્મે પુનઃ સૂર્યા, દયપૂર્વમયં ક્રમઃ ॥ ૬૯ ॥

॥ ત્રિવિધીરં ॥

अर्थः— अजवालीया पक्ष्मां पडवाने दिवसें दिवसना प्रारंभ वखते प्रशस्त अने अप्रशस्त एवो वायुनो संचार जोवो; तेमां पेहेखां ग्रण दिवस सुधि चंडनाडीमां ते वहे ठे, पठी ग्रण दिवस सूर्यनाडीमां जाय ठे, अने पाठो ग्रण दिवस चंडनाडीमां जाय ठे; एवी रीतें अनुक्रमें ठे-क पूर्णिमासुधि वहे ठे, अने कृष्णपक्षमां पेहेखां सूर्यनाडी अने पठी चंडनाडीमां एम अनुक्रमें वहे ठे.

हवे श्लोकोपे करीने उपरना क्रममां व्यतिक्रम होते ठे फल कहे ठे.

त्रीन् पक्षानान्यथान्वस्य, मासपटकेन पंचता ॥

पक्षद्वयं विपर्यासे, ऽजीष्टबंधुविपद् नवेत् ॥ ७० ॥

नवेत्तु दारुणो व्याधि, रेकं पक्षं विपर्यये ॥

वित्र्याद्यद्विपर्यासे, कलहादिकमुद्दिशेत् ॥ ७१ ॥

अर्थः— जो ग्रण पखवाडीआं सुधि विपरीतपणे नाडी वहे, तो ठ मासमां मृत्यु घाय, वे पक्षसुधि विपरीतपणे वहे तो वहाळां सर्गांठने पीडा घाय, अने एक पक्षसुधि तेम वहे, तो जयंकर व्याधि घाय, अने वे ग्रण दिवस तेम वहे तो, फ्लेश आदिक घाय. तथा—

एकक्षित्रीण्यहोरात्रा, एके एव मरुद्बन् ॥

वर्षेस्त्रिजिर्द्वात्र्यामेके, नांतायंदोरुजे पुनः ॥ ७२ ॥

अर्थः— एक दिवस अने रात्रि जो सूर्यनाडीज वहे तो ग्रण पख मृत्यु घाय, वे दिवसरात्रि वहे, तो वे वर्षे मृत्यु घाय, तथा ग्रण दिवस-रात्रि वहे, तो एक वर्षे मृत्यु घाय अने चंडनाडी वहे तो रोग घाय.

मासमेकं रवावेव, बहन् वायुर्विनिर्दिशेत् ॥

अहोरात्रावधि मृत्युं, शशांकेन धनदायं ॥ ७३ ॥

अर्थः— एक मास सुधि जो सूर्यनाडीज वहेती रहे तो एक रात्रि दिवसमां मृत्यु घाय, अने जो चंडनाडी तेम वहे, तो धननो दाय घाय.

वायुस्त्रिमार्गगः शंसे, न्मध्याह्नात्परतोमूर्ति ॥

दशादं तु द्विमार्गस्थः, संक्रातो मरणं दिशेत् ॥ ७४ ॥

अर्थः— ग्रणे नाडीठना मार्गमां रवेखो वायु मध्याह्न पठी मृत्यु म-

ચવે ઠે, તથા દશ દહાડાસુધિ ઘે નાડીમાં રહેલો, અને તે પઠી સંચાર કરતો મરણ સૂચવે ઠે.

દશાહં તુ વહ્નિદા, વેવોદ્દેગરુજે મરુત્ ॥

ઇતશ્ચેતશ્ચ યામાર્થે, વહ્ન લાજાર્ચનાદિકૃત્ ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:- દશ દહાડા સુધિ ચંદ્રનાડીમાંજ વહેતો વાયુ, ઉદ્દેગ અને રોગ માટે થાય ઠે, તથા અરધા પોહોરસુધિ એક વીજી નાડીમાં જતો, જ્ઞાન અને પૂજા આદિકમાટે થાય.

વિષુવત્સમયપ્રાપ્તૌ, સ્પંદેતે યસ્ય ચક્ષુષી ॥

અહોરાત્રેણ જાનીયાત્, તસ્ય નાશમસંશયં ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:- તુલ્ય રાત્રિ દિવસનો સંગમ હોતે ઠતે, જેની આંખો ફરકે, તેનો એક રાત્રિ દિવસમાં નિશ્ચયે કરીને નાશ થાય ઠે. તથા,

પંચાતિક્રમ્ય સંક્રાંતી, મુખે વાયુર્વહન્ દિશેત્ ॥

મિત્રાર્થહાનિનિસ્તેજો, ડનર્થાન્ સર્વાન્મૃતિં વિના ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:- વાયુનાં પાંચ સંક્રમણ પઠી જો મુખમાં વાયુ વહે, તો મિત્ર, ધન વેગેરેની હાનિ, નિસ્તેજપણું, તથા મૃત્યુ શિવાય સર્વે અનર્થો થાય. તથા- સંક્રાંતી: સમતિક્રમ્ય, ત્રયોદશ સંમીરણ: ॥

પ્રવહન્ વામનાસાયાં, રોગોદ્દેગાદિ સૂચયેત્ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:- તેર સંક્રાંતિ પઠી ચંદ્રદમી સંક્રાંતિમાં, ડાબી નાસિકામાં જો વાયુ વહે, તો રોગ અને ઉદ્દેગ આદિક સૂચવે ઠે. તથા,

માર્ગર્શીર્ષસ્ય સંક્રાંતિ, કાલાદારન્ય મારુત: ॥

વહન્ પંચાદમાચષ્ટે, વત્સરેષ્ટાદશે મૃતિં ॥ ૭૯ ॥

અર્થ:- માગસર મહીનાની સંક્રાંતિથી માંડીને, જો પાંચ દિવસસુધિ એકજ નાડીમાં) પવન વહે, તો અઢાર વર્ષે મૃત્યુ થાય. તથા, શરત્સંક્રાંતિકાલાઞ્ચ, પંચાહં મારુતો વહન્ ॥

તત: પંચદશાવ્દાના, મંતે મરણમાદિશેત્ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ:- શરદની સંક્રાંતિથી પાંચ દિવસસુધિ જો એકજ નાડીમાં પવન વહે, તો પંદર વર્ષે અંતે મરણ સૂચવે ઠે; તથા,

શ્રાવણાદેઃ સમારજ્ય, પંચાદમનિલો વહન્ ॥
 અંતે દ્વાદશવર્ષાણાં, મરણં પરિસૂચયેત્ ॥ ૬૧ ॥
 વહન્ જ્યેષ્ઠાદિદિવસા, દશાદ્વાનિ સમીરણઃ ॥
 દિશેન્નવમવર્ષસ્ય, પર્યંતે મરણં ધ્રુવં ॥ ૬૨ ॥
 આરભ્ય ચૈત્રાદ્યદિના, ત્પંચાદ્ધં પવનો વહન્ ॥
 પર્યંતે વર્ષષટ્કસ્ય, મૃત્યું નિયતમાદિશેત્ ॥ ૬૩ ॥
 આરભ્ય માઘમાસાદેઃ, પંચાદ્વાનિ મરુદ્વહન્ ॥
 સંવત્સરત્રયસ્યાંતે, સંસૂચયતિ પંચતાં ॥ ૬૪ ॥

॥ ચતુર્જિઃ કલાપકં ॥

અર્થઃ— શ્રાવણની આદિથી માંડીને પાંચ દિવસોસુધિ એકજ નાઢીમાં જો વાયુ વહે, તો તે ધાર વર્ષે મૃત્યુ સૂચવે છે, જેઠથી માંડીને દશ દિવસોસુધિ તેમ વહે તો નિર્જે નવમે વર્ષે મૃત્યુ સૂચવે છે, અને ચૈત્રથી માંડીને પાંચ દિવસો સુધિ જો તેમ વહે, તો ઠ વર્ષે નિર્જે મૃત્યુ સૂચવે છે તથા માહાથી માંડીને જો પાંચ દિવસોસુધિ તેમ વહે, તો ગ્રણ વર્ષે મૃત્યુ સૂચવે છે.

સર્વત્ર દ્વિત્રિચતુરો, વાયુશ્ચેદિવસાન્ વહેત્ ॥

અબ્દજાગૃસ્તુ તે શોધ્યા, યથાવદનુપૂર્વગઃ ॥ ૬૫ ॥

અર્થઃ— સર્વ જગોયે વે, ગ્રણ, અને ચાર દિવસો સુધિ જો વાયુ વહે, તો વર્ષના જાગોથી તેઠને અનુક્રમે શોધવા.

હવે કાલજ્ઞાનનું સ્વરૂપ કહેવે.

અથેદાનીં પ્રવક્ત્યામિ, કિંચિત્કાલસ્ય નિર્ણયં ॥

સૂર્યમાર્ગે સમાશ્રિત્ય, સચ પોષ્ણે ચ ગમ્યતે ॥ ૬૬ ॥

અર્થઃ— હવે કંઈક કાલનો નિર્ણય કહીશું; તે સૂર્યના માર્ગને આશ્રીને પોષ્ણમાં જણાય છે.

હવે તે પોષ્ણનું સ્વરૂપ કહેવે.

જન્મઋત્સગતે ચંડે, સમસત્સગતે રવો ॥

તોત્તમગતે ચનેન્દ્રમાસે, યન્નચિત્તિચક્રગતં ॥ ૬૭ ॥

अर्थः— जन्म नक्षत्रमां चंद्र आवते ठते, तथा समसप्तमां सूर्य आव-
ते ठते, मृत्युनिर्णयना कारणरूप पौष्ण नामें काल थाय.

हवे तेनेविषे सूर्यनाडीना प्रवाहें करीने कालज्ञान कहे ठे.

दिनार्धं दिनमेकं च, यदा सूर्ये मरुद्वहन् ॥

चतुर्दशे द्वादशेऽब्दे, मृत्यवे जवति क्रमात् ॥ ८८ ॥

अर्थः— अरधो दिवस अने आखो दिवस, ज्यारे सूर्यनाडीमां वायु व-
हेतो होय, त्यारे अनुक्रमें, चौदमे, अने बारमे वर्षें मृत्यु माटे ते थाय.

तथैव च वहन् वायु, रहोरात्रं द्वयहं त्र्यहं ॥

दशमाष्टमषष्ठाब्दे, प्वंताय जवति क्रमात् ॥ ८९ ॥

अर्थः— वली तेवीज रीतें एक रात्रिदिवस एकज नाडीमां वहेतो
वायु दशमे वर्षें, वे दिवस वहेतो आठमे वर्षें, ग्रण दिवस वहेतो ठे
वर्षें मृत्युमाटे थाय ठे.

वहन् दिनानि चत्वारि, तुर्येऽब्दे मृत्यवे मरुत् ॥

साशीत्यहःसहस्रे तु, पंचाहानि वहन् पुनः ॥ ९० ॥

अर्थः— वली जो ते चार दिवसोसुधि वहे, तो चौथे वर्षें मृत्यु थाय,
तया पांच दिवसोसुधि वहे, तो ग्रण वर्षें मृत्यु थाय.

एकद्वित्रिचतुःपंच, चतुर्विंशत्यहःकृयात् ॥

पडादीन् दिवसान् पंच, शोधयेदिह तद्यथा ॥ ९१ ॥

अर्थः— ठ थादिक दिवसोने, एक, वे, ग्रण, चार, पांच बार चोवीश
दिवसना क्षय्यी नीचे प्रमाणे शोधवा.

पटुं दिनानामध्यर्कं, वहमाने समीरणे ॥

जीवत्यह्नां सदस्रं पटु, पंचाशद्विषाधिकं ॥ ९२ ॥

अर्थः— सूर्यनाडी जो ठ दिवसमुधि चाखे, तो एक हजार थने ठप-
न दिवसो मुधि जीवे. तथा,

सदस्रं साष्टकं जीवे, द्वायो सप्ताह्यादिनि ॥

सप्तद्वित्रिंशन्नवशती, जीवित्वष्टाह्यादिनि ॥ ९३ ॥

अर्थः— जो सात दिवस बहे, तो एक हजारने आठ दिवस जीवे
अने आठ दिवस सुधि बहे, तो नवसोने ठीर श दिवस जीवे. तथा,
एकत्रैव नवाहानि, तथा बहति मारुते ॥

अह्लामष्टशतीं जीवे, अत्वारिंशदिनाधिकां ॥ ९४ ॥

अर्थः— वली तेवी रीतें एकज नाडीमां जो नव दिवसो सुधि वायु बहे,
तो आठसोने चालीश दिवसो सुधि जीवी शके. तथा,

तथैव वायौ प्रवह, त्येकत्र दश वासरान् ॥

विंशत्यधिकामह्लां, जीवेत्सप्तशतीं ध्रुवं ॥ ९५ ॥

अर्थः— तेवीज रीतें वली जो दश दिवसो सुधि एकज नाडीमां वायु
बहे, तो सातसो ने वीश दिवस जीवे.

एकद्वित्रिचतुः पंच, चतुर्विंशत्यहः क्षयात् ॥

एकादशादिपंचाहा, न्यत्र शोध्यानि तद्यथा ॥ ९६ ॥

अर्थः— वली अग्यार आदिक दिवसोने पण, नीचे प्रमाणे, एक, वे,
त्रण चार अने पांच एवी चोवीशीयुक्त दिवसोना शोधवी शोधवा.

एकादशदिनान्यर्क, नाह्यां बहति मारुते ॥

पसुवत्यधिकान्यह्लां पट्शतान्येव जीवति ॥ ९७ ॥

अर्थः— सूर्य नाडीमां जो अग्यार दिवसो सुधि वायु बहे, तो ठ सो-
ने ठनु दिवस जीवे.

तथैव द्वादशाहानि, वायौ बहति जीवति ॥

दिनानां पट्शतीमष्ट, चत्वारिंशत्समन्वितां ॥ ९८ ॥

अर्थः— तेवीज रीतें जो चार दिवसो सुधि वायु बहे, तो ठसोने अ-
ठतालीश दिवसो सुधि जीवी शके. तथा,

त्रयोदशदिनान्यर्क, नाडीवाहिनि मारुते ॥

जीवेत्पंचशतीमह्लां, पट्सप्ततिदिनाधिकां ॥ ९९ ॥

अर्थः— वली जो सूर्यनाडीमां तेर दिवसो सुधि वायु बहे, तो पांच-
सो ने ठठेतेर दिवसो जीवे. तथा,

चतुर्दश दिनान्येवं, प्रवाहिनि समीरणे ॥

अशीत्यभ्यधिकं जीवे, दह्नां शतचतुष्टयं ॥ १०० ॥

अर्थः— बली एवीज रीतें जो चौद दिवसो सुधि नाडी वहे, तो चा-
सो ने एंशी दिवसो सुधि जीवे.

तथा पंचदशाहानि, यावद् वहति मारुते ॥

जीवेत् षष्ठीदिनोपेतं, दिवसानां शतत्रयं ॥ १०१ ॥

अर्थः— बली एवीज रीतें जो पंदर दिवसो सुधि वहे, तो ऋणसोने
साठ दिवसो सुधि जीवे. तथा,

एकद्वित्रिचतुःपंच, द्वादशाहक्रमक्षयात् ॥

षोडशाद्यानि पंचाहा, न्यत्र शोध्यानि तद्यथा ॥ १०२ ॥

अर्थः— तथा सोल आदिक पांच दिवसोने, एक, वे ऋण, चार अने
पांच संख्यावाला घर घर दिवसोना क्षयशी शोधवा अने ते नीचे प्रमाणे.

प्रवहत्येकनाशायां, पोरुशाहानि मारुते ॥

जीवेत्सद्वाष्टचत्वारिं, शतं दिनशतत्रयीं ॥ १०३ ॥

अर्थः— जो एकज नाशिकामां सोलदिवसो सुधि वायु वहे, तो ऋण-
सोने अठतालीश दिवसो सुधि जीवे.

यद्माने तथा सप्त, दशाहानि समीरणे ॥

अह्नां शतत्रये मृत्यु, श्रुतुर्विंशतिसंयुते ॥ १०४ ॥

अर्थः— बली तेवीज रीतें सत्तर दिवसो सुधि वायु वहे, तो ऋणसोने
सोबीश दिवसें मृत्यु थाय. तथा,

पयने विचरत्यष्टा, दशाहानि तथैव च ॥

नाशोष्टाशीतिसंयुक्ते, गते दिनशतक्षये ॥ १०५ ॥

अर्थः— बली एवीज रीतें जो अष्टार दिवसो सुधि, वायु वहे, तो ऋण-
सोने अष्टाशी दिवसें मृत्यु थाय.

विचरत्यनिले तद्वन, दिनान्येकोनविंशतिः ॥

चत्वारिंशद्युते याते, मृत्युर्दिनशतक्षये ॥ १०६ ॥

अर्थः— वली तेवीजरीतें जो उंगणीश दिवसो सुधि वहे, तो वसोने वालीश दिवस जाते थके मृत्यु थाय. तथा,

विंशतिदिवसानेक, नासाचारिणि मारुते ॥

साशीतौ वासरशते, गते मृत्युर्न संशयः ॥ १०९ ॥

अर्थः— वली एवीज रीतें जो बीश दिवसो सुधि वायु वहे तो एकसो ने एंशीदिवसे मृत्यु थाय, तेमां संशय नथी. तथा,

एकद्वित्रिचतुःपंच, दिनपट्टकक्रमक्षयात् ॥

एकविंशादि पंचाहा, न्यत्र शोध्यानि तद्यथा ॥ १०८ ॥

अर्थः— एकवीश आदिक पांच दिवसोने, अनुक्रमें नीचे प्रमाणे, एक, दो, त्रण, चार, अने पांच संख्यावाला ठ ठ दिवसोना क्षयथी शोधवा.

एकविंशत्यहं त्वर्क, नाडीवाहिनि मारुते ॥

चतुःसप्ततिसंयुक्तं, मृत्युर्दिनशते भवेत् ॥ १०९ ॥

अर्थः— सूर्यनाडीमां जो एकवीश दिवसोसुधि वायु वहे तो, एक-सोने चमोतेर दिवसें मृत्यु थाय. तथा,

द्वाविंशतिदिनान्येवं, सक्षिपष्ठावहःशते ॥

पद्मदिनोनेः पंचमासै, स्वयोविंशत्यहानुगे ॥ ११० ॥

अर्थः— एवीज रीतें घावीश दिवसो सुधि जो नाडी वहे, तो एकसो ने घासठ दिवसें मृत्यु थाय, अने जो त्रेवीश दिवसो सुधि वहे तो पांच मासमां ठ दिवस उठे मृत्यु थाय. तथा;

तथैव वायौ वहति, चतुर्विंशतिवासरि ॥

विंशत्यभ्यधिके मृत्यु, नवेद्दिनशते गते ॥ १११ ॥

अर्थः— तेवीज रीतें जो चोवीश दिवसो सुधि वायु वहे, तो एकसो ने बीश दिवसें मृत्यु थाय. तथा,

पंचविंशत्यहं चैवं, वायौ मासत्रये मृतिः ॥

मासद्वये पुनर्मृत्युः, पञ्चविंशतिदिनानुगे ॥ ११२ ॥

अर्थः— एवीज रीतें जो पचीश दिवसोसुधि वायु वहे, तो त्रण मासें मृत्यु थाय, अने ठवीश दिवसो सुधि वहे, तो चेमासें मृत्यु थाय. तथा,

सप्तविंशत्यहं वहे, त्राशो मासेन जायते ॥

मासार्धेन पुनर्मृत्यु, रष्टाविंशत्यहानुगे ॥ ११३ ॥

अर्थः—एवीज रीतें जो सत्तावीश दिवसो सुधि वहे, तो एक मासमां मृत्यु थाय, अने जो अष्टावीश दिवसो सुधि वहे, तो अर्धमासमां मृत्यु थाय.

एकोनत्रिंशदहगे, मृतिः स्यादशमेद्विनि ॥

त्रिंशद्दिनीचरे तु स्या, त्वंचत्वं पंचमे दिने ॥ ११४ ॥

अर्थः— एवीज रीतें जो उगणत्रीश दिवसो सुधि वहे, तो दशमे दिवसें मृत्यु थाय अने त्रीश दिवसो सुधि वहे, तो पांचमे दिवसे मृत्यु थाय.

एकत्रिंशदहचरे, वायौ मृत्युर्दिने त्रये ॥

द्वितीयदिवसे नाशो, चात्रिंशदहवाहिनि ॥ ११५ ॥

अर्थः— एवीज रीतें जो एकत्रीश दिवसो सुधि वायु वहे, तो प्रण दिवसें मृत्यु थाय, जो धत्रीश दिवसो सुधि वहे तो धीजे दिवसे मृत्यु थाय.

इये सूर्यनाडीनुं स्वरूप उपसंहरता थका चंद्रनाडीनुं स्वरूप फहे ठे.

त्रयस्त्रिंशदहचरे, त्वेकादेनापि पंचता ॥

एवं यदाङ्गनाड्यां स्यात्, तदा व्याध्यादिकं दिशेत् ॥ ११६ ॥

अर्थः— एवीज रीतें जो सूर्यनाडी ते त्रीश दिवसो सुधि वहे, तो एक दिवसमां मृत्यु थाय, अने एवीज रीतें जो चंद्रनाडीमां वायु संचरे तो व्याधि, मित्रनाश, महानय आदिक थाय.

अध्यात्मं वायुमाश्रित्य, प्रत्येकं सूर्यसोमयोः ॥

एवमन्यासयोगेन, जानीयात् कालनिर्णयं ॥ ११७ ॥

अर्थः— एवी रीतें सूर्य अने चंद्रनाडीना, शरीरमां रहेला वायुने आश्रिते तथा एवी रीतें अन्यासना योगशी काखनो निर्णय जाणवो.

आध्यात्मिकविपर्यासः, संजवेद्व्याधितोऽपि हि ॥

नन्निश्चयाय वज्राग्नि, बाह्यं कालस्य लक्षणं ॥ ११८ ॥

अर्थः— शरीरमां रहेला वायुनो व्याधिश्री पण विपर्यास थाय ठे, माटे तेना निश्चयमाटे काखनुं बाह्य लक्षण हुं पावुनुं.

नेत्रश्रोत्रशिरोजेदात्, सच त्रिविधलक्षणः ॥

निरीक्ष्यः सूर्यमाश्रित्य, यथेष्टमपरः पुनः ॥ ११९ ॥

अर्थः— ते काल सूर्यने आश्रिते, नेत्र, कर्ण, अने मस्तकना जेदधी
ग्रण प्रकारनो जोवो, अने ते ग्रण जेदधी धीजो काल इष्टाप्रमाणे जोवो.
हवे तेमांशी नेत्रनुं लक्षण कहे ठे.

वामे तत्रेक्षणे पद्मं, पौमशब्दमंदव ॥

जानीयाद् जावनीयं तु, दक्षिणे द्वादशवदं ॥ १२० ॥

अर्थः— त्यां डावी आंखमां शोल पत्रनुं चंद्रकमल जाणवुं, तथा जम-
णी आंखमां वार पत्रनुं जाववुं.

खद्योतद्युतिघर्णानि, चत्वारि वदनानि तु ॥

प्रत्येकं तत्र दृश्यानि स्वांगुलीविनिपीडनात् ॥ १२१ ॥

अर्थः— हवे ते प्रत्येक पक्षे कमलोमां (गुरूपदेशधी) पोतानी आंगु-
लीधी दावबावडे फरीने खद्योतनां रंगनां चार पत्रो जोयां.

सोमाधोभ्रूलतापांग, घ्राणांतिकदलेषु तु ॥

दले नष्टे क्रमान्मृत्युः, पट्टत्रियुग्मेकमासतः ॥ १२२ ॥

अर्थः— चंद्र कमलना नीचेना जागमां पत्रो न देखाते ठेठ ठ मातें
मृत्यु पाय, अने भ्रुकुटीनी समीपे जो न देखाय, तो ग्रण मातें मृत्यु पाय
तथा अपांगनी समीपे जो न देखाय, तो ये मातें मृत्यु पाय तथा जो ना-
सिकानी समीपमां न देखाय, तो एक मातें मृत्यु पाय तथा;

अयमेवक्रमः पक्षे, जानवीपे यदा जवेत् ॥

दशार्पचत्रिद्विदिनेः, क्रमान्मृत्यु स्तदा जवेत् ॥ १२३ ॥

अर्थः— आधीज रीतनो क्रम जो सूर्यकमलमां पाय, तो अनुक्रमें,
दश, पांच, ग्रण अने चे दिवसें मृत्यु पाय.

एतान्यपीद्व्यमानानि, द्वयोरपि द्वि पद्मयोः ॥

दलानि यदि वीक्ष्यंते मृत्युर्दिनशतात्तदा ॥ १२४ ॥

अर्थः— आंगुलीधी दाव्या विना जो पक्षे पद्मनां पत्रो देखाय, तो ए-
कसो दिवसोमां मृत्यु पाय.

हृवे वे श्लोकार्ये करीने कर्णनुं लक्षण कहे ठे.

ध्यात्वा हृदयपत्राञ्जं, श्रोत्रे हस्ताग्रपीडिते ॥

न श्रूयेताग्निनिर्घोषो, यदिस्वः पंचवासरान् ॥ १९५ ॥

दश वा पंचदश वा, विंशतिं पंचविंशतिं ॥

तदा पंच चतुस्त्रिद्वये, कवर्षे मरणं भवेत् ॥ १९६ ॥

अर्थः—हृदयनेत्रिपे आठ पत्रोवालां कमलने ध्यावीने, हस्ताग्रपी कानने दाववो; अने तेम कर्णाथी जो, पोतानो. अग्निशब्द पांच, दश, पंचदश, बीस के पचीस दिवसो सुधि न संजलाय, तो अनुक्रमें पांच चार, त्रण, वे अने एक वरसें मृत्यु थाय. तथा,

एकद्वित्रिचतुःपंच, चतुर्विंशत्यहः कृयात् ॥

षडादिषोडशदिना, न्यांतराण्यपि शोधयेत् ॥ १९७ ॥

अर्थः—ठ आदिक अंतरना शोड दिवसोने,

पांच संख्याना चोबीस चोखीस दिवसोना

पंचमप्रकाश.

अवशेषांगुलीपर्वा, एवशेषतिथीस्तथा ॥

पंचमी दशमी राका, पर्वाण्यंगुष्ठगानि तु ॥ १३१ ॥

अर्थः— अंगुष्ठाना पर्वोमां पंचम, दशम, अने पुनम कल्पवी, तथा कीनी आंगलीर्जनां पर्वोमां वाकीनी तिथिर्ल कल्पवी. तथा,

वामपाणिं कृष्णपक्ष, तिथीस्तद्वच्च कल्पयेत् ॥

ततश्च निर्जने देशे, वरुपद्मासनः सुधीः ॥ १३२ ॥

प्रसन्नः सितसंव्यानः, कोशीकृत्य करद्वयं ॥

ततस्तदंतः शून्यं तु, कृष्णवर्णं विचिंतयेत् ॥ १३३ ॥

अर्थः— तेवीज रीतें डावा हाथप्रत्ये कृष्णपक्षनी तिथिर्जने कल्पवी; पठी माणस विनानी कोइ जगोपर जश्ने, बुद्धिमान् माणस पद्मासन वा-लीने, प्रसन्न यश्ने, तथा सफेद डुपट्टो राखीने, तथा बळे हाथोनो सं-पुट करीने, तेनी अंदर शून्य एवो कृष्णवर्णं चिंतववो. तथा,

उद्घाटितकरांजो, स्ततो यत्रांगुलीतिथौ ॥

वीक्ष्यते कालविंदुः स, काल इत्यत्र कीर्त्यते ॥ १३४ ॥

अर्थः— पठी ते हस्तकमलने उघाडतां थकां, ज्यां आंगलीनी तिथि-मां कालविंदु देखाय, तेनुं नाम अत्रे काल कहेलुं ठे.

हवे ते कालज्ञानमां धीजा उपायो कहे ठे.

कुतविण्मेदमूत्राणि, नवंति युगपद्यदि ॥

मासे तत्र तिथौ तत्र, वर्षांते मरणं तदा ॥ १३५ ॥

अर्थः— ठीक, विष्टा, धीर्यस्त्वाव, तथा मूत्र, जो एकीज वखते घाय, तो ते मासमां, ते तिथिमां, थयवा ते वर्षने अंते मृत्यु घाय.

रोहिणीं शशचृल्लक्ष्म, महापयमरुंधती ॥

ध्रुवं च न यदा पश्ये, धर्पेण स्यात्तदा मृतिः ॥ १३६ ॥

अर्थः— रोहिणी नक्षत्रने, चंद्रने, ठायामार्गने, अरुंधतीने, अने ध्रु-वने जो न जोइ शके, तो एक वर्षे मृत्यु घाय. तथा,

स्वप्ने स्वं नक्षयमाणं च, गृध्रकाकनिशाचरैः ॥

उह्यमानं खरोप्राचै, यदा पश्येत्तदा मृतिः ॥ १३७ ॥

अर्थः— स्वप्नमां पोताने, गीध, कागडा, अने निशाचरोथी नक्षत्र करातो, तथा गधेडा, छंट, विगेरेथी उपाडातो जो जुए, तो एक वर्षे मृत्यु थाय ठे. तथा,

रश्मिनिर्मुक्तमादित्यं, रश्मियुक्तद्विर्जुजं ॥

यदा पश्येद्विपद्येत, तदैकादशमासतः ॥ १३८ ॥

अर्थः— सूर्यने किरणो विनानो, अने अग्निने किरणोवालो जो जुए, तो अग्यार मासमां मृत्यु थाय. तथा,

वृक्षाग्रे कुत्रचित्पश्येत्, गंधर्वनगरं यदि ॥

पश्येत्प्रेतान्पिशाचान् वा, दशमे मासि तन्मृतिः ॥ १३९ ॥

अर्थः— कोइ जगोए वृक्षना अग्रजागपर जो गंधर्वोना नगरने, अने प्रेत अथवा पिशाचोने साक्षात् जुवे, तो दशमे मासे मृत्यु थाय. तथा,

वर्दिर्मूत्रपुरीषं वा, सुवर्णरजतानि वा ॥

स्वप्ने पश्येद्यदि तदा, मासान्नवैव जीवति ॥ १४० ॥

अर्थः— वल्ली जो. स्वप्नमां, श्लेश्म, मूत्र, विष्ठा सुवर्ण अथवा रुपाने जुए, तो एक मासज जीवे. तथा,

स्थूलोक्तस्मात्क्षोक्तस्मा, दक्षस्मादतिकोपनः ॥

अक्षस्मादतिजह्नुर्वा मासानष्टैव जीवति ॥ १४१ ॥

अर्थः— कारण विना अक्षस्मात् पुष्ट, दुबलो, अति गुस्तावालो, तथा अति विकण जो यह जाय, तो आठ माससुधि जीवे. तथा,

समग्रमपि विन्यस्तं, पांशौ वा कर्दमेऽपि वा ॥

स्याच्चेत्खंडं पदं सप्त, मास्यंते घ्न्यंते तदा ॥ १४२ ॥

अर्थः— धूल अथवा कादवमां आखुं पगखुं मुक्या उतां पण जो ते खंडित देखाय, तो सात मासने अंते मृत्यु थाय. तथा,

तारां श्यामां यदा पश्ये, वृष्येदधरतालु च ॥

न स्वांगुलित्रयं माया, शजदंतद्वयांतरे ॥ १४३ ॥

गृध्रः काकः कपोतो वा, क्रव्यादन्योऽपि वा खगः ॥

निलीयेत यदा मूर्ध्नि, पण्मास्यंते मृतिस्तदा ॥ १४४ ॥

अर्थ:- आंखनी कीकीने काळा रंगवाली जुवे, अने होठ तथा तालु जो (अकस्मात्) सुकाइ जाय, तथा राजदंतनी अंदर पोतानी व्रण आं-
गुली न देखाय, अने गीध, कागडो, कपोत, क्रव्याद, (मांस चव्ही पक्षी)
अथवा बीजो कोइ पक्षी मस्तकमां संताइ जाय तो ठ मासें मृत्यु थाय. तथा,
स्वप्ने मुंडितमन्यक्तं, रक्तगंधस्रगंवरं ॥

पश्येद्याम्यां खरे यांतं, स्वं योऽब्दार्धं सजीवति ॥ १४५ ॥

अर्थ:-स्वप्नमां, पोताने मुंडित, मर्दन करेलो, खाल चंदन अने फुलनी
माळा वाखो, तथा रात्रियें गघेडापर स्वार घडने जतो जो जुवे, तो ते
अरधा वरससुधि जीवे. तथा,

घंटानादो रतांते चे, दकस्मादनुजयते ॥

पंचता पंचमास्यंते, तदा जवति निश्चितं ॥ १४६ ॥

अर्थ:- संजोगने अंते अकस्मात् जो घंटानो नाद अनुजवे, तो खरे-
खर पांच मासें मृत्यु थाय. तथा,

वक्रीजवति नासाचे, हर्तुली जवतो दृशौ ॥

स्वस्थानाद् भ्रश्यतः कर्णां, चतुर्मास्यास्तदा मृतिः ॥ १४७ ॥

अर्थ:- जो नासिका वांकी थाय, आंखो गोळ थाय, तथा कर्णां तेना
स्थानकधी खस्ती जाय, तो चारमासें मृत्यु थाय. तथा,

कृष्णं कृष्णपरीवारं, लोददंडधरं नरं ॥

यदा स्वप्ने निरीक्षित, मृत्युर्मासेस्त्रिजिस्तदा ॥ १४८ ॥

अर्थ:- जो स्वप्नमां श्याम रंगवाला, श्यामरंगनां परिवारवाला, खो-
खंडना दंडने धारण करनारा एवा माणसने जो जुवे, तो त्रय मासें
मृत्यु थाय. तथा,

इंदुमुष्णं रविं शीतं, विषं जूमौ रवावपि ॥

जिह्वां श्यामां मुखं कोक, नदानं च यदेक्षते ॥ १४९ ॥

तालुकंपोमनःशोको, वर्णोऽग्रे नैकधा यदा ॥

नानेश्वाकस्मिकी दिवा, मृत्युर्मासद्वयात्तदा ॥ १५० ॥

अर्थ:- घंडने उष्ण, सूर्यने ठंडो, जूमि अने सूर्यमां विष, जीजने

श्याम रंगवाली, मुखने नालीयेर सरखुं जो जुवे, तथा तालुनो कंप, मन-
नो शोक, शरीरपर अनेक प्रकारनो रंग, तथा नाजिथी अकस्मात् हींक
थाय तो वे मासें मृत्यु थाय. तथा,

जिह्वा नास्वादमादत्ते, मुहुः स्वलति जापणे ॥

श्रोत्रे न शृणुतः शब्दं, गंधं वेत्ति न नासिका ॥ १५१ ॥

स्पंदेते नयने नित्यं, दृष्टवस्तुन्यपि भ्रमः ॥

नक्तमिन्द्रधनुः पश्येत्, तथोल्कापतनं दिवा ॥ १५२ ॥

न ठायामात्मनः पश्येत्, दर्पणे सज्जितेऽपि वा ॥

अनब्दां विद्युतं पश्येत्, शिरोकस्मादपि ज्वलेत् ॥ १५३ ॥

हंसकाकमयूराणां, पश्येच्च क्वापि संहतिं ॥

शीतोष्णखरमृदादे, रपि स्पर्शं न वेत्ति च ॥ १५४ ॥

अमीषां लक्ष्मणां मध्या, द्यदैकमपि दृश्यते ॥

जंतोर्भवति मासेन, तदा मृत्युर्नसंशयः ॥ १५५ ॥

॥ पंचज्ञिः कुक्षकं ॥

अर्थः— जीज स्वाद न ले, तथा घोलती बखते बारंवार स्वलायमान
थाय, बन्ने कर्णों शब्द सांजले नहिं, नाशिका गंधने उलखी न शके,
हमेशां बन्ने आंखो फरक्या करे, दीठेली वस्तुमां पण भ्रम पडे, रात्रिप
इंद्रधनु जुए, तथा दिवसें उल्कापात जुए, पोतानी ठाया आरिसा अ-
थवा पाणीमां न जोइ शके, मेघ (वादळां) विना विजलीने जुए, अक-
स्मात् मस्तक ज्वलायमान थाय, तथा हंस, कागडा, अने मयूरना ना,
शने जुए, ठंडुं, उष्ण, खरबचडुं, कोमल विगेरेनो स्पर्श मालुम न पडे;
उपरनां सघळां चिहोमांथी एक पण चिह्न जो प्राणीने थाय, तो तेहुं
एक मासमां मृत्यु थाय, तेमां बिलकुल संशय नथी. तथा,

शीते हकारे प्युत्कारे, चोप्णे स्मृतिगतिद्वये ॥

अंगपंचकरीत्ये च स्यादशाहेन पंचता ॥ १५६ ॥

अर्थः— हकार शब्दनो उच्चार करवाथी जो मुखमांथी ठंमो वायु नि-
कले, तथा फुत्कार करवाथी उष्ण निकले. तथा, स्मरणशक्ति अने गति-

नो क्षयं थाय, तथा पांच शृंगपर शीतलता थाय, तां दश दिवसमां मृत्यु थाय. तथा

अर्धोष्णमथ शीतिं च, शरीरं जायते यदा ॥

ज्वालाकस्माज्ज्वलेद्वांगे, सप्तादेन तदा मृतिः ॥ १५७ ॥

अर्थः— जो शरीर अर्धं उष्ण अने अर्धं शीतल थाय, तथा शरीरमां अकस्मात् ज्वालाउ निकले, तो सात दिवसें मृत्यु थाय. तथा,

स्नातमात्रस्य हृत्पादं, तत्क्षणाद्यदि शुष्यति ॥

दिवसे जायते पष्ठे, तदा मृत्युरसंशयं ॥ १५८ ॥

अर्थः— स्नान कर्त्ता पठी तुरतज जो हृदय अने पग सुकाइ जाय, तो संशयविना ठेके दिवसे मृत्यु थाय. तथा,

जायते दंतघर्षश्चे, त्वगंधश्च दुःसहः ॥

विकृता भवति छाया, त्र्यहेन म्रियते तदा ॥ १५९ ॥

अर्थः— दांतनो घसारो थाय, तथा सहन न थइ शकं पट्टी मुढदां सरली गंध थाय, तथा ठायामां विकृति थाय, तो त्रय दिवसें मृत्यु थाय.

न स्यनाशां स्वजिह्वां न, न ग्रहान्नामला दिशः ॥

नापि सप्त कृपीन् व्योम्नि, पश्यति म्रियते तदा ॥ १६० ॥

अर्थः— फोटानी नासिका, जीज, ग्रहो, निर्मल दिशाउ, तथा आकाशमां सप्त कृपिणने पण जो न जोइ शकं, तो ते मृत्यु पामे. तथा,

प्रजाते यदि वा सायं, ज्योत्स्नावत्पामथो निशि ॥

प्रवितत्य निजो वाद्, निजछायां विलोक्य च ॥ १६१ ॥

शनैरुत्क्षिप्य नेत्रे स्य, छायां पश्येत्ततोऽपरे ॥

न शिरोदृश्यते तस्यां, यदा स्यान्मरणं तदा ॥ १६२ ॥

अर्थः— प्रजातमां अथवा सायंकासे, अथवा अजशसी रात्रिपे, फोटाना पठे हाथो विस्तारिने, ठापाने जोडी; तथा पठी धीरिधी फोटानी आंखो उपाडीने आकाशमां ठाया जोडी; तमां जो मस्तक न देगाय तो मृत्यु थाय. तथा,

अर्थः— त्रणे संध्या वखते रोगीना घरपर जो कागडाउनुं टोडुं मळे, तो मृत्यु जाणवुं; तथा रोगीनां रसोडां, अने शयनगृह उपर जो कागडाउं, चांवडुं, हाडकुं, दोरडुं, अथवा केशोने फेके, तो पण मृत्यु न जदीकें जाणवुं.

हवे नव श्लोकोयें करीने उपश्रुतिथी कालज्ञान कहे ठे.

अथवोपश्रुतेर्विद्या, द्विधान् कालस्य निर्णयं ॥

प्रशस्ते दिवसे स्वप्न, काले शस्तां दिशं श्रितः ॥ १७६ ॥

पूत्वा पंचनमस्कृत्या, चार्यमंत्रेण वा श्रुती ॥

गेहाञ्जनश्रुतिर्गठे, त्रिद्विपचत्वरजूमिषु ॥ १७७ ॥

चंदनेनार्चयित्वा क्षमां, क्षिप्त्वा गंधाहतादि च ॥

सावधानस्ततस्तत्रो, पश्रुतेः शृणुयाध्वनिं ॥ १७८ ॥

अर्थांतरापदेश्यश्च, सरूपश्चेति सद्विधा ॥

विमर्शगम्यस्तत्राद्यः, स्फुटोक्तार्थोऽवरः पुनः ॥ १७९ ॥

यथैष जवनस्तंजः, पंचषड्जिरयं दिनैः ॥

पक्षैर्मासैरथो वर्षे, रक्ष्यते यदि वा न वा ॥ १८० ॥

मनोहरतरश्चासीत्, किंत्वयं लघु नक्ष्यते ॥

अर्थांतरापदेश्यः स्या, देवमादिरुपश्रुतिः ॥ १८१ ॥

एषा स्त्री पुरुषो वाऽसौ, स्थानादस्मान्न यास्यति ॥

दास्यामो न वयं गंतुं, गंतुकामो न चाप्ययं ॥ १८२ ॥

विद्यते गंतुकामोऽय, महं च प्रेपणोत्सुकः ॥

तेन यास्यत्यसौ शीघ्रं, स्यात्सरूपेत्युपश्रुतिः ॥ १८३ ॥

कर्णोद्घाटनसंजातो, पश्रुत्यंतरमात्मनः ॥

कुशलाः कालमासन्न, मनासन्नं च जानते ॥ १८४ ॥

॥ नवजिः कुलकं ॥

अर्थः— उपश्रुतिथी पण निचे प्रमाणे विद्वानें कालानो निर्णय जाणवो. उत्तम दिवसें स्वप्न वखतें उत्तम दिशामां रद्दीने, पंच नमस्कार अ-

ઘવા આચાર્યમંત્રથી પવિત્ર ઘણે ઘેરથી કર્ણ ઢાંકીને શિલ્પિયોના ચો-
ઘટાની જૂમિમાં જવું; તથા ત્યાં પૃથ્વીને ચંદનથી પૂજીને, તથા તે પર સુ-
ગંધિ, અદ્ધત વિગેરે નાલીને, સાવધાન થઈ ઉપશ્રુતિનો ધ્વનિ સાંજલવો.
તે ધ્વનિ " અર્થાંતરાપદેશ્ય " અને " સરૂપ " ઘવા એ પ્રકારનો જાણવો.
તેમાંથી પેદેલો વિચારગમ્ય, અને વીજો સ્ફુટ રીતે કહેલા અર્થવાલો
જાણવો. વિચારગમ્ય ઘટલે જેમ કે, આ ઘરનો સ્તંજ પાંચ, ઠ દિવસોમાં,
પલવાડીઆડમાં, માસમાં અથવા વર્ષોમાં લવાઈ જશે, કે નહીં ? તે
સ્તંજ મનોહર હતો, પણ તુરત લવાઈ જાય તેવો હતો, હત્યાદિ અ-
ર્થાંતરાપદેશ્ય ધ્વનિ વિચારગમ્ય જાણવો. તથા વીજા જેમ કે, આ સ્ત્રી,
અથવા આ પુરુષ આ જગોયેથી જશે નહીં, તેમ અમો તેને જવા પણ દેશું
નહીં; વસી આ જવાને ઉત્સુક છે, અને હું પણ તેને જવા દેવાને રાજી
હું, અને તેથી તે તુરત જશે; હત્યાદિ સરૂપ ઉપશ્રુતિ જાણવી, ઘવી રી-
તની કાન યુદ્ધા કરીને સાંજલેલી ઉપશ્રુતિથી પણ કુશલ માણસો પો-
તાના કાલને નજદિક અથવા દૂર રહેલો જાણે છે.

હવે ચાર સ્ત્રોકોવડે શનેશ્વરપુરુષે કરીને કાલજ્ઞાન કહે છે.

શનિઃ સ્યાદ્યત્ર નક્ષત્રે, તદ્વાતવ્યં મુખે તતઃ ॥

ચત્વારિ દક્ષિણે પાણી, ત્રીણિ ત્રીણિ ચ પાદયોઃ ॥ ૧૮૫ ॥

ચત્વારિ વામહસ્તે તુ, ક્રમશઃ પંચ વક્તસિ ॥

ત્રીણિ શીર્ષે દશોદ્વેદે, ગુહ્ય એકઃ શનો નરે ॥ ૧૮૬ ॥

નિમિત્તસમયે તત્ર, પતિતં સ્થાપનાક્રમાત્ ॥

જન્મર્ક્કં નામઋક્કં વા, ગુહ્યદેશે જવેદ્યદિ ॥ ૧૮૭ ॥

દૃષ્ટં ત્રિલૃષ્ટં ગ્રહેર્દુષ્ટેઃ, સૌમ્યૈરપ્રેપિતાયુતં ॥

સક્લસ્યાપિ તદા મૃત્યુઃ, કા કથા રોગિણઃ પુનઃ ॥ ૧૮૮ ॥

॥ ચતુર્જિઃ કલાપકં ॥

અર્થઃ— જે નક્ષત્રમાં શનિ હોય, તે મુલમાં મુકવું, ચાર જમણા હા-
થમાં, તથા વક્ત્રે પગમાં ત્રણ ત્રણ, ઢાવા હાથમાં, ચાર, તથા અનુક્રમે
પાંચ વક્ત્રઃસ્થલમાં, ત્રણ મસ્તકમાં ધવે વક્ત્રે આંત્રોમાં તથા એક ગુહ્ય

स्थानकें, पठी निमित्तसमये स्थापनाक्रमधी जन्मनक्षत्र, अथवा नक्षत्र जो गुह्य प्रदेशमां आवी पड़े, अने ते पर द्रुष्टग्रहोनी दृष्टि पड़े, अथवा तेरुनो संयोग थाय, अने उत्तम ग्रहनी दृष्टि न पड़े, तो साजा माणसनुं पण मृत्यु थाय, त्वारे रोगीनी तो वातज शी करवी!!!

इवे प्रधा लग्नना अनुसारें कालज्ञान कहे ठे.

प्रज्ञायामथ लग्नास्ते, चतुर्थदशमस्थिताः ॥

ग्रहाः क्रूराः शशी पष्ठा, एमश्चेत् स्यात्तदा मृतिः ॥ १८९ ॥

अर्थः—प्रश्न करते ठेते तत्काल लग्न अस्त होते थके, लग्नधी (सातमे) चोचे अथवा दशमे स्थानकें जो क्रूर ग्रहो होय, तथा चंद्र जो ठेठे के आवमे होय, तो मृत्यु थाय.

पृष्ठायाः समये लग्ना, धिपतिर्नवति ग्रहः ॥

यदिवास्तमितोमृत्युः, सङ्गस्यापि तदा नवेत् ॥ १९० ॥

अर्थः—पूवती परते लग्नो स्वामी एयो ग्रह जो अस्त पामेसो होय, तो साजानुं पण मृत्यु थाय.

लग्नस्थश्चेच्छशीसौरि, द्वादशोनयमः कुजः ॥

अष्टमोऽकंस्तदा मृत्युः, स्याद्येन बलवान् गुरुः ॥ १९१ ॥

अर्थः—रातमां चंद्र हाय, अने शनी बारमे, तथा मंगल नयमे अने मृष्टं आवमे होय, अने जो गुरु बलवान् न होय तो मृत्यु थाय. तथा,

गविः षष्ठमृत्नीयो वा, शशी च दशमस्थितः ॥

यदा नवति मृत्युः स्या, चृत्तीये दिवसे तदा ॥ १९२ ॥

अर्थः—बुधो ठेठे मृष्टं, अथवा ब्रीजे अने दशमे चंद्र होय तो ब्रीजे दिवसे मृत्यु थाय. तथा,

रातमृदाश्चेद्दया, चतुर्थे वा द्वादशेऽथवा ॥

दिशन्ति तदिदो मृत्युः, तृतीये दिवसे तदा ॥ १९३ ॥

अर्थः—उदधधी भांये अथवा बारमे रातग्रहो होय, तो मंगला जा. एतद्गठं ब्रीजे दिवसे मृत्यु कहे ठे. तथा,

उदये पंचमे वाऽपि, यदि पापग्रहो नवेत् ॥

अष्टनिर्दशनिर्वा स्या, द्विवसैः पंचता तदा ॥ १९४ ॥

अर्थः— उदय वखते पापग्रह जो पांचमे होय, तो आठ अथवा दश दिवसे मृत्यु थाय. तथा,

धनुर्मिथुनयोः सप्त, मयोर्यद्यशुनग्रहाः ॥

तदा व्याधिर्मृतिर्वास्या, ज्योतिषामिति निर्णयः ॥ १९५ ॥

अर्थः— सातमा एवा धनु अने मिथुन राशिमां जो अशुन ग्रहो आवे, तो व्याधि अथवा मृत्यु थाय एम ज्योतिषियोनो निर्णय वे. हवे आठश्लोकोयें करीने यंत्रद्वाराभी कालज्ञान कहे वे.

अंतस्थाधिकृतपाणि, नामप्रणवगर्जितं ॥

कोणस्थरेफमाग्नेय, पुरं ज्वालाशताकुलं ॥ १९६ ॥

सानुस्वारैरकाराद्यैः, पदस्वरैः पार्श्वतो वृतं ॥

स्वस्तिकांकवहिःकोणं, स्वाक्षरांतःप्रतिष्ठितं ॥ १९७ ॥

चतुःपार्श्वस्थगुरुपं, यंत्रवायुपुरावृतं ॥

कल्पयित्वा परिन्यस्येत्, पादहृत्पिसंधिषु ॥ १९८ ॥

सूर्योदयक्षणे सूर्यं, पृष्ठे कृत्वा ततः सुधीः ॥

स्वपुरायुर्विनिश्चेतुं, निजजायां विलोकयेत् ॥ १९९ ॥

पूर्णां वायां यदीक्षित, तदा वर्षे न पंचता ॥

कर्णाजावे तु पंचत्वं, वर्षेर्द्वादशनिर्जवेत् ॥ २०० ॥

हस्तांगुलीस्कंधकेश, पार्श्वनासाद्वये क्रमात् ॥

पृष्ठाष्टसप्तपंचत्रये, कवर्षेर्मरणं नवेत् ॥ २०१ ॥

एमास्या धियते नाशे, शिरसश्चिबुकस्य वा ॥

जीवानाशे तु मासेनै, कादशाद्देन दृक्क्षये ॥ २०२ ॥

जिह्वे हृदये मृत्यु, दिवसैः सप्तनिर्जवेत् ॥

दं वायाद्यं पश्ये, द्यमपार्श्वं तदा व्रजेत् ॥ २०३ ॥

॥ अष्टनिः कुक्षकं ॥

અર્થ:- મધ્યમાં રહેલું, તથા અધિકૃતપાણિ ઠે નામ જેનું, એવા :
 કરીને ગર્જિત, તથા સુણામાં રેફવાલું, તથા સેંકડો જ્વાલાળથી
 થયેલું ચારે વાજુથી અનુસ્વાયુક્ત એવા અકાર આદિક ઠ સ્વરોથી :
 ટાયેલું. વહારના સુણાળમાં સ્વસ્તિકોથી ચિહ્નિત થયેલું, તથા તેની :
 સ્વ એવા અક્ષરોની મધ્યમાં રહેલું, તથા ચારે પડલે વિસર્ગસહિત ૫૪
 રવાલું, એવી રીતના યંત્રને વાયુના સમૂહથી આવૃત થયેલું કલ્પીને,
 પગોપર, હૃદયમાં, મસ્તકે તથા સાંધાળમાં રાખવું; પઠી તે બુદ્ધિમાન્
 ણસેં સૂર્યોદય વખતે સૂર્યને પઠાડી રાખીને, પોતાનું આયુષ્ય જોવા :
 પોતાની ઠાયાને જોવી; તેમાં જો સંપૂર્ણ ઠાયા દેખાય, તો મૃત્યુ ન :
 પણ જો કર્ણ ન દેખાય, તો વાર વરસેં મૃત્યુ થાય, તથા હાથ, :
 સ્કંધ, કેશ, પડલાં અને નાસિકાનો જો ક્ય દેખાય, તો અનુક્રમેં દશ,
 આઠ, સાત, પાંચ, ત્રણ અને એક વરસેં મૃત્યુ થાય; તથા મસ્તક અને
 ડાઢીનો જો ક્ય દેખાય, તો ઠ માસેં મૃત્યુ થાય, તથા કંઠનો ક્ય
 જોવાથી એક માસમાં, અને આંખોનો ક્ય જોવાથી અગ્યારદિવસેં મૃત્યુ
 થાય; તથા ઠિડ સહિત જો હૃદય દેખાય તો સાત દિવસેં મૃત્યુ થાય,
 તથા જો બે ઠાયા દેખાય તો તે વખતેજ મૃત્યુ પામે.

હવે યંત્રના પ્રયોગને ડપસંહરતા થકા વિચાર્યેં કરીને કાલજ્ઞાનનું
 સ્વરૂપ કહે ઠે.

इति यंत्रप्रयोगेण, जानीयात्कालनिर्णयं ॥

यदि वा विद्यया विद्या, हृदयमाणप्रकारया ॥ ૨૦૪ ॥

અર્થ:- એવી રીતેં યંત્રના પ્રયોગથી કાલનો નિર્ણય જાણવો, અથવા
 હવે કહેવાના પ્રકારથી વિચાર્યેં કરીને પણ જાણવો.

હવે સાત શ્લોકોયેં કરીને તે વિદ્યા કહે ઠે,

प्रथमं न्यस्य चूडायां, स्वाशब्दमोच मस्तके ॥

क्षि नेत्रहृदये पंच, नाभ्यब्जे ह्यक्षरं ततः ॥ ૨૦૫ ॥

અર્થ:- પેહેલાં શિશ્વામાં “ સ્વા ” શબ્દને, થને મસ્તકપર “ ઊ ”
 શબ્દને, નેત્ર થને હૃદયમાં પાંચ “ ક્ષિ ” શબ્દને તથા નાભિકમલપર “ હા ”

शब्दने जोडवो. पढी "ॐ नमः शिवाय ॐ वज्रपाणिने शूलपाणिने
हर हर दह दह स्वरूपं दर्शय दर्शय हुं फट्."

अनया विद्ययाष्टाय, शतवारं विलोचने ॥

स्वर्वायां चानिमन्त्र्यार्कं, पृष्टे कृत्वारुणोदये ॥ १०६ ॥

परवायां परकृते, स्वर्वायां स्वकृते पुनः ॥

सम्यक्कृतपूजः स, ह्युपयुक्तो विलोकयेत् ॥ १०७ ॥

अर्थः— उपरनी विद्यार्थी एकसोने आठवार घन्ने नेत्रो, तथा पोतानी
ठायांने मंत्रीने, तथा प्रजातमां सूर्यने पठाडी करीने, परने माटे परनी
ठाया, अने पोताने माटे पोतानी ठाया, सारी रीतें पूजा आदिक करीनेजोवि.

संपूर्णां यदि पश्येत्ता, मावर्षं न मृतिस्तदा ॥

क्रमजंघाजान्चजावे, त्रिद्वयेकाब्देर्मृतिः पुनः ॥ १०८ ॥

अर्थः— वली ते ठाया जो संपूर्ण देखाय, तो वर्षसुधि मृत्यु न थाय,
तथा पग, जंघा अने घुटणोनो अजाव होते ठते, त्रण, वे, अने एक वर्ष
मृत्यु थाय. तथा,

उरोरजावे दशभि, मासैर्नश्येत्कटेः पुनः ॥

अष्टाभिर्नवभिर्वापि, तुंदाजावे तु पंचपैः ॥ १०९ ॥

अर्थः— सायलो नो अजाव होते ठते दश मासैं, केडनो अजाव होते ठते
आठ अथवा नव मासैं, अने पेटनो अजाव होते ठते पांच ठ मासैं मृत्यु थाय.

ग्रीवाजावे चतुस्त्रिद्वये, कमासैर्म्रियते पुनः ॥

कक्षाजावे तु पक्षेण, दशाहेन जुजक्ष्ये ॥ ११० ॥

अर्थः— कंठनो अजाव होते ठते चार, त्रण, वे अने एक मासैं पण
मृत्यु थाय, अने कुंखना अजावें पखवाडिये, तथा जुजाना अजावें दश
दिवसैं मृत्यु थाय.

दिनैः स्कंधक्ष्येऽष्टाभि, श्वतुर्याम्या तु हत्क्ष्ये ॥

शीर्षाजावे तु यामात्र्यां, सर्वाजावे तु तत्क्षणात् ॥ १११ ॥

अर्थः— स्कंधनो अजाव होते ठते आठ दिवसैं, हृदयनो अजाव होते

ઠતે ચાર પોહોરે, મસ્તકનો અજાવ હોતે ઠતે વે પોહોરે, અને સર્વનો અજાવ હોતે ઠતે તત્કણ મૃત્યુ થાય ઠે.

एवमाध्यात्मिकं कालं, विनिश्चेतुं प्रसंगतः ॥

वाह्यस्यापि हि कालस्य, निर्णयः परिज्ञाषितः ॥ ૧૧૨ ॥

અર્થ:- એવી રીતે આધ્યાત્મિક કાલનો નિશ્ચય કરાવામાટે પ્રસંગોપાત્ત વાહ્યકાલનો પણ નિર્ણય કહ્યો.

हवे जय अने पराजयना परिज्ञाननो उपाय कहेवे.

को जेष्यति दयोर्युद्धे, इति पृष्ठत्यवस्थितः ॥

जयः पूर्वस्य पूर्वे स्या, जित्ते स्यादितरस्य तु ॥ ૧૧૩ ॥

અર્થ:- વન્નેનાં યુદ્ધમાં કોણ જીતશે? એમ પૂછીને રહે ઠતે, પૂર્ણ હોતે થકે પૂર્વ પક્ષનો જય થાય, અને અધુરે રહેતે થકે સામા પક્ષવાલાનો જય થાય.

हवे ते पूर्ण अने अधुरानुं स्वरूप कहे वे.

यस्त्यजेत् संचरन् वायु, स्तजित्तमजिधीयते ॥

संक्रामेत्तु यत्र स्थाने, तत्पूर्णं कथितं बुधैः ॥ ૧૧૪ ॥

અર્થ:- સંચરતો વાયુ જે તજી દે, તે અધુરું કહેવાય, અને જે સ્થાનમાં સંક્રમણ પામે, તે પંડિતોયે સંપૂર્ણ કહેવાય ઠે. તથા,

प्रष्टादौ नाम चेद्र ज्ञातु, गृह्णात्यत्यातुरस्य तु ॥

स्यादिष्टस्य तदा सिद्धि, विपर्यासे विपर्ययः ॥ ૧૧૫ ॥

અર્થ:- પુઠનાર માણસ પેહેલાં જાણનારનું (વૈધનું) અને પઠી જો રોગોનું નામ લે, તો કાર્યની સિદ્ધિ થાય, અને તેથી હલટી રીતે નામ સેવાથી વિપર્યાસ થાય.

वामबाहुस्थिते दूते, समनामाक्षरो जयेत् ॥

दक्षिणबाहुगे त्वाजौ, विषमाक्षरनामकः ॥ ૧૧૬ ॥

અર્થ:- જો દૂત ઢાઢા દાય પાસે યાથી હજે, તો સમ અક્ષરનાં નામવાણો જીતે, અને જો જમણા દાયપાસે હજે, તો લઢાઈમાં વિષમ અક્ષરના નામવાણો જીતે. તથા,

નૂતાદિનિર્મૂલીતાનાં, દણનાં વા ઝુજંગમૈઃ ॥

વિધિઃ પૂર્વોક્તેવાસૌ, વિદ્યેયઃ સ્વલુ માંત્રિકૈઃ ॥ ૨૧૭ ॥

અર્થઃ— નૂત આદિકના વલ્લગાડવાલા, તથા સર્વે ઢંચેલા પ્રાણિયોમાટે પણ માંત્રિકોચે ઉપરનોજ વિધિ જાણવો.

પૂર્ણાં સંજાયતે વામા, નાડી હિ વરુણેન ચેત્ ॥

કાર્યાપ્યારન્યમાણાનિ, તદા સિદ્ધ્યંત્યસંશયં ॥ ૨૧૮ ॥

અર્થઃ— જો ડાબી નાડી પવનથી સંપૂર્ણ થાય, તો પ્રારંજ કરાતાં કાર્યો સંશયરહિત સિદ્ધ થાય. તથા,

જયજીવિતલાજાદિ, કાર્યાણિ નિશ્ચિલાન્યપિ ॥

નિષ્ફલાન્યેવ જાયંતે, પવને દક્ષિણાસ્થિતે ॥ ૨૧૯ ॥

અર્થઃ— જો જમણી નાસિકામાં વાયુ હોય, તો જય, જીવિત, લાજ આદિક સઘલાં કાર્યો નિષ્ફલ જાય છે.

જ્ઞાની બુધ્વાનિલં સમ્યક્, પુષ્પં હસ્તાત્પ્રપાતયેત્ ॥

મૃતજીવિતવિજ્ઞાને, તતઃ કુર્વોત નિશ્ચયં ॥ ૨૨૦ ॥

અર્થઃ— જ્ઞાની માણસે વાયુને સારી રીતે જાણીને હાથથી પુષ્પ પાડવું, તથા તેથી મૃત્યુ અને જીતિતનું જ્ઞાન મેલવવું. તથા,

ત્વરિતો વરુણે લાજ, શિરેણ તુ પુરંદરે ॥

જાયતે પવને સ્વલ્પઃ, સિદ્ધોપ્યગ્નો વિનશ્યતિ ॥ ૨૨૧ ॥

અર્થઃ— વરુણ હોતે ઠતે તુરત લાજ થાય છે, પવન હોતે ઠતે સ્વલ્પ લાજ થાય છે, તથા અગ્નિ હોતે, ઠતે, સિદ્ધ થયેલો લાજ પણ નાશ પામે.

આયાતિ વરુણે યાતઃ, તત્રૈવાસ્તે સુખં દ્વિતો ॥

પ્રયાતિ પવનેઽન્યત્ર, મૃતિત્યનલે વદેત્ ॥ ૨૨૨ ॥

અર્થઃ— વરુણ હોતે ઠતે, ગયેલો આવે છે અને ત્યાં સુખેથી પૃથ્વીપર રહે છે, અને પવન હોતે ઠતે ધીજી જગોયે જાય છે, અને અગ્નિ હોતે ઠતે મૃતક કહેવાય છે. તથા,

દહને યુદ્ધપટ્તાયાં, યુદ્ધજંગશ્ચ દારુણઃ ॥

મૃત્યુસૈન્યવિનાશૌ વા, પવને જાયતે પુનઃ ॥ ૨૨૩ ॥

અર્થ:- દહન હોતે ઠતે યુદ્ધની પૂઠા કરવાથી, જયંકર યુદ્ધનો થાય, અને પવન હોતે ઠતે મૃત્યુ અને સૈન્યનો નાશ થાય છે. તથા,

મદ્દેંદ્રે વિજયો યુદ્ધે, વારુણે વાંઝિતાધિકઃ ॥

રિપુજંગેન સંધિર્વા, સ્વસિદ્ધિપરિસૂચકઃ ॥ ૨૨૪ ॥

અર્થ:- મદ્દેંદ્ર હોતે થકે યુદ્ધમાં જય થાય, તથા વારુણ હોતે પદે ઇષ્ટિથી પણ અધિક થાય, અને તે શત્રુના જંગથી સંધિ અથવા પોતાની સિદ્ધિને સૂચવનારો છે. તથા,

જૌમે વર્ષતિ પર્જન્યો, વરુણે તુ મનોમતં ॥

પવને હર્દિનાંનોદૌ, વહ્નો વૃષ્ટિઃ કિયત્યપિ ॥ ૨૨૫ ॥

અર્થ:- જૌમ હોતે ઠતે વરસાદ વરસે છે, વરુણ હોતે ઠતે મન થાય છે, પવન હોતે ઠતે હર્દિન અને વરસાદ હોય, અને અગ્નિ હોતે ઠતે વરસાદ હોય. તથા,

વરુણે શસ્યનિષ્પત્તિ, રતિશ્લાઘ્યા પુરંદરે ॥

મધ્યસ્થ્યા પવને ચ સ્થા, ન સ્વલ્પાપિ હુતાશને ॥ ૨૨૬ ॥

અર્થ:- વરુણ હોતે ઠતે ધાન્યની નિષ્પત્તિ થાય, અને તે પુરંદર હોતે થતિ ઉત્તમ થાય, તથા પવન હોતે ઠતે મધ્યસ્થ કહેવાય, અને સ્વલ્પ હોતે થકે સ્વલ્પ પણ ન થાય.

મદ્દેંદ્રવરુણો શસ્ત્રો, ગર્જનપ્રશ્ને સુતપ્રદૌ ॥

મમીરદદનો સ્ત્રીદૌ, શૂન્યં ગર્જનસ્ય નાશકં ॥ ૨૨૭ ॥

અર્થ:- મદ્દેંદ્ર અને વરુણ ગર્જનપ્રશ્નમાં પુત્રને દેનારા ઉત્તમ છે, શૂન્ય તો ગર્જનને નાશ કરનાર છે. તથા,

ગૃદ્ધે ગજકુલાદૌ ચ, પ્રવેશે નિર્ગમેડ્યવા ॥

પૂર્ણાગપાદં પૂરતઃ, કૃવંતઃ સ્યાદર્જીપ્સિતં ॥ ૨૨૮ ॥

અર્થ:- ઘરમાં અને ગજકુલમાં પણ પ્રવેશ અને નિર્ગમન થાય.

वायुनुं अंग वायुधी जरेखुं होय; ते तरफनो पग अगाडी करीने जवाधी इष्टित कार्यसिद्धि थाय. तथा,

गुरुबंधुनृपामात्या, अन्येपीप्सितदायिनः ॥

पूर्णांगे खलु कर्तव्याः, कार्यसिद्धिमनीप्सता ॥ २२९ ॥

अर्थः— वायुधी संपूर्ण अंग होते ठते, गुरु, बंधु, राजा, अमात्य अने धीजा पण इष्टित देनारा होय ठे, माटे वायुधी पूर्ण अंग होते ठते कार्यसिद्धि प्रत्ये इष्टा करवी. तथा,

आसने शयने वापि, पूर्णांगे विनिवेशिताः ॥

वशीजवंति कामिन्यो, न कर्मणमतः परं ॥ २३० ॥

अर्थः— वायुधी पूर्ण अंग होते ठते, आसन अथवा शय्यापर वेसा-हेली छियो वश थाय ठे, एम करवामां आ शिवाय धीजुं कोइ पण काम-ण वधारे घलवत् नथी. तथा,

अरिचौराधमणाद्या, अन्येऽप्युत्पातविग्रहाः ॥

कर्तव्याः खलु रिक्तांगे, जयलाजसुखार्थिभिः ॥ २३१ ॥

अर्थः— जय लाज अने सुखना अर्थि माणसोये, वायुधी खाली शरीर होते ठते, शत्रु, चोर, छेणदार विगेरे धीजा उत्पात अने विग्रहो नो उपाय करवो. तथा,

प्रतिपक्षप्रहारेभ्यः, पूर्णांगे योऽनिरुद्धति ॥

न तस्य रिपुभिः शक्ति, बलिष्टैरपि हन्यते ॥ २३२ ॥

अर्थः— वायुधी पूर्ण अंग होते ठते, जे माणस शक्तिना प्रहारोपी पो-तातुं रक्षण करे ठे, तेनी शक्तिने पखवान् शत्रु पण दगाडी शक्तो नथी. वदंतीं नासिकां वामां, दक्षिणां नाभिसंस्थितः ॥

पृष्ठेद्यदि तदा पुत्रो, रिक्तायां तु सुता भवेत् ॥ २३३ ॥

अर्थः— डावी अथवा जमणी नाडी बहेते ठते उजो रद्दीने जो पूढे, तो पुत्र थाय ठे, अने ते नाडी खाली होय ने पूढे, तो पुत्री थाय ठे; तथा, सुपुम्णावाद्भागो दौ, शिशू रिक्ते नपुंसकं ॥

संक्रांतौ गर्भदानिः स्यात्, समे क्षेममसंशयं ॥ २३४ ॥

અર્થ:- સુષુમ્ના નાડી વહેતે ઠતે વે વાલક, અને તે સ્વાલી હોતે ઠતે પુંસક તથા સંક્રાંતિ હોતે ઠતે ગર્જની હાનિ, અને તુલ્ય હોતે ઠતે સંચરહિત કુશલપણું થાય.

ચંદ્રે સ્ત્રી પુરુષઃ સૂર્યે, મધ્યભાગે નપુંસકં ॥

પ્રશ્નકાલે તુ વિજ્ઞેય, મિતિ કેશ્રિન્નિગદ્યતે ॥ ૨૩૫ ॥

અર્થ:- ચંદ્રનાડી હોતે ઠતે સ્ત્રી, સૂર્યનાડી હોતે ઠતે પુરુષ, મધ્ય-ભાગ હોતે ઠતે નપુંસક, એવી રીતે પ્રશ્નકાલે પણ જાણવું, એમ પણ કે-લાકોષ કહેલું છે.

હવે પવનના નિશ્ચય ઉપાયને કહે છે.

યદા ન જ્ઞાયતે સમ્યક્, પવનઃ સંચરન્નપિ ॥

પીતશ્વેતારુણશ્યામૈ, નિશ્વેતવ્યાઃ સર્વિંદુજિઃ ॥ ૨૩૬ ॥

અર્થ:- જ્યારે સંચરતો પણ પવન સારી રીતે જણાતો નથી, ત્યારે તે પિંડુઈ, પીલો, સફેદ, લાલ કે શ્યામ, એમ નિશ્ચય કરવો,

હવે વે શ્લોકોથી તે વિંડુઈ જોવાનો ઉપાય કહે છે.

અંગુષ્ઠાખ્યાં શ્રુતીમધ્યાં, ગુલીખ્યાં નાસિકાપુટે ॥

અંત્યોપાંત્યાંગુલીજિશ્ચ, પિધાય વદનાંબુજં ॥ ૨૩૭ ॥

કોણાવદ્ધણો નિપીઢ્યાઘ્યાં, ગુલીખ્યાં શ્વાસરોધતઃ ॥

યથાવર્ણં નિરીક્ષેત, વિંદુમવ્યગ્રમાનસઃ ॥ ૨૩૮ ॥ યુગ્મં ॥

અર્થ:- વે અંગુઠાઈથી વન્ને કાનોને, તથા વચલી વન્ને આંગલીયોથી સકોરાંઈને, અને ટચલી તથા તેની પાસેની એમ વન્ને આંગલીઈથી મુ-ને, તથા પેદેલી વે આંગલીઈથી આંખના ચુણાંઈને દવાવી, શ્વાસને કીને, નિશ્ચય ચિત્તથી વિંડુનો રંગ જોવો.

હવે વિંડુના જ્ઞાનથી પવનનો નિશ્ચય કહે છે.

પીતેન વિંડુના ઝોમં, સિતેન વરુણં પુનઃ ॥

કૃષ્ણેન પવનં વિદ્યા, દરુણેન હુતાશનં ॥ ૨૩૯ ॥

અર્થ:- પીલા વિંડુથી ઝોમને, સફેદથી વરુણને, કાલાથી પવનને, તે સાલથી અગ્નિ જાણવો.

હવે નહીં અજિમત ઇવી નાઢીને નિપેધવાને ડપાય કહે છે.

નિરુત્સેદ્ વહંતીં યાં, વામાં વા દક્ષિણમથ ॥

તદંગં પીડયેત્સદ્યો, યથા નાઢીતરા વહેત્ ॥ ૨૪૦ ॥

અર્થ:- ચાલતી ઇવી ઢાવી અથવા જમણી, જે નાઢીને રૂંધવાની ઇ-
છા હોય, તે અંગને ઢાચરું, કે જેથી ઢીઝી નાઢી વહેવા માંડે.

અગ્રે વામવિજાગે દ્વિ, શશિક્ષેત્રં પ્રચક્ષતે ॥

પૃષ્ઠે દક્ષિણજાગે તુ, રવિક્ષેત્રં મનીપિણઃ ॥ ૨૪૧ ॥

અર્થ:- ઢાહ્યા માણસો અગ્ર ઇવા ઢાયા વિજાગમાં ચંદ્રદેગ્રને કહે-
ઠે, તથા પાઠલા ઇવા જમણા વિજાગમાં સૂર્યદેગ્રને કહે ઠે.

લાજ્જાલાજ્ઞો મુલં દુઃલં, જીવિતં મરણં તથા ॥

વિદંતિ વિરલાઃ સમ્યગ્, વાયુસંચારવેદિનઃ ૨૪૨ ॥

અર્થ:- વિરલા ઇવા વાયુસંચારને જાણનારા માણસો સારી રીતે,
લાજ, અલાજ, મુલ, દુઃલ, જીવિત તથા મરણને જાણી શકે ઠે. તથા,

અખિલં વાયુજન્મેદં, સામર્થ્યં તસ્ય જ્ઞાયતે ॥

કર્તુ નાઢીવિશુદ્ધિં યઃ, સમ્યગ્ જાનાત્યમૂઢધીઃ ॥ ૨૪૩ ॥

અર્થ:- જે બુદ્ધિમાન્ માણસ નાઢીની વિશુદ્ધિ કરવાને સારી રીતે
જાણે ઠે, તેને વાયુથી ડરપદ્ધ વર્તું સપલું સામર્થ્ય જણાય ઠે.

એવે ધાર શ્લોકોયેં કરીને નાઢીની શુદ્ધિ કહે ઠે.

નાખ્યષ્ટકર્ણિકારુદં, વલાર્ચિંદ્રપવિત્રિતં ॥

રેફાક્રાંતં સ્ફુરદ્જ્વાસં, દકારં પરિચિંતયેત્ ॥ ૨૪૪ ॥

તં તતશ્ચ તદિદ્દેગં, સ્ફુલિંગાર્ચિંશતાંચિતં ॥

રેચયેત્ સૂર્યમાર્ગેણ, પ્રાપયેચ નજસ્તલં ॥ ૨૪૫ ॥

અમૃતૈઃ પ્લાવયંતં ત, મવતાર્યં શનૈસ્તતઃ ॥

ચંડાનં ચંડમાર્ગેણ, નાનિપલે નિવેશયેત્ ॥ ૨૪૬ ॥

अर्थः—पिंडितोऽयं ध्याननां आलंबन रूप, पिंडस्थ, पदस्थ, रूपस्थ तथा रूपातीत एव चार प्रकारानुं ध्येय मानेबुं ठे.

हवे ते ध्येयने धारणाना जेदोथी कहे ठे.

पार्थिवी स्यादग्नेयी, मारुती वारुणी तथा ॥

तत्रभूः पंचमी चेति, पिंडस्थे पंच धारणाः ॥ ९ ॥

अर्थः—पिंडस्थ ध्यानमां, पार्थिवी, आग्नेयी, मारुती वारुणी अने तत्रभू एवी पांच धारणाउं होय ठे. तेमांथी पार्थिवी धारणा त्रण श्लोकोथी कहे ठे.

तिर्यग् लोकसमं ध्यायेत्, क्षीराब्धि तत्र चांबुजं ॥

सहस्रपत्रं स्वर्णाक्षं, जंबूद्वीपसमं स्मरेत् ॥ १० ॥

तत्केसरततेरंतः, स्फुरत्पिंगप्रज्ञांचितां ॥

स्वर्णाचलप्रमाणां च, कर्णिकां परिचिंतयेत् ॥ ११ ॥

श्वेतसिंहासनासीनं, कर्म निर्मूलनोद्यतं ॥

आत्मानं चिंतयेत्तत्र, पार्थिवी धारणेत्यसौ ॥ १२ ॥

॥ त्रिजिर्विशेषकं ॥

अर्थः—तिर्यक् लोकना प्रमाण जेवडा क्षीरसमुद्रने ध्यावयो; तेमां जंबूद्वीप जेवडुं, हजार पत्रनुं स्वर्ण सरस्वी कांतिवालुं एवुं कमल ध्यावयुं, ते कमलना केसरालुंनी श्रेणिमां स्फुरायमान पीली कांतिवाली, तथा मेरु पर्वत जेवडी कर्णिका चिंतवयी, ते पर सफेद सिंहासन पर बैठेला तथा कर्मानो नाश करवाने उद्यमवंत थपला एवा आत्माने चिंतववो; तेनुं नाम पार्थिवी धारणा जाणवुं.

हवे उ श्लोकोये करीने आग्नेयी धारणानुं स्वरूप कहे ठे.

विचिंतयेत्तथा नाजो, कमलं पौडशब्दं ॥

कर्णिकायां महामंत्रं, प्रतिपत्रं स्वरावलीं ॥ १३ ॥

रेफविंदुकलाक्रांतं, महामंत्रे यदक्षरं ॥

नम्यंरक्षादिनिर्यातीं, शनै धूमशिलां स्मरेत् ॥ १४ ॥

स्फुलिंगसंततिं ध्यायेत्, ज्वालामालामनंतरं ॥
 ततो ज्वालाकलापेन, ददेत् पद्मं हृदि स्थितं ॥ १५ ॥
 तदष्टकर्मनिर्माणं, मष्टपत्रमधोमुखं ॥
 दहत्येव महामंत्रं, ध्यानोत्थः प्रवृत्तानलः ॥ १६ ॥
 ततोदेहाद्वह्निर्ध्यायेत् पद्मं वह्निपुरं ज्वलत् ॥
 लांठितं स्वस्तिकेनाति, वह्निबीजसमन्वितं ॥ १७ ॥
 देहं पद्मं च मंत्रार्चि, रंतर्वह्निपुरं वह्निः ॥
 कृत्वा सुजस्मसाञ्जाम्येत्, स्यादाग्नेयीतिधारणा ॥ १८ ॥

॥ पद्मजिः कुलकं ॥

अर्थः— नाजिनेविषे शोख पत्रोवाळुं कमळ चिंतवळुं, तथा तेनी क-
 णिकाळमां “अँई” एवो महामंत्र ध्याववो, अने दरेक पत्रे स्वरोनी पंक्ति
 ध्याववी; महामंत्रमां रेफ, विंडु अने कलाथी आक्रांत थप्ल जे “ई”
 अक्षर, तेना रेफथी धीरेधीरे नीकलती एवी धूमशिखानुं स्मरण करळुं;
 पठी तेमां स्फुलिंगोनी श्रेणी, अने ज्वालानी पंक्तिळ ध्याववी पठी ते ज्वा-
 लाना समूहथी हृदयमां रहेला कमळने बाळळुं, पठी ते महामंत्रना
 ध्यानथी उत्पन्न थप्लो प्रवळ अग्नि आठ कर्मांना निर्माण रूप तथा
 नीचेमुखवाला आठ पत्रोने वाळे पठी देहथी वहार अग्नि समीप वळता
 तथा स्वस्तिकथी लांठित अने अग्निबीजे करीने सहित एवा कमळने
 ध्यावळुं, पठी मंत्रनी शिखा अने अंतर अग्निनी समीप देह अने पद्म-
 ने, वहार कदाडीने जस्मसात् कर्या वाद शांत थळुं, ए आग्नेयी
 धारणा जाणवी.

हवे वे श्लोकोए करीने वायवी धारणानुं स्वरूप कहे ठे.

ततस्त्रिजुवनान्नोगं, पूरयंतं समीरणं ॥

चाक्षयंतं गिरीनब्धीन्, क्षोजयंतं विचिंतयेत् ॥ १९ ॥

तच्च जस्मरजस्तेन, शीघ्रमुद्भूय वायुना ॥

दृढाज्यासः प्रशांतात्मा, नयेदिति च मारुतीं ॥ २० ॥

अर्थः— पठी त्रणे जुवनोने पूरी देता, तथा पर्वत अने समुद्रने पण

चञ्चलमान करता मृदा पवनने प्यावत्रो. तथा पृथी उपरनी जस्मने ते वायुची तुरत उडाडीने. हृद अन्त्यासची आत्माने शांत करवो ए मास्ती (जायवी) धारण जाणवि.

દુવે વે શ્લોકોયી ચાહણી ધારણાનું સ્વરૂપ કહે છે.

म्नरेष्टपत्न्यासार, धनमालाकुलं नमः ॥

ततोऽप्येदुसमाक्रांतं, मंडलं वारुणांकितं ॥ ११ ॥

नन्मस्तलं सुधांजोनिः प्लावयेत्तत्पुरं ततः ॥

तज्जः कायसंभूतं, कालयेदिति वारुणी ॥ ७७ ॥

अर्थः— अमृत रसो वरसाद वरसायनाहं, तथा मेघमाशापी आह-
रं कृत्वा अमृतमात्रं भक्षणं करुते, तथा पत्नी स्वर्धनं प्रीति आकांक्षं यत्पुं-
स्यैव ज्ञायमानं, अस्ति न पतेतुं भयं प्रयाचते, पत्नी ते न नरस्तत्रने अमृत-
रसमात्रं ददातीति, एतद्विना कस्युं, अने एकस्मिन् यत्पत्नी ते रजने भोरी; एषी-
ति न कस्युं अमृतं ज्ञायमानं.

कृषि-समस्या का समाधान करना ही हमारे सामने सबसे बड़ी समस्या है।

ममकर्मणिनाम्नं, पुण्यं विनाशयति ॥

मः ३८ नमोऽयं भूतदुष्टिः मम मनः ॥ १२ ॥

२२ विष्णुसहस्रनामः, मर्यादाशतनामः ॥

॥ इत्युक्तं श्रीमद्भगवत्पुत्रं, कथंवाप्यमर्शयन्ति ॥ ७४ ॥

मन्त्रार्थः प्रहस्य, मन्त्रमन्त्रि नमः ॥

॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ३० ॥

[illegible]

અષ્ટમપ્રકાશ.

દ્વેષ પ્રણ શ્લોકોયે કરીને, પિંડસ્ય ધ્યેયનું માહાત્મ્ય કહે છે.

અશ્રાંતમિતિ પિંડસ્યે, કૃતાઝ્યાસસ્ય યોગિનઃ ॥

પ્રજવંતિ ન દુર્વિંદ્યા, મંત્રમંડલશક્તયઃ ॥ ૭૬ ॥

શાકિન્યઃ ક્ષુદ્રયોગિન્યઃ, પિશાચાઃ પિશિતાશિનઃ ॥

ત્રસ્યંતિ તત્ક્ષણદેવ, તસ્ય તેજોસદ્દિપ્તણવઃ ॥ ૭૭ ॥

હૃષ્ટાઃ કરટિનઃ સિંહાઃ, શરજાઃ પન્નગા અપિ ॥

જિઘાંસયોઽપિ તિષ્ઠંતિ, સ્તંજિતા ઇવ દૂરતઃ ॥ ૭૮ ॥

॥ ત્રિજિર્વિશેષકં ॥

અર્થ:- ઘણી રીતે પિંડસ્ય ધ્યાનમાં કરેલ છે, અત્યંત અન્યાસ જેને
 પણ યોગીને ડાઘાટન, મારણ સ્તંજન આદિક વિચાર, મંત્ર, મંડલ શ-
 ક્તિવિગેરે પરાજય કરી શકતાં નથી. તેમ શાકિની, ક્ષુદ્ર યોનિ, પિશાચ,
 માંસાહારી વિગેરે તેનાં તેજને સદૃશ નહીં કરતા થકા તત્ક્ષણ પ્રાપ્ત પા-
 મે છે; તથા હૃષ્ટ પણ દાઘી સિંહ, અષ્ટાપદ સર્પ વિગેરે ધાન્યકી પ્રાપ્તિ
 પણ સ્તંજિતની પેઠે તેનાથી દૂરજ રહે છે.

ઘણી રીતે પરમાર્દત શ્રી કુમારપાલ રાજાથી સેવાએલા પ્રાચાર્ય મહા-
 રાજ શ્રીદેવચંદ્રજીએ રચેલા અધ્યાત્મોપનિષદ નામના, તથા ઘણેક ઠે પ-
 દ્યંધ જેનો, પણ શ્રી યોગશાસ્ત્રમાં પોતે કરેલું જ્ઞાનમા પ્રકાશનું વિદગ્ધ
 સંપૂર્ણ થયું. ॥ શ્રીસ્તુ ॥

શ્રી જિનાયનમઃ

॥ અષ્ટમઃ પ્રકાશઃ પ્રારબ્ધયતે ॥

દ્વેષ પદસ્ય ધ્યેયનું સ્પર્શ કહે છે.

યત્પદાનિ પવિત્રાણિ, સમાલંબ્ય વિધીયતે ॥

તત્પદસ્ય સમારૂપાતં, ધ્યાનં સિદ્ધાંતપારંગૈઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ:- જે ધ્યાન પવિત્ર પદોનું (મંત્રાદિતોનું) આલંબન કરને કરાય
 છે, તેને સિદ્ધાંતના પારંગમિતરે “પદસ્યધ્યાન” કહેલું છે.

तत्र षोडश पत्राढ्ये, नाजिकंदगतेंऽबुजे ॥
 स्वरमालां यथापत्रं, भ्रमंतीं परिचिंतयेत् ॥ २ ॥
 चतुर्विंशतिपत्रं च, हृदि पद्मं सकर्णिकं ॥
 वर्णान्यथाक्रमं तत्र, चिंतयेत्पंचविंशतिं ॥ ३ ॥
 वक्त्राद्धेऽष्टदले वर्णा, ष्टकमन्यत्ततः स्मरेत् ॥
 संस्मरन्मातृकामेवं, स्यात्तुतज्ञानपारगः ॥ ४ ॥

अर्थः— नाजिकंदपर रहेला तथा शोल पत्रोवाला कमलपर पत्रपत्र
 प्रत्ये घ्रमण करती एवी खरोनी पंक्ति चिंतववी; वली हृदयमां चोवीश
 पत्रोतुं कर्णिकासहित कमल चिंतववुं; तथा तेपर अनुक्रमें पचीश व्यंज
 नोने चिंतववा. पठी आठ पत्रवाला मुख कमलपर बीजा आठ व्यंजन
 चिंतववा; एवी रीतनी मातृकाने स्मरण करतां थकां (त्रिकाल) ज्ञान
 मां पारगामी थवाय.

हवे तेतुं फल कहे ठे.

ध्यायतोऽनादिसंस्थान् वर्णानेतान्यथाविधि ॥
 नष्टादिविषये ज्ञानं, ध्यातुरुत्पद्यते क्षणात् ॥ ५ ॥

अर्थः—एवी रीतनां थनादिसिद्ध एया ते अक्षरोने विधिपूर्वक ध्यायतां
 थकां, ध्यान धरनारने क्षणधारमां नष्टादिक विषयमां ज्ञान उत्पन्न थायठे.
 हवे धार न्होकोयें करीने प्रकारांतरथी पदमयी देयताने ज्येष्पण्याये-
 करीने देगाढे ठे.

अथवा नाजिकंदाधः, पद्ममष्टदलं स्मरेत् ॥
 स्वर्गालिकेभ्यः रम्यं, वर्णाष्टकयु तैर्दलेः ॥ ६ ॥
 दलसंधिषु सर्वेषु, सिद्धस्तुतिविराजितं ॥
 दलाग्रेषु समग्रेषु, मायाप्रणवपावितं ॥ ७ ॥
 नस्यांतरंतिमं वर्णं, माद्यवर्णपुरस्कृतं ॥
 रेफाक्रान्तं कलाविट्, रम्यं प्रालेयनिर्मलं ॥ ८ ॥

अर्द्धमित्यङ्गरं प्राणं, प्रातसंस्पर्शं पावनं ॥
 ह्रस्वं दीर्घं प्लुतं सूक्ष्मं, मतिसूक्ष्मं ततः परं ॥ ९ ॥
 ग्रंथीन् विदारयन्नाचि, कंठहृद्घण्टिकादिकान् ॥
 सुसूक्ष्मध्वनिना मध्यं, मार्गयायि स्मरेत्ततः ॥ १० ॥
 अथ तस्यांतरात्मानं, प्लाव्यमानं विचिंतयेत् ॥
 विंदुतप्तकलानिर्यत्, क्षीरगोरामृतोर्मिभिः ॥ ११ ॥
 ततः सुधासरःसूतं, षोडशाब्जदलोदरे ॥
 आत्मानं न्यस्य पत्रेषु, विद्यादेवीश्च षोडश ॥ १२ ॥
 स्फुटस्फटिकचृंगारं, क्षरत्क्षीरसितामृतैः ॥
 आनिराप्लाव्यमानं स्वं, चिरं चित्ते विचिंतयेत् ॥ १३ ॥
 अथास्य मंत्रराजस्या, निधेयं परमेष्ठिनं ॥
 अर्द्धतं मूर्धनि ध्यायेत्, शुद्धस्फटिकनिर्मलं ॥ १४ ॥
 तद्भ्यानावेशतः सोढुं सोढमित्यालपन्मुहुः ॥
 निःशंकमेकतां विद्यां, दात्मनः परमात्मनः ॥ १५ ॥
 तनोनीरागमद्वेष, ममोहं सर्वदर्शिनं ॥
 सुरार्च्यं समवसृतौ, कुर्याणं धर्मदेशनां ॥ १६ ॥
 ध्यायन्नात्मानमेवेत्थ, मज्जितं परमात्मना ॥
 लज्जते परमात्मत्वं, ध्यानी निर्धूतकल्मषः ॥ १७ ॥

॥ छादशक्तिः कुञ्जकः ॥

अर्थः— अथवा नाजिकंदनी नीचे आठ पांखडीनुं कमल प्यावहुं, तेमां
 खरनी पंकिसहित केसरालं, तथा आठ बर्गोनां अक्षरोषाखां, पत्रो ध्या-
 वयां; पांखडीठना सपसा सांघाठमां सिद्धनी स्तुतिरूप “क्षी ” पद प्या-
 वहुं, तथा तेठना सपसा अप्रजागोमां भाषा प्रपञ्चरूप “सुखी ” ए
 पद प्यावहुं; वसी तेनी वषे जेह्वा अक्षर एकार, तथा पेहेखा अक्षर अ-
 कारने अगाडी मुयीने स्मरहुं, अने ते एकारपर रेफः खंजकखा अने वि-

हु मुकवां अने तेथी वरफ सरखुं उज्ज्वल "अहं" एवुं पद थरो, अने ते पद प्राणप्रांतने स्पर्श करनारुं, तथा पापोने नाश करनारुं ठे, अने ह्रस्व दीर्घ, सूक्ष्म अने अतिसूक्ष्म एवो उच्चार थाय; एवी रीतें उच्चार करावधी ते नाजि, कंठ, अने हृदयथी घंटिकादि गांठोने विदारें, पठी अत्यंत सूक्ष्म ध्वनिथी मध्य मार्गमां जतुं तेने स्मरवुं; पठी विंदुथी तप्त घाचेली कलामांथी निकलता दूध सरखा सफेद अमृतना मोजाळथी अंतरात्माने जिंजावतुं एवुं, तेने चिंतववुं; पठी अमृतना सरोवरथी उत्पन्न थयेसा तथा सोल पांखडीवाला कमलना मध्यजागमां आत्माने राखीने, ते पत्रोमां शोल विद्यादेवीउने चिंतववी, पठी स्फटिक सरखी निर्मल जारी ठमांथी ऊरता दूध सरखा सफेद अमृतथी पोताने लांबा कालसुधि सिंचाता चिंतववुं; पठी आ मंत्रराजना अजिघेय तथा परमेष्ठी अने स्फटिक सरखा निर्मल एवा अहंतने मस्तकने विषे ध्याववा, पठी ते ध्यानना आदेशथी "सोहं सोहं" एम वारंवार कहेतां थकां, शंकारहित आत्मासाथे परमात्मानी एकता जाणवी, पठी राग, द्वेष अने मोहरहित, सर्पदर्शी, देवोथी पूजनीय तथा समयसरणमां धर्मदेशना देता, एवा परमात्माने अनेदपणाथी आत्मासाथे ध्यावतां थकां ध्यान धरनार योगी फुल्लने नाश करतो थको, परमात्मपणाने पामे.

पक्षी पद्म प्रकारांतरथी पंचमयी देवतानुं पांच श्लोकोयें करीने स्वरूप कहेवे.

यदा मंत्राधिपं धीमान्, ऊर्ध्वाधोरेफसंयुतं ॥

कलाविंदुसमाक्रान्तं, मनाद्दतयुतं तथा ॥ १८ ॥

कनकान्नोजगनेस्थं, सांजचंजंगुनिर्मलं ॥

गगने मंचरनं च, व्याघ्रवंतं दिशः स्मरेत् ॥ १९ ॥

ननोविशानं वक्राक्षं, भ्रमंतं श्रूलतांतरे ॥

मृगं नेत्रपत्रेषु, तिष्ठंतं जालमंडले ॥ २० ॥

निर्यातं नालग्रंथेण, श्रवंतं च सुधारसं ॥

गर्दमानं डाडाकिन, मृगं ज्योनिरंतरे ॥ २१ ॥

સંચરંતં નનોનાગે, યોજયંતં શિવશ્રિયા॥

સર્વાવયવસંપૂર્ણ, કુંજકેન વિચિંતયેત્ ॥ ૭૨ ॥

॥ પંચજિઃ કુલકં ॥

અર્થ:- અથવા ઘુઠ્ઠિમાન્ માણસે મંત્રાધિરાજને ઝંચે અને નીચે રેફ-સહિત, તથા કલા અને વિંદુથી આક્રાંત અને અનાહતનાદે કરીને યુ-ક્ત કરવો, તથા તેને સુવર્ણકમલના મધ્યજાગમાં રહેલું, તથા ઘાટાં એવા ઘંડના કિરણો સરલું નિર્મલ, તથા આકાશમાં સંચરતું, અને દિશાઝ-માં વ્યાપતું તથા પઠી મુલકમલમાં પેસતું ઘ્રુકુટીઝમાં વ્રમણ કરતું, ને-ત્રોમાં સ્ફુરાયમાન થતું, કપાલપર રહેતું, તાલુરંધ્રથી નિકલતું, જ્યોતિની અંદર સ્ફુરતું, આકાશજાગમાં સંચરતું, મોક્ષલક્ષ્મી સાથે જોડાતું, તથા સર્વે અવયવે કરીને સંપૂર્ણ એવું કુંજકે કરીને ચિંતવવું. કણું ઢે કે,

અકારાદિહકારાંતં, રેફમધ્યં સવિંદકં ॥

તદેવ પરમં તત્વં, યોજાનાતિ સતત્વવિત્ ॥ ૭૩ ॥

અર્થ:- અકારથી માંડીને હકાર પર્યંત, મધ્યે રેફ અને વિંદુ સહિત, એવી રીતનાં પરમ તત્વને જે જાણે છે, તેજ તત્વને જાણનારો છે.

હવે ધ્યાનમાં મંત્રરાજનું ફલ કહે છે.

મહાતત્વમિદં યોગી, યદેવ ધ્યાયતિ સ્થિરઃ ॥

તદેવાનંદસંપદ્જૂ, મુક્તિશ્રીરુપતિષ્ઠતે ॥ ૭૪ ॥

અર્થ:- સ્થિર એવો યોગી આ મહાતત્વને જ્યારે ધ્યાવે છે, તેજ વલ્લત આનંદની સંપદાની જૂમિસમાન એવી મુક્તિરૂપી લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે.

રેફવિંદકલાદીનં, શુભ્રં ધ્યાયેત્તતોઽદ્ધરં ॥

તતોઽનદ્ધરતાં પ્રાપ્ત, મનુષ્યાર્યં વિચિંતયેત્ ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:- પઠી રેફ, વિંદુ અને કલાવિનાનો સફેદ અદ્ધર ચિંતવવો, પઠી અદ્ધર રહિતપણાને પ્રાપ્ત થયેલું, તથા ન ડહાંરી શકાય, એવું ચિંતવવું.

નિશાકરકલાકારં, સૂક્ષ્મં જાસ્કરજાસ્વરં ॥

અનાહતાનિધં દેવં, વિસ્ફુરંતં વિચિંતયેત્ ॥ ૭૬ ॥

अर्थः— चंद्रनी कलाना आकार सरखुं, सूक्ष्म, तथा सूर्यसरखुं तेजस्वी, अने स्फुरायमान थतुं एवं अनाहत नामना देवतुं चिंतवन करवुं. पठी, तदेव च क्रमात्सूक्ष्मं, ध्यायेद्वालाग्रसंनिजं ॥

क्षणमव्यक्तमीदृक्त, जगज्ज्योतिर्मयं ततः ॥ २९ ॥

अर्थः— पठी अनुक्रमें तेनेज वालना अग्र जागसरखुं सूक्ष्म ध्यावुं, पठी क्षणवार सुधि जगत् ज्योतिर्मय अव्यक्त जोवुं अने एवी रीतें, प्रच्याव्य मानसं लक्ष्या, दलक्ष्ये दधतः स्थिरं ॥

ज्योतिरक्षयमत्यक्ष, मंतरुन्मीलति क्रमात् ॥ ३० ॥

अर्थः— सक्षयमांथी असक्षयमां धारण करातुं, एटखे अत्यंत सूक्ष्म थ-
तुं, एवं अक्षय ज्योति अनुक्रमें अंतरमां प्रगट थाय ठे.

इति लक्ष्यं समालंब्य, लक्ष्यजावः प्रकाशितः ॥

निपणमनसस्तत्र, सिद्ध्यत्यभिमतं मुनेः ॥ ३१ ॥

अर्थः— एवी रीतें सक्षयना आलंबनथी सक्षयनो जाय कक्षो; तेमां नि-
क्षय मनबाझा योगीनुं इष्टित सिद्ध थाय ठे. तथा,

तथा हृत्पद्ममध्यस्थं, शब्दब्रह्मैककारणं ॥

स्वरव्यंजनसंघीतं, वाचकं परमेष्ठिनः ॥ ३० ॥

मूर्धसंस्थितशीतांगु, कलामृतरसप्लुतं ॥

कुंठकेन मद्गमंत्रं, प्रणवं परिचिंतयेत् ॥ ३१ ॥

अर्थः— हृदपद्मप्रज्ञा मज्जनागमां रक्षेवुं, तथा एक महाशब्दना
बाह्यरूप, अने स्वर तथा व्यंजनथी घीटायेवुं, अने परमेष्ठिनो वाचक,
तथा मन्त्रकार रक्षेवुं चंद्रनी कलाना अमृतरसथी घीजायेवुं, एवा मद्ग-
मंत्र प्रपञ्चक टंकारने कुंठक नामना प्राणायामवद्धे चिंतवयो.

हृत्ते तेना ध्येयपणामां प्रकारांतरो कक्षे ठे.

पीतं स्तनेच्छां वडये, क्षौणणे विबुधप्रजं ॥

कृष्णं विद्वेषणे ध्यायेत्, कर्मधाने शशिप्रजं ॥ ३२ ॥

अर्थः— स्तननलां पीवुं, वडीकरणमां खावुं, क्षौणनमां परवाझा पा-
वुं, विद्वेषणां कावुं तथा कर्मधानमां चंद्रमरगं ध्यावुं.

हवे प्रकारांतरधी पदमयी देवताने स्तवे ठे.

तथा पुण्यतमं मंत्रं, जगत्रितयपावनं ॥

योगी पंचपरमेष्टि, नमस्कारं विचिंतयेत् ॥ ३३ ॥

अर्थ:- तथा योगीयें अत्यंत पवित्र, तथा ग्रंथे जगत्तुने पवित्र करना-
रा, एवा पंचपरमेष्टीने नमस्काररूप अत्यंत पवित्र मंत्रने स्मरवो. पठी,

अष्टपत्रे सितांजो जे, कर्णिकायां कृतस्थिति ॥

आद्यं सप्ताक्षरं मंत्रं, पवित्रं चिंतयेत्ततः ॥ ३४ ॥

अर्थ:- आठ पांखडींवाला सफेद कमलमां रद्देली कर्णिकामां करेख
ठे, स्थिति जेणें, एवा पेदेलां, सात अक्षरोवाला “नमो अरिहंतायं”
एवा पवित्र मंत्रने चिंतववो.

सिद्धादिकचतुष्कं च, दिक्पत्रेषु यथाक्रमं ॥

चूलापादचतुष्कं च, विदिक्पत्रेषु चिंतयेत् ॥ ३५ ॥

अर्थ:- सिद्ध आदिक चारे पदो अनुक्रमें दिशाठना पत्रोमां. तथा
विदिशानां पत्रोमां उपरना “एसोपंचनमुकारो इत्यादि” चार पदो चिंतववां.

त्रिशुद्ध्या चिंतयन्नस्य, शतमष्टोत्तरं मुनिः ॥

चूंजानोऽपि लज्जेतैव, चतुर्थतपसः फलं ॥ ३६ ॥

अर्थ:- मन, वचन अने कायानी शुद्धी तेने एकसोने आठवार चिं-
तवतो मुनि, जोजन करतां थकां पण उपवासतुं फल मेखधी शके ठे.

एनमेव महामंत्रं, समाराध्येद् योगिनः ॥

त्रिलोक्यापि मदीयंते, ऽधिगताः परमां श्रियं ॥ ३७ ॥

अर्थ:- एवी रीतना महामंत्रने अर्ही आराधीने, परम खस्तीने प्राप्त
थएला योगीठ ग्रंथे लोकधी पण पूजाय ठे. तथा,

कृत्वा पापसदस्त्राणि, हत्वा जंतुशतानि च ॥

अमुं मंत्रं समाराध्य, तिर्यंचोऽपि दिवं गताः ॥ ३८ ॥

अर्थ:- हजारो पापो करीने, तथा सेंकडो प्राणिठने हलीने पण आ
मंत्रनु आराधन करीने कंपस शंयस आदिक तिर्यंचो पण देवलोके गता ठे.

वत्सी प्रकारांतरधी ते विद्या कहे ठे.

गुरुपंचकनामोत्था, विद्या स्यात् पोडशाक्षरा ॥

जपन् शतद्वयं तस्या, श्रुतुर्थस्याप्नुयात्फलं ॥ ३९ ॥

अर्थ:- गुरुपंचक केतां पंच परमेष्ठिनां फल नामरूप शोल अक्षरोवा-
सी विद्या घाय, अने तेने घसो वार जपवाधी उपवास्तनुं फल मखे, तथा,

शतानि त्रीणि षड्वर्णी, चत्वारि चतुरक्षरं ॥

पंचवर्णी जपन् योगी, चतुर्थफलमश्नुते ॥ ४० ॥

अर्थ:- "अरहंत सिद्ध" ए ठ अक्षरनी विद्या त्रणसैं वार जपवा-
धी, "अरहंत" ए चार अक्षरनी विद्या चारसोवार जपवाधी, तथा "अ-
सिद्धावसा" ए पांच अक्षरनी विद्या पांचवार जपवाधी योगी उपवास्तनुं
फल मेखवी शके. तथा,

प्रवृत्तिहेतुरेवेत, दम्पीपां कथितं फलं ॥

फलं स्वर्गापवर्गां तु, वदन्ति परमार्थतः ॥ ४१ ॥

अर्थ:- ध्यामनुं आ फल तो फल प्रवृत्तिना हेतुरूप फलुं ठे, पण पर-
मार्थधी तां तेंतनुं नमं अने मोक्षरूप फल ठे.

वत्सी प्रकारांतरधी पयमधी देवता विषे कहे ठे.

पंचवर्णमपी पंच, तस्य विद्योद्धृता श्रुतात् ॥

अन्यम्यमाना सननं, जयकेशं निरस्यति ॥ ४२ ॥

अर्थ:- "ओं ह्रीं क्लीं छः श्रिया उवा नमः" एवी रीतनी पांच अक्ष-
रोवासी, तथा पंच तत्त्वोवासी, तथा वादनामना पूर्वमांधी उरूरी कदा-
हेई. शिवा दमेतां अन्याम कगनी यकी यता केशोने दूर करे ठे. तथा,

मंगलानमशास्त्रं, पदान्यन्यग्रमानसः ॥

चतुःसमाश्रयाण्येव, स्मरन् मोक्षं प्रपद्यते ॥ ४३ ॥

अर्थ:- मंगल मंगल. चार सोकोमम, अने चार शरण तेंतनुं मरण
हाके शके शर्ही. मोक्षपदने पामे ठे. तथा,

मुक्तिमोक्षप्रदां व्यापे, द्विधां पंचदशाक्षरां ॥

मवेदशतं स्मरन्मंत्रं, मवेदानप्रकाशकं ॥ ४४ ॥

अर्थः- मोक्षलुब्धने देनारी पंदर अक्षरी विद्या ध्याववी, अने सर्वज्ञा-
न प्रकाश करनारो ॥ ४३ ॥ श्री ॥ अर्द्धनमः एवा सर्वज्ञतुल्य मंत्रनेस्मरवो.

यस्तु न कश्चिदप्यस्य, प्रजायं सर्वतः क्षमः ॥

समं जगदता साम्यं, सर्वज्ञेन विजिर्ति यः ॥ ४४ ॥

अर्थः- सर्वहृषणायें करीने प्रजुनी तुलनाने जे धारण करे ठे, एवो
करो माणस आ मंत्रना प्रजावने कहेवाने समर्थ थाय.१ तथा,

यदीदृच्छेन्नयदावाप्तेः, समुच्छेदं कृणादपि ॥

स्मरेत्तदादिमंत्रस्य, वर्णसप्तकमादिमं ॥ ४५ ॥

अर्थः- जो जयरूपी दावानलना एक दाणवारमांनाशने इच्छता हो-इ
ये, तो मूलमंत्रना पेहेला सात अक्षरोंनुं (नमो अरदंताणं) स्मरणकरवुं.

पंचवर्णं स्मरेन्मंत्रं, कर्मनिर्घातकं तथा ॥

वर्णमालांचितं मंत्रं, ध्यायेत् सर्वान्जयप्रदं ॥ ४६ ॥

अर्थः- कर्मोंने नाश करनारा पांच अक्षरना मंत्रने तथा अक्षरोनी
धेणियुक्त अने सर्व प्रकारनां अजयने देनारा एवा मंत्रने पण ध्याववो.

एते दश श्लोकोयें करीने व्युष्टिसहित मंत्राक्षर कहे ठे.

ध्यायेत् शिताब्जं वक्रांत, रष्टवर्गीं दलाष्टके ॥

ऊनमो अरदंताण, मिति वर्णानपि क्रमात् ॥ ४७ ॥

केसरालीं स्वरमयीं, सुधाविंडविनूपितां ॥

कर्णिकां कर्णिकायां च, चंडविंवात्समापतत् ॥ ४८ ॥

संचरमाणं वक्रेण, प्रजामंडलमध्यगं ॥

सुधादीधितिसंकाशं, मायावीजं विचिंतयेत् ॥ ४९ ॥

ततो भ्रमंतं पत्रेषु, संचरंतं नजस्तले ॥

ध्वंसयंतं मनोध्वातं, स्वयंतंच सुधारसं ॥ ५० ॥

तालुरधेण गच्छंतं, लसंतं भ्रूलतांतरे ॥

त्रैलोक्याचित्यमाहात्म्यं, ज्योतिर्मयनिपाद ॥ ५१ ॥

इत्यमुं ध्यायतो मंत्रं, पुण्यमेकाग्रमानसं ॥

वाङ्मनोमलमुक्तस्य, श्रुतज्ञानं प्रकाशते ॥ ५३ ॥

मासैः पद्भिः कृतान्यासः, स्थिरीभूतमनास्ततः ॥

निःसरंतीं मुखान्नोजा, त्रिखां धूमस्य पश्यति ॥ ५४ ॥

संवत्सरं कृतान्यास, स्ततो ज्वालां विलोकते ॥

ततः संजातसंवेगः, सर्वज्ञमुखपंकजं ॥ ५५ ॥

स्फुरत्कल्याणमाहात्म्यं, संपन्नातिशयं ततः ॥

चामंडलगतं साक्षा, दिव सर्वज्ञमीक्षते ॥ ५६ ॥

ततः स्थिरीकृतस्वांत, स्तत्रसंजातनिश्चयः ॥

मुक्त्वासंसारकांतार, मध्यास्ते सिद्धिमंदिरं ॥ ५७ ॥

॥ दशभिः कुलकं ॥

अर्थः— मुग्धनी अंदर आठ पांखडीऊंनुं कमल ध्यावतुं तथा ते पांखडीमां अंदराने आठ वगों ध्याववा, तथा “ॐ नमो अरहंताय” । रीतनां अंदराने पाण अनुक्रमे ध्याववा; वही स्वरमय केसरानी पंक्ति मां पसारयी, तथा मुधारिंदुयी विजृपित एधी कर्णिका तेमां ध्याववा, अने ते कर्णिकामां चंद्रना विंगयी पडतुं, तथा मुखे करीने संचार करतुं अने व्रताना मंडलनी वशे रहेतुं, तथा चंद्रसरतुं मायापीज नितगुं; एधी एधीमां व्रतण करतुं आकाशतलमां संचरतुं मनना अंधकारने नाश करतुं, मांड, मुधारगयातुं, नासुछारयी जतुं ध्रुवटीमां जलसायमान पतुं, अने खोकोमां अविष्य माहात्म्ययातुं, तथा ज्योतिर्मयनी पंते अद्भुत, एधी रीतना हरिप्र मंत्रने एकाग्र चित्तयी स्मरनां यकां, मन वचनना मंडली मुधारिंदुयने श्रुतज्ञान उगडाय तै; एधी रीने गियर मनं करीने ठ मध्यगुं ध्याववा करवायी, मुग्धमयमांयी निकसनी एधी पुंसाडनी लिखते जुवे तै, तथा एधी रीने एक वरंमुधि अग्न्याग करवायी ते मुग्धमयमां निकसनी ज्वालांने जोड शके तै, एधी वेराग्ययुक्त यवायी तयै इत्या मुग्धमयने जोड शके तै, तथा एधी मुग्धमयमान तै, कल्याणकोनुं माहात्म्य जेजनुं तथा अने यवेत तै, अनिजया जेजने, एधी गवैदने गा-

क्षात् जामंडलमां रहेला जुवे ठे; पठी मनने स्थिर करीने, तथा नि-
श्चययुक्त थइने, संसाररूपी बनने तजीने मोक्षमंदिरप्रत्ये जाय ठे.

शशिविंवादिवोद्धूतां, स्ववंतीममृतं सदा ॥

विद्यां क्षिमितिजालस्थां, ध्यायेत्कल्याणकारणं ॥ ५८ ॥

अर्थ:- चंद्रविंवयी उत्पन्न थएली, तथा हमेशां अमृतने ऊरनारी,
अने कल्याणनां कारणनां कारणरूप कपालमां रहेली “क्षि” नामनी
विद्याने ध्याववी.

क्षीरांजोधेर्विनिर्वातीं, ह्लावयंतीं सुधांघुनिः ॥

जाले शशिकलां ध्यायेत्, सिद्धिसोपानपद्मति ॥ ५९ ॥

अर्थ:- क्षीरसमुद्रयी निकलती, तथा अमृतमय जलयी ह्लावन कर-
ती अने मोक्ष प्रत्ये निसरणी सरखी एवी चंद्रकलाने जालमां ध्याववी.

अस्याः स्मरणमात्रेण, ब्रुव्यद्भवनिबंधनः ॥

प्रयाति परमानंद, कारणं पदमव्ययं ॥ ६० ॥

अर्थ:- तेनां स्मरणमात्रयीज जवनां निबंधनने तोडीने परम आनंद-
नां कारणरूप एवा मोक्षपदप्रत्ये जाय ठे. तथा,

नासाग्रे प्रणवःशून्य, मनाद्गतमिति त्रयं ॥

ध्यायन् गुणाष्टकं लब्ध्वा, ज्ञानमाप्नोति निर्मलं ॥ ६१ ॥

अर्थ:- नासिकाना अग्रजागप्रत्ये प्रणव, शून्य, अने अनाद्गत एम
ग्रणेने ध्यावतां यकां, अणिमादिक आठ गुणोने मेखवीने निर्मल एवं
ज्ञान पामे ठे.

शंखकुंदशशांकाजां, स्त्रीनमून् ध्यायतः सदा ॥

समग्रविषयज्ञान, प्रागल्भ्यं जायते नृणां ॥ ६२ ॥

अर्थ:- शंख, डोखर अने चंद्र सरखा एवा ते ग्रणेने हमेशां ध्यावतां
यकां, माणसोने सपली वस्तुठनां ज्ञाननी चतुराई आवे ठे. तथा,

द्विपार्श्वप्राणवद्वंद्वं, प्रांतयोर्माययावृतं ॥

सोढंमध्ये विमूर्धानं, अह्मीकारं विचिंतयेत् ॥ ६३ ॥

अर्थ:- घन्ने पडखे वे प्राणव घन्ने ठेडे मायायी वोंटायेजो, “सोढं”

एटुं मध्यमां शने जेने मस्तके विठे एवा अर्ह्णीकारने चिंतववो. तथा,
कामधेनुमिवाचिंत्य, फलसंपादनकृमां ॥

अनवद्यां जपेद्विद्यां, गणनृद्वदनोजतां ॥ ६४ ॥

अर्थः— कामधेनुनी पेठे, अर्चित्य फल संपादन करवाने समर्थ, तथा गण-
धरोना मुखथी निकलेली एवी अवधारहित (निर्दोष) विद्याने जपवी. तथा.

पट्कोणे अप्रतिचक्रे, फडिति प्रत्येकमक्षरं ॥

सव्येत्यसिद्धिचक्राय, स्वाहा वाह्येऽपसव्यतः ॥ ६५ ॥

नृतांतं विंडुसंयुक्तं, तन्मध्ये न्यस्य चिंतयेत् ॥

नमोजिणाणमित्यादौ, रौप्ये वैष्टयेद्वहिः ॥ ६६ ॥

अर्थः— ठ खुणावाला अप्रतिचक्रमां फड् एवा प्रत्येक अक्षर तथा ज-
मणी घाजुये “ सिद्धिचक्राय स्वाहा ” तथा डावी घाजुये वाहारना जाण-
मां, नृतांतं विंडुसहित, तेनी अंदर राखीने चिंतववुं, तथा नमो जिणा-
णं इत्यादिक रौं पुर्ये करीने पहारथी रीटवुं. तथा,

अष्टपत्रंऽयुजे ध्याये, दात्मानं दीततेजसं ॥

प्रणवाद्यस्य मंत्रस्य, वर्णान् पत्रेषु च क्रमात् ॥ ६७ ॥

अर्थः— आत्मामां ध्यानरी ग्या माणरीं आठ पत्रोवाला कमलमां रौ-
जने पहारवुं. तथा तेनां पत्रोमां अनुक्रमें प्रणव आदिक मंत्रनां अक्ष-
रांने पहारवां. तथा,

पूर्वांशान्निमुखः पूर्वं, मधिकृत्यादिमंडलं ॥

गृहादशानान्यथा, क्षरमंत्रं जपेत्ततः ॥ ६८ ॥

अर्थः— पूर्वादिशा न्यमुख पुर्ये आदित्यमंडलनुं अधिकरण करीने आठ
गृहांतोना मंत्रने, अन्यागमांवार जपवां.

पूर्वांशानुक्रमादेव, मुद्रिदयान्यदलान्यपि ॥

अष्टपत्रं जपेद्योगी, सर्वप्रत्यूहशान्तये ॥ ६९ ॥

अर्थः— पुरी रीने पूर्वदिशाना अनुक्रमरीं अन्य पत्रांने पण ठोरी-
ने दोरीदे सर्व विघ्नांनी शान्तिमादे आठपत्रिगुणि जप करवां. तथा,

અપ્રરાત્રે વ્યતિકાંતે, કમલસ્યાસ્યવર્તિનઃ ॥

નિરૂપયતિ પત્રેપુ, વર્ણનિતાનનુક્રમં ॥ ૭૦ ॥

અર્થ:- એવી રીતે આઠરાત્રિ ગયાયાદ આ કમલનાં પત્રોમાં વર્તતા
પદ્મા આ અદારોને અનુક્રમે નિરૂપણ કરે છે.

ત્રીપણાઃ સિંહમાતંગ, રક્તઃપ્રજૃતયઃ ક્ષણાત્ ॥

શામ્યંતિ વ્યંતરાશ્ચાન્યે, ધ્યાનપ્રત્યૂદ્દેતવઃ ॥ ૭૧ ॥

અર્થ:- ધ્યાનમાં વિગ્નજૂત એવા જયંકર, સિંહ, હાથી, રાક્ષસ, વ્યંતર
તથા ઘીજા પ્રાણીંડ પણ ક્ષણવારમાં શાંત થાય છે.

મંત્રઃ પ્રણવપૂર્વોઽયં, ફલમૈહિકમિત્તુજિઃ ॥

ધ્યેયઃ પ્રણવદ્દીનસ્તુ, નિર્વાણપદકાંક્ષિજિઃ ॥ ૭૨ ॥

અર્થ:- આ શ્લોકસંબંધિ ફલને ઇચ્છનારાંયે પ્રણવપૂર્વક આ મંત્રને ધ્યા-
વવો, અને મોક્ષસુખ ઇચ્છનારાંયે પ્રણવરહિત ધ્યાવવો. તથા,

ચિંતયેદન્યમપ્યેનં, મંત્રં કર્મોઘશાંતયે ॥

સ્મરેત્ સત્વોપકારાય, વિદ્યાં તાં પાપનક્ષિણીં ॥ ૭૩ ॥

અર્થ:- કર્મોના સમૂહની શાંતિમાટે ઘીજા પણ આ મંત્રને ચિંતવવો,
તથા પ્રાણીંડના ઉપકારમાટે પાપોને જક્ષણ કરનારી તે વિદ્યાને સ્મરવી.

પ્રસીદતિ મનઃ સદયઃ, પાપકાલુષ્યમુજ્જતિ ॥

પ્રજ્ઞાવાતિશયાદસ્યા, જ્ઞાનદીપઃ પ્રકાશતે ॥ ૭૪ ॥

અર્થ:- આના પ્રજ્ઞાવાતિશયથી મન તુરત પ્રસાદને પામે છે, તથા પા-
પરૂપી કાલુષ્યને તજે છે, અને જ્ઞાનરૂપી દીવો પ્રકાશને પામે છે.

જ્ઞાનવદ્ધિઃ સમામ્નાતં, વજ્રસામ્યાદિજિઃ સ્ફુટં ॥

વિદ્યાવાદાત્સમુદ્ઘૃત્ય, વીજજૂતં શિવશ્રિયઃ ॥ ૭૫ ॥

જન્મદાવદુ તાશસ્ય, પ્રશાંતિનવવારિદં ॥

ગુરૂપદેશાવિજ્ઞાય, સિદ્ધચક્રં વિચિંતયેત્ ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:- વજ્રસ્વામી આદિક જ્ઞાનિંડયે વિદ્યાવાદમાંથી ડંધરીને મોક્ષ-
સક્ષીનાં ઘીજરૂપ પ્રગટરીતે કહેલું, તથા જન્મરૂપી ઢાવાનલને શાંત ક-

રવામાં નવા વરસાદ સરસું, સિદ્ધચક્ર ગુરુના ઉપદેશથી જાણીને ચિંતવું.
નાન્નિપદ્મે સ્થિતં ધ્યાયે, દકારં વિશ્વતોમુખં ॥

સિવર્ણે મસ્તકાંજોજે, અકારં વદનાંબુજે ॥ ૭૭ ॥

ઉકારં હૃદયાંજોજે, સાકારં કંઠપંકજે ॥

સર્વકલ્યાણકારીણિ, વીજાન્યન્યાન્યપિ સ્મરેત્ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:— ચારે વાજુથી મુખવાલા એવા દકારને નાન્નિપદ્મમાં રહેલો ધ્યાવવો, તથા સિ. અક્ષરને મસ્તકરૂપી કમલપર રહેલો ધ્યાવવો, અને મુખરૂપી કમલપર આકારને ધ્યાવવો, હૃદયરૂપી કમલપર ઉકારને તથા કંઠરૂપી કમલપર સાકારને ધ્યાવવો, અને એવી રીતે સર્વ કલ્યાણનાં વીજાં પણ વીજોને ધ્યાવવાં. તથા,

શ્રુતસિંધુસમુદ્ભૂતં, અન્યદપ્યક્ષરં પદં ॥

અશેષં ધ્યાયમાનં સ્યા, ત્રિર્વાણપદસિદ્ધયે ॥ ૭૯ ॥

અર્થ:— સિદ્ધાંતો રૂપી સમુદ્રથી ઉત્પન્ન થયેલા, એવા વીજા પણ સ-
યલા અક્ષર પદને ધ્યાવવાથી તે મોક્ષપદની સિદ્ધિમાટે થાયઠે. કેમકે,
વીતરાગો નવેદ્યોગી, યત્કિંચિદપિ ચિંતયેત્ ॥

તદેવ ધ્યાનમાત્માત, મન્યગ્રંથેષુ વિસ્તરાત્ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ:— માટે ઉપરકહેલાં પદોમાંથી જે કશું યોગી ચિંતવે, તેથી વિ-
રાગ થાય, અને તે ધ્યાન અન્ય ગ્રંથોમાં વિસ્તારથી આપેલું ઠે.

एवं च मंत्रविद्यानां, वर्णेषु च पदेषु च ॥

विश्लेषः क्रमशः कुर्या, लक्ष्मीजावोपपत्तये ॥ ८१ ॥

અર્થ:— એવી રીતે મંત્ર વિદ્યાનાં અક્ષરો અને પદોમાં અનુક્રમે લ-
ક્ષ્મીજાવની પ્રાપ્તિમાટે વિશ્લેષ કરવો.

એવી રીતે પરમાર્હત શ્રીકુમારપાલ રાજાથી સેવાણલા એવા આચાર્ય
હારાજ શ્રીદેમચંદ્રજીએ વનાવેલા અધ્યાત્મોપનિષદ્ નામના, તથા
એણ ઠે, પદ્યબંધ જેનો એવા આ યોગશાસ્ત્રમાં પોતેજ કરેલું આઠમા, પ્ર-
ગણનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું. શ્રીરસ્તુ.

॥ श्री जिनाय नमः ॥

नवमः प्रकाशः प्रारब्धते.

एवे सात २५लोकोयें करीने रूपस्थ ध्येयनुं स्वरूप कहे ठे.

मोक्षश्रीसंमुखीनस्य, विध्वस्ताखिलकर्मणः ॥

चतुर्मुखस्य निःशेष, जुवनाजयदायिनः ॥ १ ॥

इंद्रमंडलसंकाश, उत्रत्रितयशालिनः ॥

लसद्भ्रामंडलाजोग, विडंबितविवस्वतः ॥ २ ॥

दिव्यडुंडुजिनिधौप, गीतसाध्याज्यसंपदः ॥

रणध्वरेफण्कार, मुखराशोकशोचिनः ॥ ३ ॥

सिंहासननिपस्य, वीज्यमास्य चामरेः ॥

सुरासुरशिरोरत्न, दीप्तपादनखद्युतेः ॥ ४ ॥

दिव्यपुष्पोत्कराकीर्णा, संकीर्णपरिपङ्कवः ॥

उत्कंधरेर्मृगकुलैः, पीयमानकलध्वनेः ॥ ५ ॥

शांतवरेजसिंहादि, समुपासितसंनिधेः ॥

प्रज्ञोः समवसरण, स्थितस्य परमेष्ठिनः ॥ ६ ॥

सर्वातिशययुक्तस्य, केवलज्ञानज्ञास्वतः ॥

अर्द्धतोरूपमालंब्य, ध्यानं रूपस्थमुच्यते ॥ ७ ॥

॥ सप्तजिः कुलकं ॥

अर्थः— मोक्षनी लक्ष्मीनी सन्मुख थएला, तथा नाश करेल ठे, स-
षळां कर्मों जेमणे एवा, तथा चार मुखोवाला, तथा सषळा जुवनोने
अजयदान देनारा, तथा चंद्रमंडल सरखा त्रण उत्रोथी शोजता, तथा
उलसायमान यता भ्रामंडलथी तुलना करेल ठे, सूर्यनी पण जेमणे ए-
वा, तथा दिव्य डुंडुजिना शब्दो सहित उत्तम ठे गीतनी संपदा जे-
मनी एवा, तथा फण्कार करता एवा जमराजना शब्दथी मुखरित (श-
ब्दायमान) थएल ठे, अशोक वृक्ष जेमनुं एवा. तथा सिंहासनपर वे-
ठेला, अने चामरोथी विंजाता एवा, तथा सुरासुरना मुकुटोथी कांति-

રવામાં નવા વરસાદ સરણું, સિદ્ધચક્ર ગુરુના ઉપદેશથી જાણીને ચિંતવું.
નાજિપદ્મે સ્થિતં ધ્યાયે, દકારં વિશ્વતોમુખં ॥

સિવર્ણં મસ્તકાંજોજે, અકારં વદનાંજુજે ॥ ૭૭ ॥

ઉકારં હૃદયાંજોજે, સાકારં કંઠપંકજે ॥

સર્વકલ્યાણકારીણિ, વીજાન્યન્યાન્યપિ સ્મરેત્ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:- ચારે વાજુથી મુખવાલા એવા દકારને નાજિપદ્મમાં રહેલો ધ્યાવવો, તથા સિ. અક્ષરને મસ્તકરૂપી કમલપર રહેલો ધ્યાવવો, અને મુખરૂપી કમલપર આકારને ધ્યાવવો, હૃદયરૂપી કમલપર ઉકારને તથા કંઠરૂપી કમલપર સાકારને ધ્યાવવો, અને એવી રીતે સર્વ કલ્યાણનાં વીજાં પણ વીજોને ધ્યાવવાં. તથા,

શ્રુતસિંધુસમુદ્ભૂતં, અન્યદપ્યક્ષરં પદં ॥

અશેષં ધ્યાયમાનં સ્થા, ત્રિર્વાણપદસિદ્ધયે ॥ ૭૯ ॥

અર્થ:- સિદ્ધાંતો રૂપી સમુદ્રથી ઉત્પન્ન થયેલા, એવા વીજા પણ સ-
ઘલા અક્ષર પદને ધ્યાવવાથી તે મોક્ષપદની સિદ્ધિમાટે થાયઠે. કેમકે,
વીતરાગો જવેદ્યોગી, યત્કિંચિદપિ ચિંતયેત્ ॥

તદેવ ધ્યાનમાત્રાત, મન્યગ્રંથેષુ વિસ્તરાત્ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ:- માટે ઉપરકહેલાં પદોમાંથી જે કઈ યોગી ચિંતવે, તેથી વિ-
તરાગ થાય; અને તે ધ્યાન અન્ય ગ્રંથોમાં વિસ્તારથી આપેલું ઠે.

એવં ચ મંત્રવિદ્યાનાં, વર્ણેષુ ચ પદેષુ ચ ॥

વિશ્લેષઃ ક્રમશઃ કુર્યા, દ્વદ્વમીજાવોપપત્તયે ॥ ૮૧ ॥

અર્થ:- એવી રીતે મંત્ર વિદ્યાનાં અક્ષરો અને પદોમાં અનુક્રમે દ્વ-
દ્વમીજાવની પ્રાપ્તિમાટે વિશ્લેષ કરવો.

એવી રીતે પરમાર્દ્રત શ્રીકુમારપાલ રાજાથી સેવાપ્રાપ્ત એવા આચાર્ય
મહારાજ શ્રીદેવચંદ્રજીએ વનાવેલા અધ્યાત્મોપનિષદ્ નામના, તથા
થપ્પલ ઠે, પદ્યવંધ જેનો એવા આ યોગશાસ્ત્રમાં પોતેજ કરેલું આઠમા, પ્ર-
કાશનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું. શ્રીરસ્તુ.

॥ श्री जिनाय नमः ॥

नवमः प्रकाशः प्रारब्धते.

हवे सात श्लोकोयें करीने रूपस्य ध्येयनुं स्वरूप कहे ठे.

मोक्षश्रीसंमुखीनस्य, विध्वस्ताखिलकर्मणः ॥

चतुर्मुखस्य निःशेष, भुवनाभयदायिनः ॥ १ ॥

इंद्रमंडलसंकाश, उन्नतितयशालिनः ॥

लसद्भ्रामंडलानोग, विडंबितविवस्वतः ॥ २ ॥

दिव्यइंद्रजिनिधोष, गीतसाध्याज्यसंपदः ॥

रणध्वरेफजंकार, मुखराशोकशोचिनः ॥ ३ ॥

सिंहासननिपणस्य, वीज्यमास्य चामरेः ॥

सुरासुरशिरोरत्न, दीतपादनखद्युतेः ॥ ४ ॥

दिव्यपुष्पोत्कराकीर्णा, संकीर्णपरिपद्भुवः ॥

उत्कंधैर्मृगकुलेः, पीयमानकलध्वनेः ॥ ५ ॥

शांतवैरेनसिंहादि, समुपासितसंनिधेः ॥

प्रज्ञोः समवसरण, स्थितस्य परमेष्ठिनः ॥ ६ ॥

सर्वातिशययुक्तस्य, केवलज्ञानजास्वतः ॥

अर्हतोरूपमाख्य, ध्यानं रूपस्थमुच्यते ॥ ७ ॥

॥ सप्तभिः कुवकं ॥

अर्थः— मोक्षानी लक्ष्मीनी सन्मुख यणखा, तथा नाश करेख ठे, स-
घलां कर्मों जेमणे एवा, तथा चार मुखोवाखा, तथा सपखा भुवनोने
अभयदान देनारा, तथा चंद्रमंडल सरखा अण वयोधी शोचता, तथा
उद्यसायमान यता भ्रामंडलधी तुलना करेख ठे, सूर्यनी पण जेमणे ए-
वा, तथा दिव्य इंद्रजिना शब्दो सहित उत्तम ठे गीतनी संपदा जे-
मनी एवा, तथा फंकार करता एवा भ्रमराजना शब्दधी मुखरित (श-
ब्दायमान) यण ठे, अशोक वृक्ष जेननुं एवा, तथा सिंहासनपर दे-
वेखा, अने चामरोधी विजाता एवा, तथा सुरासुरना मुकुटोधी कांति-

યુક્ત થયેલ છે; નહોતી શોજા જેમની એવા, તથા દિવ્ય પુષ્પોના સંમૂ-
હોથી જરાઈ ગયેલ છે, પરિપદા જેમની એવા, તથા ઊંચી ડોકીવાલાં હ-
રણીયાંડથી પીવાયેલો છે, મધુર શબ્દ જેમનો એવા, તથા શાંત થયેલ
છે, પરસ્પર વૈર જેમનાં, એવા હાથી સિંહ વિગેરેથી ઝપાશ્રિત થયેલ
છે, નજદિકનો જાગ જેમનો એવા, તથા સમવસરણમાં વેઠેલા, તથા
સઘલા અતિશયોયેં કરીને યુક્ત એવા, તથા કેવલ જ્ઞાનથી યુક્ત એવા,
પરમાત્મા અરિદંત પ્રજુનાં આલંબનથી જે ધ્યાન ધરવું તે રૂપસ્ય ધ્યા-
ન કહેવાય છે.

હવે વ્રણ શ્લોકોયેં કરીને પ્રકારાંતરથી રૂપસ્ય ધ્યેયનું સ્વરૂપ કહે છે.

રાગદ્વેષમદ્દામોહ, વિકારૈરકલંકિતં ॥

શાંતં કાંતં મનોહારિ, સર્વલક્ષણલક્ષિતં ॥ ૬ ॥

તીર્થકૈરપરિજ્ઞાત, યોગમુદ્દામનોરમં ॥

અદ્વણોરમંદમાનંદં, નિઃસ્યંદં દદદદ્ભુતં ॥ ૭ ॥

જિનેંદ્રપ્રતિમારૂપ, મપિ નિર્મલમાનસઃ ॥

નિર્નિમેષદશા ધ્યાયન્, રૂપસ્યધ્યાનવાન્ નવેત્ ॥ ૧૦ ॥

॥ ત્રિજિર્વિશેષકં ॥

અર્થ:- રાગ. દ્વેષ અને મોહના વિકારથી કલંકરહિત થયેલું, શાં-
ત, તેજસ્વી, મનોહર, સર્વ લક્ષણેં કરીને યુક્ત, અન્ય તીર્થોયેં નથી
જાણેલી એવી યોગમુદ્દાયેં કરીને મનોહર, આંખોને અત્યંત આનંદ, આ-
પનારું, એવું જિનેંદ્રની પ્રતિમારૂપ ધ્યાનને નિર્મલ મનથી અને અનિમેષ
દૃષ્ટિથી ધ્યાવતાં થકાં, રૂપસ્ય ધ્યાનવાલો પ્રાણી થાય છે. તથા,

યોગી ચાત્ર્યાસયોગેન, તન્મયત્વમુપાગતઃ ॥

સર્વજીજ્ઞાતમાત્માન, મવલોકયતિ સ્ફુટં ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:- ચત્ર્યાસેં કરીને તન્મયપણાને પ્રાપ્ત થયેલો યોગી પોતાને સ-
ર્વેશ્વરૂપ થયેલો પ્રગટરીતેં જુએ છે- તથા,

સર્વજ્ઞોજગવાન્ યોય, મદ્દમેવાસ્મિસધુવં ॥

એવં તન્મયતાં યાતઃ, સર્વવેદીતિ મન્યતે ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:- જે સર્વેજ્ઞ જગવાન છે, તેજ હું પણ સ્વેચ્છા હું, એવી રીતે ત-
મયપણને પ્રાપ્ત થયેલો યોગી સર્વેજ્ઞ મનાય છે.

વીતરાગો વિમુચ્યેત, વીતરાગં વિચિંતયન્ ॥

રાગિણં તુ સમાલંબ્ય, રાગી સ્યાત્ ક્ષોભનાદિકૃત્ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:- વીતરાગને ચિંતવતા થકા, યોગી મોક્ષ પામે છે, અને રા-
ગીના આલંબનથી, ક્ષોભ આદિકને કરનાર એવો પોતે પણ રાગી થા-
ય છે. કેમ કે,

યેન યેન હિ જાવેન, યુજ્યતે યંત્રવ્યૂહકઃ ॥

તેન તન્મયતાં યાતિ, વિશ્વરૂપોમણિર્યથા ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:- જેમ મણિ વિશ્વરૂપ થાય છે, (અર્થાત્ સ્ફટિકમણિ જેવું
પુષ્પ પાસે હોય તેવો જાસે છે) તેમ જે જે જાવથી યંત્ર જોડનાર જો-
ડાય છે, તેથી તે તન્મયપણને પ્રાપ્ત થાય છે. માટે,

નાસદ્ધ્યાનાનિ સેવ્યાનિ, કૌતુકેનાપિ કિંત્વિહ ॥

સ્વનાશાયેવ જાયંતે, સેવ્યમાનાનિ તાનિ યત્ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:- કૌતુકે કરીને પણ આ જગતમાં કુર્ષ્યાન ધ્યાવવાં નહીં, કે-
મ કે, તેમ કર્યાથી તે ધ્યાનો પોતાનાજ નાશમાટે થાય છે. કેમ કે,

સિદ્ધ્યંતિ સિદ્ધયઃ સર્વાઃ, સ્વયં મોક્ષાવલંબિનાં ॥

સંદિગ્ધા સિદ્ધિરન્યેષાં, સ્વાર્થભ્રંશસ્તુ નિશ્ચિતઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:- મોક્ષના અવલંબનવાલાઈને સધલી સિદ્ધિ પોતાની મેલેજ
સિદ્ધ થાય છે, અને ધીજાઈને તો સિદ્ધિ થવી સંદેહવાલી છે, પણ સ્વા-
ર્થભ્રંશ તો નિશ્ચિત છે.

એવી રીતે પરમાર્હત શ્રી કુમારપાલ રાજાથી સેવાપણા એવા આચાર્ય
મહારાજશ્રી હેમચંદ્રજીયે રચેલા અધ્યાત્મોપનિષદ્ નામના, તથા થયેલ
તે છાદશ પટ્ટવંશ જેના એવા યોગશાસ્ત્રમાં પોતેજ કરેલું નવમા પ્રકાશનું
વિવરણ સંપૂર્ણ થયું. શ્રી રસ્તુ.

શ્રી જિનાય નમઃ

॥ દશમઃ પ્રકાશઃ પ્રારંભ્યતે ॥

હવે રૂપાતીત ધ્યેયનું સ્વરૂપ કહે છે.

અમૂર્તસ્ય ચિદાનંદ, રૂપસ્ય પરમાત્મનઃ ॥

નિરંજનસ્ય સિદ્ધસ્ય, ધ્યાનં સ્યાદૂપવર્જિતં ॥ ૧ ॥

અર્થઃ— અમૂર્ત, તથા ચિદાનંદરૂપ તથા નિરંજન એવા પરમાત્મા સિદ્ધિ
કરું ધ્યાન રૂપરહિત થાય.

ઇત્યજસ્રં સ્મરન્ યોગી, તત્સ્વરૂપાવલંબનઃ ॥

તન્મયત્વમવાપ્નોતિ, ગ્રાહ્યગ્રાહકવર્જિતં ॥ ૨ ॥

અર્થઃ— એવી રીતે સિદ્ધના સ્વરૂપને અવલંબીને હમેશાં તેનું સ્મરણ કર
રતો થકો યોગી, ગ્રાહ્ય તથા ગ્રાહકે કરીને વર્જિત એવા તન્મયપણાને પામે.

અનન્યશરણીનૂય, સતસ્મિન્ લીયતે તથા ॥

ધ્યાતૃધ્યાનોજનાબાવે. ધ્યેયેનૈક્યં યથા વ્રજેત્ ॥ ૩ ॥

અર્થઃ— વીજા કોણું પણ શરણું લીધા વિના, તે, તેનેવિષે તેવી રીતે
લીન થાય છે, કે જેથી ધ્યાનારંભને ધ્યાન વસ્ત્રેના અજ્ઞાવશી ધ્યેયની સાથે
એક્યપણાને પામે છે. તથા,

સોડ્યંસમરસીજાવ, સ્તદેકીકરણં મતં ॥

આત્મા યદ્દૃશ્યક્ત્વેન, લીયતે પરમાત્મનિ ॥ ૪ ॥

અર્થઃ— તેજ તે સમરસી જાવ છે, એવી રીતની તુલના જે કરવી, તેનું
નામ એકીકરણ, અને તે, આત્માસાથે અજિજ્ઞજાવેં કરીને પરમાત્મા
પ્રત્યે લીન થાય છે.

અલક્ષ્યં લક્ષ્યસંવંધાત્, સ્થૂલાત્ સૂક્ષ્મં વિચિંતયેત્ ॥

સાલંબાન્ન નિરાલંબં, તત્ત્વવિત્તત્ત્વમંજસા ॥ ૫ ॥

અર્થઃ— લક્ષ્યના સંવંધથી અલક્ષ્ય એવું સૂક્ષ્મ સ્થૂલથી ચિંતવવું; અને
સાલંબનથી તત્ત્વ જાણનારે તુરત નિરાલંબ તત્ત્વ ચિંતવવું.

એવં ચતુર્વિધધ્યાના, મૃતમગ્નં મુનેર્મનઃ ॥

માત્રાત્ક્રાન્તજરાત્તત્ત્વં. વિધત્તે અક્ષિમાત્મનઃ ॥ ૬ ॥

अर्थः— एवी रीतें चार प्रकारनां ध्यानरूपी अमृतमां मग थयेलुं मुनि-
नुं मन, जगतनां तत्त्वने साक्षात् करीने आत्मशुद्धि धारण करे ठे.

हवे प्रकारांतरधी चतुर्विध ध्येयनुं स्वरूप कहे ठे.

आज्ञापायविपाकानां, संस्थानस्य च चिंतनात् ॥

इत्थं वा ध्येयचेदेन, धर्मध्यानं चतुर्विधं ॥ ७ ॥

अर्थः— आज्ञा, अपाय, विपाक, अने संस्थान एवी रीतनां चार
प्रकारनां ध्येयस्य पण धर्मध्यान थइ शके ठे.

हवे आज्ञा ध्याननुं स्वरूप कहे ठे.

आज्ञां यत्र पुरस्कृत्य, सर्वज्ञानामवाधितां ॥

तत्त्वतश्चित्तयेदर्था, स्तदाज्ञाध्यानमुच्यते ॥ ८ ॥

अर्थः— सर्वज्ञानां आज्ञा वचनने, परस्पर बाधारहित अगाडी करीने,
अर्थ सहित तत्वोधी जे चिंतववां, तेनुं नाम आज्ञाध्यान कहेवायठे.

सर्वज्ञवचनं सूक्ष्मं, हन्यते यन्न हेतुभिः ॥

तद्रूपं च समादेयं, न मृषाज्ञापिणो जिनाः ॥ ९ ॥

अर्थः— सर्वज्ञानुं जे सूक्ष्मवचन हेतुउधी हणातुं नथी, तेउने ते स्व-
रूपें विचारनुं केम के, जिनेश्वरो मृषा धोखनारा होता नथी.

हवे अपायध्याननुं स्वरूप कहे ठे.

रागद्वेषकपायाद्यै, जायमानान् विचिंतयेत् ॥

यत्रापायांस्तदपाय, विचयध्यानमिष्यते ॥ १० ॥

अर्थः— राग द्वेष अने कपाय आदिकोधी उत्पन्न थता अपायोने ज्यां
चितववा, तेने अपायध्यान जाणवुं. तथा,

ऐहिकामुष्मिकापाय, परिहारपरायणः ॥

ततः प्रतिनिवर्तित, समंतात्पापकर्मणः ॥ ११ ॥

अर्थः— आ लोक अने परलोकसंबंधि अपायोने दूर. करवामां तत्पर
थइने चारे कोरणी

હવે વિષાકવિચયનું સ્વરૂપ કહે છે.

પ્રતિક્ષણસંમુદ્ભૂતો, યત્ર કર્મફલોદયઃ ॥

ચિંત્યતે ચિત્રરૂપઃ સ, વિષાકવિચયોદયઃ ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ— ક્ષણ ક્ષણપ્રત્યે ઉત્પન્ન થયેલો, કર્મોનાં ફલોનો વિચિત્ર ઉદ-
ય જેમાં ચિંતવાય, તે વિષાકધ્યાન જાણવું. તથા,

યા સંપદાર્હતોયા ચ, વિપદાનારકાત્મનઃ ॥

एकातपत्रता तत्र, पुण्यापुण्यस्य कर्मणः ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ— ઠેક અરિહંતસુધિની સંપદા, અને ઠેક નારકીડં સુધિની વિપ-
દા, તેમાં સઘલામાં પુણ્ય અને પાપનુંજ પ્રાપ્ત્ય છે.

હવે સંસ્થાન ધ્યાનનું સ્વરૂપ કહે છે.

अनाद्यंतस्य लोकस्य, स्थित्युत्पत्तिव्ययात्मनः ॥

આકૃતિં ચિંતયેદ્યત્ર, સંસ્થાનવિચયઃ સતુ ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ— અનાદિ અને અનંત, તથા સ્થિતિ, ઉત્પત્તિ, અને નાશના સ્વભાવ-
પ્રાપ્તિ પ્રમાણમાં આકૃતિ જ્યાં ચિંતવાય, તેનું નામ સંસ્થાન ધ્યાન જાણવું.

હવે તે લોકધ્યાનનું ફલ કહે છે.

नानाद्रव्यगतानंत, पर्यायपरिवर्तनात् ॥

સદાસક્તં મનોનેવ, રાગાદ્યાકુલતાં વ્રજેત્ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ— નાના પ્રકારનાં દ્રવ્યોમાં પ્રાપ્ત થયેલા અનંતા પર્યાયોનાં પરિ-
વર્તનથી તેમાં રક્ત થયેલું મન રાગ આદિકથી આકુલતાને પ્રાપ્ત ન થાય.

હવે ધર્મધ્યાનનુંજ વિશેષ સ્વરૂપ કહે છે.

धर्मव्याने जवेद्भावः, द्वायोपशामिकादिकः ॥

લેણ્યાઃ ક્રમવિશુદ્ધાઃ સ્યુઃ, પીનપદ્મસિતાઃ પુનઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ— ધર્મધ્યાન હોતે ઠતે, દ્વાયોપશમિક આદિક ભાવ થાય, અ-
ને અનુક્રમે વિશુદ્ધ પર્વી, પીન, પદ્મ, અને સિત પર્વી લેણ્યાઈ પણ થાય.

હવે તે ચતુર્વિધ ધર્મધ્યાનનું ફલ કહે છે.

अस्मिन्निતાंતवैराग्य, व्यतिपंगतरंगिते ॥

જાયને દેહિનાં સૌમ્યં, સ્વમંત્રેયમર્તાંજિયં ॥ ૧૭ ॥

अर्थः— अत्यंत वैराग्यना मेलापथी तरंगित धयेला ते धर्मध्यानधी प्राणीउने इंद्रियोने अगोचर एवुं आत्मसंवेद्य सुख थाय ठे.

हवे चार श्लोकें करीने तेनुं आ लोकसंबंधि सुख कहे ठे.

त्यक्तसंगास्तनुं त्यक्त्वा, धर्मध्यानेन योगिनः ॥

त्रैवेयकादिस्वर्गेषु, जवंति त्रिदशोत्तमाः ॥ १८ ॥

महामहिमसौभाग्यं, शरच्चंडनिजप्रचं ॥

प्राप्नुवंति वपुस्तत्र, स्रग्ज्जूपांवरजूपितं ॥ १९ ॥

विशिष्टवीर्यबोधाढ्यं, कामार्त्तिज्वरवर्जितं ॥

निरंतरायं सेवंते, सुखं चानुपमं चिरं ॥ २० ॥

इच्छासंपन्नसर्वार्थ, मनोहारि सुखामृतं ॥

निर्विघ्नमुपजुंजाना, गतं जन्म न जानते ॥ २१ ॥

अर्थः— तजेस ठे संग जेउये एवा योगीउ धर्मध्यानधी शरीर तजीने त्रैवेयक आदिक स्वर्गोनेविषे उत्तम देवो थाय ठे; तथा त्यां उत्तम महिमावाला, अने शरद् ऋतुना चंड सरखी कांतिवाला, तथा पुष्पमाळा, आचूपण अने वस्त्रोधी जूपित धयेलां एवां शरीरने पामे ठे; वस्ती त्यां विशिष्ट प्रकारनां वीर्यअने बोधवालां, तथा कामनी पीढायें करीने वर्जित, अंतरायरहित, तथा अनुपम एवां सुखने मेसवे ठे; वस्ती त्यां पोतानी इच्छाप्रमाणे उत्तम एवा सुखरूपी अमृतने विप्ररहित जोगयता यका, पोताना आगला जवने जाणता पण नथी.

दिव्यजोगावसाने च, च्युत्वा त्रिदिवतस्ततः ॥

उत्तमेन शरीरेणा, वतरंति महीतले ॥ २२ ॥

दिव्यवंशे समुत्पन्ना, नित्योत्सवमनोरमान् ॥

भुंजते विविधान् जोगा, नखंडितमनोरथाः ॥ २३ ॥

ततोविवेकमाश्रित्य, विरज्याशेषजोगतः ॥

ध्यानेन ध्वस्तकर्माणः, प्रयांति पदमव्ययं ॥ २४ ॥

॥ त्रिजिर्विशेषः ॥

અર્થ:- એવી રીતે દેવસંવંધિ જોગો જોગવ્યાવાદ તે દેવલોકથી ચ્ય-
વીને, ઉત્તમ શરીરે કરીને પૃથ્વીતલપર અવતરે છે; ત્યાં ઉત્તમવંશમાં ઉત્પ-
ન્ન થઈને, હમેશાં ઉત્સવે કરીને મનોહર એવા વિવિધ પ્રકારના જોગોને
અલંકૃત મનોરથોવાલા થયા થકા જોગવે છે; પછી ત્યાં વિવેક લાવીને
તથા સઘલા જોગોથી વિરક્ત થઈને, ધર્મ અને શુક્લધ્યાનથી કર્મોનો નાશ
કરીને ઠેવડે મોક્ષે જાય છે.

એવી રીતે પરમ આર્હત શ્રી કુમારપાલરાજાથી સેવાયેલા, એવા આચાર્ય
મહારાજશ્રી હેમચંદ્રજીયે રચેલા અધ્યાત્મોપનિષદ્ નામના, તથા થયે-
લ છે, પદ્યબંધ જેનો એવાશ્રીયોગશાસ્ત્રમાં પોતેજ કરેલું દશમા પ્રકાશનું
વિવરણ સમાપ્ત થયું. શ્રીસ્તુ.

શ્રી જિનાય નમઃ

एकादशः प्रकाशः प्रारभ्यते.

હવે ધર્મધ્યાનને ઉપસંહરતા થકા શુક્લધ્યાનની સ્તુતિ કરે છે.

स्वर्गापवर्गहेतु, धर्मध्यानमिति कीर्तितं यावत् ॥

अपवर्गैकनिदानं, शुक्लमतः कीर्त्यते ध्यानम् ॥ १ ॥

અર્થ:- સ્વર્ગ અને મોક્ષ વન્નેનાં કારણરૂપ એવું ધર્મધ્યાન પેહેલાં ક-
હ્યું, હવે મોક્ષનાંજ હેતુજૂત એવા શુક્લધ્યાનનું સ્વરૂપ કહે છે.

હવે શુક્લધ્યાનના અધિકારીને જણાવે છે.

इदमादिमसंहनना, एवालं पूर्ववेदिनः कर्तुं ॥

स्थिरતાं न याति चित्तं, कथमपि यत्स्वलपसत्त्वानां ॥ २ ॥

અર્થ:- વજ્ર રૂપજનારાચ સંઘયણ વાલા, અને પૂર્વધરોજ આ ધ્યા-
ન ધરવાને સમર્થ થાય છે, કેમ કે, અલ્પ સત્ત્વિર્જનું ચિત્ત સ્થિરપણા-
ને પામતું નથી.

धत्ते न खलु स्वास्थ्यं, व्याकुलितं तनुमतां मनोविपयैः ॥

शुक्लध्याने तस्मा, त्रास्त्यधिकारोऽल्पसाराणां ॥ ३ ॥

અર્થ:- વિપયોથી વ્યાકુલિતાને પામેલું એવું પ્રાણીર્જનું મન સ્વરોહર
સત્ત્વતાને ધારણ કરતું નથી અને તેથી અલ્પસત્ત્વીર્જને શુક્લધ્યાનનો અ-
ધિકાર નથી. તથા,

अनववित्याम्नायः, समागतोऽस्येति कीर्त्यतेऽस्मान्निः ॥

उष्करमप्याधुनिकैः, शुक्लध्यानं यथाशास्त्रं ॥४॥

अर्थः—जो के आज कालनां प्राणिजने शुक्लध्यान थवुं मुश्कील ठे, तो पण प्र-
स्तावना जेदने अटकाववा सारुं शास्त्रप्रमाणे अमोए पण अत्रे तेनुं वर्णन करे लठे
हवे शुक्लध्यानना जेदो कहे ठे.

ज्ञेयं नानात्वश्रुत, विचारमैक्यं च श्रुताविचारं च ॥

सूक्ष्मक्रियमुत्सन्न, क्रियमिति जेदैश्रुतुर्धा तत् ॥ ५ ॥

अर्थः— नाना प्रकारना सिद्धांतोना विचारनुं, पहेलुं; अने श्रुता वि-
चार नामें बीजुं ऐक्य, बीजुं सूक्ष्मक्रिय, अने चोथुं उत्सन्नक्रिय, एम
चारप्रकारनुं शुक्लध्यान जाणवुं.

तेजसांशी हवे पेहेला जेदनुं वर्णन करेठे.

एकत्रपर्यायाणां, विविधनयानुसरणं श्रुतजव्ये ॥

अर्थव्यंजनयोगां, तरेषु संक्रमणयुक्तमाद्यं तत् ॥ ६ ॥

अर्थः— श्रुत जव्यमां पर्यायोनुं एकत्ररीतें विविध प्रकारना नयोनुं
अनुसरण, अने ते पण अर्थ, व्यंजन अने योगांतरोमां संक्रमणें करीने
युक्त, ते पेहेलुं शुक्लध्यान जाणवुं.

हवे बीजा जेदनुं स्वरूप कहे ठे.

एवं श्रुतानुसारा, देकत्ववितर्कमेकपर्याये ॥

अर्थव्यंजनयोगां, तरेषु संक्रमणमन्यत्तु ॥ ७ ॥

अर्थः— एवी रीतें श्रुतने अनुसारें एक पर्यायमां एकत्वपणुं, अर्थ,
व्यंजने अने योगांतरोमां जे संक्रमण ते बीजुं शुक्लध्यान जाणवुं.

हवे बीजा जेदनुं स्वरूप कहे ठे.

निर्वाणगमनसमये, केवलिनोदरनिरुद्धयोगस्य ॥

सूक्ष्मक्रियाप्रतिपाति, तृतीयं कीर्तितं शुक्लं ॥ ८ ॥

अर्थः— मोक्षगमन वखतें, रोकेस ठे मन, बचन अने ी का-
याना योगो जेणें एवा केवली प्रजुने आसो ॥ ८ ॥ ॥
अप्रतिपाति जे ध्यान थाय ठे, तेने बीजुं ॥ ८ ॥ ॥

હવે ચોથાનું સ્વરૂપ કહે છે.

કેવલિનઃ શૈલેશી, ગતસ્ય શૈલવદકંપનીયસ્ય ॥

ઉત્સન્નક્રિયમપ્રતિ, પાતિ તુરીયં પરમશુદ્ધં ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:- શૈલેશી પ્રત્યે પ્રાપ્ત થયેલા, તથા પર્વતની પેઠે નિષ્કંપ એવા કેવલીને ઉત્સન્ન ક્રિયાવાળું, અને અપ્રતિપાતિ એવું જે ધ્યાન થાય છે તેને ઉત્કૃષ્ટ ચોથું શુદ્ધધ્યાન જાણવું. તથા,

એકત્ર યોગનાજા, માદ્યં, સ્યાદપરમેકયોગાનાં ॥

તનુયોગિનાં તૃતીયં, નિર્યોગાણાં ચતુર્થં તુ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:- એકત્ર યોગીને પેહેલું, એકયોગીને વીજું, થોડા યોગીને ત્રીજું અને નિર્યોગીને ચોથું ધ્યાન થાય છે.

ઠઠસ્થિતસ્ય ચક્ષુઃ, મનઃ સ્થિરં ધ્યાનમુચ્યતે તત્ત્વજ્ઞૈઃ ॥

નિશ્ચલનંગં તદ્વત, કેવલિનાં કીર્તિતં ધ્યાનં ॥ ૨૧ ॥

અર્થ:- ધ્યાનના જાણનારાં જેમ, ઠઠસ્થનાં સ્થિર મનને ધ્યાન કહેલું છે, તેમ કેવલીનાં નિશ્ચલ શરીરને પણ ધ્યાનરૂપ કહેલું છે. તથા,

પૂર્વાખ્યાસાઝીવો, પયોગતઃ કર્મજરણહેતોર્વા ॥

શબ્દાર્થવહુત્વાદા, જિનવચનાદ્યાન્યયોગિનોધ્યાનં ॥ ૨૨ ॥

અર્થ:- પૂર્વના અધ્યાસથી જીવના ઉપયોગથી, અથવા કર્મોની નિર્જરાના હેતુથી, અથવા શબ્દાર્થની વાહુલ્યતાથી, અથવા જિનવચનથી પણ અયોગીનું ધ્યાન કહેવાય છે. તથા,

આદ્યે શ્રુતાવલંબન, પૂર્વે પૂર્વશ્રુતાર્થસંવંધાત્ ॥

પૂર્વધરાણાં ઠઠ, સ્થયોગિનાં પ્રાયશોધ્યાને ॥ ૨૩ ॥

અર્થ:- પેહેલાં શ્રુતોના અવલંબનપૂર્વક પૂર્વશ્રુતાર્થના સંવંધથી પ્રાયઃ કરીને પૂર્વધર એવા ઠઠથી યોગીને ધ્યાનમાં જોડાય છે. તથા,

સકલાલંબનવિરદ્, પ્રથિતે દ્વે ત્વંતિમે સમુદ્દિષ્ટે ॥

નિર્મલકેવલદૃષ્ટિ, જ્ઞાનાનાં દ્વીણદોષાણાં ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:- દ્વીણ થયેલ છે દોષો જેમના, એવા નિર્મલ કેવલજ્ઞાનિયોને સકલ અલંબનના વિરદ્થી પ્રસિદ્ધ એવાં છેલ્લાં વસ્ત્રે થાય છે. તથા,

તત્ર શ્રુતાદ્ગ્રહિત્વે, કસર્થમર્થાદ્વ્રજેત્ત્વં ॥

શબ્દાત્પુનરપ્યર્થ, યોગાદ્યોગાંતરં ચ સુધીઃ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ— ત્યાં શ્રુતથી એક અર્થને પ્રદૂષ કરીને, તે અર્થથી શબ્દપ્રત્યે જાય, અને ફરીને પણ શબ્દથી અર્થપ્રત્યે જાય, અને એવી રીતે તે ઉત્તમ વુક્તિમાન્ યોગી એક યોગથી ઘીજા યોગમાં પ્રાપ્ત થાય. તથા,

સંક્રામત્યધિલંબિત, મર્થપ્રજ્ઞતિષુ યથા કિલ ધ્યાની ॥

વ્યાવર્તેતે સ્વયમસૌ, પુનરપિ તેન પ્રકારેણ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ— જેમ ધ્યાની માણસ તુરંત અર્થ આદિકમાં દાઢલ થાય છે, તેવીજ રીતે ફરીને તે પોતાની મેલેજ તેઠમાંથી વ્યાવર્તન કરે છે. તથા, ઇતિ નાનાત્વે નિસિતા, જ્યાસઃ સંજાયતે યદા યોગી ॥

આવિર્જૂતાત્મગુણ, સ્તદેકતાયા જ્ઞેવેદ્યોગ્યઃ ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ— એવી રીતે જુદા જુદા પ્રકારોમાં અજ્ઞાસવાન્ યોગી, પ્રગટ થઈને છે આત્મગુણ જેને એવો થયો થકો, તે એકતાને યોગ્ય થાય છે.

ઉત્પાદસ્થિતિ જંગા, દિપર્યાયાણાં યદેકયોગઃ સન્ ॥

ધ્યાયતિ પર્યયમેકં, તત્સ્યાદેકત્વમવિચારં ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ— ઉત્પાદ, સ્થિતિ, અને જંગ આદિક પર્યાયોનો એક યોગ હોતે થતે એક પર્યાયને જે ધ્યાવું, તેનું નામ એકત્વ અવિચારવાલું કહેવાય. તથા, ત્રિજગદ્વિપયં ધ્યાના, દણુસંસ્થં ધારયેત્ ક્રમેણ મનઃ ॥

વિપમિવ સર્વાંગગતં, મંત્રવલાન્માંત્રિકોદંશે ॥ ૧૯ ॥

અર્થઃ— જેમ મંત્રવાદી મંત્રના ઘસથી, સર્વ અંગમાં વ્યાપ્ત થઈને જે-રને દંશ ઉપર લાવે છે, તેમ અનુક્રમે ત્રણ જગતના વિષયવાલું મન ધ્યાનથી અણુમાં લાવીને ધારવું. તથા,

અપસારિતેધનઞ્જરઃ, શોપસ્તોકેધનોઽનલો જ્વલિતઃ ॥

તસ્માદપનીતોવા, નિર્વાતિ યથા મનસ્તક્ત્ ॥ ૨૦ ॥

અર્થઃ— દૂર કરેલ છે કાષ્ઠોનો સમૂહ જેમાંથી, અને યાકી થોડાં કાષ્ઠોથી જ્વલાયમાન થતો અગ્નિ, જેમ ઠરી જાય, તેમ સર્વ આલંબન વિનાનું મન પણ શુદ્ધધ્યાનપ્રત્યે પ્રાપ્ત થાય.

હવે ધીજા ધ્યાનનું ફલ કહે છે,

જ્વલતિ તતશ્ચ ધ્યાન, જ્વલને જૃશમુજ્જ્વલે યતીંદ્રસ્ય ॥

નિખિલાનિ વિલીયંતે, ક્ષણમાત્રાદ્ ધાતિકર્માણિ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:- ધ્યાનરૂપી અગ્નિ અત્યંત આકરો વધતે ઠટે, યોગીંદ્રનાં સ-
ધર્માં ધાતિકર્મો ક્ષણવારમાં નાશ પામે છે.

હવે તે ધાતિકર્મો કહે છે.

જ્ઞાનાવરણીયં દૃ, પ્યાવરણીયં ચ મોહનીયં ચ ॥

વિલયં પ્રયાંતિ સદૃશા, સદાંતરાયેણ કર્માણિ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:- જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, તથા મોહનીય કર્મો અંતરાય
કર્મની સાથે તુરંત નાશ પામે છે.

હવે ધાતિકર્મોનો ફલ હોતે ઠટે ફલ કહે છે.

સંપ્રાપ્ત્ય કેવલજા, ન દર્શને ઇર્લને તતોયોગી ॥

જનનાનિ પડ્મનિ તત્રા, લોકાલોકં યત્રાવસ્થં ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:- જ્યાં મોહી પડે ત્યાં જ્યાં કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન પામી-
એ, મોહનાશને કેવલજ્ઞાન પામે છે, અને ગુણ છે.

હવે દેવતાદેવીશીવેશ્વરના અતિશયોને શોભીશ આર્યાગ્રંથે કરીને કહે છે.

દેવગ્નરા મ નગરાન, મર્વદઃ સર્વદૃશ્યેનંતગુણઃ ॥

વિદ્યારણી મત્તયં, મૃગમૃગનગરેભઃ પ્રણતઃ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:- જે જગતે મર્વદઃ, મર્વદર્શી, અને અનંત ગુણવાતા, તે પ્રભુ,
મૃગ દેવતાદેવીશીવેશ્વરના મનાયા થતા પ્રાણીવત્તર વિહાર કરે છે.

દેવતાદેવીશીવેશ્વરના અતિશયોને નિવેશ્યમાનિ નિવેશ્યમાનિ નિવેશ્યમાનિ ॥

વિદ્યારણી મત્તયં, મિથ્યાત્વં કલ્પનાવગતં ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:- જ્યાં જ્યાં મર્વદર્શી કરીને મનાયા ત્યાં પ્રાણીવત્તરના કૃમુ-
દેવતાદેવીશીવેશ્વરના અતિશયોને નિવેશ્યમાનિ નિવેશ્યમાનિ નિવેશ્યમાનિ ॥

નિવેશ્યમાનિ નિવેશ્યમાનિ, નિવેશ્યમાનિ નિવેશ્યમાનિ ॥

નિવેશ્યમાનિ નિવેશ્યમાનિ, નિવેશ્યમાનિ નિવેશ્યમાનિ ॥ ૧૬ ॥

अर्थः— तेनां फक्त नामग्रहणशीज ज्ञव्य प्राणिर्तुं श्रनादिसंसारयी उत्पन्न थएलुं सघलुं दुःख तुरतज नाश पामे ठे. तथा,

अपि कौटीशतसंख्याः, समुपासितुमागताः सुरनराद्याः ॥

क्षेत्रे योजनमात्रे, मांति तदास्य प्रजावेण ॥ १७ ॥

अर्थः— सैंकडो फोडोगमे उपासना करवाने आवेला सुरमनुष्य आदिको फक्त योजनमात्रभूमिमां पण तेमना प्रजावधी माइ शके ठे. तथा,

त्रिदिवौकसो मनुष्या, स्तिर्यचोऽन्येष्वमुष्य बुध्यंते ॥

निजनिजजापानुगतं, वचनं धर्मावबोधकरं ॥ १८ ॥

अर्थः— देव, मनुष्य, तिर्यच, अने वीजाठ पण, धर्मनो बोध करना-रा प्रजुनां वचनने पोतपोतानी जापामां समजी शके ठे.

आयोजनशतमुग्रा, रोगाः शाम्यन्ति तत्प्रजावेण ॥

उदयिनि शीतमरीचा, विष तापरुजः क्षितेः परितः ॥ १९ ॥

अर्थः— वल्ली ते प्रजुना प्रजावधी पृथ्वीमां फरता सो योजन सुधिमां, चंड उग्ये ठते जेम तापनी पीडा तेम जयंकर रोगो नाश पामे ठे,

मारीतिदुर्जिह्वा, ऽतिवृष्यनावृष्टिडमरवेराणि ॥

न जवंत्यस्मिन् विहरति, सदस्त्ररश्मो तमांसीव ॥ २० ॥

अर्थः— मरकी इति, दुर्जिह्वा, (दुकाल) अतिवृष्टि, श्रनावृष्टि, जय, अने वैर, आ प्रजु विहार करते ठते, सूर्यनां ठतां जेम अंधकार तेम तेठ पण होतां नयी. तथा,

मार्तिडमंडलश्री, विडंवि जामंडलं विजोः परितः ॥

आविर्भवत्यनुवपुः, प्रकाशयत् सर्वतोऽपि दिशः ॥ २१ ॥

अर्थः— सूर्यनां मंडलनी शोजाने धारण करतुं, तथा चारे पाजु-उंथी दिशाठने प्रकाशित करतुं, एतुं प्रजुनी आसपासतुं जामंडल शरी-रप्रत्ये प्रगट थाय ठे. तथा,

संचारयन्ति विकचा, न्यनुपादन्यासमाशु कमलानि ॥

जगवति विहरति तस्मिन्, कल्याणीजक्तयोदेवाः ॥ २२ ॥

अर्थः— वल्ली ते प्रजु विहार करते ठते, उत्तम जक्तिमंत देवो, पगडे

पगडे तुरत विकल्पर धयेषां (सुवर्णनां) कमलो नो संचार करे ठे. तथा,
अनुकूलो वाति मरुत्, प्रदक्षिणं यांत्यमुष्यशकुनाश्च ॥
तरयोऽपि नमंति जवं, त्यधोमुखाः कंटकाश्च तदा ॥ ३३ ॥

अर्थ:- पवन पण अनुकूल वायु ठे, तथा पक्षिउं तेमने प्रदक्षिण
करे ठे, वृक्षो पण नने ठे, अने कांटाउं पण नीचां मुखवाला धाय ठे. तथा,
आरक्तपल्लवोऽशो, कपादपः स्मेरकुसुमगंधाढ्यः ॥

प्रवृत्तस्तुतिरिवमधुकर, विरुतैर्विलसत्युपरि तस्य ॥ ३४ ॥

अर्थ:- झाड पत्रोवाहुं. तथा प्रफुल्लितपल्लवां पुष्पोना सुगंधराहुं.
अने नमराउंना सज्जोरी जाणै स्तुति करतुं पणुं अशोकवृक्ष प्रवृत्ता
विह्वली न्हे ठे. तथा,

यदपि समकालस्तयो, नगवंतं ते तदोपतिष्ठते ॥

ममग्मादागच्छकरणे, प्रायश्चित्तं प्रदीनुमिव ॥ ३५ ॥

अर्थ - यदी ते याने गर कणुउं पकी यगते, कामदेवने सादा-
र कणुउं याने प्रायश्चित्त संतामाडेज होय नदीं, तेम प्रवृत्ती पावो
करोठे ठे. तथा,

यद्यपि पुष्पाश्चिन्नानि, निमृन्तं तुं तुनिर्जनसि तारं ॥

इति च निरुप, प्रयाणकयमाणमिव सद्यः ॥ ३६ ॥

अर्थ - याने पुष्पाश्चिन्नानि कयमाण करतो होय नदीं, तेम तेमनी
करोठे एतए कयणे पण मजोदर पुं पुंनि आकाशमां मुरग प्रगट पाय ठे.
यद्यपि नैऋत्यायाः, क्षणाभ्युदयानि च ननुपानि ॥

होरा न स्यात्कर्म, मयि चो मद्रतामवाप्नोति ॥ ३७ ॥

अर्थ - देवनी याने याने नैऋत्याना यया क्षणाभ्युदय पाव-
ने देवदेव मोदयें. अर्थ ते कोण मृणात्कर्मने पासतुं नयीं? तथा,

अन्ये मन्त्रादपि च, वर्यमाण्यपि नहि प्रयतिने ॥

ननु यत्नं चिन्तये, नेदं दृष्ट्वैव नीनानि ॥ ३८ ॥

अर्थ - नेहने देवदेव मंत्रिय करोयां कर्मनां नेह मोदने जाणो देव

जि होय नहीं, तेम बधवानां खजाबवाखां पण तेमनां नख अने रोम
ऊ पामतां नथी. तथा,

शमयंति तदच्युतैः, रजांसि गंधजलवृष्टिर्निर्देवाः ॥

उन्निष्कुसुमवृष्टिभिः, रशोपतः सुरजयंति क्षुब्धं ॥ ३९ ॥

अर्थः— बली तेनी पासें देवो सुगंधि जलनी वृष्टिची धूखने शांत करे-
तथा प्रफुल्लित एवां पुष्पोनी वृष्टिची पृथ्वीने पण सुगंधित करे ठे. तथा,

तत्रत्रयीपवित्रा, विजोरुपरि नक्तितस्त्रिदशराजैः ॥

गंगाश्रोतस्त्रितयी, व धार्यते मंडलीकृत्य ॥ ४० ॥

अर्थः— बली प्रभुपर इंद्रो नक्तिची पवित्र एवां त्रण ठत्रो, गंगा नदी-
त्रण करा सरखां मंडलरूप करीने धरे ठे. तथा,

अयमेकएव नः प्रभु, रित्याख्यातुं विडौजसोन्नमितः ॥

अंगुलिदंडवोच्चैः, श्रकास्ति रत्नध्वजस्तत्प ॥ ४१ ॥

अर्थः— आज एक आपणा प्रभु ठे, एवं कहेवामाडे इंद्रें जाणे अंगु-
लिदंड उंचो कयों होय नहीं, तेम प्रभुनो रत्नध्वज शोजे ठे. तथा,

अस्य शरदिंडदीधिति, चारुणि च चामराणि धूयंते ॥

वदनारविंदसंपा, ति राजहंसभ्रमं दधति ॥ ४२ ॥

अर्थः— बली मुखरूपी कमलपर पतन करता एवा राजहंसना भ्रमने
रण करतां, अने शरद् क्षुतुना चंद्रनी कांतिसरखां मनोहर एवां चाम-
प्रभुपर वीजाय ठे. तथा,

प्राकारास्त्रयउच्चैः, विन्नांति समवसरणस्थितस्यास्य ॥

कृतविग्रहाणि सम्यक्, चारित्रज्ञानदर्शनानीव ॥ ४३ ॥

अर्थः— शरीरधारी एवां सम्यग्ज्ञान, दर्शन अने चारित्रोज जाणे
य नहीं, एवा समवसरणमां रहेखा आ प्रभुना त्रण गढो उंचे प्रका-
शोजे ठे. तथा,

चतुराशावर्त्तिजनान्, युगपदिवानुग्रहीतुकामस्य ॥

चत्वारि भवंति मुखा, न्यंगानि च धर्ममुपदिशतः ॥ ४४ ॥

अर्थः— चारे दिशाउमां रहेखा मनुष्योने एकी वखतेज जाणे अनुग्र-

હું કરવાની ઇચ્છાવાલા હોય નહીં, તેમ, ધર્મોપદેશ વાંચતે પ્રજ્ઞાનાં ચાર મુઠા
અને શરીરો થાય છે, તથા,

અન્નિવંદ્યમાનપાદઃ, સુરાસુરનરોરગૈસ્તદા જગવાન્ ॥

સિંહાસનમધિતિષ્ઠતિ, નાસ્વાનિવ પૂર્વગિરિશૃંગં ॥ ૪૫ ॥

અર્થ:- વહ્લી તે વાંચતે સુર, અસુર, નર અને જીવનપતિઉંથી વંદાયેલા
ઠે ચરણો જેના ઇવા જગવાન્, સૂર્ય જેમ પૂર્વાચલના શિખરપર તેમ સિં-
હાસનપ્રત્યે રહે છે. તથા,

તેજઃ પુંજપ્રસર, પ્રકાશિતાશેષદિક્રમસ્ય તદા ॥

ત્રૈલોક્યચક્રવર્તિ, ત્વચિહ્નમગ્રે જવતિ ચક્રં ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:- તેજના સમૂહના વિસ્તારથી પ્રકાશિત કરેલ છે, સઘલી દિ-
શાઈનો સમૂહ જેણે ઇયું ચક્ર, પ્રજ્ઞાની પાસે તે વાંચતે, ત્રણે લોકના ચક્રવ-
ર્તિપણાનાં ચિહ્નરૂપ થાય છે. તથા,

જીવનપતિવિમાનપતિ, જ્યોતિઃપતિવાનવ્યંતરાઃ સવિધે ॥

તિષ્ઠંતિ સમવસરણે, જઘન્યતઃ કોટિપરિમાણાઃ ॥ ૪૭ ॥

અર્થ:- જઘન્યથી એક ક્રોડ જીવનપતિ, વૈમાનિક, જ્યોતિષિ અને વા-
નવ્યંતર દેવો પ્રજ્ઞાના સમવસરણમાં રહે છે.

હવે ધીજા કેવલીઉંનું સ્વરૂપ કહે છે.

તીર્થંકરનામસંજ્ઞં, ન યસ્યકર્માસ્તિ સોઽપિ યોગવલાત્ ॥

ઉત્પન્નકેવલઃ સન્, સત્યાયુષિ વોધયત્યુર્વા ॥ ૪૮ ॥

અર્થ:- જેને તીર્થંકર નામકર્મ નથી, તે પણ યોગવલથી કેવલી થઈને
આયુષ્ય હોતે ઠતે પૃથ્વીપ્રત્યે વોધ આપે છે.

સંપન્નકેવલજ્ઞા, ન દર્શનોઽત્તર્મુદ્ધૂર્તશોપાયુઃ ॥

અર્હતિ યોગી ધ્યાનં, તૃતીયમપિ કર્તુમચિરેણ ॥ ૪૯ ॥

અર્થ:- પ્રાપ્ત થયેલ છે, કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન જેને, અને અંતઃ-
મુદ્ધૂર્ત છે વાકી આયુષ્ય જેનું ઇવા યોગી તુરત,

આયુઃકર્મસકાશા, દધિકાનિ સ્યુર્યદાન્યકર્માણિ ॥

તત્સામ્યાય તદોપ, ક્રમેત યોગી સમુદ્ઘાતં ॥ ૫૦ ॥

અર્થ:- આયુઃકર્મના યોગથી કદાચ વીજાં અધિક કર્મોં હોય, તેઝને શમાવવામાટે યોગીયેં સમુદ્ધાત કરવું. તથા,

દંરુકપાટે મંથા, નકં ચ સમયત્રયેણ નિર્માય ॥

તુર્યે સમયે લોકં, નિઃશેષં પૂરયેદ્ યોગી ॥ ૫૨ ॥

અર્થ:- યોગી ત્રણ સમયમાં, દંડ, કપાટ, અને મંથાનક કરીને ચોથે સમયે સઘલા લોકને પૂરે. તથા,

સમયૈસ્તતશ્ચતુર્નિ, નિર્વર્તિતે લોકપૂરણાદસ્માત્ ॥

વિદિતાયુઃસમકર્મો, ધ્યાની પ્રતિલોમમાર્ગેણ ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:- એવી રીતેં ચાર સમયે કરીને લોકપૂરણથી નિવૃત્ત થયાવાદ, આયુષ્યસમ કર્મને કરીને પ્રતિલોમમાર્ગથી ધ્યાની થાય છે. તથા,

શ્રીમાનર્ચિત્યવીર્યઃ, શરીરયોગેઽથ વાદરે સ્થિત્વા ॥

અચિરાદેવ હિ નિરુણ, હિ વાદરૌ વાહ્મનસયોગૌ ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:- અર્ચિત્યવીર્યવાલો તથા શોજાયુક્ત થઈને, વાદર એવા શરીર-યોગમાં રહીને, તુરતજ વાદર એવા મનવચનના યોગને રોકેઢે. તથા,

સૂક્ષ્મેણ કાયયોગે, ન કાયયોગં સવાદરં રુધ્યાત્ ॥

તસ્મિન્નનિરુદ્ધે સતિ, શક્યોરોહું ન સૂક્ષ્મતનુયોગઃ ૫૫ ॥

અર્થ:- સૂક્ષ્મ એવા કાયયોગેં કરીને વાદર કાયયોગને રુંધે, તે રુંધ્યા-વિના સૂક્ષ્મકાયયોગ રોધી શકાતો નથી. તથા,

વચનમનોયોગયુગં, સૂક્ષ્મં નિરુણહિ સૂક્ષ્મતનુયોગાત્ ॥

વિદધાતિ તતો ધ્યાનં, સૂક્ષ્મક્રિયમસૂક્ષ્મતનુયોગં ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:- સૂક્ષ્મ કાયના યોગથી સૂક્ષ્મ એવા મન વચનના યોગને રોકે ઢે; તથા પઠી સૂક્ષ્મક્રિયાવાહું, અને અસૂક્ષ્મ શરીરના યોગવાહું ધ્યાન ધરે ઢે. તથા,

તદનંતરં સમુત્પ, ત્રક્રિયમાવિર્જવેદયોગસ્ય ॥

અસ્પ્યાંતે ક્લીયંતે, ત્વઘાતિકર્માણિ ચત્વારિ ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:- તે ચાર પઠી યોગનું સમુત્પન્નક્રિય પ્રગટ થાયઢે, અને તેને થં-તે ચાર અઘાતિકર્મોનો ક્ષય થાય ઢે. તથા,

लघुवर्णपंचकोजिरण, तुल्यकालमवाप्य शैलेशीं ॥

क्षपयति युगपत्परितो, वेद्यायुनार्मगोत्राणि ॥ ५७ ॥

अर्थः— पांच लघु अक्षर बोलाय तेदला कालमां शैलेशीने (मेरु
॥ स्थिरपणाने) पामीने एकी वखते सर्व वाजुथी वेद्य एवां आयु, न
ने गोत्र कर्मोनो ते क्षय करे ठे. तथा,

औदारिकतैजस का, र्मणानि संसारमूलकरणानि ॥

द्वित्वेह ऋजुश्रेण्या, समयेनैकेन याति लोकांतं ॥ ५८ ॥

अर्थः— संसारनां मूलनां कारणरूप एवां औदारिक, तैजस अने क
णोने अर्ही तजीने ऋजुश्रेणिना एक समयमां ते लोकांतप्रत्ये जाय ॥

नोर्ध्वमुपग्रहविरहा, दधोपि वा नैव गौरवाच्चावात् ॥

योगप्रयोगविगमात्, न तिर्यगपि तस्य गतिरस्ति ॥ ५९ ॥

अर्थः— उपग्रहना अज्ञावथी तेनी उर्ध्वगति होती नथी, अथवा गौ
रणाना अज्ञावथी अधोगति पण तेनी होती नथी, तेम योगप्रयोगन
शायी तेनी तिर्यगति पण होती नथी.

श्रीजिनाय नमः ॥

छादशः प्रकाशः प्रारज्यते.

श्रुतसिंधोर्युरुमुखतो, यदधिगतं तदिह दर्शितं सम्यक् ॥

अनुजवसिधमिदानीं, प्रकाश्यते तत्त्वमिदममलं ॥ १ ॥

अर्थः— सिद्धांतरूपी समुद्रमांथी, अने गुरुनां मुखधकी, जे कंइ में जाणुं हतुं, ते अहीं सारी रीतें देखावुं. हवे अनुजवथी सिद्ध एवुं निर्मल तत्व हुं प्रकाशुं वुं.

इहविक्षिप्तं याता, यातं श्लिष्टं तथा सुलीनं च ॥

चेतश्चतुःप्रकारं, तज्ज्ञचमत्कारकारि नवेत् ॥ २ ॥

अर्थः— अहीं योगाज्यासमां विक्षिप्त, यातायात, श्लिष्ट, अने सुलीन एवुं चार प्रकारहुं चित्त, तेना जाणनाराउने चमत्कार करनाहं थाय.

विक्षिप्तं चलमिष्टं, यातायातं च किमपि सानंदं ॥

प्रथमाज्यासे द्वयमपि, विकल्पविषयग्रहं तत्स्यात् ॥ ३ ॥

अर्थः— कंइक आनंदसहित विक्षिप्त पटखे चल, अने यातायात, ए वने विकल्पोनां विषयवालां चित्तो प्रथमना योगाज्यासमां थाय. तथा,

श्लिष्टं स्थिरसानंदं, सुलीनमतिनिश्चलं परानंदं ॥

तन्मात्रविषयग्रह, मुजयमपि बुधैस्तदाम्नातं ॥ ४ ॥

अर्थः— स्थिर तथा आनंद सहित एवुं श्लिष्ट चित्त, अने अत्यंत निश्चल तथा परम आनंदरूप सुलीन चित्त होय, अने ते वने तन्मय विषयोने ग्रहण करनारा पंडितोए कहेलां ठे. तथा,

एवं क्रमशोऽज्यासा, वेशाश्चानं नजेन्निरालंबं ॥

समरसज्ञावं यातः, परमानंदं ततोऽनुजवेत् ॥ ५ ॥

अर्थः— एवी रीतें अनुक्रमें अज्यासना आवेशथी निरालंबन एवा ध्यानने नजे, अने समता रसना जावने प्राप्त थयो थको परम आनंदने अनुभवे.

वाह्यात्मानमपास्य, प्रसक्तिजाजांतरात्मना योगी ॥

सततं परमात्मानं, विचिंतयेत्तन्मयत्वाय ॥ ६ ॥

અર્થ:- વાહ્ય આત્માને તજીને, પ્રસક્તજાવથી અંતરાત્માયેં કરીને યોગી હમેશાં તન્મયપણામાટે પરમાત્માને ચિંતવે.

હવે વે આર્યાઈયેં કરીને વહિરાત્માનું સ્વરૂપ કહે-ઠે.

આત્મધિયા સમુપાત્તઃ, કાયાદિઃ કીર્ત્યતેઽત્ર વહિરાત્મા ॥

કાયાદેઃ સમધિષ્ઠા, યકો જવત્યંતરાત્મા તુ ॥ ૭ ॥

અર્થ:- આત્મવુદ્ધિથી ગ્રહણ કરેલો જે કાયાદિક તે વહિરાત્મા કહેવાય, અને કાયાદિકપ્રત્યે અધિષ્ઠાયક અંતરાત્મા કહેવાય. તથા,

ચિદ્રૂપાનંદમયો, નિઃશેષોપાધિવર્જિતઃ શુદ્ધઃ ॥

અત્યક્તોઽનંતગુણઃ, પરમાત્મા કીર્તિતસ્તજ્જૈઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ:- ચિદ્રૂપ તથા આનંદમય, અને સઘસી ઉપાધિર્થી રહિત, શુદ્ધ, દૃષ્ટિને અગોચર, અને અનંત ગુણમય એવો પરમાત્મા તેના જાણકારોય કહેલો ઠે,

પૃથગાત્માનં કાયા, ત્વૃથક્ ચ વિદ્યાત્સદાત્મનઃ કાયં ॥

ઉત્તયોનંદશાતા, ડ્મનિશ્રયેન સ્વલેદ્ યોગી ॥ ૯ ॥

અર્થ:- કાયાથી આત્માને, અને આત્માથી કાયાને યોગી પૃથક્ જાણે, અને ણી રીતે ઘસેને જાણીને યોગી આત્મનિશ્ચયેં કરીને અટકે.

અંતઃપિદિતગ્યોતિઃ, સંતુપ્યત્યાત્મનોઽન્યતોમૂઢઃ ॥

તુપ્યન્યાત્મન્યેવ દિ, વર્દિર્નિવૃત્તશ્રમોયોગી ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:- અંદર આગાદિત થયેલ ઠે જ્યોતિ જેનું એવો મૂઢ, આત્માથી પરગણમાં મંતુટ થાય ઠે, અને યોગી ઠે તે વહિરાત્મામાંથી વ્રમને તજીને અંતરાત્મામાંજ મંતુટ થાય ઠે. તથા,

પુંનામયત્રાત્રન્યં, જ્ઞાનવતામવ્યયં પદં નૂનં ॥

યથાત્મન્યાત્મજ્ઞા, નમાત્રમેને સમીદંતે ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:- જ્યારે યોગીત આત્માનેવિષે આત્મજ્ઞાનમાત્રને ઇષ્ટે ઠે, ત્યાં-રે તે જ્ઞાતી હુડોને યજ્ઞવિના જ્ઞાન થાય, તેનું સ્વરૂપર મોહપદ મસેઠે.

અવને મુવર્ણનાથં, મિદ્ધરમગ્ય સ્પર્શાનો યથા લોદં ॥

અત્મન્યાનાદાત્મા, પરમાત્મન્યં તથાત્નોતિ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:- જેમ સિદ્ધરસના સ્પર્શથી લોહંડ, સુવર્ણમય જાવને પામે છે, તેમ આત્મધ્યાનથી આત્મા પરમાત્મપણને પામે છે, તથા,

જન્માંતરસંસ્કારા, ત્વયમેવ કિલ પ્રકાશતે તત્વં ॥

સુતોત્થિતસ્ય પૂર્વે, પ્રત્યયવન્નિરુપદેશમપિ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:- જન્માંતરના સંસ્કારથી પોતાની મેલેજ તત્વ પ્રકાશે છે, જેમ ઊંચીને ઊઠેલાને પૂર્વનું કાર્ય સાંજહે છે, તેમ. તથા,

અથવા ગુરુપ્રસાદા, દિદૈવ તત્વં સમુન્નિપતિ નૂનં ॥

ગુરુચરણોપાસ્તિકૃતઃ, પ્રશમજુપઃ શુદ્ધચિત્તસ્ય ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:- અથવા ગુરુના ચરણની સેવા કરનાર, સમતાવંત, તથા શુદ્ધ ચિત્તવાલા યોગીને ગુરુના પ્રસાદથી અહીંજ સ્વરેખર તત્વ પ્રગટ થાય છે.

તત્ર પ્રથમે તત્વ, જ્ઞાને સંવાદકો ગુરુર્જયતિ ॥

દર્શયિતા ત્વપરસ્મિન્, ગુરુમેવ સદા જજેતસ્માત્ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:- ત્યાં સંસ્કારજન્મ એવા પ્રથમ તત્વજ્ઞાનમાં પણ ગુરુજ સંવાદક છે, અને વીજા અહીં સંબંધિ તત્વજ્ઞાનને પણ ગુરુજ દેલાડનારા છે, માટે ગુરુને હમેશાં સેવવા.

યદ્વત્સદ્ત્રકિરણઃ, પ્રકાશકો નિચિત્તતિમિરમગ્નસ્ય ॥

તદ્વદ્ગુરુરત્રજ્જવે, દજ્ઞાનધ્વાંતપતિતસ્ય ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:- જેમ ઘાટા અંધકારમાં મગ્ન થઈલાને સૂર્ય પ્રકાશકરતા છે, તેમ અજ્ઞાનરૂપી અંધકારમાં પડેલાને આ જવમાં ગુરુ તારવાને સમર્થ છે.

તતશ્ચ પ્રાણાયા, મપ્રજૃતિક્લેશપરિત્યાગતસ્તતો યોગી ॥

ઉપદેશં પ્રાપ્ય ગુરો, રાત્માજ્યાસે રતિં કુર્યાત્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:- પઠી પ્રાણાયામ આદિક ક્લેશોના ત્યાગથી યોગી ગુરુનો ઉપદેશ પામીને આત્મઅજ્યાસમાં રતિ કરે. તથા,

વચનમનઃકાયાનાં, દ્વોજં યજ્ઞેન વર્જયેઞ્ઞાંતઃ ॥

રસભાંડમિવાત્માનં, સુનિશ્ચલં ધારયેન્નિત્યં ॥ ૧૮ ॥

अर्थः— पत्नी शांत थडने यत्ने करीने मन; वचन अने कायाना हो
जने वजें, अने रसजांडनी पेठे हमेशां आत्माने निश्चल धारे. तथा,

ओदासीन्यपरायण, वृत्तिः किंचिदपि चिंतयेन्नैव ॥

यत्संकल्पाकलितं, चित्तं नासादयेत् स्थैर्यं ॥ १९ ॥

अर्थः— उदासीनपणामां तत्परवृत्तियुक्त थयो थको ते किंचित् प
ण चिंतवे नहीं, केम के, संकल्पें करीने आकुल एवुं चित्त स्थिरता
पामे नहीं. तथा,

यावत् प्रयत्नलेशो, यावत्संकल्पकल्पना कापि ॥

तावन्न लयस्यापि, प्राप्तिस्तत्त्वस्य का तु कथा ॥ २० ॥

अर्थः— ज्यांसुधि लेशपण प्रयत्न ठे, तथा ज्यांसुधि कोइ पण संकल्पनी क
ल्पना ठे, त्यांसुधि लयनी पण प्राप्ति थती नथी, त्यारे तत्त्वनी तो वातज शी?

यदिदं तदिति न वक्तुं, साक्षाद् गुरुणापि हंत शक्येत ॥

ओदासीन्यपरस्य, प्रकाशते तत्त्वयं तत्त्वं ॥ २१ ॥

अर्थः— ओदासीन्यमां तत्पर थयेळाने स्वयमेव (पोतानी मेळे) जे त
प प्रकाश ठे, तेने साक्षात् गुरु पण कही शकता नथी. तथा,

एकान्तोऽपि पवित्रे, रम्ये देशे सदा सुखासीनः ॥

आचरणाग्रशिखाया, गिथिलीनूताखिलावयवः ॥ २२ ॥

रूपं फांतं पश्य, नपि शृण्वन्नपि गिरं कलमनोक्षां ॥

जिघ्रन्नपि च मुग्धी, न्यपि जुंजानो रसास्वादं ॥ २३ ॥

जावान् पश्यन्नपि मृदू, नवारयन्नपि च चेतसोद्यतिं ॥

परिवर्जितोदासीन्यः, प्रणष्टविषयधर्मो नित्यं ॥ २४ ॥

यदिगंतश्च समंतात्, चिंताचेष्टापरिच्युतो योगी ॥

तन्मयनावं प्रातः, कलयति चृशमुन्मनीजायं ॥ २५ ॥

॥ धनुर्निः कथापरं ॥

अर्थः— एकान्त अने पवित्र, नया मनोहर एवा प्रदेशमां पण हमेशां
सुखे रमेलो, अने टक्कट आचरणोर्ची आर्गनी शिगाना थप्रताग परंप

શિથિલ થયેલ છે સઘસા શ્વયવો જેના એવો, તથા મનોહર રૂપ જોતો અને મનોહર વાણી સાંજલતો, સુગંધોને સુંઘતો, અને રસોના સ્વાદોને જોગવતો, કોમલ જાવોને જોતો, અને ચિત્તની વૃત્તિને, નહીં નિવારણ કરતો પણ, ઉદાસીનતાને ધારણ કરતો, હમેશાં વિપયોના ઝમોને નષ્ટ કરીને, વહાર અને શંદરની ચિંતા તથા ચેષ્ટાથી દૂર રહીને, તન્મયપણાને પ્રાપ્ત થયો થકો યોગી ઉલ્કૃષ્ટ એવા વિરક્તપણાના જાવને અત્યંત ધારણ કરે છે. તથા,

ગૃહ્ણંતિ ગ્રાહ્યાણિ, સ્વાનિ સ્વાનીંદ્રિયાણિ નો રુધ્યાત્ ॥

ન સ્વલુ પ્રવર્તયેદ્વા, પ્રકાશતે તત્ત્વમચિરેણ ॥ ૭૬ ॥

પોત પોતાની ગ્રાહ્ય વસ્તુઓને ગ્રહણ કરતી એવી ઇન્દ્રિયોને રોકી શકાય નહીં, અથવા પ્રવૃત્ત પણ કરાય નહીં, અને તુરત તત્ત્વ પણ પ્રકાશ કરે નહીં. તથા,

ચેતોઽપિ યત્ર યત્ર, પ્રવર્તતે ના તતસ્તતોવાર્યં ॥

અધિકીજવતિ હિ વારિત, મવારિતં શાંતિમુપયાતિ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:- તેમ ચિત્ત પણ જ્યાં ત્યાં ઝમ્યા કરે છે, માટે તેને પણ વારી શકાતું નથી, વારવાથી, અધિક થાય છે, અને નહીં વારવાથી શાંતિ પામે છે.

મદમત્તોદિ નાગો, વાર્યમાણોપ્યધિકીજવતિ યદ્વત્ ॥

અનિવારિતસ્તુકામાં, દ્વલ્બ્વા શામ્યતિ મનસ્તદ્વત્ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:- મદોન્મત્ત એવા હાથીને વારતાં થકાં પણ જેમ અધિક મત્ત થાય છે, અને નહીં નિવાર્યાથી, કામને મેલવીને જેમ શાંત થાય છે. તેવી સ્થિતિ મનની પણ જાણવી.

યદિં યથા યત્ર યતઃ, સ્થિરીજવતિ યોગિનશ્ચલં ચેતઃ ॥

તદિં તથા તત્ર તતઃ, કથંચિદપિ ચાલયેન્નૈવ ॥ ૭૯ ॥

અર્થ:- જ્યારે, જેમ, જ્યાં જેથી યોગીનું ચલણ એવું ચિત્ત સ્થિર થાય, ત્યારે, તેમ, ત્યાં અને તેથી કોઈ પણ રીતે ચલાયમાન થાય નહીં. તથા,

અનયા યુત્ત્યાગ્યાસં, વિદધાનસ્યાતિલોભમપિ ચેતઃ ॥

અંગુલ્યગ્રસ્યાપિત, દંડ ઇવ સ્થૈર્યમાશ્રયતિ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ:-આ યુક્તિયેં કરીને અન્યાસ કરતા એવા યોગિનું ચક્ષુ પણ ચિત્ત, આંગલીના અગ્ર જાગપર સ્થાપન કરેલા દંડની પેઠે સ્થિરતાને પામેઠે.

હવે વે આર્યાઝયેં કરીને ઇંદ્રિયોના જયનો વિધિ કહે ઠે.

નિઃસૃત્યાદૌ દૃષ્ટિઃ, સંલીના યત્ર કુત્રચિત્સ્થાને ॥

તત્રાસાદ્ય સ્થૈર્યે, શનૈઃ શનૈર્વિલયમાપ્નોતિ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ:- પેઢેલાં નિકલીને કોઈ પણ જગોયે જ્યાં દૃષ્ટિ લીન થાય ઠે, ત્યાં સ્થિરતા પામીને ધીરે ધીરે લીન થાય ઠે.

સર્વત્રાપિ પ્રસૃતા, પ્રત્યગ્જૂતા શનૈઃ શનૈર્દૃષ્ટિઃ ॥

પરતત્વામલમુકુરે, નિરીક્ષતૈ હ્યાત્મનાત્માનં ॥ ૩૨ ॥

અર્થ:- સર્વ જગોયે પ્રસરેલી, તથા ધીરે ધીરે પ્રત્યક્ષ થયેલી એવી દૃષ્ટિ ઉત્કૃષ્ટ તત્ત્વરૂપી નિર્મલ આરિસામાં આત્માને જુવે ઠે.

હવે ષ્રણ આર્યાઝયેં કરીને મનને જીતવાનો વિધિ કહે ઠે.

ઔદાસીન્યનિમગ્નઃ પ્રયત્નપરિવર્જિતઃ સતતમાત્મા ॥

જાવિતપરમાનંદઃ, કચિદપિ ન મનોનિયોજયતિ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ:- ઉદાસીનતામાં નિમગ્ન થણો, અને પ્રયત્ન કરીને વર્જિત એવો પ્રાત્મા, હમેશાં, જાવિત ઠે પરમાનંદ જેણે એવો થયો થકો, કચિત્ પણ મનને જોડતો નથી. તથા,

કરણાનિ નાધિતિષ્ઠં, ત્યુપેક્ષિતં ચિત્તમાત્મના જાતુ ॥

ગ્રાહ્યે તતોનિજનિજે, કરણાન્યપિ ન પ્રવર્ત્તે ॥ ૩૪ ॥

અર્થ:-આત્માયેં કરીને ઉપેક્ષિત એવા ચિત્ત પ્રત્યે ઇંદ્રિયો પણ પોતાનું ગમર્થ્ય ચલાવી શકતી નથી; અને તેથી પોતપોતાની ગ્રાહ્ય વસ્તુઉં પ્રત્યે ઇંદ્રિયો પણ પ્રવર્ત્તતી નથી. તથા,

નાત્મા પ્રેરયતિ મનો, ન મનઃ પ્રેરયતિ યદ્દિં કરણાનિ ॥

ઝનયઘ્રષ્ટં તદ્દિં, સ્વયમેવ વિનાશમાપ્નોતિ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:- આત્મા મનને પ્રેરતો નથી અને તેવી રીતેં જ્યારે મન પણ ઇંદ્રિયોને પ્રેરતું નથી, ત્યારે એવી રીતેં ઝનયથી ઘ્રષ્ટ થણું મન પોતાની સેજ નાશ પામે ઠે.

નષ્ટે મનસિ સમંતાત્, સકલે વિલયં ચ સર્વતોયાતે ॥

નિષ્કલમુદેતિ તત્ત્વં, નિર્વાતસ્થાયિદીપ ઇવ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:- મન ધારે ઘાઝુથી નષ્ટ હોતે ઠતે, તથા સકલ તત્ત્વ લયને પા-
મતે ઠતે, પયનવિના જેમ દીપક તેમ નિષ્કલ તત્ત્વ પ્રગટ થાય છે. તથા,
અંગમૃદ્ધત્વનિદાનં, સ્વેદનમર્દનવિવર્જનેનાપિ ॥

સ્નિગ્ધીકરણમતેલં, પ્રકાશમાનં હિ તત્ત્વમિદં ૩૭ ॥

અર્થ:- સ્વેદન મર્દન વિના પણ અંગને મૃદુપણાનાં કારણરૂપ, અને
તેલયિના સ્નિગ્ધ કરનારું, એવું તે પ્રકાશતું તત્ત્વ જાણવું. તથા,
અમનસ્કતયા સંજા, યમાનયા નાશિતે મનઃશલ્યે ॥

શિથિલીનવતિ શરીરં, ઠગ્રમિવ સ્તબ્ધતાં ત્યક્ત્વા ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:- ઉત્પન્ન થતા અમનસ્કપણાયેં કરીને મનરૂપી શલ્ય નાશ પા-
મતે ઠતે, ઠગ્રની પેઠે સ્તબ્ધપણાને તજીને શરીર શિથિલ થાય છે.

શલ્યીનૂતત્યાંતઃ, કરણસ્ય ક્લેશદાયિનઃ સતતં ॥

અમનસ્કતાં વિનાન્યત્, વિશલ્યકરણૌપધં નાસ્તિ ॥ ૩૯ ॥

અર્થ:- શલ્યરૂપ થયેલા, અને હમેશાં ક્લેશ દેનારા એવા અંતઃકરણ
ને શલ્યરહિત કરવાને અમનસ્કપણાવિના વીજું ઔપધ નથી. તથા,

કદલીવિઘ્નાવિદ્યા, લોલૈંદ્રિયપત્રલા મનઃસ્કંદા ॥

અમનસ્કફલે દૃષ્ટે, નશ્યતિ સર્વપ્રકારેણ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:- ચપલ ઇંદ્રિયોરૂપી પત્રવાલી, તથા મનરૂપી. મૂલવાલી કેલસ-
માન અવિદ્યા (અજ્ઞાનપણું) અમનસ્કરૂપી ફલ દેલાતે ઠતે, સર્વ પ્રકા-
રે નષ્ટ થાય છે. તથા,

અતિચંચલમતિસૂદમં, સુહર્લંજં વેગવત્તયા ચેતઃ ॥

અશ્રાંતમપ્રમાદા, દમનસ્કશલાકયા તિંદ્યાત્ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:- અતિ ચંચલ, તથા અતિસૂક્ષ્મ, અને વેગપણાયેં કરીને અતિ
હુર્લંજ, એવું ચિત્ત અત્યંત પ્રમાદ વિના અમનસ્કરૂપી શલાકાથી જેદી શકાય.

વિશ્લિષ્ટમિવપ્લુષ્ટમિ, વોદ્દીનમિવ પ્રલીનમિવ કાયં ॥

અમનસ્કોદયસમયે, યોગી જાનાત્પસત્કલ્પં ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:- અમનસ્કપણાના ઉદય વચ્ચે યોગી ઠે તે, કાયાને વિશ્લિષ્ટ (વિલાયેલાની) પેઠે, નષ્ટની પેઠે, ઝડીગયેલાની પેઠે, અથવા લીન થયેલાની પેઠે અસત્ કલ્પનાવાલી જાણે છે. તથા,

સમદૈરિંદ્રિયનુજગૈ, રહિતે વિમનસ્કનવસુધાકુંડે ॥

મગ્નોઽનુજવતિ યોગી, પરામૃતાસ્વાદમસમાનં ॥ ૪૩ ॥

અર્થ:- મદોન્મત્ત એવા ઇંદ્રિયો રૂપી સર્પોયેં કરીને રહિત, એવા વિમનસ્કરૂપી નવા અમૃતકુંડમાં મગ્ન થયેલો યોગી, અતુલ્ય એવા ઉત્કૃષ્ટ અમૃતના સ્વાદને અનુજવે છે. તથા,

રેચકપૂરકકુંજક, કરણાન્યાસક્રમં વિનાપિ ચલુ ॥

સ્વયમેવ નશ્યતિ મરુત્, વિમનસ્કે સત્યયત્નેન ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:- રેચક, પૂરક, કુંજક કરવાના અન્યાસ વિના પણ, વિમનસ્ક પાણુંહોતે ઠતે, ચલવિના વાયુ પોતાની મેલેજ નાશ પામે છે.

ચિરમાહિતપ્રયત્નૈ, રપિ ધર્તુ યોદિ શક્યતે નૈવ ॥

સત્યમનસ્કે તિષ્ઠતિ, સ સમીરસ્તત્ક્રણદેવ ॥ ૪૫ ॥

અર્થ:- લાંબા કાલથી ધારણ કરેલા પ્રયત્નોયેં કરીને પણ જે પવન ધારી શકાતો નથી, તે પવન તત્ક્રણજ અમનસ્કપણું હોતે ઠતે સ્થિર થાય છે.

યાતેઽન્યાસે સ્થિરતા, મુદયતિ વિમલે ચ નિષ્કલે તત્ત્વે ॥

મુક્ત ઇવ જાતિ યોગી, સમૂલમુન્મૂલિતશ્વાસઃ ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:- અન્યાસ ઉદય હોતે ઠતે, તથા સ્થિરતા, મલતે ઠતે, અને નિર્મલ, તથા નિષ્કલ તત્ત્વ હોતે ઠતે, મૂલથી શ્વાસને દૂર કરીને યોગી મુક્તની પેઠે શોજે છે.

યો જાગ્રદવસ્થાયાં, સ્વસ્થઃ સુપ્ત ઇવ તિષ્ઠતિ લયસ્થઃ ॥

શ્વાસોન્ન્યાસવિદ્ધીનઃ, સદ્ધીયતે ન ચલુમુક્તિચુપઃ ॥ ૪૭ ॥

અર્થ:- વલી જે જાગૃત અવસ્થામાં પણ ધ્યાનમાં રહ્યો થકો મુતેલાની પેઠે સ્વસ્થ રહે છે. અને શ્વાસોન્ન્યાસ વિનાનો થયો થકો, મુક્તથી જુદો પડી શકતો નથી.

जागरणस्वप्नजुपो, जगतीतलवर्तिनः सदा लोकाः ॥

तत्त्वविदो लयमग्ना, नो जाग्रति शेरते नापि ॥ ४८ ॥

अर्थः— जगत्तुमां रद्देखा लोको हमेशां जागता अने स्वप्नवाला होय ठे, पण ध्यानी एवा तत्त्वने जाणनारा योगीयो तो जागता के उंध-
ता पण नथी.

भवति खलु शून्यजावः, स्वप्ने विषयग्रहश्च जागरणे ॥

एतद्भीतीयमतीत्या, नंदमयमवस्थितं तत्त्वं ॥ ४९ ॥

अर्थः— स्वप्नमां खरेखर शून्य जाव घाय ठे, अने जागरणमां विषयो-
नुं ग्रहण घाय ठे, माटे ते घट्टेने तजवाची आनंदमय तत्व घाय ठे. तथा,
कर्माण्यपि दुःखकृते, निष्कर्मत्वं सुखाय विदितं तु ॥

न ततः प्रयतेत कथं, निःकर्मत्वे सुलज्जमोक्षे ॥ ५० ॥

अर्थः— कर्मो तो दुःख माटे ठे, अने निःकर्मपणुं सुखमाटे जणा-
येछुं ठे, माटे सुलज्ज ठे मोक्ष जेथी एवा निःकर्मपणामां शामाटे प्रय-
त्न न करवो ? तथा.

मोक्षोऽस्तु वा मास्तु, यदिवा परमानंदस्तु वेद्यते सखलु ॥

यस्मिन्निखिलसुखानि, प्रतिजासंते न किंचिदिव ॥ ५१ ॥

अर्थः— मोक्ष घाळ अथवा मा घाळ, तो पण परमानंदपणुं तो खरे-
खर वेदी शकाय ठे, के जे परमानंदपणुं होते ठे वीजां सघसां सुखो
तेना कंई पण हिसावमां नथी. तथा,

मधु न मधुरं नैताः शीतास्त्विपस्तुहिनद्युते

रमृतमतं नामैवास्याः फले तु मुधा मुधा ॥

तदलममुना संरंजेण प्रसीद सखे मनः

फलमविकलं त्वय्येवैतत् प्रसादमुपेयुषः ॥ ५२ ॥

अर्थः— वली तेना सुख आगलं मध मधुरं नथी, तेम चंझनी कांति
पण शीतल नथी, अमृत तो निष्फल ठे, अने मुधा पण फोकट ठे, मा-
टे हे मित्र ! वीजा यत्तथी सयुं, पण त्या परमानंदना अतुल्य फलने पा-
मीने तेमां मन सगाड ? वली,

सत्ये तस्मिन्नरतिरतिदं गृह्यते वस्तु दूरा
दप्यासन्नेप्यसति तु मनस्याप्यते नैव किञ्चित् ॥

पुंसामित्यप्यवगतवतामुन्मनीजावहेता

विष्ठा बाढं न जवति कथं सद्गुरूपासनायां ॥ ५३ ॥

अर्थः— ते मन होते ठते अरति अने रतिने देनारी वस्तु दूरी ग्रहण कराय ठे, अने तेम नजदीक नहीं होते ठते, तेमां किञ्चित् पण प्राप्त करायुं नथी, एवी रीतें जाणता एवा पुरुषोनी पण इष्ठा उन्मनी जावना हेतुरूप एवी सद्गुरुनी उपासनामां अत्यंत रीतें केम प्रवर्त्तती नथी ? तथा,

तांस्तानापरमेश्वरादपिपरान् जावैः प्रसादं नयं
स्तैस्तैस्तत्तुपायमूढजगवन्नात्मन् किमायास्यसि ॥

हंतात्मानमपि प्रसादय मनाग्येनासतांसंपदः ॥

साम्राज्यं परमेपि तेजसि तव प्राज्यं समुज्जृचते ॥ ५४ ॥

अर्थः— हे उपायमूढ एवा आत्मा, परमेश्वरथी अन्य एवाउने ते ते जावोयें करीने प्रसादप्रत्ये लावतो थको फोकट तुं शामादे प्रयासमां पढे ठे ? पण फक्त तारा आत्मानेज तुं परमानंदमां लाव्य के जेथी उत्कृष्ट तेज होते ठते तने परम साम्राज्यनी संपदा मळे.

या शास्त्रात्सुगुरोर्मुखादनुजवाच्चाङ्गायि किञ्चित्क्वचित्
योगस्योपनिषद् विवेकिपरिषच्चेतश्चमत्कारिणी ॥

श्रीचौलुक्यकुमारपालनृपते रत्यर्थमन्यर्थना

दाचार्येण निवेदिता पथि गिरां श्रीद्देमचंडेण सा ॥ ५५ ॥

अर्थः— विवेकिउनी सजाना चित्तने चमत्कार करनारी, एवी योगनी उपनिषद्, जे कंइ शास्त्रोथी, सुगुरुना मुखथी, अने अनुजवथी जाणी हती, ते श्री चौलुक्य वंशना कुमारपाल नामना राजानी अत्यंत प्रार्थनाथी आचार्य महाराज श्री देमचंडर्जीयें वाणीना मार्गमां मेळी, अर्थात् आ शास्त्र रचीने तेमां प्रकाशित करी.

પછી રીતે શ્રી યોગશાસ્ત્રનું શુદ્ધ ગુજરાતી જાપાંતર જામનગરનિવાસી પંડિત શ્રાવક હીરાલાલ વિ. હંસરાજે કરેલું છે. તેમાં પ્રમાદથી કે મતિદોષથી જે કંઈ વિપરીત કે હત્સૂત્ર લખાયું હોય, તે “મિથામિહુક્કડં.” અને તે સુદ્ધ જનોયે દ્વમા કરી સુધારીને વાંચવું. કેમ કે,

ગત્તતઃ સ્વલનં ક્વાપિ, જવત્યેવ પ્રમાદતઃ

હસંતિ દુર્જનાસ્તત્ર, સમાદધતિ સક્કનાઃ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ— માર્ગે જતાં થકાં પ્રાણીને પ્રમાદથી સ્વલના તો ક્યાંક પણ પાય છે; પણ તે વલતે દુર્જનોજ ત્યાં હાંસી કરે છે, પણ સક્કનો તો તેને સારી રીતે ડગાડીને બેઠો કરે છે.

હવે જાપાંતરકર્તા સમાસિમંગલ માટે પોતાનાં ગુરુ શ્રીચારિત્રવિજયજી* મહારાજની સ્તુતિ કરે છે.

લબ્ધ્વાયદીયચરણાંબુજતારસારં સ્વાદઘટાધરિતદિવ્યસુધાસમૂહમ્
સંસારકાનનતટેહ્યટતાલિનેવ પીતો મયા પ્રવરવોધરસપ્રવાહઃ ॥૧॥

વંદે મમ ગુરું તંચ, ચારિત્રવિજયાભિધમ્ ॥

પરોપકારિણાં ધુર્યં, દત્તાનંદકદંબકમ્ ॥ ૨ ॥ યુગ્મમ્ ॥

+ હીનપુણ્યા ન પश्यંતિ, રાગાંધાસ્તત્ત્વસંસ્થિતિમ્ ॥

લાજેડલાજફલંચૈવ, લજ્જંતે તે નરાધમાઃ ॥ ૧ ॥

॥ સમાપ્તોઽયં ગ્રંથઃ, ગુરુ શ્રીમચારિત્રવિજયસુપ્રસાદાત્ ॥

* મુનિરાજ શ્રીઆત્મારામજી મહારાજનાં હાલ મુખ્યશિષ્ય શ્રીચારિત્રવિજયજી છે, અને તેઓ હાલ મેસાણામાં ચતુર્માસ રહેલા છે. તેઓ જ્ઞાનથી અને ઉમરથી ગીતાર્ય સરલા છે; તથા મહા જ્ઞાંતસ્વભાવી અને ઉત્તમ ચારિત્ર પાલનારા છે. તેઓ થોડા વર્ષ અગાઉ જામનગર ચતુર્માસ કરવા આવેલ હતા; તેમની પાસે મેં (જાપાંતર કર્તા હીરાલાલે) સંસ્કૃત ભાષાનો અભ્યાસ કર્યો હતો; માટે તે ભાષાનું, તથા જૈનશાસ્ત્રોનું જ્ઞાન ધવામાં મારાપર તેમનો મોટો ઉપકાર છે. તેમ મહારાજ શ્રીહંસવિજયજી તથા કાંતિવિજયજી આદિકનો પણ તે સંવર્ધમાં મારાપર ઉપકાર થયેલો છે. + પાદાધ્યાસરૂપ જાપાંતરકર્તા નામસૂચકોપશ્લોકઃ

अथ जामनगरनिवासि हंसराजात्मजपंडित श्रावक दीरालाल-
विरचितं जक्तामरपादपूर्तीरुपं श्री विजयानंदस्तोत्रम् ।

वसंततिलकावृत्तम् ।

नत्वाजिनंजनिजंतुमहोपकारं, वंदेमुनिमुनिवरार्चितपादपद्मम् ॥
आनंदपूर्वविजयाजिधमत्रजूमा, वालंबनंजवजलेपततांजनानाम् ॥ १ ॥
तीर्थंकराननसुधांशुसमुल्लसंतीं, वाणीसुधारसयुतांहिमुदापिवंतम् ॥
वाचंयमंविदितधर्ममथस्तुयंतं, स्तोप्येकिलाहमपितंप्रथमंजिनंदम् ॥ २ ॥
यस्योपदेशसुविनिर्मलमाह्वयेनं, संक्रांतवर्ण्यगुणगुंफितमुक्तवारं ॥
मुक्त्वान्यशासनशयुंचविनाहिमूर्खं, मन्यःकश्छतिजनःसहसाग्रहीतुम् ॥ ३ ॥
स्याद्वादजंगिजरजासुरमस्यबोधं, जव्यांगिमानसमराजसहस्रपत्रम् ॥
शक्तोजवामिननुवर्णयितुंकथंयत्, कोवातरीतुमलमंयुनिधिंजुजाच्याम् ॥ ४ ॥
पादप्रचारमपिसंप्रविधार्यधात्र्यां, योलोकवांधवश्चात्रचकारबोधम् ॥
स्त्रीयाश्रितांगिकमलस्ययतोप्यशक्तो, नाज्येति किंनिजशिशोःपरिपालनार्थं
जैनैर्धर्ममहिमायदमेरिकायां, जज्ञेद्यहंतकिलतनुतवप्रजावः ॥
आभ्रद्भुमेपुसुरजौसुरजिर्यदागा, तच्चारुचूतकलिकानिकरैकहेतु ॥ ६ ॥
तीर्थंकरागमकुशेशयराजहंसं, योगींद्भवारवरमानससन्निवासम् ॥
त्वांवीक्ष्यमेनिविडकर्मगतंप्रणाशं, सूर्यांशुजिह्वमिवशर्वरमंधकारम् ॥ ७ ॥
पापाणुल्लङ्घकहिनाश्रपितेमुनींद्भ, धर्मोपदेशवचनप्रविधत्तचित्ताः ॥
यास्यंतिमोक्षममलछदगोहिकिनो, मुकाफलद्युतिमुपेतिननूदधिंदुः ॥ ८ ॥
शास्त्राण्यहंजिनवचोमृतसंजृतानि, हृष्टाघनानिसदयंजवतोदितानि ॥
हृष्टःशिखीवकिमुजोनगतोहिहर्षं, पद्माकरेपुजलजानिविकाशजांजि ॥ ९ ॥
मिथ्यात्वतामसजरोग्रनिशाटनाजा, रेरेपरेमुनिवरस्थमहत्त्वमस्य ॥
हंतेहकिंसपदिपश्यतशिष्यवर्गं, जूत्याश्रितंयश्हनात्मसमंकरोति ॥ १० ॥
मिथ्यात्विनोधनतरानपिसंनिरीक्ष्य, व्याकृष्टमेवनमनोममतान्प्रतीह ॥
श्रुत्वावचस्तवधनंह्यपिसंवलोक्य, क्षारंजलंजलनिधेरसितुंकश्चेत् ॥ ११ ॥
सिद्धांततोयनिधिपारगतंगताकं, त्वांवीक्ष्यवाङ्महिलयाकिलजूमिजागे ॥
श्मश्रुवलेननिहितेवकटाक्षमाला, यत्तेसमानमपरंनहिरूपमस्ति ॥ १२ ॥
खद्योतजांदधतियस्यवचस्त्वदीय, वागर्कमेनमपरंहिशछाज्जंते ॥

श्छेऽङ्गैरवगणोत्रतर्दिङ्गुर्विवं, यद्वासरैरवतिपाङ्गुपलाशकल्पम् ॥ १३ ॥
 येकूटवेपमिशतोजगतीहमुग्धान्, व्याधामृगानिवजनाद्विजपाशधर्मे ॥
 कर्पतिसंप्रतिमुनीन्द्रविनाजवंतं, कस्ताद्विवारयतिसंचरतोयथेष्टं ॥ १४ ॥
 एकांतवादवचनानिपरोदितानि, नाशंगतानिसदृसामुनिराजतानि ॥
 स्याद्वादपेशलवचस्तवकिंहंतनु, किमंदराद्रिशिखरंचलितंकदाचित् ॥ १५ ॥
 यत्रान्यदर्शनमताङ्गुरूपदेशा, हिंसादिदोषकलिताःशलजप्रजायं ॥
 लब्धाःप्रलब्धमहिमामहिमानुपेक्षो, दीपोपरस्त्वमसिनाथजगत्प्रकाशः १६
 चंड्युतिस्तुजनितातपवारण्य, स्वत्वंगिनाममितशांतिकरः प्रयुक्तः ॥
 तेनैवनिर्जयमितीहविधोपयामि, सूर्यातिशायिमहिमासिमुनीन्द्रलोके ॥ १७ ॥
 वाचंयमेशममचित्तचकोरपक्षी, मिथ्यास्विचोरजरजूरिजयप्रदं वै ॥
 दृष्टामुमोदतवमोददवक्त्ररूपं, विद्योतयज्जगदपूर्वशशांकविधं ॥ १८ ॥
 जह्वंतिनास्तिकमृतेन्यतिकेजगत्यां, कार्यं कियन्मुनिवरस्पवचोच्चिरस्य ॥
 दुर्जिह्वाप्यननुमूर्खमृतेयदेतुकः, कार्यं कियज्जलधरेर्जलजारनम्रे ॥ १९ ॥
 लग्नंमनोमममुनेहियथातवोक्तो, नेयंतयान्यवचसीहवसुंधरायां ॥
 रत्नार्थिनाहृदयरत्नगणेषयासं, नेयंतुकाचशकलेकिरणाकुलेपि ॥ २० ॥
 योज्यलोकनिकरश्चरणोप्रणोति, मोक्षप्रदोतवमुनीशजवाब्धिपानो ॥
 तस्याथकिंकुशुरत्रकदापिलोके, कश्चिन्मनोहरतिनाथजयांतरेपि ॥ २१ ॥
 बोधंविद्योदितजगज्जनजातदृढं, मौनीन्द्रयद्यसि सदेवमुदात्वमेव ॥
 अर्कंविद्योदितजगज्जनजातदृढं, प्राप्येयदिग्जनयतिस्फुरदंशुजालं ॥ २२ ॥
 माधुर्यवारविजितामृतदृढमेनं, जेनायलंघिजनचित्तचकोरचंद्रं ॥
 जह्व्यांगिसेधितयिनाप्रतपोपदेशं, नान्यःशिवःशिवपदस्यमुनीन्द्रपंथा ॥ २३ ॥
 मिथ्यास्विशास्त्रगजदारणपुंडरीकं, स्याद्वादशास्त्रवरमानसराजहंसं ॥
 पदंविधेतवमुनीशनयोपपातं, ज्ञानस्वरूपममलं प्रवदंति संतः ॥ २४ ॥
 त्वत्तःपरोमुनिपरंरुद्रसदेवपक्षी, लब्ध्वापृथास्वपुरुषोत्तमतान्यनक्ति ॥
 ह्यात्वात्यकिंचनमथेतिपिनिधिसंस्थां, व्यक्तत्वं ॥ २५ ॥
 जनेन्द्रदर्शनसगुद्रमुपाकराय, ज्ञानं ॥
 अज्ञानमुत्तजनजागरणारुणाय, ॥
 क्रोधोपशुमनिकरा ॥
 मिथ्यास्विपुनितर्दिङ्गुर्विवं

श्यामत्ववारपरिणिःकृतजुगहृदं, केशोज्ज्यासिपरिचुञ्चितशीर्षेणार्गं ॥
 वक्त्रंमुनीशतत्रजातिमुधोर्मिगोरं, चिंवरचेरिवपयोधरपार्श्ववर्ति ॥ २० ॥
 सिद्धांतसारकवितानिहितानितानि, जव्येवचांसि विगतानिहितेप्रसारं ॥
 प्रातर्यथात्रकिरणानिमहत्प्रजाणि, तुंगोदयाद्रिशिरसीवसहस्ररश्मेः ॥ २१ ॥
 तेजस्विर्जिर्घृह्णैरिवशिष्यवर्गं, नित्यंमुनीशचरणक्रमसंश्रितेश्च ॥
 श्रंगंविजातितववेष्टितमत्रवर्ण्यं, मुञ्चेस्तटंमुरगिरेरिवशातकोच्चं ॥ ३० ॥
 मन्ये मुनीशपरमोदरगं तवेवं, सिद्धांतपारगवसि त्रयमायतं ते ॥
 संसारसागरशरण्यद्रुतंहिजायि, प्रख्यापयन्निजगतःपरमेश्वरत्वम् ॥ ३१ ॥
 वाचंयमेशतववाचममोघपुण्यां, श्रुत्वाप्यतत्सपदितीर्थंकरत्वजायं ॥
 धर्मजनाउपदिशंतिचकांचनानि, पद्मानितत्रविबुधाःपरिकल्पयंति ॥ ३२ ॥
 जव्यांगिनांतवमुनीन्द्रयथोपदेशो, धत्तेपदं नचतयैवपरस्यमह्यां ॥
 यादृक्प्रजामृतकरस्यहिमुत्प्रदात्री, तादृकुतो भद्रगणस्यविकासिनोपि ॥ ३३ ॥
 संसारतोयनिधितारणयानरूपो, लक्ष्मीप्रभूतपरमध्वजमंडितोच ॥
 पादौमुनीशजवतो जवतोजनानां, दृष्ट्वाजयंजवतिनोजवदाश्रितानां ॥ ३४ ॥
 आक्रांतलोकनिवहोजटकोटिकल्पो, दामोदरादिसुरसंहतिनाप्यजेय्यः ॥
 एवंविधोऽपिमदनोमुनिराजजव्यं, नाक्रामतिक्रमयुगाचलसंश्रितंते ॥ ३५ ॥
 क्रोधादिधूमनिकरांधितलोकनेत्रं, जायंगजादितृणकाष्ठविवर्धितं च ॥
 वाचंमयेंद्रकिलकर्मकृपीटयोनिं, त्वन्नामकीर्तनजलं शमयत्यशेषम् ॥ ३६ ॥
 कूटोपदेशविषवारविदग्धलोकं, मिथ्यात्विनायकजुजंगमसंचयश्च ॥
 नैवं कदर्थयति तं हि कदापिलोके, त्वन्नामनागदमनी हृदियस्यपुंसः ॥ ३७ ॥
 सूरिश जूरिजवचंगिजरार्जितायं, जव्यांगिनां जनितदुःखसमूहमुग्रं ॥
 मार्तंडमंडलविजाजरतः प्रजाते, त्वत्कीर्तनाचम श्वाशु जिदामुपैति ॥ ३८ ॥
 संसारतापपरितापितभंगमेनं, विष्टाद्यनिष्टमिह हि प्रविहाय तूर्णं ॥
 एकांतशांतपदमव्ययमोक्षरूपं, त्वत्पादपंकजवनाश्रयिणो लजन्ते ॥ ३९ ॥
 वेदप्रज्ञेदनविकुट्टनताडनादि, तीर्थचनारकमनुष्यजवप्रभूतं ॥
 मुक्तिंविमुक्तसकलापदमत्र जव्या, ह्यासं विहाय जवतःस्मरणाम्रूजंति ॥ ४० ॥
 रत्नत्रयं मुनिवरेंद्र विलज्य जव्या, स्वतो जवाहिशमनौपधरूपमत्र ॥
 मुक्तिस्त्रियोऽपि गतरूपविजाह्यजीष्टा, मर्त्याजवन्तिमकरध्वजतुल्यरूपाः ॥ ४१ ॥
 जव्या मुनीश तव वागमृतं निपीय, आस्येंद्रुनिर्गतममूढ्यरसप्रवाहं ॥

आनन्ददामतुलजां प्रविलज्य मुक्तिं, सद्यः स्वयं विगतवन्धनया जवन्ति ॥४२॥
जव्यवजो जवति वै जवतोऽनिमुक्तो, वाचंयमेश निखिलं प्रविहाय पापं॥
साहित्यसाररसने रसनारसज्ञो, यस्तावकं स्तवमिमं मतिमानधीते ॥४३॥
एवं विधां स्तुतिमिमामनवद्यरूपां, काव्यज्ञचित्तरसदां गुरुजक्तिरभ्यां ॥
नित्यं जनः पठति यः पुरुषोत्तमं हि, तंमानतुंगमवशा समुपैति लक्ष्मीः ॥४४॥
जक्तामरपादपूत्यां, विजयानन्दसज्जुरोः ॥

आत्मारामजि दित्यन्या, जिधानस्य मुनीशितुः ॥ ४५ ॥

हीरालालाजिघेनेवं, हंसराजात्मजेन वै ॥

स्तुतिः कृतेयंश्राद्धेन, जामनगरवासिना ॥ ४६ ॥ शुग्मम् ॥

इति जामनगर निवासि श्रावकवर्य हंसराजात्मज पंडित हीरालाल
विरचिता जक्तामरपादपूत्यात्मका परमगुरुसूरिश्वरश्रीविजयानन्दस्या-
परान्निधानश्रीमदात्मारामजितः स्तुतिः संपूर्णा. गुरुश्रीमद्यारित्रविजय
शुभसादात्.

श्यामत्ववारपरिणिःकृतजुगुहं, केशोज्जयास्त्रिपरिचुं वितशीर्षनागं ॥
 वक्त्रं मुनीशतवजातिमुधोर्मिगौरं, विचरवेरिवपयोधरपार्श्ववर्ति ॥ २७ ॥
 सिद्धांतसारकखितानिहितानितानि, जव्येवचांसि विगतानिहिते प्रसारं ॥
 प्रातर्यथात्रकिरणानिमहत्प्रजाणि, तुंगोदयाद्रिशिरसीवसहस्ररश्मेः ॥ २८ ॥
 तेजस्विजिर्घृह्णैरिवशिष्यवर्गे, नित्यं मुनीशचरणक्रमसंश्रितेश्च ॥
 शृंगं विजातितववेष्टितमत्रवर्ण्य, मुचेस्तटंसुरगिरेरिवशातकोच्चं ॥ २९ ॥
 मन्ये मुनीशपरमोदरगं तवेदं, सिद्धांतपारगवस्त्रित्रयमायतं ते ॥
 संसारसागरशरण्यद्रुतंहिजावि, प्रख्यापयश्चिजगतः परमेश्वरत्वम् ॥ ३० ॥
 वाचं यमेशतववाचममोघपुष्पां, श्रुत्याप्यतत्सपदितीर्थं करत्वजावं ॥
 धर्मजनाउपदिशंति च कांचनानि, पद्मानितत्रविबुधाः परिकल्पयंति ॥ ३१ ॥
 जव्यांगिनांतवमुनीन्द्रयथोपदेशो, धत्ते पदं न च तथैव परस्य मद्यां ॥
 यादृक्प्रजामृतकरस्य हि सुत्प्रदात्री, तादृकुतो ब्रह्मणस्य विकासिनोपि ॥ ३२ ॥
 संसारतोयनिधितारणयानरूपो, लक्ष्मीप्रभूतपरमव्वजमंडितोच ॥
 पादौ मुनीशजवतो जवतोजनानां, दृष्ट्वा जयं जवतिनो जवदाश्रितानां ॥ ३३ ॥
 आक्रांतलोकनिबद्धोजटकोटिकल्पो, दामोदरादिसुरसंहतिनाप्यजेय्यः ॥
 एवं विधोऽपि मदनो मुनिराजजव्यं, नाक्रामति क्रमयुगाचलसंश्रितं ते ॥ ३४ ॥
 क्रोधादिधूमनिकरांधितलोकनेत्रं, ज्ञायंगजादितृणकाष्ठविवर्धितं च ॥
 वाचं मयेंद्रकिलकर्मकृपीटयोनिं, त्वन्नामकीर्तनजलं शमयत्यशेषम् ॥ ३५ ॥
 कूटोपदेशविषवारविदग्धलोक, मिथ्यात्विनायकजुजंगमसंचयश्च ॥
 नैवं कदर्थयति तं हि कदापिलोके, त्वन्नामनागदमनी हृदियस्य पुंसः ॥ ३६ ॥
 सूरिश भूरिजवजंगिजरार्जितायं, जव्यांगिनां जनितदुःखसमूहमुग्रं ॥
 मार्तंडमंडलविजाजरतः प्रजाते, त्वत्कीर्तनात्तम इवाशु जिदामुपैति ॥ ३७ ॥
 संसारतापपरितापितमंगमेनं, विष्टाय निष्टमिह हि प्रविहाय तूर्णं ॥
 एकांतशांतपदमव्ययमोक्षरूपं, त्वत्पादपंकजवनाश्रयिणो लजन्ते ॥ ३८ ॥
 वेदप्रज्ञेदनविकुट्टनताडनादि, तीर्थचनारकमनुष्यजवप्रभूतं ॥
 मुक्तिं विमुक्तसकलापदमत्र जव्या, स्नासं विहाय जवतः स्मरणाद्भुजंति ॥ ३९ ॥
 रत्नत्रयं मुनिवरेंद्र विलज्य जव्या, स्वत्तो जवाहिशमनौषधरूपमत्र ॥
 मुक्तिस्त्रियोऽपि गतरूपविजाह्यजीष्टा, मर्त्या जवन्ति मकरध्वजतुल्यरूपाः ॥ ४० ॥
 जव्या मुनीश तव वागमृतं निपीय, आस्येद्भुतिर्गतममूल्यरसप्रवाहं ॥

शुद्धि पत्र.

पां. लीं. अशुद्ध.	शुद्ध.	पां. लीं. अशुद्ध.	शुद्ध.
३ २९ प्रघात	प्रघोट.	८१ २८ त्यात्	त्यागात्
३ २९ लाकमां	लोकमां	८२ २ गागात्	गात्
५ २७ भमर्यो	भमरो	८३ २ चपलवाताकी रहेली चपलतावा	
६ २७ कर्या	कर्वो	९० ८ टुंकारो	हुंकारो
१२ २८ प्रभुए	प्रभुनां	९३ १८ कवसरे	अवसरे
१३ १३ त्यारे	ज्यारे	९३ २० सदाग्रही	अकदाग्रह
१६ १० लक्ष	लक्षण	११३ २३ अपुर्कपा	अनुर्कपा
२० ५ कारण	ग्रहण	११६ २५ एवी	एवी रीते
३१ २५ छडे	छडे	१२६ २० निस्तिआने	निमिस्तिअ
३७ २३ कहुंके	पछी प्रभुए कहुंके,	१६० ४ शक्तुं	शक्तुं नथी
३९ २८ विचरि	विचार	१६७ १६ मंगरच्छेदं	मंगच्छेदं
४१ १५ हाय	होय	१६८ ४ यार्व	यार्व
४५ १ जोता	जाता	१८६ १० मात्रपि	मात्रमपि
४८ १० दक्षिणा	दक्षिण	१८९ २२ स्त्रीनां साधारण	साधारणस्त्री
४९ १४ भदेव	भदेव		(वेद्यानां)
४९ १५ तथा	०	२०२ २३ एवी	एवी पण
५५ १० ज्यारे	०	२०६ २ भर्तारखाली	भर्तारखाली
५५ १२ नाखी	नाख्यो	२१८ २१ थी	घी,
५५ १९ कही	करी	२५२ १४ सावध	सावध
५६ ४ भरतें	भरत	२५२ २७ अधिकार	अधिकारी
५७ २० एक	एक दहाडो	२५३ १३ भंते सामाइ	०
५९ २६ रत्नमय	रत्नत्रय	२५४ २३ तेणीए	तेओए
६६ १२ जेम	जेम तेम	२८५ २२ तेम	तेम ते
७० २८ तेअ	ते	२९९ १५ घाई	घायई
७२ ७ दशमुं	०	३०० १७ स्संभूय	स्संभूअ
७३ २ वटे मार्गने	वटेमार्गुने	३३६ १९ गणश्रेणिं	गुणश्रेणिं
७८ १७ मोह	(मोहनो)	३३८ ८ दहतां	दर्हताम्
७९ १८ मनोगुणें	मनोगुह्ये	३४७ ६ लक्षेश्वरो	लक्षेश्वरो
७९ १८ नेयाभिः	नेर्याभिः	४५६ १२ भंगं	भंगं

शुद्धि पत्र.

पां. लीं. अशुद्ध.	शुद्ध.	पां. लीं. अशुद्ध.	शुद्ध.
३ २९ प्रघात	प्रघोत.	८१ २८ त्यात्	त्यागात्
३ २९ लोकमां	लोकमां	८२ २ गागात्	गात्
५ २७ भमर्यो	भमरो	८३ २ चपलवाताकी रहेली चपलतावाली	
६ २७ कर्या	कयों	९० ८ हुंकारो	हुंकारो
१२ २८ प्रभुए	प्रभुनां	९३ १८ कवसरे	अवसरे
१३ १३ त्यारे	ज्यारे	९३ २० सदाग्रही	अकदाग्रही
१६ १० लक्ष	लक्षण	११३ २३ अपुंकपा	अनुकंपा
२० ५ कारण	ग्रहण	११६ २५ एवी	एवी रीते
३१ २५ छडे	छेडे	१२६ २० निमिआने	निमिआने
३७ २३ कहुंके	पछी प्रभुए कहुंके,	१६० ४ शकतुं	शकतुं नयी;
३९ २८ विचरि	विचार	१६७ १६ मंगरच्छेदं	मंगच्छेदं
४१ १५ हाय	होय	१६८ ४ यार्व	यार्व
४५ १ औता	जाता	१८६ १० मात्रपि	मात्रमपि
४८ १० दक्षिणा	दक्षिण	१८९ २२ स्त्रीनां साधारण	साधरणस्त्रीनां
४९ १४ भदेव	भदेव		(वेद्यानां)
४९ १५ तथा	०	२०२ २३ एवी	एवी पण
५५ १० ज्यारे	०	२०६ २ भर्तारखाली	भर्तारवाली
५५ १२ नाखी	नाख्यो	२१८ २१ धी	धी,
५५ १९ कही	करी	२५२ १४ सावध	सावध
५६ ४ भरतें	भरत	२५२ २७ अधिकार	अधिकारी
५७ २० एक	एक दहाडो	२५३ १३ भंते सामाइ	०
५९ २६ रत्नमय	रत्नत्रय	२५४ २३ तेणीए	तेओए
६६ १२ जेम	जेम तेम	२८५ २२ तेम	तेम ते
७० २८ तेअ	ते	२९९ १५ घाई	घायई
७२ ७ दशमुं	०	३०० १७ स्संभूय	स्संभूअ
७३ २ घटे मार्गने	घटेमार्गने	३३६ १९ गणश्रेणिं	गुणश्रेणिं
७८ १७ मोह	(मोहनो)	३३८ ८ दहतां	दर्हताम्
७९ १८ मनोगुण	मनोगुस्ये	३४७ ६ लक्षेश्वरो	लक्षेश्वरो
७९ १८ नेयाभिः	नेर्याभिः	४५६ १२ मंगं	मंगं

पां. लीं. अशुद्ध.	शुद्ध.	पां. लीं. अशुद्ध.	शुद्ध.
३ २९ प्रघात	प्रघोत.	८१ २८ त्यात्	त्यागात्
३ २९ लाकमां	लोकमां	८२ २ गागात्	गात्
५ २७ भमर्यो	भमरो	८३ २ चपलवाताकी रहेली चपलतावा	
६ २७ कर्यो	कर्वो	९० ८ टुंकारो	हुंकारो
१२ २८ प्रभुए	प्रभुनां	९३ १८ कयसरे	अयसरे
१३ १३ त्वारे	ज्यारे	९३ २० सदाग्रही	अकदाग्रही
१६ १० लक्ष	लक्षण	११३ २३ अपुकंपा	अनुकंपा
२० ५ कारण	ग्रहण	११६ २५ एवी	एवी रीते
३१ २५ छडे	छेडे	१२६ २० नित्तिआने	निमित्तिआ
३७ २३ कहुंके	पछी प्रभुए कहुंके,	१६० ४ शकतुं	शकतुं नयी
३९ २८ विचरि	विचार	१६७ १६ मंगरच्छेदं	मंगच्छेदं
४१ १५ हाय	होय	१६८ ४ यार्व	यार्व
४५ १ जोता	जाता	१८६ १० मात्रपि	मात्रमपि
४८ १० दक्षिणा	दक्षिण	१८९ २२ स्त्रीनां साधारण	साधारणस्त्री
४९ १४ भदेव	भदेव		(वेद्यानां)
४९ १५ तथा	■	२०२ २३ एवी	एवी पण
५५ १० ज्यारे	०	२०६ २ भर्तारखाली	भर्तारवाली
५५ १२ नाखी	नाख्यो	२१८ २१ थी	घी,
५५ १९ कही	करी	२५२ १४ सावध	सावध
५६ ४ भरतें	भरत	२५२ २७ अधिकार	अधिकारी
५७ २० एक	एक दहाडो	२५३ १३ भंते सामाइ	०
५९ २६ रत्नमय	रत्नत्रय	२५४ २३ तेणीए	तेओए
६६ १२ जेम	जेम तेम	२८५ २२ तेम	तेम ते
७० २८ तेअ	ते	२९९ १५ घाई	घायई
७२ ७ दशमुं	०	३०० १७ स्संभूय	स्संभूअ
७३ २ वटे मार्गने	वटेमार्गुने	३३६ १९ गणश्रेणिं	गुणश्रेणिं
७८ १७ मोह	(मोहनो)	३३८ ८ दहतां	दर्हताम्
७९ १८ मनोगुण	मनोगुस्ये	३४७ ६ लक्षेश्वरो	लक्षेश्वरो
७९ १८ नेयाभिः	नेर्याभिः	४५६ १२ अंगं	मंगं

शुद्धि पत्र.

पां. लीं. अशुद्ध.	शुद्ध.	पां. लीं. अशुद्ध.	शुद्ध.
३ २९ प्रघात	प्रघोट.	८१ २८ त्यात्	त्यागात्
३ २९ लोकमां	लोकमां	८२ २ गागात्	गात्
५ २७ भमयो	भमरो	८३ २ चपलवाताकी रहेली चपलतावा	
६ २७ कर्या	कयो	९० ८ टुंकारो	हुंकारो
१२ २८ प्रभुए	प्रभुनां	९३ १८ कवसरे	अवसरे
१३ १३ त्यारे	ज्यारे	९३ २० सदाग्रही	अकदाग्रही
१६ १० लक्ष	लक्षण	११३ २३ अपुर्कपा	अनुर्कपा
२० ५ कारण	ग्रहण	११६ २५ एवी	एवी रीते
३१ २५ छडे	छेडे	१२६ २० नित्तिआने	निमित्तिआ
३७ २३ कहुंके	पछी प्रभुए कहुंके,	१६० ४ शकतुं	शकतुं नथी;
३९ २८ विचरि	विचार	१६७ १६ मंगरच्छेदं	मंगच्छेदं
४१ १५ हाय	होय	१६८ ४ यार्व	यौव
४५ १ जोता	जाता	१८६ १० मात्रपि	मात्रमपि
४८ १० दक्षिणा	दक्षिण	१८९ २२ स्त्रीनां साधारण	साधारणस्त्रीनां
४९ १४ भदेवै	भदेव		(वेद्यानां)
४९ १५ तथा	०	२०२ २३ एवी	एवी पण
५५ १० ज्यारे	०	२०६ २ भर्तारखाली	भर्तारखाली
५५ १२ नाखी	नाख्यो	२१८ २१ थी	थी,
५५ १९ कही	करी	२५२ १४ सावघ	सावघ
५६ ४ भरतें	भरत	२५२ २७ अधिकार	अधिकारी
५७ २० एक	एक दहाडो	२५३ १३ भंते सामाई	०
५९ २६ रत्नमय	रत्नत्रय	२५४ २३ तेणीए	तेओए
६६ १२ जेम	जेम तेम	२८५ २२ तेम	तेम ते
७० २८ तेअ	ते	२९९ १५ घाई	घायई
७२ ७ दशमुं	०	३०० १७ स्तंभूय	स्तंभूअ
७३ २ घटे मार्गने	घटेमार्गने	३३६ १९ गणश्रेणिं	गुणश्रेणिं
७८ १७ मोह	(मोहनो)	३३८ ८ दहतां	दर्हताम्
७९ १८ मनोगुणै	मनोगुण्ये	३४७ ६ लक्षेश्वरो	लक्षेश्वरो
७९ १८ नेयाभिः	नेयाभिः	४५६ १२ भंगं	भंगं

पां. लीं. अशुद्ध.	शुद्ध.	पां. लीं. अशुद्ध.	शुद्ध.
३ २९ प्रघात	प्रघोत.	८१ २८ त्यात्	त्यागात्
३ २९ लोकमां	लोकमां	८२ २ गागात्	गात्
५ २७ भमर्यो	भमरो	८३ २ चपलवाताकी रहेली चपलतावाली	
६ २७ कर्या	कर्यो	९० ८ टुंकारो	हुंकारो
१२ २८ प्रभुए	प्रभुनां	९३ १८ कवसरे	अवसरे
१३ १३ त्यारे	ज्यारे	९३ २० सदाग्रही	अकदाग्रही
१६ १० लक्ष	लक्षण	११३ २३ अपुकंपा	अनुकंपा
२० ५ कारण	ग्रहण	११६ २५ एवी	एवी रीते
३१ २५ छडे	छेडे	१२६ २० निस्तिआने	निमित्तिआने
३७ २३ कहुंके	पछी प्रभुए कहुंके,	१६० ४ शकतुं	शकतुं नथी;
३९ २८ विचरि	विचार	१६७ १६ मंगरच्छेदं	मंगच्छेदं
४१ १५ हाय	होय	१६८ ४ यार्व	यौव
४५ १ जोता	जाता	१८६ १० मात्रपि	मात्रमपि
४८ १० दक्षिणा	दक्षिण	१८९ २२ स्त्रीनां साधारण	साधारणस्त्रीनां
४९ १४ भदेव	भदेव		(वेद्यानां)
४९ १५ तया	०	२०२ २३ एवी	एवी पण
५५ १० ज्यारे	०	२०६ २ भर्तारखाली	भर्तारवाली
५५ १२ नाखी	नाख्यो	२१८ २१ धी	धी,
५५ १९ काही	करी	२५२ १४ सायध	सायध
५६ ४ भरते	भरत	२५२ २७ अधिकार	अधिकारी
५७ २० एक	एक दहाडो	२५३ १३ भंते सामाई	०
५९ २६ रक्षमय	रक्षत्रय	२५४ २३ तेणीए	तेओए
६६ १२ जेम	जेम तेम	२८५ २२ तेम	तेम ते
७० २८ तेअ	ते	२९९ १५ घाई	घायई
७२ ७ दशमुं	०	३०० १७ स्मंभूय	स्सभूअ
७३ २ वटे मार्गेने	वटेमार्गुने	३३६ १९ गणश्रेणिं	गुणश्रेणिं
७८ १७ मोह	(मोहनो)	३३८ ८ ददतां	दर्दताम्
७९ १८ मनोगुणं	मनोगुह्यं	३४७ ६ लक्षेश्वरो	लक्षेश्वरो
७९ १८ नेपाभिः	नेपाभिः	४५६ १२ भंगं	भंगं

पां. लीं. अशुद्ध.	शुद्ध.	पां. लीं. अशुद्ध.	शुद्ध.
३ २९ प्रघात	प्रघोट.	८१ २८ त्यात्	त्यागात्
३ २९ लाकमां	लोकमां	८२ २ गागात्	गात्
५ २७ भमर्यो	भमरो	८३ २ चपलवाताकी रहेली चपलता	
६ २७ कर्या	कयो	९० ८ हुंकारो	हुंकारो
१२ २८ प्रभुए	प्रभुनां	९३ १८ कयसरे	अयसरे
१३ १३ त्यारे	ज्यारे	९३ २० सदाग्रही	अकदाग्र
१६ १० लक्ष	लक्षण	११३ २३ अपुकंपा	अनुकंप
२० ५ कारण	ग्रहण	११६ २५ एवी	एवी रीं
३१ २५ छडे	छडे	१२६ २० नित्तिआने	निमित्ति
३७ २३ कहुंके	पछी प्रभुए कहुंके,	१६० ४ शकतुं	शकतुं न
३९ २८ विचरि	विचार	१६७ १६ मंगरच्छेदं	मंगच्छेदं
४१ १५ हाय	होय	१६८ ४ यार्ब	यार्ब
४५ १ जोता	जाता	१८६ १० मात्रपि	मात्रमपि
४८ १० दक्षिणा	दक्षिण	१८९ २२ स्त्रीनां साधारण	साधारणरु
४९ १४ भदेयें	भदेय		(वेदयान
४९ १५ तथा	०	२०२ २३ एवी	एवी पण
५५ १० ज्यारे	०	२०६ २ भर्तारखाली	भर्तारवा
५५ १२ नाखी	नाख्यो	२१८ २१ धी	धी,
५५ १९ कही	करी	२५२ १४ सायध	सायध
५६ ४ भरतें	भरत	२५२ २७ अधिकार	अधिकारी
५७ २० एक	एक दहाढो	२५३ १३ भंते सामाइ	०
५९ २६ रत्तमय	रत्तत्रय	२५४ २३ तेणीए	तेओए
६६ १२ जेम	जेम तेम	२८५ २२ तेम	तेम ते
७० २८ तेअ	ते	२९९ १५ घाई	घायई
७२ ७ दशमूं	०	३०० १७ रंगभूय	रसभूअ
७३ २ वटे मार्गने	वटेमार्गने	३३६ १९ गणध्रेणिं	गुणध्रेणिं
७८ १७ मोह	(मोहनो)	३३८ ८ दहतां	दर्हताम्
७९ १८ मनोगुर्न	मनोगुह्ये	३४७ ६ लक्षेश्वरो	लक्षेश्वरो
७९ १८ नेदाभिः	नेर्पाभिः	४५६ १२ भंगं	भंगं

